

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Mason.

P. 122.

ANTONII DADINI ALTESERRÆ

ANTECESSORIS OLIM TOLOSANI

OPERA OMNIA

TOMUS I.

DE ECCLESIASTICÆ JURISDICTIONIS VINDICIIS

ADVERSUS

CAROLI FEURETII

ET ALIORUM TRACTATUS DE ABUSU

SUSCEPTIS.

CURA ET SUMTIBUS

MICHAELIS MAROTTA

*Jurisconsulti & in supremis Neapolitanis tribunalibus
causarum patroni.*

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA . M DCC LXXVII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

ERUDITO LECTORI

MICHAEL MAROTTA.

Editionem operum ANTONII DADINI ALTE-SERRÆ in publicum daturus, haud operæ pretium est, humanissime lector, in viri summi laudes excurrere: opera enim ipsa, cedro certe digna, satis demonstrant, auctorem omni-gena eruditione & subactō judicio præditum fuisse. Tantum hac scripta epistola viros eruditos certiores facere animus est de hujus editionis causa & progressu, ut mihi ignoscatur, si editio minus eleganti forma & minusculis characteribus elaborata sit, & opera ipsa non justo rectoque ordine digesta exhibeantur. Interim nullus dubito, editionem hanc, quæcumque tandem fuerit, eruditis acceptiorem esse debere præ aliis, quæ hætenus prela exercuerunt, quum & pleraque viri summi simul collecta opera, quæ sparsim circumferuntur, complectatur; tum etiam quod innumeris ferme mendis ipsa opera repurgata exhibeat.

Pro virili bonis artibus & litteris apud nostrates promovendis intendens, in animum induxeram immortale opus JOANNIS MABILLONII *de re diplomatica*, Parisiis jamdiu editum, elegantioribus typis & magnifica forma evulgare. Hinc necesse fuit magnis impensis tabernam typographicam, quæ

Tom. I.

2

tantæ rei responderet, domi instruere: typographi enim nostri, siue rei magnitudine deterriti, siue aliâ de causâ, operas suas locare noluerunt. Statim ac pervulgatum est, me typographiam satis instructam domi posuisse, amici de litteris benemeriti exhortationibus & rationibus id urgere coeperunt, ut eodem tempore, quo MABILLONIUM, etiam ALTESERRÆ opera conjunctim typis evulgarem, quæ quo rariora, eo cariora non minus nostris, quam exteris erant futura. Auctoris pervulgata merita, & utilitas, quæ in publicum poterat redundare, id a me tandem extorserunt, ut proposita opera edenda susceperem, sed non ea elegantiori forma, quia MABILLONIUM edere statueram.

Et sane si vel maxime vellem, difficile admodum mihi fuisset etiam eleganti forma operum ALTESERRÆ editionem adornare. Apud nos præsto non sunt omnia ad id perficiendum. Ut MABILLONIUS elegantissime in publicum prodiret, extra regnum chartam tantæ rei parem quæsitum ieram. At chartarius pactis conventis stare detrectans, in primis id egit, ut juri meo cederem, & aliquid convento pretio adderem: deinceps nec ex fide bona se gerens, judicio contendendum fuit; & hætenus nec eam chartæ copiam habere licuit, quæ MABILLONII editionem perficerem; tantum abest, ut ab eo aliam chartæ copiam possem habere. Præterea pluribus annis desudandum fuit, ut litterarum formas, ad edendum MABILLONIUM necessarias, a Veneto earum artifice habere liceret: jamque ubi opera ALTESERRÆ edenda suscepi, litteræ grandioris formæ compositæ erant, purgatæque a mendis typographicis plagulæ, tantumque quod charta deesset, prelo mandari nequibant, nec supererant, nisi minusculæ litteræ, quæ editioni ALTESERRÆ usui esse possent. In hoc rerum statu positus, satius duxi opus adgredi minutis characteribus, quibus abundabam, & charta apud nostrates in melioribus editionibus usitata, quam expectatos ALTESERRÆ libros diutius differre, præsertim quod certus essem, viros eruditos libenter excipere tanti viri simul collecta opera; etsi minus eleganti forma in publicum emissa.

Hoc suscepto consilio statim ad conquirendos ALTESERRÆ libros, qui multi & varii sunt, operam dedi, factisque inquisitionibus cognovi, non omnes apud nostrates inveniri.

Ideo

Ideo mandatum dare oportuit, ut deficientes in Italia, Gallia, aliisque regionibus conquirerentur, nullis eam in rem sumptibus parcens, modo omnia ejus opera habere possem. Impatiens interim diu differre, operi initium feci. Et, ex quibus in mea non satis ampla bibliotheca reperiebantur, prelo commisi tam illud *de ecclesiastica jurisdictionis vindictis*, Parisiis sive Aureliis anno MDCCIII. editum, & Lugduni anno MDCCXXXV. post libros CAROLI FEURETII *de abusu* recusum; quam aliud inscriptum: *Notæ & observationes in Anastasium* Parisiis MDCLXXX. emissum, quodque jussi tertium tomum occupare, id in animo habens, ut exigua tomi moles, deinceps novo addito opusculo ad justam magnitudinem cresceret.

Quod vero forenses curæ, quibus vitæ instituto vacare debebam, minime concederent, ut ipse menda a typographis committi solita emendarem, id negotii viris diligentioribus demandavi, selegique unum, qui textum Latinum, alium vero, qui fragmenta & verba Græca, quæ frequenter auctor interserit, corrigeret. Putabam vero tantum typographorum menda emendari debuisse, quod editiones librorum in Transalpinis regionibus adornatæ emendatiores haberentur. Sed qui correctioni præerant, me admonuerunt, paginas ferme omnes autographorum, unde typographi novam compositionem hauriebant, in textu Latino & in insertis Græcis fragmentis multa menda continere: quod, facto periculo, verum esse deprehendi. Hinc suspicio animum incessit, errores etiam in laudandis legibus & canonibus, itemque in aliis auctoribus citandis extare: factoque similiter periculo reapse inveni, citationes frequentioribus erroribus deturpari, quam ipse Latinus textus & fragmenta Græca erant conspurcata.

Dicere vix possum, quæ confusio animum subiit, ubi reapse cognovi, editos ALTESERRÆ libros sexcentis erroribus deturpatos circumferri. Immensa propemodum eruditio, quæ in his continetur, improbum certe postulabat laborem & magnam librorum supellectilem, ut menda tolli possent: mihi-que nec otium erat hoc opus adgredi, librique etiam deficiebant. Hinc etsi pæne ad umbilicum processerat opusculum in *Anastasium*, & pleræque etiam plagulæ operis, quo ecclesiastica jurisdictio vindicatur, prelum exercuerant, susceptam provinciam deferere cogitaveram, licet ingens auri pondus

ad ea comparanda , quæ operis editio postulabat , erogatum esset . Vetuit tamen pudor palinodiam canere . Vulgatum nempe erat non tantum in hac civitate , regni provinciis & Italia , sed etiam in Transalpinis regionibus , me in id incumbere , ut ALTESERRÆ opera conjunctim ederem , eoque ingentem pecuniæ summam collocasse : paucique profecto fuissent , qui crederent , me mendorum copia deterritum expetiturum & inceptum opus deferuisse .

Itaque ad id perficiendum alacer incubui : nolui tamen ut mendis adeo conspurcatum prodiret . Hinc opus esse intellexi adductas civiles leges & canones , itemque fragmenta omnia Græca ac loca aliorum auctorum , saltem quæ depravata videbantur , suis cum autographis conferre . Et quæ alias antecedentium editionum errores tollere liceret ? Id vero immensi laboris erat , & præterea omnis librorum generis instructissimam bibliothecam postulabat . Quapropter fori causas ex parte missas feci , & id oneris initio in me suscepi , ut leges civiles ab auctore adductas in suis fontibus invenirem & conferrem : eandemque collationem facere etiam institui in locis Latinis , quæ non idoneum sensum reddebant , sed tantum his in casibus , quibus allegatorum auctorum libri in mea non adeo magna bibliotheca reperiebantur . Ad conferendos vero canones & loca depravata Latinorum auctorum , quorum libros in publicis aut privatis amicorum bibliothecis requirere oportebat , negotium juveni satis litteris instructo mandavi . Et quod spectat ad Græcorum fragmenta (tantus ardor me inceserat , ut ALTESERRÆ opera emendatiora prodirent) plerosque Græcorum libros ex melioribus editionibus non sine magnis sumtibus mihi comparavi , ut inde describerentur fragmenta ab auctore inserta , & sic manu exarata ad eum deferrentur , qui corrigendis verbis Græcis præpositus erat .

His auxiliis e prelo exiit opusculum in *Anastasium* , multumque etiam processerat alterum *de ecclesiastica jurisdictionis vindictis* . Sed quum horis subsecivis aliquid ex plagulis jam editis legere voluissem , animadverti , eos , quibus datum erat canones conferre , & ALTESERRÆ textum corrigere , sæpe dormitasse , & plura menda reliquisse . Hinc dura necessitate coactus totam operis correctionem , itemque legum , canonum , locorumque omnium , quæ corrupta videbantur ,

in

in me recepi ; exceptis tantum fragmentis Græcis , quorum emendationem a peritiori illo, quem initio selegi, continuandam duxi. Et ita absolutum fuit opus *de ecclesiastica jurisdictionis vindiciis*, quod primum hunc tomum occupat.

Dein cudendum institui viri summi ASCETICON *seu originum rei monastica* , quod Parisiis anno M DC LXXIV. editum est. In primis duabus plagulis, quæ e prelo exierant, aliquot verba Græca erant interspersa : & quamvis in lingua non multum profecissem , facile tamen mihi fuit deprehendere , aliqua in Parisiensi editione male descripta , itidem in meam transfusa : & quod pejus, aliquot etiam, quæ in Parisiensi bene se habebant , in mea non sine mendis extare . Afflictus diuque merens jacui , vicemque meam pluries indolui , quod rei litterariæ consulere intendens, nec magnis in correctionem plagularum erogatis expensis , saltem a frequentioribus & obviis mendis purgatam editionem dare liceret . Et quoniam de existimatione mea agebatur , intellexi, opus esse hanc etiam curam in me transferre. Hinc quod reliquum erat operis *de originibus rei monastica*, & cetera inde prelo commissa , solus integra revidi , & quam potis erat , mendis purgavi. Quo fit, ut tantum mihi vitio verti debeat, si quid deinceps inemendatum occurrerit.

Atque hæc est historia editionis operum ALTESERRÆ ; quam initio ære meo, inde curis etiam adornandam suscepi . Et quamvis non sine ærumnis & animi angustiiis susceptum opus continuarim ; tamen est quod gaudeam, opera ipsa typis meis prodire utiliora . Auctor enim etsi libros suos omnes summo iudicio & stupenda propemodum eruditione conscripserit ; minus utiles tamen , propter frequentia menda , quibus prodierunt conspurcati , lectoribus reddebantur . Et sane , ut ex hoc primo tomo specimen aliquod errorum exhibeam , *vindiciæ ecclesiastica jurisdictionis* sæpe peccant in verborum interpunctione , in orthographia , & in sintaxi ; peccantque etiam sapissime in citandis legibus civilibus & sacris canonibus, ac in auctorum nominibus locisque, & fragmenta Græca referunt depravata. Abundant etiam vocibus superfluis, & carent aliquando necessariis : ut nihil dicam de his non ex recta scribendi ratione exaratis , quales *prophanum* , *imprimis* & *inprimis* , *sabatum* & *sabathum* , *lita* , & aliæ plures , pro

profanum, in primis, *sabbatum*, *litanias* &c. Hos omnes errores pro virili emendare studui, prout aliquot exempla in classes tributa inferius videre licet. Adfirmare tamen non audeo in hac mea editione menda non extare transfusa ab aliis editionibus, sive in citationibus, quæ cum autographis conlatæ non fuerunt, sive quæ conferre plane non licuit. Et certe aliqua CHRYSOSTOMI, EUSEBII, SOCRATIS, & aliorum loca, propter menda in citationibus, cum autographis omnino conferre non licuit, etiam post magnum exantlatum laborem non tantum in legendis rerum & verborum indicibus, sed etiam in ipsis operibus volutandis. Quid quod pro rerum humanarum conditione in hac ipsa editione, cui parandæ nullis curis peperci, etiam aliqua menda de novo admissa sunt?

Si autem a me quæras, unde factum sit, ut opera auro contra cariora tantis mendis referta prodierint, id duplici ex causa factum videtur. Una ab ipso auctore repetenda est. Erat nimirum ALTESERRA vir stupendæ eruditionis & memoriæ: & inde, ut evenire solet viris memoria pollentibus, sæpe videtur citationes ex memoria descripsisse, parum sollicitus ad eas cum autographis conferendas, unde originem habent suam plerique in citationibus errores. Ipse quoque auctor intentus tot libris varii generis componendis, non videtur semper iterum legisse, & ad incudem revocasse, quæ primum scripserat: & hinc parum emendata syntaxis, voces reduntantes, itemque deficientes. Altera procul dubio emanat ex typographis, præpositisque correctioni, qui, aut ignorantia aut distractione, recte scripta male exscripserunt: ipse enim auctor pleraque opera manuscripta videtur commisisse typographis etiam longinquis, fidens eorum diligentiam: etsi eo etiam vivente edita frequentibus mendis scateant, nihil mirum innumerabilia in hæc vindicias irrepsisse.

Verum antequam lectorem relinquam, duo admonere operæ pretium est, quorum unum ad ordinem librorum in hac editione servatum, alterum ad titulum universo operi præfixum spectat. Et ordo quidem id plane postulabat, ut opera exhiberentur vel secundum tempus, quo prodierunt, vel potius secundum materias inter se respondentem. Sed neglecta ordinis utriusque ratione, ferme nullo ordine editio procedit, occupatque unus liber primum aut secundum locum, qui tamen ultimum, aut
fortasse

fortasse tertium occupare oportebat. Ut recto ordine editio procederet, id impedimento fuit, quod dum eam suscepi non omnia opera penes me erant: maluique editionem maturare, quam in aliud tempus, quo omnia vel pleraqua comparassem, differre. Ita incoepi ab eis, quæ erant in manu, sperans reliqua deinceps habere, & prout eorum copia fieret, prelo committere: præsertim quod eruditi viri recte admonerent, non tam esse laborandum de recto librorum ordine, quam ut illi conjunctim cito emitterentur. Et proinde principem in editione locum occupat illud *de ecclesiastica jurisdictionis vindiciis*, quod mihi præsto fuit aptum pro integro tomo: nam alias liber iste, utpote posthumus, alio loco erat collocandus.

Quod vero spectat ad operis titulum, is etsi promittat *ALTESERRÆ opera omnia*, tamen intelligi debet de his, quæ inveniri potuerunt. Scilicet non omnia opera, quæ nunquam conjunctim edita sunt, habui, nec dum habeo, quamvis undique conquistum iverim. Pleraque, quæ in manu sunt, debeo humanissimo juxta ac doctissimo viro Marchioni FRANCISCO VARGAS MACCIUCCA, cameræ regalis quinqueviro & regiæ jurisdictionis delegato, itemque primi ordinis advocatis Marchioni ANDRÆ TONTOLO, PETRO PATRITIO, ac VINCENTIO DE VIVO.

Sunt vero quæ modo habeo, ultra jam supradicta *de vindiciis*, *de re monastica*, & *in Anastasium*, hæc quæ sequuntur, eaque vel jam prelo exierunt, vel deinceps committuntur.

Notæ & observationes in XII. libros epistolarum B. Gregorii Papæ. Parisiis M DC LXXXVIII.

Rerum Aquitanicarum libri decem in tomos duos. Tolosæ M DC XLVII. M DC LVII.

De Ducibus & Comitibus Galliæ, & de origine feudorum pro moribus Galliæ. Tolosæ M DC XLIII.

In libros clementinarum commentarii, accessere seu prælectiones sollemnes. Parisiis M DC LXXX.

De Fictionibus juris tractatus septem. Parisiis MDCLXIX. M DCLXXIX.

Brevis & enucleata expositio in institutionum Justiniani libros quatuor. Tolosæ M DC LXVI.

Recitationes quotidianæ in Claudii Tryphonini libros XXI.

disputationum, & varias partes digestorum & codicis tom. I. et II.
Tolofæ M DC LXXIX. M DC LXXXIV.

Commentarius perpetuus in epistolas decretales Innocentii III.
Lutetiæ Parisiorum M DC LXVI.

Interim ad reliqua opera invenienda, inter quæ sunt
Notæ & observationes in Gregorium Turonensem & Fredegarium.
Tolofæ M DC LXXIX. editæ, nullis curis & expensis parco
Quod vero facilius in privatis, quam in bibliopolarum bi-
bliothecis possint inveniri, si quis aliquod ejusmodi opus pos-
sideat, sive editum, sive manuscriptum, eum oro atque obte-
stor, ut illud ad me transmittat: quod sine retributione non
erit; nam si possessor publicæ utilitatis amans sit, & gloriæ
cupidus, illius nomen in præfatione non sine elogio memora-
bitur, & præterea illud ipsum opus postea emendatius habe-
bit. Si vero accepto pretio velit communicare, is sciat me
nullis sumtibus parcere ad illud comparandum.

Specimen

Specimen errorum in classes tributorum, quos, inter
 alios, editiones Parisiensis sive Aurelianensis, &
 Lugdunensis operis *de vindiciis ecclesiasticæ*
jurisdictionis continent.

*Errores in textus interpunctione, quibus sensus obscurus
 redditur.*

Editio Paris. sive Aurel.

Editio Lugdun.

Editio mea.

Quorsum ergo ad compe-
 scendas hujusmodi ordina-
 tiones adeas tribunal præ-
 toris, ubi Canones præsto
 sunt, & si meliorum tem-
 porum disciplinam specte-
 mus, quoties hujusmodi or-
 dinationes a non suo Epif-
 copo, vel in aliena Dice-
 cesi contingit, semper adhi-
 bitum invenies. Auxilium
 Canonum, & cognitoris Ec-
 clesiastici, non Judicis Fo-
 rensis. *pag. 43. in fin.*

Cum Fulco Comes An-
 degavenſis Lucacenſe Mo-
 nasterium exadificasset, re-
 nuente Hugone Turonenſi
 Archiepiſcopo eam confe-
 crare, quod illius votum
 non eſſet acceptandum, qui
 res & mancipia matricis Ec-
 cleſiæ ſubripuiſſet. Joannem
 Romanum Pontificem ad-
 ſiit, & ab eo Legatum Ec-
 cleſiæ conſecrandæ cauſa im-
 petravit, is fuit Petrus Car-
 dinalis, per quem Eccleſia
 eſt conſecrata, ægre feren-
 tibus Episcopis Galliæ cau-
 ſam legationis damnavit e-
 ventus. Proxime ſecuito
 caſu Eccleſiæ, quæ turbi-
 nis impetu ſolo afflicta eſt,
 rem narrat Glaber &c. *pag.*
53. lin. 15. ad 22.

Episcopis etiam tanquam
 Præſidibus verbi Dei a Cle-
 ricis & Monachis cum Co-

semper adhibitum invenies.
 Auxilium canonum &c.
pag. 18. post cap. col. 2. in
fin.

verbum *ſecuito* fuit restitu-
 tum in *ſecuro*: circa reli-
 qua ut in prima edit. *pag.*
22. col. 2. lin. 38. & ſeqq.

semper adhibitum invenies
 auxilium canonum &c.
pag. 30. lin. 9. ab infra.

Cum Fulco Comes An-
 degavenſis Lucacenſe Mo-
 nasterium exadificasset, re-
 nuente Hugone Turonenſi
 Archiepiſcopo eam confe-
 crare, quod illius votum
 non eſſet acceptandum, qui
 res & mancipia Matricis
 Eccleſiæ ſubripuiſſet, Joan-
 nem Rom. Pontificem ad-
 ſiit, & ab eo Legatum Ec-
 cleſiæ conſecrandæ cauſa im-
 petravit, is fuit Petrus
 Cardinalis, per quem Ec-
 cleſia eſt conſecrata, ægre
 ferentibus Episcopis Gal-
 liæ. Cauſam legationis da-
 mnavit eventus proxime ſe-
 cuito caſu Eccleſiæ, quæ
 turbinis impetu ſolo affli-
 cta eſt; rem narrat Glaber
 &c. *pag. 37. lin. 20. & ſeqq.*

<i>Edlt. Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
dicibus Evangeliorum occurrere antiqui moris fuit. Ekkeard. junior de casib. Monasterii S. Galli cap. 1. <i>Parat illicò Basilicam, & aram parat tapetis, & pallio dorsili caminatam Evangelio Episcopum, aliquos qui aderant Presbyteros recipere jubet.</i> pag. 64. sub sign. litt. K. lin. 30. & seqq.	<i>Parat illicò Basilicam, & aram parat tapetis, & pallio dorsili caminatam Evangelio Episcopum, aliquos qui aderant Presbyteros, recipere jubet.</i> pag. 31. col. 1. lin. 38. & seqq.	<i>Parat illico basilicam, & aram parat tapetis, & pallio dorsili caminatam, Evangelio Episcopum, aliquos, qui aderant presbyteros, recipere jubet.</i> pag. 51. in fin. ad 52.
Correctio, ut jam dixi, debet esse levis & moderata; & hoc casu si pater vel magister vel Prælatus correctionis causa Clericum levius percusserit, non incurrit sententiam, can. <i>Si quis suadente. d. cap. cum voluntate.</i> pag. 105. lin. 6. & seqq.	non incurrit sententiam, can. <i>si quis suadente. d. cap. cum voluntate.</i> pag. 47. col. 2. lin. 26. & seqq.	non incurrit sententiam canonis <i>si quis suadente; d. cap. cum voluntate.</i> pag. 79. lin. 15. & 16.

Errores in recta scribendi ratione, qui ex Parisiensi in Lugdunensem transfusi sunt.

Nicena pag. 6. lin. 7. pag. 18. lin. 5. pag. 43. lin. 7. & passim.	eodem modo pag. 3. col. 1. lin. 54. pag. 8. lin. 27. col. 1. pag. 18. post cap. col. 2. lin. 1. & passim.	Nicena pag. 4. lin. 8. ab infra, pag. 12. penult. pag. 30. lin. 16. & ubique.
tirannide, pag. 15. lin. 16.	tirannide, pag. 7. col. 1. lin. 10.	tyrannide, pag. 11. lin. 6.
Thacio & Ursacio, pag. 23. lin. 27.	Thacio & Ursacio, pag. 10. col. 1. lin. 8. ab infra.	Ithacio & Ursacio, pag. 16. lin. 14. ab infra.
Diocesis pag. 43. lin. 5.	Diocesis, pag. 18. col. 1. lin. antepen.	Diocelis, pag. 30. lin. 14.
characterem pag. 44. lin. 33. & pag. 111. lin. 24.	characterem, pag. 19. col. 2. lin. 13. & pag. 50. col. 2. lin. 3.	characterem pag. 31. lin. 24. & pag. 83. lin. 9.
diptheca pag. 72. sub sign. litt. I in summar. cap. diptycis in par. II. pag. 16. lin. 1.	diptheca pag. 30. in summar. cap. diptycis, pag. 150. col. 1. lin. 39.	diptycha & diptychis, pag. 50. in summar. cap. & pag. 240. lin. 11. ab infr.
Proconessum, pag. 64. sub sign. litt. K lin. 24.	Proconessum, pag. 31. col. 1. lin. 30.	Proconessum, pag. 51. lin. 7. ab infra.
questiones pag. 116. lin. antepen., an questio pag. 193. in summar. cap.	questiones, pag. 52. lin. 32. col. 1. an questio, pag. 83. in summar. cap. IX.	questiones, & an questio, pag. 86. lin. 18. ab infra, & pag. 135. in summar. cap.
deffendere, pag. 117. lin. 38.	deffendere, pag. 52. col. 2. lin. 41.	defendere, pag. 87. lin. 19.

simu-

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
simulachrum pag. 137. lin. 10. definit pag. 159. lin. 25. definitiva pag. 286. lin. antepen. & ult.	simulachrum, pag. 60. col. 1. lin. 2. definit, pag. 68. post cap. VI. col. 2. lin. 15. definitiva pag. 124. col. 2. lin. ult. & pag. 125. col. 1. lin. 2.	simulacrum, pag. 99. lin. 33. definit, pag. 114. lin. 2. definitiva, pag. 199. post cap. lin. 7. & 8.
tyarâ pag. 181. lin. 5.	tyarâ, pag. 78. col. 2. lin. 13.	tlara, pag. 127. lin. antepen.
Palestinam pag. 181. lin. 6. & in part. II. pag. 133. lin. 6. ab infra.	Palestinam, ibid. lin. 14. & pag. 196. post cap. col. 1. lin. 21.	Palæstinam, ead. pag. & lin. & pag. 313. lin. 15. ab infra.
Vaseo in chronic. pag. 183. lin. 9.	Vasco in chronic. pag. 79. col. 1. lin. 13.	Vaseo in chronic. pag. 129. lin. 21.
maledictiones Ischarioticas, pag. 183. lin. 20. maledictiones scharioticas, in par. II. pag. 2. lin. 7.	eodem modo ibid. col. 2. lin. 5. & pag. 144. col. 2. lin. 5.	maledictiones Ischarioticas, pag. 129. lin. 30. & pag. 231. lin. ult.
plebeiis pag. 185. lin. 7.	plebeiis, pag. 79. post cap. col. 2. lin. 13.	plebejis, pag. 130. lin. 29.
murtrum, pag. 187. lin. penult.	murtrum, pag. 80. post cap. col. 2. lin. antepen.	murdrum, pag. 132. lin. 18.
mundebrerdo, pag. 194. lin. 6.	mundebrerdo, pag. 83. post cap. IX. col. 2. lin. 18.	mundeburdo, pag. 136. lin. 25.
thori pag. 209. in summ. cap. pag. 211. lin. 7. pag. 212. lin. 20.	thori, pag. 90. in summ. cap. ead. pag. col. 2. lin. 8. ab infra, & pag. 91. col. 1. lin. 5. ab infra.	tori, pag. 146. in summ. cap. pag. 148. lin. 11. pag. 149. lin. 3.
Prothea, pag. 246. lin. 14.	Prothea, pag. 106. col. 2. lin. 7.	Protea, pag. 171. lin. 6.
Synod. Cabilonens. pag. 257. lin. 17.	Synod. Cabilonens. pag. 112. col. 1. lin. 28.	Synod. Cabillonens. pag. 180. lin. 3.
supplicamus, pag. 304. lin. 5. ab infra.	supplicamus, pag. 132. col. 2. lin. 14.	supplicamus, pag. 211. lin. 18. ab infra.
IN PART. II.		
me ij arripiant, pag. 23. lin. 16. judices ij, pag. 24. lin. 7. ab infra.	ij, pag. 153. col. 1. lin. 12. & ibid. col. 2. lin. 12.	ii, pag. 245. lin. 20. & pag. 246. lin. 25.
distinguntur, pag. 111. lin. 5. ab infra.	distinguntur, pag. 188. col. 2. lin. 1. & 2.	distinguntur, pag. 301. lin. 28. & 29.

Errores in Parisiensi fortasse per oscitantiam admissi, in Lugdunensem vero per summam ignorantiam translati.

L. 3. §. de offic. Præsid. | sic etiam pag. 2. col. 2. | L. 3. ff. de offic. Præsid.
l. 1. §. de jurid. pag. 4. lin. 51. & 54. & pag. 8. l. 1. ff. de jurid. pag. 3.
lin. 29. & 31. L. unic. §. col. 2. lin. 3. | lin. 11. & 8. ab infra.
b ij

<i>Editio Paris. five Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
his in cunabulis, §. de offic. præf. præf. pag. 18. lin. 33.		1. unic. §. his cunabulis, ff. de offic. præf. præf. pag. 13. lin. 34.
d. C. 18. L. Th. quor. appell. pag. 23. lin. 9.	d. C. 18. L. Th. pag. 10. col. 1. lin. 41.	d. L. 18. C. Th. pag. 16. lin. 24.
Sed rei audienti deducantur ad Præsidentem, pag. 25. lin. 15.	Sed rei audienti, pag. 11. col. 1. lin. 15.	Sed rei audiendi, pag. 17. lin. 4. ab infra.
Alias Episcopi non coguntur venire in iudicium, sed præter ad eos quispiam e ministris suis domum mittere debet, qui eos audiat, pag. 25. lin. 31. & seqq.	sed præter, pag. 11. col. 2. lin. 7.	sed Prætor, pag. 18. lin. 11.
Erat quippe moris eo tempore populis Anglorum ut, veniente in villam clerico vel Presbytero, cuncti ad eius imperium verbum auditari confluerent, pag. 36. post cap. lin. 12. & seqq.	auditari, pag. 15. post cap. col. 1. lin. 19.	audituri, pag. 25. post cap. lin. 12.
Ters tulit leges, quibus decrevit, pag. 41. lin. 21.	Ters tulit leges, pag. 17. col. 2. lin. antepen.	Tres tulit leges, pag. 29. lin. 10.
Unde beneficia promoti in Abbatem vacant post adoptam possessionem, pag. 59. lin. 2.	post adoptam possessionem, pag. 25. col. 2. lin. 2.	post adeptam possessionem, pag. 41. lin. 10.
Navarr. Concil. 8. n. 1. pag. 72. sub sign. lit. L. lin. 15.	Concil. 8. pag. 34. col. 1. lin. 43.	confil. 8. pag. 57. lin. 17.
Farinac. deris. 288. vol. 2. pag. 76. lin. 16.	deris. pag. 35. col. 2. post cap. lin. 12.	decis. pag. 59. lin. 4. ab infra.
Unde defensorem patrimonii S. Petri in Sicilia & aliis Provinciis habebant propriam jurisdictionem, pag. 106. lin. 12. & seqq.	defensorem... habebant, pag. 48. col. 1. lin. 17. & 18.	defensores... habebant, pag. 80. lin. 2.
Quartum est quod Episcopus habet propriam Jurisdictionem a lege vel Canone jure Magistratus, seu sacerdotii, ex quo eam potest demandare; L. more majorum & seq. ff. de jurisdictione. & post constituere officialem, pag. 106. lin. 4. ab infra usq. ad ult.	& post constituere officialem, ibid. lin. 39.	& potest constituere officialem, ibid. lin. 16.
Novella Valentiani de Episcopali iudicio, pag. 107. lin. ult.	Novella Valentiani, ibid. col. 2. lin. 32.	Novella Valentiniani, ibid. lin. antepen.
De lite inter Canonicos Turonenses & Aquicini-	Turonenses & Aquicini-	Turonenses, & Aquicini-

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
<i>Stensis Monachos, pag. 108. lin. 12.</i>	<i>Stensis, ibid. lin. 48.</i>	<i>cinctenses, pag. 81. lin. 9.</i>
Putā causæ status, seu quæstioni natalium, pag. 121. lin. 5.	status, seu quæstioni, pag. 53. post cap. col. 1. lin. 8.	status, seu quæstionis, pag. 89. lin. 4. & 5.
<i>Ad diem ei positum Vilhelmus non venit, sed misit nuntio qui dicerent ipsum nolle sistere se iudicio, pag. 122. lin. 5. ab infr. & seqq.</i>	<i>ipsissimis verbis, pag. 54. col. 2. lin. 21. & seqq.</i>	<i>Ad diem ei positum Wilhelmus non venit, sed misit nuntios, qui dicerent &c. pag. 90. lin. 22. & seqq.</i>
Non valet parva consuetudo contra libertates Ecclesiæ, pag. 132. lin. 6.	Non valet parva consuetudo, pag. 58. col. 1. lin. 12.	Non valet prava consuetudo, pag. 96. lin. 27.
representat, pag. 142. lin. 3.	representat, pag. 61. col. 2. lin. 2.	repræsentat, pag. 102. lin. 10.
<i>Sed quia hostis humani generis semper circuit quærens quem devoret, ad expugnandam sinceritatem fidei, fraudolentam Hæreticorum fallaciam subinduxit; contra quas veri Ecclesiastici viriliter insurgentes, eorum prava dogmata cum ipsorum auctoribus condemnarunt, pag. 150. lin. 20. & seqq.</i>	<i>contra quas, pag. 65. col. 1. lin. 33.</i>	<i>contra quas, pag. 108. lin. 1.</i>
Petrus Abailardum in Synodo Sueffionensis Hæresis damnatum, <i>ibid. lin. 30.</i>	in Synodo Sueffionensis, <i>ibid. lin. 41.</i>	in Synodo Sueffionensi, <i>ibid. lin. 7.</i>
L. quamvis. C. ad L. Tul. de adul. pag. 166. lin. 23.	ad L. Tul. de adulter. pag. 71. col. 2. lin. 33.	ad L. Jul. de adulter. pag. 118. lin. 19.
<i>Placuit proinde, ut si Presbyteri, Diaconi vel Clerici consortia extraneorum sæminarum, vel ancillarum familiaritatem, post Sacerdotis sui admonitionem a se minus removerint, sæculi Iudices easdem mulieres, cum voluntate & permissu Episcopi comprehensas in suis lucris usurpent, pag. 168. in fin. ad 169.</i>	<i>in suis lucris, pag. 72. post cap. lin. 5.</i>	<i>in suis lucris, pag. 120. lin. 2.</i>
per id genus certaminis seu iudici in quo Deus tentatur, pag. 180. lin. 5. ab infra.	certaminis, seu iudici, pag. 78. col. 1. lin. ult.	certaminis, seu iudicii, pag. 127. lin. 12. ab infra.
<i>In primis tuenda pacis a grassaturis ac latrociniis,</i>	<i>tuenda pacis, pag. 80. post cap. col. 1. lin. 32.</i>	<i>tuenda pacis, pag. 131. post cap. lin. 21.</i>

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
<i>seditionumque licentia cu- ram habuit, pag. 186. lin. 24. & seq.</i>		
<i>L. cum vir nubit. C. ad Jul. de adulter. pag. 192. lin. 17.</i>	<i>C. ad Jul. de adult. pag. 82. post cap. col. 2. lin. 15.</i>	<i>C. ad L. Jul. de adulter. pag. 135. lin. 17.</i>
<i>alias si Ecclesia ratione peccati cognosceret de ra- ptu inter laicos, facile & liceret evacuare Jurisdic- tionem temporalem, pag. 193. lin. 6. & seqq.</i>	<i>facile & liceret, pag. 83. post cap. col. 1. lin. 11.</i>	<i>facile ei liceret, pag. 136. lin. 1.</i>
<i>Cap. Romanâ de pen. in 6. pag. 199. lin. 8.</i>	<i>Romanâ de pen. pag. 85. post cap. col. 1. lin. 12.</i>	<i>Romana de pen. pag. 140. lin. 1.</i>
<i>testes locuples Odo Clu- niacensis, pag. 247. lin. 10. ab infra.</i>	<i>testes locuples, pag. 107. col. 1. lin. 27.</i>	<i>testis locuples, pag. 172. lin. 1.</i>
<i>Cap. cum nullus, de tem- porib. ordinat. pag. 251. lin. 6.</i>	<i>de temporib. ordinat. pag. 108. post cap. col. 2. lin. 17.</i>	<i>de temporib. ordinat. pag. 174. lin. 22.</i>
<i>non inopportunum ef- quare, pag. 262. post cap. lin. 2.</i>	<i>non inopportunum, pag. 113. post cap. col. 1. lin. 3.</i>	<i>non inopportunum, pag. 182. post cap. lin. 2.</i>
<i>Fevret. lib. cap. 1. n. 11. pag. 295. lin. 23.</i>	<i>lib. cap. 1. num. 11. pag. 128. col. 2. lin. 11.</i>	<i>Feuret. lib. 1. cap. 1. num. 11. pag. 205. lin. 18.</i>
<i>Marcus. part. decis. 1365. pag. 330. lin. 4.</i>	<i>part. decis. 1365. pag. 143. col. 1. lin. 25.</i>	<i>part. 1. decis. 1365. pag. 229. lin. 29.</i>
<i>Quin imo eò res prola- psa est, ut Decani seu Ar- chipresbyteri vices Episco- pi & Archidiaconi, id est, exercituum Jurisdictionis, ejusque compendium sub annuo censu conducerent, ibid. lin. 4. & seqq.</i>	<i>exercituum Jurisdictionis, pag. 143. col. 2. lin. 3.</i>	<i>exercitium jurisdictionis, ibid. lin. 7. ab infr.</i>
IN PART. II.		
<i>Cherfonneſti Episcopo, pag. 8. lin. pen.</i>	<i>Cherfonneſti, pag. 147. col. 2. lin. 24.</i>	<i>Cherſonenſi, pag. 236. lin. 17.</i>
<i>Ego certe Presbyterum & qui die jejunii, quo ejusdem loci etiam Ecclesia jejunabat, vatesciens col- lega suo ejusdem loci Pres- bytero, apud famosam mu- liorem, nullum secum Cle- ricum habentem, remanere, & prandere & cenare au- sus est, & in una domo dormire, removendum ab</i>		

SPECIMEN ERRORUM.

xv

<i>Editio Paris. frus Aurel.</i>	<i>Edit. Lugdun.</i>	<i>Edit. mas.</i>
officio Presbyteri ausus sum, timens ei deinceps Ecclesiam Dei committere: quod si forte iudicibus ecclesiasticis alias videtur, quia sex Episcopi causam Presbyteri terminare concilio statutum, committat ille qui vult Ecclesiam suam curam commissam. pag. 18. lin. 19. & seqq.	committat ille, pag. 151. col. 1. lin. 32.	committat illi. pag. 242. lin. 21.
Raderic. de gestis Frideric. pag. 33. lin. 4.	Raderic. pag. 156. col. 2. lin. 23.	Radevic. pag. 251. lin. 36.
Neque enim Beatus Benedictus Monachorum preceptor alimifcus, huius rei aliquo modo fuit interdictus, sed eos secularium negotiorum edixit expertos fore tantummodo, pag. 88. lin. 2. & seqq.	expertos fore, pag. 177. post cap. col. 2. lin. 22.	expertos fore, pag. 186. lin. 20.
Mamerto Claudiano fratre Mamerti Episcopi Vienneensis, pag. 134. lin. 18.	Mamerto... Mamerti, pag. 196. post cap. col. 2. lin. 22.	Mamerco... Mamerci, pag. 316. lin. 6. & 7.
Ne Cleri ordinarentur ~~ἐκκλησιαστικῶν~~ , vel ~~ἐκκλησιαστικῶν~~ , id est absolute sine titulo, pag. 138. lin. 4. ab infra.	ne Cleri, pag. 198. col. 2. lin. 29.	ne clerici, pag. 319. lin. 7.
Jure Pontificio Clerici etiam in minoribus ordinibus positi utuntur privilegio fori, dummodo tonsuram & testem Clericalem deferant, pag. 142. lin. 5. cum seqq. ab infra.	tonsuram & testem Clericalem, pag. 200. col. 2. lin. 10.	tonsuram & vestem clericalem, pag. 321. lin. 12. ab infra.
Clerici vero non revelantur a vestigalibus, & tributis, quæ prædiis imponuntur, pag. 146. lin. 8. & seqq.	non revelantur, pag. 201. post cap. col. 1. lin. 12.	non relevantur, pag. 323. post cap. lin. 7.

Errores in utraque editione, quibus peccat syntaxis, voces superflue sunt admixtæ, aut desunt necessariae, aut corruptæ exhibentur, unde sensus obscurus evadit.

Episcopos sui fori non esse, ac Dei iudicio reservandos agnovit Constantinus in Sinodo Nicenâ,

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
cum accusaturus Episcopo- rum libellos sibi oblatos re- jecit, pag. 6. lin. 6. & seqq.	cum accusaturus, pag. 3. col. 1. lin. 54.	cum accusatorios, pag. 4. lin. 7. ab infra.
Verum Christiani præ- cepto Apostoli semel im- buti ægre ad misère Judi- ces seculares, <i>ibid.</i> lin. 37. <i>fin.</i> 33. & seq.	ad misère, <i>ibid.</i> col. 2. <i>fin.</i> 33.	admisere, pag. 5. lin. 22. & 23.
Non minor laus Pipini, a quo susceptum bellum Aquitanicum adversus Vas- sarium Ducem ad vindi- candas ab ejus manu justi- tias. dist. 27. & jura Ec- clesiarum, pag. 11. lin. 16. & seqq.	dist. 27. & jura Eccle- siarum, pag. 5. col. 1. <i>posi-</i> <i>cap.</i> lin. 50.	deleta fuere, tamquam im- pertinentia verba, dist. 27. pag. 8. lin. 23.
testantur tot Ecclesiæ be- neficiis fastus & bannis id est Jurisdictionibus tempo- ralibus horum gratiâ ador- nata, pag. 17. lin. 7. & seq.	beneficiis fastus & bannis, pag. 6. col. 2. <i>post cap.</i> lin. <i>penult.</i>	beneficiis factis & ban- nis, pag. 10. lin. <i>ante pen-</i>
<i>in causa fidei vel Eccle-</i> <i>siaſtici alicujus ordinis, eum</i> <i>judicare debere, qui nec ma-</i> <i>nere impar sit, nec ure dis-</i> <i>similis, pag. 24. lin. 4. &</i> <i>seq.</i>	<i>qui nec manere impar sit,</i> <i>nec ire dissimilis, pag. 10.</i> col. 2. lin. 18.	<i>qui nec munere impar sit,</i> <i>nec jure dissimilis, pag. 17.</i> lin. 3.
Ille, inquit, nuntiis Re- gi vestro nuntiantes, quia si Rex Anglia &c. pag. 33. lin. 21. & seq.	Regi vestro nuntiantes, pag. 14. col. 1. lin. 34.	Regi vestro nuntiate. pag. 33. lin. 19.
Hic nunc Proconsule Pro- vinciam Baticam per Tici- num est petiturus, spero se, imo confido, facile me im- petraturum, ut ex itinere deflectat ad se, si voles vin- dicta liberare quos proxime inter amicos manumisisti, pag. 40. in fin. ad 41. in jurisdictione conten- tiosa jus dicenti extra ter- ritorium impugne non est, pag. 41. lin. 4. & seq.	Hic nunc Proconsule ... ut ex itinere deflectat ad se, pag. 17. col. 1. lin. 15. & seqq.	Hic nunc Proconsul ... ut ex itinere deflectat ad te, pag. 28. lin. 11. & seqq.
Nec tollenda libertas or- dinationum Episcopis, qui Spiritus gratia prædicti sunt, pag. 46. lin. 25. & seq.	impugne non est, <i>ibid.</i> lin. ult.	impune non est, <i>ibid.</i> lin. 15.
Probat enim si non pro- bat, pag. 49. lin. 8. In ordinatione Abbatis	prædicti sunt, pag. 20. col. 1. lin. 15. Probat enim si non pro- bat, pag. 21. col. 1. lin. 4.	præditi sunt, pag. 32. lin. 17. ab infra. Peccat enim si non pro- bat, pag. 34. lin. 22.

Editio Paris. sive Aurel.	Editio Lugdun.	Editio mea.
Episcopus debet Missam cantare, & cum benedicere inclinato capite, pag. 56. post cap. lin. 5. & seqq.	& cum benedicere, pag. 24. col. 1. lin. 9.	& eum benedicere, pag. 39. post cap. lin. 6.
Diaconis non licet majorem aut minorem benedictionem super plebem mittere, ἡ εὐλογία μικρὰν, ἡ μεγάλην, ut tradit Auctor Constitut. Apostolic. lib. 8. cap. ult. Laicis quanto minus eidem lib. 3. cap. 10. pag. 61. lin. 22. & seqq.	Laicis quantum minus eidem lib. 3. pag. 26. col. 2. lin. 4. & 5.	Laicis quanto minus; Idem lib. 3. pag. 42. lin. penult.
In iisdem partibus per quosdam pagos ignei globi ferri videbantur in aere, ibid. lin. 33. & seqq.	videbantur in aere, ibid. lin. 17.	videbantur in aere, pag. 43. lin. 7.
Promittentes publice vestem mutabant, capillum radebant, pag. 62. lin. 22. & seqq.	Promittentes, ibid. post cap. col. 1. lin. 29.	Poenitentes, ibid. post cap. lin. 20.
locus sacer dicitur cum Princeps eum dedicavit, vel dedicandi dedit potestatem, pag. 68. lin. 29. & seqq.	cum Princeps eum dedicavit, pag. 28. post cap. col. 2. lin. 32.	cum Princeps eum dedicavit, pag. 48. lin. 3.
Exorcistis & Lanistis sine causa parietes, ut hoc nequitia genere subrueritis simplicissimorum hominum mentes, pag. 68. in fin.	Exorcistis & Lanistis . . . subrueritis, pag. 29. col. 2. in princ.	Ob inopiam autographi, corrigendum duxi: Exorcistis & lanistis . . . subrueritis, pag. 48. lin. 10. Edita iam plagula, in autographo inveni: Exorcistis & lanistis . . . subrueritis.
Martyrum dignitatem nemo prophanus infamet neque ad passiva corpora, quae sepultura tantum, propter misericordiam Ecclesiasticam commendari mandatum est redigant, ut aut infamia precipitatos, aut aliquos tali pacto, aut alia ratione peccati disjunctos, non ratione vel tempore competentis quo Martyria celebrantur Martyrii nomine appellet, pag. 70. sub fig. litt. I. lin. 34. & seqq.	Martyrii nomine appellet, pag. 29 post cap. col. 2. lin. 26.	Martyrum nomine appellet, pag. 49. lin. 22.
Postremo quod a quibusdam conservabatur, praetextum est generaliter ab omnibus custodiendum, ne nulla res Ecclesiastica absque	praetextum est, pag. 45. post cap. col. 2. lin. 1. & 2.	Sine autographo correxi: praetextum est, pag. 76. lin. 23. Inde in autographo legi: praefixum est.

Editio Paris. sive Aurel.	Editio Lugdun.	Editio mea.
<p><i>Regis conviventia commu- tentur</i>, pag. 101. lin. 11. & seqq.</p>	<p><i>Cum L. Octavius, C. Aurelius Coss. ades Sa- cras locavissent neque po- tuisissent omnia sarta tecta exigere, neque iis Pratores quibus erat negotium da- tum C. Sacerdos & M. Ca- sius factum est SC. quib- us de sartis tectis cognitum & judicatum non esset uti C. Verres P. Coetius Pre- tores cognoscerent & judi- carent</i>, pag. 138. lin. 27. & seqq.</p>	<p>Ex Veneta Cicer. ad ulum Delphini editione, quam prae manibus habui: <i>Cum L. Octavius, C. Au- relius Coss. ades sacras lo- cavissent, neque potuissent omnia sarta tecta exigere, neque ii pratores, quibus erat negotium datum, C. sacerdos, & M. Casius, factum est SC. quibus de sartis tectis cognitum & judicatum non esset, uti C. Verres & P. Calius pre- tores cognoscerent & judica- rent.</i> pag. 100. lin. 34. & seqq.</p>
<p><i>Et Robertus Abbas S. Albani per locum dictus est Robertus Matefelon a Willelmo comite Harun- della, quod ab eo com- pulsus fuisset cedere Ec- clesiâ de Wimundam quæ erat cella Monachorum S. Albani</i>, pag. 165. lin. 35. & seqq.</p>	<p>per locum, pag. 71. col. 1. lin. 5. ab infra.</p>	<p>per locum, pag. 117. lin. 7. ab infr.</p>
<p><i>Quo discussio erit cum eodem res Brunichildis Re- gina commendatas; ipsi- que ablati cum in exilium usque ad Sacerdotalem au- dientiam retineri præcepit</i>, pag. 181. circ. fin.</p>	<p><i>Quo discussio erit cum eodem res &c.</i> pag. 78. post cap. col. 1. lin. 25.</p>	<p><i>Quo discussio reperit cum eodem res &c.</i> pag. 128. lin. 17.</p>
<p><i>De jure si Magistratus municipalis servum alie- num, honorem ornamen- taque sua, id est, insignia dignitatis petulanter intem- prantem, virgis ceciderit, non tenetur injuriarum</i>, pag. 199. post. cap. lin. 9. & seqq.</p>	<p>petulanter intemptantem, pag. 85. post cap. col. 1. lin. 15.</p>	<p>petulanter adtemptan- tem, pag. 140. lin. 3.</p>
<p><i>Unde amplius formidans idem venerabilis senex (is erat Aurelius Hipponensis Episcopus, qui Augusti- num sibi adscivit adjuto- rem & futurum successo- rem) & sciens se corpore & atate infirmissimum, e-</i></p>		

Editio Parif. frue Aurel.

Editio Lugdun.

Editio una.

git secretis litteris apud
Primates Episcopum Sedis
Carthaginensis, allegans
imbecillitatem corporis sui,
atatisque gravitatem, &
obsecrans ut Hipponensis
Ecclesia ordinaretur Epi-
scopus, qui sua Cathedra
non tam succederet, sed
Consecranda accederet Au-
gustinus: qua igitur bea-
tus Valerius optavit, &
rogavit satagens, rescripto
impetravit. pag. 317. lin.
6. & seqq.

qua igitur beatus Vale-
rius, pag. 137. post cap.
col. 1. lin. 6. ab infr.

qua igitur beatus Au-
relius, pag. 220. lin. 5.

IN PART. II.

Hodie Episcopus non
prohibetur poenam pecu-
nariam judicare; sed non
potest eam convertere in
usus suos, pag. 12. post cap.
lin. 23. & seqq.

poenam pecuniariam ju-
dicare, pag. 149. col. 1. lin. 9.

poenam pecuniariam in-
dicere, pag. 238. post cap.
lin. 19.

Qui autem operantur &
cetera eleemosinis facile com-
pensari, tria tamen morti-
fera esse non dubitarunt ex-
communicatione puniendi,
donec poenitentia humiliore
sanentur, impudicitiam,
idolatriam, homicidium,
pag. 31. lin. 31. & seqq.

Qui autem operantur &
cetera eleemosinis facile com-
pensari, pag. 156. col. 1.
lin. 28.

Qui autem opinantur ce-
tera eleemosinis facile com-
pensari, pag. 280. lin. 10.
ab infr.

Non novum aliquid prae-
senti jussione praecipimus,
sed qua olim videntur in-
dulta firmamus, cum nul-
li dubium sit, quod non
solum pontificalis causatio,
sed omnis sanctae Religio-
nis relatio ad Sedem Apo-
stolicam, quasi ad caput
Ecclesiarum debeat referri,
& inde normam sumere un-
de sumpsit exordium, ne ca-
put institutionis videatur.
pag. 56. in fin. ad 57.

ut caput institutionis vi-
deatur. pag. 166. col. 1.
lin. 9. & 10.

ne caput institutionis vi-
deatur omittere. pag. 266.
post cap. lin. 16. & seqq.

Propterea notantur fœ-
neratores Anglici, quos
Carnsivos vocitabant, pag.
143. lin. 12.

Carnsivos, *ibid.* lin. 27.

Caorsinos, pag. 322.
lin. 1.

*Errores in citandis legibus civilibus & sacris canonibus;
itemque in auctorum locis & nominibus.*

Aristophanes in Respis , pag. 5. lin. 1.	in Respis , pag. 2. col. 2. lin. antep.	in Vespis , pag. 4. lin. 2.
Can. continuo , 11. qu. 1. ibid. post cap. lin. 16.	continuo , pag. 3. col. 1. lin. 22.	continua ; pag. 4. post cap. lin. 14.
Can. cum ad virum 96. dist. d. can. cum ad virum , pag. 9. lin. 13. & 15.	cum ad virum , pag. 4. post cap. col. 2. lin. 7. & 10.	cum ad verum , pag. 6. lin. antepen. & ult.
Jo: Chrysoft. de Sacer- dot. lib. 5. cap. 82. pag. 14. lin. 32.	lib. 5. cap. 82. pag. 6. post cap. col. 2. lin. 2.	lib. 5. cap. 4. pag. 10. lin. 16. ab infr.
Can. si quis Clericum , can. nullus clericus . 11. qu. 1. pag. 18. lin. 2.	si quis Clericum , pag. 8. col. 1. lin. 23.	si quis clericus , pag. 12. lin. 5. ab infr.
Can. volumus . 4. qu. 1. pag. 20. lin. 22.	4. qu. 1. pag. 9. col. 1. lin. 33.	11. qu. 1. pag. 14. lin. 35.
Can. Clericus cujuslibet 11. qu. 1. pag. 29. lin. 18.	clericus cujuslibet , pag. 12. col. 2. post cap. lin. 31.	clericum cujuslibet , pag. 20. lin. 15. ab infr.
Can. per principalem . 9. qu. 2. pag. 45. lin. 7. ab infr.	9. qu. 2. pag. 19. post cap. lin. antepen. & penult. col. 1.	9. qu. 3. pag. 32. lin. 8. & 9.
cap. licet . Cod. tit. pag. 46. lin. 11.	Cod. tit. ibid. col. 2. lin. 6. ab infr.	edd. tit. ibid. lin. 24.
Can. Monachos . 77. dist. pag. 48. lin. 31.	Monachos , pag. 20. col. 2. lin. 54.	monachus , pag. 34. lin. 7.
can. novissime . V. seqq. de consecr. dist. 5. pag. 49. post cap. lin. 3. & seq.	novissime V. seqq. pag. 21. post cap. col. 1. lin. 5.	novissime & V. seqq. ibid. post cap. lin. 3.
Eusebius lib. 6. cap. 35. pag. 49. lin. antep. & penult.	lib. 6. cap. 35. ibid. lin. 24.	lib. 6. cap. 43. ibid. lin. 5. ab infr.
Can. Presbyteris si quis de alio , Can. omni tem- pore de Consecr. dist. 4. pag. 55. lin. 21. & seq.	Can. Presbyteris si quis de alio , pag. 33. col. 2. lin. 26.	can. Presbyteris , can. si quis de alio , pag. 38. lin. 9. ab infr.
cap. cum olim. de ma- joris . Et obedient. pag. 58. lin. 21.	de majoris . Et obedient. pag. 24. col. 2. lin. 45.	de majorit. & obedient. pag. 40. lin. 8. ab infr.
can. perlectis vers. ad Episcopum . 23. dist. pag. 59. post cap. lin. 1. & 2.	eodem modo pag. 25. post cap. col. 1. lin. 2. & 3.	can. perlectis , §. ad Epi- scopum , 25. dist. pag. 41. post cap. lin. 1. & 2.
Can. tutorem 33. qu. 2. d. can. tutorem . pag. 62. lin. 15. & pag. 63. lin. 3.	tutorem , pag. 2. post cap. col. 1. lin. 20. & ibid. col. 2. lin. 5.	latorem , pag. 43. post cap. lin. 13. & ult.
Can. agite . 32. qu. 3. pag. 65. lin. 13.	32. qu. 3. pag. 27. col. 2. lin. 13.	agite 44. de poenit. dist. 1. pag. 45. lin. 25.
Can. sta subiectus . 95. dist. pag. 63. sub sign. litt. 2.	sta subiectus pag. 30. col. 2. post cap. lin. 17. & 18.	esto subiectus , pag. 51. lin. 7. & 8.

SPECIMEN ERRORUM.

xxx.

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
K lin. 20.		
Conc. Neocæsar. can. 13. ult. 95. dist. pag. 64. sub fig. lit. K. lin. 11.	ad litteram pag. 31. col. 1. lin. 11.	conc. Neocæsariens. can. 13. can. ult. 95. dist. <i>ibid.</i> lin. 35.
Eusebius lib. 7. cap. 14. pag. 66. sub fig. lit. K. post cap. lin. 4.	lib. 7. cap. 14. <i>ibid.</i> col. 1. post cap. lin. ult.	lib. 7. cap. 19. pag. 53. lin. 4.
Eusebius lib. 7. cap. 24. pag. 68. sub fig. litt. K. lin. 10.	lib. 7. cap. 24. pag. 32. col. 2. lin. 25.	lib. 7. cap. 30. pag. 54. lin. 30.
Barbutias in d. cap. novit. pag. 71. sub sign. litt. L. lin. 4. ab infr.	Barbutias, pag. 34. col. 1. lin. 17.	Barbatias, pag. 56. lin. ult.
L. 2. actus. C. de Feriis, pag. 72. eod. sign. lin. 13.	L. 2. actus, <i>ibid.</i> lin. 39.	L. actus, C. de feriis, pag. 57. lin. 14. nam in toto codice unica lex actus extat, 8. h. tit.
quia ordinarius sibi imputare debet quod non idoneum Vicarium, vel Procuratorem elegit, C. denique fuit. L. cum mandatu in fin. ff. de minoribus. pag. 73. lin. 26. & seq.	C. denique fuit, <i>ibid.</i> col. 2. lin. 41.	L. denique, §. fin. L. cum mandatu, ff. de minoribus, pag. 58. lin. 11.
Cap. dilectas. de rescriptis. pag. 81. lin. antepen.	dilectas, pag. 37. col. 2. post cap. lin. 11.	dilectus 1. pag. 63. lin. 20. ab infr.
L. nemo de R. pag. 84. lin. 8.	L. nemo de R. pag. 38. col. 2. lin. 51.	L. nemo 123. de R. J. pag. 65. lin. 8.
Socrat. lib. 4. cap. 21. <i>ibid.</i> lin. 8. ab infr.	lib. 4. cap. 21. pag. 39. col. 1. lin. 9.	lib. 4. cap. 26. <i>ibid.</i> post cap. lin. 13.
Can. Episcopus in Synodo. 35. qu. 1. pag. 89. lin. 14.	35. qu. 1. pag. 40. post cap. col. 2. lin. 39.	35. qu. 6. pag. 68. lin. 15. ab infr.
Can. ita subiectus. 96. dist. pag. 92. lin. 35.	ita subiectus. 96. dist. pag. 42. col. 1. lin. ult. ante cap.	esto subiectus, 95. dist. pag. 73. lin. 9.
Can. de his. can. placuit. 11. dist. pag. 96. lin. 14.	de his can. placuit. 11. dist. pag. 43. col. 2. lin. 3.	de iis, can. placuit, 12. dist. pag. 73. lin. 9.
Can. præcepta. 11. dist. <i>ibid.</i> lin. 24.	præcepta 11. dist. <i>ibid.</i> lin. 16.	præceptis, 12. dist. <i>ibid.</i> lin. 18.
Cap. & si Clerici. §. de adulteriis & ibi Gloss. de judic. . . Gloss. in d. cap. etsi Clerici. . . Gloss. in d. cap. etsi Clerici. pag. 98. post cap. lin. 4. & 11. & pag. 99. lin. 32.	etsi Clerici, pag. 44. post cap. col. 1. lin. 6. & 15. & col. 2. lin. 23.	at si clerici, pag. 74. post cap. lin. 4. & 10. & pag. 75. lin. 25.
cap. cum tua. cap. significavit, de corpor. vitiat. pag. 99. lin. 4.	cum tua, pag. 44. post cap. col. 1. lin. 25.	cum de tua, pag. 74. lin. ult.
§. Sacra institut. de rer.	§. Sacra institut. de re-	§. Sacrae, institut. de ren-

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
divis. pag. 101. lin. 31.	rum divis. pag. 45. post cap. col. 2. lin. 8. ab infr.	divis. pag. 76. lin. 5. ab infr.
Cap. terrulas, 12. qu. 2.	eod. modo, <i>ibid.</i> lin. 5.	can. terrulas, <i>ibid.</i> lin.
d. cap. terrulas. <i>ibid.</i> lin. 32. & penult.	ab infr. & penult.	4. ab infr. & ult.
L. aut facta §. ff. de pœn. pag. 102. lin. penult.	L. aut facta §. ff. de pœn. pag. 46. col. 1. lin. 6. ab infr.	L. aut facta, §. causa, ff. de pœn. pag. 77. lin. 12.
L. item apud Labeonem, §. unde querel. ff. de injur. pag. 103. lin. 24.	§. unde querel. pag. 47. col. 1. lin. 5.	§. unde querit, pag. 78. lin. 11. & seqq.
L. milites. §. incurrens, ff. de re militar. <i>ibid.</i> lin. 27.	§. incurrens, <i>ibid.</i> lin. 9.	§. irreverens, <i>ibid.</i> lin. 15.
Cap. cum ex officio, de præscript. pag. 104. lin. 22.	cum ex officio, <i>ibid.</i> lin. 7. ab infr.	cum ex officii, <i>ibid.</i> lin. 8. ab infr.
cap. reprehensibili, de appellat. <i>ibid.</i> lin. 25.	reprehensibili, <i>ibid.</i> lin. penult.	reprehensibilis, <i>ibid.</i> lin. 5. ab infr.
can. Abbates. 18. qu. 13. <i>ibid.</i> lin. 34.	18. qu. 13. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 11.	18. qu. 2. pag. 79. lin. 4.
L. vit. C. si a non compet. judic. pag. 107. lin. 15.	L. vit. pag. 48. col. 2. lin. 1.	L. ult. pag. 80. lin. 30.
can. si Clericus, 11. qu. 3. cap. de foro competent. pag. 109. lin. 19.	sic pariter pag. 49. post cap. col. 1. lin. 26. & 27.	can. si clericus, 11. qu. 1. cap. 1. de foro competent. pag. 81. ab infr. lin. 7.
can. Clericum nullus. 1. & 2. qu. 1. pag. 112. lin. 6.	1. & 2. qu. 1. pag. 50. post cap. col. 1. lin. 9.	1. & 2. 11. qu. 1. pag. 83. post cap. lin. 5.
Marc. decis. 1157. tom. pag. 113. lin. 6. ab infr.	decis. 1157. tom. <i>ibid.</i> col. 2. post cap. lin. 43.	decis. 157. tom. 1. pag. 84. lin. 30.
L. 2. & ult. C. sine cens. vel relig. fund. comparatur. non poss. pag. 131. lin. 9. & 10.	sine cens. vel relig. fund. comparatur. non poss. pag. 57. post cap. lin. 13. & 14. col. 1.	sine cens. vel reliq. fund. comparari non poss. pag. 96. lin. 3. & 4.
auth. si quis ult. C. qui potior. in pignor. pag. 136. lin. 6.	auth. si quis ult. pag. 59. post cap. col. 1. lin. 9.	auth. si quis vult, pag. 99. lin. 5. & 6.
can. Episcoporum. 10. qu. 1. pag. 137. post cap. lin. 2.	can. Episcoporum. pag. 60. post cap. XIII. col. 1. lin. 3.	can. Episcopum, <i>ibid.</i> lin. penult.
cap. etsi Clerici de judic. pag. 145. lin. 15.	etsi Clerici, pag. 63. col. 2. lin. 19.	at si clerici, pag. 104. lin. 7. ab infr.
cap. Abolendam in fin. de Hæretic. pag. 149. lin. 3.	Abolendam, pag. 64. post cap. col. 1. lin. 4.	ad abolendam, pag. 107. lin. 3.
cap. ex tua, de simonia, pag. 158. lin. 1.	ex tua, pag. 68. col. 1. lin. 23.	ex tuæ, pag. 113. lin. 1.
cap. decet. §. Ordinarii de offic. Ordinar. in 6. pag. 161. lin. 3.	de offic. Ordinar. in 6. pag. 69. post cap. col. 1. lin. 4.	de immunitat. ecclesiast. in 6. pag. 154. post cap. lin. 2. & 3.
cap. etsi Clerici. §. de adulteriis. Et Clericus de adulterio semel punitus... d. cap. etsi Clerici... in	eodem modo pag. 71. col. 1. lin. 7. 10. & 15.	cap. at si clerici, §. de adulteriis, de judic. ... d. cap. at si clerici... in d. cap. at si clerici, pag. 117.

SPECIMEN ERRORUM.

xxiii

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
d. cap. etſi Clerici , pag. 164. lin. 17. 18. & 23.		lin. 5. 7. & 11.
Gloſſ. in d. can. Benediſto , pag. 165. lin. 24.	in d. can. Benediſto , <i>ibid.</i> lin. 57.	in d. can. de Benediſto, <i>ibid.</i> lin. 37.
Julius Clarus in §. fin. 37. n. 3. pag. 166. lin. 21.	in §. fin. 37. n. 3. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 30.	in §. fin. qu. 37. n. 3. pag. 118. lin. 17.
cap. ſicut dignum eſt , de ſimon. pag. 170. lin. 2.	de ſimon. pag. 73. poſt cap. lin. 3.	de homicid. volunt. pag. 120. poſt cap. lin. 2.
d. cap. ſicut dignum §. vult. <i>ibid.</i> lin. 4.	§. vult. <i>ibid.</i> lin. 6.	§. ult. <i>ibid.</i> lin. 3. & 4.
cap. cum C. laicus , de foro compet. pag. 173. poſt cap. lin. 5.	de foro compet. pag. 74. poſt cap. XII. col. 1. lin. 8.	de foro compet. in 6. pag. 123. lin. 6.
cap. cum ex inſuncto , de nov. oper. renunciat. pag. 174. lin. 1.	de novo oper. renunciat. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 12.	de nov. oper. nunciat. <i>ibid.</i> lin. 18.
can. ſi qui §. qu. 2. pag. 175. lin. 13.	§. qu. 2. pag. 75. poſt cap. lin. antepen.	§. qu. 1. pag. 124. lin. 12.
can. de puellis . 32. qu. 2. pag. 193. poſt cap. lin. 21.	32. qu. 2. pag. 83. poſt cap. IX. col. 1. lin. ult.	36. qu. 2. pag. 136. lin. 13.
1. apud Labeonem , §. unde querit. ff. de injur. pag. 199. lin. 11.	1. apud Labeonem , pag. 85. poſt cap. col. 1. lin. 16.	L. apud Labeonem , pag. 140. lin. 4.
can. relatum. 10. qu. 1. pag. 205. lin. 7.	10. qu. 1. pag. 88. col. 1. lin. 11.	11. qu. 1. pag. 144. lin. 7.
can. multorum 33. qu. 6. pag. 210. lin. 5.	33. qu. 6. pag. 90. col. 1. lin. 49.	35. qu. 6. pag. 147. lin. 27.
cap. locum , de ſponſa- lib. pag. 211. lin. 11.	locum , <i>ibid.</i> col. 2. lin. penult.	cum locum , pag. 148. lin. 15.
can. decimar 16. qu. 1. can. majores , ead. cauſ. & querſt. pag. 213. poſt cap. lin. 4. & 5.	majores , ead. cauſ. & querſt. pag. 92. col. 1. lin. 7.	majores , ead. cauſ. qu. 7. pag. 149. lin. 3. ab infr.
can. aliud quidem 11. qu. 1. pag. 216. lin. 4. & 3. ab infr.	11. qu. 1. pag. 93. col. 2. lin. 6.	de poenitent. diſt. 1. pag. 151. lin. 13. ab infr.
can. cognovimus . 12. qu. 1. pag. 219. lin. 25.	12. qu. 1. pag. 94. col. 2. lin. 5.	12. qu. 2. pag. 153. lin. 21. ab infr.
Adelmar. in ejus vit. pag. 221. lin. 6. ab infr.	Adelmar. pag. 95. col. 1. lin. 48.	Ademar. pag. 155. lin. 9.
can. ſi quis ex atrio ... 17. qu. 4. pag. 222. lin. 7.	ſi quis ex atrio , <i>ibid.</i> lin. 6. ab infr.	ſi quis in atrio , <i>ibid.</i> lin. 20.
can. tua vos , de ſentent. excommunicat. pag. 223. lin. 4.	tua vos , <i>ibid.</i> col. 2. lin. 43.	tua nos , <i>ibid.</i> lin. ult.
can. duo ſunt. 96. pag. 234. poſt cap. lin. 2.	duo ſunt. 96. pag. 100. poſt cap. lin. 3. col. 1.	duo ſunt, 96. diſt. pag. 163. poſt cap. lin. 2.
Socrates lib. 2. cap. 32. pag. 240. lin. 15.	lib. 2. cap. 32. pag. 103. col. 2. lin. 4. ab infr.	lib. 2. cap. 40. pag. 167. lin. 6.
cap. ad hæc , ut lit. non	ad hæc . pag. 104. col.	ad hoc , <i>ibid.</i> lin. 5. ab

<i>Editio Paris. five Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
contest. pag. 241. lin. 22.	1. lin. 6. <i>ab infr.</i>	<i>infra.</i>
cap. quod Clerici. de foro compet. <i>ibid.</i> lin. 6.	quod Clerici. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 12.	quod clericis, pag. 168. lin. 7.
<i>ab infr.</i>		
cap. Clericus, de offic. Vicar. pag. 251. lin. 13.	Clericus, pag. 108. col. 2. lin. 33.	clericos, pag. 174. lin. 28.
can. denique 22. dist. pag. 253. lin. 11.	22. dist. pag. 109. col. 2. lin. 33.	21. dist. pag. 175. lin. 10. <i>ab infr.</i>
can. pervenit 11. qu. pag. 154. lin. 3.	11. qu. <i>ibid.</i> post cap. col. 2. lin. 8.	11. qu. 1. pag. 176. lin. 13.
can. luminoso 18. qu. 1. pag. 255. lin. 18.	18. qu. 1. pag. 110. post cap. col. 1. lin. 25.	18. qu. 2. pag. 177. lin. 16.
Euseb. lib. 7. cap. 24. pag. 260. lin. 3.	lib. 7. cap. 24. pag. 112. col. 2. lin. 10.	lib. 7. cap. 30. pag. 180. lin. 27.
Bellug. in specul. . . . num. 12. 4. <i>ibid.</i> lin. penult.	num. 12. 4. <i>ibid.</i> lin. 50.	n. 1. 2. 4. pag. 181. lin. 1.
can. laicos, can. laici 2. qu. 5. pag. 263. lin. 2.	2. qu. 5. pag. 113. post cap. col. 1. lin. 20.	2. qu. 7. pag. 182. post cap. lin. 13.
cap. sollicitæ de majorit. & obedient. <i>ibid.</i> lin. 9.	sollicitæ, <i>ibid.</i> lin. ult.	solitæ, <i>ibid.</i> lin. 19. & 20.
Jo. Chrysost. de sacerdot. lib. 3. cap. 57. pag. 276. lin. 17.	lib. 3. cap. 57. pag. 119. col. 1. lin. 37.	lib. 3. cap. 17. pag. 191. lin. 23. & 24.
Et idem lib. 4. de sacerdot. cap. 82. <i>ibid.</i> lin. 21.	lib. 4. cap. 82. <i>ibid.</i> lin. 15. <i>ab infr.</i>	lib. 5. cap. 4. <i>ibid.</i> lin. 27. & 28.
can. laicos. can. laici. 2. qu. 6. <i>ibid.</i> lin. 26.	2. qu. 6. <i>ibid.</i> lin. 9. <i>ab infr.</i>	2. qu. 7. <i>ibid.</i> lin. 14. <i>ab infr.</i>
cap. quod Clerici, de foro competetur. <i>ibid.</i> lin. penult.	quod Clerici, <i>ibid.</i> col. 2. lin. 9.	quod clericis, <i>ibid.</i> lin. 3. <i>ab infr.</i>
Euseb. lib. 7. cap. 24. pag. 279. post cap. lin. 11.	lib. 7. cap. 24. pag. 120. post cap. lin. 15. col. 1.	lib. 7. cap. 30. pag. 193. lin. 13. <i>ab infr.</i>
Socrat. lib. 7. cap. 38. <i>ibid.</i> lin. 17.	lib. 7. cap. 38. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 1.	lib. 7. cap. 37. <i>ibid.</i> lin. 8. <i>ab infr.</i>
L. 3. §. falsus Procurator. ff. Rat. rem habes. pag. 282. lin. 1.	ff. Rat. rem habes. pag. 122. col. 1. lin. ult.	ff. rem ratam haberi, pag. 195. lin. 13.
Socrat. lib. 2. cap. 32. <i>ibid.</i> lin. ult.	lib. 2. cap. 32. pag. 123. post cap. col. 1. lin. 16.	lib. 2. cap. 40. pag. 190. post cap. lin. 10.
Euseb. lib. 7. cap. 20. pag. 283. lin. 9. <i>ab infr.</i>	lib. 7. cap. 20. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 5.	lib. 7. cap. 30. pag. 197. lin. 6.
can. Afros. 97. dist. pag. 285. lin. 16.	97. dist. pag. 124. post cap. III. col. 1. lin. 22.	98. dist. pag. 198. lin. 14.
can. constitutum. 16. qu. 2. pag. 194. lin. 4.	16. qu. 2. pag. 127. post cap. col. 2. lin. 4. <i>ab infr.</i>	16. qu. 1. pag. 204. lin. 17.
can. si Episcopum. 16. qu. 7. pag. 306. lin. 14.	16. qu. 7. pag. 133. col. 2. lin. 4.	16. qu. 6. pag. 212. lin. 36. & 37.
can. quicumque, 26. qu. 1. pag. 307. lin. 20.	26. qu. 1. <i>ibid.</i> post cap. col. 2. lin. 1.	26. qu. 15. pag. 213. lin. 18.
can. Episcopum. 6. qu. 1. <i>ibid.</i> lin. 22.	Episcopum, <i>ibid.</i> lin. 4.	Epi copus, <i>ibid.</i> lin. 20

<i>Editio. Parisi. five Aurel.</i>	<i>Editio. Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
can. si quis Episcoporum. 16. qu. 7. pag. 308. lin. 14. can. in illis. 81. dist. pag. 316. post cap. lin. 3. can. placuit. 65. dist. ibid. lin. 5. Leo epist. 84. cap. 7. de Conciliis. 18. dist. can. can. si inter 6. qu. 4. pag. 318. lin. 23. & 24. cap. requisiti, de testam. pag. 321. lin. pen. can. Episcopus nullus. 15. qu. 7. pag. 322. lin. 2. cap. ad hoc, de excess. Prælat. pag. 328. lin. 2. est dignitas electiva; du- dum. 1. de elect. pag. 330. lin. ult.	16. qu. 7. pag. 134. col. 1. lin. 8. 81. dist. pag. 137. post cap. col. 1. lin. 5. placuit. ibid. lin. 8. ad litteram, pag. 138. col. 1. lin. 33. & 34. requisiti, pag. 139. col. 2. lin. 24. Episcopus nullus, ibid. lin. 28. ad hoc, pag. 142. col. 1. lin. 37. dudum. 1. de elect. pag. 143. col. 2. lin. penult.	16. qu. 5. ibid. lin. 6. ab infr. 80. dist. pag. 219. post cap. lin. 3. placet, ibid. lin. 4. Leo epist. 84. cap. 7. can. de conciliis, 18. dist. can. si inter, 6. qu. 4. pag. 121. lin. 1. & 2. requisiti, pag. 223. lin. 30. Episcopus nullius, ibid. lin. 33. ad hæc, pag. 227. lin. 7. ab infr. cap. dudum, 1. de elect. pag. 230. lin. pen. & ult.
IN PART. II.		
Socrat. lib. 1. cap. 18. pag. 5. lin. antepen. Lib. ult. C. Th. de poen. pag. 8. lin. penult. can. Circumcelliones 23. qu. 4. pag. 9. post cap. lin. 6. cap. referente. de delict. prælat. pag. 12. post cap. lin. 6. gloss. in Clem. I. in verb. donec dederim, ut suspen- sio &c. pag. 17. lin. 5. & 6. Cui addendi sunt can. si quis viduam, can. acce- dens, ead. dist. pag. 19. lin. 5. in d. Can. Clericis, pag. 20. lin. 23. can. Episcopus. ij. qu. 3. pag. 23. lin. 7. Can. Episcopus dist. can. 67. Episcopus 15. qu. 7. pag. 26. lin. 16. & 17. Can. corripantur, 23. qu. 4. pag. 31. lin. 1. cap. Transmissum, & ibi gloss. de Elect. ibid. lin. 3. Conc. Ilerdens. can.... pag. 38. lin. 4. ab infr.	lib. 1. cap. 18. pag. 146. col. 2. lin. 10. Lib. ult. pag. 147. col. 2. lin. 24. 23. qu. 4. ibid. post cap. col. 1. lin. 15. de delict. Prælat. pag. 148. post cap. V. col. 1. lin. 8. in verb. donec dederim, ut suspensio &c. pag. 150. col. 2. lin. 29. & 30. ead. dist. pag. 151. col. 1. lin. 16. ab infr. Clericis, pag. 151. col. 2. lin. antepen. ij. qu. 3. pag. 153. col. 1. lin. 1. eodem modo pag. 154. col. 1. lin. pen. & ult. 23. qu. 4. pag. 155. post cap. col. 2. lin. 9. ab infr. Transmissum, ibid. lin. 6. ab infr. can. . . . pag. 156. col. 2. lin. 14.	lib. 1. cap. 24. pag. 234. lin. 22. L. ult. pag. 236. lin. 17. 23. qu. 5. ibid. post cap. lin. 10. de delict. pueror. pag. 238. post cap. lin. 5. in verb. donec destite- rint, de decim. ut suspen- sio &c. pag. 241. lin. 27. 50. dist. pag. 242. lin. 17. ab infr. clerici, pag. 243. lin. 32. 11. qu. 3. pag. 245. lin. 13. can. Episcopus, 67. dist. can. Episcopus, 15. qu. 7. pag. 247. lin. 24. 24. qu. 3. pag. 250. lin. 19. transmissam, ibid. lin. 20. & 21. can. 5. pag. 251. lin. 31.

<i>Editio Paris. five Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
Testem habemus ipsum		
Hincmarum in Opusc. 50.	in opuscul. 50. pag. 158.	in opuscul. 55. pag. 255.
Capit. pag. 38. lin. 22.	col. 2. post cap. lin. 17.	lin. 9.
d. cap. quod. in re, pag.	quod in re, pag. 159.	quod in te, pag. 257.
41. lin. 29.	col. 2. lin. 13. ab infr.	lin. 10.
Conc. Cabillon. can. 2.	Conc. Cabillon. can. 2.	conc. Cabillon. 2. can.
40. pag. 42. post cap. lin.	40. pag. 160. post cap. col.	40. ibid. post cap. lin. 8.
9. & 10.	1. lin. 12.	
cap. poen. de hæret. pag.	cap. poen. pag. 161. col.	cap. penult. pag. 259.
45. lin. 29.	2. lin. 13.	lin. 33.
can. corripiantur 23. qu.	23. qu. 4. pag. 162. col.	24. qu. 3. pag. 260. lin.
4. pag. 47. lin. 6. & 7.	1. lin. 19.	18. ab infr.
Et idem contra epist.		
Manichæi cap. 3. pag. 58.	cap. 3. pag. 166. col. 2.	cap. 4. pag. 267. lin. 18.
lin. 15. & 16.	lin. 3.	ab infr.
Gratian. in lib. 1. C. de	in lib. 1. ibid. lin. 32.	in L. 1. pag. 268. lin. 4.
summ. Trinit. ibid. lin.		
pen. & ult.		
Euseb. lib. 7. cap. 24.	cap. 24. pag. 167. post	cap. 30. pag. 270. lin.
pag. 62. lin. 1.	cap. col. 2. lin. 23.	1. & 2.
Socrat. lib. 2. cap. 5.	cap. 5. ibid. lin. ult. ad	cap. 8. ibid. lin. 12.
ibid. lin. 13.	pag. 168. lin. 1.	
Hincmaro in vita Re-		
migii apud Sur. 13. Jan.		
& opuscul. 50. capit. c. 6.	opuscul. 50. pag. 173.	opuscul. 55. pag. 278.
& 16. pag. 75. lin. pen.	col. 1. lin. 34.	lin. antepen.
& ult.		
Can. & temporis 16. qu.		can. & temporis, can.
1. can. postquam. Tan-	can. postquam. Tan-	postquam, 16. qu. 1. Tan-
dem &c. pag. 77. lin. 8.	dem &c. ibid. col. 2. lin. 22.	dem &c. pag. 279. lin. 15.
		ab infr.
Euseb. lib. 6. cap. 39.	cap. 39. pag. 174. post	cap. 11. pag. 281. post
pag. 79. lin. pen.	cap. col. 1. lin. 11.	cap. lin. 6.
cap. cum venerabili, de	cum venerabili, pag. 176.	cum venerabilis, pag.
consuet. pag. 83. lin. 30.	col. 1. lin. 11.	283. lin. 22. ab infr.
cap. Abbatem, de Elect.	Abbatem, ibid. lin. 14.	fr abbatem, ibid. lin.
in 6. ibid. lin. 33.		18. ab infr.
gloss. in cap. cum ex eo,	in cap. cum ex eo, pag.	in clem. cum ex eo,
verb. de Ordine tertio. de	178. col. 2. lin. 10.	pag. 287. lin. 6. & 7.
Sentent. excommunicat. &		
gloss. in Clement. I. verb.		
obedientiam, de religios.		
domib. pag. 89. lin. 12. &		
segg.		
glossa in cap. Transmis-	Transmissa, ibid. col. 2.	transmissam, ibid. lin. 6.
sa de Elect. pag. 90. lin. 21.	post cap. lin. 5.	ab infr.
Clem. generalis, de ætat.	generalis, pag. 180. col.	generalem, pag. 290.
& qualit. præfic. pag. 95.	2. lin. 20.	lin. 12. ab infr.
lin. 3.		
can. 10. lege 10. dist.	can. 10. lege 10. dist.	can. lege, 10. dist. pag.
pag. 97. lin. 6. ab infr.	pag. 181. col. 2. lin. 28.	192. lin. 16. ab infr.

SPECIMEN ERRORUM.

xxvii

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
cap. postulastis, de re- scriptis, pag. 102. lin. 4.	postulastis, pag. 183. col. 2. lin. 13.	postulasti, pag. 295. lin. 17.
cap. tam ex litteris, de in integrum restit. pag. 103. lin. 20.	tam ex litteris, <i>ibid.</i> post cap. col. 2. lin. 16.	tum ex litteris, pag. 296. lin. 8.
ut & Synodus 4. can. 10. pag. 109. lin. 10. ab infr.	Synodus 4. can. 10. pag. 187. col. 2. lin. 7.	Synodus Carthag. 4. can. 10. pag. 300. lin. 13.
can. Lector. 24. dist. pag. 114. lin. 9.	24. dist. pag. 188. col. 2. post cap. lin. 8. ab infr.	23. dist. pag. 303. lin. 3.
can. Psalmista, 24. dist. <i>ibid.</i> lin. 23.	24. dist. pag. 189. col. 1. lin. 12.	23. dist. <i>ibid.</i> lin. 16.
can. a Subdiacono 92. dist. pag. 115. lin. 3. & denuo pag. 116. lin. 7.	92. dist. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 16. & col. 2. post cap. lin. 9.	93. dist. <i>ibid.</i> lin. 32. & pag. 304. lin. 16.
Can. cum Pastoralis, can. Episcopi. 2. qu. 1. pag. 116. lin. pen.	eodem modo pag. 190. col. 1. lin. 9. & 10.	can. cum pastoris, can. Episcopi, 2. qu. 7. <i>ibid.</i> post cap. lin. 5. & 6.
Conc. Carth. 4. can. 38. pervenit. can. præsente, can. 95. dist. pag. 126. lin. 27.	ad litteram pag. 193. col. 2. post cap. lin. 26. & 27.	conc. Carth. 4. can. 38. can. pervenit, can. præ- sente, 93. dist. pag. 311. lin. 2. & 3.
Can. Diaconi 93. pag. 127. lin. 5. ab infr.	Diaconi 93. pag. 194. col. 1. post cap. lin. 10.	Diaconi, 93. dist. <i>ibid.</i> lin. 7. ab infr.
Socrat. lib. 2. cap. 31. pag. 129. lin. 25.	cap. 31. pag. 195. col. 1. lin. 2.	cap. 39. pag. 312. lin. an- tepen.
can. Oportet, can. præ- cipimus, 93. dist. <i>ibid.</i> lin. 6. ab infr.	Oportet, <i>ibid.</i> lin. 15.	non oportet, pag. 313. lin. 6. & 7.
can. de jejunio. 76. pag. 130. lin. 3.	de jejunio. 76. <i>ibid.</i> lin. 25.	de jejunio, 76. dist. <i>ibid.</i> lin. 13. & 14.
can. Diaconum. 93. dist. <i>ibid.</i> lin. 6. ab infr.	Diaconum, <i>ibid.</i> col. 2. lin. 25.	diaconus, <i>ibid.</i> lin. 9. ab infr.
cap. in tantam, de Si- mon. pag. 132. lin. 8.	in tantam, pag. 196. col. 1. lin. 6.	in tantam, pag. 314. lin. 28.
Can. Episcopus, 96. dist. pag. 136. lin. ult.	96. dist. pag. 197. col. 2. lin. 8. ab infr.	95. dist. pag. 317. lin. 5. ab infr.
Can. extra, 67. dist. pag. 137. lin. 10. ab infr.	67. dist. pag. 198. col. 1. lin. 22.	64. dist. pag. 318. lin. 14.
Can. sit subjectus 93. dist. pag. 138. lin. 20.	ita subjectus 93. dist. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 8.	esto subjectus 95. dist. <i>ibid.</i> lin. 8. ab infr.
d. can. perlectis, & cap. de offic. Archidiacon. pag. 140. lin. 7.	& cap. de offic. Archi- diac. pag. 199. col. 2. lin. 33.	& cap. ministerium, de offic. Archipresbyt. pag. 319. lin. 5. ab infr.
Conc. Agath. can. 97. can. in capite. Archipres- byteri & officium est. pag. 141. lin. 10. & seqq.	can. in capite. Archi- presbyteri &c. <i>ibid.</i> col. 2. lin. 31.	can. in capite, 50. dist. Archipresbyteri &c. pag. 320. lin. 30. & 31.
Can. inclita. can. pla- cuit. 11. d. cap. si dili- genti. d. cap. significasti.	ad litteram, pag. 200. col. 2. lin. 23. & seqq.	In decreto Gratiani de- sideratur can. inclita, item- que in aliis juris canonici

<i>Editio Paris. sive Avel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
cap. grave. de excess. Prælat. pag. 143. lin. 9. & 10.		libris. Ideo corrigendum duxi: can. inolita, can. placuit, II. qu. I. . . . cap. gravem, de excess. prælat. pag. 321. circ. fin. V. tamen si faciunt ad rem.
DD. L. unic. C. In quib. caus. milit. bella ger. ibid. lin. 24. & 25.	ut supra, ibid. lin. ult.	DD. in L. unic. C. in quibus caus. milit. for. præscript. uti non poss. pag. 322. lin. 11.
cap. cum pro illorum de sentent. excommunicat. . . . d. cap. cum pro illorum. pag. 144. lin. 14. & 16.	ut supra, pag. 201. col. 1. lin. 10. & 13.	cum illorum, ibid. post cap. lin. 14. & 16.
L. rem non novam. cap. de Judic. pag. 145. lin. 16.	cap. de Judic. ibid. col. 2. lin. 19.	cod. de judic. pag. 323. lin. 15.

Errores in verbis & fragmentis Græcis perpetui sunt in Paris. additi valde in Lugdun. Exempli aliquot ex primis, mediis, atque infimis plagulis, brevitatæ gratia, tantum exhibentur.

Καὶ γὰρ εἰ οἰκία, καὶ ἐν ἀγορῇ, πάντα χῦ δικασήρια ἐστὶν ἰδεῖν, καὶ ἐν οἰκίᾳ ἐν μὲν γὰρ ὁ δεσπότης δούλοις δικάζει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ ἀπαιτεῖται εὐθύνας, καὶ τὰ μὲν κολάζει, τὰ δὲ ἀφίησιν. ἐν ἀγοραῖς, πάλιν ὁ γεωργός, καὶ ἡ γυνὴ δικάζεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐν πλοίοις ὁ κυβερνήτης δικάζει ἐν στρατοπέδοις ὁ στρατηγὸς τὰς στρατιώτας, καὶ πολλὰ ἂν τις εὖροι δικασήρια ἐν τέχναις, οὐδὲν ἀσπάλος τῷ μαθητῇ. pag. 4. in princ.

ἐκεῖνο δὲ μὴ ἀνεκτὸν φανήτω τῇ σὴ εὐλαβείᾳ τὸ δημοσίοις δικαστήριον σπηλιεύειν, καὶ γὰρ ὡς κρίσεις, οἱ τῶν ποιῶντων κρίται πικροὺς ζῶσι, καὶ πνεύματι. pag. 8. lin. 22. & seqq.

Καὶ γὰρ καὶ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ἀγορῇ, καὶ πάντα χῦ δικασήρια ἐστὶν ἰδεῖν. ἐν οἰκίᾳ μὲν γὰρ ὁ δεσπότης δούλοις δικάζει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ ἀπαιτεῖται εὐθύνας, καὶ τὰ μὲν κολάζει, τὰ δὲ ἀφίησιν. ἐν ἀγοραῖς πάλιν ὁ γεωργός, καὶ γυνὴ δικάζεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ἐν πλοίοις ὁ κυβερνήτης δικάζει, ἐν στρατοπέδοις ὁ στρατηγὸς τὰς στρατιώτας. καὶ πολλὰ ἂν τις εὖροι δικασήρια. ἐν τέχναις ὁ διδάσκαλος τῷ μαθητῇ. pag. 3. lin. 18. & seqq.

ἐκεῖνο δὲ μὴ ἀνεκτὸν φανήτω τῇ σὴ εὐλαβείᾳ τὸ δημοσίοις δικαστήριον ἐφέλεισθαι, καὶ γὰρ ὡς κρίσεις, οἱ τῶν ποιῶντων κρίται τί κοινὸν ζῶσι, καὶ πνεύματι. pag. 6. post cap.

καὶ τῶν ἀμαρτημάτων, reliqua ad litteram pag. 2. col. 2. lin. 15.

σπηλιεύειν. reliqua ut supra. pag. 4. col. 1. post cap. lin. 30. & seqq.

Editio Paris. sive Aurel.

Editio Lugdun.

Editio mea.

Ταμῆριον δὲ καέκειρο μέ-
γισον τῆς τῷ βασιλείῳ πε-
ρὶ τὴν θρησκίαν αἰδῦς .
τῆς μὲν γὰρ πανταχῇ κλη-
ρικῶς θάσσει νόμου ἀπειλῆς
ἀνῆκε . τῶν δὲ ἱπιστοπῶν
ἐπιταχῆσαι τῶς κρίσιν ἐπέ-
τραψε τοῖς δικαζομένοις ἢ
βέλονται τὺς πολιτικὰς ἀρ-
χάς παρατιῖσαι . κυρίαν
δὲ εἶναι τὴν αὐτῶν ἡγή-
ρον , καὶ κρίττω τῆς τῶν
ἄλλων δικαστῶν . ὥσαντι πα-
ρὰ τῷ βασιλείῳ ἐξουχθεῖ-
σαν . εἰς ἔργον δὲ τὰ κρι-
νόμενα ἀγειν τὺς ἀρχοντας
καὶ τὺς δικοινομένους αὐτοῖς
σπαστιώτας . pag. 19. in fin.
ad pag. 20.

ἀλλὰ γὰρ μεμῆως ἐστὶν αἰ τῷ
 παύλῳ τῷ τῆς ἐκκλησίας ὅκῃ
 δέλοντος βασιλεὺς ἐν τῷ χροῖ
 αὐτοῦ βασιλεὺς, αἰσιώτατα πε-
 ρὶ τῷ πρακτικῷ διείληψεν τα-
 τοῖς νῦν πρὸς τὸν τὸν
 ὅκῃ, οἷς ἐν οἷς κατὰ τὴν
 ἰστορίαν, καὶ τὴν ρωμαίων
 πόλιν ἐπιστολῶν τῷ δὲ
 ὅκῃ ἐπιστολῶν. pag. 260.
 lin. 3. & seqq.

κακῦργος δὲ ὢν, καὶ δεινός
 πῦς ὑπὸ ἀρλόγτον τῆς ἐκκλη-
 σίας κακολογεῖν δὲ ἀμαρ-
 τίας τινὰς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐν-
 ζυζημένους πάντας πάντο-
 διν ἡρίει τότε τῷ τρόπῳ
 τοῖς τὶ ποικιλοτάτοις ἐξα-
 σίαν διδύς, καὶ τὴν τῆς ἐκ-
 κλησίας ἀνατροπὴν διουμένης.
 pag. 268. lin. 16. & seqq.

κατιδιῶν γυν τας κλερι-
κους ἐμπορίαν ποιμενας, τὰς
τῶν δεκαζομενων ἱεροσολίας,
ᾗδενα τῶν τῷ κλήρῳ δεκα-
σὴν ἐπεδίδου ποτί, ἀλλὰ τὰ
βιβλία τῶν δεομένων δεχό-
μενος, παρὰ κλήν ἵνα τῶν
πιστῶν λαϊκῶν, ὧν ἡδε φη-

βαβυλίων . reliqua ad lit-
teram . pag. 8. col. 2. in
fin. ad pag. 9.

ἐκκλησίας ἡνυ θείων τοσ
.
.
.
.
.
.
τον θ οιν

πολὺν ἐπισημοποι. cetera
ut supra pag. 112. col. 2.
lin. 11. & seqq.

ἀρλόπην
 ἐνβεζλημένους
 τῷ τῷ πρώτῳ reliqua
 ut supra . pag. II5. pof
 cap. col. 2. lin. 10.

ad litteram , pag. 120.
post cap. col. 2. lin. 1. &
seqq.

lin. 20. & seqq.

Τακμήριον δὲ κακῆιον μέ-
γιστον τῆς τῷ Βασιλείῳ περὶ
τὴν θρωσκίαν αἰδὺς· τὸς μὲν
γὰρ πανταχῇ κληρικῆς, θί-
σει νόμου ἀτελεῖς ὥντες· τῶν
δὲ Ἐπισκόπων ἐπικαλεῖσθαι
τὴν χρῆσιν ἐπὶ τρεῖς τοῖς
δικαζομένοις, ἣν βύλωντας
τὸς πολιτικῆς ἀρχοντας πα-
ραιτεῖσθαι· κυρίαν δὲ εἶναι
τὴν αὐτῶν ἴψον, καὶ κρίτει-
ται τῆς τῶν ἄλλων δικα-
σῶν, ὡσανεὶ παρὰ τῷ Βα-
σιλείῳ ἐξαναχθεῖσαν· εἰς ἔρ-
γον δὲ τὰ κρίνόμενα ἀγέθ-
τὸς ἀρχοντας, καὶ τὸς δια-
κουμένους αὐτοῖς κρασιώτας.
pag. 14. lin. 8. & seqq.

ἀλλὰ γὰρ μηδαμῶς ἐκ-
 ραι τῷ Παύλῳ τῷ τῆς Ἐκ-
 κλησίας οἴκου δίδοντός. βα-
 σιλεὺς ἐντυχεῖς Ἀθηναί-
 ος, αἰσώματα περὶ τῶ πρα-
 κτῆς διελίου· τέτοις νί-
 μαι προσάττων τὸν οἶκον,
 οἷς ἂν οἱ κατὰ τὴν Ἰτα-
 λίαν, καὶ τὴν Ῥωμαίων πό-
 λιν Ἐπίσκοποι τῷ δόγμα-
 τος ἐπιτέλλουσιν. pag. 180.
 lin. 27. *U* seqq.

κακοῦργος δι' ὧν καὶ δι-
νός, τὸς ὑπὸ τῶν ἀρχόν-
των τῆς ἐκκλησίας κακολο-
γούμενους δι' ἁμαρτίας τινάς,
καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημέ-
νους πάντας πάντοθεν ἦϊε,
τῷ τῷ τροπῇ τοῖς τέ πο-
νηροτάτους ἔξουσίαν διδούς,
καὶ πᾶς τῆς ἐκκλησίας ἀνα-
γρίπτης δεσμούς. pag. 186.
lin. 8. & seqq.

κατιδὼν γὰρ τὰς κληρικὰς
ἐμπορίαν ποιμύνης τὰς τῶν
δικαζομένων ἐρεχθίας, ἐδίδ-
να τὸν τῷ κλήρῳ δικαστὴν
ἐδίδου ποτὶ· ἀλλὰ τὰ βί-
βλια τῶν δεσμένων διχο-
μνος, παρεκάλε ἐνα τῶν
πισῶν λαϊκῶν, ὃν ἦδου φι-

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>Editio mea.</i>
λῦστα τὸ δίκαιον, κακίαν ἐγχειρίσας, τὴν ἀκρόασι τῆς δικαζομένης τῆς ἐρεσθαιας ἀπέλασαν. pag. 279. in fin.		λῦστα τὸ δίκαιον· κακοίαν ἐγχειρίσας τὴν ἀκρόασι, τῆς δικαζομένης τῆς ἐρεσθαι- ας ἀπέλασαν. pag. 193. in fin.
Καὶ εἰ μὲν ἀναγγέλιον κα- τασχέιν δειν τὰς χεῖρας ἀπο- νιψάμενος, μετὰ πολλῆς τῆς αἰδοῦς, καὶ τῆς εὐλαβείας ἐρίττων καὶ δεδοικώς κα- τέχαις. pag. 122. par. 2. lin. 10. & seqq.	Καὶ εἰ μὲν ἀναγγέλιον· reliqua ad litteram, pag. 192. lin. 42. & seq. col. 1.	Καὶ μὲν εὐαγγέλιον κα- τασχέιν δειν, τὰς χεῖρας ἀπο- νιψάμενος, μετὰ πολλῆς τῆς αἰδοῦς, καὶ τῆς εὐλαβείας ἐρίττων, καὶ δεδοικώς κα- τέχαις. pag. 308. lin. 10. & seqq.

Errores utriusque editionis in meam similiter transfusi. Quorum aliqui extant in citationibus locorum non collatorum tempore, quo nulla suberat suspicio; alii in verbis & locis autorum, quæ conferre non licuit, quod autographa deessent, dum plagula prelum emercebant.

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>In editione mea corrigendi.</i>
Petrus Cellens. 267. E- pist. 16. pag. 5. lin. 11. ab infr.	pag. 3. col. 1. lin. 32.	Petrus Cellens. lib. 7. epist. 16. pag. 4. post cap. lin. 21.
ἰθνηκον, pag. 6. lin. 12. ab infr.	ibid. col. 2. lin. 17. & 18.	ἰθνηκῶν, pag. 5. lin. 14. sed legi debet, ἰθνηκῶν.
παρὰ κανόνας πράττεις ὡς ἐπιφανίς πρῶτον μὲν χειρο- τονεῖν ἐν ταῖς ὑπὲρ ἐμῆς ἐκ- κλησίας ποιουμένους· εἰδὲ ὅτι μὴ προταγίς &c. . . ut refert Socrates lib. 6. cap. 13. pag. 44. lin. 6.	παρὰ κανόνας πράττεις ὡς ἐπιφανί, μὲν &c. pag. 19. col. 1. lin. 9. & seqq.	Accurate commutatum: ὑπὸ ἐμῆς Ἐκκλησίας, &c. olscitanter: προταγίς. pag. 30. in fin. In Socrat. ve- ro Aug. Taur. 1747. edito lib. 6. cap. 14. legitur: παρὰ κανόνας πράττεις πολλὰ ὡς ἐπιφανίς. πρῶτον μὲν χειρο- τονίαν ἐν ταῖς ὑπὲρ ἐμῆς Ἐκ- κλησίας ποιουμένους· εἰδὲ ὅτι μὴ προταγίς &c.
Socrat lib. 6. cap. 13. denuo pag. 45. post cap. lin. 8. & 9.	ibid. post cap. col. 1. lin. 12.	lib. 6. cap. 14. pag. 31. lin. pen.
Gloss. in cap. ult. cul. vit. pag. 68. ab infr. lin. 4. & seq.	pag. 29. col. 1. lin. 2.	gloss. in cap. ult. eod. tit. pag. 48. lin. 8.
ἐπικλιδιον, pag. 67. sub sign. litt. K. lin. 8. ab infr.	pag. 32. col. 2. lin. 1.	ἐπικλιδιον, pag. 54. lin. 14. legendum tamen ἐπικλιν- διον.
cap. proposuisti. de prae- bend. pag. 80. lin. 11.	pag. 37. lin. 24. & 25. col. 1.	cap. proposuit, de con- cess. prae. pag. 62. lin. 27.

SPECIMEN ERRORUM.

xxx

<i>Editio Paris. sive Aurel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>In editione mea corrigendi.</i>
Gregor. Turon. lib. 5. cap. 19. pag. 181. lin. 9. ab <i>infra</i> .	pag. 78. post cap. col. 1. lin. 22.	lege tamen: cap. exposui. si, de præbendis. lib. 5. cap. 18. pag. 128. lin. 14.
Δικαζομῖνον, pag. 279. lin. 8. ab <i>infra</i> .	pag. 120. post cap. col. 2. lin. 2. & 3.	Δικαζομῖνον, legendum vero Δικαζομῖνον, pag. 193. lin. 7. ab <i>infr</i> .
Joann. Sarisber. Policr. lib. 1. cap. 16. Parro nec judices Ecclesiastici sequuntur Samzelem, sed sicut populus sic & sacerdos, quod ut ab humilioribus liqueat &c. pag. 330. lin. 22. & seqq.	pag. 143. col. 2. lin. 12. & seqq.	Joann. Sarisber. Policrat. lib. 11. cap. 16. Parro nec judices Ecclesiastici sequuntur Samuelem, sed sicut populus sic & Sacerdos. In commune conqueritur Sapientia: tenentes legem nescierunt me. Principes facti sunt & ego ignoravi. Quod ut ab humilioribus liqueat &c. pag. 229. in fin. ad 230.
IN PART. II.		
προχίριζομαι pag. 36. lin. 10.	pag. 157. post cap. col. 2. lin. 36.	προχίριζομαι, pag. 253. lin. 19. ab <i>infr</i> . lege, προχίριζομαι.
in monasterium, aut in Canoniam regularem militantur. pag. 42. post cap. lin. 13. & seqq.	pag. 160. post cap. col. 1. lin. 16. & seqq.	pag. 257. post cap. lin. 11. In autographo vero legitur: in monasterio aut canonico, aut regulari militantur.
νέπδνκος pag. 30. lin. 28. ab <i>infr</i> .	pag. 163. col. 1. lin. 8. ab <i>infr</i> .	νέπδνκος, pag. 262. lin. 8. ab <i>infr</i> .
nihil sine consilio vestro, & sine consensu plebis meae privata sententia gerere, pag. 137. lin. 3. ab <i>infr</i> .	pag. 198. col. 1. lin. 31. & seqq.	pag. 318. lin. 20. & seqq. In autographo vero: nihil sine consilio vestro, & sine consensu plebis, mea privatim sententia gerere.

Errores earundem editionum in meam inadvertenter translati.

L. observandum, §. de judic. pag. 18. lin. 10. ab <i>infr</i> .	pag. 8. col. 1. lin. penult. & ult.	ff. de judic. pag. 13. lin. 21.
L. 1. §. ff. de offic. præf. urb. pag. 22. lin. antep.	pag. 10. col. 1. lin. 26 & 27.	L. 1. §. 4. ff. de offic. præf. urb. pag. 16. lin. 14.
L. ad personas, §. de jurejur. pag. 25. lin. antep.	pag. 11. col. 2. lin. 14.	ff. de jurejur. pag. 18. lin. 17.
Sigeberte, pag. 28. lin.	pag. 12. post cap. col. 1.	Sigeberti, pag. 19. post

<i>Editio Paris. sive Avel.</i>	<i>Editio Lugdun.</i>	<i>In editione mea corrigendi.</i>
3. Mammerti, pag. 328. lin. 5.	lin. 12. pag. 142. col. 2. lin. 33.	cap. lin. 8. Mamerci, pag. 228. lin. 26.
IN PART. II.		
in Claramontensi synodo habito sub Urbano, pag. 33. lin. 4. ab infr.	pag. 156. col. 2. lin. 9. ab infr.	habita, pag. 252. lin. 11.

*Errata propria meae editionis**Corrigenda.*

Pag. 4. lin. 11. ab infr. ἀρξαμένος	ἀρτραμένος
Pag. 5. lin. 28. juridicam	juridicinam
Pag. 6. post cap. lin. 21. & denuo lin. 27. γὰρ	γὰρ
Pag. 42. post cap. lin. 12. ἐπιφδέγγεται	ἐπιφδέγγεται
Pag. 51. lin. 1. ἐποτάσσει	ὑποτάσσει
Pag. 53. lin. 18. ἐποποδίη	ὑποποδίη
ibid. lin. 30. παρισάδωσι	παρισάδωσαν
Pag. 65. post cap. lin. 21. visitantes	visitante
Pag. 74. post cap. lin. 3. de homicid. volunt.	de tempor. ordinat.
Pag. 118. lin. 13. Μετανοίαν	Μετανοίαν
Pag. 124. lin. 14. ἐξορίσας	ἐξορίσας
Pag. 127. lin. 25. ἐκτραχηλίδεις	ἐκτραχηλίδεις
Pag. 148. lin. pen. inter vir, & uxor,	inter vir. & uxor.
Pag. 150. post cap. lin. 9. & 10. διάτρεφει	διάτρεφει
Pag. 154. in summ. cap. censibus	casibus
Pag. 157. lin. 26. jedex	judex
Pag. 164. post cap. lin. 8. αὐτῶν	αὐτῶ
Pag. 165. lin. 22. συνξιβάμενον	συντριβάμενον
Pag. 191. lin. 22. ἐπιτήδευμα	ἐπιτήδευμα
Pag. 193. lin. 5. ab infr. δικαζομένους	δικαζομένους
Pag. 199. lin. 4. post cap. appellavit	appellaverit
Pag. 233. lin. 5. excommuna	excommunic
Pag. 252. lin. 3. post cap. τὸν	τῆς
Pag. 263. lin. 24. κατὰ	μετὰ
Pag. 267. lin. 10. ab infr. ἀνακοινῶσθαι	ἀνακοινῶσθαι
Pag. 270. lin. 4. τὴν	τὴν
Pag. 274. lin. 16. ab infr. poscimts	poscimvs

Aliqua alia notata sunt in marginibus. Vale. Dabam Neapoli d. X. aprilis M DCC LXXVI.

P R Æ F A T I O .

EDITIONIS PARISIENSIS.

N prodit in lucem opus posthumum Dadini Alteserræ jurisconsulti Tolosani, viri scientiarum fere omnium subsidiis instructi, & scriptis, quæ in jus civile & canonicum publici juris fecit, commendabilis. Desiderabatur jamdiu hoc opus, quod vir eximius scripserat ad tuendam jurisdictionem ecclesiasticam, multis in locis labefactatam a Carolo Feureto, in tractatu suo de abusu. Novitas operis multos habuit comprobatores, licet re vera aliqua sine delectu & auctoritate fuerint adinventæ, quæ jus ecclesiasticum poterant subvertere.

Clerus Gallicanus existimavit adhibendum esse virum antiquitatum ecclesiasticarum peritissimum, qui partes suas tueri posset. Eminebat in clero illustrissimus Franciscus de Harlai tunc Rothomagensis, postea factus Archiepiscopus Parisiensis, vir nobilitate & claritate generis conspicuus, ingenii perspicacia & sagacitate, necnon morum humanitate omnibus gratus: ipsum scientiarum & benevolentiae vinculum devinxerat cum Dadino Alteserra, quem sæpius in rebus arduis consulebat, & inter eos vicissim elucebat & eruditio & ingenii felicitas consulentis, & respondentis sagacitas & prudentia.

e

Sæpius Alteserram hortatus est Harlaeus, ut Feuretio responderet, quia ad id operis suscipiendi neminem promptiorem & paratiorem noverat: & hoc modo de religione, de ecclesia, de clero Gallicano bene ipsum meriturum confidebat.

Denique, ut fasta comitiorum cleri Gallicani testantur, eminentissimus Cardinalis d'Estrees tunc Episcopus Laudunensis, Dux & Par Franciæ, postea purpura Cardinalitia decoratus sub Clemente X. scripsit Alteserræ, ut munus illud susciperet: non incongruum videtur hic inferere epistolam Gallicana lingua exaratam, ne quid elegantia deperderet, si in alienam verteretur. Deinde tanti viri laus & concepta opinio de Alteserra non erit levioris ponderis ad significandum quantum existimatio auctoris apud ipsum valeret. Verba epistolæ hæc sunt.

MONSIEUR:

*L'Assemblée generale du Clergé, qui n'ignoroit pas de-
 "ja vobtre merite & vobtre profonde capacité, a appris avec beau-
 "coup de joye que vous avez plusieurs memoires & des matie-
 "res digerées, dont vous pouvez en peu de temps former une
 "réponse au Livre de l'Abus de Feuret, qu'elle juge, aussi
 "bien que vous, fort préjudiciable à la Jurisdiction & à la
 "Discipline de l'Eglise. Elle a si bien receu cet avis qu'elle
 "m'a ordonné d'en remercier Monsieur l'Abbé du Ferrier de
 "sa part, & quoiqu'elle ne croye pas que vobtre zele ait be-
 "soin d'estre excité à un travail auquel vobtre gloire particuliere
 "ne doit pas moins vous porter que l'interest de l'Episcopat;
 "elle a crû toutesfois qu'elle devoit non seulement vous convier
 "à l'entreprendre, mais même vous en presser. La fâcheuse ex-
 "perience qu'elle a fait depuis qu'elle subsiste, luy persuade
 "que le mal qu'elle souffre par les Juges seculiers demande de
 "forts & prompts remedes, & que celuy qu'elle attend de vos
 "soins & de vobtre suffisance, ne doit pas estre differé. Elle
 "ne doute pas aussi, que les Assemblées qui la suivront, n'esti-
 "ment autant qu'elle fait vos talens & vos services, & n'ayent
 "la même disposition à les reconnoître. Pour moy je m'acquies-
 tres-*

*eres-volontiers de l'ordre qu'elle m'a donné ; & je vous assu-
re que je n'entre pas seulement dans ses sentimens comme un
des Deputez, mais par la connoissance & la consideration par-
ticuliere que j'ay pour vbre vertu. Je suis, &c.*

L' Evêque de Laon.

Paruit votis & desideriiis cleri Gallicani, & munus suscepit, & multa cura & diligentia perfecit. Non diffitendum est tamen viro doctissimo illud contigisse, quod plerumque evenit iis, qui partes contrarias suscipiunt; scilicet ut dum alium impugnare aggrediuntur, partes contrarias tuendo, aliquando in extremum declinent, & durioribus terminis sensus suos exponant.

Unde monendus est lector, ne existimet omnia quæ in hoc opere reperiuntur, esse consona juri quod inconcusse servatur in Gallia & curiæ placitis stabilitum est. Parcant manes tanti viri; sed aberravit aliquando a praxi fori Gallicani, vir antiquitatis potius quam praxis forensis studiosus. Quod mirum non videri debet, quia vir doctissimus scientiam fere suam omnem hauserat tum ex decretalibus, tum ex canonistis, qui nimium jurisdictioni ecclesiasticæ indulserant. Certe si priscae ecclesiæ nascentis tempora inspiciamus, cum ex præcepto Apostoli, lites inter Christianos forent potius amicabiliter componendæ, quam ad strepitum judiciorum deducendæ, quia nondum Imperatores aut Principes fidem Christianam amplexerant; certum est controversias fere omnes inter Christianos apud judices ecclesiasticos delatas fuisse, & eorum judicio diremptas fuisse. Unde sub Christianis Imperatoribus, jus quod ex compromisso partium & subjectione voluntaria exercuerant viri ecclesiastici, in plerisque retinuerant. Sed paulatim imminutis formis judiciorum, judices laici liberum jurisdictionis suæ in laicos exercitium reassumpserunt. Tamen judices ecclesiastici, faventibus Imperatoribus & Regibus Christianis, in certis casibus, in quibus vel conscientia, vel morum disciplina secundum canones lædi videbatur, suam jurisdictionem servaverunt. Unde non est cur notetur Dadinus Alteserra, si juri, vel po-

tius consuetudinibus antiquis ecclesiæ inhærens tenaciter, nec ultra progressus, multa in hoc opere asseruerit, quæ mutata sunt in foro, utilitate ita suadente. Tamen ne inde aliqui sibi fingant hanc in judiciis etiam ecclesiasticis formam esse servandam, & ne inde aliqui ansam controvertendi, quod nunc usu contrario introductum est accipiant, visum est notare aliqua, quæ possint aliquos juris nostri tenaces offendere, quæ ad calcem hujusce præfationis subungere curavimus. Poterant hæc in manuscripto obliterari, & revera pleraque delenda & obliteranda fuissent; sed visum est opus Alteserræ integrum exhibere, ne mutilum & mancum in aliquibus videretur, quia in plerisque virorum doctissimorum & clarissimorum bibliothecis hujusce manuscripti exemplum invenitur, nec non in bibliotheca regia: unde parcendum fuit in plerisque auctori, cujus fama non solum in Gallia, sed etiam apud externos inclaruit. Non mirum si sensus suos, quos ex jure canonico & decretalium jure hauserat, exposuit cum zelo acriori & sapius duriori, ad jurisdictionem ecclesiasticam, quam ex professo tueri aggressus est, propugnandam. Certum est nostris moribus jurisdictionem ecclesiasticam, quæ cum strepitu judiciorum exercetur, certis finibus coarctari ex constitutionibus regis. Et sane fatendum est Alteserram, si pauca excipias, non dogmatice, sed historice scripsisse, & reconditoris antiquitatis secreta referasse; unde ne quis offensionis causam habeat, non liber iste proponitur tanquam dogmaticus, sed potius historicus, qui quoad praxim cum delectu legendus est; quia sapius auctor suas partes, quas suscepit, stilo & verbis acrioribus tuetur. Sed qui usum fori Gallici habent, facile discernent quæ discernenda passim occurrunt. Unde non timendum est, ut aliqui inde arripiant occasionem impugnandi ea quæ longo usu & inveterata consuetudine firmata sunt, tum edictis regis, tum senatusconsultis, quorum apud nos summa est auctoritas & reverentia.

Sequuntur ea quæ precipue notanda occurrunt.

NOTÆ

N O T Æ

Pag. 5. Afferit, jurisdictionem ecclesiasticam esse juris divini, quod quidem intelligendum est de jurisdictione ordinis, non vero de jurisdictione contentiosa, quæ certis limitibus coarctatur, pro regionum more & consuetudine.

Pag. 30. Auctor acrius invehitur in usum appellationum tanquam ab abusu, *quas subsidarium & ultimum remedium appellat*, quod alio deficiente datur: quod quidem debet cum aliqua modificatione subintelligi; scilicet ut clerici vix debeant ad forum laicum recurrere; sed cum iudices ecclesiastici sua abutuntur jurisdictione, recursus ad curias parlamenti debet censeri remedium ordinarium.

Pag. 32. cap. 3. Afferit, *quod si Episcopus nolit subditos ordinare, ii non possunt ordinari sine licentia summi Pontificis, vel sine litteris dimissoriis proprii Episcopi causam rationabilem continentibus, propter quam ipsum nolit vel nequeat ordinare, cap. 1. de temp. ordin. in 6.*

Re vera caput primum de tempor. ordin. in 6. illud innuit, & auctor fretus hac decretali, quæ est constitutio Clementis IV. data anno 1190. videtur assentire sensui hujus constitutionis, licet re vera in Gallia ordinatio censeatur esse voluntariæ jurisdictionis, & non sit locus devolutioni in casum denegatæ ab Episcopo ordinationis; tamen in patria obedientiæ hoc adhuc servatur: scilicet si aliquis clericus sit arctatus ratione beneficii ad promotionem ad ordines sacros, & recuset Episcopus ordinare, tunc summus Pontifex brevi commonitorio ab ipso causas recusationis expostulat, & si renuat sine causa, alteri Episcopo ordinationem delegat.

Pag. 33. Recte dicit: *Audito nuper tacito senatusconsulto deliberatum ab uno e nobilioribus Gallie ordinibus, ut si Ordinarius per trinam requisitionem recusaret conferre ordines, vel litteras dimissorias dare ad ordines assumendos ab alio Episcopo.*

Re vera nullum ejusmodi senatusconsultum reperitur, & idcirco consulte usus est verbo, *Audito*.

Pag. 39. 40. cap. 6. Contendit abbatem exemptum non teneri professionem edere Episcopo; sed tenetur saltem professionem reverentialem edere, cum illa professio non præjudicet exemptioni.

Pag. 57. Auctor arctius inhærens jurisdictioni ecclesiasticæ contendit, non recte appellari tanquam ab abusu a collatione facta beneficii; quam quidem sententiam licet tueatur auctoritate legum, tamen usus invaluit, ut liceat appellare tanquam ab abusu a collatione facta ab Ordinario, si contra jus patronorum, & maxime laicorum, aut contra leges regni expedita fuerit, & formæ juris neglectæ fuerint, quia eo casu appellationis tanquam ab usu remedium debet censeri ordinarium.

Pag. 66. Afferit, Episcopum in cursu visitationis non posse judicialiter cognoscere de vita & moribus clericorum, & non posse ipsos punire pœna ordinaria, sed mitiori. Quod quidem subaudiendum est de processu summario & sine forma judiciorum; quia si velit Episcopus pro urgentia negotii processum instruere, illud potest, & statuere pœnas ordinarias.

Pag. 73. Videtur innuere, ritus ecclesiæ Romanæ præferendos ecclesiæ metropolitanæ. Quod intelligendum cum restrictione, quia tutius est, ut ritus iidem in provincia ecclesiastica

observentur, præcipue si consentiant suffraganei Episcopi.

Pag. 91. & seqq. Auctor parum attentus ad praxim forensem hodiernam, quæ usu invaluit, contendit, quod ubi iudex secularis pronuntiavit super possessorio beneficii, adiri possit iudex ecclesiasticus super petitorio: quod hodie in Gallia obsoletum est; quia ubi possessorium plene iudicatum est, non amplius licet adire iudicem ecclesiasticum super petitorio.

Pag. 95. Male interpretatur effectum missionis in possessionem, quæ conceditur a iudicibus secularibus in casu denegatæ iustitiæ ab Episcopo, quia illa missio in possessionem fit ad conservationem juris, nec sub eo prætextu licet proviso se immiscere in functiones mere spirituales. Et ita statutum est edicto regio mensis aprilis anni 1675. super iurisdictione ecclesiastica lato, articulo 7.

Pag. 98. Videtur innuere, cognitionem de portione congrua rectorum ecclesiarum parochialium usurpatam fuisse a iudicibus secularibus; quod quidem verum non est. Nam cum agatur de redditu mere temporali, cognitio pertinet ad iudicem regium.

Pag. 109. Astruit, editionem librorum hæreticorum non esse casum regium seu privilegiatum; quod sane interpretatione indiget: quia re vera Episcopi possunt interdicare usum librorum hæreticorum; sed quoad suppressionem ejusmodi librorum, maxime pertinet ad magistratus regios, penes quos est politia exterior.

Idem sentiendum est de sortilegis, de quibus auctor differit, *pag. 111. 112.* qui quidem, si sint fori ecclesiastici, ratione clericatus possunt quidem puniri a iudicibus ecclesiasticis, vocatis iudicibus regiis pro crimine privilegiato, sed si sint laici, cognitio sortilegii recte pertinet ad magistratus regios.

Quoad crimem sacrilegii, de quo differit *pag. 113. 114.* distinguendum est inter pœnas canonicas, & eas quæ respiciunt vindictam publicam propter scandalum. Nam re vera iudex ecclesiasticus aut Episcopus potest punire

sacrilegos via excommunicationis, aut depositionis sit sint clerici, sed iudex regius potest eosdem sacrilegos punire pro modo delicti, & etiam ipsos damnare ad mortem, si crimen sacrilegii commissum fuerit cum gravi scandalo.

Eadem distinctio adhibenda circa inturbationem sacrorum, de qua auctor differit *cap. 7. pag. 114.* nam re vera Episcopus potest excommunicare eos qui tumultus excitant in ecclesia, sed magistratus regii cognitio est, ut scandalum, si quod sit, reparari curet animadversione adhibita contra reos.

Idem intelligendum de usuris, de quibus iudex regius potest & debet cognoscere; cum usuræ non solum prohibita sint jure canonico, sed etiam constitutionibus regiis. Ita intelligendus est auctor *pag. 115. & 116.*

Quoad cognitionem adulterii, de qua auctor differit, *pag. 116. ad 119.* eadem interpretatio debet fieri. Re vera clericus postulatus propter crimen adulterii potest conveniri apud iudicem ecclesiasticum: sed debet vocari iudex regius, quia agitur de crimine privilegiato, quod aliquando pœnam meretur, si crimen probatum fuerit.

Auctoris sententia omnino in eundem sensum deflectenda circa cognitionem concubinae, homicidii, blasphemiae, perjurii, injuriarum in clericos, & ceterorum criminum, de quibus potest cognoscere iudex ecclesiasticus circa clericos; sed semper adhibitis magistratibus regiis, propter scandalum, quod politiam publicam lædit, & debet manuteneri a iudicibus regiis. Et hoc servatur ex edicto Melodunensi & constitutionibus regiis anni 1678 & 1684.

Re vera, ut refert auctor *p. 127.* Simeon Dolive asserit loco citato cognitionem homicidii sui ipsius a Presbytero commissi remissum fuisse ad iudicem ecclesiasticum; sed nusquam in senatu Parisiensi illud locum habuit, quia cum mors omnia solvat, non amplius habetur ratio characteris; & ideo si clericus violentas in se manus adhibuerit, & mors subsequuta fuerit, vindicta hujusce criminis pertinebit ad magistratus.

gistratus regios, etiam privative ad judicem ecclesiasticum.

Quoad incestum & alia crimina, de quibus auctor differit p. 134. & 135. & aliis sequentibus, advertendum est omnia fere crimina, exceptis perduellionis & læsæ majestatis, hodie quoad clericos in sacris ordinibus constitutos, esse jurisdictionis ecclesiasticæ, quia atrocitas criminis non tollit exceptionem fori; sed hoc adhibito modo, ut judex regius adhibeatur, ut cognitionem habeat criminis simultanee, & processum separatim instruat & sententiam ferat; qua lata, judex regius sententiam suam executioni mandari jubet, ubi supremo judicio firmata fuit, Hoc ita observatur in Gallia ex constitutionibus regis. Unde differentia adhibita ab auctore, circa crimina mixta & alia, in quibus locus est præventioni judicis, prorsus sunt inutiles quoad ea, in quibus publicus status læditur, & vindicta publica adhiberi debet; quia illa crimina sunt mixti fori, nec præventio judicis ecclesiastici excludit cognitionem judicis sæcularis & regii, quinimmo debet vocari & adhiberi.

Pag. 148. Afferit, separationem tori inter conjuges esse fori ecclesiastici; quod quidem distinguendum est: scilicet si agatur principaliter coram judice ecclesiastico de fœdere matrimonii, poterit incidenter & lite pendente de separatione tori statuere; sed principaliter non cognoscit judex ecclesiasticus de separatione tori, puta propter sævitias mariti, vel alias causas a jure approbatas.

Pag. 148. Fallitur dum dicit, judicem ecclesiasticum competentem & idoneum esse de matrimonio impuberum, quia occurrit quæstio facti, immo quæstio mere facti non pertinet ad judicem ecclesiasticum.

Pag. 152. Et toto capite, an judex ecclesiasticus cognoscat de rationibus matriculariorum, & præcipue sub finem, acrius invehitur in jurisdictionem laicam, & parum caute damnat consuetudines fori, quas male corruptelas vocat, quod quidem inconsideratus elapsum fuit.

Pag. 157. Licet auctor opinionem suam tueatur circa concessionem monitoriorum, tamen praxis fori Gallici invaluit, ut judex ecclesiasticus non possit denegare monitoria, si causa visa fuerit necessaria judici laico, ad elucidationem veritatis, & edicto mensis aprilis anni 1695. Rex satis providit, ne judices sæculares concederent facultatem obtinendi monitoria a judice ecclesiastico, nisi propter crimina atrociora & scandala publica: sed non debet judex ecclesiasticus inquirere super eo quod visum fuerit judici laico, cujus in hisce partibus debet juvare jurisdictionem, propter mutuam concordiam jurisdictionis ecclesiasticæ & sæcularis, unde sibi mutuam opem debent judices ecclesiastici & regii.

Pag. 161. Restrungenda aut potius omnino delenda essent verba, quibus conqueritur de sublata cognitione judicibus ecclesiasticis legatorum piorum.

Idem dicendum de eo quod scribit pag. 162. circa actiones funerarias, quarum cognitio recte pertinet ad judices regios.

Pag. 163. Auctor asserit Episcopis competere censoriam jurisdictionem in magistratus; quod quidem intelligendum est cum limitatione & restrictione: quia si intelligat quod illa censoria jurisdictio possit exerceri ratione officii, sane illud repugnat moribus nostris & libertatibus ecclesiæ Gallicanæ; sed si magistratus sectetur ut persona privata, nec agatur de functionibus sui officii, potest subiacere censuris ecclesiasticis.

Pag. 164. Auctor fretus auctoritate synodi Arelatensis existimat magistratus olim propter exercitium capitalium judiciorum debuisse accipere litteras communicatorias ab Episcopis; sed male interpretatus est auctor sensum concilii Arelatensis, ut recte colligere licet ex notis Gabr. Albaspinei ad hunc canonem. Qui impensius ecclesiasticæ jurisdictioni favere visi sunt, ut Severinus Binius & alii, quos Albaspineus merito refellit, hunc canonem sanius de hæreticis aut schismaticis, qui

ad magistratus evehebantur, intelligendum esse censuerunt; nam nemini in mentem venire debet, magistratui, eo ipso quod magistratus titulo insignitus erat, communione esse interdicendum, donec accepisset litteras communicatorias ab Episcopo.

Pag. 168. Inconsultius asserit id quod volunt hodie, iudicem ecclesiasticum teneri in ordinatione litium legibus & formulis fori secularis, magis ex præsumptione iudicium, quam ex jure proficisci. Quia sane formulæ iudiciorum pertinent ad politiam externam, quæ spectat ad Principes seculares.

Pag. 182. Non deberet ita mordaciter invehi contra jurisdictionem secularem contra clericos, quia quælibet jurisdictio suos habet fines & limites.

Pag. 185. Nimis acriter contendit iudicem secularem non posse injungere iudici ecclesiastico ut excommunicatum absolvat ad cautelam, quod quidem cum aliqua modificatione intelligendum; quia si quis gravatus sententia excommunicationis contra ipsum latæ, ab illa appellet tanquam ab abusu, senatus potest provisorie ordinare, ut excommunicatus absolvatur ad cautelam, prout statuitur art. 36. libertatum ecclesiæ Gallicanæ, nec ullum affertur præjudicium auctoritati ecclesiæ, quia beneficium absolutionis ad cautelam pendet ab Episcopo, cujus in hac vice senatus excitat auctoritatem, quia gravatus non debet permanere innodatus vinculo excommunicationis quousque causa iusta videatur, propter quam excommunicatio lata est, & si injusta visa fuerit, beneficium absolutionis non debet denegare ecclesia.

Pag. 188. cap. 14. Distinguit duplicem jurisdictionem in Episcopis, scilicet ordinariam & delegatam: sed in Gallia Episcopi non utuntur illa jurisdictione delegata, cum jure suo & ordinario intendant ea omnia exequi, quæ ipsis competunt secundum antiquos canones, & non agunt tanquam delegati, nisi occasione mandatorum specialium, ut in specie unionum, restitutionis contra promotiones ad ordines, & vota regularia, ceteraque alia similia.

Pag. 190. Videtur innuere, a jurisdictione temporali Episcopi non appellari ab Principem; sed hoc tantum historicæ scribit: nam fatetur postea in ead. pag. circa fin. illud in Gallia non obtinere ex constitutione Philippi Pulchri.

Pag. 195. Debebat parcere zelo, quem ubique exhibet in tuenda jurisdictione ecclesiastica, & obliteranda essent illa verba, quibus appellationes tanquam ab abusu vocat lethale telum & scopulum jurisdictionis ecclesiasticæ.

Idem dicendum esset de eo quod scribit *pag. 202.* sub finem, nec non de eo quod acrius scribit *pag. 205. cap. 8.* lin. penult. ubi dicit appellationes tanquam ab abusu machinis secularium iudicium adinventas fuisse.

Pag. 206. Infelicem exitum notat appellationum ad futurum concilium, vel ad Papam melius consultum; sed non est metiendus usus hujusmodi appellationum ex eventu, quia aliquando præstat uti hoc remedio in casu gravaminis notorii.

Pag. 208. lin. 22. Stilo suo invehitur in usum appellationum tanquam ab abusu, quas novissimum & subsidiarium remedium appellat, licet sæpius notatum fuerit hunc usum esse remedium ordinarium.

Sub finem ejusdem paginæ inconsulte asserit, infractionem principalium constitutionum, non esse idoneam causam appellationis tanquam ab abusu: nam quotiescumque infringuntur constitutiones regis a iudicibus ecclesiasticis, locus est appellationi tanquam ab abusu; quia iudices ecclesiastici in judiciis exterioribus tenentur legibus fori.

Pag. 212. Atrocius exclamant contra forenses, qui appellationes tanquam ab abusu perorant apud senatum; & sane consultius debebat abstinere ab hisce impropriis, quæ viro jurisconsulto non debebant elabi.

Pag. 221. Male asserit jurisdictionem Primatis esse mere voluntariam, & ad sedem apostolicam posse appellari omisso Primatu, quod quidem moribus nostris repugnat.

Pag. 225. Asserit, capitulum ecclesiæ

fiæ cathedralis non posse destituere officialem Episcopi, sede episcopali vacante, quod quidem contrario usu in Gallia obtinuit; nam cum capitulum succedat in exercitio jurisdictionis episcopalis, ad ipsum pertinet, sede episcopali vacante, destitutio & institutio officialium, qui quidem possunt removeri aut revocari ab officio, modo illa revocatio non fiat cum aliqua nota, quæ importet infamiam, aut suspicionem delicti, quia aliter destitutio deberet fieri via juris servata.

Pag. 236. cap. 3. Historice notat judicem ecclesiasticum habere aliquam coercionem & posse verberibus & cruciatibus punire Idolorum cultores & sacrilegos, quod in Gallia non obtinet.

Pag. 237. Idem asserit & eadem ratione, circa torturam per quæstionem; quod etiam non servatur in Gallia,

Pag. 241. Ubi loquitur de litteris communicatoriis, quas magistratus debebant accipere ab Episcopis, jam notatus est canon concilii Arelatensis, quomodo debeat interpretari.

Quod *pag. 251.* allegat de Henrico V. sane historice accipiendum, quia melioribus temporibus ecclesiæ, Principes cum habeant suum regnum & imperium a Deo, non possunt ab ulla potestate in terris removeri a regimine subditorum, qui debent ipsi obedire. Si dogmatice illud scripsisset, sane avelenda fuisset omnino pagina.

Pag. 264. Verum non est, definitionem quæstionum fidei & depositionem aut restitutionem Episcoporum, omnino reservatam esse sedi apostolicæ, quia hæc possunt competere Episcopis, aut Comprovincialibus in synodo provinciali congregatis; hæc assertio auctoris nimium indulget sedi apostolicæ.

Idem notandum *cap. 2. pag. 266.*

Pag. 267. Male innititur can. convenior, 23., quæst. 8. ad astringendum decisiones fidei ad solam ecclesiam Romanam pertinere, quia ille canon nihil simile astruit.

Pag. 269. Hoc historice accipiendum, nam clerus Gallicanus merito contendit depositionem Episcoporum pertinere ad Comprovinciales Episcopi.

Pag. 269. sub finem. Non debebat simile exemplum asserre in signum depositionis Episcopi, circa id quod contingit ratione depositionis Pauli Samosatani Antiocheni Episcopi.

Pag. 283. Asserit, exemptum non posse compromittere vel transigere de Privilegiis ecclesiæ suæ sine licentia summi Pontificis, quod sane moribus nostris repugnat.

Pag. 290. Asserit, solum summum Pontificem posse concedere facultatem de promovendo a quocumque Episcopo; quæ opinio jam superius notata est; nam & moribus nostris solus Episcopus, cui clericus subiectus est, tales dispensationes potest concedere.

E X T R A I T
DU LIVRE INTITULÉ
ECCLESIASTICÆ JURISDICTIONIS
VINDICIÆ, &c.
TIRÉ
DU JOURNAL DES SCAVANS,
DU LUNDI 26. MARS 1703.

E livre avoit été intitulé par l' Auteur , *De Jurisdictione Ecclesiastica tuenda, adversus insultus Autoris Tractatus de Abusu, & aliorum* . C' est encore le titre qui se trouve dans le privilège , & à la tête des huit premiers livres . Celui de *Ecclesiastica Jurisdictionis Vindicia &c.* a été substitué à la place par les personnes qui ont pris soin de l' impression , comme étant plus latin , & ne convenant pas moins au sujet . On doit ce nouveau titre à M. du Gono, ancien Avocat au Parlement . Pour donner au public une idée avantageuse de cet ouvrage , on a fait une préface , remplie d' éloges en faveur de l' Auteur . On y a inséré une lettre de M. d' Estrées, lors Evêque de Laon , Duc & Pair de France , & depuis Cardinal, par laquelle comme député de l' assemblée du Clergé , il exhorte l' Auteur à entreprendre cette défense . Mais on y a ajoûté en même tems deux pièces , qui semblent détruire une partie de son mérite . C' est l' approbation & les notes critiques de M. Vaillant ; ancien Avocat au Parlement , sur plusieurs endroits de ce traité , où il marque que l' Auteur s' est quelquefois expliqué avec des termes trop durs , & qu' il a avancé quelques propositions contraires à nos usages .

Voici le plan & l' économie de tout ce traité . M. de Hauteferre l' a divisé en onze livres . Dans le premier il examine si les Evêques ont une jurisdiction particuliere , & qui leur soit propre ; Il le prouve par la comparaison qu' il fait d' un Evêque avec un General d' armée , avec les officiers des Marchands , & avec les recteur d' une Université , qui sont chacun les juges ordinaires des personnes soumises à leur discipline : & quoi que l' Auteur reconnoisse que les Evêques n' ont ni territoire , ni le pouvoir de faire executer leurs jugemens , il soutient que la jurisdiction est attachée à la personne & non pas

au territoire, qui est seulement la borne de la juridiction; que celle des Evêques reside en leur personne, & qu'elle a autant d'étendue que leur Diocèse. Que s'ils sont obligés d'avoir recours aux magistrats pour l'exécution de leurs sentences, c'est parce qu'il seroit messeant aux Evêques de les exécuter, à cause de la violence dont on use quelquefois en cette occasion; mais qu'en employant le bras séculier, c'est la même chose que s'ils les mettoient eux-mêmes à exécution. Il tient que la juridiction ecclésiastique est de droit divin, ou qu'elle tire au moins son origine des constitutions des Apôtres. Il la considère dans ses différens états, depuis le tems des Apôtres, jusqu'à Constantin, sous cet Empereur & les Empereurs suivans, sous nos Rois & sous ceux d'Angleterre. Il prétend qu'au commencement elle s'étendoit indistinctement sur les Clercs & sur les Laïques, qui pour éviter les tribunaux des Gentils, se soumettoient pour la décision de tous leurs différends, au jugement des Evêques: Que les persécutions de l'Eglise ont apporté beaucoup de troubles à cette juridiction, mais qu'aussi-tôt que l'Empereur Constantin eut rendu paix à l'Eglise, il augmenta en même tems la juridiction ecclésiastique par la Loi 1. au Code Theodosien, *de Episcop. judic.* dont notre Auteur assure la vérité contre Fevret, Loyseau, & quelques autres, qui ont prétendu que cette Loi étoit fautive. Que depuis la mort de ce pieux Empereur, la juridiction épiscopale a souffert divers changemens sous Constance & sous les autres Empereurs infectés de l'Arianisme, & qu'elle a été presque anéantie par la Constitution de Valentinien III. jusqu'à ce qu'elle ait été parfaitement rétablie par l'Empereur Justinien. Qu'elle a été maintenue dans toute sa vigueur sous nos Rois de la première race, ainsi qu'il paroît par le renvoi qu'ils ont consenti des Evêques accusés de crimes même de lèse Majesté, pour être jugés par les autres Evêques; & comme il est encore justifié par les conciles tenus par l'ordre, & souvent en la présence de nos Rois, pour le maintien de la juridiction ecclésiastique. Que sur le déclin de cette première race, le relâchement s'étant introduit dans la discipline par la longue vacance des Eglises & par la négligence des Pasteurs, Charlemagne rétablit entièrement la discipline & la juridiction de l'Eglise par ses capitulaires, & en faisant observer toutes les Loix que les autres Empereurs avoient faites en sa faveur. L'Auteur remarque que pendant la seconde race, il y a toujours eu un parfait accord entre les Loix civiles & les Canons de l'Eglise. Et qu'après que Hugues Capet fut parvenu à la Royauté, lui & ses successeurs n'ont point manqué de zèle ni d'égards pour la juridiction, & la liberté de l'Eglise, comme il est prouvé par plusieurs traits de notre histoire, de la vie de Louis le Gros, de celles de Louis le Jeune, de Philippe Auguste, & de saint Louis. L'Auteur passe de là au règne de Philippe de Valois, sous lequel arriva le fameux différend touchant la juridiction ecclésiastique, entre Pierre de Cugnières, & Bertrand Evêque d'Autun: Le premier qui étoit procureur général, soutenoit les droits du Roi; le second défendoit ceux de l'Eglise.

Les Auteurs contemporains & ceux qui ont écrit depuis, ont parlé diversement du succès de cette conférence où le Roi étoit présent; les uns prétendant que le Roi avoit témoigné qu'il entendoit augmenter les droits de l'Eglise plutôt que de les diminuer, les autres qu'il avoit seulement répondu par la bouche de son procureur général, qu'il falloit remédier aux abus, & qu'il y seroit pourvu par S. M. De l'état où la juridiction ecclésiastique étoit sous Charles VIII. notre Auteur passe à celui où elle s'est trouvée en Angleterre. Il observe qu'elle y a été également respectée & pratiquée jusqu'au tems de Henri II. Roi d'Angleterre, qui persécuta saint Thomas, Archevêque de Cantorberi, lequel en fut un des plus zélés défenseurs.

Le second livre contient une division de la juridiction ecclésiastique, en

volontaire , & contentieuse . De la premiere dépend l'ordination & la collation des benefices , avec cette difference , que l'Evêque ne peut conférer les ordres hors de son Diocese , sans la permission de l'Evêque Diocésain , au lieu qu'il peut bien conférer les benefices quoi qu'absent de son Diocese .

M. de Hauteferre distingue dans la juridiction volontaire de l'Evêque , les choses qui concernent l'ordre d'avec celles qui sont proprement de la juridiction , quaz les Canonistes appellent *Lex Diocesana* . De la premiere qualité sont l'ordination , la confirmation , la consecration des Eglises & des autels , la consecration du saint crême , la benediction des cloches , le pouvoir de benir les Abbez , de voiler les Vierges , de donner la benediction solennelle aux Peuples , d'imposer la penitence publique , de reconcilier les Eglises , & la canonisation des Saints , qui a été depuis reservée au S. Siège .

Il pose pour maxime que dans les choses qui concernent l'ordre episcopal , il ne se fait point d'évolution & que la voye d'appel n'est point ouverte au Metropolitain , mais qu'il est permis seulement de le pourvoir vers sa Sainteté . D'où il conclut qu'il n'y a point lieu dans cette matiere à l'appel comme d'abus proposition , dont nos Docteurs François ne demeurent pas d'accord .

Les choses qui appartiennent à la juridiction de l'Evêque , consistent en l'obéissance canonique qui lui est dûe par ceux qui y sont sujets , dans le pouvoir d'instituer , & destituer les Clercs , d'ériger des Paroisses , d'unir des benefices , de commettre à la deserté des Eglises Paroissiales ; à faire la visite de son Diocese , à convoquer le Synode , à approuver les Predicateurs & les Confesseurs ; c'est aussi à lui à corriger les Rituels , à accorder des dispenses , à proceder à l'alienation des biens d'Eglise , hors qu'il y a necessité ou utilité .

L'Evêque peut bien commettre & faire exercer toutes ces choses par ses Grands-Vicaires ; mais pour les choses qui sont de l'ordre , elles sont tellement du caractère Episcopal , qu'elles ne sont point cessibles , & qu'elles ne peuvent être exercées que par un autre Evêque .

Le troisième livre regarde la correction qui se fait par les Evêques , sans forme de procès ; il traite aussi de la juridiction contentieuse qui s'exerce dans les officialitez , & où le juge ecclesiastique connoît des causes civiles & criminelles entre les Clercs , & des matieres spirituelles entre les Laïques .

On tient communément qu'un Clerc ne peut renoncer à son privilege en matiere criminelle : mais M. de Hauteferre prétend qu'il n'y peut aussi renoncer en matiere civile , & combat le sentiment contraire de Feuret & l'usage general du Royaume . Il convient qu'en France les juges seculiers connoissent du possessoire des benefices , par une coutume immémoriale approuvée par la cour de Rome ; mais il soutient qu'après qu'ils ont prononcé sur le possessoire , la connoissance du petitoire appartient au juge d'Eglise , qui peut rendre une sentence contraire , ce qui a été depuis long-tems aboli .

Il condamne la pratique des juges seculiers , qui permettent à celui qui à des provisions d'un benefice , de s'en mettre en possession pour la conservation de son droit , quoi qu'ils y soient autorisés par l'usage & par l'article 7. de l'edit de 1695 .

C'est une question plus douteuse si en cas de refus du *Visa* par l'Evêque , ou par son Grand-Vicaire , le pourvû doit s'adresser aux juges seculiers ou Metropolitain ; ce qui dépend des causes sur lesquelles ce refus est fondé : Si c'est sur la nullité du titre , ou sur l'incapacité du pourvû . Au premier cas le pourvû est recevable en son appel comme d'abus , au second cas il semble plus raisonnable de le renvoyer au Metropolitain .

M. de Hauteferre passe à d'autres questions , qui ne meritent pas beaucoup de reflexion : Si le juge ecclesiastique a droit de connoître des fermages & arre-

arrerages de rentes foncières, & constituées entre des Clercs, du payement des pensions sur des benefices, des reparations des Eglises, & des portions congrües, & s'il peut proceder à la reconnoissance de billets & signatures privées: S'il appartient à l'Evêque de regler les rangs entre les Clercs, & les Regu-
liers?

Dans le 4. livre on voit l'instruction criminelle contre les Clercs, avec la distinction du délit commun & du cas privilégié, que nôtre Auteur dit avoir été inventée du tems de Charles VI. Il reprend l'interpretation que Miletot & Feuret ont donnée au cas privilégié, en l'expliquant du crime qui prive le Clerc de son privilege, au lieu qu'il pretend qu'on l'a appelé privilégié, parce que le juge seculier n'est competent d'en connoître que par privilege, les Clercs d'un Diocese étant soumis de droit à la jurisdiction ordinaire de leur Evêque.

On ne dispute point à la jurisdiction ecclesiastique la connoissance des causes de la foi, & du crime d'heresie, mais à l'égard des livres heretiques, quoi qu'en dise l'Auteur, c'est aux magistrats qui ont soin de la police extérieure, d'en ordonner la suppression.

Il y a peu de crimes, à l'exception de celui de léze Majesté, qui ne soient de la competence des juges d'Eglise. M. de Hauteferre en rapporte un grand nombre, comme la magie, les sortileges, la simonie, le sacrilège, le trouble au service divin, l'usure, l'adultère, le concubinage des Clercs, l'homicide, les empoisonnemens, le blasphème, le parjure, les injures proférées contre les Clercs, & les libelles diffamatoires. Ce qu'il faut entendre avec ce temperament, que le procez des Clercs accusez de sortilege, sera instruit par l'official, conjointement avec le juge Royal pour le cas privilégié, & que les Laïques prevenus de ce crime, seront jugez seulement par le juge Royal; & qu'à l'égard du sacrilège, du trouble au service divin, & des autres crimes, ils seront punis par le juge d'Eglise des peines canoniques, & par le juge seculier suivant la rigueur des ordonnances.

Il est parlé dans le cinquième livre de plusieurs crimes qui passent pour cas privilegiez, tels que sont l'homicide qualifié, le duel, l'homicide de foi-même, le crime de léze Majesté en la personne des Clercs, le port-d'armes, les vols faits sur les grands chemins, l'incendie, l'inceste spirituel, le rapt, le crime de fausse monnoye, l'infraction de sauvegarde Royale, l'offense commise contre les magistrats dans l'exercice de leurs charges.

Le sixième livre renferme plusieurs cas où les Laïques sont sujets à la jurisdiction du juge d'Eglise; comme en fait de sacremens, dans les causes de mariage, de divorce, & de separation à *toro*; ce qui souffre néanmoins quelque restriction. Car s'il est question de *scdere matrimonii*, l'official pourra bien statuer incidemment, & pendant le procès sur la separation, mais il n'en connoît point principalement ni directement pour les mauvais traitemens & les services du mari, & autres causes approuvées par le droit.

Si l'on en croit nôtre Auteur, le juge ecclesiastique peut aussi connoître du mariage des impubères. Mais comme c'est une question qui consiste purement dans le fait, la connoissance en appartient au juge seculier.

La question des Dîmes reçoit aussi quelques distinctions touchant le petitoire ou le possessoire; si ce sont Dîmes ecclesiastiques ou infeodées. On tient que l'official n'est juge que des Dîmes ecclesiastiques, & quant au petitoire seulement.

Pour ce qui est des comptes de fabrique, M. de Hauteferre s'empporte avec trop d'aigreur contre les juges seculiers qui en ont ôté la connoissance aux Juges d'Eglise par un usage qu'il qualifie d'abus.

Il se plaint aussi de ce que les juges seculiers contraignent les juges d'Eglise

se d'accorder des monitoires suivant qu'ils le jugent à propos : mais le Roy a pourvu par son edit de l'an 1695. en ordonnant que les juges ne pourront permettre d'obtenir & de faire publier des monitoires que pour des crimes graves , & scandales publics . On n'a pas laissé toutefois à la discrétion du juge d'Eglise de juger si les crimes étoient graves ou non .

Ce livre finit par deux chapitres ; l'un concernant l'exécution des testaments & legs pieux, l'autre est des droits de sepulture ; en quoi les Laïques ne reconnoissent plus la juridiction des officialitez depuis l'ordonnance de François I. de l'an 1539. qui défend de citer les Laïcs devant les juges d'Eglise, es actions pures & personnelles . Notre Auteur adresse son discours au Roi , pour supplier Sa Majesté de moderer la rigueur de cette Loi , & de rétablir la juridiction ecclésiastique en son ancien lustre & dans sa première vigueur .

Au septième livre , on trouve l'ordre & la pratique judiciaire qui se gardoit autrefois dans les jugemens ecclésiastiques , l'établissement des Grands-Vicaires , & des officiaux , avec leur différence . M. de Hauteferre y découvre une erreur de Fevret , qui a crû sur la foi d'Antonius Augustinus , qu'il étoit défendu au juge ecclésiastique par divers decrets des conciles , d'établir son auditoire dans l'Eglise , au lieu que ces défenses ne sont faites , qu'aux juges séculiers . Il condamne l'usage d'appeler des séculiers pour assister avec l'official aux jugemens ecclésiastiques , à cause de la disparité de leurs conditions , suivant ce precepte du Deuteronomie , *Non arabis in bove , & asino* . Il traite des jugemens contre les Evêques , & fait voir qu'ils ne peuvent avoir d'autres juges que leur Métropolitain avec les Evêques de la même Province . Il s'élève contre l'autorité des magistrats , qui enjoignent à l'Ordinaire les absolutions *ad cautelam* . Outre la juridiction ordinaire des Evêques , il est fait mention de celle qu'ils exercent comme délégués du S. Siège ; & de la juridiction temporelle qui leur appartient à cause des fiefs & des domaines qu'ils possèdent par la concession des Princes .

Dans le huitième livre M. de Hauteferre passe aux appellations simples & comme d'abus . Il montre que les appellations comme d'abus n'ont commencé que sur la fin du quinzième siècle . Il examine les cas ordinaires où elles sont reçues , & pour en diminuer le nombre , en vain s'efforce-t'il de prouver que toutes les fois que le juge d'Eglise contrevient aux saints decrets , aux ordonnances de nos Rois , & aux arrêts de la cour , ou qu'il entreprend sur la juridiction séculière , il n'y a pas lieu pour cela aux appellations comme d'abus . Il s'étend sur les desordres qu'il prétend qu'elles causent en ruinant la discipline des Diocèses ; ce qui est seulement l'effet du mauvais usage qu'on en fait . Il explique les droits & les fonctions des Métropolitains . Il représente l'utilité , & la nécessité des conciles Provinciaux pour le rétablissement de la discipline ecclésiastique . Il passe à l'explication des droits & prerogatives des Primats : Mais son observation n'est pas véritable , lorsqu'il dit que la Primatie n'établit pas un degré nécessaire de juridiction , & qu'il dépend en ce cas de la volonté des parties d'appeler en cour de Rome , *omisso medio* . L'Auteur traite ensuite de la juridiction des Chapitres . Il estime qu'il n'est pas en leur pouvoir , le siège vacant , de destituer l'official : mais les raisons qu'il en apporte , sont contraires à notre usage . La juridiction de l'Archidiacre , & celle de l'Archiprêtre ou Doyen , sont la conclusion du huitième livre .

Les trois derniers livres composent la seconde partie de ce traité . Le neuvième comprend les peines canoniques , comme la suspension , la déposition , la dégradation , les excommunications , l'interdit , la reclusion dans un Monastère , la prison perpétuelle ou à tems , la pénitence publique & particulière . Les questions qui y sont proposées , sont de sçavoir si l'official peut condamner
au

au fouet , aux galères ou au bannissement , & ordonner la question . La résolution est , que nôtre usage est contraire aux constitutions ecclésiastiques qui le permettent .

Dans le dixième livre M. de Hauteferre fait une énumération des causes majeures dont la connoissance est réservée au S. Siège , telles sont la convocation des conciles généraux . Il met de ce nombre les questions concernant la Foi, & la déposition ou restitution des Evêques : mais le Clergé de France prétend être en droit de juger de ces derniers points en l'assemblée des conciles de leurs Provinces , la postulation des Prélat , & la translation des Evêques , l'érection des sièges Episcopaux , leur union , leur division , translation , & suppression ; la fondation des Eglises collégiales , & des Monastères , la création des nouvelles dignitez , & des canonicats *ad effectum* , les coadjutoreries , les exemptions , la canonisation des Saint , l'approbation des ordres religieux , les indulgences plenières , & les dispenses .

L'onzième , & dernier Livre fait paroître l'ordre hiérarchique de la juridiction de l'Eglise dans les personnes qui y sont soumises , comme les Prêtres , les Diacres , & les Clercs inférieurs ; dans le nombre de ses officiers , dans leurs diverses fonctions , & dans leurs privilèges .

Cet ouvrage , très estimable d'ailleurs par la profonde érudition de son Auteur , n'est pas également recommandable par ses sentimens & par ses maximes ; de manière qu'il est plus sûr de s'attacher aux faits qu'il rapporte , qu'aux règles qu'il a voulu établir . Cela n'empêche pas que ce livre ne soit toujours d'une grande utilité pour la connoissance de l'histoire & de la discipline de l'Eglise . Mais quelque effort que M. de Hauteferre ait fait pour renverser le *Traité de l'Abus* , il faut convenir que son Adversaire ne lui est pas inférieur en doctrine , & qu'il a une supériorité de génie , & une expérience dans cette matière , qui méritent une distinction particulière .

INDEX CAPITUM

IN HOC VOLUMINE CONTENTORUM.

LIBER PRIMUS.

- CAPUT I. **E**PISCOPI habent propriam jurisdictionem, qua vindicatur contra Cujacium. Cur Episcopos jurisdictione non carere expediat. pag. 1
- CAP. II. An jurisdictio ecclesiastica sit juris divini. 4
- CAP. III. Jurisdictio ecclesiastica distincta a civili. Una alteram tueri debet. 6
- CAP. IV. Munus Principis est tueri ecclesiam. 7
- CAP. V. Principum & magistratuum est tueri jurisdictionem ecclesiasticam: illa minime suspecta Regibus. 9
- CAP. VI. Status jurisdictionis ecclesiastica, ab Apostolis usque ad Constantinum. 11
- CAP. VII. Status jurisdictionis ecclesiastica sub Constantino. Constitutio Constantini ex L. 1. C. Th. de episcop. judic. a falsi insimulatione vindicata adversum Loyseum & Feuretum. 12
- CAP. VIII. Varius status jurisdictionis ecclesiastica sub Constantio & aliis Imperatoribus. Jurisdictio praefecti urbi in clericos. 15
- CAP. IX. Jurisdictio ecclesiastica fere collapsa, restituta a Justiniano. Eadem incolumis sub Regibus Gothorum. 18
- CAP. X. Status jurisdictionis ecclesiastica inconcussus sub Regibus Francorum prima stirpis. 19
- CAP. XI. Status sacrae jurisdictionis sub Carolo Magno, & aliis Regibus secundae stirpis. A Regibus imploratur mucro episcopalis adversus perduelles. 21
- CAP. XII. Status jurisdictionis ecclesiastica sub Ludovico Crasso, Ludovico juniore, Philippo A. & D. Ludovico. 23
- CAP. XIII. Status jurisdictionis ecclesiastica sub Carolo VI. Philippo Vallesio, & Carolo VIII. 24
- CAP. XIV. Varius status jurisdictionis ecclesiastica sub Regibus Anglorum. 25

LIBER SECUNDUS.

- CAPUT I. **U**traque jurisdictio civilis & ecclesiastica, alia est voluntaria, alia contentiosa. Quae sint jurisdictionis voluntaria & contentiosa. 28
- CAP. II. Episcopalis jurisdictionis est collatio ordinum. An de meritis ordinationis per appellationem tamquam ab abusu valeat cognoscere iudex secularis. Refutatur error Feuretii. 29
- CAP. III. Ut liberae sint ordinationes clericorum. An in his quae sunt ordinis admittantur. 30

- mittatur devolutio, vel recursus. 31
- CAP. IV. Ordinis episcopalis est consignatio seu confirmatio baptizatorum. Notatur error Vicecomitis. 34
- CAP. V. Ordinis episcopalis est consecratio ecclesiarum & altarium. Novus intellectus capit. 1. de religios. donatib. Solemnia consecrationis ecclesiarum. Ordinis episcopalis etiam est consecratio chrismatis, benedictio campanarum. 36
- CAP. VI. Episcopalis ordinis est benedictio Abbatum. 39
- CAP. VII. Episcopalis ordinis est velatio virginum. 41
- CAP. VIII. Ordinis episcopalis est sollemnis benedictio. Benedictio major & minor. Benedictionis vis & gratia. 42
- CAP. IX. Episcopi est poenitentia, idest poenitentia publica impositio, & reconciliatio poenitentium. Poenitentia publica modus. Ejus usus serius obsolevit. Ejusdem usus restitutus a patribus conc. Tridentini. Suadetur institutio poenitentia publica. 43
- CAP. X. Ordinis episcopalis reconciliatio ecclesiarum pollutarum. Ritus reconciliationis. 47
- CAP. XI. Episcopalis ordinis fuit canonizatio sanctorum. Quo tempore translata ad summum Pontificem. Adhuc penes Episcopum est translatio reliquiarum. 48
- CAP. XII. Episcopalis jurisdictionis est canonica obedientia, subjectio, & reverentia clericorum. Solemnis praeursus episcopis: relatio nominis Episcoporum in diptycha ecclesiae: dies anniversarius ordinationis Episcoporum. 50
- CAP. XIII. Thronus symbolum jurisdictionis episcopalis. An liceat episcopo per se mutare sedem in ecclesia. Feuretius reprehensus. 53
- CAP. XIV. Episcopalis jurisdictionis est institutio & destitutio clericorum. De jure collatio beneficiorum spectat ad episcopum, ex consuetudine vel privilegio ad inferiores. Collatio facta ab Episcopo post jus devolutum ad superiorem est nulla & irrita. An datur locus appellationi tamquam ab abusu: reprehenditur Feuretius. An collatio beneficiorum devolvatur a vicario ad Episcopum: notatur error Feuretii. Concursum summi Pontificis in collatione beneficiorum. 55
- CAP. XV. Episcopalis jurisdictionis est erectio Parochiarum. Justitia ecclesiarum. Creatio dignitatum ecclesiasticarum de novo est summi Pontificis. 59
- CAP. XVI. Episcopalis jurisdictionis est unio beneficiorum. Unionis sollemnia. Cur in unione non requiratur consensus plebis. Laudatur fides plebis. 61
- CAP. XVII. Episcopalis jurisdictionis an sit commendatio ecclesiarum. Origo commendatarum. Earum usus damnatur. 63
- CAP. XVIII. Episcopalis jurisdictionis est lustratio diocesis. Visitatio praeipuum officium Episcopi. Visitanti Episcopo debetur procuratio. Visitatio non admittit cognitionem nisi summariam. 65
- CAP. XIX. Legis dioecesana est synodus, idest convocatio synodi. Synodaticum & cathedraticum. Modus synodatici. Notatur Feuretius. 67
- CAP. XX. Episcopi proprium munus est docere. Electio praeicatorum an ad alios spectet quam ad Episcopum. Notatur Feuretius. 70
- CAP. XXI. Episcopi est institutio & emendatio sacrorum rituum. An Episcopo liceat admittere breviarium Romanum, non expectato consensu Metropolitani & Principis. Reprehenditur Feuretius. 71
- CAP. XXII. In quibus dispensandi potestatem habeat Episcopus. Dispensandi ratio. 74
- CAP. XXIII. Alienatio rerum ecclesiae non potest fieri sine consensu Episcopi. An in ea desideretur consensus Principis. Alienationis causa. 76

LIBER TERTIUS.

- CAPUT I.** Jurisdictio correctiva Episcoporum. In quibus versetur. Modus hujusmodi jurisdictionis. 77
- CAP. II.** Episcopus habet ordinariam jurisdictionem in sua diocesi. 79
- CAP. III.** Episcopi jurisdictio alia est civilis, alia criminalis. Pecuniaria causa que sint. Martyrum judicium ejusque auctoritas. 81
- CAP. IV.** Clerici habent privilegium fori, cui renunciare non licet contra Feuretium. Peregrina judicia. 83
- CAP. V.** Clerici quibusnam casibus amittunt privilegium fori. 85
- CAP. VI.** Clerici sunt fori episcopalis in actionibus personalibus, civilibus, vel criminalibus. Cur obnoxii publicis ratiociniis arceantur a sacris ordinibus, maligne interpretatur Feuretius. An clericis negotiari liceat victus causa, salvo privilegio fori. 87
- CAP. VII.** An judex ecclesiasticus cognoscat de actionibus in rem & possessoriis. Quastio feudi laici inter clericos ad quem pertineat. 89
- CAP. VIII.** An causa possessorii beneficiorum de jure spectet ad judicem ecclesiasticum. An eadem in Gallia ex lege regni, vel consuetudine, vel privilegio apostolico spectet ad judicem laicum. An judex ecclesiasticus in petitorio possit ferre contrariam sententiam ei que dicta est a judice laico in possessorio: Reprehenditur Feuretius. 90
- CAP. IX.** An judex secularis cognoscat de adipiscenda possessione in beneficiis ecclesiasticis. An idem cognoscat de causis resutus litterarum, quas vocant Visa, super provisionibus pontificiis. 94
- CAP. X.** An judex ecclesiasticus cognoscat in clericis de reliquis census, pensionis, vel redditus constituti personali actione conventos. An judices seculares tui sint consuetudine de occupatione jurisdictionis ecclesiastica. 95
- CAP. XI.** An judex ecclesiasticus possit cognoscere de solutione pensionis beneficiaria. Episcopis olim licuit imponere pensiones beneficiis certis de causis. Congrua portio cognitionis an spectet ad Episcopum. 97
- CAP. XII.** An judex ecclesiasticus cognoscat de agnitione chirographi. Actiones chirographariae sunt personales. Refellitur Feuretius. 99
- CAP. XIII.** An cognitio de factis relictis ecclesiarum spectet ad Episcopum. ibid.
- CAP. XIV.** Episcopi est ordines cuique constituere in ecclesia. 101

LIBER QUARTUS.

- CAPUT I.** Jurisdictio episcopalis in clericis in criminalibus. Hac etiam ab Arrianis defensa. Jurisdictioni ecclesiasticae in criminalibus modus impositus a Justiniano. 103
- CAP. II.** Distinctio criminum ecclesiasticorum & civilium. Unde cepta ratio nominis delicti communis & privilegiati: Rescitur maligna interpretatio Milletotii & Feuretii ejus sequacis. 105
- CAP. III.** Cognitio de causis fidei & de haereticis pertinet ad Episcopum. Bugeres cur haeretici appellati. Ad Episcopum pertinet censura, & approbatio librorum. 107
- CAP. IV.** Cognitio de magis & sortilegis spectat ad Episcopum. An sortilegium, ubi accedit maleficium, sit casus regius. Crimen mixtum quodnam sit: Reprehenditur interpretatio Feuretii. 110
- CAP. V.**

I N D E X   C A P I T U M. 11

CAP. V. <i>Judicis ecclesiastici est cognitio de simonia.</i>	112
CAP. VI. <i>Ad judicem ecclesiasticum spectat cognitio sacrilegii. Notatur Feuretius.</i>	113
CAP. VII. <i>Sacrorum interturbatio est fori ecclesiastici. Reprehenditur Feuretius.</i>	114
CAP. VIII. <i>Crimen usurarum est fori ecclesiastici contra Feuretium.</i>	115
CAP. IX. <i>Adulterium est crimen ecclesiasticum: Reprehenditur Feuretius. Variæ adulterii pœna. Mactari adulteros idem est quod virgis cadi: inde vernaculum, Matter.</i>	116
CAP. X. <i>Concubinatus in clericis est fori ecclesiastici. Refutatur captiosa interpretatio Feuretii.</i>	119
CAP. XI. <i>Cognitio homicidii quoad clericos pertinet ad judicem ecclesiasticum, notatur Feuretius. An idem in veneficio.</i>	120
CAP. XII. <i>Blasphemia est fori ecclesiastici. Refellitur Feuretius.</i>	122
CAP. XIII. <i>Judex ecclesiasticus cognoscit de perjurio. Refellitur Feuretius. ibid.</i>	ibid.
CAP. XIV. <i>Causa injuriarum in clericos est fori ecclesiastici. An idem in causa libelli famosi.</i>	124

L I B E R   Q U I N T U S.

CAPUT I. C rimen mixtum est, de quo uterque judex competens est, & in quo præventioni locus est. Reprehenditur hic perpetuus error Feuretii.	125
CAP. II. <i>Crimen falsi in litteris apostolicis est fori ecclesiastici.</i>	126
CAP. III. <i>Homicidium qualificatum est privilegiarium. Homicidium sui ipsius in clerico fori est ecclesiastici. Homicidium per monomachiam etiam est privilegiarium.</i>	ibid.
CAP. IV. <i>Crimen perduellionis olim in Episcopis & clericis fori ecclesiastici, desit in privilegiarium quoad clericos.</i>	128
CAP. V. <i>Vis publica seu portus armorum cognitio spectat ad judicem regium. Pœna canis fella seu rota.</i>	129
CAP. VI. <i>Latrociniæ questio pertinet ad judicem regium. Idem cognoscit de incendiariis.</i>	131
CAP. VII. <i>An incestus spiritualis sit commune delictum, an privilegiarium. De stupro vestalium judicium fuit penes Pontifices.</i>	132
CAP. VIII. <i>Incestus simplex & sodomia sunt fori ecclesiastici in clericis.</i>	134
CAP. IX. <i>An questio raptus sit fori ecclesiastici quoad clericos.</i>	135
CAP. X. <i>Crimen falsa moneta, & crimen falsi cujus sint fori.</i>	136
CAP. XI. <i>Infractio salve-guardie regie pertinet ad judicem regium.</i>	138
CAP. XII. <i>Privilegarii casus sunt, offensio magistratuum officio fungentium, & infractio regiarum constitutionum.</i>	139
CAP. XIII. <i>Crimen conspirationis in Episcopos cujusnam sit fori. Genus criminis olim frequens in Gallia.</i>	141
CAP. XIV. <i>Venatio pro crimine. Privatis non licet forestam instituere sine consensu Principis. Castitia sunt casæ in silvis custodiæ causa.</i>	142

L I B E R S E X T U S .

- CAPUT I. **D**E spiritualibus, judicis ecclesiastici cognitio est etiam in laicos. Laici ne stent intra cancellos. Incastellatio ecclesiarum vetita. 144
- CAP. II. Causa matrimoniales pertinent ad Episcopum, necnon causa divortii, & separationis tori. 146
- CAP. III. An judex ecclesiasticus cognoscat de matrimonio impuberum: Arguitur Feuretius. An idem cognoscat de dote & dotalitio. Moribus Francorum dos dicta ad fores ecclesie. 148
- CAP. IV. De decimis in petitorio cognoscit judex ecclesiasticus, in possessorio judex secularis. Bannus episcopalis. 149
- CAP. V. An judex ecclesiasticus cognoscat de causis viduarum, pupillarum, & aliarum miserabilium personarum. Notatio vocis, Miserales. An idem cognoscat de causis poenitentium, & de feudo inter cruce signatos. 150
- CAP. VI. An judex ecclesiasticus cognoscat de rationibus matriculariorum: Reprehenditur Feuretius. Matricularii unde assumpti. 152
- CAP. VII. Quibus casibus de jure cognoscat judex ecclesiasticus in laicos. 154
- CAP. VIII. An novatores monitoria impetrare possint nomine procuratoris fisci. An Ordinarius compelli possit a iudice seculari postulanteibus monitoria concedere. An a concessione monitorii appellandum sit tanquam ab abusu: Profligatur Feuretius, & suis telis conficitur. 156
- CAP. IX. An Episcopo liceat mutare modum sacri servitii debiti ex pacto, vel contractu inter plebanum & parochianos. Impugnatur Feuretius. 158
- CAP. X. An Episcopus cognoscat de iurejurando & perjurio. Iusjurandum proponi solebat omnibus contractibus. 159
- CAP. XI. An Episcopus cognoscat de jure patronatus inter laicos. 160
- CAP. XII. Episcopus est executor testamentorum & legatorum piorum. An cognitio de feudo elemosyna pertineat ad Episcopum. Notatio vocis, elemosyna. Legales homines quinam dicantur. ibid.
- CAP. XIII. An Episcopus cognoscat de re funeraria. Legum antiquarum emendatio. 161
- CAP. XIV. Episcopi habent censoria jurisdictionis imaginem in magistratum. Magistratibus cur denegaretur communicatio ecclesiastica, priusquam litteras communicatorias accepissent ab Episcopo. 163
- CAP. XV. Episcopi passim electi arbitri litium inter laicos. Consensus exterorum Principum in iudicium Gallicana ecclesie. 164

L I B E R S E P T I M U S .

- CAPUT I. **O**Rdo & processus judiciorum ecclesiasticorum. In his solennia iuris remittantur. 166
- CAP. II. Causa ecclesiastica iudicanda secundum canones; his deficientibus iuxta legem Romanam. 168
- CAP. III. In causis ecclesiasticis monomachia non admittitur. In causa ecclesiastica lis sorte dirempta. 170
- CAP. IV. Olim Episcopi per se jus dicebant. Episcopus tenetur creare vicarium in spiritualibus & temporalibus. 171
- CAP. V. Potestas & munia vicarii Episcopi. Vicarius Episcopi potest revocari ad nutum: Impugnatur Feuretius. Qualis debeat esse vicarius Episcopi. 173
- CAP. VI.

INDEX CAPITULUM.

LIII

- CAP. VI. Præter vicarium generalem Episcopus debet instituere officialem. Vicarii generalis & officialis distinctæ vices. 176
- CAP. VII. An Episcopus possit judicare in quacumque parte diocesis. An idem possit jus dicere in ecclesia. Arguitur hallucinatio Feuretii. 177
- CAP. VIII. Laici non possunt esse iudices ecclesiastici; nec laicis licet adsidere iudiciis ecclesiasticis. 178
- CAP. IX. Iudex ecclesiasticus non exequitur sententiam per se, sed implorato officio iudicis secularis. 179
- CAP. X. Clerici ne quidem volentes audiuntur a iudice seculari. Cur iudex secularis iudex cinctus dicitur. 181
- CAP. XI. An senatus sit competens iudex in criminalibus causis Episcoporum. 182
- CAP. XII. An iudex secularis possit injungere iudici ecclesiastico, ut excommunicatum absolvas ad cautelam. 185
- CAP. XIII. Pœna statuta in perfringentes jurisdictionem ecclesiasticam. Privilegium ne magistratus excommunicentur, civiliter interpretandum. Officium Christiani Principis est tueri jurisdictionem ecclesiasticam. 186
- CAP. XIV. Episcopi præter ordinariam jurisdictionem habent delegatam a canone, vel ex mandato summi Pontificis. Ordinarius iudex exemptorum. Conservatores apostolici. 188
- CAP. XV. Jurisdictio temporalis Episcoporum. Vicedominus vicarius Episcopi in temporalibus. Missi dominici. 189
- CAP. XVI. Notantur quæræla secularium de usurpationibus iudicum ecclesiasticorum. Invidiosa potestas Episcoporum. Commendatur officialium scientia. Laudatur iudicium Philippi Valesii. Rex defensor ecclesiæ. 191
- CAP. XVII. Iudices ecclesiastici vetantur sportulas accipere. Idem suadentur lites componere. 193

LIBER OCTAVUS.

- CAPUT I. **A**B Episcopo vel ejus officiali appellatur ad proximum superiorem. Appellatio non recipitur omisso medio. 195
- CAP. II. Ratio diversa appellationis in iudiciis ecclesiasticis & civilibus. Sententiarum insinuatio apud acta provincialia. 196
- CAP. III. An liceat appellare ad summum Pontificem omisso medio. Appellationes transmarinae. Afri vagi & erroneas. Anglorum privilegium ne conveniantur citra mare. 198
- CAP. IV. Ab eadem sententia tertio provocare licet. Excusatur mora iudiciorum ecclesiasticorum. 199
- CAP. V. Appellationes ab Episcopis ad iudicem secularem damnantur pravitate auctorum. Appellationis Pauli ad Casarem ratio redditur. ibid.
- CAP. VI. De jure a iudice ecclesiastico non appellatur ad iudicem secularem. Capitula Clarendonensia damnata. Vera interpretatio can. filius, quo abutuntur ad probandum usum appellationum tanquam ab abusu. 203
- CAP. VII. Appellationes a iudice ecclesiastico ad secularem serius audita in Gallia. Protestatio Procerum Gallia, & expositio Petri de Cugnerio an habeant imaginem appellationum tanquam ab abusu: Reprehenditur Feuretius. 204
- CAP. VIII. Appellatio tanquam ab abusu satis recens inventum. Refutatur Feuretius. 205
- CAP. IX. Proprii casus appellationis tanquam ab abusu expenduntur. 207
- CAP. X. Appellationibus tanquam ab abusu imponendus est modus. Iudicium auctoris de appellationibus tanquam ab abusu, idem quod patrum Gallicano-

IV INDEX CAPITUM.

<i>rum de frustratoriis appellationibus ad sedem apostolicam. Appellationes tanquam ab abusu lethale virus disciplina ecclesiastica. Cunctatio iudiciorum ecclesiasticorum excusatur.</i>	210
CAP. XI. <i>Metropolitanus iudex ordinarius suffraganeorum Episcoporum. Idem non habet jurisdictionem in subditos suffraganeorum, nisi in casibus expressis.</i>	213
CAP. XII. <i>Jura & munia Metropolitanorum. Lapsus ecclesiastica disciplina ex omissione conciliorum provincialium.</i>	215
CAP. XIII. <i>Ad Metropolitanum pertinet confirmatio & consecratio electorum Episcoporum. Metropolitanus habet jus crucis praeferenda per universam provinciam. Idem habet jus pallii.</i>	218
CAP. XIV. <i>Jura Primatum. Peregrina iudicia. Primatus Senonensis. A Metropolitano appellatur ad Primatem, vel ad sedem apostolicam. Primatus non continet gradum jurisdictionis necessaria, contra Feuretium.</i>	219
CAP. XV. <i>Capitulum habet jurisdictionem correctivam ex consuetudine generali. Correctio in capitulo. Capitulum senatus ecclesia. Quanam possint fieri ab Episcopo sine consensu capituli.</i>	222
CAP. XVI. <i>Capitulum sede vacante succedit in his quae sunt jurisdictionis ordinariae, non succedit in delegata.</i>	224
CAP. XVII. <i>Archidiaconus vicarius Episcopi. Vices jurisdictionis archidiaconi. An archidiaconus sit antistes secundi ordinis: Notatur Feuretius.</i>	226
CAP. XVIII. <i>Jurisdictio archipresbyteri qui & decanus. Jurisdictio praepositi.</i>	229

LIBER NONUS.

CAPUT I. <i>Cur poena canonica in clericos mitiores. Sententia in Episcopos sine elogio feruntur.</i>	pag. 231
CAP. II. <i>Ecclesia nescit iudicium sanguinis: intercessionem ecclesiastica.</i>	234
CAP. III. <i>Judex ecclesiasticus habet modicam coercionem.</i>	236
CAP. IV. <i>An judex ecclesiasticus possit reos subicere quaestioni. Ne clerici reorum neci intersint. Atrium fauciolum quid sit.</i>	237
CAP. V. <i>Episcopi habent multa dictionem. Bannus episcopalis. Eodem jure usi veteres Pontifices.</i>	238
CAP. VI. <i>De majoribus poenis canonicis: & primum de suspensione.</i>	239
CAP. VII. <i>De depositione, quae est poena propria clericorum; deque communione peregrina, quae alia est a laica.</i>	242
CAP. VIII. <i>Deposito alia nuda, alia sollemnis, quae degradatio. Depositionis sollemnia, depositioni modus adhibitus.</i>	245
CAP. IX. <i>De regradatione. Regradatio poena canonica, etiam & militaris.</i>	247
CAP. X. <i>De excommunicatione. Excommunicatio maxima poena canonica; quibus de causis infligatur. Excommunicatio alia major, alia minor. Excommunicatus a proprio Episcopo, non est restituendus ab alio.</i>	249
CAP. XI. <i>De variis excommunicationum generibus.</i>	252
CAP. XII. <i>De interdicto. Interdictum censura ecclesiastica. Forma & causa interdicti. Excepta in interdicto. Interdicto modus impositus.</i>	254
CAP. XIII. <i>An detrusio in monasterium poenitentiae causa, sit poena canonica.</i>	257
CAP. XIV. <i>Detrusio in custodiam perpetuam, vel ad tempus, & reclusio inter muros; poena canonica.</i>	259
CAP. XV. <i>Judex ecclesiasticus non potest clericos damnare exilio vel ad triremes. An praepositus regularis, poenitentiae causa, possit monachum mittere Romam ad generalem ordinis. Refellitur Feuretius.</i>	260
CAP. XVI.	

CAP. XVI.

INDEX CAPITUM.

LV

- CAP. XVI.** *Pœnitentia genus pœna ecclesiastica. Pœnitentia duplex, publica, & privata. Pœnitentia gradus. Reconciliatio pœnitentium; reconciliationem sequitur communio.* 268

LIBER DECIMUS.

De majoribus causis.

- CAPUT I.** **M***ajores causa reservata sedi apostolica. Congregatio conciliorum generalium.* pag. 265
- CAP. II.** *Una e majoribus causis est definitio questionum fidei, & judicium de hæresibus; in dubiis relatio ad sanctum Pontificem.* 266
- CAP. III.** *Inter majores causas est depositio Episcoporum.* 269
- CAP. IV.** *Inter majores causas est depositio & restitutio Episcoporum.* 272
- CAP. V.** *Inter majores causas est postulatio Prælatorum. Notatio vocis, postulatio. Quid distet postulatio ab electione.* 274
- CAP. VI.** *Inter majores quoque causas est translatio Episcoporum.* 276
- CAP. VII.** *Inter majores causas est erectio, unio, divisio, translatio, & suppressio sedium Episcopaliū, non sine consensu Principis. Ejusdem juris est fundatio ecclesiarum collegiarum & monasteriorum; Creatio novarum dignitatum, & canonicatum ad effectum.* 278
- CAP. VIII.** *Una e majoribus causis est datio coadjutorum.* 281
- CAP. IX.** *E majoribus quoque causis exemptio monasteriorum. Monasterium exemptum est de diœcesi, non in diœcesi. Conservatores apostolici, judices exemptorum.* 282
- CAP. X.** *Canonizatio sanctorum, olim communis Episcopis, facta est propria summi Pontificis, decreto Alexandri III.* 284
- CAP. XI.** *Inter majores causas est approbatio ordinum religiosorum.* 285
- CAP. XII.** *E majoribus causis est cœcessio indulgentiarum, quas plenarias vocant.* 287
- CAP. XIII.** *Solus summus Pontifex potest invitare clericos vel Episcopos ordinare; clericos cujuscumque diœcesis promovere. Varii casus, quibus solus summus Pontifex potest dispensare.* 289
- CAP. XIV.** *Alii casus quibus solus Papa dispensat.* 291
- CAP. XV.** *Alii & casus in quibus solus Papa dispensat.* 293
- CAP. XVI.** *Alii casus in quibus solus Papa dispensat. Dispensationum modus.* 294
- CAP. XVII.** *Appellationes ad sedem apostolicam. Solus Pontifex potest retractare sententiam suam. Absolutio excommunicationis contractæ ex canon. si quis suadente, reservata summo Pontifici.* 295

LIBER UNDECIMUS.

- CAPUT I.** **D***istinctio ordinum ecclesiasticorum constituit hierarchiam jurisdictionis ecclesiastica. Interstitia ordinum. Eorum numerus. Laici an inter ordines ecclesiæ. Plebs fidem tueretur. Minores seu juniores ecclesiæ.* 297
- CAP. II.** *Ostiariorum gradus & officium. Copiata laborantes, seu fossiores, horum officium.* 300
- CAP. III.** *Lectorum gradus & officium; canonici psalta.* 301

CAP. IV. Exorcistarum gradus & officium . Exorcista notum etiam paganis .	303
CAP. V. Acolythorum gradus & officium .	304
CAP. VI. Subdiaconorum gradus , & officium .	305
CAP. VII. Diaconorum gradus , & varia munia .	306
CAP. VIII. Varia munia diaconorum .	310
CAP. IX. Varia munia diaconorum . Vestes eorum , dalmatica , orarium , alba , campagi , calcei , mappula .	311
CAP. X. Archidiaconi dignitas , & munia .	314
CAP. XI. Presbyterorum gradus , & dignitas ; eorumdem varia munia .	315
CAP. XII. Ordo presbyterorum senatus ecclesia . Presbyteri debent obedientiam & reverentiam Episcopo . Ordinationes non fiebant absque titulo . Tituli ec- clesiarum .	318
CAP. XIII. Jura & munia archipresbyteri .	319
CAP. XIV. De privilegiis clericorum . Clerici habent privilegium fori , & peculium quasi castrense , de quo testari & disponere possunt . Militia clericalis .	321
CAP. XV. De ceteris privilegiis clericorum . Privilegium can. si quis suadente , & privileg. cap. Odoardus . Clericis remittitur iuramentum calumnie . Clerici immunes a jure pignorationis .	322
CAP. XVI. Clerici excusantur ab extraordinariis & sordidis muneribus ; iidem excusantur a tutelis & a militia ; nec possunt torqueri .	323

ECCLESIASTICÆ JURISDICTIONIS
VINDICIÆ
ADVERSUS
CAROLI FEURETI
ET ALIORUM TRACTATUS
DE ABUSU.
LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

*Episcopi habent propriam Jurisdictionem, qua vindicatur contra Cujacium:
Cur Episcopos Jurisdictione non carere expedit.*

E Jurisdictione Ecclesiastica scripturo, prius mihi operæ pretium est scire, an Episcopi habeant Jurisdictionem: frustra enim laboro pro Jurisdictione Ecclesiastica tuenda, si vacuum & inane nomen defendam, ut de Græcis dicitur stulte eos apud Trojam decennio pugnasse pro simulacro Helenæ, quæ tum in Ægypto latebat. Episcopos habere Jurisdictionem negat Cujac. Lib. 1. Resp. Papiniani in L. 40. §. 1. de pact. & in paratit. Cod. de Episc. audient. nixus Novel. Valentiniani de Episcopali judicio, quæ ait Episcopos & Presbyteros forum legibus non habere. Alio argumento utitur vir maximus, quod Episcopi non habent executionem rei judicatæ per se, sed eorum sententias exequuntur Magistratus civiles ex Constitutione Constantini, quæ est apud Sozomen. lib. 1. cap. 8. Tertium ejusdem argumentum est, quod Episcopi non habent Jurisdictionem, sed audientiam; idest nudam notionem: ex quo titulus

Tom. I.

A

Plato de re-
publ. lib. 9.
Dio. Chryso-
st. orat. 11.

Jo: Bodin. de
Rep. lib. 3.
cap. 5.

inscribitur, de Episcopali audientia, non Jurisdictione. Potest & illud addi, quod Jurisdictio proprie cohaeret territorio; L. ult. ff. de Jurisdic. L. ult. C. ubi & apud quem in integr. restituit. At Episcopi non habent territorium, sed dioecesim; Can. Possessio. 16. qu. 5. Can. sicut dioecesim, Can. licet in fin. ead. caus. qu. 3. Ergo non habent Jurisdictionem, quæ non est sine territorio. Sed his omnibus non incongrue responderi potest.

Primum, quod dicitur Episcopos forum legibus non habere, Auctorem habet Valentinianum III. fautorem Arrianorum, qui Episcopale iudicium prorsus tollere voluit, spreto legibus Constantini & aliorum antecessorum: de quo acriter correptus ab Ambrosio Mediolanensi Episcopo, epist. 32. ad eund. *Nec quisquam contumacem judicare me debet, cum hoc asseram, quod angusta memoria patris tui, non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit: In causa fidei, vel Ecclesiastici alicujus ordinis, eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis; hæc enim verba rescripti sunt, hoc est sacerdotes de sacerdotibus voluit judicare. Quin etiam si alias quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hæc voluit ad Episcopale iudicium pertinere, &c.* Et certe hujusmodi sanctio ita displicuit, ut contraria edita sit a successore Majoriano; nec injuria eam indignam Christiano principe asseruit Baroni ad Ann. Christi. 452. num. 52. Impune contemni potest Constitutio hæc Valentiniani, quæ omnino adversatur Constitutionibus priorum & posteriorum Imperatorum, ex quibus Clerici habent suum iudicem civili & criminali Jurisdictione præditum, ita ut in criminalibus & civilibus causis non possint trahi ad iudicem sæcularem; L. placet, Auth. interdicimus, & Auth. statuimus, C. de Episc. & Cleric. At si concedamus Episcopos forum legibus non habere, nullum inde dispendium fiet jurisdictioni Ecclesiasticæ: Ecclesia enim non habet quidem forum, nec intendit habere prout leges accipiunt, idest cognitionem & iudicium causarum civilium; proprie enim forum accipitur de foro seu auditorio causarum civilium; ut in L. 6. §. est autem, ff. de excusat. Verum non inde sequitur Episcopos non habere propriam Jurisdictionem in Clericos. Et licet Episcopi non habeant executionem sententiarum per se, quod est proprium Jurisdictionis; L. ult. C. Ubi & apud quem integr. restituit. & extremum Jurisdictionis; L. 1. ff. si quis jus dicent. non obtemperav. Non ideo tamen carent Jurisdictione; executio enim rerum judicatarum ab Episcopis rejecta est ad iudices sæculares optima ratione, quia indecorum esset eos penes se habere executionem sententiarum, quæ plerumque fit manu militari; L. qui restituere, ff. de rei vindicat. Et Episcopi ipsi videntur exequi sententias, officio iudicis sæcularis, quia is tenetur adhibere manum etiam militarem exequendis sententiis Episcopalibus, ex Constitutione Constantini, quæ memoratur a Sozomeno. Et quamvis in Cod. Justiniano titulus de Episcopali iudicio, inscriptus sit de Episcopali audientia, non de Episcopali Jurisdictione; & audientia dicatur esse simplex notio sine potestate & imperio; L. ait prætor, ff. de re judicat. L. notionem, de V. S. Tamen non injuria Ecclesia suam vindicavit Jurisdictionem, edito proprio titulo de Foro competenti: quid enim forum competens, quam Jurisdictio, vel locus ubi eadem exercetur? Forum Patriæ idest municipi, ubi quis conveniri debet; L. 110. C. Th. de Decurionib. Unde hæc duo conjunguntur in Cod. Justiniano, de Jurisdictione & Foro competenti.

Sed ut singulis respondeamus: etsi Episcopus non habeat territorium, habet dioecesim, quæ est vice territorii, in qua universa habet ordinariam Jurisdictionem; Cap. cum Episcopus, de offic. Ordinari. in 6. Nec alienum est Episcopum habere propriam Jurisdictionem in Clericos, quo jure magister militum habet Jurisdictionem in milites; L. magisteria, C. de Jurisdic. Miles habet suum iudicem, ne avocetur a signis; Juvenal. Satyra 16.

Miles

*Miles ne vallum litigat extra,
Et procul a signis, justissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite.*

Quanto convenientius est Clericum, qui Deo militat, propriam habere judicem, ne amoveatur a sacris, & hac occasione se immisceat secularibus. Etiam corpora seu collegia negotiatorum & artificum habent proprios defensores & judices; L. ult. C. eod. quod primum constitutum ab Alexandro Severo; Lamprid. in ejus vit. Corpora omnium constituit vinariorum, lupinariorum, caligariarum, & omnino omnium artium, hisque ex sese defensores dedit, & jussit quid ad quos judices pertineret. Et Rector Universitatis habet jurisdictionem in studiosos; Auth. habita C. ne filius pro patre. Apud Ethnicos Pontifici maximo fuit sua jurisdictio in sacrificulos; Senec. Controv. lib. 1. cap. 2. *Castigationem ex Pontificis maximi arbitrio meruerat Sacerdos, si te e lupanari redemisset.* An iniquior erit conditio veræ Religionis Antistiti? Ecclesia igitur non debet esse iniquioris conditionis, ut proprio Judice careat. Et si spectemus disciplinæ tuendæ rationem, omnino necesse est Episcopos habere propriam Jurisdictionem in Clericos, quo in officio contineantur: nullum enim corpus privatam aut publicam potest regi sine imperio & jurisdictione; Chrysostom. homil. 3. in 2. ad Timoth. *Καὶ γὰρ καὶ ἐν δίκῃ, καὶ ἐν ἀγορῇ, καὶ πανταχῇ δικαστήρια εἶναι ἰδεῖν. ἐν οἰκίᾳ μὲν γὰρ ὁ δεσπότης δούλους δικάζει καὶ ἑκάστην ἡμέραν, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν ὑπαιτιεῖ ὑδύναι, καὶ τὰ μὲν κολάζει, τὰ δὲ ἀφίησιν. ἐν ἀγορῇ πάλιν ὁ γαργός, καὶ γυνὴ δικάζεται καὶ ἑκάστην ἡμέραν. ἐν πλοίοις δὲ κυβερνήτης δικάζει, ἐν στρατοπέδοις δὲ στρατηγὸς τὰς στρατιώτας. καὶ πολλὰ ἂν πρὸς εὑροὶ δικαστήρια. ἐν τέχναις δὲ διδάσκαλος τῷ μαθητῇ.* Nam & domi & in foro, & ubique Tribunalia videre est. Domi namque herus quotidie justitiam in servos exercet, pœnasque peccantibus infert, alias culpas punit, alias condonat. In agris quoque villicus & uxor quotidie judicantur. In navī gubernator de vectoribus judicat; in exercitiis dux de militibus: & multa inveneris Tribunalia, in artibus magister de discipulo. Et cur Magister militum habeat Jurisdictionem in milites, hac maxime ratione obtinuit, quod reus militaris non potest exhiberi, vel coerceri ab alio Judice; dicta L. magisteriar. Nec nuda censenda est audientia ea, quæ pertinet ad Episcopos: ideoque plerisque in locis hæc dicitur audientia competens, idest audientia conjuncta cum jurisdictione, ut distinguatur a nuda audientia; August. in Brevicul. Collat. cum Donatistis: *Ibi enim Constantinus dixit, ab Æliano Proconsule audientiam præstitam competentem.* Vel judicium competens; Idem contra Julian. lib. 3. cap. 1. *Vestra vero apud competentem judicium communium Episcoporum modo causa finita est.*

Denique nihil vetat Episcopum habere Jurisdictionem sine territorio, quia proprie Jurisdictio non coheret territorio; sed territorio terminatur; Bartol. in L. 1. ff. de Jurisd. omn. judic. Magisque adhæret personæ quam territorio, ex quo Jurisdictio sumitur pro officio jus dicentis; L. inter tutores, ff. de administr. tutor. L. si res, de Leg. 1. Et Jurisdictio non est in res, sed in personas, limitata & circumscripta personis, quæ certis finibus continentur; L. 3. ff. de offic. præsid. Belluga in specul. Princip. tit. de Jurisd. & utroque imp. num. 44. & seqq. Boer. qu. 227. vel respicit potius personas quam loca; Gloss. & DD. in L. 1. ff. de Jurisd. Parum refert quod territorium dicitur in Judice temporali, Diocesis in Episcopo: quia effectu idem sunt, & leges rebus, non verbis imponuntur; L. 2. in fin. C. Comm. de legat. Nec unicus hic lapsus Cujacii: haud levior est quem olim observavi in ejus Commentar. ad cap. 1. extr. de vir. & honest. Clericor. Ubi vir maximus, ut probet moris fuisse, ut Præsides cognoscerent de causis Clericorum, abutitur eleganti loco Ulpiani interpretis Demosthenis in Midian. *ἰταυδὴ γὰρ ὁ ἀρχὼν πάσαις πρὸς ὁρατικαῖς, καὶ κληρικαῖς ἰδὶκαζεν.* Et κληρικαῖς sequitur interpretatur lites Clericorum. Rectius enim Wolfius lites pupillo-

A ji

rum & pupillarum, quas Græci ἱρῆαι appellabant, cum ad eas pervenisset hæreditas; Aristophan. in Vespis. Καὶ ἀποθνήσκων ὁ πατὴρ καταλίπων ταῦτα ἱρῆαρον. *Es moriens pater relinquens puellam heredem.*

CAPUT II.

An Jurisdictio Ecclesiastica sit juris divini.

POSTQUAM a nobis satis ostensum est Episcopos propriam habere Jurisdictionem, rerum ordo deposcit, ut videamus quonam jure constituta sit Jurisdictio Ecclesiastica; jure divino, an humano, idest a Deo, an beneficio Principum. Et certe si spectemus personas, penes quas est Jurisdictio Ecclesiastica, & in quas defungitur, tota a Deo est, nec quicquam habet humanum. Episcopi a Deo instituti in personis Apostolorum, quorum successores sunt; & una eis concredita est potestas & jurisdictio, sine qua manus episcopale explicari non valeat. Apostolis & per eos Episcopis Christi oraculo demandata est Sacramentorum administratio, & Evangelii prædicatio; Matth. cap. ult. Nec ea solum, sed & Jurisdictionem eis demandatam intelligere licet ex eo, quod Paulus Apostolus Corinthiis incestuosum excommunicatione multavit, quæ felix mucro Jurisdictionis Episcopalis; Can. visis 16. quæst. 2. Et clerici, in quibus maxime exercetur Jurisdictio Ecclesiastica, per Ordinationem quam accipiunt ab Episcopis, fiunt de sorte Domini; Can. clericus 12. quæst. 1. & Dei judicio reservantur; Can. continua 11. quæst. 1. idest judicio Ecclesiæ, quod habetur pro ipso judicio Dei: & ita velim accipias, quod scriptum est in Can. plures baptismales 16. quæst. 1. *Si de finibus questio sit inter duas matrices Ecclesias, nec conveniet inter plebes; litem Dei judicio discernendam.* Et Clerici per Ordinationem, quæ gratia cælestis est & collatio Spiritus-Sancti, fiunt subditi Episcopi, qui est nudus minister Ordinis, eique promittunt reverentiam, obedientiam, subjectionem; Can. quamquam, 23. dist. Petrus Cellens. 267. Epist. 16. *Præ cæteris hoc unum ad præsens postulat, ut de manu vestra primitias Clericatus, idest coronam accipiat: hoc etenim signo accepto magis se obligatum erga obsequium vestrum, non immerito deinceps arbitrat, & vos tanquam plantæ vestre bonum jure providebitis.* Et idem Epist. 18. ejusdem lib. *Habeat itaque vos Dominum, & signo Clericatus a vobis suscepto, Patronum & auctorem hujus ordinis habeat.* Ergo Jurisdictio Episcopalis, quæ constituitur in Clericos ratione Ordinis, qui est a Deo, non potest alium auctorem habere quam Deum.

Jurisditionem Ecclesiasticam etiam a jure divino repeti nequaquam est alienum, quia hæc originem ducit a Lege, idest veteri Testamento, & in lege Evangelica ab ipsius cunabulis obtinuit; Gregor. Nyssen. orat. de castigat. Μὴ Ἐπισκοπικῆς ἀυδαδείας εἶναι τὸν ἀπορισμὸν νομίσαι, πατὴρ ὅτι ὁ νόμος, παλαιὸς τῆς Ἐκκλησίας κένον ἀπὸ τοῦ νόμου ἀρχαῖος, καὶ πρῶτος τοῖς ἐν τῇ χάριτι. *Ne Episcopalis audacia esse excommunicationem arbitreris, paterna lex est, antiqua Ecclesiæ regula, qua a lege traxit originem, & in gratia obtinuit.* Episcopos sui fori non esse, ac Dei judicio reservandos agnovit Constantinus in Synodo Nicæna, cum accusatorios Episcoporum libellos sibi oblatos rejecit, eosque Dei judicio reddendos professus; d. Can. continua. Hoc jure censura divina dicitur excommunicatio, quod sit ultima coercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ a jure divino pendet; Tertull. Apologetic. cap. 39. *Coimus in cætum & congregationem, & ad Deum quasi manu facta precationibus ambimus orantes.* Et mox: *Ibidem etiam exhortationes, castigationes & censura divina: nam & judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu, summumque futuri judicii præju-*

judicium est; si quis ita deliquerit, ut a communicatione omnis sacri commercii relegatur.

Quod si altius, quam par sit, a lege divina repeti videatur Jurisdictio Ecclesiastica; saltem ex Constitutionibus Apostolicis, quæ legi Evangelicæ pene adæquantur, & uno eodemque spiritu ducuntur, repetendam esse non est negandum. In hanc rem occurrit singularis locus Pauli 1. ad Corinth. 6. qua vetuit ne Christiani, si quid litis inter eos emergeret, gentilium Judicium fora adirent, sed rem Sacerdotum judicio terminarent. Verba Pauli referre non piget: *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? ... Secularia igitur judicia si habueritis; contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.* Inde passim repetitam invenies Apostoli sententiam, ne a Christianis adirentur fora Gentilium, vel sæcularium Judicium; Auctor Constit. Apostolic. lib. 2. cap. 45. *Καὶ μὴ ἔχῃτε ἐνὶ κριτήριον ἑνὸς, ἀλλὰ μὴν δι' ἀνδρῶν κοινῆς ἀρχῆς κατὰ τὸν ἡμετέρων δικάζαν.* Et ne adeat ad judicium Gentilium, immo ne patiamini, ut sæculares Magistratus de causis vestris judicent. Et idem cap. seq. ejusd. lib. *μὴ ἵν' ἡνωσώμεθα πρὸς τοὺς ἀλλοθὺς ὑμῶν διαφοράς.* Ne igitur disceptationes vestras Gentiles cognoscant. At inquires ab Apostolo non legem perpetuam datam; sed tempori consultum, ne Christiani nondum adulta fide, Gentilium contagio coinquinarentur: sed pace parta Ecclesiæ, & Christianis Imperatoribus rerum potitis, jus dicendi munus ab Episcopis translatum ad Magistratus civiles. Verum Christiani, præcepto Apostoli semel imbuti, ægre admiscere Judices sæculares; non uno loco id insinuat Augustin. in Psalm. 118. Serm. 24. *Constituit enim talibus causis Ecclesiasticos Apostolus cognitores, in foro prohibens jurgare Christianos.* Et idem Homil. 50. *Hoc ipsum habere inter se judicia & lites de secularibus rebus, delictum esse dicit: quod tamen ferendum esse dicit, admonet, si vel Ecclesiastico judicio lites hujusmodi finiantur.* Ubi Episcopi tædio rei juridicam in Laicos abjecere, tenacius eam retinere quoad Clericos; & Jurisdictio Ecclesiastica, quæ ab initio communis erat in Clericos & Laicos, explosa superstitione, remissa quoad Laicos, incolumis remansit quoad Clericos. Hæc quidem varias per tempora vices passa est, & variis Constitutionibus Imperatorum & aliorum Principum auctorata, vel angustata, prout varia fuere studia Principum: at Constitutiones Principum non tribuerunt Jurisdictionem Ecclesiæ, sed eam, quæ ipsi competebar, declararunt; ut docet Joannes vetus Glossator in can. si Imperator, 96. dist. vel potius eandem legum præsidio munierunt, ut ait Isidor. in can. Principes 23. qu. 7.

His argumentis Pontifices non dubitarunt dicere Jurisdictionem Ecclesiasticam esse juris divini. Contra leges divinas pulsari dicuntur clerici, quibus forum suum aufertur; Gelas. Papa in can. Silvester 11. qu. 1. Joannes VIII. in d. can. si Imperator: *Non a legibus publicis, non a potestatibus sæculi, sed a Pontificibus & Sacerdotibus omnipotens Deus Christiana religionis clericos & sacerdotes voluit ordinari & discuti: quem secuti sunt recentiores; Chassan. in consuet. Burgund. tit. des justices & droits d'icelles, rubr. 1. §. 5. in verb. Sit ne grate, num. 48. Rebuff. in Concord. tit. de protect. Concord. Grassal. Reg. franc. lib. 2. cap. 17. Covarruv. practic. quæst. cap. 31. Et quod scriptum est in cap. Quoniam, de immunit. Eccles. in 6. esse causas, quæ de jure, aut antiqua consuetudine ad forum Ecclesiasticum pertinent; non refertur ad jus primævum, quo constituta est Jurisdictio Ecclesiastica, sed respicit rationem ævi, quo Ecclesia conabatur Jurisdictionem suam detinere, vel etiam de consuetudine præscripta. Nec audiendum quod sensit Joannes Gall. qu. 276. Jurisdictionem Ecclesiasticam non esse a clavibus, idest a jure divino: hoc enim scripsit vir forensis, magis errori fori & opinioni plebis indulgens, quam veritati, quæ summum locum obtinere debet apud fideles, maxime in his, quæ spectant ad Ecclesiam, ejusque di-*

gnitatem; Augustin. Epist. 9. ad Hieronym. *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quam Helena Græcorum; pro ista enim fortius nostri Martyres adversus hanc Sodomam, quam pro illa illi Heroes adversus Trojam dimicaverunt.*

CAPUT III.

Jurisdictio Ecclesiastica distincta a Civili. Una alteram tueri debet.

JURISDICTIO Ecclesiastica penitus distincta est a Civili quoad res & personas; hæc versatur in temporalibus, illa in spiritualibus; hæc pertinet ad Laicos, illa ad Clericos. Gelas. Epist. ad Anastas. Imperator. *Duo sunt quibus principaliter hic mundus regitur; auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas; Can. duo sunt, 96. dist. Sacerdotium & imperium iisdem certe initiis conjuncta sunt, & cum utraque potestas sit a Deo, sed officiis distincta: illud ut divinis ministeret, istud ut humanis præsit; ex Nov. Justin. 6. init. Aliud est forum Cæsaris, aliud Christi; aliæ sunt leges Cæsaris, aliæ Christi. Hieronym. ad Oceanum: Aliæ sunt leges Cæsaris, aliæ Christi; aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. Hinc Osius Cordulensis Episcopus Constantio Imp. ne rebus Ecclesiæ sese immisceret, suadebat apud Athanas. epist. ad solitar. vit. agentes. *Σοὶ βασιλεῖαν ὁ Θεὸς ἐπέχει, ἡμῖν αὖ τῆς Ἐκκλησίας ἐπίστασι. Tibi imperium Deus commisit, nobis quæ sunt Ecclesia contredidit.* Ita distinctæ vices, ut in rebus sacris Pontificem, in temporalibus Magistratum adiri velit Synes. Epist. 57. *Προσπάτη σοὶ δὲ, βαδίζε παρὰ τῶν ἐκτροπυζόντων τῶν νόμων τῆς πολιτείας τὸ Θεοῦ σοὶ δὲ, ἰδί παρα τὸν ἱερεῖα τῆς πόλεως. Patroio tibi opus est, vade ad eum, qui præfectus est legibus: quæ in re tibi Deo opus est, vade ad Sacerdotem civitatis.* Ob id res sacras in forum traduci, ne spiritus, idest sacerdotium confundatur cum gladio, idest imperio, indignanter tulit Gregor. Nazianzen. epist. 227. ad Nectarium in Episcopatu Constantinopolitano successorem: *ἐκάρω δὲ μὴ ἀνικτὸν φανήσῃ τῇ σὴ εὐλαβείᾳ τὸ δημοσίαις δικασθεῖσι ἐφίλκεσθαι, καὶ γὰρ αἱ Χερσαριοὶ, οἱ τῶν ποινῶν κερταί, αἱ κοινὸν ξίφος, καὶ πνεύματι.* Illud autem minime ferendum tunc reverentia videatur, quod nostra publicis prætoriis traducantur: nam tametsi sint Christiani ejusmodi negotiorum judices, quid commune gladio & spiritui? Denique Jurisdictio & potestas principum est in corpora & res solum, Sacerdotalis est in animas, & ad cælum usque tollitur; Chrysostom. de Sacerdotio lib. 3. cap. 5. *Ἐχουσι μὲν γὰρ καὶ οἱ κρατῦντες ἐπὶ τῆς γῆς τὴν τῷ θεοῦ ἐξουσίαν, ἀλλὰ σωμάτων μόνον. ὅπως δὲ ὁ θεὸς αὐτῆς ἀπταται τῆς ψυχῆς, καὶ διαβαίνει τῆς θρανίας. Habent quidem ii, qui in terra imperant, potestatem ligandi, verum corpora solum: hoc autem vinculum ipsam attingit animam, Cælumque transcendit. Regiæ potestatis est leges tueri, & transgressores multare; episcopalis officii est Canones defendere, & transgressores pariter coercere. Ivo Carnotens. epist. 9. *Sicut enim est regiæ potestatis civilia jura servare & eorum transgressores debita pœna multare, sic Episcopalis officii est ecclesiasticas institutiones subditis servandas imponere, & transgressores earum paterna severitate ad debitum ordinem revocare.* Jurisdictio autem Ecclesiastica ita distincta est a civili, ut una non officiat vel detrahat alteri, ambæ ut foederatæ se invicem complectuntur, & mutua ope sese adjuvant. Leges non dedignantur sacros Canones imitari; L. sacris Canonibus, C. de Episc. & Cleric. Nov. 83. Cap. Clerici de Judic. Una potestas debet aliam adjuvare; Nov. 123. cap. 1. Can. cum ad verum, 96. dist. & magistratus sæcularis debet pro viribus tueri Jurisdictionem Ecclesiasticam, ac retro Judex Ecclesiasticus sæcularem; d. Can. cum ad verum, Can. principes, Can. administratores 23. qu. 5. P. Blesens. Epist.**

Epist. 73. *Duo sunt gladii, qui mutuum a se mendicant auxilium, atque ad invicem sibi vires impatiuntur alternas, sacerdotium Regibus, & Sacerdotibus re-* Can. duo sunt, 96. dist.
ghum, ideoque si ab altero suppletur alterius insufficientia, non videtur deple-
ctio, aut puniio combinata. Non aliter respublica diu incolumis esse potest,
quam concordia regni & sacerdotii; Ivo Carnotens. epist. 106. Res omnes non ali-
ter bene administrantur, nisi cum regnum & sacerdotium in unum convenerint stu-
dium. Idem iudicium Jo: Frossardi vernaculi scriptoris, vol. 3. Cap. 24. Neam
plus que le noiau d'un œuf peut être sans la glaire, ni la glaire sans le noiau,
non plus ne peut le Clergé & les Seigneurs l'un sans l'autre, car les Seigneurs
sont gouvernez par le Clergé, n' ils ne sçauoient vivre, & seroient comme bêtes,
si le Clergé n' étoit, & le Clergé conseille & exhorte les Seigneurs à faire ce
qu' ils font. Quam studiose fovenda esset concordia inter regnum & sacerdotium
satis demonstratum est in lege Judaica, quod solæ tribus Levi & Judæ, quæ erant
altera sacerdotalis, altera regia, inter se nuptias coibant; Epiphan. hæres. 15.
Hac ratione ne Laici invaderent Jurisdictionem Ecclesiasticam, nec Clerici sæcu-
larem, sapienter vetuit Conc. Lateranense habitum sub Innocentio V. Cap. 42.
Sicut volumus, ut jura Clericorum non usurpent Laici, ita velle debemus ne Cle-
rici jura sibi vendicent Laicorum, quocirca universis Clericis interdiciamus, ne quis
prætextu ecclesiastica libertatis, suam de cætero Jurisdictionem extendat in præjudi-
cium justitiæ secularis, sed contentus existat constitutionibus scriptis, & consuetu-
dinibus hætenus approbatis, ut quæ sunt Caesaris reddantur Caesari, & quæ sunt
Dei, Deo recta distributione reddantur. Eodem studio Jurisdictionem Ecclesiasti-
cam & sæcularem curarunt Divi Principes Carolus M. & Ludovicus Pius pater
& filius, & ne quis ad palatium veniret pro causa sua, priusquam quæ Eccle-
siastica essent suo Episcopo, & quæ sæcularia Comiti innotuisset, idest nota fe-
cisset speciali lege cavere; Capitular. lib. 5. cap. 24. Utraque Jurisdictio sine li-
vore suos fines tueri debet, sed his velim se contineat; ne transferas terminos,
quos posuere patres; num. 22. proverb. 12. Ambros. epist. 44. ad Constan-
tium: Præcipe illis inviolata confinii servare jura, paternos custodire terminos,
quos lex tuetur. Totus ordo confunditur, si sua cuique Jurisdictio non servetur;
Can. ecce, 99. dist. Can. pervenit. 11. qu. 1. Cap. ex tenore, de foro compet. Ideo
cum Jurisdictio Ecclesiastica & sæcularis sint distinctæ, ab una non appellatur ad
aliam; Can. quoniam, 10. dist. Et Judex Ecclesiasticus non paret Judici sæcu-
lari, itaque quod Leo IV. Pontifex paratus fuit, si quid perperam actum esset
emendare iudicio Principis; Can. nos si incompetenter 2. qu. 7. non de jure,
sed de curialitate accipiendum videtur.

C A P U T IV.

Munus principis est tueri Ecclesiam.

P Rincipum maxime officii & dignitatis est Ecclesiam tueri & fovere quasi spon-
 sam Christi, memoria accepti summi in rebus humanis beneficii, & tan-
 quam nobilissimam partem Respublicæ; Ecclesia enim est in Republica; Opt.
 Milevit. lib. 3. advers. Donatist. *Non respublica est in Ecclesia, sed Ecclesia in*
Republica est, idest in Romano imperio. Vixque interire potest Respublica, in-
columi Ecclesia, & salva recta fide, cujus vinculo subditi in officio, & obsequio
continentur, precibus publicis Ecclesia perpetuum militat pro principe, ad sacer-
dotalium tubarum sonum dejecti muri Hiericho. Adversus Hæreticos ubique cer-
tat Ecclesia, eosdem habet hostes Ecclesia, & imperium, qui eodem furore sæcu-
larem Monarchiam ac spirituales evertere moliantur. Augustin. lib. 1. contra

Epist. Parmeniani de Donatistis: *Ibi vero in utroque inobedientes atque impii, nec Deo reddunt Christianum amorem, neque regibus humanum timorem.* Eodem socios rebellionis Gildonis Comitis Africæ adversus Honorium Imp. notat idem scriptor lib. 1. contr. liter. Petiliani: *Quis commemorare sufficiat bello Firmiano, quæ a vobis rogatus Maurus pertulerit, ipsa Mauritania Cesariensis interrogetur, & tempora Gildoniani, quia unus collega vester familiarissimus amicus ejus fuit, & ipsa Catholica Ecclesia solidata principibus Catholicis imperantibus, terra manique armatis turbis, ab Optato, atrociter, & hostiliter oppugnata est.* Unde & Optatum passim Gildonianum, vel Gildonis satellitem vocitat idem scriptor lib. 2. contra Parmenianum, cap. 2. & lib. 3. cap. 1. lib. 4. cap. 15. Principes teneri Ecclesiam tueri discimus vel proprio testimonio & confessione majorum Principum, hujus rei locupletem testem habemus Valentinianum, qui Ambrosio ex laico electo Mediolanensi Episcopo contristanti de electione de se facta: *Noli timere, inquit, quia Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit, & ego adjutor & defensor tuus, ut meum ordinem decet, semper existam.* Quæ verba ex historia tripertita referuntur in can. Valentinianus, 63. dist. Propria nostrorum regum hæc laus, qui Ecclesiam eodem semper studio, ac regni fines propugnarunt. Hac laude in primis commendatur Guntranus, quod Ecclesiam vindicavit a tyrannide, quam passa erat sub Chilperico; Gregor. Tur. hist. lib. 7. cap. 7. *Multa & ipse Ecclesiis conferens, testamenta quoque defunctorum, qui Ecclesias Heredes instituerant, & a Chilperico compressa fuerant, restauravit.* Non minor laus Pipini, a quo susceptum bellum Aquitanicum adversus Vassarium Ducem, ad vindicandas ab ejus manu iustitias & jura Ecclesiarum; Annales Fuldenses, ad ann. 760. *Tunc Pipinus Rex cernens Vassarium Ducem Aquitaniorum minime consentire iustitiis Ecclesiarum, partibus quæ erant in Francia, concilium fecit cum Francis ut iter ageret, supradictas iustitias querendo in Aquitania.* Hac laude certant Carolus M. & Ludovicus Pius pater & filius. Quorum alter dictus est Advocatus, idest defensor S. Petri; Ademarus in ejus vita: *Itaque post Pipinum pium regnavit Dominus Carolus filius ejus, quem postea Romani elegerunt sibi Advocatum S. Petri contra Reges Longobardorum.* Memorandus Ludovicus Crassus, qui, Stephanum Claremontensem Episcopum sede sua pulsum ab Eustachio Arvernensi Comite lecta militum manu, per se restituit; Sugerius in ejus vita & Aymoin. continuator lib. 5. cap. 50. iisdem verbis: *Ea etiam tempestatis temperie Arvernorum Pontifex Claremontensis, vir honesta vita, & defensor Ecclesie illustris, & pulsatus & pulsus Arvernorum superbia ad Dominum Regem confugiens, querelam Ecclesie lacrymabilem deponit, Comitem Arvernensem civitatem occupasse, Ecclesiam Beatae Mariae Episcopalem Decani sui fraude multa tyrannide minuisse, renitentis etiam pedibus provolutus, ancillatam Ecclesiam exancillari, tyrannum effrenatum comprimi, Regie majestatis gladio suppliciter efflagitat: Rex autem, ut consueverat Ecclesiis promptissime opitulari, causam Dei gratanter assumens sumptuoseque, dum verbis & majestatis sua sigillo tyrannum corrigere non valet, facto maturans militares colligit vires, movetque in Arverniam recalcitrantem copiosum Francorum exercitum &c. Ecclesie precibus & maxime Ecclesiastica Jurisdictione ita manus abstinuit Philippus Augustus, ut prorsus non audierit fufurriones, qui eum in clericos, tanquam regie Jurisdictionis invalores, commovere nitebantur. Testem habemus D. Ludovicum ejus nepotem ex filio, cujus morientis novissima verba extant, apud Jo: Jonvillam vernaculum ejus vitæ scriptorem: *On raconte du Roy Philippe mon ayeul, que une fois l'un de ses Conseillers luy dit, que les gens d'Eglise luy faisoient perdre, & amener les droits & libertés, mesmement les Justices, & que c'estoit grand merveille, comment il le souffre ainsi. Et le Roy mon ayeul luy respondit, qu'il le croyoit bien, mais que Dieu luy avoit fait tant de biens, & de gratuites, & que il aimoit mieux laisser aller son bien, que d'avoir debat, ne contents aux gens de sainte Eglise.**

Eodem

Eodem proposito & cum Aurelianensis & Altiſſiodorensis Episcopi ad delectum militarem non respondissent, a Philippo pignoribus captis coerciti, sed omiſſis decimis & aliis ſpiritualibus, in temporalia tantum regia manu injecta, propter reverentiam Ecclesiæ; Rigord. in ejus vita: *Ipsis autem emendare nolentibus, Rex eorum legalia confiscavit, scilicet ea tantum temporalia, quæ ab eo feodaliter tenebant, decimas & alia ſpiritualia eis in pace dimittens, ipse enim Rex Christianissimus semper timebat offendere Ecclesiam Dei, & ejus ministros.* Avitæ virtutis tenax D. Ludovicus propensiore affectu Ecclesiæ jura illibata servavit. Quid pulchrius quam testamentum Principis, non aliud esse quam legem filio datam de observatione & cultu Ecclesiarum & Antistitum, cujus ecce verba ex Ionvilla descripta: *Aime & honore toutes gens d'Eglise, & de religion, & garde bien qu'on ne leur tollisse leurs revenus, dons & aumônes, que les anciens & devanciers leurs ont laissez & donnez.* Idemque ante pragmatico edicto anni 1228. omnia jura & privilegia Ecclesiis & monasteriis aliisque locis piis concessa a se & decessoribus tuta habuit in hæc verba: *Libertates, franchifias, immunitates, prerogativas, jura, privilegia, quæ per inclitæ recordationis Francorum Reges prædecessores nostros, & successive per nos Ecclesiis & monasteriis atque locis piis nec non personis Ecclesiasticis Regni nostri concessa sunt, renovamus, approbamus & confirmamus.* Quod repetitum constituit. Philippi pulchri anni 1330. Joannis, Caroli V. & VII. Una est Jurisdictio Ecclesiastica & sæcularis quoad principem, utramque princeps debet tueri ut propriam, non alteram ut alienam spectare, legum & Canonum custodiam æque sibi conceditam a Deo non negavit Justinianus; Nov. 137. init. Denique jurisdictio Ecclesiastica a Principibus enixius colenda, & suscipienda, non propter ipsius commodum, non ad augendum typhum Episcoporum, sed disciplinæ tuendæ gratia; Isidor. in can. Principes, 23. qu. 5. Principes sæculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Jurisdictionis enim Ecclesiasticæ finis est disciplinæ emendatio; Augustin. de verb. Apostol. serm. 24. *Sane si judex es, si judicandi potestatem accepisti, Ecclesiastica regula si apud te accusatur, si innumeris documentis, testibusque convincitur, coerce, corripe, excommunica, degrada. Sic vigilet tolerantia, ut non dormiat disciplina.*

C A P U T V.

Principum & magistratuum est tueri Jurisdictionem Ecclesiasticam; illa minime suspecta Regibus.

Pincipum officii est Ecclesiam colere & amplecti, commendanda maxime hæc in parte Regum & Principum pietas, qui Sacerdotum dexterarum osculari, & eis cervices submittere studuerunt; Ambros. de dignit. Sacerdot. *Honor igitur fratris, & sublimitas Episcopalis, nullus poterit comparationibus adequari, si Regum fulgore compares, & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cum videas Regum colla & principum summitti genibus sacerdotum, & exosculatis eorum dextris, orationibus eorum credent se committi.* Æterna laude dignissimi Romani Imperatores, qui ubi Romam pedem inferrent, statim ad limina Apostolorum properabant; Augustin. in Psalm. 65. *Sed melius est, ut Romam cum venerit Imperator, deposito diademate ploret ad memoriam piscatoris, quam ut piscator ploret ad memoriam Imperatoris;* & idem in Psalm. 140. *Ecce quod est nobile & præcipuum in mundo Imperator venit Romam, quo festinat, ad templum Imperatoris, an ad memoriam piscatoris?* Regum exemplo magistratus sæculares debent colere Ecclesiam, nec de-

Tom. I.

B

trahere jurisdictioni Ecclesiasticæ; idem Homil. 10. *Quid quando pax est, quando provinciarum iudices honorant Ecclesiam, quando inimicos Reges Ecclesia non patitur, quando omnes leges pro ipsa sunt.* Et Regum præcipua cura esse debet, ut pax & concordia foveatur inter Episcopos & Comites, qui erant Juridici cujusque civitatis, ne se invicem conturbent in explendis suis vicibus; Conc. Cabillonens. II. can. 20. *Si inter omnes fideles pax & concordia habenda est, multo magis inter Episcopos & comites esse debet, qui post imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt, ita enim inter se concordare debent, ut alterutrum sibi ad Dei servitium peragendum & ministerium suum explendum, non solum non noceant, quin potius adminiculo sint.* Et Conc. Moguntin. can. 8. *Et Episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundum Canonum auctoritatem volumus, & ut Laici in eorum ministerio obediant Episcopis ad regendas Ecclesias Dei, viduas & orphanos defendandos, & ut obedientes sint eis ad eorum Christianitatem servandam, & Episcopi consentientes sint Comitibus & iudicibus ad iustitias faciendas.* Quod descriptum est ex Capitular. lib. 5. cap. 114. eadem est sententia; cap. 138. ejusd. lib. *Ut Episcopi cum Comitibus stent, & Comites cum Episcopis, ut uterque pleniter suum ministerium peragere possit.* Imo in tantum delatum est a secularibus Jurisdictioni Ecclesiasticæ, ut si placitum Episcopi & Comitum forte eodem die indiceretur, prius haberetur placitum Episcopi; Conc. Triburiens. can. 9. *Cum autem Episcopus placitum canonice constitutum decreverit, populumque sibi creditum illo invitaverit, atque Comes eadem die, sciens placitum ab Episcopo conditum vel nesciens placitum cum populo suum condixerit, & per bannum illuc venire præceperit, placitum Comitum omnes postponant, & Comes ipse idemque populus post Episcopum festine pergant &c.* Jurisdictionem Ecclesiasticam eo propensius Principes amplecti & tueri debent, quod illa minime ipsis suspecta esse potest de æmulatione imperii, cum sit nuda & inermis. Ecclesia Jurisdictionem suam tuetur non ferro aut manu militari, sed religione, precibus & lacrymis: non aliis armis Valentiniano, urgenti de tradendis basilicis Arrianis, restitit Ambrosius Mediolanensis Episcopus. Testem ipsum habemus in orat. contra Auxentium: *Quid ergo turbamini, volens nunquam jus deferam, coactus repugnare non novi, potero dolere, potero flere, potero gemere, adversus milites Gothos quoque lacrymæ meæ arma sunt.* Talia enim sunt munimenta sacerdotis, aliter nec deo nec possum resistere. An Princeps ligabit manus sacerdotum, quæ perpetuo pro ipsius salute in cælum tolluntur, an beneficis in milites, qui ejus latus custodiunt, iniquior erit in clericos, qui ejus salutem a Deo precibus impetrant. Invidiosa est Jurisdictio Ecclesiastica, suspicionibus, & querelis laicorum exposita; Chrysostom. de Sacerdot. lib. 5. cap. 4. καὶ γὰρ ἀνάγκη τὸν προστάτην μὲν τοῦ ὑπομείναι ἀλόγους. *Necesse quippe est Antistites absurdas etiam reprehensiones sustinere.* Sed boni Principis est, ista contemnere, nefas est Jurisdictionem Ecclesiasticam invidia & maledictis onerari, quasi per eam clerici, qui principis subditi existunt, alienentur, & appellationis vinculo fiant, quasi homines & clientati Summi Pontificis, quia appellatio non mutat statum subditorum, in causa appellationis Pontifex non fungitur vice Domini, sed iudicis appellationis. Neque dominantes in clero, sed forma facti gregis, 1. Petr. 3. & Pontifex ipse non præsumit cognoscere de causis appellationis per se, sed iudices dantur in partibus, & Jurisdictio delegata fungitur vice ordinariæ. In Gallia enim rescripta apostolica mandantur executioni juxta leges & modum Jurisdictionis ordinariæ ex Concordatis initis inter Summum Pontificem, & Regem Christianissimum. Quale de Ecclesia fuit iudicium Pipini, Caroli M. Ludovici Pii, & aliorum regum testantur Capitularia, quibus decreta Patrum passim comprobantur: testantur tot Ecclesiæ beneficiis factis & bannis idest Jurisdictionibus temporalibus horum gratia adornatæ, ne paterent injuriis secularium; Auctor vitæ S. Modoaldi Trevirensis Episcopi apud Surium 12. Maii: *Postremo quantum re-*
ligio-

igionis potentia & honoris Gallicis contulerint Ecclesiis, testantur libri sanctorum decreta Patrum continentes, quos ipsi in synodis sua corroboraverunt auctoritate, testantur & Ecclesia, quas cum diversi generis ornamentis, tam etiam pradiis & regalibus suis, castris scilicet & comitatibus, teloniis, monetis & hannis, cum jure civitatum concessis magnifice extulerunt, ne sancta Dei Ecclesia hujus sæculi potentibus subjaceret, aut tyrannide eorum pavefceret, imo superbiorum colla Dei virtute superior calcaret. Tot feuda a Regibus collata in Ecclesias quod tutior esset fidei Episcoporum & clericorum quam laicorum, & præsens esset eorum auxilium ad coercendos rebelles, metu excommunicationis; Willelm. Malmesbur. lib. 5. de gest. Reg. Anglor. Imperator Henricus V. omnes Episcopos & Abbates Regni sui, quod citra montes est, fautores habebat, quia Carolus M. pro contemnenda gentium illarum ferocia, omnes pene terras Ecclesiis contulerat, consiliofissime perpendens nolle sacri Ordinis homines, tam facile quam laicos fidelitatem Domini rejicere, præterea si laici rebellarent, illos posset excommunicationis auctoritate, & potentia severitate compescere. Nequaquam Divis Principibus æmula imperii visa est Ecclesia, sed sanctissima conciliatrix, & arbitra inter Deum & homines, inde sub eorum custodia tuta & incolumis permansit Jurisdictio Ecclesiastica, & legibus ita communita, ut Capitularia istorum Principum, magis videantur Canones & decreta Patrum, quam leges civiles. Et reges ipsi magis sacerdotes, quam Principes sæculares. Denique quæ invidia Ecclesiam habere propriam Jurisdictionem: Ecclesia ea maxime utitur adversus hæreticos Dei & Principis hostes: Ecclesia res judicatas non aliter exequitur, quam implorato officio judicis sæcularis. Et si ipsa injuriam patiatur, exemplo Pauli legum auxilium invocat, & magistratus sæcularis opem non detrectat; Augustin. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 58. *Si in adjutorium vestrum etiam terreni imperii leges assumendas putatis, non reprehendimus. Fecit hoc Paulus cum adversus injuriosos, civem Romanum se esse testatus est.* Can. Si in adjutorium, 10. dist.

CAPUT VI.

Status Jurisdictionis Ecclesiastica ab Apostolis usque ad Constantinum.

His prælibatis rerum ordo postulat, quisnam fuerit Jurisdictionis Ecclesiasticæ status per tempora, ut investigemus. Et quidem ab Apostolicis temporibus Ecclesia habuit suos Judices, Clerici non alium tulere Judicem quam Episcopum ex instituto Apostoli 1. Cor. 6. Ne Episcopi & Clerici rei fiant apud Judices sæculares veruere Caius L. Epist. unic. cap. 1. Alexand. I. cap. 1. nixi præcepto Apostoli Can. 1. Can. relatum 11. qu. 1. ex eodem præcepto etiam laici, judices sæculares utpote gentiles exosi, non alium judicem adiere, quam Episcopum civitatis, etiam in civilibus causis. De Gregor. Neocæsariensi Episcopo, qui claruit temporibus Decii, litium inter fideles cognitioni implicitum fuisse & in judicio vindicationis de lacu inter duos fratres ex more sæcularium judiciorum litis judicandæ causa in rem præsentem venisse testatur Gregor. Nyssen. in orat. de ejus vit. *γίνεται ἐν τῆς δίκης κύριος ὁ διδάσκαλος, κατὰ τὸν τόπον τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ νόμοις ἐκάχρητο πρὸς τὴν δίκην.* Litis fit dominus magister, qui cum ad locum, de quo controversia erat, venisset, suis ipsius legibus utebatur ad judicium. Extat ejusdem epistola, quam Græci vocant canonicam, can. 5. in quo habetur, quod cogniturus de causis eorum, qui a Gothis propriis spoliati aliena damni larcendi causa rapiebant, Euphrosynum fratrem miscuit, ut ex legibus ecclesiasticis judicaret, quorumnam accusationes essent recipiendæ, quorumve rejiciendæ. Ne Christiani adirent tribunalia gentilium judicum, neve ser-

B ij

rent magistratus sæculares, de eorum causis judicare omnino vetuit, & auctor constit. Apostolicæ lib. 2. cap. 45. & 46. & ut Episcopi judicarent secunda feria, ut si non pareretur eorum sententiæ, possent litem componere usque ad sabbatum, & disceptantes pacificare usque ad diem Dominicum, & cum Episcopus judicaret, ut assisterent judicio Presbyteri & Diaconi, subjunxit idem cap. 47. ejusdem libri. Segregandi & excommunicandi potestatem, quæ est mucro episcopalis Jurisdictionis, habuisse Episcopos jam ab Apostolicis temporibus testantur Patres melioris ævi; Tertull. Apologet. cap. 39. *Coimus in cætum & congregationem*. Et paulo post *ibidem etiam exhortationes, castigationes, & censura divina nam & judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu, summumque futuri judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut a communicatione orationis & conventus, & omnis sancti commercii relegetur*. Et Dionys. Areopag. de Ecclesiastic. Hierarch. cap. 7. *Ὁὗτω καὶ τὰς ἀπορίκτας ἔχουσιν οἱ ἐπαρχαὶ δυνάμεις, ὡς ἐκκατοχικοὶ τῶν θεῶν δικαιωμάτων*. Eodem modo *Antistites habent potestatem segregandi, tanquam interpretes divinarum justificationum*. Ab his temporibus ita valuit excommunicatio, ut excommunicatus a proprio Episcopo non reciperetur ab aliis. Ita Marcion Ponticus sub Antonino a parente Episcopo excommunicatus ob stuprum illatum virgini, non impetrata a patre pœnitentia Romam profectus, & a Summo Pontifice expetita pœnitentia, repulsus est hoc responso: *Ἐ δυνάμει δὲ τῆς ἐπιτοπῆς τῆς πατρὸς σου τὴν ποιῆσαι*. *Nobis non licet injussu reverendi Patris tui istud facere*; Epiphan. hæres. 42. & quod clarissimum etiam Jurisdictionis ecclesiasticæ argumentum est, idem Marcion post simulatam semel & iterum pœnitentiam Ecclesia proscriptus, cum rebus suis, quas Ecclesiæ intulerat; Tertul. de præscript. advers. hæretic. cap. 30. *Marcion quidem cum ducentis festeriis, quæ Ecclesia intulerat, novissime in perpetuum discidium relegatus*.

CAPUT VII.

Status Jurisdictionis Ecclesiasticæ sub Constantino. Constitutio Constantini ex L. 1. C. Th. de Episcop. judic. a falsi insimulatione vindicata adversum Loyseum & Feuretum.

DESÆVIENTE persecutione, & pace a Constantino parta Ecclesiæ, Jurisdictio ecclesiastica una cum Ecclesia ipsa altius surrexit & a piissimis Imperatoribus magna cum religione & studio suscepta. In Synodo Romana II. sub Silvestro I. districte vetitum, ne quis Clericum quemlibet in publico examinaret, nisi in Ecclesia; Can. testimonium 11. qu. 1. idest ne Clericus accusaretur apud Judices publicos, idest sæculares, sed tantum apud Ecclesiasticos. Quæ prima extitit causa inter Episcopos, eaque celeberrima fuit Donatistarum, contra Cæcilianum Carthaginensem Episcopum, de qua interpellatus Constantinus per Anulinum Proconsulem Africæ, cui a Donatistis oblatis erant libelli, ut ad Imperatorem dirigerentur, noluit ipse de Diis (sic vocabatur) per Laicos judicare, sed dignitati ordinis concedens, quod par erat, ut in Synodo Episcoporum hujusmodi causæ disceptarentur, eos remisit ad Melchiadem Pontificem, ut hac de causa Concilium Patrum congregaretur; ex Augustin. epist. 162. & 266. & lib. 3. advers. Crescon. ne clericus accusaretur in curia seu apud judicem civilem prohibitum in epilog. Syn. Romanæ; Can. Si quis clericus; Can. Nullus clericus, 11. qu. 1. Anastas. in Silvestro: *Hic constituit ut nullus clericus propter causam quamlibet in curiam introiret, nec ante judicem civilem causam diceret, nisi in Ecclesia*. Et in Synodo Nicæna I. constitutum ne clerici alios habeant judices, quam quos reus elegerit, vel hac Sancta Sedes idest Romana, vel ejus Primatis auctoritate Sedis

Sedis Apostolicæ; Can. iudices, ead. caus. & qu. Necnon in eadem Synodo libellos Episcoporum variis de criminibus se invicem petentium acceptos cremavit, illos a nemine judicandos dictitans, qui Dei solius iudicio reservati essent; Rufin. lib. 10. cap. 3. quod non uno loco repetitum, in can. continua, & can. sacerdotibus 11. qu. 1.

Iisdem diebus Jurisdictio ecclesiastica Constantini beneficio ultra modum penitus adaucta & propagata, promulgata constitutione, quæ non extat, sed refertur in L. 1. C. Th. de Episcop. judic. cujus plura fuere capita. Primum fuit ut sententia Episcopi sive inter majores, sive inter minores dicta valeret & a præfecto prætorio aliisve iudicibus executioni demandaretur. Singulare fuit in minore, ut sententia Episcopi rata esset, etiam sine curatore prolata, quia sententia iudicis cum minore dicta non valet, nisi adsit tutor vel curator tanquam idoneus defensor; L. pen. C. si advers. rem judic. L. 1. C. qui legit person. stand. in judic. Secundum caput legis fuit, ut quicumque initio litis, vel in quacumque parte litis, ante sententiam iudicium sacri antistitis elegerit, illico etiam altera parte renitente, cum actis litis ad Episcopum dirigatur, quod valde singulare fuit. Iudex enim, coram quo semel lis contestata est, non potest declinari. Exceptio fori opponenda est ante litem contestatam; L. ult. C. de except. L. peremptorias, C. sentent. rescind. non poss. Tum is non debet dari iudex, quem altera pars elegerit, id enim iniqui exempli esse rescriptum est ab Adriano, nisi hoc specialiter impetretur a Principe, ut consulatur vereturæ periti iudicis; L. observandum, §. de judic. Forte si ejus dignitatis sit, ut sine injuria quasi suspectus rejici non possit, ut Episcopus hic, vel præfectus prætorio, in quem non cadet suspicio propter dignitatem; L. unic. §. his cunabulis, ff. de offic. præf. prætor. Tertium caput ejusdem sanctionis fuit, ne sententia Episcopi retractari valeret, proinde ac sententia præfecti prætorio: quod confirmatur L. 8. L. 9. C. de Episc. audient. Hanc constitutionem falsi insinuat vir clarissimus Carol. Feuretius, lib. 4. cap. 1. num. 3. non aliis argumentis quam hisce quæ desumpsit ex Carolo Loyseo tract. des Seigneuries, cap. 15. num. 48. & forte ex Jac. Gothofredo nec laudato tamen auctore; quasi proprium crimen sibi asciscat. Primum est, quod constitutio legatur sine die & Consule. Secundum, quod eadem non extet in Codice Justiniano. Tertium est, quod Innocent. III. Pontifex juris peritissimus hanc tribuat Theodosio in cap. novit de Judic. Sed hæc argumenta ita levia sunt, ut persciscabile sit ea refellere, & piissimam constitutionem vindicare a calumnia falsi. Quot enim in utroque Codice Theodosiano & Justiniano leguntur constitutiones sine die & Consule, forte negligentia & incuria librarii? Et si quæ inveniantur in Codice sine die & Consule? de his tamen dubitandum non est ex constitut. Justiniani, de nov. cod. fac. §. 2. & de Justinian. Codic. confirm. §. 3. Idemque ante constitutum observatur; Augustin. in Brevicul. collat. *Cognitor etiam interlocutus est evidentissimis legibus definitum imperialia constituta, etiam si Consules non legantur, in dubium non revocari.* Quot etiam constitutiones Constantini extant in Codice Theodosiano, quas Justinianus livore vel alia de causa in suo Codice missas fecit, quot relatæ constitutiones in priore Codice Justiniano, quæ in posteriore omissæ sunt? Nec me mover quod Innocent. III. in cap. novit hujusce constitutionis auctorem laudavit Theodosium, non enim ignarus eam esse Constantini adduxit ex Theodosio, sed hac de causa quod inserta esset Codici Theodosiano, secutus Gratianum, qui eandem constitutionem repetiit ex Theodosio in can. quicumque 11. qu. 1. Nimirum stultior & supinior ætas leges Theodosianas vulgo appellabat eas omnes, quæ in Codice Theodosiano positæ erant, etsi alios a Theodosio haberent auctores; Sidon. lib. 2. epist. 1. *Leges Theodosianas calcans Theodoricianasque proponens*; Gregorius Turonens. lib. 4. cap. 45. de quodam nomine Ardacho: *Nam de operibus Virgilii, legis Theodosiana libris, arteque calculi ad plenum eruditus est.* Ne prorsus dubitetur de fide, & auctori-

Baron. ad
24. num. 37.

tate hujusce constitutionis; Constantinum ejus conditorem celebrat Eusebius, de vita Constantini, lib. 4. cap. 27. καὶ τὸς πῶν Ἐπισκόπων δὲ ὄντες, τὸς ἐν συνόδῳ ἀποφανδύντας ἐπισφραγίζουσιν· ὥς μὴ ἐξῆναι πῶς τῶν ἀδυνάτων ἄρχουσιν παρὰ τὸν βασιλέα· παντὸς γὰρ ὄναι δικαστὴν τὸς ἱερεῖς τῷ Θεῷ δοκιμωτέρους. Jam quæ ab Episcopis in publicis conventibus edita erant regula, sua consignabat & confirmabat auctoritate, ne reliquarum gentium principibus liceret, quæ ab eis decreta essent abrogare, cujusvis enim judicis sententia sacerdotum Dei judicium anteponendum esse. Apertius Sozomen. lib. 1. cap. 9. περὶ τὴν ἀρχιεπίσκοπον καὶ τὸν βασιλέα· τὸς μὲν γὰρ πανταχῇ κληρικὸς, δίδωσι νόμον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· τὸν δὲ Ἐπισκόπον ἐπικαλεῖσθαι τὴν κρίσιν ἐπὶ τοῖς δικαζομένοις, ἢ βούλωνται τὸς πολιτικὸς ἀρχοντας παραιτεῖσθαι· κυρίαν δὲ εἶναι τὴν αὐτῶν ἡγεσίαν, καὶ κρείττω τῆς τῶν ἄλλων δικαστῶν, ὥστε παρὰ τῷ βασιλεὶ ἐξουχδεῖσθαι· εἰς ἔργον δὲ τὰ κρίνομενα ἄγειν τὸς ἀρχοντας, καὶ τὸς διακουμένους αὐτῶν κρατῶντας. Fuit hoc etiam argumentum vel maximum reverentia, quam prius Princeps erga Religionem gerebat. Nam & omnes ubique clericos immunitate donavit, lege hac de re specialiter data & litigantibus permisit, ut ad Episcoporum judicium provocarent, si magistratus civiles rejicere vellent: Eorum autem sententia rata esset, aliorumque judicium sententiis praevaleret, perinde si ab Imperatore ipso data fuisset: utque res ab Episcopis judicatas, rectores provinciarum, eorumque officiales executioni mandarent. Et Nicephorus, lib. 7. cap. 46. περὶ τὴν ἀρχιεπίσκοπον καὶ τὸν βασιλέα· τὸς μὲν γὰρ τῶν κρίσεων ἱκανὸν, ὅτι κληρικὸς νόμον δίδωσι μὲν ζῆν ἀπολαίβειν, τῷ δὲ ἐπὶ αὐτοῖς δίκην πῶς Ἐπισκόποις ἐπιτρέψαι· εἰ γὰρ βούλωνται παραιτεῖσθαι τὸς τὰ πολιτικὰ κρίνοντας, τῷ γὰρ μὲν ἐκείνῳ ἡγεσίαν τὸ κύριον τῶν ἄλλων πάντων φέρειν ἐνομοθετεῖ· τὰ γὰρ μὲν ἐκείνῳ ἡγεσίαν τὸ κύριον τῶν ἄλλων πάντων φέρειν ἐνομοθετεῖ· τὰ γὰρ μὲν ἐκείνους κρίνομενα εἰς ἔργον ἄγειν καὶ κατεστῆσαν, τὸς τὰ κινεῖν δικαστὰς ἀρχοντας, σὺν τοῖς ὑπὸ χειρὸς τραπεζῶν αὐτῶν. Quæ vero Imperator erga fidem observantia fuerit, abunde illud quoque testatur, quod clericos omnes lege lata liberos esse permisit, judiciumque in eos Episcopis, si quidem civilium judicium cognitionem declinare vellent, mandavit, & quod Episcopi judicassent id vim sententiæ omnem habere decrevit, & quæ ab Episcopis judicata essent, ut ea a Magistratibus Respublicas administrantibus, militarique quæ sub eis esset manu executioni mandarentur, constituit. Et ita cautius Carolus M. lib. 6. Capitulor. can. 281. hanc constitutionem inter capitula retulit, non quasi Theodosii libro, idest Codice quem edidit Theodosius junior, quem secutus est Gratianus, Can. volumus, 11. qu. 1. & veram agnovit Cujac. in l. 14. de dot. prælegat. Constitutionem etiam esse Constantini probat inscriptio, quæ est ad Ablavium Ducem, qui præfecturam prætorii gessit sub Constantino, ut patet ex Ammiano lib. 17. & inscriptione, l. 6. C. Th. de Episc. & Cleric. Nec mirum rescriptum de sententiis Episcoporum ad eum emissum a Constantino, fuisse enim Christianus probatur ex epistola Constantini ad eundem scripta, de tractatoris concedendis Episcopis Africanis vocatis ad Concilium Arelatense, quæ extat inter acta Felicis & Cæciliani, quæ edita sunt in calce collationis Carthaginensis. Nec temporum ratio patitur hujusmodi rescriptum ad Ablavium missum tribui Theodosio, Ablavium enim sub exordio imperii Constantii necatum auctor est Zosimus lib. 2.

† lege, ἡ
τιώταις

† in editione Parisiensi, de vo; in Lugdunensi ut hic. Sed lege, de verbor. obligat. Eodem ingenio expungendæ Jurisdictionis ecclesiasticæ Feurexius jus eligendi Episcopos judices hac constitutione dari voluit, non ut judices sed ut arbitros. Sed hac sanctione judices dari potius quam arbitros, facile evincitur duobus argumentis petitis ex ipsa lege: prius est quod quicumque elegerit judicium episcopale, adversarium etiam invitum trahit ad judicium Episcopi, quod proprium argumentum est judicii ordinarii, non arbitrarii, judicium enim redditur in invitum; L. inter stipulantem §. 1. ff. de vot. compromissum inter volentes tantum. Et quod judicium episcopale eligitur petente altera parte, permittitur propter auctori-

Auctoritatem Episcoporum, ut facilius & sine sumptu lites dirimantur. *Multa enim, inquit Imperator in d. L. 1. quæ in iudicio captiosæ præscriptionis vincula non patiuntur, investigat & promit sacrosancta religionis auctoritas.* Posterius est quod sententia Episcopi non potest haberi pro sententia arbitri, a qua appellari potest, cum ex hac constitutione tanta sit auctoritas sententiæ episcopalis, ut non valeat retractari & eodem jure censeatur, quo sententia præfecti prætorio, qui vice sacra iudicat, nec arbitrorum vice fungi Episcopos dicendum est, ad quorum iudicium provocaretur a magistratibus civilibus, ita ut cognoscerent de sententiis iudicum, ex quo eo res prolapsa est, ut clerici & monachi reos iudicio addictos per vim & usurpationem eriperent, quasi non jure damnatos, quod vetitum est ab Archadio & Honorio L. addictos, C. de Episc. audient. L. addictos, C. Th. de poen. L. 57. C. Th. de appell. Nec hoc jus novum videri debet, ut Episcopi cognoscerent de sententiis iudicum, lites ab his iudicio finitas, a Pontificibus repeti & retractari tulit & Marinus Imperator; Capitulin. in ipsius vita: *Pontificibus tantum detulit, & Quindecimviris, atque auguribus, ut quasdam causas sacrorum a se finitas, iterari & aliter distinguere pateretur.*

C A P U T VIII.

Variis status Jurisdictionis Ecclesiasticæ sub Constantio & aliis Imp. Jurisdictio præfecti urbi in clericos.

VARIAS vices experta est Jurisdictio ecclesiastica, aliis clara temporibus, aliis obscura, ac pene defecta, pro ingenio & religione Principum, & sorte reipublicæ, quæ plerumque statum ecclesiasticum demutat. Constantiniana lege clerici fuere liberi & immunes a jurisdictione civilium magistratuum ex Sozomeni & Nicephori locis proxime adductis. Constantino superstite legis observantiam studio auctoris tutam & incolumen fuisse, non est quod dubitetur; sed eo extincto, successore Constantio tam Arrianorum laqueis irretito, lex fere emortua concidit, & magistratus sæculares sprete lege, quæ vindice careret, amissam potestatem facile repetiere, prout propensiores sunt omnes magistratus ad ampliandos & promovendos jurisdictionis suæ terminos. Hinc gravior querela Patrum, ne magistratus sæculares cognoscerent de causis Clericorum. Constantio libellum obtulit Hilarius Pictaviensis Episcopus, acerrimus defensor dignitatis Ecclesiæ, ne iudices sæculares sese immiscerent causis Clericorum: *Provideat, inquit, & decernat clementia tua, ut omnes se ubique iudices, quibus provinciarum administrationes credita sunt, ad quos sola cura & sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, a religiosa se observantia abstineat, neque posthac præsumant, atque usurpent, & putent se causas cognoscere clericorum, & innocentes homines variis afflictationibus, minis, violentia, terroribus frangere, atque vexare. Intelligit singularis & admirabilis sapientia tua, non decere, non oportere cogi & compelli invitos & repugnantes, ut se his subijciant & addicant vi oppressi, qui non cessat adulterinæ doctrinæ corrupta semina spargere.* Quo permotus Constantius legem dedit, ne Episcopi accusarentur in iudiciis, idest apud iudices publicos seu civiles, sed si qua querela deferretur adversus eos apud alios Episcopos exploraretur; L. 12. C. Th. de Episc. & Cleric.

Hac tempore magistratus & præfides solebant cognoscere de causis civilibus & criminalibus Clericorum. Inde secuta sanctio Valentis & Gratiani, quæ extat in L. 23. C. Th. de Episc. & Cleric. Ut quæ mos erat in causis civilibus Clericorum obtineret, in levioribus vero delictis Clericorum, puta his quæ pertinebant ad disciplinam seu religionis observantiam, cognitio spectaret ad Episco-

pum dicecesanum, in gravioribus criminibus ad iudices ordinarios, idest præfides in provinciis, vel præfectum urbis in urbe, vel extraordinarios idest specialiter datos a Principe. Hoc iure cum varæ cædes in urbe patrata essent tempore Valentis occasione tumultus suborti in electione Damasi, ob concursum Ursini Diaconi, reos cædis tam Clericos quam laicos pœnas dedisse cognitione Maximi tum præfecti urbis refert Socrates lib. 4. cap. 24. καὶ διὰ αὐτῶν πολλοὺς λαϊκοὺς τὴν καὶ κληρικῶν ἐπὶ τῷ πᾶσι ἐπαρχοῦ Μαξιμίνου συμπερῆναι. *Quam ob causam complures tam laici quam clerici a Maximino, qui tum præfectus urbi fuit, acerbis afficiebantur suppliciis.* Chronopium Antistitem iudicio Olibrii præfecti urbi damnatum signat; L. 18. C. Th. quorum appell. non recip. Et hac in re licet violata fuerit emunitas clericorum, tamen aliquatenus habitam rationem eorum dignitatis non est negandum, quod a suo iudice abalienati, acceperint unum e maioribus magistratibus, nempe præfectum urbis, qui omnia crimina, idest cognitionem criminum sibi vindicabat in urbe; L. 1. §. ff. de offic. præfect. urb. Tacit. 14. Annal. *Pari ignominia Valerius Ponticus afficitur, quod reos ne apud præfectum urbis arguerentur ad Prætores detulisset.* Inde Iustinum Philosophum martyrium passum Romæ Rustico Præfecto urbi, ἐν τῷ ῥωπικῷ ἡγεμόνῳ, non sine re notat Epiphanius. hæres. 46. & Agnetem Virginem iudice Symphronio Præfecto urbis, Ambrosii sermon. 90. *Audiens hæc Præfectus Symphronius latus efficitur, & missa appellatione cum ingenti strepitu, suis eam tribunalibus præcipit sisti.* Ne Jurisdictio Episcopalis frustratoria appellatione infringereetur, Valentinianus edixit, ne a sententia Episcopi provocaretur ante sententiam definitam, adversus provocantem indistincta multa quinquaginta librarum argenti; L. 2. C. de Episc. audient. d. L. 18. C. Th. quor. appellat.

Jurisditionem Episcopalem tam laborantem restituit Theodosius senior, & continua, idest perpetua lege sancivit, ne Episcopi ad iudicia ordinariorum, sive extraordinariorum iudicum pertraherentur, cum haberent illi suos iudices, nec quicquam his commune esset cum legibus, quantum ad causas ecclesiasticas, quas decet auctoritate episcopali decidi, ita ut præfectus cognosceret de civilibus negotiis Clericorum, Episcopus haberet Pontificium sacræ disceptationis; L. ult. c. Th. de Episc. judic. cujus prior pars interpolata est in Can. continua 11. qu. 1. ait Pontificium sacræ disceptationis, idest summam cognitionem de negotiis ecclesiasticis Clericorum, qua analogia & fruendi Pontificium, pro iure utendi, fruendi in L. 1. C. Th. de bon. matern. & Pontificium judicandi; Arnobius in psalm. 68. *In portis ergo hi arripiunt Pontificium judicandi & corripiendi.* Pontificium dominandi idem in psalm. 118. *Sic per infidelitatem non sponsa, sed uxor est potestas incredulitatis, qua dabat Pontificium dominandi sacerdotibus templorum.* Recentia jura tamen spreta a Maximo Tyranno, in causa Priscilliani & Sociorum, qui semel hæresis damnati in Synodo Burdegalensi, postea accusantibus primum Ithacio & Ursacio Episcopis, tum levandæ invidiæ causa, submisso accusatore filii patrono, Treviris capite damnati ab Evodio Præfecto prætorio Galliarum, cui causa demandata erat a Maximo, nequicquam reclamante Martino Turonensi Episcopo apud Maximum, novum esse & inauditum nefas, ut causas Ecclesiæ iudex sæculi iudicaret, ut refert Severus hist. sacræ lib. 2. Quod causam dedit aliæ constitutioni Theodosii, ut Clerici episcopali audientiæ reserventur sublatō edicto Tyranni idest Maximi in causa Priscilliani, quo indiscrete ad sæculares iudices deduci cautum erat L. ult. C. Th. de Episc. & cleric.

Sub idem tempus cum Valentinianus junior iussisset Basilicas tradi Arrianis suggestionē Justinæ matris, Auxentius Pseudo-Episcopus Mediolanensis, secta Arrianus ad disputationem provocasset Ambrosium his legibus, ut certaretur coram Imperatore, & Imperator reclamantem Ambrosium juberet adesse, disputationis causa, ille non esse Principis de causis fidei iudicare respondit scripta ad Imperatorem epist. quæ est 32. *Nec quisquam contumacem iudicare me debet,* cum

Adde Gell.
lib. 1. cap. 13.

nam hoc asseram, quod augustæ memoria pater tuus Valentinianus, non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit, in causa fidei vel Ecclesiastici aliqujus ordinis, cum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis, hæc enim verba rescripti sunt, hoc est sacerdotes de sacerdotibus voluit judicare, quia etiam si alias quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hanc voluit ad Episcopale judicium pertinere. Quæ est sanctio generalis, cujus meminit L. 18. C. Th. quor. appell. non recip.

Æquiores in Ecclesiam Arcadius & Honorius Theodosii liberi paternæ pietatis æmuli constitutionem Constantini secuti edixere, ut judicium episcopale ratum esset omnibus, qui Episcopos iudices elegissent, & eadem vis & robur esset sententiæ Episcopi, quæ sententiæ præfecti prætorio, ita ut ab ea non liceret provocare; L. Episcopale, C. de Episc. audient. Pari devotione iidem alio rescripto vetuere, ne Episcopi canonice depositi ad Imperatorem provocarent, vel sæculare judicium expeterent; L. quicumque, C. Th. de Episc. & Cleric. L. quicumque, C. eod. Nihilominus alia constitutione Arcadii & Honorii jurisdictioni ecclesiasticæ modus impositus est, ejusque metæ positæ in causis ecclesiasticis, ita ut Episcopi judicarent in causis clericorum, quæ ad religionem & officium pertinerent, in aliis vero causis idest in civilibus causis iudices ordinarii; L. 1. C. Th. de religione anno 452. Jurisdictionem episcopalem fere sustulit Valentinianus III. Novell. de episcopali judicio, quæ est in calce Codicis Theodosiani, qua vetuit ne Episcopi inter clericos vel laicos habeant potestatem judicandi, nisi tanquam arbitri præeunte vinculo compromissi, quoniam, inquit, Episcopi & Presbyteri forum legibus non habent, & invidiam a se removeret perperam, usus auctoritate constitutionis Arcadii & Honorii, ne de aliis causis judicent Episcopi, quam de causis religionis. Hac enim constitutione jurisdictio ecclesiastica non restringitur ad causas religionis, quæ pertinent ad fidem, sed ad causas ecclesiasticas, quæ pertinent ad disciplinam & officium clericorum, & civiles causæ clericorum tantum reservantur iudiciis ordinariis. Quam dura & indigna Christiano Principe visa fuerit hujusmodi constitutio intelligi potest, quod a successore Majoriano contraria lege damnata fuerit, & contra eandem editus sit Canon. 1. Conc. Andegavensis habiti anno sequenti: *Primum ut contra Episcopale judicium clericis non liceat resistere, neque inconsultis sacerdotibus sæcularium iudicia expetere.*

Sub idem tempus a Marciano promulgata est constitutio pro clericis Constantinopolitanis, ut clerici conveniantur apud Archiepiscopum volente actore, vel si actor nolit subire judicium Archiepiscopi apud præfectum prætorio; L. cum clericis, C. de Episc. & cleric. L. decernimus C. de episcopal. audient. Cum constitutione Leonis actum est, ut Episcopi & clerici convenirentur, in causis civilibus apud iudices ordinarios idest præfides in provinciis, in urbe apud præfectum prætorio; L. omnes qui, C. de Episc. & cleric. de qua Theodorus Lector lib. 1. c. 14. *Λίον ἰσομοδίτισαι.... πὺς Κληρικὸὺς παρὰ τῷ Ἐπαρχῷ τῶν πραιτωρίων μόνον ἀποκρίνεσθαι.* Leo statuit, ut apud præfectum prætorii solum responderent clerici. Nicephor. Callist. lib. 15. cap. 22. *ὅτι καὶ, Λίον πρῶτος ἰσομοδίτισαι, πὺς ἐν κλήρῳ, κατελιγμένους παρὰ μόνῳ τῷ τῶν πραιτωρίων ἐπαρχῷ κρίνεσθαι.* Quo tempore Leo Primus etiam constituit, ut qui in cleri ordinem lecti essent a solo præfecto prætorio judicarentur. In criminalibus vero & alia constitutione Leonis cautum est, ut Episcopi & clerici apud Præsidem Provinciæ, in qua delictum commissum est respondeant, ita ut in posterum Præses non teneatur ad eos accedere ut eos audiat, quod a dignitate Prætoris nimis alienum est, sed rei audiendi deducantur ad Præsidem; L. jubemus, §. ult. C. de Episc. & cleric. Cum illustribus reis mitius actum, illustres rei non stantes audiebantur, sed sedentes in ea secretarii parte, quæ inferior erat subselliis iudicum, altercantibus vero superior; L. 3. C. Ubi senator, vel clarissim. Quod servatum in Arvando Præfecto

Tom. I.

C

prætorio Galliarum, reo majestatis factio; Sidon. lib. 1. epist. 7. *Offertur Præfecto-
riis ante propositionis exordium jus sedendi, Arvandus jam tunc infelici impu-
dencia, concito gressu mediis prope judicum sinibus ingeritur.* Episcopi & clerici
quoties rei postularentur, a Præsidente non audiebantur publice & pro tribunali,
sed domi & secreto propter dignitatem ordinis. Verum id immutatum hac con-
stitutione, quia reatus tollit dignitatem; L. 2. de dignit. Joannes Chrysostom. ho-
mil. 13. ad Antiochenos. *Εἶδον πρῶτον ἐν τῇ δικαστείᾳ δεδωμένους, καὶ ἀπαγομένους
διὰ μίσεως αὐτοῦ ἀγορᾶς αὐτοῦ περιφανῆς ἐκείνους ἀνδρας... ἔνθα γὰρ αὐτὸν ἡ καδοσίωσις ἀξίω-
μα ἐδίδιν ὁρατὴν.* Vidi nuper in judicio vinctos, & per medium forum abductos,
illos illustres viros... ubi enim damnatio, dignitas nihil prodest. Alias Epi-
scopi non coguntur venire in judicium testimonii dicendi causa, sed Prætor ad
eos quospiam e ministris suis domum mittere debet, qui eos audiat; Nov. 123.
cap. 7. & clerici non tenentur publice seu pro tribunali testificari; Synod. Car-
thag. can. 63. apud Balsam. *περὶ αὐτῶν κληρικῶν χάριν διαγνωστικῆς αὐτοῦ οἰκίας αὐτῶν
κρίσεως μὴ ἀναγκάζοντας δημοσίως μαρτυρεῖν.* Ut clerici pro proprio ipsorum judi-
cio non teneantur publice testificari, in personis egregiis idem servatum, ut domum
mitteretur ad jurandum; L. ad personas §. de jurejurand. A senatu Prætor missus
ad Vigulaniam clarissimam foeminam, qui eam domi testem audiret, quod sua ætate
novum & insolens visum, cum & Vestales in foro & in curia testes audiri mo-
ris esset, refert Tacit. 2. Annal. *Ceterum Vigulaniæ potentia, adeo nimis civita-
ti erat, ut testis in causa quadam, quæ apud Senatum tractabatur venire dedigna-
retur, missus est Prætor, qui domi interrogaret, cum virgines Vestales in foro &
judicio audiri, quotiens testimonium dicerent, vetus mos sineret.* Antea tamen sa-
cerdotes in causa Verris secreto in curia audiri religionis fuit; M. Tull. Verr. 6.
*Sacerdotes vocantur, ex his queritur secreto in curia quid esset factum, quemad-
modum arbitrantur signum esse ablatum.*

C A P U T IX.

*Jurisdictio Ecclesiastica fere collapsa restituta a Justiniano.
Eadem incolumis sub Regibus Gothorum.*

JURISDICTIO ecclesiastica, quæ a constitutione Valentiniæ III. lethaliter vul-
nerata, ac fere extincta erat, a Justiniano suscitata velut sacra olea a Bar-
baris incurfa revivuit, sibi que & dignitati restituta est saltem ex parte non sine
distinctione civilium, & criminalium causarum & rursus civilium seu commu-
nium & ecclesiasticorum criminum; ex Novell. 83. instante Menna P. C. statu-
tum, ut in pecuniariis seu civilibus causis, clerici conveniantur apud Episcopum,
qui de plano seu summarie litem expediat sine scripto, sine damno idest sine
sumptu & sportulis; si vero propter ambages & difficultatem litis Episcopus li-
tem decidere nequeat, tunc liceat transire ad judicem civilem; in criminalibus
vero causis si civile seu commune fuerit delictum, ut adulterium, homicidium,
furtum, clerici conveniantur apud Præsidentem in provinciis, in urbe apud Præfe-
ctum urbis, qui litem finiat intra duos menses, ita ut damnatus clericus non
prius det poenas, quam ab Episcopo degradatus fuerit; si crimen ecclesiasticum,
ut sacrilegium, simonia, conspiratio adversus Episcopum, de eo disceptetur apud
Episcopum sine ullo consortio, & participio Judicis civilis, unde sumpta est auth.
clericus quoque, C. de Episc. & cleric. ex Nov. 123. cap. 8. Specialiter cautum
ne Episcopi qualibet in causa pecuniaria vel criminali ad judicem civilem, vel
militarem inviti trahantur sine rescripto Principis, unde delibata est auth. nullus
Episcopus, C. de Episc. & cleric. necnon ex Novell. 79. constitutum, ne mona-
chi

chi conveniantur nisi coram Episcopo, nimirum eodem jure censendi fuere monachi, ac clerici, ex quo monachi in clerum allekti constitutione Syrii; Can. monachos, 16. qu. 1.

Jurisdictionem episcopalem in clericos intactam reliquerunt etiam Reges Gothorum dum Italiæ incubarunt, licet Secta Arriani, reverentia Sedis Romanæ, ut credibile est. Temerarios accusatores Augustini Episcopi ad Eustorgium Mediolanensem Episcopum & Metropolitanum remisit Theodoricus Rex apud Cassiodor. 1. Var. epist. 9. *Volumus enim impugnatores ejus legitima pœna percellere, sed quoniam & ipsi clericatus nomine fungebantur, ad sanctitatis vestrae judicium cuncta transmisimus ordinanda, cujus est & æquitatem moribus talibus imponere, quem novimus traditionem ecclesiasticam custodire.* Etiam in causa Symmachi Pontificis, qui adulterii insinuatæ erat cum haberetur synodus Romæ, consultus idem Theodoricus a patribus quid vellet agi in hujusmodi causa, in synodi, inquit, esse arbitrio in tanto negotio sequenda præscribere, nec quicquam ad se præter reverentiam de ecclesiasticis negotiis, ut ferunt acta synodi. Eadem religione clericos Romanæ Ecclesiæ reos postulatos suo judici idest Pontifici tradidit Athalaricus apud Cassiodor. 3. Var. 24. *Itaque flebili aditione causamini hoc fuisse longæ consuetudinis institutum, ut si quis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ servientem aliqua crederet actione pulsandum, ad supradictæ civitatis antistitem negotium suum dicturus occurreret, ne clerus vester forensibus litibus profanatus, negotiis potius secularibus occupetur.* Et paulo post: *Atque ideo considerantes Apostolicæ Sedis honorem, & consulentes desideris supplicantium præsentis auctoritate moderato ordine definimus, ut si quispiam ad Romanum Clerum aliquem pertinentem, in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandum, ad beatissimi Papæ judicium prius conveniat audiendum, ut aut ipse inter utrosque more sua sanctitatis cognoscat, aut causam deleget æquitatis studio terminandam.*

CAPUT X.

*Status Jurisdictionis Ecclesiasticæ inconsensus sub Regibus
Francorum primæ stirpis.*

JURISDICTIONEM episcopalem multo felicius vindicarunt Episcopi Galliarum, annuentibus Christianissimis Regibus, quorum plerique magis sacerdotes visi quam Reges: in criminalibus causis etiam gravioribus, puta perduellionis, homicidii & aliis, non alios judices passi sunt Episcopi quam Coepiscopos, etiam de Regum consensu. Anno Christi 580. in Conc. Parisiensi Prætextatus Rothomagensis Episcopus accusante Chilperico Rege, quod cum Meroveo ipsius filio conspirasset in ejus caput & regnum, eundemque nuptiis copulasset cum Brunichilde amita, relicta Sigeberte patrui sui, ut fusius narrant Gregor. Tur. lib. 5. cap. 19. & Aymoin. lib. 3. cap. 21. & 26. Et licet crimen perduellionis de quo agebatur esset fori Regii & civilis, se Episcopos judices non detrectare coram patribus obtestatum Chilpericum refert Aymoin. *Quamvis, venerandi Pontifices, regia potestas reum majestatis legibus condemnare possit, ego tamen hunc, qui falsum sibi Pastoris nomen usurpat, conjurationis contra me factæ auctorem, sacris non contradicens canonibus, vestrae audientiae repræsentō.* Imo & a Rege in medium productum Codicem canonum, secundum quos judicari non abnueret, subdit idem Turonensis: *Ipse vero ad metatum discessit, transmittens librum canonum, in quo erat quaternio novus adnexus, habens canones quasi apostolicos, continentes hæc: Episcopus in homicidio, adulterio & perjurio deprehensus, a sacerdotio dirvellatur.*

Anno 582. Salonius & Sagittarius Episcopi, hic Vapincensis, ille Ebredunensis, in concilio Lugdunensi coacto, permittente Guntrano Rege, Episcopatu dejecti ob varia crimina perduellionis, homicidii, adulterii; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 21. *Quod cum Rex Guntchramnus comperisset, congregari synodum apud urbem Lugdunensem iussit, conjunctique Episcopi cum Patriarcha Nicetio beato, discussis causis invenerunt eos, his sceleribus quibus accusabantur valde convictos, praeceperuntque, ut qui talia commiserant episcopatus honore privarentur. Idem Aymoin. lib. 3. cap. 18.*

Anno Christi 588. in synodo Matisconensi II. coacta, jubente Guntrano Rege, Visternus Cadurcensis Episcopus vir simplex, cujus memoria sanctitatis laude celebratur, episcopali munere in triennium suspensus, quod Gundebaldum qui Clotarii filium sese gloriabatur ejus dolis deceptus intra civitatis septa exceperisset; Gregor. Tur. lib. 8. cap. 20. *Interim dies placiti advenit, & Episcopi ex jussu Regis Guntchramni, apud Maticensem urbem collecti sunt, Visternus Cadurcensis Episcopus excommunicatur, pro eo quod Gundebaldum exceperisse publice est confessus, accepto hujusmodi placito, ut poenitentiam tribus annis agens, neque capillum neque barbam tonderet, vino & carnibus abstineret, missas celebrare, clericos ordinare, Ecclesiasque & chrisma benedicere, eulogias dare penitus non auderet, utilitas tamen Ecclesia per ejus ordinationem, sicut solita erat, omnino exerceretur.*

Eodem anno in synodo Biennacensi sese purgavit Gregorius Turonensis Episcopus, cum reus factus esset, quod famæ Fredegundis Reginae uxoris Chilperici oblocutus esset, de consuetudine cum Bertranno Burdegalensi Episcopo; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 47. & dd. seqq. Anno 590. Aegidius Rhemensis Episcopus in synodo Metensi Chilperici II. jussu congregata Episcopatu depositus, quod in necem Regis consilia iniisset; Greg. Tur. lib. 10. cap. 19. Flodoard. lib. 2. Rhem. hist. cap. 2.

Per eadem tempora & concilia Galliae, quae Regum jussu & voluntate coacta constat, eorumque confessu saepius auctorata, & quorum canones in leges & capitula Regum transfusi jurisdictioni episcopali tuendae segnius invigilarunt. Ne in causis civilibus vel criminalibus clerici conveniantur apud Judicem saecularem, sed tantum apud Episcopum Diocesenum variis synodis una lex facta; Synod. Agathens. can. 32. *Clericum nullus praesumat apud saecularem Judicem, Episcopo non permittente pulsare, & si pulsatus fuerit non respondeat, vel proponat, nec audeat criminale negotium in saeculari judicio proponere.* Unde sumptus est can. clericum nullus, 11. qu. 1. Synod. Aurelianens. III. cap. 32. *Clericus cujuslibet gradus, sine Pontificis sui permissu, nullum ad saeculare judicium praesumat attrahere, neque laico, inconsulto sacerdote, clericum in saeculare judicium liceat exhibere;* Can. clericum cujuslibet 11. qu. 1. Synod. Aurelianens. IV. can. 20. *Quicumque causatio, quoties inter clericum & saecularem vertitur, absque Presbytero, aut Archidiacono, vel si quis esse praepositus Ecclesiae dignoscitur, judex publicus audire negotium non praesumat, sane si causam habentibus placuerit vel ad judicium, forte ex voluntate communi, permittente Praeposito Ecclesiae, clerico licentia tribuatur.* Synod. Auxiliodorens. can. 43. *Quicumque judex aut saecularis Presbytero aut Diacono, aut cuilibet de Clero, aut de junioribus, absque voluntate Episcopi, aut Archidiaconi, vel Archipresbyteri, injuriam inferre praesumpserit, anno ab omnium Christianorum consortio habeatur extraneus.* Et Synod. Matisconens. I. can. 8. *Ut nullus clericus ad judicem saecularem quemcumque alium fratrem de clericis accusare, aut ad causam dicendam trahere quocumque loco praesumat, sed omne negotium clericorum aut in Episcopi sui, aut in Presbyteri, aut Archidiaconi praesentia finiatur, quod si quicumque clericus hoc implere distulerit si junior fuerit, uno minus de quadraginta ictus accipiat, si certe honoratior triginta dierum inclusione multetur.* Unde desumptus est Can. nullus clericus, 11. qu. 1.

CA.

CAPUT XI.

*Status sacre jurisdictionis sub Carolo Magno & aliis Regibus secunda stirpis.
A Regibus imploratur muctro Episcopalis adversus perduelles.*

JURISDICTIONEM episcopalem pene collapsam diutina vacatione Ecclesiarum, vel socordia & sæcularitate Episcoporum, inclinatione Merovingiæ gentis, mutatione Reipublicæ, instauravit Carolus M. & legem Constantini & alias quæ magis conducebant jurisdictioni Episcopali suas fecit, & in capitula digessit, uti Capitular. lib. 6. cap. 111. cum edixit ut quæcumque ad religionem pertinerent, locis suis & a suæ dioceseos synodis audiantur. Quod sumptum est ex L. unic. C. Th. de Religion. & cap. 109. ejusdem libri idem constituit, ut clerici non sæcularibus iudicibus, sed episcopali audientia reserventur, fas enim non est, ut divini muneris ministri, temporalium potestatum subdantur arbitrio, quod decerptum est ex L. ult. C. Th. de Episc. & cleric. & cap. 281. ejusdem lib. voluit Imperator, ut per omnes ditionis suæ Provincias, quæ lege vel consuetudine uterentur, servaretur rescriptum desumptum ex Theodosii libro, quod est Constantini in L. 1. C. Th. de episcopal. judic. cujus sententia hujusmodi est ut cuicumque actori, vel reo initio litis, vel in quacumque parte litis ante sententiam, liceret petere episcopale iudicium, & ne sententia Episcopi posset retractari. Idemque variis aliis capitulis statuit, ne inconsulto Episcopo clerici conveniantur apud Iudicem sæcularem; 5. Capitular. 237. & lib. 6. cap. 154. 156. & 330. & lib. 7. cap. 149. 208. 251. 369. Et ut intelligamus quonam studio Imperator coluerit jurisdictionem ecclesiasticam & Iudices sæculares ab ea abstinere voluerit. Idem statuit ut Episcopi, & Comites, qui erant Iudices Pagenles concordiam inter se foverent, ne alter alterius Jurisdictionis fines invaderet; ut Capitulari 138. lib. 5. *Ut Episcopi cum Comitibus stent, & Comites cum Episcopis, ut uterque pleniter suum ministerium peragere possit.* Et idem addit. 3. cap. 64. *Ut Comites & Iudices, reliquique populus obedientes sint Episcopo, ut invicem consentiant ad faciendas justicias, quarum legum exemplum dedere Episcopi Galliarum, invitatis Iudicibus ad concordiam tuendam; Synod. Cabilonens. II. can. 20. Si inter omnes fideles pax & concordia habenda est, multo magis inter Episcopos & Comites esse debet, qui post imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt, ita enim inter se concordare debent ut alterutrum sibi ad Dei servitium peragendum, & ministerium suum explendum, non solum non noceant, quin potius adminiculo sint.* Et Synod. Moguntina I. can. 8. *Episcopi consentientes sint Comitibus & Iudicibus ad justitias faciendas.* Tanta erat Principum reverentia erga Ecclesiam, ut gauderent jurisdictionem ecclesiasticam cum civili conciliare, & Comites cum Episcopis concordare & unanimes esse vellent, & hac in re commune erat votum legum & canonum, nec erubescabant Reges legibus suis canones insequi, & canonum executores potius videri, quam legum auctores.

Hoc sæculo Reges etiam in propriis causis ecclesiasticæ Jurisdictionis opem implorant, ut hostes & perduelles cohiberent. Anno 835. in concilio habito apud Theodonis villam, Ebo Rhemensis Episcopus episcopatu depositus, quod fuisset socius conspirationis initæ in Ludovicum Pium a Lothario & aliis e liberis; Flodoard. Rhemens. hist. lib. 2. cap. 19. & lib. 3. cap. 21. Aymoin. lib. 5. cap. 16. Anno 859. in Synodo Tullensi a Carolo Calvo porrectus libellus proclamationis seu querelæ adversus Wenilonem Senonensem Archiepiscopum, quod Ludovici Regis Germaniæ fratris partes adversus se secutus esset, & cum ejus sociis excommunicatis publice communicasset, in hæc verba: *Wenilo cum quo po-*

ruit solatio ad prædictum fratrem meum Ludovicum in meam contrarietatem venit, cum quo erant excommunicati istius regni & seditiosi, de quorum excommunicatione Coepiscoporum suorum litteras accepit, & Missas publicas fratri meo, cum quo ipsi seditiosi erant in palatio meo Astiniaco, & Parochia & Provincia alterius Archiepiscopi fidelis nostri, sine sua licentia ac Coepiscoporum consensu Wenilo excommunicatis, vel excommunicatorum participibus celebravit. A Regibus non modo ferro, sed etiam anathemate actum adversus perduelles & hostes, impetrato ad hoc Episcoporum officio; Synod. Toletana IV. can. ult. Quicumque ergo ex vobis, vel totius Hispaniæ populis qualibet conjuratione vel studio sacramentum fidei suæ, quod pro patria gentisque Gothorum statu, vel conservatione regni salutis pollicitus est temeraverit, aut Regem nece attrectaverit, aut potestate regni exuerit, aut præsumptione tyrannica regni fastigium usurpaverit, anathema sit. Quod repetit synodus Toletana V. cap. 2. Hac lege Juditham filiam, quæ primum nupta Edilulfo Regi Anglorum, illo extincto post reditum in Galliam enupserat Balduino Comiti infans patri, Carolus Francorum judicio damnatos, anathemate diltringi ab Episcopis impetravit; Flodoard. lib. 3. Rhemenf. histor. cap. 12. Unde Rex Carolus Episcopos ac ceteros regni primores consulens, post mundana legis judicium canonicam in jam dictum Balduinum & Judith secundum edicta Beati Gregorii, ab Episcopis depromi sententiam fecit. De quo est capitulare Caroli Calvi tit. 30. cap. 5. & passim Reges nostri leges, capitularia, emunitates & privilegia anathematis plena, sanxerunt, adhibita scilicet in eam rem Episcoporum subscriptione & auxilio, ut liquet ex formulis Marculph. lib. 1. cap. 1. & lib. 2. cap. 1. 2. 6. quas singularibus notis illustravit clarissimus vir Hieronym. Bignonius, etiam petitionibus regiis appetita excommunicationis poena, & quo magis cautum esset adhibiti Notarii Apostolici; Chronic. vernaculum de reb. hist. Ludovic. XI. ad ann. 1465. *Et pour plus ample promesse, ils obligeront des mains de deux Notaires Apostoliques, & voulant & accordans estre incontinent excommuniez si par eux ou l'un d'eux estoit fait le contraire.* Pari & fiducia Thetperga a Lothario injuria repudiata, inducta Valdrada pellice, de objectis se purgatura, ecclesiasticum judicium expetiit, rejecto monomachiae judicio, quod poscebatur a Lothario, quod placuit Nicolao I. epist. ad Carolum Calvum, quæ extat apud Reginonem lib. 2. chronic. Deinde quod Ecclesiæ refugium querens, ecclesiasticum judicium semper expetens submitti non debet seculari judicio.

Denique in his, quæ pertinent ad jurisdictionem ecclesiasticam hac ætate concordi religione viguit observantia canonum & legum; Hincmar. Rhemenf. Archiepisc. epist. 4. ad Episcopos Franc. cap. 6. editionis Moguntinæ: *Qualiter autem ordinati ministros sibi suppositos regere debeant sacri canones & decreta sedis Romanæ Pontificum; sed & sextus decimus liber legum quibus una cum sacris canonibus moderatur Ecclesia patenter ostendunt.* Quo intelligendus est liber 16. Cod. Theodosiani, quo continetur thesaurus legum, quæ spectant ad jurisdictionem ecclesiasticam tuendam.

CAPUT XII.

Status jurisdictionis ecclesiastica sub Ludovico Crasso, Ludovico Juniore, Philippo A. & D. Ludovico.

RERUM summa ad Capetios translata Ecclesia Gallicana non defuit salvam & incolumen tueri suam jurisdictionem, quin ea usi sunt ipsimet Reges ad coercendos perduelles & regni hostes. Regnante Ludovico Crasso, Thomas de Marna in synodo generali Galliarum apud Belvacum congregato anathemate damna-

damnatus & cingulo militari, licet absens, discinctus in schemate, quod Rege variis expeditionibus occupato Pagum Laudunensem, Rhemensem, Ambianensem armis praedictisque vastasset, idemque conjunctis Principis & Cleri in communem hostem consiliis munitissimis castris quotquot tenebat a rege exheredatus; Suger. in vita Ludovici Crassi: *Cujus intolerabili fatigata molestia cum sederet Belvaci generali conventu Gallicana Ecclesia, ut in hostes veri sponsi Jesu-Christi, hic etiam judicii primordia, & damnativam promulgare incipiat sententiam venerabilis Sanctae Romanae Ecclesiae Legatus Cono Praenestinus Episcopus, innumerarum pulsatus molestia querelarum, Ecclesiarum pauperum & orphanorum, divexationum tyrannide, mucrone Beati Perri, anathemate scilicet generali detruncatus, cingulum militare ei, licet absenti, decingit, ab omni honore tanquam sceleratum infamatum, Christiani nominis inimicum omnium judicio deponit. Tanti itaque concilii Rex exoratus deploratione citissime in eum movet exercitum &c.*

Thomam Archiepiscopum Cantuariensem Angliae finibus exulantem, & persecutionem patientem ab Henrico II. Rege Anglorum pro jurisdictione & libertate ecclesiastica tuenda comiter excepit Ludovicus Junior, & in Pontiniacensi primum caenobio, tum in monasterio S. Columbae apud Senones suo sumptu sustentavit. Qua de re conquerente per nuntios Rege Anglorum: *Ille inquit nuntiis, Regi vestro nuntiate, quia si Rex Angliae avitas, quas vocat consuetudines, licet minus, ut dicitur, legi divina congruas, tamen ut ad Regiam dignitatem spectantes, non sustinet abrogari, multo minus mihi licet jus illius libertatis subvertere, quod cum corona Regni mihi jure competit hereditario. Consuevit siquidem Francia ab antiquis temporibus omnes miseros & afflictos, & maxime pro justitia exulantes, recipere & fovere donec pacem haberent, & tueri.* Et idem audiens Regem Anglorum consilia agitare de Cantuariensi deponendo a sede sua: *Certe, inquit, sicut Rex Anglorum, ita & ego Rex sum, tamen minimum de clericis mei regni deponere ego non valerem; ut ferunt acta vitae ipsius Thomae lib. 2. cap. 5. & 26.* Et Anglus ipse agnoscens se in causa Thomae non posse effugere judicium Ecclesiae, ex fuco an ex animo palam edixit sese paratum consentire judicium Ecclesiae Gallicanae; Matth. Paris. ad ann. 1168. *Rex autem Anglorum coram Rege Francorum, ut asserbat, Archiepiscopo satisfacere paratus erat, vel si contendere vellet judicium in Palatio Parisiensi subire, Gallicana Ecclesia ponente partes suas, seu scholaribus diversarum Provinciarum aqua lance negotium examinantibus.* Non dispari ingenio Philippus Augustus ab uno e conciliorum participibus submonitus, regiam jurisdictionem passim a clericis usurpari, respondit, se ita esse suaderi, sed tot acceptorum a Deo beneficiorum memorem, rem facile condonare Ecclesiae, seque malle jurium suorum jacturam facere, quam cum Ecclesia litem ciere. Testis Joinvilla scriptor vernaculus vitae D. Ludovici ex fide ipsius inter novissima verba quibus affatus est Philippum filium & regni successorem. Et Ludovicus ipse vitae virtutis tenax, ab Episcopis Galliarum rogatus orante Guidone Autissiodorensi Episcopo, ut si quis in excommunicatione infortesceret, ultra annum & diem, baillivos & praepositos juberet excommunicatos compellere captis pignoribus, ad petendum absolutionis beneficium, precibus Antistitum lubens adnuit, adhibito modo si liqueret justam esse causam excommunicationis, de quo idem Joinvilla: *Et le saint homme respondit que tres-volontiers le commanderoit faire de ceux qu'on trouveroit estre forcommiers a l'Eglise, & a son presme.* Qua de re constitutionem anni 1228. dedit D. Ludovicus. Quae comprobata est rescripto Philippi III. ipsius filii. Quod habetur apud Choppin. de sacr. polit. lib. 5. cap. 8. num. 15.

Per id tempus quidem optimates Galliae, Dux Burgundiae, Comes Britanniae, Comes Engolismensis, Comes S. Pauli & alii libellos publice edidere, etiam extra fines Regni obtestationis de usurpationibus Judicum ecclesiasticorum in saeculares, vario idiomate gallico & latino, ut omnibus innotescerent; cujus

verba e libello latine scripto apponere non piget ex Matthæo Paris. & Matthæo Westmonasteriensi desumpta ad ann. 1247. *Nos omnes Regni majores, attento animo percipientes, quod regnum non per jus scriptum, nec per Clericorum arrogantiam, sed per sudores bellicos fuerit acquisitum, presenti decreto omnium juramento statuimus & sanximus, ut nullus clericus, vel laicus alium de cætero trahat in causam coram ordinario judice vel delegato, nisi super heresi, matrimonio vel usuris, amissione omnium bonorum suorum, & unius membri mutilatione transgressoribus imminente, certis a nobis super hoc executoribus deputatis, ut sic jurisdictio nostra resuscitata respiret.* Sed adversus Ecclesiam audire querelas privatorum cum julkumque dignitatis essent, nimis iniquum & exemplo periculosum fuit, cum fierent infcio Principe, nec ad alium quam ad Principem deferri par esset. Et auctores hujus libelli suspectos fuisse *duvundias* cum Friderico II. Imp. schismatis reo & Ecclesiæ persecutore non diffitetur Matth. Paris. *Multos tamen perterruit hujusmodi tenor Ecclesiæ, credebaturque hæc a consensu Friderici emanasse, maxime cum hujusmodi clausula finalis concordet epistolæ Friderici, quam multis misit Principibus, in cujus fine sic dicit, &c. Idem Westmonasteriensis iisdem pene verbis.*

C A P U T XIII.

*Status jurisditionis ecclesiastica sub Carolo VI. Philippo Valesio,
& Carolo VIII.*

QUANTI jurisditionem ecclesiasticam coluerint secuti Reges, inde æstimare licet, quod ejus opem & auxilium sæpius implorarunt, pro tutela & defensione regni, & rescripta Apostolica impetrarunt, quibus excommunicati declararentur, qui delectum militum egissent sine auctoritate Principis. Hoc jure anno Christi 1417. sub Carolo VI. diris excommunicationis proscriptus, quod Dux Burgundiæ isto cum Anglis fœdere Galliam armis pessumdaret. Jam & nefaria Ludovici Ducis Aurelianensis nece contaminatus anno 1329. sub Philippo Valesio ejus nominis VI. Durius tentata est jurisdictio ecclesiastica a Petro de Cugnerio procuratore regio in Senatu Parisiensi edito libello, quo varia continebantur capita de usurpationibus regiæ jurisditionis factis per clericos. Ob id solemnitas collatio indicta apud Principem, cujus causa Lutetiam convenere Episcopi Galliarum. In hoc confesso regias partes tuebatur Cugnerius, ecclesiasticas Bertrandus Eduensis Episcopus: jurisdictio ecclesiastica defensa lege, & consuetudine, & si quid emendandum esset statutis synodalibus vel provincialibus, aliisve idoneis remediis emendari placebat. Quis fuerit exitus concertationis non taceandum, nimirum propriæ vocis oraculo edixit Rex Christianissimus, se jura ecclesiastica magis augere, quam imminuere velle, & ob hoc tantum concilium indictum, ut Officialium utriusque ordinis excessus emendarentur, ut refert W. Nangius in Chronic. Unde gratiæ illi actæ, & Catholici nomen additum. Teste Paulo Æmilio in ejus vita, si gestis collationis credimus, conscio soluta est satis ambiguo responso Principis per Cugnerium, sibi placere, ut ea quæ emendanda essent emendarentur, ni id fieret intra diem præfixum, se congruam medelam rei adhibiturum. Ut ut sit nihil sævius in jurisditionem ecclesiasticam actum est, ipsa religione sua sese propugnavit, non sine pudore & confusione Petri Cugnerii, quæ ejus nomen onerat in hodiernum diem. Anno 1486. tempore Caroli VIII. captis Petrocoriensi & Montalbanensi Episcopis, & in custodiam missis, quod interceptæ forent litteræ ab his scriptæ ad Aurelianensem Ducem & alios, qui secesserant in Britones, Regis jussu evocati Officiales Archiepiscopi

piscopi Turonensis, qui eos audirent; Guill. Salignius scriptor Gallicus vitæ Caroli VIII. Et à cette cause à un matin le Roy les fit constituer prisonniers, & à chacun bailla garde & les fit mettre en lieu seur, & à interroguer les Evêques, les Officiers de l'Archevesque de Tours furent appelez, & les faisoit le Roy bien traiter pour l'honneur de l'Eglise. Nimirum in tantum delatum ordinis dignitati, ut etsi Antistites capti essent per Regios ministros, non sustinuerit tamen Rex Christianissimus hos audiri per eosdem, sed ad hoc adhibuerit Officiales Archiepiscopi Turonensis: Etsi in hoc ipso peccaret Episcopos submittendo cognitioni Officialis Turonensis, qui jurisdictione prorsus carebat in Episcopos.

CAPUT XIV.

Varius status jurisdictionis ecclesiasticæ sub Regibus Anglorum:

HAUD minori in pretio & observatione fuit jurisdictio ecclesiastica apud Anglos, jam ad obsequium Ecclesiæ Romanæ natos, & spontaneos verigales. Multis sæculis in Anglia ita actum cum clericis, ut occurrentibus in via, plebes genæ passim submitterent, eorumque benedictione, quasi summo beneficio gauderent; Bedæ hist. Anglican. lib. 3. cap. 26. Tota enim tunc fuit sollicitudo Doctoribus illis Deo serviendi, non sæculo; tota cura cordis excolendi, non ventris: unde & in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus, ita ut ubicumque clericus aliquis, aut monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur, etiamsi in itinere pergens inveniretur, accurrebant, & flexa cervice vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebant. Idem lib. 4. cap. 27. Erat quippe moris eo tempore populis Anglorum ut, veniente in villam clerico vel Presbytero, cuncti ad ejus imperium verbum audituri confluerent, libenter ea quæ dicerentur audirent, libentius ea quæ audire, & intelligere poterant, operando sequerentur. Gaudebat Anglicana Ecclesia securâ libertate clericatus & fori ecclesiastici, donec Henricus II. vehementius commotus querelis & subreptionibus sæcularium magistratuum regiam jurisdictionem in dies enervari, ac pene evacuari a clericis, ex his impune esse graviora crimina, colludio Episcoporum, qui magis solliciti essent de tuenda libertate clericorum, quam de eorum correctione & emendatione, comitia regni habuit apud Clarendonam, in quibus statutum inter cætera, ut clerici conventi apud regios Judices se sisterent, judicium expectari de his quæ ad eorum forum spectarent; in causis autem ecclesiasticis redderentur suo Judici, ita ut regio Judici liceret quempiam imponere, qui Judicis ecclesiastici gesta observaret, & confessi vel convicti traderentur curiæ sæculari; Matth. Paris ad ann. 1163. Clerici accusati de quacumque re, summoniti a judiciario Regis, veniant in curiam ipsi responsuri ibidem de hoc, unde videbitur curiæ Regis, quod ibi sit respondendum; & in curia ecclesiastica unde videbitur, quod ibi sit respondendum: ita quod Regis Justiciarius mitteret in curiam sanctæ Ecclesiæ, ad videndum quomodo res ibi tractabitur. Et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet eum de cætero Ecclesia tueri. Inde ortum grave certamen inter Regem Angliæ, & Thomam Cantuariensem Archiepiscopum; quod ejus exilio, & tandem sanguine funestatum; Roger. Hovedenus ad ann. 1163. Eodem anno gravis discordia orta est, inter Regem & Thomam Cantuariensem Archiepiscopum de ecclesiasticis dignitatibus, quas idem Rex Anglorum turbare & minuire conabatur, & Archiepiscopus ille leges & dignitates ecclesiasticas modis omnibus illibatas conservare nitebatur. Rex enim volebat Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, & alios Ecclesiæ Rectores si comprehensi fuissent, in latrocinio, vel mûdra, vel feloniam, vel iniqua combustionem, vel in his similibus

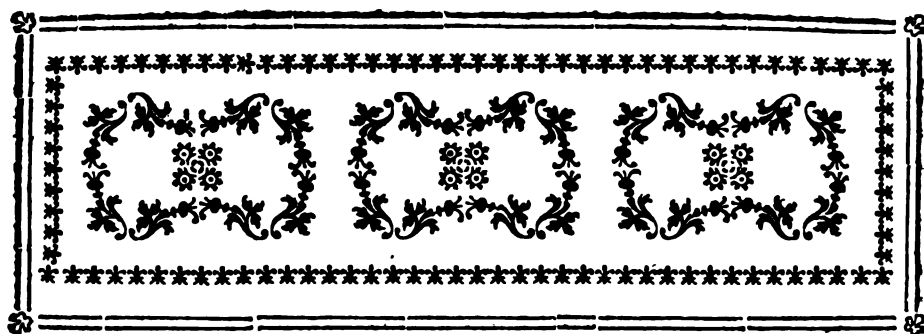
Tom. I.

D

ducere ad *secularia examina* & punire, sicut & laicum. Contra quod Archiepiscopus dicebat, quod si clericus in sacris ordinibus constitutus, vel quilibet alius Rector Ecclesie calumniatus fuerit de aliqua re per viros ecclesiasticos & in curia ecclesiastica debet judicari, & si convictus fuerit ordines suos amittere, & sic alienatus fuerit ab officio & beneficio ecclesiastico, si postea satisfecerit, secundum voluntatem Regis & Ballivorum suorum judicetur. Fufius rem Guill. Neubrigenf. lib. 2. cap. 16. Radulf. de licito in imag. Hist. ad ann. 1164. Capitula seu statuta Clarendonensia tanquam avitas consuetudines tuebatur Rex Anglorum, quæ a Cantuariensi post secessum in Galliam damnata sunt; Joann. Sarisber. epist. 159. Præterea scriptum illud in quo continentur pravitates malignantium adversus Ecclesiam, quas avitas consuetudines dicunt, publice condemnavit, omnes innodans anathematis vinculo, quicumque de cetero auctoritate illius scripti uterentur, & nominatim de consilio Ecclesie Romanæ. Hæc capitula imprimis damnata sunt, quod non liceat Episcopo excommunicare aliquem, qui de Rege teneat, sine licentia ipsius: quod non valeat Episcopus coercere aliquem parochianorum suorum pro perjurio, vel fide lesa: quod ad secularia judicia trahantur clerici: quod laici sive Rex sive alius causas de Ecclesiis & decimis tractent: quod non appellaretur pro causa aliqua ad Sedem Apostolicam, nisi Regis & Officialium suorum venia impetrata: quod non liceat Archiepiscopo, vel Episcopo, & aliis personis venire ad vocationem Domini Papæ absque licentia Regis &c. Secuta nece Thomæ martyris, Rex satisfactionis & poenitentiae causa, statuta seu capitula Clarendonensia in everfionem libertatis & jurisdictionis ecclesiasticæ posita, desiderantibus Theodino & Alberto, Legatis Sedis Apostolicæ, remisit; Acta vitæ & process. S. Thomæ lib. 4. Tunc injunctum est ei a Legatis, quod prava statuta de Clarendono, & omnes malas consuetudines, quæ in diebus suis in Ecclesia Dei adductæ sunt, penitus dimitteret: si quæ autem fuerint malæ ante tempora sua, illas juxta mandatum Domini Papæ & consilio religiosorum virorum temperaret. Rursus & idem Rex, mortis Thomæ martyris expiandæ causa Petro Leoni Legato Sedis Apostolicæ quatuor concessit capitula. Primum, ne clerici conveniantur apud Judicem sæcularem pro quopiam crimine, nisi pro foresta, & laico feudo; secundum, ne episcopatus, vel abbatia vacantes ultra annum deponantur in manu regia; tertium, ut interfectores clericorum, a Judice sæculari damnati, dent poenas præsentis Episcopo; quartum, ne clerici cogantur ad duellum scilicet purgationis causa; Matth. Paris ad ann. 1176. Veniente in eodem tempore in Angliam Petro Leone Legato Sedis Apostolicæ, quatuor ei Rex concessit capitula, quæ sequuntur in Regno Angliæ observanda; primo, quod de cetero clericus non trahatur ante Judicem sæcularem personaliter pro aliquo crimine, vel transgressione, nisi pro foresta, & laico feudo, unde Regi vel alio Domino sæculari laicum debetur servitium; secundo, ut archiepiscopatus, episcopatus, vel abbatia non teneantur in manu Regis ultra annum nisi pro causa evidenti, vel necessitate urgente; tertio concessit, ut interfectores clericorum convicti, vel confessi coram Justiciario Regni præsentis Episcopo puniantur; quarto, quod clerici duellum facere non cogantur. Justam martyrii Thomæ lauream pro defensa libertate & jurisdictione ecclesiastica probavit mors illustrata miraculis, poenitentia Henrici, & religio Ludovici Junioris, qui exultantem sustentavit, & martyrem coluit, & primus ad ejus tumulum voti causa profectus est; Acta ejus vitæ lib. 4. cap. 4. Primus inter ceteros & præ ceteris piissimus ille & Christianissimus divine recordationis Rex Francorum Ludovicus post Martyris de mundo excessum, mundo cito post, propter signa virtutum, & prodigia quæ fiebant, trophæum Martyris prædicante: Rex, inquam, ille pius exinde motus, quia inauditum est Reges, videlicet Francorum, transisse maria, nisi forte ad exterarum seu fidei inimicas nationes debellandas, ipse tamen tam potens Rex solo pietatis amore tractus & commotus, exivit regnum, ventis se commisit & undis, ut eum quem exceperas & exhibueras exulem, adoraret vulnèratum in sepulcro dormientem ad-
huc

hic, & adorans ea quæ talem & tantum Regem decebant, obtulit munera, vinum videlicet & aurum, aureum scilicet calicem & vini centum modios perpetuo ad natalitium diem martyris singulis annis celebrandum in letitia, &c. Tempore Richardi I. respiravit & Ecclesia Normannica, impetrato a Rege rescripto, ne clerici apud sæcularem Judicem convenirentur, nisi pro graviore delicto, puta homicidio, furto, incendio; Matth. Westmonaster. ad ann. 1190. Circa illos dies annuente Rege Richardo liberata est Ecclesia Normannica a longo servitutis iugo quo premebatur, quod scilicet nulla occasione a secularibus capientur clerici potestatibus, sicut consueverant, nisi pro homicidio, furto, incendio, vel hujusmodi enormi flagitio. Anno 1344. ab Edwardo III. non gratuitum prodiiit edictum, ne Episcopi cujusquam criminis accusarentur apud Justiciarios Regni, donec aliter provideretur; Thomas Walsingham. in ejus vita: Clericus Anglicanus Regi concessit decimas triennes, & Rex concessit eisdem per chartas suas, quod nullus Archiepiscopus, sive Episcopus sit accusatus coram Justiciariis suis causa cujuscumque criminis, quousque aliud remedium ordinetur.

DE JURISDICTIONE ECCLESIASTICA

TUENDA ADVERSUS INSULTUS

Auctoris tractatus de Abusu, & aliorum.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

*Utraque jurisdictio civilis & ecclesiastica, alia est voluntaria, alia contentiosa :
Que sint jurisdictionis voluntaria & contentiosa.*

MENSIS jurisdictionis ecclesiasticæ cunabulis, & variis casibus, nunc explorandum occurrit quam sint partes jurisdictionis ecclesiasticæ. Jurisdictio civilis, alia est voluntaria, alia contentiosa. Jurisdictio voluntaria est, quæ etiam de plano, extra tribunal, extra Provinciam, extra territorium, quocumque loco, etiam in transitu Prætoris exercetur, ut manumissio, adoptio, emancipatio; L. 2. ff. de Offic. Proconsul. L. apud Proconsulem, de manumiss. vindict. L. emancipati de adopt. L. ult. C. de emancipat. L. servi. instit. de Libertin. Hinc servi poterant manumitti apud Proconsulem in itinere; Plin. lib. 7. Epist. 16. *Hic nunc Proconsul Provinciam Bæticam per Ticinum est petiturus, spero imo confido, facile me impetraturum, ut ex itinere defleat ad te, si voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumisisti.* Jurisdictio contentiosa non exercetur, nisi pro tribunali causa cognita, intra territorium; d. L. 2. In jurisdictione contentiosa jus dicenti extra territorium, impune non est; L. ult. ff. de Jurisdic. L. duumvirum, C. de decur. Præses vel Proconsul extra Provinciam privati loco habetur; L. 3. ff. de Offic. præsid. Præses non potest de causa cognoscere in transitu, in itinere; Collat. Carthagenens. 2. Cap. 29. *Vides ergo vir nobilis iusta nos deposcere, nec per transitum causam debere ventilari.* Ea quæ sunt voluntariæ jurisdictionis Præses vel Proconsul apud se defungi potest, ut

Ma-

Magistratus, apud quem legis actio est, apud se adoptare, vel manumittere potest; L. Magistratum, ff. de adopt. In jurisdictione contentiosa, qui præstet jurisdictioni, neque sibi, neque suis jus dicere debet; L. qui Jurisdictioni, ff. de Jurisd. In hoc distat etiam jurisdictioni voluntaria a contentiosa, quod ea, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, requirunt majores Judices, ut emancipatio; L. 1. & ult. C. de emancipat. & manumissio, quæ fit etiam apud Episcopum in Ecclesia. Constitutione Constantini quæ extat in L. 1. de his qui in Eccles. manumitt. de qua Sozomen. lib. 1. cap. 9. τρεῖς ἴδιο νόμῳ ἡφιστάμενος πάντας τὺς ἐν αἰς Ἐκκλησίαις ἐκκλησιασμένους ὑπὸ μάρτυσι τοῖς ἱερέσι πολιτικῆς Ῥωμαϊκῆς τυγχάνειν. Tres tulit leges, quibus decrevit, ut omnes in Ecclesiis manumissi testibus Sacerdotibus, civitatem Romanam sortirentur. Augustin. Sermon. de vita communis clericor. Tamen de laboribus suis, antequam esset clericus, emerat aliquos servulos, hodie illos in conspectu vestro manumissurus est, episcopalibus gestis. Jurisdictioni contentiosa redditur etiam in invitum; L. inter stipulantem §. 1. ff. de V.O. Jurisdictioni voluntaria inter volentes tantum; d. L. 2. Jurisdictioni ecclesiastica in hoc convenit cum civili, quod alia est voluntaria, alia contentiosa. Voluntariæ jurisdictionis sunt collatio ordinum, collatio beneficiorum, & alia de quibus prius dicturi sumus, quia scilicet tribunal non requirunt, & sola auctoritate & potestate Episcopi pendunt: & hoc est quod vult Can. Episcopus 15. qu. 7. *Episcopus Sacerdotibus & Ministris solus honorem dare potest, auferre solus non potest*. In hoc distat tamen collatio ordinum a collatione beneficiorum, quod Episcopus non potest conferre ordines extra Diocesim, sine licentia Episcopi Diocesani; Conc. Antioch. Can. 13. Can. nullum 9. qu. 2. Cap. si Episcopus, de præbend. in 6. Unde cum Epiphanius Constantiæ Cypri Episcopus, in suburbio Constantinopolis clericum ordinasset sine permissu Joannis Chrysostomi, qui sedi Constantinopolitanæ præerat, Joannes ei significavit id gestum esse contra canones; auctore Socrate lib. 9. cap. 13. Collatio autem beneficiorum potest fieri extra Diocesim; Cap. qua fronte de appellat. Cap. post electionem de Concess. præbend. quia est actus minus solemnus.

CAPUT II.

Episcopalis jurisdictionis est collatio ordinum. An de meritis ordinationis per appellationem tanquam ab abusu valeat cognoscere Judex secularis. Refutatur error Feuretii.

JURE communi collatio ordinum pertinet ad solos Episcopos; Can. perlectis, vers. ad Episcopum, 25. dist. Can. Presbyteri 68. dist. cap. 1. de Ordin. ab Episcop. qui renunc. Episcop. Concil. Trident. sess. 23. de Sacrament. Ordin. cap. 7. Hieronym. in Sophon. *Sacerdotes quoque, qui dant Baptismum, & ad Eucharistiam Domini imprecantur adventum, faciunt oleum Chrismatis, manus imponunt, Catechumenos erudiunt, Levitas & alios constituunt Sacerdotes, Dominum deprecantur, & studiose agant, ne de Sacerdotibus, qui violant Sancta Domini, esse mereantur*. Hinc Ecclesias Aquitanie destitutas clericis, quod furore Eorici Gothorum Regis orbatæ essent Episcopis, luget Sidonius lib. 7. Epist. 6. *Burdegala Petrogorii, Ruteni, Lemovices, Gabalitani, Elusani, Vasates, Convena, Auscenses, multoque jam major numerus civitatum, summis Sacerdotibus ipsorum morte truncatis, nec ullis deinceps Episcopis in defunctorum officia suffectis, per quos utique minorum ordinum ministeria subrogabantur, latum spiritualis ruinæ limitem traxit*. Episcoporum propria est ordinatio clericorum, quia soli Episcopi habent manuum impositionem, tanquam successores Apostolorum; qui

bus solis data est potestas imponendi manus, & consequenter habent penes se ordinationem, quæ fit per impositionem manuum: unde Ordinationem, manuum impositionem vocat Paulus 2. ad Timoth. 4. dum ait: *Nemini cito manus imponas*. Hinc Chorepiscopis Presbyteros vel diaconos ordinare non licet, quia non habent apicem Pontificatus; Can. quamvis, 68. dist., idest impositionem manuum seu potestatem conferendi Spiritus-sancti. Solus Episcopus majores seu sacros ordines confert, minores ordines ab Abbatibus conferri possunt subditis suis, idest propriis monachis, dummodo sint Presbyteri, & benedicti; Can. 1. 69. dist. cap. 1. de Ordin. ab Episcop. Cap. cum contingat, de ætat. & qual. & ordin. præfic. Cap. Abbates, de Privileg. in 6. Conc. Trident. sess. 23. de reform. cap. 10. quia in eos ecclesiasticam & quasi episcopalem jurisdictionem obtinent; d. Cap. Abbates; Gregor. Tur. de vita Patr. cap. 6. *Tunc Abbas ista nunciis referentibus puerum Clericum fecit*. Ordinatio clericorum pertinet ad proprium Episcopum, Episcopus non potest ordinare clericos alienæ Diocesis sine consensu, seu litteris dimissoriis proprii Episcopi, & si alieni clerici ordinentur a non suo Episcopo, ordinatio irrita est ex Conc. Nicæn. Can. 16. Sardic. Can. 18. Can. 1. & 3. 71. dist. Can. nullus 9. qu. 2. idest quoad effectum & executionem ordinis, ordinatus enim a non suo Episcopo recipit quidem characterem, sed non habet executionem ordinis, imo ipso jure suspensus est ab executione ordinis; Can. Lugdunensis 9. qu. 2. Conc. Trident. sess. 23. de reform. cap. 8. & per consequens ei non potest conferri beneficium, nec reservari pensio; DD. in cap. quod translationem, de Elect. Rebuff. de pacific. possess. num. 191. Idem de nominat. qu. 14. num. 42. Flamin. Paris. de resignat. Benef. lib. 4. qu. 2. num. 58. Idemque non gaudet privilegio clericali; Cap. 1. & 2. de tempor. ordin. in 6. Marcus qu. 175. tom. 1. Necnon Episcopus ordinans alienum clericum sine litteris dimissoriis proprii Episcopi, per annum suspenditur a collatione ordinum; Cap. eos qui, eod. tit. Conc. Tridentin. d. cap. 8. sess. 23. de reform. Episcopus etiam non potest clericos ordinare in aliena Diocesi, nisi rogatus seu invitatus a proprio Episcopo; Conc. Antiochen. cap. 13. Can. nullum 9. qu. 2. Feuret. lib. 3. cap. 13. num. 18. minus idoneam ducens in hac re providentiam sanctorum canonum, existimat hujusmodi ordinationem esse abusivam, & ab ea appellare licere tanquam ab abusu. Verum ego non sine stupore scriptum viri ætate & eruditione gravioris lectito. Quo jure enim fieri poterit, ut iudices Laici velint cognoscere de meritis ordinationis & de sacramento ordinis, quod est apex & culmen sacramentorum, cæleste charisma, spiritualis unctio, qua confertur Spiritus-sanctus, præcipuum sacerdotii, quod Apostolis reservatum est, & Episcopis eorum successoribus. Appellatio tanquam ab abusu, est subsidium & ultimum remedium, quod alio deficiente datur. At in hoc casu non deest remedium canonum. Sanctione sacrorum canonum nonne prohibita sunt hujusmodi ordinationes, nonne vacua & irrita pronunciantur? & uterque idest ordinatus & ordinans condigne punitur, cum ordinatus ipso jure suspendatur ab executione ordinum, & ordinans ad tempus a collatione ordinum. Quorsum ergo ad compescendas hujusmodi ordinationes adeas tribunal Prætoris, ubi canones præsto sunt, & si meliorum temporum disciplinam spectemus, quoties hujusmodi ordinationes a non suo Episcopo, vel in aliena Diocesi fieri contigit, semper adhibitum invenies auxilium canonum, & cognitoris ecclesiastici, non Judicis forensis. Epiphanius Constantiensis Cypri Episcopus cum missas celebrasset & diaconum ordinasset in æde sancti Joannis ad septimum lapidem a Constantinopoli, inscio Joanne Chrysostomo, qui tum præerat sedi Constantinopolitana, minime commotus est Chrysostomus, imo Epiphanium domum invitavit; sed cum Epiphanius adversum se turbas cieret, satis duxit illi significare per missum, eum agere contra canones. Παρά κανόνας πράττεις, ὦ Ἐπιφάνιε, πρῶτον μὲν χειροτονεῖς ἐν αἰσὶ ὑπὸ ἐμῇ Ἐκκλησίᾳ ποιησάμενος, εἰδὲν ὅτι μὴ προσεγγίς τὰρ ἐμὴ ἐν αἰσὶ

ἄνευ πρῆβου δὲ καὶ ἀνευ ἐκείνου χρῆσθαι . Multa contra canones agis , Epiphani , primum , quod ministros Ecclesie ordinas in Ecclesiis , quæ sunt in mea Diocesi , deinde , quod antequam erat tibi a me potestas permessa , tua ipsius auctoritate sacra mysteria celebrasti . Ut refert Socrates lib. 6. cap. 13. quo monitu ita perculsum addit , ut illico enavigaret in Cyprum , quo non pervenit morte præventus ; & Hugo Lugdunensis Archiepiscopus cum deprehendisset clericos suæ Diocesis , ab alieno Episcopo ordinatos , non alium consuluit quod faceret , quam Urbanum Secundum summum Pontificem , a quo rescriptum est , quod eos in propriis ordinibus recipere liceret , salva in omnibus canonum disciplina ; d. Can. Lugdunensis , quo insinuat hoc rescriptum de gratia , & ex dispensatione , non de jure . Et ante ubi Faustianus jussu Gundobaldi Pseudoregis Aquitanie temere ordinatus Aquensis Episcopus ab Oreste Vasatensi , & Palladio Saxtonensi , in concilio Matisconensi II. jubente Guntrano Rege congregato , ordinatio irrita dicta est , ordinatus Episcopatu amotus alio suffecto , & ordinantes damnati ut per vices eum alerent , & annuam centum nummorum pensionem ei præstarent ; Gregor. Tur. lib. 8. cap. 20. *Faustianus autem , qui ex jussu Gundobaldi Aquensis urbis Episcopus ordinatus fuerat , ex conditione remouetur , ut Orestes sive Palladius , qui eum benedixerant , vicibus pascere , centenosque ei aureos annis singulis ministrarent .* Denique de ordinationibus Episcoporum & clericorum nusquam actum apud Tribunalia civilium judicum , & hæc omnia derelicta conciliis Episcoporum vel summo Pontifici . Et certe cum in jure judicioque nihil frustra fieri debeat , cur admittatur in his causis appellatio tanquam ab abusu , quæ omni effectu carebit . Ordinatio etiam a non suo Episcopo facta , suum sortitur effectum & indelebilem imprimit characterem ; Augustin. de hono conjugali cap. 24. *Si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam , etiamsi plebis congregatio non subsequatur , manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis , & si aliqua culpa quisquam ab officio removeatur , sacramento Domini semel imposito non carebit , quamvis ad judicium permanente .* Ubi clericus ordinatus est a non suo Episcopo esto dicatur commissus abusus . An semel defixus character tollitur , an Senatus decretum , quo placebit ordinationem solemniter dici abusivam , aliquid adjiciet sanctionibus sacrorum canonum , quibus ordinatus a non suo Episcopo , vel in aliena Diocesi fit irregularis , & suspenditur ab executione ordinum , incapax beneficii ecclesiastici , expers cujuscumque privilegii clericalis , ac pene in numerum laicorum reductus ? Videant & intelligant Judices sæculares , quam gravem injuriam faciant Deo & Ecclesie , cum de ordinationibus , idest de mero Spiritus-sancti opere judicare præsumunt , nihil aliud acturi , quam ut sæcularitati indulgeant , & Spiritui-sancto incassum resistent .

C A P U T III.

Ut libera sint ordinationes clericorum . An in his quæ sunt ordinis admittatur devolutio , vel recursus .

SOLUS proprius Episcopus potest subditos sibi clericos ordinare ; Can. nullum , Can. Lugdunensis , 9. qu. 2. Cap. cum nullus , de tempore ordinat. in 6. Inde de ordinatione Origenis patria Alexandrini in Presbyterum a Theoctisto Casariensi , & Alexandro Hierosolymitano Episcopo graviter conquestus est Demetrius Alexandrinus Episcopus ; Euseb. lib. 6. cap. 7. a Joanne Chrysostomo Constantinopolitano Episcopo reprehensus est Epiphanius Constantie Cypri Episcopus , quod in suburbano templo diaconum ordinasset se inscio ; Socrat. lib. 6. cap. 13. Quod si Episcopus propter valetudinem , vel absentiam , vel occupationes , non

possit subditos ordinare, non absque prævio examine potest eos dimittere ordinandos ad alium; d. Cap. cum nullus; Concil. Tridentin. sess. 23. de reformat. cap. 3. Quod si Episcopus nolit subditos ordinare, ii non possunt ordinari ab alieno Episcopo sine speciali licentia Summi Pontificis, vel sine litteris dimissoriis proprii Episcopi, causam rationabilem continentibus, propter quam ipsum nolit vel nequeat ordinare; Cap. 1. de tempor. ordin. in 6. Clerici possunt ordinari a non suo Episcopo de licentia Summi Pontificis, quia Summus Pontifex potest clericos de quacumque Diocesi ordinare; Can. nunc vero, Can. per principalem, 9. qu. 3. Can. per principalem, 1. qu. 1. Quod sit Ordinarius Ordinarium, & hoc jure potest eos dimittere ordinandos a quocumque Episcopo. Facultates a sede Apostolica concessæ de promovendo a quocumque, non profunt nisi expressa in litteris causa, ob quam a propriis Episcopis ordinari non possint, & qui hujusmodi facultatem a sede Apostolica impetravit, non potest ordinari ab alieno Episcopo, nisi in sua Diocesi residente, & diligentiori prævio examine; Conc. Tridentin. sess. 7. de reformat. cap. 11. Et si Episcopus renuat quem e subditis ordinare, ordinatio non devolvitur ad proximum Superiorem, quia ea quæ sunt ordinis ita coherent personæ Episcopi, ut in his devolutio non fiat ad Superiorem. Unde si Episcopus tertio requisitus renuat benedicere abbatem Cisterciensis ordinis, quod est ordinis Episcopalis, benedictio non devolvitur ad Superiorem, sed interim licet abbati monachos benedicere, & alia quæ pertinent ad abbatis officium exercere, donec Episcopus duritiem recogitet, & abbatem benedicere non recuset; Cap. statuimus, de supplend. neglig. Prælat. in his quæ sunt jurisdictionis, puta in collatione beneficiorum ob moram & negligentiam ordinarii devolutio fit ad Superiorem; Cap. licet, eod. tit. Cap. nulla; Cap. cum nostris; Cap. litteras, de concess. præbend. quia in his quæ sunt jurisdictionis ob duritiem ordinarii, potest recurri ad Superiorem per appellationem, vel per querelam; Cap. duo simul de offic. Ordinari. & si Judex tertio requisitus, jus dicere recusaverit, suam jurisdictionem amittit; Auth. statuimus, C. de Episc. & Cleric. sed in his quæ sunt ordinis non datur devolutio, appellatio & recursus, quia collatio ordinis est de gratia, in qua Ordinarius habet plenitudinem potestatis tanquam Vicarius Christi, & dispensator gratiæ, quæ est merum beneficium Spiritus-sancti, nec potest adstringi vinculis legum, vel formulis judiciorum, ubi Spiritus Dei, ibi libertas. Delictum militum relinquitur judicio Tribunalium militum, quanto magis delictum clericorum convenit relinqui Episcopo, cujus est satagere, an hi sint idonei ad sacram militiam, & regimen animarum, quod est ars artium; Cap. cum sit ars de ætat. & qualit. & ordin. præfic. Nec tollenda libertas ordinationum Episcopis, qui spiritus gratia præditi sunt, & in his maxime spiritus numine ducuntur, & moventur: unum ex amicis sui studiosum in clerum non admisit Ambrosius Mediolanensis Episcopus, quod gestum indecentem præferret. Alterum clero restitutum vetuit sese præire cum procederet in publicum, durior videbatur Ambrosius, quod de externis judicium intimorum animi assereret, sed non fefellit eum sententia, & rerum eventus judicavit, non hominis, sed numinis spirantis fuisse judicium, uterque enim ab Ecclesia defecit. Testem habemus ipsum Ambrosium offic. lib. 1. cap. 18. *Meministis filii quemdam amicum, cum sedulis videretur se commendare officiis, hoc solo tamen in clerum a me non receptum, quod gestus ejus plurimum dedeceret. Alterum quoque cum in clero reperissem, jussisse me ne unquam præiret mihi, quia velut quodam insolentis incessus verberare oculos feriret meos, idque dixi cum redderetur post offensam muneri, hoc solum excepi nec fefellit sententia; uterque enim ab Ecclesia recessit, ut qualis incessu prodebat, talis perfidia animi demonstraretur, namque alter Arriana infestationis tempore fidem deseruit, alter pecunia studio ne judicium subiret, sacerdotem se nostrum negavit.* Non morosa, sed tuta est ordinatio clericorum, quæ ab Episcopis fit, prævia diutina probatione; Apostolicus vere Sacerdos est qui

Cle-

clericos ordinandos mora suspendit, ut eorum vocationem altius experiat, vel præcepto Apostoli scribentis ad Timotheum, manus cito nemini imposueris, nec male cogitandum de Episcopis, qui difficiles & morosi videntur in ordinationibus, ne injuria sit Spiritui sancto, cujus singulari ductu ambientes clericatum, non religionis, sed commodi temporalis studio, tædio probationis, non diu in obsequio permanent. Cum hæc scribo lugens audio nuper tacito S. C. deliberatum ab uno e nobilioribus Galliarum ordinibus, ut si ordinarius per trinam requisitionem recusaret conferre ordines, vel litteras dimissorias dare ad ordines assumendos ab alio Episcopo, liceret adire quemcumque Episcopum etiam peregrinum. Unde hæc potestas Judici laico, ut possit compellere Episcopos, ut clericum ordinent, vel dimissorias litteras concedant? ejusdem potestatis est dimissorias litteras concedere ac ordinare; d. Cap. nullus. Et si Judici seculari, post trinam requisitionem Episcopi, licet dimittere clericum, ut a quocumque ordinetur, Senatus erit manum imponere, vel litteras dimissorias concedere. Electionem Mediolanensis Episcopi, quæ plebi cum clero communis erat, ab Episcopis sibi delatam a se rejecit Valentinianus. Major est, inquit, res, quam quæ nobis conveniat, vos, qui divina gratia præditi estis, multo melius Episcopum eligetis. Μαῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς τὸ ἐγχειρήμα· ὑμῖς γὰρ ὡς θείας ἡγεμονίας χάριτος, καὶ τῷ ἀγγλωττικῇ εἰδεξάμενοι, ἀμεινον ἡφιστάδε; ut tradit Theodoret. l. 4. cap. 6. Ordinationem clericorum, quæ nihil civile habet, nihil nisi sacrum, & spirituale, ita ne ad suum Tribunal revocabit Senatus, ut ordines a quocumque peti concedat, deluso, trina requisitione, proprio Episcopo, quæ causa Senatus-consulti, infracta, inquit, durities Episcoporum? durior certe & iniquior est conditio Episcoporum, quorum fama tot patet calumniis & suspicionibus laicorum. Hac de re consequentem audi Chrysostom. de Sacerdot. lib. 5. cap. 82. ἀνάγκη τὸν πρῶτον μὲν εἰς ἐπομένον ἀλόγως. Necessè est Antistites absurdas querelas sustinere. Vix audiendi in Episcopos laici, quia oppido eis plerumque infesti existunt; Can. laicos, Can. laici, 2. qu. 7. asperior videbatur Basilius Libanio epist. 154. inter eas, quæ sunt Basilii: Πᾶς μὴν Ἐπίσκοπος πρᾶγμα δυσγρίστον. Episcopus difficilis est ad donandum. Sed Pagani Sophistæ vituperio nihil de laude Basilii deteri, nec ejus laudi quid accedere potuit. In ordinationibus duritiem Episcoporum arguis, id est justum disciplinæ ecclesiasticæ modum, quin multo convenientius est, quod vituperetur remissio vel indulgentia quorundam, qui sine delectu ordines confectunt, & quasi spargunt in plebem; Zozimus epist. 1. Facit hoc nimia remissio confecerunt nostrorum, qui pompam multitudinis querunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri, hinc passim numerosa popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium, reperitur, dum Parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, divinos ordines largiuntur, quod oportet districti semper esse judicii; Can. si officia, 59. dist. Hieronym. in Esaie cap. 58. Plerique nostrorum κειροτονίαν, id est ordinationem clericorum, quæ non solum ad imprecationem vocis, sed ad impositionem impletur manus, ne scilicet, ut in quibusdam risimus, vocis imprecatio clandestina clericos ordinet nescientes, sic intelligunt ut assumant testimonium Pauli scribentis ad Timotheum, manus cito nemini imposueris neque communicaveris peccatis alienis, non est enim peccatum leve mittere margaritas ante porcos, & dare sanctum canibus, & ordinationem clericatus nequaquam sanctis, & in lege Dei doctissimis, sed affectis suis tribuere, & vilium officiorum ministris, quodque his dedecorosius est muliercularum precibus. Væ illis, qui male dispensant ordines, apud supremum mortalium Judicem de his rationem reddituri. Sed cum Sacerdotes a Deo constituti sint, & potestatem conferendi ordines a Spiritu sancto acceperint, laici, quorum nullæ sunt partes in spiritualibus, minime debent se immiscere ordinationum negotio. Non licet clericos statuendi in Ecclesia habere aliquam potestatem, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; Can. bene, 96. dist. cap. Ecclesia Sanctæ

Tom. I.

E

† In editionibus Parisiensi & Lugdunensi legitur, ἐκείνην εἰδεξάμενοι ἀμεινον ἡφιστάδε. Ut tradit Theodoret. lib. 4. Cap. 6. Tu vero lege, ἐκείνην εἰδεξάμενοι ἀμεινον ἡφιστάδε; ut tradit Theodor. lib. 4. cap. 7.

Mariæ de constitut. Propter duritiem Episcoporum addunt & iidem, laboramus penuria clericorum, Ecclesiæ singulæ vix unum habent Presbyterum, messis multa, operarii pauci; sed melius est Sacerdotes pauciores bonos, quam plures malos vel inutiles habere ministros; Can. tales, 23. dist. d. Cap. cum sit ars: & in promotionibus clericorum maxime cavere debet Episcopus, ne per occasionem supplendæ penuriæ clericalis, vitia potius, idest pravos clericos divino cultui ingerat, quam familiæ Domini compendium procuret; Can. monachus, 77. dist. Durius & diutius probantur monachi, quam clerici, ut caret religio viris, immo totus orbis plenus est monachis, probentur clerici antequam promoveantur, nec timeatur probationibus tædio defuturum numerum clericorum; plures melior disciplina provocat ad amplectendos ordines, quam moretur; immo fastidio vilescit gradus, quo facilius acquiritur. Merito igitur Episcopis permittenda est libera potestas ordinationis clericorum, quæ est tota Spiritus sancti, & ut adversariorum testimonio uramur; Petrus ipse Cugnerius, quo nemo sæcularior, & offensior Ecclesiæ, liberam potestatem ordinationis clericorum non attigit, de hoc uno conquestus est, quod Episcopi ordines conferrent indignis, ut ampliarent numerum subditorum, damno jurisdictionis sæcularis. Episcopus clericos ordinat suo periculo, de his rationem redditurus Deo: nunc igitur æquum est Episcopo liberum esse iudicium de his quos ordinaturus est, peccat Episcopus si ordinandos non probet, quia in ordinandis non sufficit si criminis labe careant, sed desideratur, ut vitæ & morum meritis polleant; Ambros. in 1. ad Timoth. cap. 5. *Peccat enim si non probat, & sic ordinat, melior enim ceteris debet probari, qui ordinandus est, non enim sufficit, si sine crimine sit, quia merita ejus debent præire bonorum operum, ut dignus habeatur ad ordinationem.* Relinquamus igitur Episcopo plenum arbitrium ordinationum, e quibus pendet ejus salus, ne infelix alieni delicti poenam sustineat ip tremendo Dei iudicio.

CAPUT IV.

*Ordinis Episcopalis est consignatio seu confirmatio baptizatorum.
Notatur error Vicecomitis.*

AD Episcopum solum pertinet & confirmatio seu consignatio baptizatorum in fronte eum chrismate, Can. Presbyteris, de consecr. dist. 4. Can. de his, Can. manus, Can. novissime, & V. seqq. de consecr. dist. 5. Conc. Trid. sess. 7. de sacr. confirm. Can. 3. Est enim ordinis Episcopalis, quia per eam confertur plenitudo gratiæ Spiritus sancti, d. Can. Presbyteris & aliis. Unde eadem dicitur confirmatio sancti Spiritus per chrisma; Can. pervenit 30. qu. 1. Adeo vero propria Episcoporum est confirmatio, ut Chorepiscopis non liceat baptizatos consignare, quia non habent apicem Pontificatus; Can. quamvis, 68. dist. Hæc fuit constans & perpetua consuetudo Ecclesiæ Romanæ, ut soli Episcopi baptizatos signarent, & hoc est quod dicitur a Gregorio I. lib. 3. epist. 26. ad Januarium Episcopum Calaritanum Sardiniae, se vetuisse Presbyteris Calaritanis ne baptizatos in fronte signarent, secutum veterem consuetudinem Ecclesiæ Romanæ; Can. pervenit, 95. dist. Et inde Novatum damnavit Cornelius Pontifex, quod Presbyter ordinatus esset, omisso signaculo dominico, quo post baptismum obsignandus erat ab Episcopo priusquam Presbyter ordinaretur; Euseb. lib. 6. cap. 43. *ὁ μὲν ἰδὲ πᾶν λοιπὸν ἔτυχεν, διαφυγὼν τὸν νότον, ὃν χρὴ μεταλαμβάνειν κατὰ τὸν αἵναιον τῆς Ἐκκλησίας κανόνα· πῶς τε σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου.* Sed neque postquam liberatus est morbo, reliqua percepit, quæ juxta ecclesiasticam regulam percipi debent: neque ab Episcopo obsignatus est. Alia fuit consuetudo aliarum Ecclesiarum, ut liceret etiam

etiam Presbyteris baptizatos obsignare, ut Calaritanæ, quam rejecit Gregorius I. secutus consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, lib. 3. epist. 9. ad Januarium, Can. Presbyteri, de consecr. dist. 4. Idem postea restituit motus querelis Calaritanorum, annuitque ex dispensatione Apostolica, ut absente vel deficiente Episcopo etiam Presbyteris liceret baptizatos consignare; d. Can. pervenit. Eadem fuit consuetudo Ecclesiæ Alexandrinæ, totiusque Ægypti, de qua testatur Hilarius diaconus apud Ambros. in epist. ad Ephes. cap. 4. *Apud Ægyptum, inquit, Presbyteri consignant, si Episcopus non est; Auctor quæst. utriusque testam. cap. 100. Nam in Alexandria & per totam Ægyptum, si desit Episcopus consignat Presbyter.* Moribus Hispaniæ eodem jure usos Presbyteros etiam præsentem Episcopo, saltem eo mandante, auctor est Martinus Bracharen. in Can. omni tempore, de consecr. dist. 4. Apud Græcos idem fuit mos, ut Presbyteri baptizatos chrismate linirent, de quo Latinos insinuas quod hujusmodi usum non ferrent, testis est Nicolaus I. epist. 70. *Et insinulare tentant quoniam eosdem Presbyteros chrismate linire baptizatorum frontes inhibemus.* Cum vitio schismatis mos iste perdurasset apud Græcos, sopito schismate, & Ecclesia Constantinopolitana restituta Ecclesiæ Romanæ, Innocent. III. qui tunc apostolicam sedem feliciter tenebat, sanctionem promulgavit, ne Presbyteris liceret baptizatos consignare, nihil obstante consuetudine, quia ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, consuetudine, vel præscriptione acquiri non possunt; Cap. quanto de consuetud. His demptis, una cum Ecclesia Romana fuit consuetudo Ecclesiarum, ut solus Episcopus ministraret confirmationem; Hieronym. ad Luciferianos: *Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui longe in minoribus urbibus, per Presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat.* Et idem in Sophon. *Sacerdotes quoque, qui dant baptismum & ad Eucharistiam Domini imprecantur adventum, faciunt oleum chrismatis, manus imponunt, catechumenos erudiunt, levitas & alios constituunt Sacerdotes.* Idem in Marc. cap. 1. *Quod consummatur per sponsum initiatur per Paranympum, unde catechumeni, hoc est instructi, incipiunt per Sacerdotem, & chrismantur per Episcopum.* Ejusdem consuetudinis fidem facit Jacob. a Vitriac. hist. Occident. cap. 37. *Licet autem in eminentiori parte homini ab eminentioribus personis prædictum conferatur Sacramentum, aliquando tamen propter defectum vel paucitatem Episcoporum, minoribus Sacerdotibus dispensative est concessum. His autem temporibus cessante dispensatione, si contra institutionem Ecclesia a simplicibus Sacerdotibus attentaretur, irritum haberetur, &c.* Inde ne baptizati, jam excrecente plebe fidelium, confirmationis signo diutius carerent, secutus est mos, ut Episcopi, quorum erat id munus, confirmationis causa Dicecesim obirent, & hoc est quod insinuat Hieronym. ad Luciferianos, cum ait hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut Episcopus propter impositionem manuum excurrat, sed quia hac occasione nimis gravabantur Presbyteri, vetuit Gregorius I. ne Episcopi graves sint Presbyteris, nimirum exactione annonarum, quoties ad consignandos infantes procedunt; Can. relatum, 10. qu. 3. Ex quo satis liquet quam supine lapsus sit Vicecomes de baptismo lib. 5. cap. 32. cum credidit hunc ritum, ut Episcopi Dicecesim lustrarent confirmationis administrandæ causa, cœpisse post tempora Caroli Magni, cum jam notus esset a temporibus Hieronymi & Gregorii.

CAPUT V.

Ordinis episcopalis est consecratio Ecclesiarum & altarium. Novus intellectus cap. 1. de religiof. domib. Solemnia consecrationis Ecclesiarum.

Ordinis episcopalis etiam est consecratio chrismatism, benedictio campanarum.

ECCLESIA vel monasterium ædificari non potest sine consensu Episcopi, nec priusquam Episcopus locum dedicaverit solemni oratione & fixatione Crucis, quam Græci *συνοδικία*; Nov. Justin. 67. & 131. cap. 7. Synod. Chalced. Can. 4. Can. quidam, 18. qu. 2. Constantinopolit. I. & II. Can. 1. Balsam. in Can. 86. Synod. Carthag. & in Can. 17. Synod. Nicæn. II. Beda hist. Anglic. lib. 3. cap. 23. Cedd. Episcopus Orientalium Saxonum construxit monasterium, quod Lestingen vocatur, ope Ediluadi filii Osualdi Regis, cujus solum, priusquam ædificium moliretur, precibus & jeuniis per totam Quadragesimam dedidit, dicebat enim hanc esse consuetudinem eorum, a quibus normam disciplina regularis didicerat, ut accepta nuper loca ad faciendum monasterium vel Ecclesiam, prius orationibus ac jeuniis Domino consecrent. In Ecclesiis ædificandis requiritur consensus Episcopi, ne Ecclesia ædificetur sine dote, quia Ecclesia non est ædificanda sine idonea dote; Can. nemo, Can. placuit, de consecr. dist. 1. Can. placuit 1. qu. 2. Can. sic quidam, Can. noverint 10. qu. 1. Cap. cum sicut de consecr. Eccles. vel altar. Nov. 67. & Nov. 123. cap. 18. Imo Ecclesia non est ædificanda, priusquam fundator Episcopo offerat dotem Basilicæ, & obsequium per traditionem chartulæ; d. Can. placuit, 1. qu. 2. Conc. Wormac. Can. 4. Postquam vero Ecclesia constructa est, consecranda est a proprio Episcopo; d. Can. nemo, d. Can. placuit, 1. qu. 1. Can. perfectis, 25. dist. Conc. Arausic. I. Can. 14. & Arelat. II. Can. 36. iisdem verbis. *Dedicatio illius est in cuius territorio Ecclesia adsurgit.* Quod Nicolao perperam tribuit Gratianus in Can. si quis Episcoporum 16. qu. 5. iisdem enim verbis desumptum esse patet ex Conc. Arausic. & Arelat. II. Gregorius Turonensis Episcopus de vit. patr. cap. 8. de se ipso: *Factum est autem, ut post dies plurimos, ad benedicendum Ecclesiam in Parochia Paternacensi urbis Turonicæ invitaremur.* Hoc jure capellam a Conrado Imperatore fundatam in proprio fundo, haud procul Colonia, a Colonienfi Episcopo consecratam refert Otto Frisingens. de gest. Friedric. I. lib. 1. cap. 62. Ecclesia, inquam, consecranda est a proprio Episcopo, non ab alieno, nisi de licentia proprii Episcopi; d. Can. placuit, vel de consensu capituli, sede vacante; & ita Ruthenenfi Ecclesia vacante, infelicitate Gothici dominatus, Sidonius Arvernorum Episcopus baptisterium idest baptismalem Ecclesiam consecravit in Ruthenis, ab Elaphio fundatore invitatus; auctor est ipse lib. 4. epist. 15. ad Elaphium: *Nam baptisterium, quod olim fabricabimini, scribitis jam posse consecrari, ad quæ festa vos voti, nos ministerii, officii multos, fidei totos causa sollicitat.* Ideoque si Episcopus ipse Ecclesiam ædificet in aliena Dicecesi non potest eam dedicare, dedicatio illius est in cuius territorio Ecclesia adsurgit; d. Can. si quis Episcoporum. Hoc jure cum Remigius Lincolnienfis Episcopus Ecclesiam suo sumptu ædificatam dedicare disponderet, Thomas Eboracensis Episcopus intercessit, appellatione interposita ad sedem apostolicam, sed lis morte Lincolnienfis exempta; Matth. Westmonaster. ad ann. 1091. Consecratio Ecclesiarum & altarium est ordinis episcopalis, quam ob causam Chorepiscopis & Presbyteris utraque vetatur; Can. perfectis, 25. dist. & exempti quoque, quoad consecrationem Ecclesiarum, consecrationem chrismatism, ordinationem clericorum, & alia quæ sunt ordinis episcopalis, non liberantur a jurisdictione Episcopi Dicecesani; Cap. veniens de præscript. Dedicatio est propria Dice-

cecia-

cesani Episcopi, ob id quod dicitur in Cap. 1. de religiof. domib. ex Gregorio ; cum quaeritur de dedicanda Basilica, spectandum esse quisnam Episcopus baptizaverit incolas loci, & ad cuius consignationem sub annua devotione concurrerint, non habet locum in Ecclesiis Dioecesis, quæ non habet certos & distinctos limites, ut stulte Glossa comminiscitur, singulæ enim Dioeceses habent suos limites, & quaestio erat de Ecclesia sita in Dioecesi, de qua non dubitabatur quin proprios haberet limites, nec in eo spectatur jus proprietatis, idest cuius Dioecesis sit Ecclesia, quæ est dedicanda, & hoc est quod subjungitur : *Non enim terminis hæc aut locis convenit definiri* ; sed spectatur nuda possessio, ne diutius dedicatio differatur, idest ad dedicationem vocandus est Episcopus, qui est in possessione administrandi huic plebi baptismum & confirmationem. Ecclesiarum consecrationem ad sedem apostolicam revocavit Gelasius I. Can. de locorum, Can. præcepta, Can. Basilicas, de consecr. dist. 1. rationem instituti aperuit Luitprandus Ticinensis in ejus vita : *Item arguit eos, qui novas Basilicas, sub defunctorum nomine, absque præcepto sedis apostolica præsumebant sacrare, quod ideo facit, quia multi eo in tempore, etiam in nomine infidelium defunctorum constructiones edificabant, & sacris processionibus audacter instituebant*. Hoc jure usus est sæpius Gregorius I. Testem ipsum habemus lib. 2. cap. 9. lib. 5. cap. 122. lib. 4. cap. 18. Novum & insolens visum in Gallia Legatum peti a sede apostolica, Basilicæ dedicandæ causa. Cum Fulco Comes Andegavenfis Lucacense monasterium exædificasset, renuente Hugone Turonensi Archiepiscopo eam consecrare, quod illius votum non esset acceptandum, qui res & mancipia Matricis Ecclesiæ subripuisset, Joannem Rom. Pontificem adiit, & ab eo Legatum Ecclesiæ consecrandæ causa impetravit, is fuit Petrus Cardinalis, per quem Ecclesia est consecrata, ægre ferentibus Episcopis Galliæ. Causam Legationis damnavit eventus proxime secuto casu Ecclesiæ, quæ turbinis impetu solo afflicta est ; rem narrat Glaber. lib. 2. cap. 4. Olim solemnior fuit dedicatio Ecclesiarum ; etiam indicto conventu Episcoporum, per tempora Constantini memorantur varia encænia, seu dedicationes Ecclesiarum, & hac de causa celebriores confessus Episcoporum ; Euseb. lib. 10. cap. 3. *Ἐγκαινίων ἱορταὶ κατὰ πόλεις, καὶ τῶν ἀρτί νοσητῶν προσδύκτηριον ἀφαιρώσεις. Ἐπισκόπων τε ἐπὶ ταυτὸ συνελούσης. Dedicationum scilicet festivitas per singulas urbes, & oratoriorum recens structorum consecrationes : ad hæc Episcoporum conventus*.

Athanasium criminantibus Arrianis, quod Synaxis celebrasset in Ecclesia non consecrata, is sese excusavit, quod id factum esset die Paschæ vigente plebe, ob angustias aliarum ædium, neque encæniorum solemnitas celebrata esset, neque Episcopus quisquam vocatus, neque Synaxis celebrata ex denunciatione ; Auctor ipse Apolog. ad Constantium, *ἡ Ἐγκαινίων ἡμέραν ἐπεσκέψαμεν, ἐδὲ Ἐπισκοπὸς οὐκ ἦν, ἐδὲ ἄλλος Κληρικός, οὐδὲ τὴν οὐκ ἐκκλησίαν γέγονεν ἡ σύναξις. Non encæniorum diem celebravimus, neque Episcopus quispiam aut ullus clericus eo nomine evocatus est, neque ulla ex denuntiatione synaxis celebrata est*. Sub iisdem temporibus congregata pseudosynodus Antiochena adversus Athanasium occasione arrepta dedicationis Ecclesiæ, quæ a Constantino exædificata erat, *προ-λαβόντες τῶν Ἐγκαινίων τῆς Ἐκκλησίας. Auctor est Socrat. lib. 2. cap. 5. Ecclesia consecratur ab Episcopo non sine sanctuariis seu reliquiis idest illatione reliquiarum sanctorum ; Can. de fabrica, de consecr. dist. 1. Gregor. lib. 2. epist. 9. & lib. 5. cap. 122. de oratorio, vel baptisterio consecrando : Sanctuaria vero suscepta, sui cum reverentia collocabis*. Hinc plebe Mediolanensi dedicationem Basilicæ urgente, quousque invenisset reliquias Martyrum rem moratus est Ambrosius ; testis ipse epist. 85. *Nam cum Basilicam dedicasset, multi tanquam uno ore interpellare cœperant dicentes, sic in Romana Basilica dedices, respondi faciam si Martyrum reliquias invenero*. Ejusdem ritus solemnitis locuples testis Paulin. Epist. ad Sever. *Testis est autem Dominus, quod si vel scrupulum sacri cineris habuiss-*

† In citatis editionibus legitur ut hic. Corrigere tamen, *πρόλαβοντες* &c. Socrat. lib. 2. cap. 8.

sanctus, supra quam nobis ad Basilicam, quæ proxime in nomine Domini consummabitur, dedicandam necessarium erat, misissemus unanimi tui. Gregor. Tur. de vita patr. cap. 15. Erecto altari, loculoque in eo ad recipiendas Sanctorum reliquias preparato, ad benedicendum invitat Episcopum. Idem de miracul. lib. 1. cap. 33. Ac plerumque & ipse Pontifex de eo sudario decerpens pignora, ubi Ecclesias consecrabit, fideliter collocavit. Et Anastas. in Adriano I. Hic idem sanctissimus præsul in domo culta, quam Capracorum vocant, Beato Petro Apostolorum Principi a solo fundavit atque edificavit Ecclesiam, & in nomine ejusdem Deo factori suo dedicavit, recondens in ea reliquias ex vestimentis Salvatoris Domini Nostri Jesu-Christi &c. Dedicationi Ecclesiarum accedere solennes epulæ; Cedren. in Leone Philosph. Ἰνὴν δὲ μὲν προσεκληθὲν Λέων ὁ Βασιλεὺς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ λισσοῦ, εἰς τὴν καὶ νεμεθεῖσαν παρ' αὐτοῦ μὲν ἡγίων τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἱερῶν καὶ ἱερῶν ἐπιστάσας, καὶ εἰσελθεῖν. Junio mense Constantinus Afer in Monasterium suum, quod prope sanum Apostolorum condiderat, Imperatorem invitavit, ut dedicationi ejus, & prandio interesset. In dedicatione Radingensis Basilicæ, solennem procurationem per triduum ab Henrico II. Rege Anglorum monachis præstitam narrat Robert. Montensis in supplem. Sigiberti ad ann. 1165. Circa Octavas Paschæ Rex Henricus, fecit dedicari Ecclesiam Beate Mariæ de Radingis, & per tres dies regaliter procuravit conventum monachorum & hospites, data etiam dote non minima eidem Ecclesie. In dedicatione sacrarum ædium solennem ritum epularum jam olim in Anglia tulit Gregor. I. lib. 9. epist. 71. de commutandis fanis idolorum in Ecclesias: Aqua benedicta fiat, in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, reliquiae ponantur, & mox ut die dedicationis, vel natalicio Sanctorum Martyrum quorum illic reliquiae ponuntur Religiosis convivis solemnitate celebrent. Cujus meminit Beda lib. 1. hist. cap. 16. in consecratione Ecclesiarum captivi manumissi; Continuat. Bedæ lib. 1. cap. 16. Kenulphus Rex Merciorum apud Wincelcumbam, ubi Ecclesiam quæ adhuc superest Deo edificaverat, ipsa dedicationis die Regem captivum, fuit Edbrithus Rex Cantii I., manumittens libertate præcipuit. Nec omittendum ante consecrationem non dici Ecclesiam sed Basilicam; d. Can. Basilicas; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 11. Cum Sacerdos de Ecclesia, ad Basilicam psallendo procederet. Et idem ejusd. lib. cap. 26. Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus, & junioribus Ecclesie vel Basilicæ annos jussit exigi. Solemnitates dedicationis perpetuum argumentum est, quod anniversarius dies dedicationis Ecclesiarum solemnī religione celebratur; Can. Solemnitates de consecr. dist. 1. Augustin. de tempor. Sermon. 255. Sicut optime novit sanctitas vestra, fratres, consecrationem altaris hodie celebramus, & juste ac merito gaudentes celebramus festivitatem, in qua benedictus vel unctus est Lapis, in quo nobis divina Sacrificia consecrantur. Et in consecratione Ecclesiarum Episcopus potest sibi reservare partem oblationum, quæ die dedicationis, vel natalis Martyrum, quorum reliquiae ibi coluntur, a fidelibus offeruntur, vel si hac de re nihil convenerit, auctoritate sedis apostolicæ definiendum est, quid Episcopo pro consecratione, eulogiæ seu benedictionis nomine offeratur; Can. Eleutherius, 18. qu. 2. Præter ordinationem clericorum, consecrationem Basilicarum & altarium, ad Episcopum pertinet etiam consecratio sacri chrismatis; d. Can. perfectis; Can. Presbyteris, Can. si quis de alio; Can. omni tempore de consecr. dist. 4. Can. 1. Can. Presbyter, 26. qu. 6. Hieronym. in Sophon. Sacerdotes quoque qui dant baptismum, & ad Eucharistiam Domini imprecantur adventum, faciunt oleum chrismatis, manus imponunt, catechumenos erudiunt, levitas & alios constituunt Sacerdotes. Frodoard. in Chronic. ad ann. 967. de Adalberone Laudunensi Episcopo: Remis denique postea Kal. Aprilis Episcopus est ordinatus, in sancto palmarum die, exin Laudunum rediens sacrum chrisma sacravit, ecclesiastico more, die vero Paschæ primum in propria resedit sede. Infelicitatem vacantis Ecclesie Moguntinæ, his maxime quod non esset Episcopus, qui Clericos

† In editione Parisiensi, μὲν ἡγίων; in Lugdunensi μὲν ἡγίων. Corrige μὲν ἡγίων

† Sic legitur; in dictis editionibus, pro præcipuit

nos ordinaret, chrisma conficeret, & alia quæ sunt ordinis episcopalis defungeretur, luget Conradus in Chronic. Moguntin. *Non erat qui clericos in ipsa Dia-cesi ordinaret, chrisma conficeret, pœnitentes admitteret, moniales velaret, capellas & Ecclesias consecraret.* Ac etiam exempti in petitione chrismatis, consecratione Ecclesiarum vel altarium, & aliis quæ sunt ordinis subjiciuntur Episcopo; d. Cap. veniens.

In censu Episcoporum est etiam benedictio sacrorum vasorum, ut patenar, calicis & aliorum, & sacrarum vestium; Cap. unic. §. Ungitur, de sacra unct. Pallas altaris vocat; Can. altaris, Can. nemo, de consecr. dist. 1. Ad Episcopum spectat etiam Benedictio campanarum; Paul. Langius in Chronic. Citizens. Anno Dom. 1247. *Theodoricus Episcopus nosse campanam maximam Erphordia tunc suam consecravit & benedixit ibidem.* Signa monasterii S. Albani in Anglia benedixit & Godefridus Episcopus S. Asaph. His Abbas Albani in Roberto Albe: *Benedixit quoque signa Ecclesie S. Albani tam minora quam majora.* Antiquiorem usum benedictionis signorum seu campanarum tradit Helgald. in vita Roberti Regis: *Capella hujus piissimi, prudentissimi, potentissimique Regis Roberti talis fuit, signa quinque unum ex his satis mirabile, in quo undecim millenaria metalli, & sexcentæ libræ fuerunt, cui imprimi jussit signum baptismi de oleo & chrismate facti, sicut ordo deposcit ecclesiasticus, & ut vocaretur Robertus, attribueret Spiritus sanctus.*

† In editione Parisiensi, *nosse*; in Lugdunensi *nosse*.
Legit *nosser*

C A P U T VI.

Episcopalis ordinis est benedictio Abbatum.

INTER ea quæ sunt Ordinis Episcopalis ad Episcopum pertinet & benedictio Abbatum; Cap. statuimus de suppl. neglig. prælat. Cap. cum contingat, de ætat. & qual. præfic. Cap. cum inter R. de Elect. Can. quoniam, 69. dist. & Abbatissarum; Cap. meminimus, de accusat. Clem. attendentes, de stat. monach. Ordo Roman. ex Canone Theodori: *In Ordinatione Abbatis Episcopus debet Missam cantare, & eum benedicere inclinato capite, cum duobus vel tribus de fratribus suis, & dat ei baculum & pedules &c.* Et pro benedictione Abbatis Episcopo palefridum vel aliud quicquam exigere non licet; Cap. sicut tuis, de Simon. Conc. Lateranens. habitum sub Innocentio III. cap. 63. & ipse Innocent. lib. 1. epist. 198. & 326. Olim Abbates omnes ante benedictionem tenebantur Episcopo edere solemnem professionem subjectionis obedientiæ & reverentiæ, salvo ordine suo, quæ est formula professionis fieri solitæ ab Abbatibus Cisterciensis Ordinis; Cap. ne Dei Ecclesiam, de Simon. Hujusmodi professionem ægre, & non sine contradictione præstabant Abbates, subjectionis impatientes. De ea recipienda ab Abbate si in eam, quam ab initio detrectabat, consenserit, Coepiscopum hortatur Fulbertus epist. 41. *Igitur si Abbas Sancti Benedicti de vestro contemptu culpam suam recognoverit & illam deinceps subjectionem promiserit, quæ vobis canonice debetur, hortor & suadeo ut recipiatis &c.* Bernardo Abbati majoris monasterii culpæ datum a suis monachis quod benedictionem accepturus, Turonensi Archiepiscopo subjectionem promississet, de quo eum tuetur Ivo Carnot. epist. 73. *De cætero quod calumniantur non recte vos fecisse, quod ante benedictionem promissistis obedientiam sedi Metropolitanæ, vana, vel nulla calumnia est, quomodo enim connexa sibi ad invicem poterunt esse membra Corporis Christi, nisi dispensatores canonicarum, vel monasticarum congregationum, eam obedientiam exhibeant Prælati suis, quam sibi exhiberi volunt a subditis suis.* Non tenentur Abbates exempti hujusmodi professionem edere Episcopo, quia jus professionis est contrarium

libertati; Cap. cum olim propter. de Privileg. A Goffrido Abbate Vindocinensi et si exempto professionem extorsit Ivo Carnotensis Episcopus, post multas concertationes, de quibus ipse Ivo epist. 195. non jure elicitam professionem irritam pronunciavit Urbanus II. & post eum Paschalis II. de quo Goffrid. ipse lib. 2. ep. 7. 14. & 27. Benedictionem sine professione ab Archiepiscopo Cantuariensi accepit Abbas S. Augustini Cantuariensis tanquam exemptus, sed in Ecclesia sua benedici voluit, in argumentum exemptionis; Marth. Paris ad ann. 1163. Eodem anno Clarembaldus Sancti Augustini electus, benedictionem a Thoma Cantuariensi Archiepiscopo accipere quarebat, sed in sua Ecclesia & sine professione, ut suspicio subjectionis, in posterum prorsus adempta esset. Anno 1177. eadem lis recruduit inter Richardum Archiepiscopum Cantuariensem & electum Abbatem monasterii S. Augustini, Abbatem electo contendente se benedicendum a Cantuariensi in propria Ecclesia, non in Metropolitana, hac de causa ab Abbate appellatum ad sedem apostolicam, & ab Alexandro III. impetratum rescriptum ut ipse & successores in propria Ecclesia benedictionem acciperent a Metropolitano, sine professione obedientiae, rescripto significato Cantuariensi, quadam die, caprato tempore absentiae Abbatis, accessit ad monasterium S. Augustini, contestatus se eo venisse electi Abbatis, benedicendi causa, cumque is non appareret appellavit ad sedem apostolicam. Electus Romam profectus, ab Alexandro III. munus benedictionis accepit. Rem fusius narrat Hoveden in Henrico II. Aliquando si Episcopus renuat benedicere Abbatem, maxime exemptum, Summus Pontifex ei benedictionis munus impendit, ut in Abbate Sancti Augustini Cantuariensis actum est ab Alexandro III. De jure si Episcopus tertio requisitus, benedicere Abbatem sine causa renuerit, potest ipse Abbas proprios monachos benedicere & alia quae pertinent ad officium exercere, donec ipse Episcopus duritiem recogitet & Abbatem benedicere non recuset; Cap. statuimus de supplend. neglig. praelat. quod pertinet ad Cistercienses, & commune factum Praemonstratensibus; Innocent. III. d. epist. 326. lib. 1. *Si quis etiam ex vobis canonice electus in Abbatem, Diocesano Episcopo semel & iterum, per Abbates vestri Ordinis presentatus, benedictionem ab eo non potuerit obtinere, ne Ecclesia ad quam vocatus est destituta Concilio periclitetur, officio & loco Abbatis plenarie secundum Ordinem fungatur in ea, tam in exterioribus providendis, quam in interioribus corrigendis, donec aut interventu generalis capituli vestri aut praecepto Romani Pontificis seu Metropolitanus, benedictionem suam obineat.* Episcopo recusante benedicere Abbatem, benedictio non devolvitur ad Metropolitanum, quia in his quae sunt ordinis episcopalis, quorum in censu est benedictio Abbatum, non fit devolutio ad Superiorem, sed propter duritiem Episcopi, in poenam nimiae austeritatis, Abbati conceditur auctoritate apostolica, ea omnia facere, quae Abbates benedicti facere solent, quia trina requisitio habet vim & effectum benedictionis, & propter moram Antistitis, Abbas quasi tacitam benedictionem nanciscitur auctoritate apostolica; ut in casu non absimili, si Episcopus, praeter debitam obedientiam contra libertatem ordinis, ab Abbate quid exigit, liberum est Abbati auctoritate apostolica quod petitur denegare; Cap. sane de excess. praelat. Neque adversatur quod confirmatio electionis Abbatis, vacante sede Episcopali devolvitur ad Metropolitanum; d. Cap. sicut tuis: vel ad capitulum; Cap. cum olim, de majorit. & obedient. quia hoc verum est in confirmatione electionis, quae est Jurisdictionis, non in benedictione electi, quae est ordinis episcopalis. Neque etiam obstat quod constitutum est ab Innocentio III. in Praemonstratensibus cessante Episcopo in benedictione Abbati impertienda post alteram praesentationem, Abbatem pleno jure fungi officio donec ab Episcopo benedictionem obtineat, praecepto Summi Pontificis, vel Metropolitanus, quia praeceptum Metropolitanus non inducit devolutionem, imo excludit, jussus seu praeceptum Judicis non est sententia, sed nuda comminatio; L. quod jussu, ff. de re judicat. L. si opus de

de oper. & Metropolitano quidem datur potestas præcipiendi Episcopo ut Abbatem benedicat; sed Episcopo non imponitur necessitas parendi, vel eo cessante, non devolvitur potestas ad Metropolitanum. Benedictio Abbatis fit per manuum impositionem ab Episcopo; Synod. Nican. II. Can. 14. Can. quoniam 69. distin. & Cap. cum contingat, sed huiusmodi benedictio non est ordinatio; sed nuda super Abbatem oratio; Ivo Carnot. epist. 73. *Quid ergo est disceptandum de benedictione Abbatis, a quocumque Episcopo eam fuerit consecutus, in qua nec fit manus impositio, nec consecratio, sed simplex oratio, idest non fit manus impositio, quæ conferat ordinem, sed nudam benedictionem; & idem Ivo epist. 88. Cum Abbatis benedictio nulla sit Sacramenti repetitio. Unde beneficia promoti in Abbatem vacant post adeptam possessionem ante benedictionem, secus atque in Episcopo, in quo priora beneficia non vacant ante consecrationem, vel lapsus temporis consecrationi præfixi; Cap. cum in cunctis, §. cum vero, de Elect. Can. si qui Episcopi 92. dist. Oldrad. Consil. 14.*

CAPUT VII.

Episcopalis ordinis est velatio Virginum.

EPISCOPI est etiam consecratio seu velatio virginum; Can. perlectis, §. ad Episcopum 25. dist. Hieronym. ad Demetriad. *Scio quod ad imprecationem Pontificis flammeum virgine sanctum operuit caput. Ad Ambrosium Mediolanensem Episcopum fama sanctitatis confluxere virgines velandæ etiam de transmarinis partibus. Auctorem ipsum habemus de virginib. lib. 1. Denique de Placentino sacrandæ virgines veniunt, de Bononiensi veniunt, de Mauritania veniunt, ut hic velentur.* Arborii Præfecti prætorio Galliarum natam virginem consecravit Martinus Turonensis Episcopus offerente patre; Paulin. de vit. S. Martin. lib. 2.

Conserrat Antistes, pater offert, virgo sacratur.

Genovesam virginem numo æreo Cruce insigni collo appenso in sponsam Christi subarravit Germanus Autissiodorensis Episcopus, ut legitur in utriusque vit. apud Surium 3. Januar. & 31. Julii; & apud Stephan. Tornacens. epist. 178. Etiam Donatistæ suas habebant virgines, quæ velabantur ab ipsorum Pseudoepiscopis; Optat. Milevit. lib. 2. *Supra memoratus Felix, inter crimina sua & facinora nefanda ab eo comprehensa, puellam, cui mitram ipse imposuerat, a qua paulo ante pater vocabatur, nefarie incestare minime dubitavit.* Consecratio seu benedictio virginum est ordinis Episcopalis, quia imitatur ordinationem clericorum & per eum puella fit sponsa Christi, unde olim virgines in consecratione ungebantur in vertice; Synod. Romana II. sub Silvestro Can. 10. *Uncta vertice introducatur ad nuptias Christi, velamen capitis ferens non cordis.* Et pro consecratione virginum certi dies solemnes constituti erant, ut pro ordinatione clericorum; Can. devotis, Can. virgines 20. qu. 1. Hinc Chorepiscopis vetita est virginum consecratio, quia non habent apicem pontificatus; Can. quamvis 68. dist. Conc. Hispal. II. Can. 7. Idem juris est in Presbyteris; Can. si iubet, Can. Presbyter, 26. qu. 6. ne Episcopi viduas velare attentent, vetuit Gelasius in Can. devotis 20. qu. 1. Can. viduas autem 27. qu. 1. Concil. Paris. sub Ludovic. & Lothar. lib. 1. cap. 40. Inde emendandus est Can. 27. Concil. Arausic. I. ubi perperam legitur viduitatis servandæ professionem coram Episcopo factam non esse violandam, pro coram Presbytero; Can. viduitatis 27. qu. 1. Presbyteris non licet velare virgines, sed viduas tantum; Can. vidua 20. qu. 1. Viduæ recipiebant velum a Presbyteris non inconsulto Episcopo; Conc. Paris. d. Can. 40. vel ipsæ-

met velum sibi assumebant ab altari; Can. viduas quæ, 27. qu. 1. Hoc pacto intelligendum quod refert Regino 2. chronic. Willam viduam Berengarii Regis Italiæ statim post mortem viri sibi velum sanctimoniale assumpsisse. Abbatibus etiam viduas vel virgines benedicere non licet, & graviter damnantur Abbatiffæ, quæ hoc præsumpserint; Cap. nova quædam, de poenitent. & Can. 43. d. Conc. Paris. Etiam Abbatibus non sine privilegio sedis apostolicæ licuit benedicere virgines. Hoc jure usus est Abbas S. Albani in Joanne Abbat. Iste Abbas Joannes anno prædicationis ejus septimo decimo, die Sanctæ Trinitatis juxta privilegiorum Beati Albani tenorem apud Soprville benedixit novem sanctimoniales Kalendis Junii. Item idem in eadem solemnitate, ut ad consuetudinem & memoriam excellentiam privilegii S. Albani revocaret. Igitur Episcopi proprium est consecrare seu benedicere virgines, sed sollemnis consecratio virginum desit esse in usu: hodieque Presbyteris licet recipere professionem monialium, non sine auctoritate Episcopi. Adeoque olim etsi Presbyteris non liceret consecrare virgines, si tamen consecratio virginis e Presbytero facta esset per præsumptionem, ab Episcopo non esse iterandam existimavit Ivo Carnotens. epist. 41. Unde nec consecratio virginum, quæ ex auctoritate apostolica Episcoporum privilegio reservatur, si aliquando a Presbyteris usurpetur, propter Sacramentum Christi & Ecclesiæ, quod ibi continetur, nullatenus ab Episcopis iteratur.

CAPUT VIII.

Ordinis Episcopalis est sollemnis benedictio. Benedictio major & minor. Benedictio vis & gratia.

INTER ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, magis quam jurisdictionis, censetur & jus sollemnis benedictionis, quod Episcopus accipit in consecratione, virtute chrismatis. Episcopi proprium jus sollemnem benedictionem fundere super plebem; Can. denique 21. dist. Ambros. in psalm. 40. *Sicut enim cum Sacerdos benedicit, populus respondet, Amen, confirmans benedictionem sibi, quam plebi Sacerdos a Domino deprecatur.* Et Chrysostom. in Homil. 38. ad Antiochen. *οὐ γὰρ λαῖκοι παρὰ πᾶν ἱερίαν εὐλογεῖται.* Etenim laici a Sacerdotibus benedictionem accipiunt. Episcopi, inquam, propria est sollemnis benedictio, quæ post sacra peracta concipitur hac formula: Sit nomen Domini benedictum. Et hæc est benedictio, quam Episcopus e cathedra sollemniter mittit in plebem; Isidor. Pelusiot. lib. 1. epist. 122. *ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιδογγεῖται.* Pacem Sacerdos e fastigio cathedræ Ecclesiæ pronuntiat. Abbatibus vero non licet mittere benedictionem super plebem post sacra, nisi in Ecclesiis pleno jure ad eos spectantibus, idque non aliter quam ex speciali privilegio sedis apostolicæ; Cap. Abbates, de privileg. in 6. Presbyteris seu Parochiis sollemnem hujusmodi benedictionem super plebem mittere omnino non licet, & de hac velim accipias Can. 44. Conc. Agathens. *Benedictionem quoque super plebem in Ecclesia fundere aut poenitentem in Ecclesia benedicere, Presbytero penitus non licebit;* Can. ministrare, 26. qu. 6. Minorem idest minus sollemnem benedictionem Presbyteris emittere sui juris est; Can. ecce ego, 95. dist. absente scilicet Episcopo; Can. cum ad celebrandas, de consecr. dist. 1. Et hæc est benedictio, quæ dicitur Presbyteralis; Cap. 3. de offic. Archipresb. Diaconis non licet majorem aut minorem benedictionem super plebem mittere, *ἢ εὐλογίαν μικράν, ἢ μεγάλην*, ut tradit Auctor Constitut. Apostolicar. lib. 8. cap. ult. Laicis quanto minus; idem lib. 3. cap. 10. Benedictio Episcopalis quam mirabiles sunt virtutes, silentio præterire fas non est, nimirum hæc sunt curationes

ciones morborum insanabilium; varias curationes fecisse Martinum Turonensem Episcopum, olei a se benedicti chrismate, locuples testis Sulpitius Severus ejus discipulus dialog. 3. de ejus vit. Deinde pusillum olei cum exorcismi præfatione benedixit, atque in os puellæ sanctificatum liquorem, cum & linguam illius digitis teneret, infudit, nec fefellit sanctum virtutis eventus. Depulsio plagarum caelestium; Flodoard. in chron. ad ann. 944. In iisdem partibus per quosdam pagos ignei globi ferri videbantur in aere, quique nonnullas istuc circumvolantes incenderent domos & villas, a quibusdam vero locis crucibus oppositis cum benedictione Episcopali, & aqua benedicta repellebantur.

CAPUT IX.

Episcopi est pœnitentia, idest pœnitentiæ publicæ impositio, & reconciliatio pœnitentium. Pœnitentiæ publicæ modus. Ejus usus serius obsolevit. Eiusdem usus restitutus a Patribus Conc. Tridentini. Suadetur institutio pœnitentiæ publicæ.

PROPRII juris Episcoporum est pœnitentia, idest pœnitentiæ publicæ impositio, & reconciliatio publice pœnitentium; Conc. Carth. II. Can. 3. Carth. III. Can. 32. Can. si jubet, Can. Presbyter, 26. qu. 6. Cap. conquerente, de offic. ordinar. Cap. accedentibus, de excess. Prælat. Hinc Chorepiscopis non licet publice pœnitentes reconciliare; Can. quamvis, 68. dist. Conc. Hispalens. II. Can. 7. Abbatibus quoque non licet imponere publicam pœnitentiam, quia prohibentur manum mittere ad ea, quæ sunt ordinis Episcopalis; d. Cap. accedentibus. Et Presbyteris etiam non licet reconciliare publice pœnitentes; d. Can. si jubet, d. Can. Presbyter. Conc. Agathens. Can. 44. Can. ministrare, ead. caus. & qu. Synod. Carthag. Can. 46. apud Balsamon. pœnitentia publica ea erat, quæ imponebatur per Episcopum pro publico crimine, puta pro homicidio, adulterio, raptu mulieris; d. Can. Presbyter, Can. raptor, Can. statutum, 27. qu. 2. Can. quicumque, Can. admonere, Can. latorem, 33. qu. 2. Pœnitentes publice pœnitentiæ causa stabant in foribus Ecclesiæ, cilicio amicti, nudis pedibus, supplex Deum orantes, seseque commendantes precibus fidelium; Can. in capite 30. dist. d. Can. admonere; Cassian. collat. 18. cap. 15. *Sed cum duabus ferme hebdomadibus ita se omni conditione carnis, ac spiritus subiecisset, ut die Sabbati, vel Dominico, non ad percipiendam communionem sacram, sed ad proster-nendum se in limen Ecclesiæ, atque ad veniam suppliciter postulandam, matutinus accederet.* Pœnitentes publice vestem mutabant, capillum radebant; Augustin. de tempore sermon. 58. *Quasi nos quando pœnitentiam suademus, hoc dicamus, ut unusquisque magis sibi capillos studeat auferre, & non peccata dimittere, & vestimenta potius evellat quam mores.* Gregor. Turonens. lib. 6. cap. 28. Marcus quoque Referendarius, post congregatos de iniquis descriptionibus thesauros subito lateris dolore detentus, caput totondit, atque pœnitentiam accipiens spiritum exhalavit. Capitulare Carol. M. lib. 5. cap. 52. *Et ut quando unicuique quisquam Sacerdos sibi scelera sua confitenti, juxta prædictum canonum modum, pœnitentiam tribuit, nisi cenam dimiserit, aut habitum mutaverit, manus ei secundum canonicam auctoritatem imponat.* Idem vino & carne abstinebant, pane & aqua vitam tolerantes; d. Can. admonere, d. Can. latorem. Nec modo carne & vino, sed etiam conjugio abstinuisse pœnitentes signat Ambros. de pœnitent. lib. 2. *An quisquam illam pœnitentiam putat, ubi acquirenda ambitio dignitatis, ubi vini effusio, ubi ipsius copula conjugalis usus.* Publice pœnitentes etiam cingulum militiæ deponebant; d. Can. quicumque, d. Can. latorem, Can. de his 26. qu. 7. cingulo

militiæ deposito publicam poenitentiam subiisse Ludovicum P. referunt Theganus & alii scriptores ejus vitæ. Necnon poenitentium erat mortuos efferre & sepelire; Conc. Carth. IV. Can. 74. Can. Sacerdos, 26. qu. 7. Reconciliatio publice poenitentium fiebat in cœna Domini ab Episcopo per manuum impositionem; Conc. Agathens. Can. 9. d. Can. in capite; Ditmarus lib. 4. de funere Ottonis III. *Et iustis ei factis ab Heriberto Archiepiscopo Colonienſi, quarta die in cœna Domini ad Sanctum Petrum, ubi poenitentibus more ecclesiastico introductis, & indulgentia resolutis, anima presentis corporis ab Archipræsule remissio datur.* Et in decursu poenitentiae frequens fiebat manuum impositio; d. Can. in capite. Nimirum virgis tunſo capite, & hoc est quod significabat Purpurius Donatista apud Optatum Milevitan. lib. 1. cum vellet Cæcilianum, quasi male ordinatum Carthaginensem Episcopum, redigi in ordinem poenitentium: *Et quassetur illi caput de poenitentia.* Poenitentiae publicæ locus fuit in laicis dumtaxat: eam non subiere Presbyteri & diaconi, ut sacri ordinis pudori confuleretur; Conc. Carthag. V. Can. 11. & Leo ad Rustic. Narbonens. epist. 90. Can. confirmandum; & dd. seqq. 50. dist. Concil. Hybernens. Can. Presbyter, 82. dist. Poenitentia publica unica erat post baptismum, idest non iterabatur. Si forte qui semel susceperat poenitentiam publicam, iterum lapsus esset in casum obnoxium poenitentiae publicæ; Conc. Eliberit. Can. 7. Toletan. III. Can. 11. Ambrosi. de poenitent. lib. 2. *Nam si vere agerent poenitentiam, iterandam postea non putarent, quia sicut unum baptismum, ita una poenitentia, quæ tamen publice agitur, nam quotidiani nos debet poenitere peccati, sed hæc delictorum leviorum, illa graviorum.* Et Augustin. epist. 54. *In tantum autem hominum aliquando iniquitas progreditur, ut etiam post actam poenitentiam, post altaris reconciliationem vel similia, vel graviora committant, & tamen Deus facit etiam super tales oriri solem suum, nec minus tribuit, quam ante tribuebat, largissima munera vitæ ac salutis, & quamvis eis in Ecclesia locus humillima poenitentia non concedatur, Deus tamen super eos suæ patientia non obliviscitur.* Et hoc est quod ait Syriacus in epist. ad Himerium; Can. de his vero, 33. qu. 2. Poenitentem, qui acta poenitentia, iterum lapsus est, non habere suffugium poenitendi, quia publica poenitentia non iteratur, salva communionis gratia in extremis.

Melioribus Ecclesiæ sæculis viguit in Ecclesia poenitentiae publicæ usus, tanquam præsentissimum remedium salutis & fortissimum vinculum disciplinæ ecclesiasticæ. Hac de causa in Ecclesia Constantinopolitana institutus Poenitentiarius Presbyter, qui præesset poenitentibus, subsidio futurus Episcopo, cujus erant primariæ partes in his, quæ pertinent ad poenitentiam, maxime ad solemnem & publicam; Socrat. lib. 5. cap. 19. *Οἱ Ἐπίσκοποι τῇ Ἐκκλησιαστικῇ κανόνι πὺν πρεσβύτερον, πὺν ἐπὶ τῆς μετανοίας προσέβησαν, ὅπως ἂν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα πταίσαντες, ἐπὶ αὐτῷ προβληθόντες αὐτῷ πρεσβυτέρῳ ἔξομολογῶνται τὰ ἀμάρτηματά. Episcopi Poenitentiarium Presbyterum albo Ecclesiastico adjecerunt, ut qui post Baptismum lapsi essent, coram Presbytero ad eam rem constituto, delicta sua confiterentur.* Ejusdem instituti fuit, quod in singulis Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis, fuit impositus Poenitentiarius; Cap. inter cætera, de offic. ordinar. Quod usu receptum in plerisque Ecclesiis, maxime in Gallia, unde memoratur Poenitentiarius Lemovicensis in Cap. proposuit, de cleric. excommunicat. ministrant. Sed poenitentiae publicæ usum cum officio Presbyteri Poenitentiarii sustulit Nectarius in Ecclesia Constantinopolitana, communis scandalo inde suborto, ob stuprum a diacono illatum mulieri poenitenti, de quo Socrates fufius loco modo laudato; & Sozomen. lib. 7. cap. 16. Nicephor. Callixt. lib. 12. cap. 28. In aliis Ecclesiis etiam Orientis non desit poenitentiae publicæ usus. Joannem quemdam reum nefariæ necis Æmilii ad poenitentiam publicam ineundam hortatus est; Synes. epist. 44. *ἔλθῃ σὺ γὰρ, καὶ ἐκκείῃ τῇ δίκῃ καὶ οὐ κήρῳ, καὶ πᾶς ὃν ἐ προκαδαίρει μετανοία δημοσιουδεῖσα. Tacens ac mutus protraheris, judicioque proponeris, tuque*

Et ego Et quemcumque publica poenitentia non prius expiaverit. In Ecclesia Romana tenacius retentus est usus poenitentiae; Innocent. I. ad Decentium: *De poenitentibus, qui sive ex gravioribus commissis sive ex levioribus poenitentiam gerunt, si nulla interveniat agritudo, quinta feria ante Pascha eis dimittendum Ecclesiae Romanae consuetudo demonstrat.* Per haec tempora consuetudinem Romanae Ecclesiae secuta Fabiola clarissima foemina, publicam poenitentiam non horruit ob secundas nuptias contractas superstiti priore viro, a quo non sine causa diverterat; auctor est Hieronym. ad Oceanum: *Quis hoc crediderit, ut post mortem secundi viri in semet reversa errorem publice sateretur, Et tota urbe spectante Romana, ante diem Pascha, in Basilica quondam Lateranensi, qui Casariano truncatus est gladio, staret in ordine poenitentium, Episcopo, Presbyteris, Et omni populo collacrymantibus sparsum crinem, ora lurida, Et squalidas manus sordida colla submitteret.*

In Mediolanensi Ecclesia singulari exemplo indicente Ambrosio ejus Ecclesiae Episcopo, poenitentiam publicam subiit Theodosius pro nefaria caede Thessalonicensium; Theodoret. lib. 5. cap. 17. Hoc exemplo erubescens poenitentiam publicam acerbius corripit Augustin. homil. 49. *Fortassis immo quod non dubitatur, propterea Deus voluit ut Theodosius Imperator ageret poenitentiam publicam, in conspectu populi, maxime quia peccatum ejus celari non potuit, Et erubescit Senator quod non erubuit Imperator, erubescit nec Senator, sed tantum Curialis, quod non erubuit Imperator, erubescit plebejus, sive negotiator, quod non erubuit Imperator.* Eadem tempestate solemnem poenitentiae publicae usum parè religione coluere Africanæ Ecclesiae: pro adulterio poenitentiam publicam indixit Augustin. d. homil. 49. *Agite poenitentiam qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia.* Unde desumptus est Can. agite 44. de poenit. dist. 1. Idem moris obtinuit in Gallia; solemnem poenitentiae publicae ritum, quæ fiebat in coena Domini, diligentius expressit Conc. Agath. Can. 9. d. Can. in capite. In publicis criminibus poenitentiam publicam probavit Carolus M. secutus Canones Africanos, & Constitutionem Leonis, de quo extat non unum Capitulare lib. 5. cap. 52. 53. Eodemque tempore poenitentiam publicam plerisque locis fere defuetam restitui, implorato etiam auxilio Principis, placuit Patribus Concil. Cabilonenf. II. Can. 25. *Poenitentiam agere juxta antiquam canonum constitutionem, in plerisque locis ab usu recessit, Et neque excommunicandi, neque reconciliandi antiqui moris ordo seroatur, ut a Domino Imperatore impetretur adjutorium, qualiter si quis publice peccat publica mulctetur poenitentia, Et secundum ordinem canonum, pro merito suo excommunicetur Et reconcilietur.* Et recenti harum legum memoria Ludovicum P. ad poenitentiam publicam adactum credibile est. Quod in Germania poenitentiae publicae quæ fieret in coena Domini solemne institutum in Ecclesia Colonienfi jam perdurasse sub exitu Ottonis III. modo observatum est ex Ditmaro. In Anglia præter memorabilia, quæ nimis nota sunt, exempla solemnis poenitentiae Henrici II. & Joannis Regum, non tacenda videtur hoc loco poenitentia publica civium Oxoniensium Nicolao Legato sedis apostolicæ judice, ob duorum clericorum suspensionem, acta sub annum 1213. de qua Matthæus Paris: *Venerunt autem ad eum Oxonia Burgenfes: quorum instinctu, Et presumptione, duo clerici suspensi fuerunt, absolutionem postulantes, quibus indicta poenitentia inter cetera præcepit, ut ad singulas civitatis Ecclesias depositis indumentis, pedibusque nudis, flagella portantes in manibus euntes, a Presbyteris Parochianis absolutionis beneficium cum psalmo quinquagesimo impetrarent.* Proximioribus etiam temporibus vetus disciplinæ memor Gregorius IX. blasphemos poenitentia publica per Episcopos multari voluit, adhibito etiam potestatis sæcularis auxilio, si necesse esset; ex Cap. statumimus de maledic. Denique per tempora penes Episcopos relictum est publicæ poenitentiae arbitrium in atrocioribus & publicis criminibus. Ac movissi-

me Conc. Trident. sess. 24. de reformat. Cap. 8. publice peccantibus publicam poenitentiam ab Episcopis pro modo delicti infligendam statuit. Sæcularibus durius videtur consilium & studium sanctissimorum Antistitum instaurandæ poenitentiae publicæ in gravioribus delictis, ipsis displicet severitas veteris disciplinæ, quasi non conveniens sæculo, & moribus istis, facile contemnitur sanctio Concilii Tridentini, quasi non admissi in Gallia, denique rejicitur poenitentia publica, quasi scandalum potius quam fructum paritura, & totis viribus explodenda, ne inde assurgat potestas Episcoporum in laicos: sed qua fronte improbatur restitutio veteris disciplinæ, eadem fides, eadem religio, non iisdem moribus? qui sperandum est eam salvam & incolumen futuram, nonne justum est votum omnium fidelium, Ecclesiam sibi & suæ dignitati restitui: per totum orbem effusa est Ecclesia auctoritate disciplinæ & poenitentiae: nonne iisdem modis tuenda est quibus sceleriter crevit. Non admittetur Concilium Tridentinum, fortassis hoc ferendum sit, si quid hac in re novi induxerit, at vero id nihil aliud statuit, quam quod pridem consentiens omnium Conciliorum & Patrum auctoritas, nec illud contemnere fas erit, quin convellantur canones Africani, quos religiose semper coluit Ecclesia Gallicana, multis sæculis ante Tridentinum Concilium. Poenitentiam publicam restitui placuit Patribus Concilii Cabilonensis II. Et ob eam rem imploratum auxilium Principis, is erat Carolus M. vota & sententiam iubens audit religiosissimus Imperator, & sua lege comprobavit poenitentiae publicæ usum nixus Concilio Carthagenensi & constitutione Leonis. Horrescis poenitentiam publicam tanquam incivilem, contumeliæ plenam, eam non horruit Theodosius, & posteris exemplo suo amplectendam proposuit. Nullam esse credis fructum poenitentiae publicæ, at sanior Theodosius per poenitentiam immane scelus se intellexisse sensit, seque ad sanam mentem rediisse contestatus est. Huiusmodi poenitentiae fructus est quod erubescencia ipsa partem habet remissionis; Augustino de vera & falsa poenitent. cap. 10. pudore publice poenitendi contrahitur pudor peccandi, & quos metus supplicii non terret, pudor standi inter poenitentes sæpius continet, & qui exemplo sceleris quasi contagio lapsi sunt, emendationis exemplo ad bonam frugem revocantur: non invidiosa in poenitentiae tribunali potestas Episcopi, quæ prodest ad salutem hominum, in qua Episcopus manum imponit poenitenti, non sine lacrymis, & iudex nullo discrimine cum reo humi prostratus pro ejus salute Deum supplex exorat alieni pudoris, & luctus particeps; Conc. Agathens. d. cap. 9. d. Can. in capite: *Et cum omni clero septem poenitenciales psalmos in terra prostratus Episcopus cum lacrymis pro eorum absolutione decantet*. Denique si sapias, publice interest Episcoporum potestatem foveri disciplinæ tuendæ causâ, quo fideles in officio contineantur, tollantur schismata & hæreses, quibus Respublica pariter atque Ecclesia scinditur, & labefactatur; Hieronym. ad Luciferianos: *Ecclesia salus in summi Sacerdotis dignitate pendet, cui si non exors quædam & ab omnibus eminens detur potestas, tot in ecclesiis efficientur schismata, quot Sacerdotes*. Nec salva esse potest disciplina, si Episcopi antiquum vigorem remittant; Cyprian. epist. 55.

CAPUT X.

*Ordinis Episcopalis reconciliatio Ecclesiarum pollutarum.
Ritus reconciliationis.*

AD Episcopum pertinet & reconciliatio Ecclesiarum pollutarum sicut confessio, quia utraque est ordinis Episcopalis, & requirit ministerium ordinis, ita ut per simplicem Presbyterum expediri non possit, non obstante quacunque consuetudine religionis; Cap. aqua, de consecr. Eccles. vel altar. quia ea quæ sunt ordinis Episcopalis, per inferiores carentes ordine præscribi non possunt; Cap. quanto, de consuetudin. & hoc juris usu perpetuum fuit; Carthagine nondum recepta a Vandalis, Basilicam Divi Cypriani per Sacerdotes Arrianos idest Episcopos, quorum proprium est nomen Sacerdotis, expurgatam solemmiter, seu reconciliationem fuisse auctor est Procopius de bello Vandalic. lib. 1. οἱ μὲν τῶν Ἀρειανῶν ἱερεῖς πᾶσι τὸν ἱερόν ἐκάδρασαν ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ τῶν ἱερῶν ἀναδραματίζοντες αἱ ναῖσαι ἐπέμωον. Sacerdotes Arriani templum omne purgarunt, & donaria quæ essent pulcherrima suspenderunt.

Et in Gallia cum Basilica B. Dionysii Martyris esset polluta tempore Chilperici, ex conflictu in ea suborto ob purgationem mulieris adulterii infimulatae, pro qua in Ecclesiam conventum erat, eam reconciliavit Ragnemodus Parisiensis Episcopus. Rem narrat Gregor. Tur. lib. 5. cap. 32. de reconciliatione Ecclesiae, expressius Aymoin. lib. 5. cap. 29. *Interem Ecclesia sine officiis manente, dum hæc ad Regem delata fuisset, interminatus est nulli eorum prorsus fore benevolam, donec Ragnemodi Parisiaci Antistitis, in cujus Diœcesi hæc acta fuerant, reconciliatione veniam merentur, quos Episcopus facinas consentes penitentia indicta communioni restituit, Ecclesiamque reconciliavit.* Et in Aquitania sub annum 1010. cum Basilica S. Martialis Lemovicensis esset polluta, quinquaginta circiter viris aut feminis præ turba oppressis in introitu Ecclesiae, eam per Arnaldum Petragoricensem Episcopum, absente Girardo proprio Episcopo, solemni ritu lustratam refert Ademarus, quem olim rerum Aquitanicarum studio totum exscripsi ex Codice Thuan. *Quadragesima vero media ad nocturnas vigilias multitudine populi in eadem Basilica ad tumultum B. Martialis intrante, viri cum mulieribus plus quinquaginta invicem conculcati intra Ecclesiam expiraverunt, & die crastina sepulti sunt, tum Episcopus Girardus abierat Romam, idcirco per Arnaldum missus est Episcopus, qui post tertium diem cum aqua episcopali Ecclesiam reconciliavit.* Ecclesiam licet exemptam reconciliavit Episcopus alienus vice proprii Episcopi, ideoque recte subnotatur ejus absentia ab Ademaro, quia Ecclesiae exemptae in his, quæ sunt ordinis Episcopalis, puta in consecratione chrismatis, consecratione Ecclesiarum, collatione ordinum & aliis similibus, subiciuntur Episcopo Diocesano; Cap. veniens de præscript. Ecclesia semel polluta non potest reconciliari per simplicem Presbyterum, etiam de mandato Episcopi, quia Episcopus quidem potest mandare inferioribus ea quæ sunt jurisdictionis, sed ea quæ sunt ordinis Episcopalis nequaquam potest demandare inferioribus; Cap. aqua, de consecr. Eccles. vel altar. Ratio differentiarum est, quod ea quæ sunt jurisdictionis, non ita hærent personæ Episcopi; at ea, quæ sunt ordinis, quæ Episcopus affequitur in consecratione, ita propria sunt Episcopi, ut ab eo cedi non possint alii quam Episcopo, & cedantur Coepiscopo non ut alii, sed ut alteri ipsimet propter vinculum & necessitudinem Sacerdotii, quæ Episcopos omnes velut unum habet, Ecclesias omnes velut unam colligit; Ambros. epist. 25. *Possent etiam illis videri suspecta necessitudinis sacerdotalis gravia.* Aliæ jure veteri Pontificio, si-

quidem dedicatio fiebat a Principe, sed ea alii mandari poterat. Hujus juris singulare argumentum est quod in L. sacra §. 1. ff. de rer. divis. locus sacer dicitur, cum Princeps eum dedicavit, vel dedicandi dedit potestatem. Si ecclesia consecrata polluta fuerit, reconcilianda est per Episcopum aqua benedicta cum vino & cinere; Cap. proposuisti de consecr. Eccles. vel altar. quam aquam episcopalem vocat Ademarus. Quod si Ecclesia non consecrata polluitur, non negatur posse reconciliari per simplicem Presbyterum aqua exorcisata, idest aqua benedicta cum sale; Gloss. in cap. ult. cul. vit. solemnem exorcismum seu reconciliationem Ecclesiarum sine causa affectasse Donatistas notat Optatus lib. 2. *Exorcistis & linistis sine causa parietes, ut hoc nequitia genere subrueritis simplicissimorum hominum mentes.*

CAPUT XI.

Episcopalis ordinis fuit canonizatio sanctorum. Quo tempore translata ad S. Pontificem. Adhuc penes Episcopum est translatio reliquiarum.

AB initiis surgentis ecclesiae canonizatio sanctorum fuit penes Episcopos, in sua quemque Dioecesi, tanquam apex & fastigium eorum, quae sunt ordinis Episcopalis, & ea fuit minus solemnis, nec aliam solemnitatem desideravit, quam quod Episcopus, cognita vitae sanctitate & miraculis defuncti, votis & concursu populi ad ejus tumulum, ipsius nomen in diptycha, seu sacras tabulas referret, quo ejus memoria quotannis solemni die coleretur; Cyprian. epist. 37. *Denique & dies eorum, quibus excedunt, amotate, ut communicationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus.* Tumulis Martyrum imponebat Episcopus altare, & sacram ardem. Vix e vita migravit Nilamnon inclusus, quam Theophilus Alexandrinus Episcopus super illius sepulcrum templum construxit; Sozomen. lib. 8. cap. 19. Zebina vita functo in eremo, ejus tumulo aedes sacra inaedificata apud Cittam vicinum oppidum; Theodoret. de vita patr. cap. 24. *ὁ δὲ Διοπίσιος Ἐβρινᾶς ἀποπελευθήσαι, εἰς τὴν πελάγυσαν αὐτῶν κώμην, Κίττα δὲ αὐτῶν καλεῖται τῶν νομιζομένων ἀτήλων, καὶ σπηλὴν δὲ τῇ δεξιᾷ μέγιστον φιλοδομήσαν.* Divino autem Zebina ante illum vita functo, vicinam apud Cittam iuxta facta sunt templumque loculo ejus maximum inaedificarunt. Ob id locum sepulturae B. Antonii celatum ex ipsius praecepto, ne sublato corpore Martyrium inaedificaretur refert Hieronym. in vita Hilarion. causam occultandi juxta praeceptum Antonii fuisse referentis, ne Pergamius sublato ad villam suam sancti corpore Martyrium fabricaretur. Sanctitatis laude clariores monachos Aegyptios a Sarracenis latrunculis interemptos ab Episcopis regionis in sanctorum numerum relatos memorat Cassianus collat. 6. cap. 1. *In hac summa vitae ac sanctitatis monachi commorantes, repente sunt a discurrentibus Sarracenorum latrunculis interempti, quorum corpora licet sciremus, tam a Pontificibus regionis illius, quam ab universa plebe Arabum tanta veneratione praecepta, & inter reliquias Martyrum condita, ut innumeri populi a duobus oppidis concurrentes, gravissimum sibi certamen indixerint, & usque ad gladium conflictum, pro sancta rapina sit eorum progressa contentio &c.* Et quod Martyri construebatur oratorium, Martyrium dicebatur; Conc. Chalced. Can. 8. l. 7. C. Th. de sepulcr. violat. Pallad. hist. Lausiac. cap. 105. *Εἰσελθὼν εἰς τὸ Μαρτύριον ἑαυτὸν δὲ φιλοδομήκει αὐτὸς ἐν ᾧ κατέκειτο λαίλαρα τῶ θεοῦ Ἰωάννη τῷ Βαπτιστῇ.* Ingressus est in suum Martyrium quod ipse edificarat, in quo locavit reliquias S. Joannis Baptista. Et Martyriarii clerici, qui praeerant oratorii dicatis in honorem Martyrum; Conc. Aurelianenf. II. Can. 13. *Abbatēs Martyrii reclusi, vel Presbyteri apostolica dare non praesumant.* Gregor. Tur.

Tur. de miracul. lib. 2. cap. 46. *Eo tempore cum post obitum martyrii, Urbanus diaconus hujus basilicæ ordinatur edituus. Et id. lib. 4. hist. cap. 11. Unde factum est, ut conjuncti clerici cum Leubaste martyrio & abbate cum magno apparatu Arvernium properarent. Cum quis martyrio occubuerat, Episcopus, cuius in dioecesi martyr passus erat, ea de re referebat ad Primate[m], a quo convocatis Episcopis, re plenius cognita, an is martyres inter cooptandus esset, decernebatur. Tempore Diocletiani, Mensurius Carthaginensis Episcopus, consultus a Secundo Tigisitano Episcopo illos, qui ex edicto sacros codices tradere recusassent, & eam ob causam martyrii agonem subiissent, in martyrum album referendos censuit; facinorosos vero vel fisci debitores, qui reatus eluendi causa, vel ære alieno se liberandi, sese ultro deferebant, eis denegandum esse nomen & honorem martyrum judicavit Augustin. in brevicul. collat. Quidam etiam in eadem epistola facinorosi arguebantur, fisci debitores, qui occasione persecutionis, vel carere debent onerosa multis debitis vita, vel purgare se putarent, & quasi abluerent facinora sua vel certe acquirere pecuniam, & in custodia deliciis perfrui de obsequio christianorum. Erant hæretici maxime Donatistæ, qui amulatione fidelium, martyrii gloriam affectabant, ideoque ne hujusmodi martyres dicerentur, vetuit conc. Carthaginens. I. can. 2. Martyrum dignitatem nemo profanus infamet, neque ad passiva corpora, quæ sepultura tantum propter misericordiam ecclesiasticam commendari mandatum est, redigat, ut aut insaniam præcipitatos, aut aliquos tali pacto, aut alia ratione peccati disjunctos, non ratione vel tempore competenti, quo martyria celebrantur, martyrum nomine appellet. Hac de causa etiam ne fideles deciperentur falsa religione pseudo-martyrum, sanctum fuit ne prius colerentur reliquiæ martyrum, quam vindicati essent, idest probati & affecti iudicio Episcoporum. A Cæciliano tum archidiacono, postea Episcopo Carthaginensi reprehensa est Lucilla, potens sed factiosa femina, quod ante sacram communionem os nescio cuius martyris nondum vindicati libaret, idest osculo delibaret; Opat. Milevit. lib. 1. Hoc apud Carthaginem post ordinationem Cæciliani factum esse, nemo est qui nesciat, per Lucillam scilicet nescio quam feminam factiosam, quæ ante concussam persecutionis turbibus pacem, dum adhuc in tranquillo esset ecclesia, cum correptionem archidiaconi Cæciliani ferre non posset, quæ ante spiritalem cibum & potum os nescio cuius martyris, si tamen martyris, libare dicebatur, & eum præponeret calici salutari os nescio cuius hominis mortui, etsi martyris, sed necdum vindicati, correpta cum confusione irata discessit. Sed cum sæpius obrepente zelo contingeret fideles decipi, falsorum martyrum cultu, ut tempore Alexandri III. in quodam, qui in temulentia necatus ferebatur, Alexander III. constitutionem edidit, ne liceret quem pro sancto venerari absque auctoritate Romanæ ecclesiæ; cap. audivimus de reliquiis & vener. sanct. Ab eo tempore canonizatio sanctorum fuit solemnior, nec aliter facta est, quam prævia diligenti inquisitione per testes de vita & miraculis canonizandi, quæ fit auctoritate sedis apostolicæ; cap. venerabili de testib. Adhuc Episcopo integra est translatio & probatio reliquiarum sanctarum pridem receptarum; inventas Gervasii & Protasii martyrum reliquias transtulit & in basilica Ambrosiana collocavit Ambrosius, in loco quem destinaverat propriæ sepulturæ; testis ipse epist. 85. ad Marcellinam sororem. Nam cum Basilicam dedicasset multi tanquam uno ore interpellare cœperant dicentes, sic in Romana Basilica dedices, respondi, faciam si martyrum reliquias invenero; quid multa? Dominus gratiam dedit, formidantibus etiam clericis jussi eruderare terram, eo loci, qui est ante cancellos sanctorum Felicis atque Naboris, inveni signa convenientia, adhibitis etiam quibus per nos manus imponenda foret, sic sancti martyres eminere cœperunt, ut adhuc nobis silentibus arriperetur urna, & sterneretur prona ad locum sancti sepulcri, invenimus mira magnitudinis viros duos, ut prisca ætas ferebat, ossa omnia integra, sanguinis plurimum, ingens concursus populi per totum illum*

Tom. I.

G

biduum; quid multa? condiximus integra, ad ordinem transfulimus vespere jam incumbente ad basilicam Faustie, ibi vigilia tota nocte, manus impositio, sequenti die transfulimus ea in basilicam, quam appellant Ambrosianam, & in fine hunc ego locum prædestinaveram mihi, dignum est enim ut ibi requiescat sacerdos, ubi offerre consuevit, sed cedo sacris victimis dexteram portionem, locus iste martyribus debebatur. Corpora sanctorum transferri sine consilio Principis & Episcopi licentia, vetuit conc. Moguntin. I. can. 51. Corpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre presumat sine consilio Principis, vel Episcoporum sanctæque synodi licentia.

CAPUT XII.

Episcopalis jurisdictionis est canonica obedientia, subjectio, & reverentia clericorum. Solemnis præcursor Episcopis, relatio nominis Episcoporum in diptycha ecclesiæ, dies anniversarius ordinationis Episcoporum.

EMENSIS his quæ sunt ordinis episcopalis, sequuntur ex, quæ sunt jurisdictionis strictius sumptæ, idest, quæ speciali nomine appellata est lex diocesana, quod competat Episcopo ratione potestatis, quam habet in variis causis per universam diocesim, alias enim lex diocesana latius sumitur, pro universa jurisdictione Episcopi, uti cum comitatum Cantabrigiensem Episcopo Lincolnensi ademptum, & Episcopo Eliensi lege diocesana subditum fuisse refert Matth. Paris. ad ann. 1109. *Nam defuncto Richardo, qui ultimus fuit abbas in insula & comitatu de Cantabrigge, Episcopo Lincolnensi subtrahito, huic novo Pontifici lege diocesana subijcitur comitatus.* In censu horum, quæ sunt legis diocesanae, primum locanda est canonica obedientia, subjectio, & reverentia: omnes clerici & monachi, qui sunt intra diocesim, sunt in potestate Episcopi, & si ei reculent parere, si quidem clerici, deponuntur, si monachi, excommunicatione cum laicis plectantur; conc. Chalcedonens. can. 8. can. quidam monachorum, 18. qu. 2. Ea scilicet ætate monachi erant extra clerum; ideoque poenis canonicis idest depositione non puniebantur ut clerici, sed excommunicatione ut laici. Inde clerici & monachi lege diocesana subditi sunt Episcopo, eique præstant debitam obedientiam & reverentiam; cap. quod super his de major. & obedient. & quicunque ordinantur, tenentur Episcopo edere professionem fidei, & promissionem subjectionis obedientiæ & reverentiæ proprio chirographo consignatam; conc. Toletan. XI. can. 10. can. quanquam, 23. dist. Et ordinati vinculo ordinationis sunt subditi ordinantis; Petrus Cellens. lib. 8. epist. 16. *Præ cæteris hoc unum ad præsens postulat, ut de manu vestra primitias clericatus, idest coronam accipiat, hoc etenim signo accepto, magis se obligatum erga obsequium vestrum non immerito deinceps arbitrat, & vos tanquam planta vestra bonum jure providetis.* Et idem epist. 18. ejusd. lib. *Habeat itaque vos Dominum, & signo clericatus a vobis suscepto, patronum & auctorem hujus ordinis habeat.* Hoc jure etiam semel ordinatis a suo Episcopo, & constitutis in quapiam ecclesia, non licet ab ea discedere, & aliam ad diocesim migrare, quin prius a suo ordinatore, vinculo obedientiæ, quo ligati sunt, absolvantur. Ob id Aymericus Claromontensis Episcopus cum clerico Cœnomanensi Willelmo de Longeio nomine, archidiaconatum in propria ecclesia contulisset, quo rite res fieret, eum a sua potestate absolvit Hildebertus Cœnomanensis Episcopus; auctor est ipse epist. 55. *Gratias igitur beatitudini vestre de collato agens beneficio, eundem Willelmum vobis & vestre commodo ecclesiæ, ab ea quam consecratori suo debet obedientiam liberum omnino & absolutum. Clerici inquam debent parere Episcopo ut domino;*

no; Ignatius epist. ad Trallianos, τῷ Ἐπίσκοπῳ ὑποτάσσουσι, αἱ τῷ πατρί. *Episcopo subiecti estote ut domino; vel quæ mitior est sententia, ut patri, non ut domino;* Hieronym. ad Nepotianum: *Sto subiectus Pontifici tuo, & quasi anima parentem suscipe.* Et paulo post: *Sed Episcopi Sacerdotes se esse noverint, non dominos, honorent clericos quasi clericos, ut & ipsis a clericis, quasi Episcopis honor deferatur; scitum est illud oratoris Domitii, cur ego te, inquit, habeam ut principem, cum tu me non habeas ut senatorem?* Unde libatus est can. esta subiectus, 95. dist. Clerici debent Episcopo canonicam obedientiam, idest qualem canones desiderant; Episcopus enim non debet gravare clericos tallis vel exactionibus, vel inhoneste eos tractare, memor præcepti Apostoli: Neque dominantes in clero, sed forma idest typus facti gregis; cap. 1. de excess. prælat. idest non debent eis imponere operas serviles; can. placuit, 10. qu. 3. can. nullus Episcopus, 1. qu. 1. conc. Meldens. can. 37. Ambros. II. officior. 27. *Episcopus ut membris suis utatur clericis, & maxime ministris, qui sunt vere filii, quem cuique viderit aptum muneri, ei deputet.* Notatur Henricus Archiepiscopus Moguntinus, quod clericos militum ludibrium faceret, & in solemni epulo, cum clerici ante milites confedisent, iusserit ut bini quique milites singulos clericos sibi pro pulvinari subjicerent, cuius facti memoria ejus sepulcro inscripti hi versus referuntur ab Alberto Argentinenfi in chronico.

*Nudipes Antistes, non curat clerus ubi stes,
Dum non in calis, stes ubicumque velis.*

Item Episcopus non potest exigere juramentum fidelitatis a clericis, nisi ab his, quibus rerum ecclesiasticarum administratio credita est; can. ult. 22. qu. 5. Cap. nullus de jurejurand. Eo nomine archidiaconum, penes quem erat dispensatio ararii episcopalis, Episcopo jurejurando cavisse de rebus recte administrandis, colligere est ex eo, quod Fulbert. epist. 34. Lysardi archidiaconi Senonensis in Archiepiscopum suum contumaciam perstringens: *Quid dicemus, inquit, de juramento fidelitatis, quod ita contaminat, ut Episcopo suo non corde, nec verbo, nec opere fidelis existat.*

Præter subjectionem & obedientiam clerici debent reverentiam Episcopo. In argumentum reverentiæ episcopalis, in altari in quo Episcopus missam celebravit, presbytero non licet eodem die missam celebrare; conc. Autissiodor. can. 10. can. ult. de consecr. dist. 2. Et vicariis presbyteris non licet offerre, idest missæ solemniam celebrare in dominico seu in cathedrali ecclesia, præsentem Episcopo; conc. Neocæsar. can. 13. can. ult. 95. dist. Neo fas est presbyteris ante Episcopum ingredi, & sedere in sacrario, sed simul cum Episcopo; concil. Laodic. can. 56. can. non oportet, ead. dist. Episcopo procedente in ecclesiam, moris fuit clericos & virgines, quæ castitatem professæ erant, ei occurrere. Epiphanio Constantiæ Cypri Episcopo Constantinopolim adventanti solemnem cum processione cleri occurrit Joannes Chrysostomus, qui tum ecclesiæ C. P. præerat; Sozomen. lib. 8. cap. 14. ὁ δὲ Ἰωάννης εἰσὶόντων αὐτὸν τῇ ὑπαντησεὶ τῶ παντὸς κλήρου ἐτίμησεν. *Athanasio Joannes ingredientem totius cleri processione veneratus est.* Occursum virginum observavit Augustin. epist. 203. *Transit honor hujus sæculi, in futuro Christi judicio, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, nec sanctimonialium occurrentium, atque cantantium greges ad defensionem; quæ hic honorant, ibi onerant.* agminibus per sexus, ætates & artes divisis. Nazian. orat. 21. Episcopis etiam a clericis & monachis cum thuris suffitu & facibus occurri solitum. Cum in Proconnesum exilio deportaretur Nicephorus C. P., monasterii magni agri præfectus eum navigio prætervehi revelante numine sentiens, eum suffitu & choreis prosecutus est θυμιάμασι, καὶ κηροῖς προὔπειπεν αὐτόν, auctor est Cedren. in Leone Armenio. Episcopis etiam tanquam præsidibus verbi Dei, a clericis & monachis cum codicibus evangeliorum occurri antiqui moris fuit; Ekkeard. Junior de casib. monaster. S. Galli Cap. 1. *Parat illico basilicam, & aram parat tapetis, & pallio dorsili caminatam, evangelio Episcopum, aliquos,*

G ij

qui aderant presbyteros, recipere jubet. Et sub finem ejusd. capit. Post non multum quoque temporis accidit Petrum etiam Veronensem Episcopum, a palatio redeuntem, simili loci gratia inopinatum venire, fratres autem suscipientes illum, quod melius quidem habebant evangelium ei offerebant. Et idem cap. 9. Ad recipiendum enim Episcopum cum evangelio, etiamsi frater conscriptus non fuerit, equum esse ut pariter occurrant omnes, concordant, & mox suscipitur Episcopus, Victor evangelium obiulit ipsi, quod ubi ille osculatur, Victor revertitur. Nec recens institutum in solemnibus processibus Episcoporum, super eorum caput pallium deportari. Id honoris delatum Joanni Vincentio ordinis prædicatorum a Bononiensibus, non sine calumnia apud Gregorium IX. quasi lese pro apostolico gereret; Thomas Cantipratenf. lib. 2. cap. 1. Ut autem civitas Bononiensis approximantem audiret, occurrit ei nobilium & magnatorum, civium & populorum innumerabilis multitudo, qui nescientes aliquid majoris honoris impendere, pannum sericum in quatuor hastis supra sanctum virum in magno laudis júbilo deportabant. Hæc vidit diabolus & invidit, instigatque quemdam nefarium, qui hæc Gregorio Papæ velocissime nuntiaret, addens quod se frater Joannes pro apostolico gereret, qui equo albo incederet, & super se pannum sericum faceret deportari. Reverentiæ episcopalis insigne argumentum est & illud, quod nomen Episcoporum tam superstitum quam defunctorum refertur in diptychis ecclesiæ, & eorum memoria celebratur in precibus publicis, inter jura episcopalia refertur ἀναφορά τῶν ὀνόματος τῶν. Balsamon, in can. 1. synod. Constantinopolit. I. & II. Et in poen. canonicis si Episcopus extraneos vel hæreticos hæreses instituerit, nomen ejus de Episcoporum memoria tollitur, idest inter Episcopos non recitatur; synod. Carthag. can. 84. apud Balsamon. African. can. 48. Joannis Chrysostomi nomen tabulis ecclesiæ reponi jussit Atticus C. P. Socrat. lib. 7. cap. 25. μνήαν Ἰωάννου ἐν ταῖς εὐχαῖς ἐκέλευσε ποιεῖσθαι, ὥς καὶ τῶν ἄλλων Ἐπισκόπων τῶν κεκοιμημένων ἐν ταῖς γυνεσθαι: Joannis mentionem in orationibus fieri jussit, sicut aliorum quoque Episcoporum, qui fato sancti erant, mentio fieri solebat. Etiam extranei Episcopi ex consuetudine nominati inter missarum solemnias, ut Archiepiscopus Ravennæ in ecclesia Mediolanensi, de quo consultus Gregorius a Constantio Episcopo Mediolanensi ei respondit consuetudinem inquirendam; lib. 3. indict. 12. epist. 37. Quod autem scripsistis, quia scandalizantur plurimi eorum, quia fratrem & Coepiscopum nostrum Joannem Ravennatis ecclesiæ inter missarum solemnias nominetis, requirenda vobis consuetudo antiqua est. Nec illud omitendum testimonium ecclesiæ certantis in obsequium & honorem Episcoporum, quod dies natalis idest anniversarius ordinationis Episcoporum, solemniter celebratur; can. solemnitates, de consecr. dist. 1. De natali Aurelii Carthaginensis Episcopi; Augustin. de verb. Domin. sermon. 32. Dies anniversarius ordinationis domini senis Aurelii crastinus illucescit, rogat & admonet per humilitatem meam caritatem vestram, ut ad basilicam Faustii devotione venire dignemini. De natali suæ ipsius ordinationis idem homil. 24. Verumtamen cum dies anniversarius nostræ ordinationis exoritur, tunc maxime honor hujus officii tanquam primo imponatur, attenditur. Ita & natalis ordinationis Romanorum Pontificum concelebratur solemnibus cum invitatione Episcoporum; Paulin. epist. 16. ad Delphinium, de natali Anastasii I. Pontificis: Postea quoque interposito tempore, etiam ad natalem suum, quod consacerdotibus suis tantum deferre solet, invitare dignatus est.

CAPUT XIII.

Thronus symbolum jurisdictionis episcopalis. An liceat Episcopo per se mutare sedem in ecclesia. Feuretius reprehensus.

EPISCOPUS solus in ecclesia habet jus throni; concil. Carth. IV. can. 34. Episcopus in ecclesia & in confessu presbyterorum sublimior sedeat, can. Episcopus 95. dist. Sedem Episcopi Græci θρόνον vocant propter dignitatem. De cathedra Jacobi Euseb. lib. 7. cap. 19. Τὸν γὰρ Ἰακώβου θρόνον αὐτῶν τῆς Ἱεροσολύμων Ἐκκλησίας πᾶν ἐπισκοπὴν πρὸς αὐτὴν αὐτῶν σωτῆρα καὶ πᾶν Ἀποστόλων ὑποδείξαντι, ὃν καὶ ἀδελφὸν αὐτῶν Χριστὸν χρηματίζουσι οἱ θεοὶ λόγοι περιέχουσιν· εἰς αὐτὸν περιλαγμένον ὅς τῆδε κατὰ διαδοχὴν περιέποντες ἀδελφοί, σαφῶς πᾶσι πάντων ἐπιδείκνυνται. Sane & Jacobi illius cathedram, qui primus Hierosolymorum Episcopus ab ipso Salvatore, & ab Apostolis est constitutus, & quem fratrem Domini cognominatum fuisse, divina testantur volumina, ad nostra usque tempora conservata fratres illius ecclesia jam inde a majoribus magna prosequuntur reverentia. Et Epiphanius hæres. 78. num. 7. καὶ πρῶτος ὅπως εἴληφε τὴν καθέδραν τῆς Ἐπισκοπῆς, ἣν πέπτευκε Κύριος πρὸς θρόνον αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς πρώτῃ. Et primus illa Episcopalem cathedram cepit, cui primo suum in terris thronum Dominus tradidit. Nec invidiosum nomen throni in Episcopo, quod conveniat & Regum solio; Græcis enim thronus nihil aliud est quam sella cum subsellio, qua usi sunt etiam privati; Athenæus, lib. 5. cap. 6. θρόνος αὐτὸς μόνον ἐκδίδεται ἐν καθέδρᾳ σὺν ὑποπόδιῳ. Thronus est sella cum subsellio, in qua sedent liberi tantum. Sedes Episcopi debet esse sublimior propter dignitatem; August. epist. 234. Oportet ergo, ut in congregatione christianorum præpositi plebis eminentius sedeant, ut in ipsa sede distinguantur, & eorum officium satis appareat; non tamen ut inflentur de sede, sed ut cogitent sarcinam unde reddituri sint rationem. Et Ambrosius de dignit. sacerdot. cap. 3. Ne habeatur in ecclesia cathedra sublimior, & conscientia sacerdotis reperiatur humilior. Et idem eod. lib. cap. 6. Nam quid aliud interpretatur Episcopus, nisi superinspector, maxime cum solio in ecclesia editiore resideat, & ita cunctos respiciat, ut & cunctorum oculi in ipsum respiciant.

Dignitatis causa ut thronus Episcopi collocetur in medio sacrario seu presbyterio, sanxit auctor constitut. apostolicar. lib. 2. cap. 57. καὶ δὲ μέσῳ ὁ πᾶν ἐπισκοπὴν θρόνον παρ' ἑκατέρου δὲ αὐτῶν καθέξῃ τὸ Πρεσβυτέριον, καὶ οἱ διάκονοι παρεσθῶσι. Sit solium Episcopi in medio positum, & ex utroque ejus latere sedeant presbyteri, & adstant diaconi. In medio locatur thronus Episcopi propter dignitatem & auctoritatem, quia est symbolum episcopalis jurisdictionis & potestatis: unde installatio Episcoporum fit solemniter per cathedræ impositionem. Gregor. Tur. lib. 8. cap. 5. Cum viderem eum a te consuro capite quasi Episcopum ordinari, deinde super cathedram puram, sola fuligine relictam impositionem ferri, prælucentibus coram lychnis & cereis. Et Ademar. in chronic. de installatione Giraldi Lemovicensis Episcopi: Primo ad S. Martialem venerunt simul & recepti sunt a monachis; inde monachi duxerunt eum antiphonis ad ecclesiam Cairohensem, ibi in cathedra sedit, & humeris populi vectus, canonicis antiphonas concinentibus textum evangelii a Grimoardo legendum sumpsit, & ita legens, & assidue dextra benedicens, ad ostium basilica S. Stephani sedens cum gloria deductus est: Grimoardus tradidit ei portas ecclesia, Arnaldus chordas signorum, & ambo in sede sancti Martialis inthronizaverunt eum, & alta voce, Te Deum laudamus, Arnaldus Episcopus intonuit, Episcopum sedentem osculati sunt omnes. Ideoque Episcopus non potest cathedram collocare in monasteriis,

& aliis locis exemptis ; can. luminoso, 18. qu. 2. sed in propria ecclesia omnia agit e cathedra ; ut reconciliatio poenitentium , quæ fiebat ab Episcopo per manuum impositionem , solebat fieri ante absidem, seu tribunal Episcopi ; conc. Carthag. III. can. 32. can. presbyter, 26. qu. 6. In docendi officio maxime elucebat dignitas cathedræ episcopalis ; solebant Episcopi perorare ad populum e suggestu pro gradibus altaris ; Augustin. de civit. Dei lib. 22. cap. 8. *Quod cum ex Dominico paschæ die tertio fieret in gradibus exedra, in qua de superiore loquebar loco.* Et idem de verb. Domini serm. 62. *Quamquam & nos, qui vobis videmur de superiore loqui loco, cum timore sub pedibus vestris sumus, quoniam novimus quam periculosa ratio de ista, quasi sublimi sede reddatur.* Hinc pacis causa, abdicata sede Constantinopolitana Gregorius Nazianzen. in oratione habita in synodo 150. Episcoporum, quæ est 32. valedixit cathedræ sublimi & cancellis suggestus, e quo solebat orare : *χαῖρε μοι ὅ καθεδρὰ τὸ ἐπίθρονον ὕψος, τῶν ἐκτικινδυνόν, & paulo post, καὶ ἡ βιαζομένη κυκλὶς αὐτῇ τοῖς περὶ τὸν λόγον ἀδίζοις.* *Vale cathedra, invidiosum hoc & periculosum fastigium, atque huius suggestus cancelli, vim passi ab auditoribus impellentibus.* Cathedra Episcoporum erat gradibus elevata & velo adornata, & hoc est quod ait Augustin. epist. 203. *perstringens pompam Episcoporum, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ.* Et hæc omnia instituta sunt propter dignitatem & auctoritatem Episcoporum, & propter mysticam rationem, ut Episcopus noscat se versari in loco sublimi, sed periculoso, ut e specula subditis invigilet, & sine reprehensione vivat tanquam positus coram omnium oculis.

Freutius lib. 3. cap. 3. num. 12. quo solet ingenio dignitari, & potestati Episcoporum insultare, & ad invidiam in ipsos nomen Principis ciere, censuit Episcopum non posse mutare sedem, vel altius tollere, sine consensu Metropolitanæ, Principis, & capituli. Ego non ingratis fatear Episcopo non licere sublimius tollere cathedram, quam par sit, nec eam transferre in locum incongruum & incommodum episcopali ministerio. Notatur inter cætera Paulus Samosatenus Antiochenus Episcopus, quod sublimiorem thronum sibi posuisset ; Euseb. lib. 7. cap. 30. *Βῆμα μὲν καὶ θρόνον ὑψηλὸν ἑαυτῷ κατασκευασάμενος, ὥς ὡς Χριστὸ μαθητῆς. σὺγκριτον δὲ, ὥσπερ οἱ τῷ κόσμῳ ἄρχοντες, ἔχων τε καὶ ὀνομαζὼν. Νὰν τὸ tribunal, & sublimem thronum non ut Christi discipulus, sibi ipse construxit, & secretum, perinde ac saculares magistratus, ita appellatum habuit.* Admiranda magis quam imitanda humilitas S. Martini Turonensis Episcopi, qui in secretario ecclesiæ nunquam visus est sedere in cathedra, sed tantum humiliore sellula, cujus comparatione factum cujusdam Episcopi, qui sublimiori sede, velut regio folio confedebat, merito reprehendit Sever. Sulpit. de virtutib. B. Martin. dialog. 3. *Illud non præteribo, quod in secretario sedens nunquam cathedra usus est, nam in ecclesia nemo unquam illum sedere conspexit, sicut quemdam nuper, testor Dominum, non sine meo pudore vidi, sublimi folio quasi regio tribunali, celsa sede residentem. Sedebat autem Martinus in sellula rusticana, ut est in usibus servulorum, quas nos rustici Galli tripetias, vos scholastici, ut certe tu, qui de Græcia venisti, tripodes nuncupatis.* Sed nimis durum est legem ignotam patribus, & canonum regulis dari Episcopis, ne possint mutare sedem in ecclesia, si ita rationabiliter visum fuerit, non expectato consensu Principis, vel Metropolitanæ, vel capituli. Basilica episcopalis, ut cæteræ, est in potestate Episcopi ; conc. Aurelianens. I. can. 19. can. omnes basilicæ, 16. qu. 7. Episcopi est ornare & instaurare ecclesiam ; si quid igitur Episcopus novi ædificet in ecclesia, quo locus deformior vel deterior fiat, potest conveniri interdicto, ne quid in loco sacro fiat. L. 1. ff. ne quid in loc. sacr. vel potest ei novum opus nunciari, & si nuntiationi non deferat, potest provocari ad Metropolitanum vel proximum superiorem ; cap. dilecti, de appellat. cap. cum ex injuncto, de novi oper. nunciat. Satis idonea sunt hæc remedia juris, ut deformitati vel incommodo ecclesiæ consulatur;

fulatur; frustra ei occurratur sine necessitate, accersito pœmaturæ & extra ordinem auxilio Metropolitanæ, vel Principis. Non potest adiri Metropolitanus ante gravamen, nec cognoscit de causis Episcoporum nisi per appellationem; cap. duo simul, de offic. ordinar. can. conquestus, 9. qu. 3. nimisque invidiosum est in re leviori, cui juris communis providentia patet, peti auxilium Principis. Frustra postulatur a Principe quod de jure comuni obtineri potest; L. Imperatores, ff. de reb. auctor. judic. possid.

CAPUT XIV.

Episcopalis jurisdictionis est institutio & destitutio clericorum. De jure collatio beneficiorum spectat ad Episcopum, ex consuetudine vel privilegio ad inferiores. Collatio facta ab Episcopo post jus devolutum ad superiorem est nulla & irrita. An detur locus appellationi tanquam ab abusu: reprehenditur Feuretius. An collatio beneficiorum devolvatur a vicario ad Episcopum: notatur error Feuretii. Concurfus Summi Pontificis in collatione beneficiorum.

AD Episcopum pertinet institutio & destitutio clericorum; cap. conquerente, de offic. ordinar. cap. cum ex injuncto, in fin. de hæretic. Cujus est ordinatio, ejusdem est institutio; ordinationem statim sequebatur institutio; ordinatio non fiebat ἀπολειμνύσας, absolute sine titulo; quemquam sine titulo ordinari vetitum est; conc. Chalced. can. 6. & constitutione Urbani II. can. neminem, can. sanctorum 70., dist. Cum quis ordinabatur presbyter vel diaconus, vel clericus, ordinabatur sub titulo certæ ecclesiæ; quod sua ætate in desuetudinem abiisse testatur Zonaras in d. can. 6. ὅτως τὸ παλαιὸν πᾶς χειροτονούμενος τῆς δὲ τῆς ἐκκλησίας ἑαυτοῦ, ἢ διακόνος, ἢ κληρικοῦ ἀπλῶς ἀνομαζέσθαι, αἱ τὴν αὐτοῦ πᾶντα ποσὶ περιόρουσαι. Sic olim quicumque ordinabatur sacerdos vel diaconus, vel clericus, hujus ecclesiæ nuncupabatur, quamvis hoc totum postea sit neglectum. Antiqui juris observantia Hilduinus abbas cœnobii sancti Dionysii, priusquam consecraretur in Episcopum Coloniensem, presbyter ordinatus est ad titulum ecclesiæ Colonienfis: Regino II. chronic. Porro Colonia Agrippinæ Rex Hilduinum abbatem præponere tentavit, in pontificali cathedra, fecitque a Francone Episcopo Tungrensis diœcesis, in Aquispalatio presbyterum ordinari, ad titulum sancti Petri prædictæ metropolis. Inde divisæ parochiis in singulis ecclesiis, singuli presbyteri instituebantur; conc. Sardic. can. 6. conc. Rhemense can. 9. can. sicut in unaquaque, 21. qu. 2. Dionys. epist. 2. can. ecclesias, 13. qu. 1. De Alexandrinis ecclesiis Epiphanius hæres. 68. art. 4. καὶ ἡ αὐτὴν γὰρ αἱ πρῶτοι ἐκείνη ἀποσπαιγμένους. Nam unicuique ecclesiæ unus attribuebatur presbyter. Aliquando de gratia ordinatorum fiebat, ut presbyteri ordinarentur sine certo titulo, postulante ordinando; sic a Lampio Barcinonensi Episcopo, sine titulo se ordinatum memorat Paulinus epist. 6. ad Severum. Nam ea conditione in Barcinonensi ecclesia consecrari adductus sum, ut ipsi ecclesiæ non alligarer, in sacerdotium tantum Domini, non etiam in locum ecclesiæ dedicatus. Sed hoc vix fiebat, ut quisquam ordinaretur sine titulo; pro clericis non habebantur, qui ordinati essent sine titulo, & hujus notæ causa Acephali, idest sine capite dicebantur, hujusmodi clericos velut monstra horrescebat ecclesia; concil. Moguntin. I. can. 22. De clericis vagis, seu de acephalis, idest de his qui sunt sine capite, neque in servitio Domini nostri, neque sub Episcopo, neque sub abbate, sed sine canonica vel regulari vita degentes, hos neque inter laicos secularium officiorum studia, neque inter clericos religio tenet divina, &c. Quod paucioribus repetitur ex conc. Parisiens. can. nulla, 93. dist. Hac analogia quemdam clericum acephalum idest sine

titulo a se non discessurum Lundenſi arch. ſpondet Stephan. Tornacenſ. epiſt. 153. *Abſit ut acephalus exeat a nobis, & tanquam ventis expoſitus ſine titulo clericus, &c.* Ex quo inſtitutio ſeparata eſt ab ordinatione, & collatio eccleſiarum fuit in mera & libera poteſtate Epiſcoporum; unde natum eſt beneficii nomen. Collatio eccleſiarum ſeu beneficiorum manſit etiam penes Epiſcopos; can. decretum, can. regenda, can. quæcumque, 10. qu. 1. can. omnes baſilicæ, can. nullus, 16. qu. 7. can. quidam, 18. qu. 2. cap. ex frequentibus de inſtitut. Ex collatio beneficiorum pertinet ad electum poſt confirmationem, ante conſecrationem; cap. noſti, cap. qualiter, cap. tranſmiſſam, de elect. cap. cum jam dudum, de præbend. quia electus per confirmationem aſſequitur ea quæ ſunt jurisdiſtionis, quorum in cenſu eſt collatio beneficiorum; gloſſ. in d. cap. tranſmiſſam, & in cap. aqua de conſecr. eccleſ. vel altar. Etſi beneficium ſit liberum, collatio mera pertinet ad Epiſcopum, quæ dicitur proprie collatio; ſi vero beneficium ſit juris patroni, inſtitutio dicitur pertinere ad Epiſcopum, ad præſentationem patroni, & in hoc diſtinguitur inſtitutio a collatione; cap. ſi quando, de offic. delegat. cap. cum in illis, §. cum autem, de præbend. in 6. In eccleſiis ſeu capellis unitis monaſteriis, quoad temporalia, ideſt quoad decimas, oblationes, vel alias obventiones, præſentatio præbyteri pertinet ad monachos, inſtitutio ad Epiſcopum; can. ſane quia, 16. qu. 2. can. capellani, 13. qu. 2. cap. 1. de capell. monachor. cap. cum & plantare, §. in eccleſiis, de privileg. cap. ſicut nobis, de ſuppl. neglig. Prælat. In eccleſiis vero, quæ pleno jure, ideſt quoad temporalia & ſpiritualia, quoad decimas & alios redditus, & quoad curam animarum pertinent ad monachos, inſtitutio pertinet ad monachos: cujus enim eſt poſſeſſio, ideſt res poſſeſſa, ejus eſt inſtitutio; can. viſis, 16. qu. 2. cap. cum inter, de re judicat. & hoc jure uſi etiam Templarii; d. cap. cum & plantare, §. in eccleſiis; Joann. Salisber. policratic. lib. 7. cap. 22. *Mirabile eſt in oculis noſtris: Milites namque ſui favore eccleſiarum diſpoſitionem vendicant, occupant perſonatus, & quodammodo ſanguinem Chriſti fidelibus miniſtrare præſumunt; quorum fere profeſſio eſt humanum ſanguinem fundere.*

De jure collatio beneficiorum pertinet ad ſolum Epiſcopum, ſalvo jure patronatus: ſed ex conſuetudine, vel privilegio eadem poteſt pertinere ad alios inferiores Epiſcopo; ut ad capitulum; cap. cum eccleſia Vulterana, de elect. vel ad unum e canonicis ratione ſuæ hebdomadæ; cap. mandatum, de præbend. in 6. vel ad archidiaconum, quod obtinet in archipreſbyteratu; can. ſi in plebibus, 63. diſt. de quo Arnulph. Lexov. epiſt. 37. vel ad abbates, vel abbatiffas, cap. cum olim de præſcript. cap. dilecta, de major. & obedient. cap. dilecta, de exceſſ. Prælat. vel ad Cardinales in ſuis titulis, quia in his habent jura epiſcopalia; cap. his quæ, de major. & obedient. cap. dilectus, de capell. monachor. Male ſibi ſuadet Jo: Andreas in cap. quanquam, de elect. in 6. collationem beneficiorum non proprie eſſe jurisdiſtionis epiſcopalis, quod multi etiam non Epiſcopi beneficia conferant: quod enim beneficia conferuntur ab inferioribus Epiſcopo, non eſt de jure, ſed ex privilegio, vel conſuetudine præſcripta; & licet de jure collatio beneficiorum ſpectet ad ſolum Epiſcopum, tamen abbas vel inferior, eam longo tempore præſcribere poteſt adverſus Epiſcopum, quia eſt ſolum jurisdiſtionis epiſcopalis; d. cap. cum olim. Ea quæ ſunt ordinis epiſcopalis, ad inferioribus nullo tempore præſcribi poſſunt; cap. quanto de conſuetud. ſed ea quæ ſunt jurisdiſtionis præſcribi nihil vetat; d. cap. cum olim. Epiſcopus poteſt conferre beneficia etiam extra diœceſim, quia collatio beneficiorum eſt jurisdiſtionis voluntariæ; cap. poſt electionem, de conceſſ. præbend. gloſſ. in cap. novit. de offic. Legat. Ea quæ ſunt voluntariæ jurisdiſtionis, quocumque loco expediri poſſunt; ut adoptio, emancipatio, manumiſſio, L. 2. ff. de offic. Proconf. L. emancipari de adopt. Dubitatum eſt an idem juris eſſet in vicario Epiſcopi; Baldus in d. L. 2. & Barbatias in d. cap. novit. cenſuerunt vica-

vicarium Episcopi non posse conferre beneficia extra diocesim, quia jurisdictio delegata non potest exerceri extra territorium delegantis; Bartol. in L. cunctos populos, C. de summ. Trinit. quorum sententiam juvat cap. statutum de præbend. in 6. in verb. per suos vicarios generales, in eorum diocesibus existentes. Tamen verius est etiam vicarium Episcopi posse conferre beneficia extra diocesim, quia unum est tribunal Episcopi & vicarii; cap. referente de præbend. cap. non putamus de consuetud. in 6. cap. Romana de appellat. eod. lib. Vicarius in collatione beneficiorum eodem jure utitur, quo ordinarius, quia una & eadem ecclesia seu res non debet diverso jure censeri; cap. cum in tua, de decim. cap. quia circa, de privileg. & hæc est sententia Boer. quæst. 30. Covarruv. 3. variat. cap. 20. Rebuff. in prax. part. 1. in form. vicariat. n. 227. Flamin. de resignat. benefic. lib. 7. qu. 24. n. 32. gloss. in pragmat. tit. de collat. §. & quia un. vicar. Eadem ratione collatio beneficii quocumque tempore fieri potest, etiam die feriato vel de nocte, quia est voluntariæ jurisditionis; L. actus, C. de feriis. Frideric. Senens. consil. 11. Rebuff. de nominat. qu. 14. num. 27. & 31. Gomes. in regul. de infirm. qu. 38. Flamin. de resignat. benefic. lib. 12. qu. 8. num. 38. Navarr. consil. 8. num. 1. Barbosa in cap. consuluit de offic. delegat.

Collatori ordinario dantur sex menses ad conferendum: cessante ordinario intra tempus collatio devolvitur ad superiorem gradatim; & collatio facta ab ordinario post jus devolutum est ipso jure nulla & irrita; cap. licet, cap. litteras, cap. ult. de supplend. neglig. prælat. cap. nulla, cap. cum nostris, de concess. præbend. cap. cum accessissent, de constitut. Feuretius tamen, qui rimulas ubique sectatur, ut appellationi tanquam ab abusu aditum inveniat, ab hujusmodi collatione tanquam ab abusu appellari posse voluit, lib. 2. cap. 6. n. 11. Quod nimis absurdum est, non una ratione; primo, non licet appellare tanquam ab abusu, vel quomodocumque, nisi a sententiis judicum; appellatio non admittitur nisi a iudice, & ab actu judiciali; L. scire oportet, ff. de excus. tutor. Appellatio iniquitatis sententiæ querelam continet; L. præfecti, ff. de minorib. At collatio beneficii est quidem actus jurisditionis non contentiosæ, sed voluntariæ; est actus extrajudicialis, qui non recipit appellationem: nimirum est mera donatio; d. cap. ult. de suppl. neglig. prælat. cap. postulastis, de concess. præbend. Secundo, a collatione facta jure devoluto ad superiorem appellare haud necesse est, quia collatio beneficii facta post devolutionem, ipso jure est nulla & irrita, tanquam facta a non habente potestatem; cap. ex frequentibus de institut. Lapsu temporis collatio devolvitur ipso jure ad superiorem, devolutio fit ipso jure, & transfert potestatem conferendi vel eligendi ad superiorem; cap. ne pro defectu, de elect. cap. quanquam, eod. tit. in 6. Rebuff. in prax. part. 1. tit. de devolut. n. 27. Molin. in regul. de infirm. resignantib. num. 52.

Frustra igitur desideretur appellationis auxilium, maxime appellationis tanquam ab abusu, quod est subsidium; nec datur nisi deficiente toto jure, cum ratio nullitatis sufficiat: frustra Pontifices tot vigiliis remedia juris excogitarunt, pro rite ordinandis & componendis collationibus beneficiorum, si ea tanquam vacua & inania indigent auxilio prætoris: frustra denique postulatur a Principe quod de jure communi obtineri potest; L. Imperatores, ff. de reb. auctor. judic. possidend.

Episcopus potest conferre beneficia per se, vel per vicarium; quia collatio beneficiorum est jurisditionis, & quæ sunt jurisditionis mandari possunt inferioribus clericis; cap. aqua, de consecrat. eccles. vel altar. Sed vicarius Episcopi non confert beneficia, sine speciali mandato; cap. fin. de offic. vicar. in 6. cap. dudum de præbend. eod. Quod si vicarius conferat beneficium incapaci vel indigno, quæsitum est, an collatio devolvatur seu redeat ad Episcopum. Feuret. lib. 3. cap. 3. num. 18. existimavit collationem devolvi ad ordinarium, motus hac ratione,

Tom. I.

H

quod vicarius conferendo indigno vel incapaci, non potest privare ordinarium jure propriæ collationis. Sed parum meretur de Episcopis, qui hoc loco aliena & indebita jura eis tribuit, non idoneum habituræ auctorem, & passim propria eis eripit, variis technis & artibus: a vicario enim ad ordinarium devolutionem admitti, omnino a jure abhorret; quia unum est auditorium ordinarii & vicarii, a vicario ad Episcopum non admittitur appellatio; ergo nec devolutio, ne ab eodem ad eundem admittatur devolutio, vel appellatio; d. cap. referente, d. cap. non putamus, d. cap. Romana; & ita placuit Garciz de beneficiis, part. 5. cap. 8. Nec valet ratio, quæ movet Feuretiū, quod dolo vicarii ordinarius non potest privari jure collationis, quia ordinarius sibi imputare debet, quod non idoneum vicarium, vel procuratorem elegit, L. denique §. fin. L. cum mandatu in fin. ff. de minoribus, L. fin. C. de acquir. possess. Vicarius quidem potest revocari ad nutum; clem. & si principalis de rescip. sed ejus gesta ante notitiam revocationis rata erunt, propter fidem publicam; L. si forte, ff. de offic. præsid. Etsi vicarius Episcopi antequam revocaretur beneficium contulerit indigno, vel incapaci, jus conferendi beneficii quasi vacantis non devolvitur ad ordinarium, sed ad summum Pontificem, qui solus confert beneficia vacantia per incapacitatem jure devoluto; Episcopus vero confert beneficia vacantia per mortem vel renunciationem.

Collatio beneficiorum pertinet ad Episcopum tam de jure communi, quam de consuetudine generali; cap. cum venissent, de institut. Sed potestas conferendi, quæ datur Episcopis, non impedit præventionem summi Pontificis, qui concurret cum omnibus ordinariis in collatione beneficiorum, & in concursu per præventionem confert quæcumque beneficia vacantia; cap. si a sede, de præbend. in 6. quia est ordinarius ordinariorum; can. cuncta per mundum, 9. qu. 3. cap. antiqua, de privileg. Tamen jure novissimo, & secundum decreta senatus Paris. concurrentibus in data provisione apostolica & provisione ordinarii, præfertur jus ordinarii collatoris. Constitutione D. Ludovici anni 1268. ordinariis restituta est collatio libera beneficiorum, sublati reservationibus apostolicis beneficiorum nondum vacantium, quas gratias expectativas vocant. Hanc secuta est constitutio Caroli VI. anni 1418. edita occasione schismatis, quo tum laborabat ecclesia scissa in partes Benedicti & Joannis XXIV. Jo: Juvenal de Urfinis in ejus vita ad ann. 1398. *Et fut conclud que l'eglise de France seroit reduite a ses anciennes libertez, & franchises; c'est a sçavoir, que les ordinaires donneroient les benefices estans en leurs collations, & que toutes graces expectatives & reservations cesseroient, & que aux benefices on procederoit par voie d'election, & en apparten-droit la collation aux ordinaires, &c.* Sed constitutio regia brevi sublata propter abusus ordinariorum, quod pleraque beneficia conferrent proximis & vernaculis, contemptis viris bene meritis, non sine querela Universitatis Parisiensis; Idem Urfin. ad ann. 1399. *Pourceque par les ordonnances Royaux, qui avoient esté mises sur l'eglise de France avoit esté remise en ses libertez & franchises, & ordonné que les ordinaires donneroient les benefices; ils en disposerent à leurs valets & serviteurs, & de ce ceux de l'université s'en plaignirent, & non sans cause; Et idem ad ann. 1414. Et ce qui meut le Roy & son conseil à non user desdites ordonnances, ce fut pource qu'on disoit communement que les ordinaires ussoient tres-mal de la collation des benefices, & les donnoient a leurs parens & serviteurs, sans en faire provision aux gens notables, clers graduez, ou nobles.*

CAPUT

CAPUT XV.

Episcopalis jurisdictionis est erectio Parochiarum. Justitia ecclesiarum. Creatio dignitatum ecclesiasticarum de novo est summi Pontificis.

AD Episcopum pertinet novorum titulorum, seu ecclesiarum parochialium erectio. Nova ecclesia seu capella non potest substrui intra fines alterius, ne antiquiores ecclesie propter novas suam justitiam amittant, idest decimas, oblationes & alia jura canonica; can. quicumque, can. de decimis, 16. qu. 1. Justitie ecclesie sunt decimæ, & oblationes, quæ jure communi debentur ecclesie parochiali, vel quarta funeraria, ut in cap. certificari, de sepulturis. Hac significatione justitias ecclesiarum Aquitanie, a Waffario Duce armis vindicasse dicitur Pipinus; annales Pithocani, ad ann. 760. *Tunc Pipinus Rex cernens Waffarium Ducem Aquitaniorum minime consentire justitias ecclesiarum partibus, quæ erant in Francia, consilium fecit cum Francis, ut iter ageret supradictas justitias quaerendo in Aquitania.* Ita Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus Adeboldo petenti, ut sibi liceret oratorium ædificare in finibus matricis ecclesie, quæ sita erat in Rhemensi diocesi, in loco cui nomen Turris, petita concessit, salvo jure antiquæ loci ipsius ecclesie, & presbyteri ejusdem; Flodoard. lib. 3. Rhemens. hist. cap. 20. Ecclesia nova potest exædificari in finibus alterius, causa cognita justa de causa, puta excrescente multitudine plebis; can. præcipimus, 16. qu. 1. Innocent. III. lib. 2. epist. 6. vel ob distantiam locorum, vel difficultatem parochianorum accedendi ad ecclesiam, propter transitum obvii fluminis, maxime per hiemem; cap. ad audientiam, de eccles. ædificand. capitul. Carol. Calv. tit. 5. cap. 7. *Ut Episcopi parochias presbyterorum, propter inhonestum & periculosum lucrum non dividant. Sed si necessitas populi exegerit, ut plures fiant ecclesie, aut statuatur altaria, cum ratione & auctoritate hoc faciant. Scilicet ut si longitudo, aut periculum aquæ vel silvæ, aut alicujus certæ rationis, vel necessitatis causa poposcerit, ut populus & sexus infirmior, mulierum videlicet vel infantum, aut etiam debiliū imbecillitas, ad ecclesiam principalem non possit occurrere, & non est sic longe villa, ut presbyter illic sine periculo ad tempus & congrue non possit venire, statuatur altare; & si ita populo complacet, & commodum fuerit, ne sine ratione scandalizetur, parochia maneat indivisa. Sin autem præfata causa postulaverint, & populus non conductus, neque cupiditate vel invidia excitatus, sed rationabiliter adclamaverit, ut ecclesia illis fieri & presbyter debeat ordinari, hoc Episcopi episcopaliter teste Deo, in conscientia puritate, cum ratione & auctoritate, sine intentione turpis lucri, mature consilio canonico tractent, & utilitati ac saluti subiectæ plebis quæque agenda sunt peragant, & secundum quod subtraxerint cuilibet Presbytero de parochia, de dispensa quoque debita ab illo minus accipiant, & alteri, qui quod dividitur a parochia suscipit, sub hac eadem mensura imponant.*

Sola tamen excrescentia populi non est idonea causa erigendi novam ecclesiam; quod huic casui consulatur alio remedio, nimirum adjunctis clericis, qui sufficient ad implendum munus: sed gravior causa desideratur, nempe distantia locorum, & difficultas parochianorum accedendi ad percipienda sacramenta ecclesiastica, & divina officia audienda; conc. Trident. sess. 21. de reform. cap. 4. Farinac. decis. 288. vol. 2. Parochie non sunt propagandæ quæstus causa, puta ut procuraciones & alia jura episcopalia augeantur, vel ambitionis causa, ut numerus subditorum accrescat: quam ob causam de propagatione parochiarum Episcopus suæ ætatis increpat Zozimus epist. 1. ad Isichium. *Facit hoc nimia remis-*

H ij

sio confacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis querunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud prestare non possunt, divinos ordines largiuntur; can. si officia 59. dist. Justis de causis nova ecclesia potest edificari in finibus alterius, deserta ejusdem parte si sit pinguior, & habeat unde alia ecclesia dotari possit, salvo honore matricis; d. cap. ad audientiam. Sic Hierosolymitanam sedem in patriarchalem erectam, salvo honore Metropolitani, is erat Casariensis, patet ex conc. Nicæn. can. 7. can. quoniam, 65. dist. In constructione novæ ecclesiæ reservatur competens honor matri, puta annuus census in argumentum subjectionis; cap. præterea 2. de transact. Hoc pacto Theodoricum Monasteriensem Episc. ecclesiam sancti Pauli fundasse, & fratribus in ea institutis dedisse novem ecclesias, quæ annuum censum solverent matri & capitulo, refert Albert. Krantz. metropol. lib. 8. cap. 5. Matri ecclesiæ reservatur & pars oblationum, quæ a fidelibus offeruntur die dedicationis ecclesiæ, vel alio die solemni; can. Eleutherius, 18. qu. 2. Ivo Carnotens. epist. 172. Noverit ergo præsens ætas omniumque secutura posteritas, quod Mauricius Blesensis canobii Launomari abbas, intra terminos cujusdam parochiæ suæ, qua dicitur Ulcha, capellam quandam nostra auctoritate munitus cepit edificare, ad quam quidam parochiani, qui remoti erant a matris ecclesiæ, suis temporibus debitas oblationes reddituri possent convenire. Et in fine epist. Unde eum a causa cecidisse intelligentes, capellam, quam Blesensibus edificare concessimus, de cætero confirmamus, & omnes oblationes capellarum adjacentium parochiæ, qua dicitur Ulcha, illibatas tenere sancimus. Matri servatur & in diebus solemnibus litaniarum vel processus sollemnis officium, quod est idoneum argumentum subjectionis; cap. auditis, de præscript. cap. cum inter, de sentent. & re judicat. Anselm. Leodiens. de gest. Leodiens. Pontif. cap. ult. Cum nedum in episcopali cathedra, sed etiam in rusticana qualibet parochia, illud jus sibi mater ecclesia defendat, ut in majoribus solemnitatibus filiarum suarum frequentia visitetur: quod si neglectum fuerit, iudicio suorum synodali in sua synodo vindicetur. Matri ecclesiæ vel rectori ejusdem servatur & jus præsentandi una cum fundatore, in præmium dotationis, quod delibata sit de ejus sinu, & dotata de ejus censu; d. cap. ad audientiam. Ecclesia filialis dicitur, quæ de novo oritur, quasi ex utero matricis ecclesiæ. Ex justa vero causa nova ecclesia potest excitari in finibus alterius per Episcopum, etiam invito rectore matricis ecclesiæ, servatis solemnibus; d. cap. ad audientiam, & conc. Trident. loco laudato. Ecclesia simplex vel capella potest erigi ab Episcopo in curatam, sed solius summi Pontificis est ecclesiam erigere in collegiatam. De eis Rebuff. in prax. par. 1. tit. de erection. in curat. & parochial. & seq. de erect. in collegiat.

Creatio vero dignitatum ecclesiasticarum de novo in ecclesia pertinet ad summum Pontificem; can. 1. 22. dist. cap. cum olim, de consuetud. Idem dicendum de suppressione & extinctione dignitatum; cap. cum accessissent, cap. ex parte de constitut. Innocent. III. lib. 2. epist. 36. Marcus qu. 383. tom. 1. Suppressio vero & extinctio præbendarum potest fieri ab Episcopo, non sine magna necessitate, puta ob tenuitatem, ubi præbendæ ita tenues sunt, ut non sufficiant sustentationi canonicorum; conc. Trident. sess. 24. de reforma. cap. 15. quod sancitum est constitutione Aurelianensi, art. 23.

CAPUT

CAPUT XVI.

Episcopalis jurisdictionis est unio beneficiorum . Unionis solemnitas . Cur in unione non requiratur consensus plebis . Laudatur fides plebis .

EPISCOPUS ex iustis causis potest unire beneficia suæ diocesis non exempta cap. sicut unire, de excess. prælat. cap. exposuisti, de præbend. cap. consultationibus, cap. pastoralis, de donat. clem. si una, de reb. eccles. non alienand. clem. ne in agro, §. ad hæc, de stat. monach. quia unio beneficiorum, perinde ac collatio est jurisdictionis episcopalis. Etiam reservata seu devoluta sedi apostolicæ unire potest Episcopus, tanquam apostolicæ sedis delegatus, nec devolutio impedit unionem, quæ sine præjudicio obtinentium, idest cujus effectus suspenditur ad mortem usque provisi Pontificii; conc. Trident. sess. 21. de reform. cap. 5. Rebuff. in prax. part. 1. de unionib. num. 31. Episcopus potest unire beneficia etiam monasteriis vel aliis locis piis etiam exemptis; d. cap. consultationibus, d. cap. pastoralis, d. clem. si una. Ordinarius potest admittere resignationem ad effectum unionis, licet alias non admittat resignationem in favorem, quia unio non fit in gratiam personarum, sed propter necessitatem, & utilitatem ecclesiæ Molin. in reg. de publicand. num. 137. 138. Sede vacante capitulum an potest unire beneficia spectantia ad collationem Episcopi, videretur posse, quia ea quæ sunt jurisdictionis episcopalis transeunt in capitulum sede vacante; cap. cum olim, de majorit. & obedient. cap. unic. eod. tit. in 6. Tamen verius est non licere capitulo unire, quia vacante sede nihil est innovandum; cap. unico, ne sede vacant. Rebuff. d. tit. de unionib. num. 36. Et unio est alienatio quædam, quæ tollit Episcopo potestatem conferendi, & jura episcopalia, minuitque numerum subditorum, nec valere potest sine consensu Episcopi.

Vicarius generalis Episcopi non potest unire beneficia sine speciali mandato, etiamsi ei data sit facultas conferendi cum clausula generali, & ad omnia alia etiam requirentia speciale mandatum, quæ non extenditur ad majora expressis cap. qui ad agendum, de procur. in 6. Rebuff. d. tit. de unionib. num. 37. & in form. vicariat. num. 102. Inferior Episcopo, puta abbas vel prior non potest unire beneficia, etiamsi habeat potestatem conferendi, nisi hoc specialiter ei competat ex privilegio apostolico, vel præscriptione immemoriali; d. cap. sicut unire, & d. clem. ne in agro §. ad hæc, Rebuff. d. tit. de unionib. num. 32. & in forma vicariat. num. 102.

Unio beneficiorum per Episcopum facienda est, causa cognita, vocatis quorum interest, puta capitulo cathedralis ecclesiæ, quia unio est alienatio quædam, quæ consensum capituli desiderat; d. clem. si una, conc. Tridentin. sess. 7. de reformat. cap. 6. Boer. qu. 345. idque etiamsi unio fiat ab Episcopo tanquam apostolicæ sedis delegato; quia etiam hoc casu unio fieri debet secundum formam juris; conc. Trident. sess. 21. de reform. cap. 5. In unione facienda requiritur etiam consensus patroni, sive laici, sive ecclesiastici, d. cap. pastoralis, conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 5. quia status ecclesiæ non potest immutari sine consensu patroni; cap. suggestum, de jure patronat. cap. pervenit. de censib. cap. dilecta, de excess. prælat. can. monasterium, 16. qu. 7. Panormitan. in cap. cum accessissent, de constitut. Jo. Sarisber. epist. 126. *Non assensiente nedum relincente fundatore, status ecclesiæ mutari non potest, aut subjici servituti.* In unione facienda requiritur etiam consensus inferioris collatoris; d. clem. ne in agro, §. ad hæc. Beneficia etiam regii patronatus vel collationis non possunt uniri sine consensu Regis; Chopin. 2. monastic. tit. 2, num. 21. Non requiritur tamen

consensus rectoris ecclesiae cum & fraus non fiat, & unionis effectus in pendenti sit quoad vixerit; d. clem. si una, d. cap. consultationibus, conc. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 5. 10. Gallus, qu. 134. Rebuff. in prax. part. 1. in regul. de unionib. gloss. 11. num. 8.

Nec requiritur vocatio vel consensus plebis in unione facienda, quia laici nihil juris habent in rebus ecclesiasticis, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; can. bene quidem, 96. dist. & in his Episcopi iudicium plebs sequi debet; Ignat. epist. ad Philadelph. τῷ Ἐπισκόπῳ προσέχεται, καὶ τῷ Πρεσβυτερίῳ, καὶ Διακόνῳ. Episcopo attendite & Presbyterio, & Diaconis. Et idem epist. ad Trallian. ἀναγκαῖον ἔν ἡμῖν, ὥστερ τοιοῦτον ἄντι τοῦ Ἐπισκόπου μηδὲν πράσσειν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐπιστασθῆναι καὶ τῷ Πρεσβυτερίῳ. Neceſſe igitur est, quemadmodum facitis sine Episcopo nihil operari vos, sed subjici & Presbyterio. Arianam urbem solo æquavit Henricus V. quod oppidani ecclesiam S. Donati extra muros, ne sedes episcopalis ibi haberetur, distraxissent. Otto Frisingens. 7. chron. cap. 14. Plebs tamen auditur, si habeat justam causam contradicendi; non contemnenda vox plebis, quæ plerumque zelo domus Dei tenetur: ea est plebecula, quæ sinceram & antiquam fidem tuetur; Ambros. in psalm. 118. Plerumque clerus erravit, sacerdos mutavit sententiam, divites cum sæculi istius terreno Rege senserunt; populus fidem propriam reservavit. Plebis Romanæ fidem similibus verbis commendat Hieronym. in proœmio lib. 2. in epist. ad Galat. Usque hodie eadem vel virtutum vestigia permanent, vel errorum; Romanæ plebis laudatur fides. Ubi alibi tanto studio & frequentia ad ecclesias & ad martyrum sepulcra concurritur? Ubi sic ad similitudinem celestis tonitruī Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiantur? Unio beneficiorum non debet fieri nisi ex causa necessitatis, vel utilitatis ecclesiæ, puta propter tenuitatem, si duæ ecclesiæ sint tenuiores, ita ut singulæ non sufficiant sustentationi proprii presbyteri; cap. proposuit de concess. præbend. d. clem. ne in agro, §. ad hæc, synod. Aquisgranensis can. 49. Statuimus, ut singulæ basilicæ plebes & res, quibus consistere possint habentes, singulos habeant presbyteros; si vero plebes habuerint, & res, quibus consistere possint, fuerint, in arbitrio Episcoporum pendet, utrum ita consistere debeant aut possint, necne, &c. Vel ob viciniam ecclesiarum, & decrementum populi; can. & temporis, 16. qu. 1. can. temporis, 7. qu. 1. puta si ecclesiæ minus quam decem mancipia, idest decem familias seu colonos habuerint; can. unio, 10. qu. 3. Vel ubi ecclesia destructa est, vel desolata hostili vel barbarica clade; can. postquam, 16. qu. 1. Balsamo in can. synod. Constantinopolit. I. Vel ob poenam publici delicti, quando ecclesia ob nefariam cædem Episcoporum amittit dignitatem, & prærogativam sedis episcopalis, & parochiæ vice adjungitur proximæ diocesi; can. ita nos Scyllacenorum, 25. qu. 2. Unionibus modum imposuit concil. Tridentinum. Ex eo beneficia unius diocesis non possunt uniri beneficiis monasteriis vel aliis locis piis alterius diocesis, ne ecclesiarum status confundatur, & una eademque ecclesia duarum quodammodo diocesum fiat, sess. 14. de reformat. cap. 9. Beneficia curata non uniuntur monasteriis, dignitatibus, præbendis, aliisve beneficiis simplicibus; ejusd. concil. sess. 24. de reformat. cap. 13. ne magis dignum uniatur minus digno, contra regulam juris: magis dignum trahit ad se minus dignum; cap. per tuas, de arbitr. cap. quod in dubiis, de consecrat. eccles. vel alt. Beneficia libera non possunt uniri quibuscumque beneficiis etiam simplicibus juris patronatus, ne status beneficiorum confundatur; sess. 25. ejusd. conc. de reformat. cap. 9. & beneficia unius ordinis non possunt uniri beneficiis alterius ordinis; d. sess. 24. de reformat. cap. 13. Uniones beneficiorum vetitæ; conc. Constantiensis cap. 43. sed lex valet in futurum, non in præteritum; nec enim audiuntur appellationes tanquam ab abusu ab unionibus factis ante concil. Constantiense, ita judicatum audio in senatu Tolosano 16. januar. ann. 1620. in causa appellationis tanquam ab abusu interpositæ ab unionem parochialis ecclesiæ

de Castrinovi de Vallibus apud Cadurcos, facta monasterio virginum de Pojeto; imo non provocatur tanquam ab abusu ab unionibus factis a 40. annis ante conc. Trident. ejusd. sess. 7. de reform. cap. 6. sess. 25. ord. cap. 9.

CAPUT XVII.

Episcopalis jurisdictionis an sit commendatio ecclesiarum. Origo commendatarum. Earum usus damnatur.

ORDINARIUS potest ecclesias parochiales ob evidentem necessitatem vel utilitatem ecclesiarum commendare, non ultra sex menses; can. qui plures, 21. qu. 1. cap. nemo deinceps, de elect. in 6. Commendatio ecclesiarum fit ab Episcopo ob necessitatem, vel utilitatem ecclesiarum dumtaxat; d. cap. nemo; puta ut detur tempus ad eligendum idoneum rectorem, & interim ecclesia pastore destituta damnum non patiatur. Quapropter commendatarius non facit fructus suos, quia est nudus minister & depositarius. Commendare nihil aliud est, quam deponere; L. Lucius, ff. deposit. L. commendare, de V.S. Hinc Episcopo licet tantum beneficia commendare ad tempus sex mensium, quia hoc tempus satis idoneum visum est ad deliberandum de eligendo idoneo rectore, cum ordinario non longius detur tempus ad conferendum; cap. nulla, de concess. prabend.

Commendatio ecclesiarum originem cepit ex necessitate ecclesiarum; labente enim imperio Romano, Sicilia & majori parte Italix a Sarracenis armis occupata, ecclesiarum, ut quæque destituebantur pastore, commendabantur vicinioribus Episcopis, ut eas curarent; & qui constituebantur in hujusmodi ecclesiis vacantibus, dicebantur incardinari, idest imponebantur his ecclesiis tanquam Cardinales sacerdotes; can. relatio, can. illud quoque, 21. q. 1. can. pastoralis, 7. qu. 1. can. fraternitatem, 71. dist. Vel Episcopi sede sua pulsi constituebantur in aliis ecclesiis vacantibus Cardinales sacerdotes, ut eas administrarent, donec eis pateret securus reditus ad suam ecclesiam; d. can. pastoralis. Vel vacantibus ecclesiis destinabatur visitator, ut electionem faciendam promoveret, ne diutius ecclesia vacaret; can. obitum, can. Catinenfis, 61. dist. can. constitutum, 7. qu. 1. can. ita nos, 25. qu. 2. cap. dilectus 1. de rescript. Commendarum usus antiquior est, quam vulgo creditur; jam enim ab ætate Gregorii I. usu frequentatum id scimus ex variis epistolis ejusdem Pontificis, e quibus desumpti sunt can. relatio & alii modo laudati. Sed, ut pleraque optime instituta, sequior usus depravat, cum specie commendationis beneficiorum, licentia plura beneficia retinendi irreperet, commendis modus impositus est constitutione Leonis IV. qua edictum est, ut qui plures ecclesias obtineret, unam in titulum, aliam sub commendatione obtineret; d. can. qui plures. Ante hæc tempora in Gallia clarioribus abbatibus etiam alix abbatix tradi solitæ procurationis, seu administrationis nomine, beneficio Principis. Hilduino abbati S. Dionysii a Ludovico Pio commendatæ sunt abbatix S. Medardi Sueffionensis, & S. Germani Parisiensis; Ay-moin, lib. 4. cap. 114. *Ipsæ autem venerabilis abbas prefatus Hilduinus inter plurimas, quæ ei augustali benignitate commissæ fuerant, monasteria, habebat procurationem canobii nobilis in prospectu urbis Suefforum, quod Clotharius quondam Rex Francorum, filiusque ejus Sigebertus, in honorem beatissimi Medardi confessoris Christi, magnis construxerant sumptibus, in quo & ejus sacratissima tumulaverant membra. Simili modo predictus abbas post decessum Trenimonis regebat locum sancti Vincentii levita & martyris, in suburbano urbis Parisiæ, ubi presiosus Christi confessor Germanus requiescit, &c.*

Anno 1175. Godefrido Episcopo Asaphensi in Wallia sedem suam relinque-

re compulso ob inopiam & infestationem Wallensium, abbatiam Abbendovien-
sem forte vacantem in custodiam tradidit Henricus II. Rex Anglorum; Roger.
Hoveden. in ejus vita ad ann. 1175. *Ipse enim Godefridus episcopatum suum de-
seruit, paupertate & Wallensium infestatione compulso, veniensque in Angliam
a Christianissimo Rege Henrico benigne & honorifice susceptus est, cui & tradi-
dit abbatiam Abbendovia vacantem in custodia, donec ad propriam sedem liberum
haberet regressum.* In pejus ruente corruptela sæculi, in commendam cecidere
etiam ipsi episcopatus in Germania, uno in titulum, altero in commendam
retento. Primus pessimi exempli auctor in his partibus Gifelerus Mersburgensis
Episcopus, beneficio Ottonis III. translatus in Magdeburgensem metropolim,
una retento in commendam episcopatu; quod novum & insolens ea ætate fuisse
scribit Albert. Krantz. metropol. lib. 3. cap. 37. *Id vero ætas nostra jam
desiit pro frequentia mirari, quod passim cernimus alteram alteri ecclesiæ, in una
persona accedere, ut habeat alteram in titulum, alteram in commendam, sed non
potuere tum pro rei novitate placari homines.* Temporibus Gregorii VII. jam
invaluerat usus commendarum. Abbati S. Arnulphi Metensis abbatiam S. Re-
migii Rhemensis in commendam tradidit Gregorius VII. ob merita viri; Au-
ctor est ipse lib. 1. epist. 52. ad Manassem Rhemensem Archiepiscopum: *Abbas
S. Arnulphi Metensis nobis admodum placet, etsi posset ferre onus, ut utraq; ab-
batias regeret, Metensem scilicet & Rhensem, laudassem pro eo, quia vir re-
ligiosus & sapiens est.* Inde sequentibus sæculis res pene in jus transit, & ex
dispensatione pontificia factum ab Innocent. III. ut qui plures parochiales ec-
clesias obtineret, unam intitulatam, alteram commendatam haberet; cap. du-
dum, 2. in fin. de elect. Eadem ætate abbatias Episcopis traditas in commen-
dam a legatis sedis apostolicæ probavit ipse Innocentius, quasi re acta ex spe-
ciali ipsius mandato; auctorem ipsum habemus registr. 13. epist. 40. *Cum dile-
ctus filius B. titulo S. Susannæ presbyter Cardinalis tunc apostolicæ sedis legatus
Sebastiensi Episcopo, salvo mandato nostro, custodiam monasteriorum montis sancti,
quæ ad sedem apostolicam immediate pertinere dicuntur, duxerit committendam, &
ipse illa multipliciter aggravavit, easque committat enormitates, quæ non sunt di-
gna relatu; fraternitati vestræ per apostolica scripta præcipientes mandamus, qua-
tenus ipsum a custodia monasteriorum ipsorum penitus amoventes, ipsa monasteria
alicui personæ discretæ auctoritate vestra usque ad adventum legati nostri commit-
tatis.* Rerum potitus Clemens V. commendas sæculares regularium beneficiorum
ad vitam vel ad tempus damnavit; extravag. 2. de præbend. Sed res effectu ca-
ruit, non sine lugenda clade ecclesiæ: de quo Chopin. 1. monastic. tit. 1. cap. 14.

Inferior Episcopo non potest commendare beneficia, licet habeat potestatem
conferendi; quippe inferior non habet potestatem conferendi, nisi ex privilegio,
vel consuetudine, quia est contra jus commune, nec potest extendi ad commen-
das; Gloss. & dd. in d. cap. nemo. Imo etiam Episcopis ademptum jus com-
mendandi ecclesias parochiales ad tempus, ex quo conc. Trident. sess. 24. de
reformat. cap. 18. cognita vacatione ecclesiarum parochialium jubentur eis præ-
ponere idoneum vicarium, cum congrua pensatione super fructibus assignanda,
donec de rectore eis provideatur. Solus vero summus Pontifex potest beneficia
commendare in perpetuum; can. unum abbatem, 21. qu. 1. De jure commen-
da non est canonicus titulus, quia est nudum depositum, & custodia ecclesiæ
vacantis ad tempus; d. cap. nemo; nec inducit incompatibilitatem; d. cap. du-
dum. Sed ex quo commenda desiit in perpetuum, pro vero & canonico titulo
habetur: unde hodie inducit incompatibilitatem; conc. Trident. sess. 7. de refor-
mat. cap. 4. Et beneficium commendatum potest permutari cum intitulo; cap.
final. de reb. permutat. vel resignari etiam in favorem; Flamin. Paris. de resi-
gnat. benefic. lib. 2. qu. 17. num. 9. Et commenda beneficii habentis curam ani-
marum requirit ætatem 25. annorum, & promotionem ad ordinem presbyteratus

rus intra annum a tempore collationis, juxta cap. licet Canon, de elec. in 6. Et commendatarius habens dignitatem potest mandare executioni rescripta apostolica, sicut titularis, juxta cap. statutum, de rescript. in 6. Garcias de benefic. part. 4. cap. 4. num. 48. Chassan. in consuet. Burgund. in rubr. *des success. des Bastards*, §. 3. num. 88. Gonzal. in regul. 8. cancellar. gloss. 5. §. 8. num. 10. Interim vero commenda beneficiorum regularium non mutat statum regularem, quia est nudum depositum & temporaria permutatio, quæ statum ecclesiæ non innovat, sicut temporaria permutatio jus provinciarum non innovat; L. nemo 123. de R. I. & divisio provinciarum non mutat statum ecclesiarum ex constitut. Innocentii I. ad Alexandrum, & ex conc. Chalced. can. 12. can. lege, 10. dist. can. pervenit, 101. dist.

CAPUT XVIII.

*Episcopalis jurisdictionis est lustratio diœcesis. Visitatio precipuum officium
Episcopi. Visitanti Episcopo debetur procuratio. Visitatio
non admittit cognitionem nisi summariam.*

EPISCOPUS tenetur quotannis visitare ecclesias suæ diœcesis non exemptas; can. decrevimus, can. Episcopum, can. placuit, 10. qu. 1. cap. conquere, de offic. ordinar. Visitatio enim est jurisdictionis episcopalis; cap. cum venerabilis, de censib. ubi Pontifex ponit hanc regulam: Episcopus, ratione episcopalis jurisdictionis, tenetur causa correctionis ecclesias visitare. Hoc jus mansisse ab antiqua consuetudine fertur in d. can. decrevimus; nempe a consuetudine, quæ initium sumpsit a Christo & Apostolis. Christus, qui est typus Antistiti, circumibat civitates & castella Judææ & Samaritæ; Luc. 10. Quem in locum Gregor. Nazianzen. orat. 31. Christus, inquit, locum subinde commutat *ἵνα τόπος ἀγιάσῃ πλείονας, ut plura loca sanctificet*. Magistri exemplo Petrus circumibat civitates & vicos, ut confirmaret fideles; act. Apost. 9. & 32. Inde Episcopi divinis & apostolicis regulis imbuti toti fuere in visitationis officio. De Basilio Cæsariensi Episcopo Socrat. lib. 4. cap. 26. *Περὶ τῶν γὰρ καὶ αὐτὸς τὰς πόλεις, τὰς ῥαθυμῶντας παρὰ τὴν πίσιν ἀνθρώπων*: Nam & ipse urbes circumambulando, segnes, & languentes in fide corroboravit. De Martino Turonensi Episcopo Sulpit. Sever. epist. 1. ad Eusebium presbyterum: Cum ad diœcesim quandam pro solemnî consuetudine, sicut Episcopis visitare ecclesias suas moris est, media fere hieme Martinus venisset, mansionem ei in secretario ecclesiæ, clerici paraverunt. De eodem quanta passus a militibus in visitatione ei occurrentibus narrat idem Sulpitius dialog. 2. de ejus virtutibus: Consequenti itidem tempore iter facientes cum eodem diœceses visitantes agebamus, &c. de quo & Paulin. ejusdem vitæ auctor lib. 4.

*Lustrabat caulas commissi pastor ovilis
Queis pia ruvestrem claudebat ecclesia plebem,
Ne furum sortasse doli, rabiesve luporum
Incantus pecudes raperent pastore remoto, &c.*

De Basso Episcopo Theodoret. de vita Patr. cap. 26. *καὶ πάλιν τὸν θανμάσιον Βάσσαν, ὃς τηλικαῦτα πολλὰς περιέδρασε κόμας κατὰ κύμλῳ ἱερύσῳ ἱππαστῶν*. Suadet itaque admirando Basso, qui tunc temporis multos vicos circumibat, vicariis præsidens sacerdotibus. De se ipso Augustin. epist. 17. in appendice: Sed quoniam visitandarum ecclesiarum, ad meam pertinentium curam, necessitate profectus sum, nec per me ipse debitum continue reddere potui. De se ipso etiam Sidonius Arvernensis Episcopus lib. 4. epist. 13. Nuper rogatu Germanici spectabi-

His viri Cantillensem ecclesiam inspexi . De Pappolo Lingonensi Episcopo Gregor. Turonens. lib. 5. cap. 5. Anno octavo episcopatus sui , dum dioceses , ac villas & ecclesias circuiret , quadam nocte dormienti apparuit illi beatus Petrus vultu minaci . De Trojano Santonenfi Episcopo idem Turonensis de glor. confess. cap. 59. Hic fertur dum esset in corpore , si novum , ut adsolet , amphibolum induisset , cum quo processurus diocesim circumiret . De Malachia Hibernensi Episcopo , S. Bernard. in ejus vita : Errat autem pene incessanter circumiens parochias omnes , evangelia & serviens & de evangelio vivens , sicut constituit ei Dominus .

Visitatio est præcipuum munus episcopatus ; ejus enim scopus est , ut quæ pertinent ad curam animarum , & administrationem sacramentorum , ad cultum & ornatum & refectionem ecclesiarum , correctionem clericorum , & hac de causa inquisitionem de vita & moribus eorum , instructionem plebis & confirmationem seu confirmationem fidelium observentur ; d. can. Episcopum , d. can. placuit , can. relatum , can. illud , 10. qu. 3. conc. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 8. sess. 21. ejusd. cap. 8. sess. 24. ejusd. cap. 3. Unde Episcopi nomen Græce nihil aliud sonat quam inspector, visitator ; Suidas Ἐπισκοπῶν ἐπιστάται καὶ ἰσχυροὶ . M. Tull. 7. ad Attic. 18. *Vult enim me Pompejus esse , quem tota hæc Campania & maritima ora habeat Ἐπισκοπῶν , ad quem delectus & summa negotii referatur .* Episcopus potest visitare ecclesias exemptas , tanquam apostolicæ sedis delegatus ; concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 8. Quia Episcopus visitat ecclesias , maxime correctionis causa : in visitatione non potest cognoscere judicialiter de vita & moribus clericorum , sed summarie intra modum correctionis : non potest punire delicta clericorum poena ordinaria , sed mitiori , quæ correctionis modum non excedat , ut censuit sacra congregatio ad concil. Trident. sess. 6. de reformat. cap. 4. & sess. 24. ejusd. cap. 10. Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 3. allegat. 73. num. 30. 43. Episcopo visitationis nomine debetur procuratio a singulis ecclesiis ; d. cap. conquerente , cap. cum apostolus ; cap. cum olim , §. venerabilis , de censib. Synod. Sueffionens. *Quando jure canonico Episcopus circumit parochiam ad confirmandum populum , abbates vel presbyteri parati sint ad suscipiendum Episcopum in adjutorium necessitatis .* Visitationi procuratio est annexa ; Matth. Westmonaster. ad ann. 1227. *Eustachius London. Episcopus petit ab abbate Guillelmo , & conventu Westmonasterii processione , procuracionem , visitacionem , & omnimodam jurisdictionem , propter quæ ad Papam fuit appellatum .* Procuratio est curatio corporis seu relectio , quæ præbetur Episcopo , visitationis causa , accedenti ad ecclesiam . Vox nota scriptoribus melioris ævi , quibus procurare nihil aliud est , quam corpus curare seu reficere cibo ; L. Accius apud Macrobi. lib. 1. cap. 7.

Exercent epulis lati , famulosque procurant

Quisque suos .

Et Virgil. 9. Æneid.

Quod superest , lati bene gestis corpora rebus

Procurate viri .

Eadem analogia auctor sermon. ad fratres in erem. serm. 36. dixit *commatres procurare* . Inde procuratio etiam pro annona , quæ debetur privatis ab Episcopo , vel abbate ; Robert. Montens. in supplem. Sigebert. ad ann. 1180. *Septies viginti procuraciones , quas burgenfes ex consuetudine habere solebant ex donis abbatum , penitus deleuit .* Et procurator est , qui habet curam præbendi annonas , in vita D. Bernard. lib. 2. cap. 3. de Energumeno : *Et stridebat dentibus & mordebat procuratorem suum ; quem paulo ante bajulum , de bajuli sui brachiis ruit .* Episcopus debet visitare ecclesias diocesis semel quolibet anno , vel etiam potest iterum visitare ex iusta causa , & duplam procuracionem exigere ; d. cap. cum venerabilis . Episcopus universam diocesim debet visitare singulis annis ; vel si major

major fit, intra biennium; conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 3. Procuratio ratione visitationis non debetur Episcopo, nisi personaliter fungenti officio visitationis; cap. procuraciones, de censib. conc. III. Valentin. Gallie can. 22. *Ut de servitio presbyterorum erga Episcopos suos, consuetudo valde reprehensibilis amputetur; ut scilicet quoties Episcopus statuto tempore visitationem & predicationem per eosdem sacerdotes & populos non exercet, nequaquam ab eis pro solito servitio pecunias exigat.* Procuratio visitationis nomine præstanda est in edulibus seu victualibus, non nummo; cap. Romana, §. procuraciones, de censib. in 6. nisi a volentibus; cap. felices, eod. tit. vel ubi alia est consuetudo regionis, nimirum, ut pecunia solvatur; conc. Trident. d. sess. 24. de reformat. cap. 3. A visitatione Episcopi, ut ea omnia delibemus, quæ spectant ad visitationem quoad jurisdictionem, non licet appellare quod fiat correctionis causa, idest non datur appellatio suspensiva, sed devolutiva, quæ devolvit tantum causam ad superiorem, non suspendit executionem eorum, quæ decreta sunt; conc. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 10. Imo a visitatione Episcopi, etsi visitationis officium impleat tanquam delegatus sedis apostolicæ, appellatio devolvitur ad Metropolitanum; quia Episcopus, etsi agat tanquam delegatus sedis apostolicæ, jure ordinario utitur, nec potest declinare jurisdictionem Metropolitanam; uti censuit sacra congregatio ad d. cap. 10. sess. 24. de quo Barbosa de offic. & potest. Episcopi, part. 3. allegat. 73. num. 32. & 35.

CAPUT XIX.

Legis diœcesana est synodus, idest convocatio synodi. Synodaticum & cathedraticum. Modus synodatici. Notatur Feuretius.

AD eam partem jurisdictionis episcopalis, quæ venit appellatione legis diœcesanæ, pertinet & synodus seu convocatio synodi; cap. conquerente, de offic. ordinar. cap. quod super his, de major. & obed. Episcopus habet jus convocandi synodum quotannis, adhibitis abbatibus & presbyteris; d. cap. quod super his, can. Episcopus, can. annis singulis, can. decernimus, 18. dist. Hæc fuit consuetudo Carnotensis ecclesiæ, ut annuatim congregaretur synodus diœcesana, quam usu & memoria concelebravit Ivo Carnotensis Episcopus, epist. 61. *Præter hoc secundum consuetudinem ecclesiæ nostræ synodum 7. Kal. novembr. celebrare debemus, in qua de negotiis ecclesiasticis, & pace totius patriæ multa nobis tractanda sunt, quæ sine præsentia nostra vel non tractarentur, vel tractata non terminarentur.*

Nec semel, sed iterum in anno vocari synodum episcopalem antiqui juris fuit, nempe unam pro presbyteris, alteram pro abbatibus; concil. Autissiodor. can. 7. *Ut medio majo omnes presbyteri ad synodum in civitatem veniant, & Kalendis novembris omnes abbates ad concilium conveniant.* Gandavensium singulare privilegium fuit, ne Episcopus synodum celebraret, nisi quoquo triennio, idque per se, non per vicarium; Jacob. Meyer. lib. 7. ann. Belgicor. ad ann. 1191. Etiam abbates coguntur venire ad synodum episcopalem; d. cap. quod super his; Hæc fuit consuetudo Gallie; synod. Aurelian. I. can. 19. *Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant, qui semel in anno, in loco, ubi Episcopus elegerit, accepta vocatione conveniant;* can. abbates, 18. qu. 2. Etiam ad alios conventus solemnes, puta ad translationem reliquiarum, abbates ab Episcopo vocari familiare fuit: ad translationem reliquiarum B. Benigni martyris Divionensis convenere abbates, vocante Gregorio Lingonensi Episcopo; Gregor. Tur. de miracul. lib. 1. cap. 51. *Sed sanctum sepulcrum, nescio*

qua causa faciente, foris evenit: quod ille intus transferre cupiens convocavit ad hoc opus & obsequium abbates, atque alios religiosos viros, &c. Ad translationem reliquiarum Desiderati presbyteri, etiam vocatos abbates ab Agricola Cabilonensi Episcopo; testis idem Turonensis de glor. confessor. cap. 86. *Post hæc edificato xenodochio leproforum sacerdos suburbano, in ejus basilicam collectis abbatibus & omni clero, beatum corpus transtulit, & in basilica superius memorata summo studio sepelivit.* Et quod can. Episcopus, 18. dist. ex conc. Turonensi ait, abbates non esse cogendos venire ad synodum, nisi rationabilis causa adfuerit, cautius intelligendum est, non esse sc. gravandos abbates iterum in anno venire ad synodum, si forte extra ordinem convocetur, nisi rationabilis causa adsit, puta translationis reliquiarum, vel consecrationis ecclesiæ, vel alia similis. Quam enim glossographi confingunt de abbatibus, qui habebant parochiales ecclesias annexas suis monasteriis, non convenit istis temporibus; vix enim monachi tum habebant decimas, vel ecclesias parochiales, quæ eis serius concessæ sunt ex donatione Episcoporum; sed tum abbates erant in potestate Episcoporum, & semel in anno tenebantur venire ad synodum pro humilitate religionis, idest in argumentum subjectionis & obedientiæ; ex d. can. abbates, qui depromptus est ex conc. Aurelianensi I. Sane abbates etiam exemptos ad synodum adesse juris fuit; ex quo habuere ecclesias parochiales & decimas, quia harum nomine tenentur respondere Episcopo de spiritualibus, idest de cura animarum; can. sane quia, 16. qu. 2. Londinensi Episcopo mandavit Joannes Archiepiscopus Cantuariensis, ut abbates exemptos, qui vocati defuissent concilio provinciali, ratione non exemptarum ecclesiarum, quas in usu proprio obtinebant, coereret captis pignoribus, idest ecclesiis sequestre depositis; Matth. Westmon. ad ann. 1281. Annuatim conveniebant presbyteri ad litanias seu rogationes, & ad synodum, & si sine causa deessent, multabantur arbitrio Episcopi; conc. Aurelianensi I. can. 28. *Ut clerici, qui ad rogationes, idest litanias ante ascensionem Domini venire contempserint, arbitrio Episcopi coerceantur.* Et utroque in conventu vocati reddebant rationem Episcopo de cura animarum & administratione sacramentorum; conc. Tolet. IV. can. 25. *Cum vero ad litanias, vel ad concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent;* can. quando, 38. dist. Solutio concilio provinciali, in quaque dicecesi Episcopus debet celebrare synodum dioecesanam, & in ea abbatibus, presbyteris, & plebi nota facere, quæ decreta sunt in concilio provinciali; conc. Tolet. XVI. can. 6. can. decernimus, 18. dist. In eadem synodo Episcopus post congruam allocutionem, idest orationem habitam ad synodum, septem aut plures honestiores viros e plebe eligere debet, quos sacramento adigat, ut denuncient ea, quæ emendatione & correctione egeant; can. Episcopus in synodo, 35. qu. 6. Etiam in concilio provinciali ex concilio Lateranensi habito sub Innocentio III. eliguntur viri probi, qui observent ea, quæ perpetrari eveniet contra decreta synodi, & ea referant ad Metropolitanum in proximo concilio, & quæ statuta fuerint in eodem, publicentur in episcopalibus synodis annuatim per singulas diceceses celebrandis; cap. sicut olim de accusat. Inquisitores hujusmodi testes synodales vocat cap. præterea, de testib. cogend. quod non haberent jurisdictionem, sed solam inquisitionem, & nudum testimonium; d. cap. sicut olim. In synodo episcopali agitabantur causæ majores, quæ dicuntur synodales; d. can. Episcopus in synodo; puta causæ matrimoniales, seu de nuptiis vetitis inter consanguineos & affines. Hoc jure presbytero ecclesiæ S. Othmari apud Helvetios synodica, idest episcopalia jura tributa, præter causas dissolvendi matrimonii; Ekkeard. Junior de casib. monast. S. Galli cap. 14. *Unde, ut antiquitus loci nostri mos statutus erat, publicus populo nostro etiam presbyter positus est, ut in ecclesia S. Othmari, omnibus, qui inter Golda-*

pro

pro Episcopo faceret. Ibidem ventilabatur cognitio de juribus ecclesiarum, puta de jure processionis, vel cuiuslibet obsequii ecclesiæ filialis erga matricem; Anselm. Leodiens. de gest. Leodiens. Pontif. cap. ult. *Cum nedum in episcopali cathedra, sed etiam in rusticana qualibet parochia, illud jus sibi mater ecclesia defendat, ut in majoribus solemnitatibus filiarum suarum frequentia visitetur, & honoretur: quod si neglectum fuerit, judicio suorum synodaliū in sua synodo vindicetur.* De usurpatione rerum ecclesiarum sollicitius etiam quærebatur in synodis episcopalibus; Ivo Carnotens. epist. 172. *Ad quod responderunt Blesenses monachi se ab illis parochianis omnia parochialia accepisse, & illam partem oblationum, quam sibi Vindocinenses monachi usurpaverant, violentia Lancelini Balgenciensis occupasse; nec tamen eas ipsis viginti annis, in quibus confidebant, absque synodali reclamazione tenuisse.* Etiam de pace patriæ, idest pagi vel diocesis in synodis episcopalibus tractari moris fuisse jam observare licuit ex Ivone epist. 61. de synodo celebranda: *in qua, inquit, de negotiis ecclesiasticis, & de pace totius patriæ multa nobis tractanda sunt;* quod velim intelligas tantum de infractione treugæ vel pacis, quæ erat cognitionis ecclesiasticæ; cap. unic. de treug. & pac. can. illi, 24. qu. 3. de quo opportunius alio loco. In synodo etiam Episcopus potest statuta condere, vim legis habitura intra diocesim; can. 1. in fin. de consecr. dist. 5. cap. 2. de majorit. & obedient. cap. ut animarum, de constitut. in 6.

A clericis vero convenientibus ad synodum obsequii & reverentiæ in argumentum Episcopo præstatur modicus census, qui vario nomine appellatur: vel synodaticum; d. cap. conquerente, d. cap. quod super his, cap. olim de censibus: vel synodus; Fulbert. epist. 57. ad Lexoviens. Episc. *Presbyteri canonicorum nostrorum ex ecclesiis, quas habent in episcopatu vestro, venerunt ad nos dicentes, quod vos interdixistis eis ministerium suum, ideo quod de ipsis ecclesiis non ferunt vobis synodum.* Synodus Calerensis habita anno 1080. apud Ordericum Vitalem lib. 5. *Et qui synodum & circadam statutis terminis non reddiderit similiter:* vel cathedraticum, quod pensitetur pro honore cathedræ episcopalis; can. placuit, can. inter cetera, can. ult. 10. qu. 3. Arnold. Lubecens. lib. 3. cap. 21. *Episcopus vero ex his, quæ de cathedratico, vel ecclesiarum consecrationibus consequi poterat, sustentabatur:* vel paschalis præstatio, quod solvatur in synodo, quæ convocatur post pascha; cap. 15. de simon. in 1. collect. His contenti Episcopi non possunt exigere eulogias seu benedictiones, idest annonas & munuscula a clericis venientibus ad synodum, ne minus libenter occurrant ad synodum, ex constit. Leonis IV. can. de eulogiis, 18. dist. conc. Meldens. can. 45. *Debet presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruo visitare & venerari suos Episcopos.* Licet vero abbates teneantur adesse ad synodum, solvuntur onere synodatici seu cathedratici, quia vocantur ad synodum dumtaxat obsequii & reverentiæ ergo, sed quoad alia soluti sunt a lege diocesana; d. can. inter cetera, Can. cum pro utilitate, 16. qu. 1.

Feuret. lib. 3. cap. 3. num. 23. astruit moribus Galliæ cathedraticum seu synodaticum non licere exigi a clericis, nisi Episcopus sit tenuior censu, vel nitatur præscriptione longioris temporis, & si exigatur, appellari tanquam ab abusu. Sententiæ suæ auctores laudat Chopin. lib. 2. de sacr. polit. tit. 7. num. 2. & Boer. quæst. 134. Sed utrumque minus sincere, & non ex fide: Chopinus enim non negat cathedraticum esse jus canonicum, si modo intra modum exigatur, qui est duorum solidorum; d. can. placuit, d. can. inter cetera, & d. can. ult. 10. qu. 3. Sed refert a Nivernensi Episcopo ad senatum appellatum tanquam ab abusu, ob exactionem æris 25. assium cathedratici nomine: non quærebatur de jure cathedratici, sed de modo; appellationi enim locus esse poterat a modo cathedratici, licet de jure ejusdem nulla esset quæstio: imo quod callidius dissimulat Feuretius, rem nequaquam judicam sed missam in concilium, & in pendenti relictam subjungit Chopinus, ne

jura episcopalia haftenus inconcussa levi de causa corruerent. Nec Boerius loco laudato prorsus tractat de cathedralico, sed de caritativo subsidio, quod non imponitur nisi ex causa necessitatis, & de extraordinariis, quæ moribus nostris non exiguntur a vassallis ecclesiæ; quod nihil commune habet cum cathedralico, seu synodatico, quod est jus ordinarium, quod debetur Episcopo pro honore cathedræ, seu pro sumptu synodi. Nec synodaticum præscriptione amitti potest, cum sit annexum synodo, adversus quam præscribi non potest; & idem sit argumentum subjectionis & reverentiæ episcopalis, adversus quam a clericis nullo tempore præscribi potest; cap. cum non liceat de præscript. Nec alio jure censendum sit synodaticum, quam procuratio, quæ est visitationi annexa, adversus quam nullo tempore præscribitur; cap. accedentes eod. tit.

CAPUT XX.

Episcopi proprium munus est docere. Electio prædicatorum an ad alios spectet quam ad Episcopum. Notatur Feuretius.

APOSTOLIS a Christo tradita est potestas docendi: *Euntes docete omnes gentes*; Matth. ult. Has vices apostolicas agnovit Angelus ad Cornelium missus, cum ejus preces & eleemosynas Deo acceptas ipsi significavit, docendi vero munus sibi non assumpsit, sed ei Petrum indicavit, ad quem iret ab eo instituendus in fide; act. 10. quæ est meditatio S. Chrysostomi de divers. utriusque testam. loc. sermon. de Christo pastore & ove. Idem Tertullian. in Scorpiac. cap. 12. *Quis nunc medullas scripturarum magis nosset, quam ipsa Christi schola, quos & sibi discipulos Dominus adoptavit, omnia utique edocendos, & nobis magistros ordinavit, omnia utique docturos.* Inde Episcopis tanquam Apostolorum successoribus proprium munus est docendi verbum Dei; synod. VI. in Trull. can. 19. Cæsaraugustan. can. 7. Hæc duo sunt Pontificis opera, ut aut a Deo discat legendo & meditando, aut populum doceat; can. ult. 38. dist. qui est Origenis in Levitic. falso adscriptus Hieronymo a Gratiano. Quapropter Episcopus a rei familiaris cura abstinere jubetur, ut melioribus studiis, idest lectioni, orationi, & verbi Dei prædicationi, omnem det operam; conc. Carthag. IV. can. 20. can. Episcopus, 88. dist. Eo nomine etiam edicto Gallieni, quo remissa est persecutio, Episcopus verbi Dei præses agnoscitur τοῖς αὐτῷ λόγῳ προϊστάς, apud Euseb. lib. 7. cap. 11. Idem auctori constit. apostolicar. lib. 2. cap. 22. λόγῳ διάκονος, γνώσεως φύλαξ, μασίτης Θεοῦ, καὶ ἡμῶν. *Minister verbi, scientiæ custos, mediator Dei & hominum.* Idemque depositarius verbi Dei; Cyrill. Hierosolymit. cateches. 15. Λόγῳ διδασκαλικὸν ἐπιστάτης, οἰκονόμῳ καλῶς. *Verbum doctrina creditum habes, pulchre administra.* Omnia studia in prædicationem verbi Dei sese vertisse fatetur Augustin. epist. 15. ad Hieronym. *Et si quid in hac re habeo facultatis utcumque impendo populo Dei; vacare autem studiis diligentius, quam quæ populi audiunt instruendi, propter ecclesiasticas occupationes omnino non possum.*

Prædicandi munus ita proprium est Episcopi, ut nemini, sive clerico sive monacho, liceat prædicare sine licentia Episcopi; can. adjicimus, 16. qu. 1. cap. inter cætera, de offic. ordinar. clem. dudum, §. in ecclesiis, de sepultur. conc. Trident. sess. 5. de reformat. cap. 2. sess. 24. ejusd. cap. 4. juxta illud Apostoli: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Imo in ecclesia Alexandrina solus Episcopus jus habuit prædicandi, ex quo Arrius presbyter Alexandrinus dicendi potestate abusus, in perniciem ecclesiæ, inde nefariæ hæresis virus sparsit per totum fere orbem; Socrat. lib. 5. cap. 21. Sozomen. lib. 7. cap. 19. Presbyteris in aliis

aliis ecclesiis presente Episcopo sermonis copia moleste interdictum tulit Hieronym. epist. ad Nepotianum : *Pessima consuetudinis est, in quibusdam ecclesiis tacere presbyteros, & presentibus Episcopis non loqui, quasi aut irvideant, aut non dignentur audire*; can. esto subjectus, 95. dist. Mitius cum presbyteris actum est in plerisque ecclesiis; eis patet docendi commercium, non sine Episcopi licentia, & prædicans sine consensu Episcopi, excommunicationis vinculo tenetur; cap. excommunicamus, §. quia vero, de hæretic. Nec audiendum quod crudius profert Feuret. lib. 3. cap. 4. num. 21. Episcopo non licere sine abusu repellere prædicatorem electum a parochio, vel matriculariis, seu ipsa plebe; Episcopus enim habet liberam potestatem eligendi prædicatores, tanquam coadjutores & cooperatores in prædicationis officio; d. cap. inter cætera: quod constituit. regia Melodunensi art. 6. sancitum est. Unus casus excipitur, si parochus vel alii nitantur titulo, vel consuetudine præscripta, quæ habet vim tituli. Et revera reipublicæ Christianæ maxime interest, prædicatorum electionem liberam esse penes Episcopum, ut tollantur hæreses & schismata, quæ per pravos & corruptos prædicatores passim sparguntur; Episcopi est probare fidem, scientiam, & animum prædicatorum, quam multi enim ad prædicationis opus se accingunt, quæstus vel inanis gloriæ studio, magis quam verbi Dei; Augustin. in illud psalmi 11. *Eloquia Domini eloquia casta. Casta dicit sine corruptione simulationis; multi enim prædicant veritatem non caste, quia vendunt illam pretio commoditatum hujus sæculi*. Solus Episcopus etiam potest concedere facultatem confessiones audiendi, & absolvendi; d. cap. inter cætera. Idem de jure baptizandi; Tertull. de baptismo, cap. 17. *Dandi quidem habet jus summus sacerdos, qui est Episcopus, de hinc presbyteri & diaconi; non tamen sine Episcopi auctoritate propter ecclesiæ honorem, quo salvo salva pax est, alioquin etiam laicis jus est*; Hieronym. ad Luciferianos: *Inde venit, ut sine chrismate & Episcopi jussione neque presbyter neque diaconus jus habeant baptizandi; quod frequenter, si tamen necessitas cogit, scimus etiam licere laicis*. Quia licet presbyter habeat potestatem ordinis, non habet executionem ordinis sine consensu Episcopi, idest licet in ordinatione acceperit potestatem audiendi confessiones & absolvendi, non potest eam in executionem deducere, sine speciali auctoritate Episcopi.

CAPUT XXI.

Episcopi est institutio & emendatio sacrorum rituum: An Episcopo liceat admittere breviarium Romanum, non expectato consensu Metropolitanis & Principis. Reprehenditur Feuretius.

AD jurisdictionem Episcopi spectat institutio, & emendatio rituum sacrorum; can. pronuntiandum, de consecr. dist. 3. In his spectandum est unum judicium Episcopi. Varietate rituum circa jejunium sabbati matre turbata, de his unum Ambrosium consuluit Augustinus, ejusque judicium mater lubens amplexa est; testis ipse Augustin. epist. 118. *Mater mea Mediolanum me consecuta, invenit ecclesiam sabbato non jejunantem, coeperat perturbari, & fluctuare quid ageret. Tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ virum Ambrosium: at ille ait mihi, cum Romam venio, jejunio sabbato; cum hic sum non jejunio. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Hoc cum matri renunciassem, libenter amplexa est. Hoc jure Ignatius Antiochenus Episcopus psalmodiam primus instituit in sua ecclesia; unde in alias omnes transiit ecclesias; Socrat. lib. 6. cap. 8. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, τρίτος ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου Ἐπίσκοπος, δε*

• adde, Ἐκ-
κλησία παρί-
δοκεν ὁδεῖν καὶ
ἐν ταῖς αἰ-
σῶσι

καὶ οἷς Ἀποστόλοις αὐτοῖς συνδιέτριψεν, ὁπτασίαν εἶδεν Ἀγγέλων, διὰ τῶν ἀντι-
φώνων ὑμνων πρὸς ἁγίαν Τριάδα ὑμνούντων, καὶ πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ὁράματος τῇ ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ Ἐκκλησίᾳ αὐτῇ ἡ παράδοσις διεδόθη. Ignatius Antiochie, quæ est in Sy-
ria, tertius a Petro Apostolo Episcopus, visionem vidit Angelorum sanctam Trini-
tatem hymnis alterna vice decantatis collaudantium, & formam canendi in ea
visione expressam ecclesia Antiochena tradidit, unde illa traditio in omnibus eccle-
siis recepta est. Et hoc est, quod intelligit Euseb. lib. 10. cap. 3. καὶ θεοπρεπῆς
Ἐκκλησίας θεσμοὶ ὧδε μὲν λαμβάνονται, καὶ αἷς λοιπαῖς τῶν θεῶν ἡμῶν παρα-
δοξιστῶν φωνῶν ἀκροάσασιν. Decorum ecclesie ritus interdum psalmorum cantu, &
ceteris hymnorum divinitus nobis traditorum recitationibus. Eodem marte Hila-
rius Pictaviensis Episcopus primus hymnos in ecclesia canendos composuit; eum
imitatus est Ambrosius; ex Siebert. ad ann. 391. Ambrosius post Hilarium Picta-
viensem hymnos in ecclesia canendos primus composuit. Solemnem etiam ritum
canendi antiphonas seu responsoria in ecclesia primus e Latinis Ambrosius petiit
a Græcis, apud quos hic ritus jam a cunabulis ecclesie receptus erat auctore Igna-
tio Antiocheno; Siebert. ad ann. 387. Ambrosius Episcopus ritum canendi an-
tiphonas in ecclesia primus apud Latinos transtulit a Græcis, apud quos hic ri-
tus jam inoleverat ex instituto Ignatii Antiocheni Episcopi, &c. Solemnem quo-
que ritum concinendi hymnos & psalmos ex ritu Orientalium ecclesiarum lu-
bens assumpsit idem Ambrosius; testis Augustin. confess. lib. 9. cap. 6. & 7.
Quantum fleui in hymnis & canticis tuis suave sonantis ecclesie vocibus com-
motus acriter. Non longe cæperat Mediolanensis ecclesia genus hoc consolationis,
& exhortationis celebrare, magno studio fratrum continentium vocibus & cordibus.
Tunc hymni & psalmi ut canerentur secundum morem Orientalium partium, ne
populus mæroris radio contabesceret, institutum est, & ex illo in hodiernum reten-
tum, multis jam ac pene omnibus gregibus tuis & per cætera orbis imitantibus.
In Gallia felici exemplo litanias seu rogationes ante ascensionem instituit Ma-
mercus Viennensis Episcopus; Sidon. lib. 5. epist. 14. ad Aprum: In urbem ta-
men, ni fallimur, rogationum contemplatione revocare, quarum vobis solemnita-
tem prius Mamercus pater & Pontifex, reverentissimo exemplo, utilissimo experi-
mento invenit, instituit, invexit. Et idem lib. 7. epist. 1. ad ipsum Mamercum:
Solo tamen invecstarum te auctore rogationum palpamus auxilio. Has vix inven-
tas a Mamercus, avide susceperunt cæteri Galliarum Episcopi; de Arvernensibus Sidon.
in eadem epistola ad Mamercum: Quibus inchoandis instituendisque populus Ar-
vernus etsi non effectu pari, affectu certe non impari cæpit initiari, &c. De uni-
versis ecclesiis Galliarum Gregor. Turonens. lib. 2. cap. 34. Cumque hæc ageren-
tur, adpropinquante ascensione majestatis Dominica indixit populus jejunium, in-
stituit orandi modum, edendi seriem, erogandi hilarem dispensationem. Cessanti-
bus quoque exinde terroribus per cunctas provincias dispersa facti fama, cunctos
sacerdotes imitari commonuit; quod sacerdos fecit ex fide: quæ usque nunc in
Christi nomine, per omnes Ecclesias in compunctione cordis, & contritione spiri-
tus celebrantur; concil. Aurelianens. I. can. 29. Rogationes, idest litanias ante
ascensionem Domini placuit celebrari, &c. Exinde eundem solemnem ritum ro-
gationum arripere universi fere orbis ecclesie; Avitus Viennensis homil. de
rogationib. Currit quidem tramite vitali, non per Gallias tantummodo, sed pene
per orbem totum, rogationis observantia flumen irriguum, & infectam vitiis
terram, uberi fluxu annuæ satisfactionis expurgat. Exemplo Mamerci alias ro-
gationes in quadragesima instituit & Gallus Arvernensis Episcopus, de quo Gre-
gor. Tur. lib. 4. cap. 5. Rogationes illas instituit, ut media quadragesima psallen-
do ad basilicam sancti Juliani martyris itinere pedestri venirent. Hæc omnia suis
in ecclesiis constituere tot sanctissimi Episcopi sine querela & invidia Prima-
rum, vel sedis apostolicæ, cum laude, & pia æmulatione cæterarum omnium
ecclesiarum.

Haud

Haud pridem tamen in foro agitatum est, an Episcopo liceret, non dicam novos ritus instituere, sed rituale primum seu breviarium Romanum admittere non expectato consensu Metropolitanis, & Principis; & in causa Andegavensis Episcopi, solemnibus Parisiensis senatus decreto, pronuntiatum in absentem & indefensum, abusus teneri Episcopum, qui propria auctoritate breviarium Romanum admisisset. Quod valde placet Feuretio lib. 3. cap. 3. num. 12. qui hac in re desiderari auctoritatem Metropolitanis tentatur hoc argumento, quod in ritu psallendi divina officia, suffraganeæ ecclesiæ debent sequi consuetudinem metropolitaneæ; can. de iis, can. placuit, 12. dist. can. altaria de consecr. dist. 1. can. institutio, de consecrat. dist. 2. ex quo colligit in sacris ritibus quicquam institui vel novari non licere absque consensu Metropolitanis. Sed nihil vetant hi canones, quominus Episcopus suo jure possit & debeat admittere ritus & consuetudines ecclesiæ Romanæ, haud quæsito consensu Metropolitanis; quod enim dicitur sequendam esse consuetudinem ecclesiæ metropolitaneæ, ita intelligendum est, ubi ecclesiæ suffraganeæ non habent propriam consuetudinem, nec tollit Episcopo libertatem sequendi consuetudines ecclesiæ Romanæ; ecclesia quippe Romana est mater omnium ecclesiarum, a cujus regulis nullatenus licet deviare; can. non decet, can. præceptis 12. dist. Nec consuetudines ecclesiæ metropolitaneæ sequendæ, si forte repugnent moribus ecclesiæ Romanæ: Et ita Innocent. III. in cap. tuas dudum, de sponsal. duorum rescriptis Mutinensi Episcopo, ecclesiam Mutinensem humiliter tenere & servare debere, quod beati Petri sedem & suam metropolim sequi viderit & docere, in contrahendis matrimoniis, ne turpior sit pars, quæ suo non congruit universo. Aliarum ecclesiarum consuetudines non dedignatus est Ambrosius, sed maxime Romanæ ecclesiæ consuetudines coluit: Testis ipse de sacrament. lib. 3. cap. 1. *In omnibus cupio sequi ecclesiam Romanam; sed tamen & nos homines sensum habemus, ideo quod alibi rectius servatur, & nos recte custodimus.* Consuetudines Romanæ ecclesiæ instituit Malachias Episcopus in universa Hibernia: auctor est Bernardus in ejus vita: *Sed & apostolicas sanctiones, ac decreta sanctorum patrum, præcipueque consuetudines sanctæ Romanæ ecclesiæ, in cunctis Ecclesiis statuebat.* A Leone IX. depositum Hunibertum diaconum Luitpoldi Archiepiscopi Moguntini, quod Archiepiscopo coram se missas celebrante, lectionem non Romano more post monitionem contumaciter decantasset, nec restitutum a Pontifice, ne turbaretur solemne sacrificium missæ refert abbas Uspergens. in chron. ad ann. 1053. Sed quid? an fas erit Episcopis divinis in officiis Romanæ ecclesiæ ritum admittere inconsulto Principe? Absit, ut ecclesia impugnet potestatem Principis, quam perpetuis votis, & precibus defendit: Absit, ut Episcopi ullatenus detrahant regiæ majestati, pro qua tuenda sanguinem & animam despondere parati sunt. At salva majestate Principis liceat ecclesiæ dicere, Episcopis in his, quæ sunt sui muneris & officii, non esse facile obijciendum nomen Principis ad invidiam, ne magistratibus detur occasio sacra Pontificum munia conturbandi. Vetus est non injusta hac de re querela ecclesiæ: S. Ambros. de basilicis in Auxentium: *Semper ne de Cesare servulis Dei invidia commovetur, & hoc ad calumniam sibi accessit impietas, ut imperiale nomen obtendat.* Episcopis haud invidiosum Romanos ritus suscipere inconsulto Principe, jam tutis præjudicio Pipini & Caroli M. aliorumve nostrorum Principum. Cantum ab ecclesia Romana, in usum monachorum petiit Pipinus, quo discrepantiam cantus Gallicani tolleretur: Auctor est Carolus M. capitular. lib. 1. cap. 80. *Monachi, ut cantum Romanum pleniter, & ordinabiliter per nocturnale, vel gradale officium peragant secundum quod beatæ memoriæ genitor noster Pipinus Rex decertavit ut fieret, quando Gallicanum cantum tulit, ob unanimitatem apostolicæ sedis, & sanctæ Dei ecclesiæ pacificam concordiam.* Paternæ pietatis æmulus ipse Carolus cantum Romanum etiam petiit in usum ecclesiarum Galliæ, & ab Adriano I. Pontifice cantores accepit, qui

Tom. I.

K

nostros cantum docerent , & singulis ecclesiis magistros scholæ imposuit : Ademar. in ejus vita : *Mox petiit Dominus Rex Carolus ab Adriano Papa cantores , qui Franciam corrigerent de cantu ; At ille dedit ei Theodorum , & Benedictum Romana ecclesia doctissimos cantores , qui a sancto Gregorio eruditi fuerant , tribuitque antiphonarios sancti Gregorii , quos ipse notaverat nota Romana . Dominus vero Rex Carolus revertens in Franciam , misit unum cantorem in Metis civitate , alium in Sueffionis , præcipiens de omnibus civitatibus Francia , magistros scholæ antiphonarios eis ad corrigendum tradere , & ab eis discere cantare , &c. Item Sigebert. ad ann. 774. Carolus Rex offensus dissonantia ecclesiastici cantus inter Romanos & Gallos , & judicans justius esse de puro fonte , quam de turbato rivo bibere , duos clericos Romam misit , ut authenticum cantum a Romanis discerent & Gallos docerent ; & primo per hos Metensis ecclesia , & per illam omnis Gallia ad auctoritatem Romani cantus revocata est . In quo peccat igitur Episcopus , qui dictorum principum exemplo regitur , qui Pipini & Caroli M. præcepta exsequitur , & cum his congrua sanctissimi concilii decreta , quæ novum jus non continent , sed antiquum ritum Gallicanum instaurant ? Episcopus est exsecutor canonum , quidnam est quod imputetur Episcopo , cum fungitur officio suo ? In rebus sacris nihil innovandum esse fateor inconsulto Principe , novitas quæque suspecta est : sed nihil novi assert , qui dumtaxat sequitur ritus Romanæ ecclesiæ , quæ est parens & magistra omnium ecclesiarum ; nihil novum comminiscitur , sed antiqua & meliora restituit , ecclesiæ rugas & maculas tollit , qui se & suam ecclesiam Romanæ conciliat , sublata difformitate rituum . Invidiam facti amolitur , quod a Regibus nostris semel admissum est breviarium Romanum , idque primum in Gallia editum auctoritate christianissimi Principis Henrici III. Nec rei gestæ auctoritas evacuatur , quod arte jesuitarum id factum esse calumniati sunt adversarii Andegavensis Episcopi : pene sacrilegium est disputare de judicio Principis ; L. disputare C. de crimin. sacrileg. & fraudis suspicio abest secutis variis editio-nibus , quæ pariter auctoritate regia non carent , & in manibus omnium palam & publice versantur .*

CAPUT XXII.

In quibus dispensandi potestatem habeat Episcopus . Dispensandi ratio .

AD jurisdictionem episcopalem pertinet & dispensatio , seu dispensandi potestas ; nimirum Episcopus potest contra canones dispensare in casibus expressis a jure ; cap. dilectus de homicid. volunt. puta in irregularitate contracta ex adulterio , vel alio simili delicto ; cap. at si clerici , §. de adulteriis & ibi Glossa , de judic. Idem potest dispensare cum hæreticis vel apostatis a fide , ut promoveri queant ad ordines , vel in ordinibus ministrare , si metu vel periculo fracti a fide defecerint , & postea sponte reluctati sint ; can. presbyteros , 50. dist. Idem potest dispensare in irregularitate contracta ex alieno delicto , puta cum his , qui per simoniam promoti sunt ad ordines vel ad beneficia vitio parentum ; can. ult. 1. qu. 5. Gloss. in d. cap. at si clerici. Episcopus potest dispensare in irregularitate ex delictis occultis ; concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 6. Episcopus potest dispensare in irregularitate ex defectu natalium , quoad minores ordines , & beneficia simplicia , cap. 1. de fil. presbyter. in 6. Episcopus potest dispensare in irregularitate ex defectu ætatis , quoad dignitates & personatus non habentes curam animarum , & beneficia simplicia ; cap. unic. de ætat. & qualit. præfic. in 6. Idem potest dispensare in irregularitate ex defectu corporis , si levius sit vitium ; cap. cum de tua , cap. significavit , de corpor. vitiat. Episcopus conferens ordines , potest

potest dispensare de interstitiis; concil. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 11. Sed an requiratur specialis dispensatio, dubitatum est, quia ordinarius non intelligitur dispensare, nisi id fiat expressis verbis; cap. 2. de schismatic. Gloss. & Hostiens. in cap. litteras, de concess. præbend. Rebuff. in prax. part. 2. tit. de dispensat. num. 15. 16. 17. Aliter tamen judicatum in senatu Tolosano in prima camera inquestarum relatore D. Turleo 9. julii ann. 1642. in causa magnif. Petri Calmetz adversus M. Malbertum, Episcopum ita de interstitiis dispensare posse, ut res non egeat speciali dispensatione, quod conferendo dispensare videatur; Episcopus enim est arbiter & interpret beneficii sui; cap. ordinarii de offic. ordinari. in 6. Episcopus potest dispensare ex legitima causa cum promotis per saltum, si non ministraverint; concil. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 14. Episcopus potest dispensare in contrahendo matrimonio inter raptorem & raptam post peractam poenitentiam; can. si autem, 36. qu. 2. Idem potest dispensare in solemnibus banis seu denunciationibus conjugii; conc. Trident. sess. 24. cap. 1. Nec abs jure videtur concilium Episcopis reliquisse potestatem dispensandi in nuptialibus banis; quia hujusmodi banna ex consuetudine Gallicana, idest ex instituto Episcopali transferunt in jus; cap. cum in tua, de sponsalib. cap. cum inhibito, de clandestin. desponsat. Nec alienum Episcopis licere dispensare in his, quæ sunt juris Episcopalis, inspecto initio: sed in Gallia Episcopus non potest dispensare his duobus postremis casibus, obstantibus constitutionibus regis, & quoad banna nuptialia non potest dispensare, nisi de duobus posterioribus, edito priori, idque ex legitima causa. Alii Episcopus potest dispensare in casibus non prohibitis; d. cap. dilectus: & in cunctis casibus in quibus Pontifex sibi dispensandi potestatem non reservavit; cap. nuper a vobis, de sentent. excommunic. & ibi Glossa. Et hæc fuit sententia Tancredi & Laurentii, Gloss. in d. cap. at si clerici. Verum Episcopus non potest dispensare contra jus sine causa necessitatis; can. fraternitatis, 34. dist. Goffrid. Vindocinens. opuscul. 5. ad Callixt. 2. *Dispensationes aliquando in ecclesia faciendæ sunt, non quidem amore pecunia, vel quolibet humano favore, sed pia & misericordie intentione. Tunc enim a pastore ecclesiæ dispensatio pie & misericorditer fieri creditur, cum aliquid minus perfecte ad tempus fit ab illo, vel fieri permittitur, non voluntate sua, sed aliorum necessitate, ne in ipsis videlicet fides christiana periclitetur.* Et dispensatio faciendæ est propter merita personarum & causarum; Arnulf. Lexov. epist. 26. *Plane sunt quædam quibus, ut fiant, consensum adhibere non licet, quæ tamen si facta sunt, dissimulare necesse est, quia non possunt habere remedium, vel si quid recompensationis habent, discreta mansuetudine dispensare.* Et paulo post: *Tunc enim in potestate judicis est mollire sententiam, & mitius judicare quam leges, cum rerum vel personarum merita postulant, aut instantia necessitatis extorquet.* Ubi autem dispensatio fit sine causa, non dispensatio, sed dissipatio dici debet; Bernard. de consider. ad Eugen. lib. 3. *Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est; utilitas dico communis, non propria: nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est: quod repetit Hostiens. in cap. nisi cum pridem, de renunc. Etiam justa est causa dispensandi propter iniquitatem temporum, quæ districtiorem disciplinam ferre non potest; d. can. fraternitatis; & hac de causa dispensare solent Pontifices; Joannes VIII. epist. 34. Moderatio quippe sedis apostolicæ, & universalis ecclesiæ dispositio, in hoc periculoso tempore, pene cuncta dispensatorie moderanda compellit.* Ecclesia agit per dispensationem κατ' οἰκονομίαν pro tempore, ut in Synesio actum esse observat Nicephor. Callist. lib. 14. cap. 55.

CAPUT XXIII.

Alienatio rerum ecclesie non potest fieri sine consensu Episcopi . An in ea desideretur consensus Principis . Alienationis causa .

SICUT alienatio bonorum minoris subiacet jurisdictioni pratorie , nec fit sine decreto pratoris ; L. 1. ff. de reb. eor. qui sub tutel. vel cur. sunt , L. 2. §. si tutores , ff. de offic. ejus cui mandata est jurisdict. ita & alienatio rerum ecclesie pendet ex jurisdictione episcopali , nec enim res ecclesie possunt alienari sine consensu & auctoritate Episcopi ; auth. hoc jus porrectum , C. de Ss. eccles. cap. dudum de reb. eccles. non alienand. in 6. & hoc acceptissimum fuit juri Gallicano ; conc. Agathens. can. 56. *In venditionibus , quas abbates facere presumunt , hæc forma servetur , ut quidquid sine Episcopi licentia venditum fuerit , ad potestatem Episcopi revocetur .* Et concil. Aurelianens. III. can. 23. *Abbatibus , presbyteris , caterisque ministris de rebus ecclesiasticis vel sacro ministerio alienare vel obligare , absque permissu & subscriptione Episcopi sui nihil liceat .* Quos canones intexuit Gratianus in can. abbatibus , 12. qu. 2. & in can. in venditionibus , 17. qu. 4. In alienatione rerum ecclesiasticarum , præter consensum Episcopi , requiritur etiam consensus capituli ; cap. 1. cap. ea noscitur , cap. tua nuper , de his quæ fiunt a prælat. sine consens. capitul. d. auth. hoc jus porrectum , & d. cap. dudum ; nec non consensus patroni , si ecclesia , de cujus rebus alienandis agitur , sit juris patronatus ; can. constitutum , 16. qu. 1. can. filiis , ead. caus. qu. 7. Eoque nomine haud dubie in alienatione rerum ecclesiasticarum requirebatur consensus Principis tanquam patroni & defensoris ecclesiarum ; capitulare Caroli Calvi in synodo Sueffionensi II. editum cap. 12. *Ne commutationes rerum vel mancipiorum quilibet Prælatus earundem rerum ecclesiasticarum sine licentia & consensu nostro facere presumat .* Quod lubens admisit ipsa synodus can. ult. *Postremo quod a quibusdam conservabatur , præceptum est generaliter ab omnibus custodiendum , ne ulla res ecclesiastica absque Regis comiventia commutentur .* Hoc jus ex consuetudine natum , ut pleraque alia , non ignobile rei argumentum , quod Domnolum Cenomanensem Episcopum , monasterio a se condito in suburbio civitatis suæ , res ecclesie suæ dotis causa testamento idest instrumento donasse non sine consensu Chilperici Regis , memoratur in ejus vita apud Surium 16. maii , tom. 3. *Extruxit autem monasterium in suburbio civitatis suæ , in ejus vero consecratione de rebus ecclesie suæ multa testamento ei legavit atque confirmavit ; permittente & favente Chilperico Francorum Rege , ejusque Principibus , multis etiam id eï suggerentibus Episcopis , in primis sancto Germano , clero quoque , populoque ut id faceret adhortante .* Res etiam ecclesie non possunt alienari nisi causa cognita , ex causa necessitatis & utilitatis ; L. 14. jubemus , C. de sacros. eccl. Valet autem rerum ecclesiasticarum alienatio quatuor in casibus a jure permissis . Primus est , causa necessitatis ecclesie , ut si debitum urgeat ab ipsa ecclesia contractum ; authent. sancimus , C. de sacros. eccles. can. hoc jus , 10. quæst. 11. Secundus est causa pietatis ; Gloss. in can. 1. 12. quæst. 2. veluti pro alimonia pauperum , ne fame & frigore pereant ; d. L. sancimus , can. aurum ecclesia habet , 12. quæst. 2. vel pro redemptione captivorum ; §. sacre , institut. de rerum divis. Tertius est causa incommoditatis , ut quando res est ecclesie incommoda ; can. terrulas , 12. quæst. 2. Quartus est causa utilitatis , ut si res esset inutilis , tunc Prælatus eam alienare potest , ut res melior habeatur ; can. sine exceptione , 11. quæst. 2. can. non liceat , 12. quæst. 2. d. can. terrulas , Clement. 1. de rebus eccles. non alien.

DE

DE JURISDICTIONE ECCLESIASTICA

TUENDA ADVERSUS INSULTUS

Auctoris tractatus de Abusu, & aliorum.

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

*Jurisdictio correctiva Episcoporum. In quibus versetur. Modus
hujusmodi jurisdictionis.*

PISCOPALIS jurisdictio alia est voluntaria, quæ redditur inter volentes quocumque loco & tempore, citra tribunal, de qua fufius actum est proximo libro : alia est contentiofa, quæ difceptatur pro tribunali caufa cognita : tertium genus est jurisdictio correctiva, quæ explicatur difciplinæ feu correctionis caufa, de plano extra tribunal, fine folemnibus judiciorum, de qua fermonem prælibare placet, ut ab eo facilius ad ea, quæ funt jurisdictionis contentiofæ, progrediamur. Quædam funt perfonæ, quibus datur jus correctionis feu emendationis in fubditos, in levioribus delictis, quæ atrocitatem facti non continent, puta dominis in fervos; L. unic. C. de emendat. fervor. parentibus in liberos, feniorebus propinquis in juniores; L. aut facta, §. caufa, ff. de pœn. L. unic. C. de emendat. propinquo. & magiftris in difcipulos, ita ut modum non excedant; L. fed etfi quemcumque §. ult. cum L. feq. ff. ad L. Aquil. L. item quæritur §. item Julianus ff. locat. & hæc a parente vel magiftro non pœnæ, fed difciplinæ caufa inferitur; Arnob. in pfalm. 146. *Sicut, qui litteras docent, timorem difcentibus, & terrorem inducunt, non utique neceffarium magiftris, fed valde difcipulis profuturum;* Auguftin. de verb. Domini, fermon. 15. *Nec damus aliter filiis difciplinam nifi aliquantum irafcendo, & indignando, nec tamen daremus difciplinam nifi amando;* Ifidor. Pelufiot. lib. 2. epift. 239. καὶ πατὴρ υἱῶν, καὶ διδάσκαλος φοιτητῶν ὀργίζεσθαι ραδιμῶντι, καὶ ἐκ αὐτοῦ τὸ πᾶν ὀργῶν εἶναι πάντῳ, ἀλλὰ φιλοσοφίαν καὶ καλλιμορίαν. Et pater filio, & magifter difcipulo ignavia defidi irafcitur, nec quifquam iracundiam hanc efle dixeris, verum philofophiam, ac curam & follicitudinem. Et

hoc genere correptionis plerumque utitur Dominus erga homines; Hieronym. in cap. 1. Esaiæ: *Idcirco Dominum percutere delinquentes, ut percussos corrigat, & non tam pœna sit quam emendatio.* Et in hanc sententiam Jo: Chrysost. in act. apostol. homil. 15. *Ἐκείνη ἡ θλίψις, κόλασις αὐτῷ, παιδεία, καὶ διόρθωσις: Illa tribulatio, pœna; hæc disciplina & correctio, παιδείαν Græci, quam nostri disciplinam vocant, ut in psalm. 49. σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν: Tu vero odisti disciplinam.* Et ibi Chrysost. *Παιδείαν ἐνταῦθα φησὶ τὴν τῷ νόμῳ διδασκαλίαν, τὴν τὴν ψυχὴν ρυθμίζουσαν, τὴν τὴν κακίαν ἀπελαύνουσαν: Disciplinam hic dicit legis doctrinam, quæ animam componit, vitium expellit.* Etiam minoribus magistratibus, puta magistratibus municipalibus non denegatur modica castigatio; L. magistratibus, ff. de jurisd. L. item apud Labeonem, §. unde querit, ff. de injur. quia jurisdictio nulla est sine modica coercitione; L. ult. de offic. ejus cui mand. est jurisdic. Etiam centurionibus licuit milites castigare vite feriendo, quæ fuit insigne centurionis; L. milites, §. irreverens, ff. de re militar. Plin. lib. 14. cap. 1. *Quid quod insertæ castris, summam rerum, imperiumque contineat, centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in devictis pœnam ipsam honorat.* Et Tacit. I. annal. *Centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum cedo alterum indiderant, quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat.*

Episcopus, qui domini & patris & magistri vices fungitur, habet quoque jus corrigendi & reformandi clericos universæ diœcesis; cap. 1. cap. quanto, cap. licet in corrigendis, cap. irrefragabili, de offic. ordinar. synod. Vernens. can. 3. *Ut unusquisque Episcoporum habeat potestatem in sua parochia tam de clero, quam de regularibus, vel secularibus ad corrigendum & emendandum secundum ordinem canonicum spiritalem, ut sic vivant qualiter Deo placere possint.* Et correctionis causa maxime Episcopus debet lustrare diœcesim; cap. cum venerabilis, de censib. Imo correctio & emendatio clericorum ita est propria, & perpetua Episcopi, ut si summus Pontifex mandet ordinario, ut clericos diœcesis corrigat, non tribuit ei jurisditionem, sed propriam, quæ erat torpens & sopita per ignaviam, excitat, & ordinarius correctionis officio fungitur, tanquam ordinarius, non tanquam delegatus, salvo jure appellationis ad Metropolitanum, si appellationis casus emergat; d. cap. licet in corrigendis: idest si in correctione modum excedat; a correctione enim & disciplina non appellatur nisi modum excedat; cap. 3. cap. reprehensibilis, cap. de priore, de appellat. cap. universitatibus, de sentent. excommunic. quia correctioni modus imponendus est, cum non pœnæ, sed emendationis & disciplinæ causa adhibeatur. Unde si magister discipulum gravius percusserit, non tenetur quidem injuriarum, quia non habuit animum injuriæ faciendæ, sed docendi & monendi; sed tenetur actione legis Aquiliæ, quia damnum injuria dedit, vel actione ex locato, quia nimia præceptoris sævitia culpæ adnumeratur, eique levis dumtaxat castigatio permixta est; d. L. sed si quemcumque, §. ult. cum L. seq. & d. L. item queritur, §. item Julianus. Episcopus habet jus corrigendi subditos non obstante consuetudine, vel appellatione, nisi modum excedat; d. cap. irrefragabili: non obstante consuetudine, quia subiectio & obedientia non præscribitur a clericis; cap. cum non liceat, cap. cum ex officio, de præscript. Correctio etiam clericorum cathedralis ecclesiæ de jure pertinet ad capitulum; sed cessante capitulo devolvitur ad Episcopum; d. cap. irrefragabili. Correctio monachorum pertinet ad abbatem; cap. ad nostram, cap. reprehensibilis, de appellat. Augustin. de corrept. & gratia ad Valentinum & cum illo monachos, cap. 15. *Corripiantur itaque a præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus; quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium, quæ pœna in ecclesia nulla major est, potest si Deus voluerit.*

Episcopus
habet modicam
coercitionem
correctionis
causa, quia
ea utitur exemplo
magistri in discipulos,
& parentis in liberos.
Augustin. epist. 159.

*voluerit, in correptionem saluberrimam cedere, atque proficere: Inde desumptus est can. corripiantur, 24. qu. 3. Cessante abbate post monitionem, puta si fratres vagos & circumforaneos non revocet, correctio devolvitur ad Episcopum; d. cap. quanto, can. abbates, 18. qu. 2. Correctioni & disciplinæ locus est in minoribus delictis, quæ correctionis modum non excedunt, ut in clericis turbantibus divinum officium; cap. cum voluntate, in fin. de sentent. excommunicat. Sed si delictum sit gravius, propter atrocitatem facti res rejicienda est ad forum ecclesiasticum, ut in minoribus delictis correctio quidem datur propinquis; sed si atrocitas facti correctionis modum exsuperet, enormis delicti rei tradendi sunt suo judici; d. L. unic. C. de emendat. propinquor. Judicio tamen propinquorum in necem ulque sævitum refert Valer. Maxim. lib. 6. *Publicia autem, quæ Posthumium Albinum consulem, item Licinia, quæ Claudium Agellum, viros suos veneno necaverant, propinquorum decreto strangulatæ sunt.**

Correctio, ut jam dixi, debet esse levis & moderata; & hoc casu si pater vel magister vel Prælatus correctionis causa clericum levius percusserit, non incurrit sententiam canonis si quis suadente, d. cap. cum voluntate, Marcus decis. 880. part. 2. Haud quaquam culpanda tamen disciplina Episcoporum, si forte austerius se habeant cum quibusdam clericis, quo eos in officio contineant, vel lapsos ad meliorem frugem revocent: vigor publicæ disciplinæ ampliorem pœnam postulat; L. locatio §. quod illicite ff. de publican. Absit ut duritiem voces Episcopalis correctionis medelam; experimento enim quotidie discimus hujusmodi rationem multis ad salutem prodesse: Bernard. in cantica serm. 30. *Quam multos, quotidie experimur, piis impugnationibus Prælatorum ad meliora proficere, provehi ad altiora. Nec modo in clericos sed etiam in laicos correctionem habet Episcopus: Augustin. de verb. Domini serm. 16. Novit enim nescio quem homicidam Episcopus, & alius illum nemo novit. Ego volo illum publice corripere, at tu quaris inscribere. Prorsus nec prodo, nec negligo; corripio in secreto, pono ante oculos Dei judicium, terreo cruentam conscientiam, persuadeo pœnitentiam. Et paulo post: Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus; nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Et idem de tempore sermon. 164. Ecce clamo vobis, ego me absolvo: erogatorem me posuit Deus, non exactorem. Et tamen ubi possumus, ubi datur locus, ubi conceditur, ubi scimus, corripimus, objurgamus, anathematizamus, excommunicamus; & tamen non corrigimus. Et Alcuinus c. 6. de virtut. & vitiis. Sacerdotis est in pace populum admonere, quod debeat agere; populi est in humilitate audire, quæ monet sacerdos.*

CAPUT II.

Episcopus habet ordinariam jurisdictionem in sua diœcesi.

AD Episcopum pertinet jurisdictio causarum omnium ad ecclesiasticum forum de jure spectantium; cap. conquerente, de offic. judic. ordinar. cap. ex tenore de foro competent. Id est cognitio causarum civilium, & criminalium inter clericos, vel etiam spiritualium inter laicos, quæ sunt juris ecclesiastici: Episcopus enim habet jurisdictionem ordinariam in tota sua diœcesi; cap. cum Episcopus, de offic. ordin. in 6. Jurisdictionis ordinariæ, quam habet Episcopus in universa diœcesi, pulcherrima argumenta sunt. Primum quod omnes res ecclesiæ debent gubernari & dispensari cum judicio & potestate Episcopi, cui totius plebis animæ videntur esse creditæ; synod. Antioch. can. 24. can. quæcumque,

10. qu. 1. Administratio enim rerum universalium vix potest explicari sine jurisdictione: Unde defensores patrimonii S. Petri in Sicilia & aliis provinciis habebant propriam jurisdictionem; can. valde necessarium est, 94. dist. can. pervenit, 11. qu. 1. Secundum est, quod tota diocesis est parocchia Episcopi; synod. Antiochen. can. 9. can. Lugdunensis 9. qu. 2. unde quilibet diocesanus dicitur esse parocchianus Episcopi; cap. licet, de feriis, cap. 1. de raptorib. cap. ad aures, de poen. Unde monachis non licet prædicare in ecclesiis parochialibus, sine licentia Episcopi; clem. dudum §. in ecclesiis, de sepultur. Tertium accedit, quod de jure Episcopus potest collocare cathedram, quæ est insigne jurisdictionis episcopalis, in quacunque parte diocesis; d. cap. cum Episcopus; quod licet non servetur in Gallia, ut non negat gloss. ibidem, inscitia avi explosum dicitur odio Bonifacii tanquam juris novi conditoris; nam & multis sæculis ante ex constitutione Gregorii I. Episcopo fas fuit cathedram locare quocumque loco diocesis, præterquam in locis exemptis; can. luminoso, 18. qu. 2. Quartum est, quod Episcopus habet propriam jurisdictionem a lege vel canone, jure magistratus seu sacerdotii, ex quo eam potest demandare; L. more majorum & seq. ff. de jurisdic. & potest constituere officialem juris dicendi causa, non modo in civitate, quam vocant principalem, sed etiam extra civitatem, qui dicitur officialis foraneus; cap. Romana, de offic. ordinar. in 6. clem. etsi principalis, de rescript. Nec derogat ordinariæ jurisdictioni Episcopi, quod Metropolitanus concurrat cum Episcopo in quibusdam casibus, ut in jure visitandi ecclesias suffraganeorum, & procuracionem exigendi; cap. cum ex officii, de præscript. cap. sopitæ, cap. cum nuper, de censib. cap. Romana, §. notoria eod. tit. in 6. clem. 2. de privileg. Metropolitanus enim nihil juris habet in diocesi suffraganeorum, nisi in casibus expressis a jure, idest quatenus sacri canones concedunt, & prisca consuetudo contulit; can. nullus Primas, 9. qu. 2. can. nullus Primas, can. conquestus ead. caus. qu. 3. nec de causis suffraganeorum cognoscit nisi per appellationem devolutis; cap. duo simul, cap. pastoralis, de offic. ordinar. Et quod ab Episcopo appellatur ad Metropolitanum satis probat jurisdictionem ordinariam inesse Episcopo: Sententia enim a proprio iudice lata, non convellitur nisi remedio appellationis; L. ult. C. si a non competent. judic. L. 1. §. item cum, ff. quæ sentent. sine appellat. rescindant. cap. cum inter vos, de sententia & re judicat. Nec corrumpit etiam jurisdictionem ordinariam Episcopi, ex eo quod inferiores Prælati habent jurisdictionem propriam, ut archidiaconi; cap. ad hæc, cap. dilecto, de offic. archidiacon. Abbates, cap. dilectus, de offic. ordinar. cap. auditis, cap. cum olim, de præscript. cap. accedentibus, de excess. prælat. & subditor. Decani; cap. significavit de convers. conjugat. cap. dilecto, de sentent. excommunicat. in 6. quia inferiores ab Episcopo non habent jurisdictionem, nisi ex privilegio, vel consuetudine; & nihilominus Episcopus est iudex ordinarius diocesis suæ, & jurisdictionem non censeatur præscripta privative, sed tantum cumulative, & in concursu contra Episcopum ab inferiore, & jurisdictionem remanet habitu apud Episcopum, ita ut cessante inferiore propter negligentiam ejus devolvatur, vel potius quasi postliminio redeat ad Episcopum; Felin. in cap. pastoralis de offic. ordinar.

Episcopum etiam habere ordinariam jurisdictionem argumento est, quod habet modicam coercionem, nimirum virgis potest subditos coercere; August. epist. 159. in can. circumcelliones 23. qu. 5. *Non urentibus flammis, sed virgarum verberibus; qui modus coercionis a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi.* Quia modica coercitio est signum propriæ, & ordinariæ jurisdictionis; L. magistratibus, ff. de jurisdic. can. contra idolorum, 26. qu. 5. cap. universitatis, de sentent. excommunicat. Nec mihi negotium facit, quod obijcitur passim ex novella Valentiniani de episcopali iudicio, Episcopos forum legibus non habere: Lubens enim concedo, eos non habere forum quoad res forenses, sed quoad ecclesiasticas; in his sunt

sunt vere iudices ordinarii, & ordinariorum appellatione continentur, ut in titulo de offic. iudicis ordinarii; nec habent nudam audientiam, idest simplicem notionem, sed forum competens, quod in se continet jurisdictionem; Augustin. lib. 3. contra Julian. cap. 1. *Vestra vero apud competens iudicium communium Episcoporum modo causa finita est.* Episcopi inquam non habent nudam audientiam, sed audientiam competentem, quæ plenioris causæ cognitionem desiderat, iisdem solemnibus iudiciorum explicatur, quibus publicum iudicium, & nihil distat a vera & propria jurisdictione, ut in vita D. Gosvini Aquicinctensis abbatis, lib. 2. cap. 12. de lite inter canonicos Turonenses, & Aquicinctenses monachos: *Super quibus cum fuisset utrinque sapius decertatum, tandem ad Rhemensem audientiam res perlata, ubi monachis legum ignavis & abbati reverendo legum periti Turonenses occurrerunt.* Denique Episcopis tanquam ordinariis competit cognitio omnium causarum ad forum ecclesiasticum spectantium in prima instantia, & hoc juris instauratum, concil. Trident. sess. 24. de reformat. Et hoc est quod ait Theodoricus Rex, etsi Arrianus, apud Cassiodor. lib. 3. epist. 37. ad Petrum Episcopum: *Causarum vestrarum qualitas vobis debet iudicibus terminari, a quo est expectanda magis quam imponenda iustitia.* Et Ivo Carnotens. epist. 119. *Habent enim, sicut nostis, statuta majorum, ut illa causa a iudicibus ecclesiasticis minime audiantur, quæ legibus non continentur.* Ac denique ne dubitetur sacros iudices habere ordinariam jurisdictionem satis intelligimus ex hoc ipso, quod ii tenentur solemnibus & formulis iudiciorum, nec enim dispari jure censi potest jurisdictio ecclesiastica, quæ uno & eodem jure regitur cum civili quoad ordinem & solemnia litis; cap. quia circa, de privileg. cap. cum in tua, de decim.

C A P U T III.

Episcopi jurisdictio alia est civilis, alia criminalis. Pecuniaria causa quæ sint. Martyrum iudicium ejusque auctoritas.

JURISDICTIO ecclesiastica alia est civilis, alia criminalis, perinde ac jurisdictio publica seu secularis; Episcopus enim cognoscit de civilibus & criminalibus causis clericorum, & clerici omnino conveniendi sunt apud Episcopum in civili & criminali negotio, ex concilio Milevitano, aut quod verius est, ex conc. Tolet. III. can. 13. & conc. Carthaginensi III. can. 9. can. inolita, can. placuit, 11. qu. 1. synod. Carthag. can. 15. apud Balsamon. & cap. si diligenti, de foro compet. Idem ante a Sylvestro I. constitutum, ne clericus quacumque de causa conveniatur in publico, idest publico tribunali, seu apud iudicem cinctum, idest civilem & forensem; can. testimonium, can. nullus clericus, 11. qu. 1. Anastas. in ejus vita: *Hic constituit, ut nullus clericus propter causam quamlibet in curiam introiret, nec ante iudicem cinctum causam diceret nisi in ecclesia.* Cui accessit constitutio Julii; idem Anastas. in ipsius vita: *Hic constitutum fecit, ut nullus clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in ecclesia.* Ex synodo Chalcedonensi. can. 9. *Si clericus litem habeat adversus clericum, eum convenire debet apud Episcopum, non apud iudicem secularem: quod si lis emergat inter Episcopum & clericum ab utraque parte eligendi sunt arbitri, a quibus lis finiatur;* can. si clericus, 11. qu. 1. cap. 1. de foro competent. unde desumptus est can. 17. concil. Aurelianensi. V. & cap. 241. lib. 7. capitular. ubi novella Valentiniani episcopalis jurisdictio pene sublata est, eam fortiter ac pie vindicarunt patres Gallicani variis per tempora decretis non sine nutu & suffragio Principum; Synod. Andegavensi. can. 2. *Primum, ut contra episcopale iudicium, clericis non liceat resistere, neque inconsultis sacerdotibus secularium iudicia expetere.* Ne clerici conveniantur apud iudicem secularem in civili & criminali negotio, ac ne respon-

Tom. I.

L

deant etiam volentes statuit synodus Agathens. can. 32. Clericum nullus presumat apud secularem, Episcopo non permittente, pulsare; sed si pulsatus fuerit, non respondeat, vel proponat, nec audeat criminale negotium in seculari iudicio proponere; can. clericum nullus, 11. qu. 1. quod repetiit synod. Epaunens. can. 11. Clerici sine ordinatione Episcopi sui, adire vel interpellare publicum iudicium non presumant, sed etsi pulsati fuerint, sequi ad seculare iudicium non presumant. Et synod. Aurelianens. IV. can. 20. Quicumque causatio quoties inter clericum & secularem vertitur, absque presbytero, aut archidiacono, vel si quis esse propositus ecclesie dignoscitur, iudex publicus audire negotium non presumat; sane si causam habentibus placuerit ire ad iudicium, forte ex voluntate communi, permittente proposito ecclesie clerico licentia tribuatur. Ne unus e clericis alium conveniret ad iudicem secularem; alioquin actor si esset e minoribus clericis, dempto uno quadraginta ictibus vapularet, si e maioribus, per triginta dies poenae causa custodia teneretur praecepit synod. Matisconens. I. can. 8. Ut nullus clericus ad iudicem secularem quemcumque alium fratrem de clericis accusare, aut ad causam dicendam trahere quocumque modo presumat; sed omne negotium clericorum aut in Episcopi sui, aut in presbyterorum, aut archidiaconi praesentia finiatur. Quod si quicumque clericus hoc implere distulerit, si junior fuerit, uno minus de quadraginta ictus accipiat, si corte honoratior, triginta dierum inclusione mulsetur. Quod repetiit conc. Antiochen. can. 43. & Aquilgranens. can. 8. & Gratianus in can. nullus clericus, 11. qu. 1. Olim clerici in civilibus & criminalibus causis conveniebantur apud Episcopum volente actore; sed si is nollet experiri cum clerico coram suo iudice, res transferebatur ad praefectum praetorio, ex L. cum clericis, C. de Episc. & cleric. & L. decernimus, C. de Episcop. audient. Postea ex novell. Justin. 83. & 123. res aliter ordinata est, ut in pecuniariis causis clerici convenirentur apud Episcopum, & nolente aut cessante Episcopo lis rejiceretur ad iudicem civilem: in criminibus civilibus, puta homicidio, adulterio, furto & similibus, clerici convenirentur apud competentes iudices, idest apud praefectum urbi in urbe, & apud praesides in provinciis; in ecclesiasticis vero, puta in sacrilegio, simonia, vel crimine conspirationis in Episcopum, ut clerici convenirentur apud suum iudicem, idest Episcopum. Unde haustus est can. si quis cum clerico, 11. qu. 1. Pecuniarias vocat causas, quas can. 6. synod. Constantinopolitanae I. ιδιωτικὰς, idest privatas, ibi Balsamo ιδιωτικὰς δὲ ἀνόμασον ὁ κανὼν τὰς χρηματικὰς ὑποδείσας πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν, αἱ τίνες δημόσιαι λέγονται, ὡς κινεῖσθαι παρὰ πάντων τῶν τῷ δήμῳ, ὅπερ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἀγωγῶν ἔχ' ἔστι, μόνος γὰρ ὁ ἔχων τὸ διάφορον πάντας κινῇ. Privatas autem nominavit canon pecuniarias causas, ad differentiam criminalium, quae quidem publicae dicuntur, ut quae ab omnibus, qui sunt e populo moventur, quod non est in pecuniariis, is enim demum eas movet, cuius interest. Sic pecuniarias causas a maioribus, in quibus de salute & capite, distinxit Augustin. de doctrina christiana lib. 4. cap. 18. In illis ea parva dicuntur, ubi de rebus pecuniariis iudicandum est; ea magna, ubi de salute, ac de capite hominum. Et Ambros. epist. 29. Si de causis pecuniariis comites tuos consulis; quanto magis in causa religionis sacerdotes Domini arctum est consulas. Cur privatae seu civiles causae pecuniariae dicerentur, ex jure promptum est, ex quo pecuniae appellatione continetur, non modo pecunia numerata, verum omnis pecunia, hoc est omnia corpora; L. pecuniae ff. de V. S. Ut ad propositum redeamus, si veterem usum ecclesiae spectemus, hoc jure usi sunt clerici a melioribus ecclesiae saeculis, ut etiam in delictis non convenirentur apud alium iudicem quam Episcopum; Athanas. apolog. 2. de fuga. Ἐπὶ δὲ ἱερτικῇ δικατῇ ἐξέτασις περὶ αἵματος Χριστοῦ, καὶ σαρκὸς Χριστοῦ γίνεται, αἱ γὰρ καὶ ὁλως ἐργάζονται τι πλημὲλμα, ὅθεν ἐν τῷ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ κληρικῶν νομικῶς ἐξετάζεσθαι. Sub externo iudice quaestio de sanguine & corpore Christi habetur; nam si omnino quod delictum perpetratum fuisset, oportebat de eo in ecclesia inquiri

inquiri sub legitimis clericis. Ea ætate clerici omnino in rebus suis nesciebant iudices sæculares, tanquam segregati meritis sacerdotii & religione ordinis; Augustin. epist. 160. ad Apringium iudicem: *De vobis quidem dixisse Apostolum legimus, quod non sine causa gladium geratis, & ministri Dei sitis vindices in eos, qui male agunt; sed alia causa est provincia, alia est ecclesia*. Summa iudicii ecclesiastici fuit penes Episcopos; tantæ tamen auctoritatis fuere martyres & confessores, idest qui jam pro fide tuenda passi erant non ad necem usque, ut potestatem judicandi cum Episcopis pene communem haberent, suo sanguine quasi consecrati, & sacerdotii charactere insigniti. Martyrii palma cecidit Origenes, quod sacrificare maluit, quam Æthiopis libidinem pati, & idem ecclesia pulsus martyrum & confessorum iudicio: *ἀπὸ τῶν κρινόντων ὁμολογητῶν τὴν καὶ μάρτυρων*, ut tradit Epiphani. hæres. 68. Eo usque pervenit auctoritas martyrum, ut ecclesia vix ausa sit damnare sententias martyrum in his, quæ erant de fide & religione; Hieronym. in Hierem. lib. 4. cap. 19. *Qua licet non sequamur, tamen damnare non possumus, quia multi ecclesiasticorum virorum & martyres ista dixerunt*.

CAPUT IV.

*Clerici habent privilegium fori, cui renunciare non licet contra Fevretium.
Peregrina judicia.*

CLERICI non modo inviti non trahuntur ad civilem iudicem, sed ne volentes quidem possunt renunciare privilegio fori, seque subicere iurisdictioni iudicis sæcularis; cap. si diligenti, cap. significasti, de foro competent. cap. gravem, de excess. prælat. Jure veteri clerici volentes non prohibentur adire sæcularia tribunalia de consensu proprii Episcopi; can. clericum nullus, 1. & 2. 11. qu. 1. cap. 1. & 2. de foro competent. quia videbatur minime fieri injuria volentibus clericis, maxime consentiente Episcopo, cujus in primis interest iurisdictionem suam non indefensam relinquere; L. 1. ff. si quis jus dicent. non obtemperav. L. nullum, C. de testib. cap. dilecto, de sentent. excommunic. in 6. & præscriptioni fori cuilibet licet pacto renunciare; L. si fidejussor. ff. qui satisf. cogant. L. pen. C. de pact. Sed hoc jus correctum est ab Innocentio III. qui primus rescriptis in d. cap. si diligenti, ne liceat clericis etiam volentibus & juratis abdicare a se privilegium fori, optima ratione, nimirum quia privilegium hujusmodi non personis, sed ordini concessum est, & privilegium est juris publici, cui privatorum pactis derogari non potest. Non potest contemni beneficium legis, in quo non merita personarum, sed officii & ordinis spectantur; Ambros. de iis qui myster. initiant. cap. 5. *Non merita personarum consideres, sed officia sacerdotum*. Et clericus, qui privilegium fori remittit, non videtur retro id facere, sed metu & dolo captus, non tam pacisci, quam decipi; Arnob. in psalm. 16. *Subplantatur qui privilegium amittit, sicut a Jacob Esau subplantatus est, &c.* Nemo præsumitur sponte renunciare beneficio multis forte sumptibus & laboribus quæsito, cap. super hoc, de renunciat. Non potest clericus prorogare iurisdictionem incompetentis seu non idonei iudicis: & facto suo se subripere proprio iudici. Iurisdictiones, suis finibus distinctæ, confundi non debent, ne ecclesiasticus ordo intervertatur: totus ecclesiasticus ordo confunditur, si sua cuique Episcopo iurdictio non servetur; can. pervenit, 11. qu. 1. can. ecce, 99. dist. cap. ex tenore, de foro competent. Disciplinæ ecclesiasticæ maxime interest clericos suum & unum habere iudicem, si per leges regni liceret, quo facilius in obsequio & officio contineantur, ne dum in plures iudices distrahuntur, neutrum fere agnoscant, & conflictus iudicum inter se effugii & impunitatis occasionem eis præbeat: denique in

clericis, si quid sapio, cavendum est quod de Italis fertur duobus eos gaudere dominis, ut unum alterius concursu amoveant; Luitprand. hist. lib. 1. cap. 10. *Semper Italianes geminis uti dominis volunt, quatenus alterum alterius terrore coerceant.* De Mediolanensibus Radevicus de gest. Frideric. lib. 2. cap. 33. *Unde factum est, ut civitas hac inimica regibus ab antiquo fuisse dicatur, hac usa temeritate, ut semper rebellionem principibus suis moliens, schismate regni gaudeat, & geminorum potius dominorum, quam cujus super se iuste regnantis affectaret principatum.*

Nec modo clerici non possunt expresse renunciare privilegio fori, sed nec tacite, puta non possunt conveniri apud judicem secularem, non obstante consuetudine contraria, quæ est vice pacti taciti; cap. clerici, de judic. Etiam exempti per se non possunt renunciare exemptioni, quia beneficium exemptionis non tantum est in gratiam exempti, sed etiam in gratiam concedentis; cap. cum venerabilis, de consuetud. cap. dilecti, de renunciat. cap. cum tempore, de arbitr. cap. si abbatem, de elect. in 6. Gloss. in cap. tuarum, de privileg. Non dispari quoque ratione percutientes clericum, etiam volentem ex submissione, quæ sit de consuetudine regionis, injuriæ luendæ causâ, non effugiunt excommunicationem latæ sententiæ; quia hujusmodi poena infligitur non tam in gratiam clericorum, quam ordinis clericalis; cap. contingit, de sentent. excommunicat. Ex his satis exploditur quod voluit Feuret. lib. 4. cap. 4. num. 2. clerico licere in re civili renunciare privilegio fori ex submissione in contractu apposita; tum quia clericus omnino non potest renunciare privilegio fori, tum quia ex moribus Galliarum non potest prorogare jurisdictionem extranei judicis, hoc est non sui, quia jurisdictiones sunt limitatæ, & patrimoniales; nec hac in re iniquioris conditionis esse debet jurisdictio ecclesiastica, ac secularis, cum eodem jure patrimonii censenda sit, ne jurisdictionum termini confundantur; & hæc est sententia forensium, clericos indistincte non posse renunciare exceptioni fori; ex d. cap. si diligenti, & d. cap. significasti; Benedict. in cap. Raynut. verb. & uxorem decis. 2. num. 30. & seqq. Aufser. in quæst. 128. Capell. Tolos. idem de potest. secular. regul. 2. fallent. 30. Guid. Pap. qu. 139. Boer. qu. 114. Marc. decis. 157. tom. 1. Camill. Borrel. in addit. ad Bellugam rubr. de proposit. princip. §. videndum. Inde damnatur corruptela & acerbitas forneratorum Italicorum, quos composito nomine vocabant Caurfinos, quasi canis, & ursi feritate formidandos, quod a clericis mutuas pecunias accipientibus solerent nomina seu cautiones mutui exigere, quibus se & ecclesias obligarent, & renunciarent privilegio fori, quam stipulandi formulam memoriæ tradidit Matth. Paris. in Henrico III. ad ann. 1235. *Pro quibus omnibus antedictis firmiter & plenarie adimplendis, & inviolabiliter observandis obligamus nos & ecclesiam nostram, & successores nostros, & omnia bona nostra, & ecclesia nostra, mobilia & immobilia, ecclesiastica & mundana, habita & habenda, ubicumque fuerint inventa, mercatoribus antedictis, & eorum heredibus, usque ad plenam satisfactionem omnium predictorum, quæ bona ab eis precario nomine recognoscimus possidere; & volumus super omnibus antedictis, ubique & in omni foro conveniri, renunciando pro omnibus antedictis pro nobis & successoribus nostris omni juris auxilio canonici & civilis, privilegio clericatus & fori, epistola D. Adriani, omni consuetudini & statuto, &c.*

Regulariter exceptio fori non potest opponi nisi ante litem contestatam; L. 4. C. de jurisdict. L. ult. C. de except. L. peremptorias, C. sentent. rescind. non poss. Clericus tamen etiam post litem contestatam coram judice seculari potest opponere exceptionem fori; L. 1. C. Th. de Episcopal. judic. capitular. lib. 6. cap. 281. refusus sc. sumptibus litis; cap. exceptionem, de excep. Maynard. lib. 1. cap. 24. quia, ut diximus, clericus lite contestata non potuit extraneum judicem suum facere. Quod si clericus conveniatur apud judicem, an teneatur comparere apud judicem secularem exceptionis fori proponendæ causâ, an apud judicem ecclesiasticum;

sticum; & quidem si negetur esse clericus, vel alias iudex negetur competens, de iure cognitio huius quæstionis pertinet ad iudicem ecclesiasticum, non ad sæcularem, quia de re ecclesiastica & spiritali agitur; cap. si iudex, de sentent. excommunicat. in 6. & ita apud Italos & Hispanos servari docent Thomas Grammatic. decis. Neapolit. 29. & Covarruv. practic. quæst. cap. 33. Tamen in Gallia clericus conventus apud iudicem sæcularem tenetur comparere, & coram eo exceptionem fori opponere, qua non admissa appellat ad superiorem; Guid. Pap. quæst. 138. Gall. qu. 38. Durum certe ac lugendum ecclesiam in Gallia durioris sortis esse ac in Hispania & Italia; sed ferendæ leges & consuetudines regni: *Ego*, inquit Jo: Faber in §. ult. inst. de satisfat. *cum sim de regno, leges regni non impugno*; nec a iure civili abhorret istud quo utimur, si enim iudex negetur esse competens, conventus debet comparere, quia prætoris est æstimare, an sua sit jurisdictio; L. si quis ex aliena, ff. de iudiciis, L. ex quacumque causa, ff. si quis in ius vocat.

Nec modo clericus non potest consentire in iudicem sæcularem, quin imo non potest consentire in iudicem non suum, licet Ecclesiasticum, sine consensu sui Episcopi; quia peregrina iudicia, idest iudicis non sui, tametsi ecclesiastici, legibus ecclesiæ submoventur; can. peregrina, can. leges, can. non liceat, 3. qu. 6. can. nec extra, ead. caus. qu. 9. can. scitote, 6. qu. 3. can. privilegia, 25. qu. 2. capitul. lib. 7. cap. 230. 348. cap. significasti, de foro compet. & hanc sententiam comprobant Balsamo in can. 9. synod. Antiochen. Ivo Carnot. epist. 35. *Peregrina iudicia nullius esse momenti, decretorum pariter & canonum generali sanctione decernit auctoritas*. Et idem epist. 85. *Cum autem in Provincia vestra peregrinum sit iudicium nostrum, peregrinum tamen non putamus esse consilium nostrum*. Et Goffrid. Vindocinens. lib. 2. epist. 24. *Canonibus, sicut ipsi melius nostis, potestas obviare videtur, ut ecclesiastica causa seculari & peregrino iudicio terminetur, & quod vos & vestros facere decet, aliis etiam personis ecclesiasticis concedatur*. Hoc iure Theodoritus Cyrensis Episcopus ab hæreticis quibusdam non rectæ fidei insimulatus, & eo nomine a Dioscoro Episcopo Alexandrino causa inaudita male litteris acceptus, questus est apud Flavianum Episcopum C. P. epist. 86. Dioscorum Alexandrinum, præter ius in Episcopum Orientis subditum Antiocheno jurisdictionem sibi ascivisse, contra Nicænum canonem, qui unicuique sedi suam jurisdictionem servari voluit.

CAPUT V.

Clerici quibusnam casibus amittunt privilegium fori.

CLERICI propter meritum & dignitatem ordinis gaudent privilegio fori; cap. si diligenti, de foro competenti: tamen id certis casibus, ut indigni, amittunt; puta clerici, qui post susceptos ordines duxere uxorem, mutantur privilegio fori; cap. ex parte de cleric. conjugat. cap. un. eod. tit. in 6. cap. ex parte, de privilegiis, conc. Trident. sess. 23. de reform. cap. 6. Quod institutum est propter abusum illius sæculi, quo permulti ambiebant clericatum, non alio consilio, quam ut iudicem sæcularem declinarent; Stephan. Tornacens. epist. 12. *Nonnulli, ut potestatem secularium jurisdictionem devitent, tonsura tantum, vel minoribus ordinibus, dolo inter clericos sese simulans aggregari*. Nondum tamen securis ad radicem posita est: hac enim ætate clericis, qui unicam & virginem uxorem duxissent, & tonsuram vestemque clericalem retinerent, non est ademptum privilegium fori; d. cap. unic. Hoc iure tempore Caroli VI. Joannes de Maris advocatus fisci in senatu Parisiensi, tumultus publici insimulatus hac exceptione usus

memoratur, tanquam clericus unius uxoris vir, ejusdemque virginis; Joannes de Urfinis in vita Caroli VI. ann. 1382. *Si feut mis au chastelet, & ny fallut guerres de procez, ne sans a peine l'examiner, ne dire les causes, feut dit qu'il au- roit le col coupé, & combien quil requist estre oüy en ses justifications & deffen- ses, & aussi qu'il estoit clerc marié avec une seule vierge & pucelle, quand il épousa, ce non obstant feut mené aux Halles.* Eodem tempore Montacutius, penes quem rerum summa erat, ab æmulis perturbatæ Reip. reus factus, eadem ex- ceptione usus est, sed non felicius: Idem scriptor vitæ Caroli VI. ad ann. 1409. *Mais au regard dudit Montaigu, le dix-septiesme jour dudit mois d'Octobre, feut condamné; par messire Pierre des Essars, à estre decapité aux Halles de Paris, & combien qu'il feut clerc marié cum unica virgine, & avoit esté prins en habit non difforme a clerc, &c.* Iisdem moribus Willelmus de Bussyo ob facinora prehensus a iudice sæculari, cum exceptione fori ecclesiastici ulurus niteretur ami- ctum capitis solvere, ut tonsuram clericalem ostenderet, impeditus memoratur; Matth. Paris. in Henrico III. ad ann. 1259. *Et cum non posset objectis respon- dere, quia multis erat irretitus sceleribus, voluit ligamenta sua coisa solvere, ut palam monstraret tonsuram se habere clericalem, non est permissus, &c.* Sed ho- die clericus conjugatus omnino amittit privilegium fori & canonis, quia pro lai- co habetur; Guid. Pap. qu. 138. & ibi Ferrer. Imbert. lib. 3. instit. forens. cap. 8. §. 2. in fin. Mayn. lib. 1. cap. 23. Belluga in specul. rub. de proposit. §. videa- mus. Clericus conjugatus etiam olim contractis nuptiis statim amittebat benefi- cium ecclesiasticum; extravagant. unic. Joann. 22. de vot. & voti redempt. Gloss. in d. cap. un. de cleric. conjug. in 6. Ivo Carnotens. epist. 218. *Veruntamen con- silium, quod mihi ipsi darem, si aliquem de commissis mihi fratribus uxoria com- pede adstrictum deprehenderem, tutum esse intelligo, videlicet, ut sacramentum con- jugii maneat, clericus vero, qui postposita clericali continentia, de superiori ordine ad inferiorem descendit, stipendia militiae clericalis amittat.* Clericus unius uxoris ejusdemque virginis vir, tonsura & habitu clericali utens, retinebat quidem privile- gium fori, & canonis; d. cap. unic. cetera amittebat, puta beneficium ecclesiasticum, & alias exemptiones clericales; d. cap. ex parte, de clericis conjugat. d. cap. ex parte, de privilegiis. Clerici quoque joculariores, goliardi seu buffones, idest mimi scenici, histriones amittunt privilegium fori & canonis; cap. unic. de vita & honest. cleric. in 6. & histrionicam facientes arcantur a sacris ordinibus; can. 1. 51. dist. De jo- culatoribus conc. Lateranens. habitum sub Innocentio II. cap. pen. de vita & honest. cleric. *Mimis jocularibus & histrionibus clerici non intendant;* Alexander III. in cap. etsi quæstiones, de Simon. *Non fuit magnum a Cardinali equum unum transmitti, quem etiam joculari petenti vir tantus & tam abundans forte donaret.* Et de goliardis Matt. Paris. in Henrico III. ad ann. 1239. *Receden- tium autem quidam famuli, vel mancipia, vel illi, quos solemus goliarden- ses appellare, versus ridiculos componebant, dicentes, &c.* Gallis *Jangleurs* sive *Jongleurs*. Clerici etiam sine tonsura & habitu clericali in delicto deprehensi non habent privilegium fori; can. ut Presbyteri, 17. qu. 4. d. cap. ex parte, de pri- vilegiis, cap. si iudex laicus, de senten. excommunicat. in 6. L. item apud La- beonem, §. si quis virgines, ff. de injur. quia mutato habitu pro laicis habent- ur; Capell. Tolos. qu. 144. 147. Covarruv. practicar. qu. cap. 32. Belluga in specul. de proposit. §. videndum, num. 21. Imbert. lib. 4. cap. 6. Guid. Pap. qu. 138. Mynsing. centur. 2. observ. 67. Damhouder. in prax. cap. 15. num. 25. Sacerdotio abdicatus est Eustachius Sebastiensis Episcopus, quod non congrua sacerdoti veste uteretur; Socrat. lib. 3. cap. 33. Sozomen. lib. 3. cap. 13. Ita Hostilium Macinum Ædilem curulem cum Manuciz meretrici diem dixisset apud tribunos plebis, quod de ejus tecto noctu lapide ictus esset, derisum, quod eum venire cum coronario, idest corona in capite, non decuisset, Gell. lib. 4. cap. 14. Et si clericus post delictum ambierit ordinem clericalem, vel emisericit pro- fessio-

fessionem regularem, non utitur privilegio fori, quia privilegium superveniens non mutat forum; L. cum quædam, ff. de jurisd. L. si quis posteaquam, de judic. L. 4. §. non omnes, L. ult. de re militar. L. 2. C. qui militar. poss. lib. 12. cap. proposuisti, de for. compet. cap. 2. ne cleric. vel monach. Covarruv. practicar. quæst. cap. 32. Aufrer. de potest. sæcularium super eccles. regul. 1. fallent. 11. ut & clericus si post contractum æs alienum in ordinem clericalem irrepsit, non gaudet privilegio fori, quia in fraudem creditorum, fori mutandi causa ordines suscepisse intelligitur; L. ult. §. ex bonis, ff. de bon. damnat. d. cap. 2. ne cleric. vel monach. Clerici incorrigibiles etiam amittunt privilegium fori; cap. contingit, de sent. excommunicat. & per sæcularem potestatem coercendi sunt; can. nec licuit, 17. dist. cap. 1. de offic. ordinar. cap. cum non ab homine, de judiciis: quia pro laicis habentur, & ad Apostasiæ crimen accedunt; Joannes Salisber. epist. 72. *Quotiens persona ecclesiastica, omni jure contempto, ecclesiasticas impugnant sanctiones, eo quidem gravius puniendæ sunt, quo ad sacrilegii crimen, & scelus Apostasiæ quodammodo videntur accedere.* Si clericus falsum testimonium dixerit coram iudice sæculari, ab illo in ipsum animadverti potest, non obstante præscriptione qualibet, vel privilegio fori; L. nullum, & ibi Gloss. C. de testib. L. Divus ff. ad L. Cornel. de fals. Ratio est quia quilibet iudex potest jurisdictionem suam defendere poenali iudicio; L. unic. ff. si quis jus dicent. non obtemper. Matth. de Afflict. decis. 219. 230. Frideric. Senens. consil. 93. Rebuff. in quib. casib. cleric. coram judic. sæcular. convenire possit. num. 88. 89.

C A P U T VI.

Clerici sunt fori episcopalis in actionibus personalibus civilibus, vel criminalibus. Cur obnoxii publicis ratiociniis arceantur a sacris ordinibus, maligne interpretatur Feuretius. An clericis negotiari liceat victus causa salvo privilegio fori.

IN actionibus in personam civilibus vel criminalibus clerici non conveniuntur, nisi apud suum iudicem, idest Episcopum; can. inolita, can. placuit, 11. qu. 1. cap. si diligenti, cap. significasti, de foro competent. Nov. Iust. 83. & 123. cap. 20. Et hoc jus constitutione Philippi Pulchri anni 1303. sancitum est, & rursus constitutione Francisci I. anni 1539. art. 4. exceptis actionibus, quæ descendunt ex administratione muneris publici seu civilis, puta tutelæ vel curæ vel rationis fiscalis, vel cujuslibet officii civilis, vel ex negotiatione. Maligne in hunc locum Feuretius lib. 4. cap. 8. interpretatur ideo ab Episcopis non admitti ad ordines obnoxios ratiociniis publicis vel privatis, ne jurisdictio Episcopalis evacuetur, & numerum subditorum decrescat. Verum enim quidem est, obnoxios ratiociniis arceri ab ordinibus ante rationes redditas & præstita reliqua; sed non jurisdictionis Episcopalis tuendæ causa, ecclesia enim non querit quæ suæ sunt: Sed sanctiore & puriori consilio, nempe ne ecclesia dedecoretur infamia talium virorum, & videatur quasi latibulum obnoxiorum hominum; synod. Carthaginensis I. can. 8. ex sententia Grati Episcopi Carthaginensis: *Si post deposita universa & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent & cum laude, clerici, si postulati fuerint, honore munerari; si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, ecclesia infamatur;* can. magnus, 54. dist. cap. unic. obligat. ad ratiocin. non ordinand. Nec est quod invidia oneretur providentia sacræ legis: idem enim ante placuit Constantino, ne officiales obnoxii ratiociniis ordinentur, ne injuria fiat clero, si ad priorem conditionem retrahantur; L. officialis, C. de Episc. & cleric.

Eadem fuit ratio nov. Just. 123. cap. 15. Laudabilior etiam fuit scopus constitutionis Mauricii Augusti, ne obligati rationibus publicis ordinentur, ne indigni admittantur ad clerum, quam commendat Gregor. I. lib. 7. epist. 11. in can. legem, 53. dist. *Legem, quam piissimus Imperator dedit, ne fortasse hi, qui militia, vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad ecclesiasticum habitum veniant, vel in monasteriis convertantur, vestra studii fraternitati transmittere; hoc maxime exhortans, quod hi, qui seculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesie præpropere suscipiendi non sunt; quia dum in ecclesiastico habitu non dissimiliter quam vixerant vivunt, nequaquam student seculum fugere, sed mutare.* Et idem Gregor. lib. 2. epist. 62. Longino viro clarissimo Stratore veniente dominorum legem suscepi, in qua dominorum pietas sanxit, ut quisque publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad ecclesiasticum officium venire non liceat. Quod valde laudavi evidentissime sciens, quia qui secularem habitum deferens, ad ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult seculum, non relinquere. Sacre legis non immemor Thomas ex Cancellario Angliæ designatus Cantuariensis Archiepiscopus, non prius consensit nominationi regis de se factæ, quam a Principe omnibus curiæ nexibus absolutus esset: Unde postea cum Regis offensionem ob tuendas libertates ecclesiasticas contraxisset, conventus de reddendis rationibus administrationis initæ dum fungeretur officio cancellarii, non esse repetendas ab eo rationes excepit, quibus semel solemniter solutus esset ante ordinationem, de quo Rogerus Hovedenus & Matth. Paris. in Henrico II. Obligatos rationibus publicis ab ordinibus arcet ecclesia, ne injuria ipsi fiat, si obnoxii repetantur, vel ne indigni passim sine delectu ordinentur: sed semel ordinatos, si forte rationibus fiscalibus vel muneribus publicis implicentur, nequaquam eos foro suo vindicat, imo eos prorsus a se, ut indignos & exheredes, repellit; Petrus Blesens. tractat. de institutione Episcopi: *Quidam tamen per usurpatis seculi administrationes se vinculo curiali obnoxiant; & quasi renunciaverint sue privilegio dignitatis, calculum durioris eventus expectant; nam pro causa hujusmodi hodie in Sicilia mancipati sunt Episcopi quidam carceralibus vinculis, nec aliquod expectant ab ecclesia Romana solatium, quibus impropèratur a summo Pontifice, ut bibant de calice, quem sibi temere miscuerunt.* Clericus, ut ad propositum redeamus, ubi convenitur ut hæres laici, non utitur privilegio fori, quia conditio obligationis deterior fieri non potest ex persona hæredis; L. 2. §. ex his, ff. de V. O. maxime ubi lis contestata est cum defuncto, quia ubi semel acceptum est judicium, ibi & finem accipere debet; L. ubi acceptum, ff. de judic. Idem juris est si clericus fundum vendiderit laico, & fundus evincatur, & ab emptore denunciatus sit, ut eum evictionis nomine defendat; quæ actio de evictione est personalis, quia oritur ex contractu, non potest uti privilegio sui fori, sed emptoris forum sequi debet; L. venditor, ff. de judic. L. 1. C. ubi in rem actio.

Item clericus conventus coram iudice sæculari actione mixta, quæ est tam in rem quam in personam, puta actionibus familiæ erciscundæ vel communi dividundo, non potest uti præscriptione sui fori, quia licet hujusmodi actiones sint quadantenus personales, propter præstationes personales quas continent, tamen magis accedunt ad actiones in rem, quod in his agatur de divisione rerum communium; L. cum putarem, L. inter cohæredes, §. 1. ff. famil. erciscund. L. 1. ff. commun. dividund. Et hæc omnia persequitur Benedict. in cap. Raynut. in verb. & uxorem, decis. 2. num. ... Clerici denique conventi coram iudice sæculari actione mandati, quæ est personalis ex procuratione rerum laici, vel actione pro socio, quæ est etiam personalis ex negotiatione, non possunt se tueri opposita exceptione fori; quia indignum est eis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari; cap. sacerdotibus, tit. ne clerici vel monachi: frustra auxilium legis invocat, qui committit in legem; L. auxilium, ff. de minorib. cap. quia frustra, de usur. & ita Feuret. lib. 4. cap. 4. in fin. Sed quod de negotiatio-

ne

ne dictum est, adhibita distinctione accipi velim, nimirum si clericus negotietur lucri & quæstus causa, non uti privilegio fori; quod si tenuem negotiationem exerceat, victus & alimonie causa, finge pauperiorem clericum, tunc non amittere privilegium fori; quia clerici non prohibentur aliquantisper negotiari, sublevandæ egestatis causa; L. 2. C. de Episc. & cleric. L. 11. C. Th. de lustrali collat. vel etiam victum & vestitum sibi quærere quopiam artificolo, salva dignitate ordinis; conc. Carthaginens. IV. can. 49. *Clericus victum & vestimentum sibi artificolo vel agricultura absque officii sui dumtaxat detrimento paret*; can. clericus, 91. dist.

C A P U T VII.

*An iudex ecclesiasticus cognoscat de actionibus in rem, & possessoriiis.
Quæstio feudi laici inter clericos ad quem pertineat.*

JURE Pontificio iudex ecclesiasticus potest cognoscere de actionibus in rem, & de actionibus possessoriiis inter clericos, etiam uno eodemque iudicio; cap. cum ecclesia Sutrina, cap. cum dilectus, de causa possell. & proprietat. causam tamen possessionis incidentem causæ, quæ erat fori ecclesiastici, puta causæ status, seu quæstionis natalium, Pontifices ipsi non ingratis abdicarunt, & Principibus sæcularibus eorumque officialibus reliquere. Alexander III. cum Londinensi Episcopo & aliis duobus demandasset cognitionem causæ status mulieris nomine Agathæ, simul & possessionis hæreditatis seu bonorum; hac de re gravius commoto Henrico II. Anglorum Rege, Londinensi Episcopo & condelegatis mandavit, ut reservata cognitione causæ status, quæstionem possessionis bonorum, quasi propriam Regi & suis dimitterent; cap. causam quæ 2. qui filii sint legitim. *Nos attendentes, quod ad Regem pertinet non ad ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrudere, qui ipsarum iudicium ad se asserit pertinere; fraternitati vestræ mandamus, quatenus Regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali, videlicet utrum mater prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, &c.* Eodem jure iudex ecclesiasticus cognoscit de spolio seu redintegranda, quæ est causa possessionis; can. redintegranda, 3. qu. 1. cap. ex parte, de foro competent. Inde Ivoni Carnotensi Episcopo succensente Philippo I. quod de spoliatione cognovisset inter Beccenses & Molismenses Monachos, Ivo comiter jurisdictionem ecclesiasticam propugnavit epist. 9. ad ipsum Philippum: *Quod enim inter Beccenses & Molismenses monachos quantulamcumque pacem pro tempore feci, nullam Beccensibus in hoc molestiam intuli, sed abbas Beccensis cognoscens, & erubescens inordinatam spoliationem factam Molismensibus a quibusdam neophytis monachis suis, multum me rogavit, ut vel pacem inter eos componerem, vel iuste inter eos decernerem. Sed ego propter reverentiam vestram iudicium interim distuli, & gratis oblata portione victualium suorum ab ipso abbate, quæ Molismenses repetebant, litigia, quæ inter eos erant, pro ipsius abbatis caritate mitigavi. Quæ de re non decuit humilitati meæ succensere sublimitatem vestram, quia si ipsos spoliatores etiam ab inordinata invasione desistere coegissem, maiestatem tamen regiam nullatenus offendissem, &c.* Moribus tamen Gallicanis, cognitio de actionibus realibus vel hypothecariis pertinet ad iudicem sæcularem etiam adversus clericos; Jo: Faber, in §. item Serviana, inst. de actionib. *Prælati Regni Franciæ, quibus interdictum est uti cognoscant actione reali, non possunt cognoscere hypothecaria.* Et idem in §. si vero reus, de satisfdat. *Quicquid sit de jure, scio quod Cardinales & Episcopi respondent in Regno Franciæ in foro sæculari in realibus, & in talibus casibus defensiones recipiunt: quare cum ego sim*

Tom. I.

M

de regno, leges regni non impugno. Item Jo: Gallus multis locis, quæst. 45. 52. 291. 385. Guillelmus de Cuneo Doctor Tolosanus in L. de his, C. de Episcop. & cleric. Boer. qu. 69. num. 7. Molin. consil. 12. num. 8. Lucius lib. 2. tit. 2. art. 17. Chopin. de sacra polit. lib. 2. tit. 1. num. 6. Mynsinger. centur. observ. 22. Nec abs jure actiones possessoriae tribuuntur foro sæculari; quia possessio, quæ est facti magis quam juris, est mere civilis & corporalis, nihil habet spirituale, de ea lege agendum est, idest jure civili non pontificio, & consequenter apud judicem civilem, non apud judicem ecclesiasticum; Augustin. de altercat. ecclesiæ & synagogæ: *Lege agatur, quia de possessione contentio est.* Eadem ratione actiones hypothecariæ fori sæcularis sunt, quia actio hypothecaria est actio in rem, quæ pertinet ad evocandam possessionem pignoris; L. pignoris, ff. de pignorib. L. pignoris, C. eod. L. si cum venditor, ff. de evict. licet concurrat cum personali actione, & una actio nihil habet commune cum alia, ex quo remissa actione hypothecaria, debitor non liberatur, quia tenetur personali; L. 1. C. de pignorib. Moribus nostris etiam actio de spolio pertinet ad judicem sæcularem, quia est actio possessoria; Marc. qu. 1059. & seq. part. 1.

Quæstio quoque de feudo laico inter clericos non pertinet ad judicem ecclesiasticum sed ad dominum feudi; cap. cæterum, de judic. cap. ex transmissa cap. verum, de foro compet. cap. Romana, §. debet, de appellat. in 6. Hinc Wilhelmus Camerarius conventus apud Episcopum Lincolnensem nomine ecclesiæ de Luiton, is Episcopum judicem detrectavit, quod ecclesiæ feudi jure possideret; Matth. Paris. in hist. Abbatum S. Albani in Roberto Abbate. *Ad diem ei positum Wilhelmus non venit, sed misit nuntios, qui dicerent ipsum nolle sistere se judicio coram Episcopo de ecclesia, quam non in elemosyna, sed pro militari servitio hereditarie possidebat.* Unus casus singularis est, in quo quæstio feudi laici transferebatur ad forum ecclesiasticum, si forte esset militum in expeditione sacra agentium, qui censebantur fori ecclesiastici quamdiu militarent, quod positi essent sub tuitione ecclesiastica: Ivo Carnot. epist. 173. epist. Eugenii III. apud Otton. Frisingens. de gest. Frideric. lib. 1. epist. cap. 35. & Innocent. III. lib. 1. 371. *Die statuta ventum est ad causam, obtulit se ad judicium Rotrocius. Secundum ordinem gestarum rerum dixerunt petitores, qui pro Hugone loquebantur, se nolle ad hanc causam ingredi, nisi prius eis satisfaceret de eo, quod non erat intermissa edificatio munitionis, & recedita redemptio Ivonis. Responsum est ex parte Rotroci, neutrum debere fieri, quia munio illa ei adjudicata erat in curia Comitissa, de cujus feudo erat, cum judicio ecclesiæ ad prædictam curiam hac causa translata esset, & prædictus Hugo pro peregrinatione Ivonis minime erat reddendus, cum prædictus Ivo Rotroci Dominum suum diffiduciasset, & prædam ejus prior cepisset, homines suos ea die qua captus est in vinculis haberet, & ad fortisfaciendum eidem armata manu militum eo die procederet.*

CAPUT VIII.

An causa possessorii beneficiorum de jure spectet ad judicem ecclesiasticum. An eadem in Gallia ex lege regni, vel consuetudine, vel privilegio apostolico spectet ad judicem laicum. An judex ecclesiasticus in petitorio possit ferre contrariam sententiam ei quæ dicta est a judice laico in possessorio: Reprehenditur Feuretius.

JURE communi judex sæcularis non potest cognoscere de possessorio beneficii ecclesiastici: sed utrumque idest tam possessorium, quam petitorium spectat ad judicem ecclesiasticum eodem jure, triplici potissimum ratione. Prima est, quia

quia possessio nititur seu justificatur, ut loquuntur, ex titulo, qui est mere spiritualis, sine quo beneficium obtineri non potest; cap. 1. de regul. jur. in 6. Unde collatio beneficii dicitur canonica institutio; cap. in litteris, de restitut. spoliat. & beneficia ecclesiastica dicuntur canonice vel ordines; can. ex multis, 1. qu. 3. quod conferrentur in ipsa ordinatione & ratione ordinationis, ac ordinatio, quæ tota est spiritualis, non fieret sine titulo; can. neminem, can. sanctorum, 70. dist. Licet vero beneficium ecclesiasticum habeat nonnihil temporale, puta fructus & obventiones; tamen uno & individuo tituli spiritualis jure censendum est, quia fructus & obventiones sunt accessiones, quæ assumunt naturam tituli; L. eos qui, C. de usur. Et quod temporale & profanum est in beneficio extinguitur & consumitur confusione cum jure spirituali; quia majus dignum trahit ad se minus dignum; cap. per tuas, de arbit. cap. quod in dubiis, de consecr. eccles. vel altar. Unde causæ beneficiales censentur inter spirituales, quæ non requirunt solemnem ordinem judiciorum, idest solemnia judiciorum forensium; clem. dispendiosam, de judiciis. Secunda est, quia possessorium beneficii habet admixtam cognitionem juris spiritualis, nec potest disceptari nisi causa cognita ex titulo; cap. tuam, de ordin. cognit. cap. causam quæ, qui filii sint legitim. Gloss. in clem. unic. de caus. possession. & proprietat. Adeoque ex constitutionibus regis illi vel illi addicitur prorsus ex fide vel potius colore titularum. Quo pacto igitur fiet, ut iudex secularis cognoscat de possessorio beneficii, quod tentari non potest, quin falcem mittat in messem alienam, idest in notionem tituli, qui est mere spiritualis, & fori sui expers. Tertia est, quod utroque jure causa possessionis & proprietatis apud eundem judicem tractanda est, ne continentia litis dividatur; L. nulli, C. de judic. L. ordinarii, C. de rei vindicat. cap. 1. de caus. poss. & propriet. & ne diversæ sententiæ ferantur si res eadem disceptetur diversis in tribunalibus; nov. 96. cap. 2. cap. 1. de sequestrat. possess. & fruct. cap. dispendia, de rescript. in 6. Cum ergo causa proprietatis seu juris beneficii spectet ad iudicem ecclesiasticum, causam possessionis, quæ est tantum præparatoria, ad eum spectare non potest?

In Gallia tamen ex usu forensi iudex secularis cognoscit de possessorio beneficii, salvo petitorio iudici ecclesiastico, quod satis ferendum visum est, quia possessorium rei spiritualis continet quid temporale; cap. ult. de judic. cap. litteras, de restitut. spoliat. can. petimus, 11. qu. 1. Gloss. in cap. litteras, de iurament. calumn. & causa possessionis de re spirituali non est mere spiritualis: Joan. Andreas in cap. frequens, de restitut. spoliat. in 6. Nec singulare fuit hoc jus in Gallia; nam & Florentinam potestatem (sic vocant magistratum majorem) de possessione juris eligendi rectorem inter abbatem & conventum S. Mariæ, & commune Castri de Signa, ex consuetudine cognovisse patet; ex d. cap. ult. de judic. Quo vero jure iudex secularis in Gallia cognoscat de possessione beneficii, an lege regni, an ex consuetudine, an ex privilegio Apostolico, nimis invidiosum forte erit disputare hoc loco. Magistratus seculares hoc jure uti jure regio seu lege regni voluit Feuret. lib. 4. cap. 8. num. 15. At salva reverentia Majestatis regni, quæ non colitur mendacio sed veritate, hoc jus usu celeberrimum fuit in Gallia, antequam ulla lex de eo promulgata esset: nec enim seniores de eo novimus leges, quam constitutiones Caroli VII. & Francisci I. quæ iudicibus secularibus tribuant cognitionem possessorii beneficiorum. Priores Reges his abstinuisse, testimonio est, quod Ludovicus Junior ubi audivit Henricum II. Anglorum Regem cogitare de amovendo a sede sua Thoma Archiepiscopo Cantuariensi, nefas horruit, palamque obtestatus est se non sustinere vel minimum e clericis regni sui destituere, ut narratur in vita S. Thomæ lib. 2. cap. 6. Certe, inquit, sicut Rex Anglorum, ita & ego Rex sum; & tamen minimum de clericis mei regni deponere ego non valerem. Ineptius Guido Pap. quæst. 1. & 552. & post eum Rebuff. in constitut. regias, tractat. de sentent. executor. Gloss. 1. num. 2. &

Gregor. syntagmat. lib. 47. cap. 21. num. 25. & alii sibi suafere hoc jus competere magistratibus secularibus ex privilegio apostolico, idest ex rescripto Martini V. Pontificis. Rescriptum enim pontificium non tribuit ullum jus Regi & iudicibus suis super cognitione possessorii in beneficiis ecclesiasticis, sed juri regio, quod competeat ex antiqua consuetudine, non derogat, ut liquido proficitur Pontifex his verbis rescripti: *Cum autem pro parte charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Francorum illustris, nuper nobis fuit expositum, quod a nonnullis vertitur in dubium, an per hujusmodi nostram concessionem derogare voluerimus juri & jurisdictioni regie, praesertim in casu possessorii retinenda possessionis super suis ecclesiis & beneficiis ecclesiasticis suorum regni Francia, & Delphinatus Viemensis, per quam jurisdictionem praefatus Rex sibi asserit licere in omni casu etiam juridice tueri possessores. Nos ad omne ambiguitatis tollendum dubium super his opportune providere volentes, ejusdem Regis in hac parte supplicationibus inclinati, auctoritate apostolica tenore praesentium declaramus, nostrae intentionis non fuisse, neque esse per dictam aut per aliam quamcumque constitutionem eidem Regi & regie jurisdictioni, per quam, ut asseritur, tam Rex quam sui progenitores super omni possessorio a tanto tempore, citra quod de ejus contrario memoria hominum non existit, consueverunt cognoscere, in aliquo derogari voluisse aut vel se quoquomodo, &c. Et licet rescriptum a Pontifice emissum sit precibus Caroli VII. Regis, nequaquam id impetratum novelli juris acquirendi, vel veteris tuendi gratia; sed ut tolleretur scrupulus, an Pontificis animi fuisset priori quadam constitutione, quae lata erat libertatis jurisdictionis ecclesiasticae in gratiam, derogare juri seu consuetudini Galliae, ex qua iudices regii solebant cognoscere de possessorio in beneficiis ecclesiasticis, & ita forte sensit Duarenus de minister. ecclesiastic. lib. 7. cap. 11. Vero propius est quod placuit Benedicto in cap. Raynut. in verb. & uxorem decis. 2. num. 39. Boerio, quaest. 69. Feraldo de privileg. Reg. Franc. privileg. 11. & Ferrerio in d. quaest. 1. Guid. Pap. hoc jus ortum ex consuetudine, quam probarunt Pontifices Martinus V. & Leo X. & hoc satis probatum est ex verbis rescripti Martini, quibus commendatur antiqua consuetudo regni: nec fides rescripti hac in re tentari potest, cum editum sit instante Carolo VII. a quo quaerebatur an priori constitutione Pontifex intendisset derogare consuetudini regni in cognitione possessorii beneficiorum. Nec ullo pacto auctoritati regiae officit haec sententia: nihil interest Principis, an ex lege an ex consuetudine jus istud manarit; in Gallia enim consuetudo praescripta, maxime in his, quae sunt juris publici, vicem legis obtinet, & jurisdictionem tribuit etiam personis incapacibus, puta clarissimis foeminis; Innocent. III. Parisiensis alumnus, rerumque Gallicarum peritissimus in cap. dilecti, de arbitr. *Juxta consuetudinem adprobatam, quae pro lege servatur in partibus Gallicanis, foeminae praecllentes in subditos suos ordinariam jurisdictionem habere noscuntur.* Et ita valere praescae consuetudines in Gallia, ut legis Salicae appellatione cohonestarentur: & quod feudum lege Salica amitti dixit Suger. in vita Ludovici Craffi; aut jure pro injuria castrum lege Salica amittere, non aliter accipi potest, quam de consuetudine regni; feuda enim prorsus ignota fuere legi Salicae, & ejus aetati, nec alio jure feuda nituntur, quam consuetudine, & regalia sunt jura lege vel consuetudine introducta; cap. super quibusdam, de V. S. Igitur ex consuetudine cognitio possessorii beneficii ecclesiastici pertinet ad judicem saecularem, non ad ecclesiasticum. Ubi vero judex saecularis super possessorio pronunciavit, adeundus est judex ecclesiasticus petitorii, idest causae proprietatis seu juris beneficii explicandae causa; quod tamen ante fieri non potest, quam judicium de possessorio completum sit, & sententia executioni demandata ex constitutione regia anni 1539.*

Judex ecclesiasticus vero in petitorio liberam habet potestatem judicandi, non tenetur sequi sententiam a judice saeculari latam super possessorio; non enim hac in re judicat ex formula praetoris, sed proprio jure; Ambros. epist. 64. *Ergo judicandi*

dicandi accepisti formulam, quales illi, qui volunt præscribere sacerdotibus, quod sequi debeamus. Et hoc loco libertati ecclesiasticæ prorsus repugnat quod refert Feuretius, si in petitorio a iudice ecclesiastico contraria sententia lata sit, appellare licere tanquam ab abusu; quia sententia iudicis sæcularis super possessorio non tollit iudici ecclesiastico potestatem iudicandi in petitorio, ne lusorium sit & inane iudicium petitorii, & frustra ex ipsa constitutione regia iudici ecclesiastico reservetur petitorium, si non liceret causa cognita iudicare ex animi sententia, prout melius & æquius visum fuerit. De jure etiam sententia lata super possessorio, non occupat libertatem iudicis in petitorio, quia causa possessionis nihil commune habet cum proprietate; L. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. possess. Sententia dicta super possessorio non habet vim & auctoritatem rei iudicatæ; causa possessionis dicitur momentum seu possessio momentanea, & celeris reformatio, idest possessio brevi duratura propter periculum reformationis; L. unic. C. si de moment. possess. fuer. appellat. L. si coloni, C. de agricol. & censit. L. 4. C. Th. unde vi. Unde sententia super possessorio statim quidem executioni mandanda est, etiam si appellatum sit, ita tamen ut integra omnis proprietatis causa servetur; d. L. unic. & sententia super possessorio non obstat agere volenti de proprietate; cap. cum olim, de caus. possess. & propriet. cap. querelam, de elect. Non immerito certe, quia iudicium possessorium est summarium, quod fertur causa summam cognita, nec debet præjudicare petitorio, in quo ferenda est sententia causa plenius cognita, nec debet pendere conscientia iudicis ex alieno arbitrio. Constitutione regia petitorium relinqui iudici ecclesiastico non negatur nec negari potest; sed eam non usu & desuetudine sublatam contenditur. Non destruitur lex, sed luditur; victus in possessorio non solet agere in petitorio apud iudicem ecclesiasticum, an ergo non potest agere, si injuria victus sit? Reservatio petitorii est auxilium juris, quod patet omnibus, & beneficium legis, contra quam præscribi, vel cui privatorum consensu tacito, vel expresso derogari non potest. Constitutio regia, qua petitorium in beneficiis integrum relinquitur iudici ecclesiastico, est titulus vigilans, qui perenni custodia & sollicitudine ruetur jurisdictionem episcopalem, & impedit præscriptionem. Iudex sæcularis cognoscit tantum de possessorio: emenso possessorio, licet iudex ecclesiasticus destituatur in petitorio, non amittit suam jurisdictionem, quia nihil obstat jurisdictioni ecclesiasticæ si partes acquiescant sententiæ latæ a iudice sæculari in possessorio, quod iusta & legitima videatur, vel si abstineant a prosecutione petitorii apud iudicem ecclesiasticum tardio litis, vel difficultate sumptuum & necessitate rei familiaris, petitorii cognitio a iudice ecclesiastico præscriptione vel infrequentia conventionis amitti non potest, quamdiu iudex sæcularis possessorii iudicio se continet; quia dominus nullo tempore amittit possessionem rei suæ, interim dum alius non possidet; L. licet L. ult. C. de acquir. possess. Neque res iudicata super possessorio ullo tempore transit in vim iudicati super petitorio, quia cum cognitio petitorii in beneficiis sit mere spiritualis, laici eam nullo tempore præscribere vel suam facere possunt; cap. ad nostram, de consuetudine, cap. contingit, de arbitr. cap. decernimus, de iudic. Denique possessorium non tollit petitorium, ne lites trahantur, & ut parcatur sumptibus partium, quia multo magis publice interest, ut sua unicuique jurisdictio servetur. Totus ordo confunditur si sua cuique jurisdictio non servetur; can. pervenit, 11. qu. 1. Et certe re in iudicium deducta, in ea valde laboravit senatus Parisiensis, & quo se expediret, rem misit in consilium.

CAPUT IX.

*An iudex secularis cognoscat de adipiscenda possessione in beneficiis ecclesiasticis,
An idem cognoscat de causis refutus litterarum, quas vocant Visa,
super provisionibus pontificiis.*

MORIBUS nostris non incivile est iudicem secularem cognoscere de possessione retinenda, vel recuperanda in beneficiis ecclesiasticis, salvo utique petitorio iudici pontificio. De interdicto autem adipiscendæ possessionis non consuevit iudex secularis cognoscere, quia plus habet petitorii, quam possessorii, plus spiritualitatis, quam temporalitatis; Guido Pap. quæst. 1. Duarenus de sacr. minister. lib. 7. cap. 11. Nimirum non potest quis adipisci possessionem beneficii ecclesiastici sine canonico titulo; cap. ex frequentibus, de institut. cap. 1. de reg. jur. in 6. & intrusus dicitur quisquis nactus est possessionem beneficii sine titulo; cap. cum jam dudum, de præbend. Hujusmodi improbos possessores ecclesiarum pædagogos & incubos, notæ causa, vocitat Ivo Carnotens. epist. 66. *Turonensis enim Archiepiscopus prædictæ ecclesiæ pædagogus & incubus, in Natale Domini Regi contra interdictum vestrum coronam imponens, hac arte a Rege obtinuit, &c.* Et idem epist. 98. *Hoc enim modo & vos & ecclesiam vestram a multiplici pædagogorum invasione liberabitis.* Pædagogi & incubi dicuntur intrusi, incubare dicitur, qui dolo vel vi possidet rem alienam; Servius in illud 1. *Æneid. Ponto nox incubat atra.* Incubare, inquit, dicitur per vim rem alienam tenere. Hoc jure si agatur de adipiscenda possessione beneficii, Episcopus potest vetare, ne quis ingrediatur possessionem beneficii absque titulo, & idem potest compellere incubatores seu detentores beneficiorum exhibere titulos; cap. ordinarii, de offic. ordin. in 6. extravag. ut quos, eod. tit. conc. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 5. Episcopus quidem non potest cognoscere de meritis & viribus tituli, an canonica sit institutio, an collatio sit ab habente potestatem, ne indirecte se ingerat cognitioni possessorii, quæ est fori secularis; sed nihil vetat ordinarium compellere subditos ut doceant de titulo, ne toleretur vitium intrusionis, & impune sit intrusis, quos ut fures & latrones detestatur Leo IV. in epist. ad Veronem Ducem Britanniarum: *Non furem nec latronem qualem Gillandum esse sensimus in Nannetica sede, qui viventis, quod non licuit, locum non timuit usurpare, pro cujuscunque muneris domis ultra debes defensare;* can. non furem, 7. qu. 1.

Quod si Episcopus renuat conferre beneficia ad suam collationem spectantia, vel interponere litteras, quas vocant *Visa*, super provisionibus pontificiis, iudex secularis non potest cognoscere de causis repulsæ seu refutus, nec eum compellere ad conferendum, vel concedendum *Visa* captis pignoribus; sed adeundus est superior ecclesiasticus ex constitutione anni 1571. art. 11. Blesens. art. 64. Paris. art. 22. Nec in rebus judicandis habetur ratio hujusmodi collationum vel litterarum, quas vocant *Visa*, si ab ordinario per iudicem secularem elicitæ sint vi compulsorii seu capionis pignorum ex constit. Melodunensi art. 16. Hodie quidem seculares iudices abstinere ab hujusmodi compulsoriis, ne contemni videantur constitutiones regie, sed ordinario recusante & post eum proximiori, post alteram conventionem solent permittere provisis ingredi possessionem beneficii adhibito executore laico, ne committatur noxa intrusionis. Hoc pacto facile per obliquum illudatur constitutionibus regis & letale vulnus infligitur libertati ecclesiæ; tum quia ordinarius, qui in hac re fungitur officio iudicis dati a sede Apostolica cum formula solemni in forma dignum, non habet liberam potestatem judicandi, an provisos sit capax beneficii nec ne; cognitio enim capacitatis, quæ est

est mēre spiritualis, a iudice sēculari aufertur iudici suo; tum quia provifus mittitur in poffeffionem beneficii per laicam manum contra canones; inffitutio enim corporalis, idēst miffio in poffeffionem, tam in beneficiis minoribus quam in dignitatibus, & installatio abbatum de iure pertinet ad Archiepifcopum; cap. ad hęc, cap. ut noſtrum, de offic. archidiacon. cap. cum veniffent, de inffitut. cap. in tantum, de ſimon. Jo: Sarisber. epiſt. 1. *Et per archidiaconum Epifcopi, ut mos eſt, in poffeffionem liberam canonicè introductum.* Hodie provifus de beneficio mittendus eſt in poffeffionem per presbyterum vel clericum, quia miffio in poffeffionem beneficii eccleſiaſtici, quæ fit in vim tituli canonici, eſt magis iuris, quam facti, magis ſpiritualis, quam temporalis; Rebuff. in prax. part. 1. tit. de miffion. in poſſeſſ. num. 11. & tribus ſeqq. Et certe iudex ſæcularis, injuriæ ſibi conſcius, diffidentius hoc iure utitur, miffio enim huiusmodi in poffeffionem, quæ datur ex edicto iudicis ſæcularis, non tribuit poffeffionem realem, ſed civilem, & feſtucariam, quæ prodeſt dumtaxat ad impediendam vacationem beneficii, nec acquirit poteſtatem miniſtrandi, vel percipiendi fructus, neque agendi in iure iudicioque de poffeffione beneficii, donec litteræ executoriæ, quas vocant *Viſa*, fuerint obtentæ. Unico colore hoc ius novum & inſolens defenditur, quod remediū loco excogitatum ſit propter duritiem Epifcoporum. Culpanda certe durities Epifcoporum, ſi qui diſciplinæ ſtudio, vel proprio ingenio acerbiores exiſtant, quam par ſit; ſed non temere & facile male cogitandum de Epifcopis: Auguſtanum Epifcopum, proditiōis patriæ inſimularum, ſtatim reſtituit Theodoricus: *Nihil enim, inquit apud Caſſidiorum variar. epiſt. 9. in tali honore temeraria cogitatione præſumendum eſt, ubi ſi propoſito creditur, etiam tacitus ab exceſſibus excuſatur: maniſeſta proinde crimina in talibus vix capiunt fidem.* Quam tutius eſt male cogitare de clericis ab Epifcopo repulſam paſſis, quibus diſplicet diligentia Epifcopi in proviſorum examine. Placet Epifcopus, cujus negligentia electa eſt, ut impune ſit; conc. African. can. 88. can. placuit, 16. qu. 3. O quam inſelix ſors Epifcoporum, quorum fama maledictis & calumniis laicorum, paſſim expoſita eſt? Bonus Epifcopus, qui clericorum malis moribus parcit; malus, qui eos in officio & obſequio continet! His de cauſis quotidie Epifcopus ab altari ad tribunalia publica vocatur famæ purgandæ cauſa: Has vices Epifcoporum merito dolet Auguſtin. in plalm. 128. *Faciāt aliquid mali, non objurget Epifcopus, bonus eſt Epifcopus; objurget Epifcopus, malus eſt Epifcopus.* Et cumque ſit etſi clericus in examine & ſcrutinio injuriam patiatuſ ab Epifcopo, non ſine injuria remedium extraordinarium petit e curia, cum legitimum & ordinarium ei pateat de iure, nimirum recurſus ad ſuperiorem, idēst Metropolitanum, quem non negat etiam regia conſtitutio. Curanda ſunt vulnera eccleſiæ, ſi quæ ſunt, non ferro & igne, ſed ſalutari pharmaco, eccleſia ſua remedia novit, aliena ne ingeras potius venena, quam medicamenta.

C A P U T X.

An iudex eccleſiaſticus cognoscat clericos de reliquis cenſus penſionis, vel redditus conſtituti perſonali actione conventos. An iudices ſæculares tuti ſint conſuetudine de occupatione iuriſdictionis eccleſiaſtica.

JUDICEM eccleſiaſticum cognoscere de actionibus perſonalibus, non de realibus in clericos, iuris antiqui & perpetui eſt. Inde naſcitur quæſtio an pro reliquis cenſus, penſionis, vel redditus pecunia conſtituti, clericus conveniendus ſit apud iudicem eccleſiaſticum, an apud ſæcularem. E forenſibus quamplures opinantur, eo nomine agendum apud iudicem ſæcularem, quia medium eſt reale,

idest causa petendi est realis, census est onus reale, onus prædii non personæ; in vectigalibus & tributis magis conveniuntur ipsa prædia, quam personæ; L. Imperatores, ff. de publican. L. cum possessor, de censib. L. 2. & ult. C. sine cens. vel reliq. fund. comparari non poss. Et licet census petatur actione personali, hæc quodammodo pro reali habetur, quod oriatur ex contractu censuali spectante ad rem prædariam; causa & origo obligationis spectanda est potius, quam titulus actionis, L. qui id quod, ff. de donat. L. facta, ad Trebell. L. clam possidere, de adquir. possess. L. tutor, de fidejuss. L. 3. C. ad Macedon. Licet tamen census debeat nomine prædii, & præstetur a personis propter res, duplex pro eo competit actio, nempe actio in rem, quæ convenit rem non personam, pro qua adiri oportet judicem sæcularem, & actio personalis, qua convenitur persona non res, quia datur ex contractu, nimirum omnes actiones ex contractu sunt personales; L. actionem, ff. de obligat. & act. & in hujusmodi actione, ut in aliis actionibus personalibus, clerici conveniendi sunt apud judicem ecclesiasticum: cum enim reliqua census petantur actione personali, nihil vetat adiri judicem ecclesiasticum, qui est proprius, & competens iudex clericorum in omnibus actionibus personalibus, etiam ex constitutionibus regis: & hanc partem acriter defendit; Jo: Gallus quæst. 52. *Et credo, inquit, istam partem, pro qua placitavi, ut Evangelium veram, quicquid dicatur & fiat.* In eandem sententiam in rebus pecunia constitutis pedibus ivit Molin. de usur. qu. 11. num. 154. Contrarium usum publicorum tribunalium probant, Aufser. de potest. sæculari regul. 2. fall. 4. Benedict. in cap. Raynut. in verb. & uxorem, decis. 2. num. 34. Rebuff. tract. in quib. casib. num. 79. Feuret. lib. 4. cap. 8. num. 22. licet minus propitius libertati ecclesiæ fateri compellitur, si pro reliquis census personali actione agatur cum clerico, rem de jure esse fori ecclesiastici, sed alio jure utimur, inquit, idest vim & injuriam, quæ a laico iudice fit ecclesiæ, contrario usu & consuetudine defendit, quod pessimum profecto est genus defensionis. Non valet prava consuetudo contra libertates ecclesiæ, quæ non dicenda est consuetudo, sed corruptela; cap. ult. de consuetud. Milites & negotiatores habent suos iudices, nec eis de privilegio fori movetur invidia: Clerici suum nacti sunt iudicem, meritis ordinis & sacræ militiæ, & totus orbis commovetur, ut tollatur eis privilegium, idest præmium laborum. Quid facient infelices clerici? Si præscriptionem fori tueantur auctoritate canonum, legibus adversum eos pugnatur; si legum auxilium invocetur a clericis, statim eis objicitur consuetudo, quæ destruat leges & canones. Incerto jure vagamur, laudamus leges si prosint, secus provocamus ad capitula; causas nostras non juri, sed jura causis servire, & velut plumbeam regulam accommodari volumus, & hæc inveterata Reipublicæ labes quam deploravit Hincmarus in epist. ad Episcopos Franciæ, cap. 15. *Quando enim sperant aliquid lucrari, ad legem se convertunt, quando vero per legem non æstimant acquiri, ad capitula confugiunt, sicque interdum fit, ut nec capitula pleniter conserventur, sed pro nihilo habeantur, nec lex.*

Caveant iudices super his & cogitent, quia non vilis est auctoritas consuetudinis, sed non ita valet, ut rationem vincat aut legem; L. 2. C. quæ sit longa consuetud. Adversus veritatem, quæ est parens justitiæ, nullo tempore præscribitur; Tertul. de veland. virginib. cap. 1. *Hoc exigere veritatem, cui nemo præscribere potest, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non privilegium regionum.* Et prava consuetudo non lex, sed vetustas erroris est; Cyprian. magistrum secutus epist. 74. ad Pompejum: *Consuetudo, quæ apud quosdam obrepserat, impedire non debet quominus veritas prævaleat & vincat; nam consuetudo sine veritate vetustas erroris est;* can. consuetudo, 8. dist. Denique consuetudo a jure aliena, non consuetudo dicenda est, sed corruptela; cap. ult. de consuetud. nec unquam parit præscriptionem, cap. ult. de præscrip.

CAPUT

CAPUT XI.

*An iudex ecclesiasticus possit cognoscere de solutione pensionis beneficiaria.
Episcopis olim licuit imponere pensiones beneficiis certis de causis.
Congrua portionis cognitio an spectet ad Episcopum.*

JUDEX ecclesiasticus etiam potest cognoscere de solutione pensionis impositæ beneficio ecclesiastico, pluribus rationibus. Primo, quia pensio beneficiaria, inspecta causa & origine reservationis pensionum, est onus personale, quod non imponitur beneficio, sed personæ propter beneficium, nec transit in successorem, ne beneficium scindi videatur; cap. nisi essent, de præbend. cap. ut nostrum, ut ecclesiastic. benefic. sine diminut. conferant. can. si quis præbendas, 1. qu. 3. Secundo, quia pensio petitur actione personali, ex pacto partium homologato a summo Pontifice, ex quo nascitur actio personalis; cap. audivimus, de collusione detegend. cap. extirpandæ, §. qui vero, de præbend. Tertio, quia jure communi Episcopus potest imponere pensionem beneficio ex justa causa, puta pro clericis bene meritis de ecclesia; can. possessiones, 16. qu. 1. Guid. Pap. qu. 179. Gigas, de pensionib. qu. 6. Rebuff. de pacifi. possessor. num. 120. Garcias de benefic. part. 1. cap. 5. num. 173. Ac licet hodie potestas imponendæ pensionis beneficiis usu devoluta sit ad Pontificem, nihil vetat Episcopum cognoscere de solvenda pensione, quia origo potestatis Episcopalis spectanda est. Quarto, in Gallia debitor pensionis non potest compelli ad solvendam pensionem per alium, quam per ordinarium, idest Episcopum; pragmat. in §. item quod ratione, de annat. & si condemnatio emitteretur per executores in litteris, appellandi jus esset tanquam ab abusu; Benedict. in cap. Raynut. in verb. si absque liberis, in 2. de fideic. substit. num. 39. Rebuff. de pacifi. possessor. num. 146.

Juris antiqui etiam fuit beneficiis ecclesiasticis pensiones imponi ab Episcopis. In concilio Matisconensi deposito Faustiano Aquensi Episcopo, Palladius Santonensis & Orestes Vafatenfis Episcopi ipsius ordinatores damnati sunt annuam pensionem centum nummorum alternis ei præstare; Gregor. Turonens. lib. 8. cap. 20. *Faustianus autem, qui ex jussu Gundovaldi Aquensis urbis Episcopus ordinatus fuerat, ea conditione remouetur, ut Orestes sive Palladius, qui eum benedixerant, vicibus pascere, centenosque ei aureos annis singulis ministrarent.* Quintianum Ruthenensem Episcopum a Gothis sede sua pulsum comiter suscepit Euphrasius Arvernensis Episcopus, eique domum & prædia sustentationis causa præbuit: idem Turonens. lib. 2. cap. 36. *Unde factum est, ut Quintianus Ruthenorum Episcopus per hoc odium ab urbe deponeretur. Et mox: De nocte consurgens cum fidelissimis ministris suis, ab urbe Ruthena egrediens ad Arvernos venit, ibique a sancto Euphrasio Episcopo, qui quondam Aprunculo Divionensi successerat, benigne susceptus est, largitisque ei tam domibus quam agris & vineis, secum retinuit.* Clericos alienos sede sua pullos, vi barbarica, Episcopus potest suscipere in ecclesiis suæ diocesis, eisque pensiones assignare; conc. Chalced. can. 20. Aliquando & pauperibus laicis, vel Antistitibus, qui thronos suos amisissent, locupletioribus in monasteriis præbendas assignari Patriarchæ CP. juris fuit ex nov. Alexii Comneni, quam intexuit Balsamo in can. 19. synod. 7. & idem lib. 7. respons. de privileg. Patriarchar. Eodem jure & Simplicius Pontifex Gregorio, quem invitum Mutinensem Episcopum ordinavit Joannes Ravennas Episcopus, fundum in agro Bononiensi redditus triginta solidorum e censu Ravennatis Ecclesiæ, subsidium tenuitatis episcopatus in diem vitæ impertivit: testem habemus ipsum Simplicium epist. 2. *Nam scandalum cujus auctor cognosceris, ita moderatio nostra*

Tom. I.

N

compescuit, ut frater & Coepiscopus meus Gregorius, quem non proventum constat esse, sed pulsum, nullam causam sicut petir' tecum habiturus, Mutinensem gubernet ecclesiam, & contubernium spiritale, quod sortiri non oportebat invitum, non recuset amplecti: Necessitatibus etiam, quas faciente re compellitur sustinere, hac definitione consulamus, ut refuso pradio, quod ante annum sibi datum esse commemorat, æquus ad ecclesiam Ravennatem reverso, possessio in Bononiensi triginta solidorum reddituum liberorum sine dubitatione tradatur in diem scilicet vite ejus, salvo proprietatis jure Ravennatis ecclesie, ad quam post prædicti obitum revertetur. Ex usu forensi tamen senatus Tolosanus & Parisiensis per modum provisionis cognoscunt de solvendis pensionibus beneficiariis; Maynard. lib. 1. cap. 43. Chopin. de sacra polit. lib. 3. cap. 2. num. 17. Injurie colore quarritur favor alimentorum, quod non patiantur dilationem; L. ult. C. de ordin. cognit. sed tri- si beneficio consulitur alimentis clericorum, quod damno jurisdictionis & libertatis ecclesiasticæ redimitur.

Eodem jure cognitio portionis congruæ, quæ debetur vicariis perpetuis super redditibus parochialium ecclesiarum, spectat ad forum Episcopi; cap. avaritiæ, cap. de monachis, cap. extirpandæ, §. qui vero, de præbend. cap. ult. §. ubi autem, de decim. in 6. Clem. 1. de jur. patronat. Innoc. III. registr. 13. ep. ult. idque non una ratione. Prima est quia Episcopi est providere, ut congrua portio tribuatur clerieis, e qua episcopalia jura persolvere, hospitalitatem colere, & congruam habere possint; d. cap. de monachis, & cap. 2. de suppl. neglig. Prælat. & congrua portio clericorum non potest minui sine consensu Episcopi; d. cap. avaritiæ, cap. prohibemus, de censib. Hac de causa monachos, quod in ecclesiis ad eos pertinentibus ad nihilum fere redigerent portiones vicarii perpetui, acius corripit Arnulfus Lexoviens. epist. 69. ad Alexand. III. Est quiddam, quod tam. meam quam alias vehementer angit ecclesias, quorundam scilicet rapax & intemperans audacia monachorum, qui quo liberior effluant, secularis potentie præsidia redimentes, primo Episcopis omnem obedienciam subtrahunt, & parochiales ecclesias cum altariis & decimationibus, cæterisque beneficiis de manu laica recipere pactis quibuslibet sacrilega temeritate præsumant. In his ergo ab eis nec canonicus ordo, nec episcopalis assensus exigitur, sed devocatis ad proprietatem omnibus, mercenarios in tanta paupertate ibi constituunt sacerdotes, ut ad exhibitionem suam, & ad onera ecclesia portanda non habeant quod opiloni sufficeret aut cursori: generale est hoc. Sed in episcopatu meo vehementius hæc est grassata malignitas, nec jam nobis cujuslibet rationis obtentu, sed fallaciis ac muneribus nobis præsidioque violentiæ secularis obsistunt, ad quod secundum ordinem institutionis ecclesiasticæ reformandum, cum ego adversus abbatem quendam & monachos monasterii cujusdam in episcopatu, scilicet sancti Ebrulfi, a sublimitate vestra primos, secundos & tertios judices impetraverim, abbate semper multis artibus obsistente, nihil est adhuc effectui mancipatum, cum sacerdotes nostri executione causæ apud judices assignatos multis attenuati sumptibus, multis laboribus sint affecti. Secunda ratio est quia congrua portio petitur actione in personam, potius quam in rem alimentorum causa. Moribus tamen judex secularis per modum provisionis cognitionem sibi assumit de congrua portione, quæsito colore favoris alimentorum; Maynard. lib. 1. cap. 38. & 43. Loetius, in litt. C. n. 48. Benedict. in cap. Raynut. verb. si absque liberis, de fideicommissaria substitutione num. 33.

CAPUT XII.

An iudex ecclesiasticus cognoscat de agnitione chirographi. Actiones chirographariae sunt personales. Refellitur Feuretus.

QUO jure iudex ecclesiasticus cognoscit de personalibus actionibus, eodem cognoscere potest de agnitione chirographi; cap. 1. §. ult. de foro compet. in 6. quia actio ex chirographo est mere personalis: privata scriptura fidem non facit, & ex ea nulla datur actio priusquam agnita sit; L. qui agnitis, ff. de except. L. si procuratorem, de procurator. L. scripturas, & auth. si quis vult, C. qui potior in pignor. L. instrumenta, L. rationes, L. exemplo, C. de probat. Et olim cum quis conventus agnoscebat chirographum, solebat propria manu subscribere chirographo ex praecepto seu interlocutione iudicis; d. L. qui agnitis; quod factum est mere personale. Nec valet ratio, qua in contrarium movetur Feuret. lib. 4. cap. 5. num. 2. ut credat iudicem ecclesiasticum non esse idoneum ad recognitionem chirographi, hæc nimirum, quod recognitio chirographi non tendit ad alium finem, quam ad acquirendam vim hypothecæ: quia recognitio chirographi per se non parit hypothecam vel executionem, sed tantum actionem personalem, qua compellitur debitor ad solvendum as alienum. Ex chirographo datur conditio, quæ est actio in personam; L. ult. C. si cert. petat. nov. Iust. 18. cap. 8. & nov. 136. cap. 5. & hoc argumento probat Aufser. de potest. sæcular. super ecclesiast. regul. 2. fallent. 18. clericum conveniendum esse apud iudicem ecclesiasticum ob agnitionem chirographi; & hoc jure in formula vicariatus officiali demandari solebat recognitio chirographorum, ex Rebuff. in prax. part. 1. in formul. vicariatus, num. 165. Et hypotheca, quæ inest agnitioni chirographi, ex constit. regia anni 1539. art. 92. est hypotheca, quæ venit a lege ex constitutione Principis, non ex syngrapha, vel chirographo, nec mutat naturam actionis chirographariæ, quæ est personalis, quia in actionibus spectanda est natura & origo actionis, non potestas iudicii; L. qui id quod, ff. de donat. L. 3. C. ad Macedon. Ex prædicta tamen constitutione Regia, si Clericus conveniatur apud iudicem sæcularem ad recognoscendum chirographum, non potest opponere præscriptionem fori; omnes enim iudices censentur idonei seu competentes quoad recognitionem chirographi, & huiusmodi usum probant Boer. qu. 114. Rebuff. in constitutiones regias tractat. de chirographor. & schedular. recognit. in præfat. num. 68. Imbert. instit. forens. lib. 1. cap. 4. Hoc pacto, licet iudex ecclesiasticus non negetur competens in actionibus personalibus quoad clericos, etiam ex constitutione regia; illa tamen variis exceptionibus & technis evacuatur, quibus jurisdictio ecclesiastica, quæ erat legibus veneranda, vacuum & inane simulacrum efficitur, & quæ introducta ut consulatur quieti clericorum, facta est materia perpetuæ inquietudinis, & tentationis quam patiuntur a laicis.

CAPUT XIII.

An cognitio de factis relictis ecclesiarum spectet ad Episcopum.

JURE communi Episcopi est cognoscere de instauratione, & refectione ecclesiarum; can. decrevimus, can. Episcopum, 10. qu. 1. can. unio. ead. caus. qu. 3. Hinc clericis non licet deponere ecclesias refectionis causa sine consensu Epi-

N ij

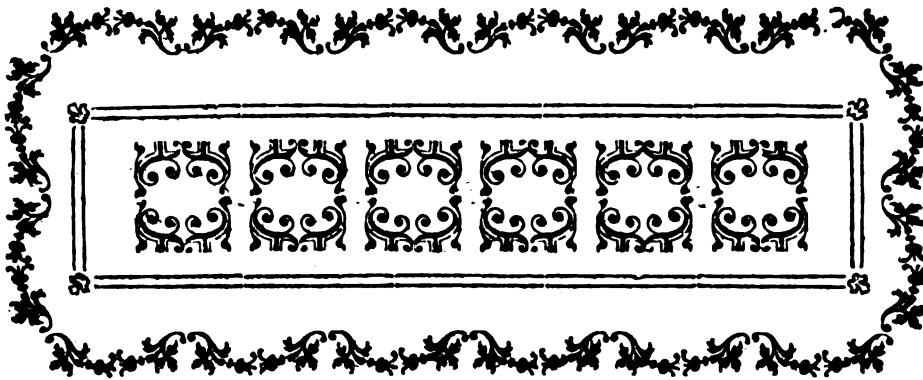
scopi : Synodus Londinensis habita anno 1237. præsidente Othone Cardinali , & legato sedis Apostolicæ in Angliâ apud Matth. Paris. *Ad hoc ne presumant abbates, ecclesiarum rectores, antiquas ecclesias consecratas, sub pretextu pulchrioris vel amplioris fabrica faciendæ diruere, absque licentia diocesanî Episcopi & consensu, præsentî statuto districtius inhibemus.* Refectioni ecclesiarum ascribitur tertia, vel quarta pars redditus, pro consuetudine ecclesiarum; d. can. decrevimus, d. can. unio, can. concessio & seqq., 12. qu. 2. Constitutione Caroli VI. anni 1385. ut occurreretur prædis Innocentii VII. Avenione sedentis & suorum, qui beneficia ecclesiastica variis exactionibus exhauriebant, tertia fructuum addicta est refectioni ecclesiarum, instante apud Regem universitate Parisiensi; de qua Jo: Juvenalis de Urfinis in vita Caroli VI. ad prædictum ann. 1385. *Et y eut ordonnances faites, par lesquelles fut défendu, que nul or, ne argent, ne se transportast hors du Royaume, & oultre qu'on fustist tous les benefices, & que les fruits fussent mis en la main du Roy, & que le tiers en fust mis es reparations des Maisons & édifices, l'autre tiers a payer les charges, & l'autre au vivre des personnes ecclésiastiques.* Non alia occasione, quam hujusce constitutionis, ab eo tempore iudices regii cognitionem de reparandis ecclesiis, simul & de congrua portione vicarii perpetui sibi ascivere; Benedict. in cap. Raynur. verb. si absque liberis de fideicommiss. substit. num. 33. *Ex quo tempore officarii regii de prædictis reparationibus ac provisione circa divinum servitium contra clericos & Prælatos, ac hujus pretextu de perpetuis vicariis parochialium ecclesiarum augenda portione cognitionem receperunt.* Quo jure id introductum sit non video; regia enim constitutio dumtaxat edita est, ne beneficia ecclesiastica Galliæ essent prædæ & direptioni Romanæ curiæ: cessante igitur hac clade, magistratibus nefas fuit hac constitutione abuti, ut tolleretur jurisdictio ecclesiastica. His tamen initiis, semel arreptam cognitionem de instaurandis ecclesiis, iudices regii mordicus retinuerunt; Jo: Gallus quæst. 187. 225. & 293. Aufser. de potest. sæcul. super ecclésiastic. regul. 2. fallent 26. Maynard. lib. 1. cap. 6. Chopin. de sacr. polit. lib. 2. tit. 1. num. 6. Imbert. lib. 1. cap. 12. Inde secutæ constitutiones regis Aurelianens. art. 21. Blesens. art. 16. Melodunens. art. 5. quibus iudicibus regis datur jus compellendi Episcopos & clericos, captis pignoribus, ad refectionem ædium sacrarum. Olim etiam proconsulum & aliorum magistratuum fuit curare refectionem ædium sacrarum; L. si in aliam §. ædes sacras, ff. de offic. procons. M. Tullius Verrin. 1. Cum L. Octavius, C. Aurelius Coss. *ades sacras locavissent, neque potuissent omnia facta tecta exigere, neque ii prætores, quibus erat negotium datum, C. Sacerdos & M. Cæsius, factum est SC. quibus de factis tectis cognitum & judicatum non esset, uti C. Verres, P. Calius prætores cognoscerent, & judicarent.* Sed in Christiana republica, qua religione par est iudices sæculares rebus sacris abstinere, eadem non inconveniens fuerit cognitionem de instaurandis ecclesiis, quæ sacris cohæret, eos iudici ecclesiastico liberam & integram dimittere. Non sine jure Episcopis relinquenda est cognitio de refectione ecclesiarum, ejus potestas in Episcopis miraculis illustrata memoratur: Nimirum miraculo fuit, quod Odo Cantuariensis Episcopus, ecclesiam, quæ tecto carebat, dum tectum restituitur ab imbrium injuria precibus arcuit, ruente circumquaque e cælo vi imbrium, quasi cælo obsecundante pietati Antistitis; Willelm. Malmesbur. de gest. Pontific. Anglor. lib. 1. Odo Cantuariensis Archiepiscopus nescio qua incuria ecclesiam Archiepiscopatus tecto vacantem orationibus operuit, ut toto quo tectura parabatur tempore, nec pluvia stillicidium loci madefecerit ambitum, & hoc eo celebrius habetur, quod plurima vis imbrium, frequens tempestas turbine totum illis diebus concussit mundum. Eo magis liberam cognitionem refectionis ecclesiarum Episcopis relinqui placet, quod præcipuum officium Antistitis in visitatione est cognoscere de fabrica ecclesiarum, ædes sacras inspicere an factæ tectæ sint, an refectione egeant; d. can. decrevimus, d. can. Episcopum, d. can. unio. Etli
judex

C A P U T XIV.

EPISCOPUS est lites & controversias, quæ in litiis seu processioibus suboriuntur inter clericos & regulares, summam & de plano amota appellatione cognoscere; conc. Tridentin. sess. 25. de regular. cap. 13. & hoc jure utimur; Chopin. de sac. polit. lib. 2. tit. 6. num. 18. Idem 2. monastic. tit. 3. num. 23. Roderic. quæst. regul. tom. 3. quæst. 37. art. 3. Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 3. alleg. 78. Hujus juris ratio est, quod Episcopi officium est litanias seu processiones indicere, & solemnem earum ritum instituire; novell. Justin. 123. cap. 32. & consequenter ejusdem est, controversias & quæstiones in his incidentes inter clericos & regulares dirimere, ne sacra turbentur: judex idoneus & competens in principali, potest cognoscere de incidenti quæstione; L. 3. C. de judic. L. 1. C. de ordin. judic. Hoc jure, ingruente peste in urbe, Gregorius I. ad placandam iram divini Numinis, solemnem litaniam per regiones urbis, ætates, sexus, ordines & conditiones distinctam celebravit, læto & prospero successu; de qua Gregorius ipse in oratione habitam ad plebem apud Gregor. Turonens. lib. 10. histor. cap. 1. *Proinde, fratres carissimi, contrito corde & correctis operibus ab ipso seria quarta primo diluculo septiformem litaniam, juxta distributionem inferius designatam, devota ad lacrymas mente, veniamus. Clerus igitur egrediatur ab ecclesia sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani, cum presbyteris regionis sextæ. Omnes vero abbates cum monachis suis ab ecclesia sanctorum martyrum Gervasii & Prothasii cum presbyteris regionis quartæ. Omnes abbatissa cum congregationibus suis egrediantur ab ecclesia sanctorum martyrum Marcellini & Petri, cum presbyteris regionis primæ. Omnes infantes ab ecclesia sanctorum martyrum Joannis & Pauli, cum presbyteris regionis secundæ. Omnes vero laici ab ecclesia protomartyris Stephani, cum presbyteris regionis septimæ. Omnes mulieres viduæ ab ecclesia sanctæ Euphemie cum presbyteris regionis quintæ. Omnes autem mulieres conjugatæ egrediantur ab ecclesia sancti martyris Clementis, cum presbyteris regionis tertie. Nec modo Episcopi partes sunt, ordinem imponere in processioibus inter clericos & regulares, sed etiam ejusdem est, locum & ordinem ponere laicis, etiam dominis loci in ecclesiis; conc. Wormaciens. can. 58. & capitulare lib. 1. capit. 148. iisdem verbis: *Ut Episcopi provideant, quem honorem presbyteri pro ecclesiis suis senioribus tribuant. Et conc. Troslejen. can. 6. Presbyteris nostris humilitatis exempla, & monita dare debemus, videlicet, ut eis, in quorum ditione sue consistunt ecclesie, congruum honorem & obsequium impendant debitum, idest spirituale atque ecclesiasticum, & hoc sine ullo typho vel contentione aut rebellione. Imo & melioribus sæculis Episcopus ita erat arbiter honorum & ordinum in ecclesia etiam inter laicos, ut Episcopus priusquam dedicaret ecclesiam, quæ constructa erat & dotata a laico, patronum moneret nihil eum juris habiturum in ecclesia, præter processiois aditum, qui christianis omnibus in commune, idest promiscue deberetur; can. piæ mentis, can. Frigentius, 16. qu. 7. Ecclesia ita Deo tribuebat omnia in aditis suis, ut nulla in ea esset ratio dignitatis, & magistratus non erubescerent in turba videri; Ambros. epist. 82. *Quanto magis in ecclesia, ubi dives & pauper, servus & liber, Græcus & Scythæ, honoratus & plebejus, omnes in Christo unum sumus. Nemo præsumat quia dives est, plus sibi de cetero:***

ille est dives in ecclesia, qui pauperi, non sibi dives est; Jo: Chrysostom. de divers. utriusqu. testam. loc. sermon. in S. Parasceve. *Χαί νῦν αὖ συνάλλομεν πάντες ἀκούσαι αὖ περὶ σταυροῦ, καὶ πληρῶμεν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀλλήλους ὠδοῦμεν, ἰδρῶντες, πορῶντες, ἐπὶ μὲν δικαστῶν πολλαῖς αἰς ἔμενοι προεδρίας ἐπὶ δὲ Ἰησοῦ ἡδῶς ἰσῶτες*: *Nunc etiam quid convenimus ad audiendum aliquid de cruce, & ecclesiam implemus, nosque invicem trudemus sudantes, laborantes, & quidem coram iudicibus saepe in prima sede collocati, coram Jesu vero libenter etiam stantes.* Episcopi in primis est gradum & ordinem disponere inter clericos, ne ecclesia, quæ debet esse ordinata sicut castrorum acies, & quæ militiam cæli, & pulcherrimam ejus aciem repræsentat, foeda confusione dignitatis gratiam amittat. Hoc jure variis decretis Episcoporum statutum, ne diaconi sedeant ante presbyteros; synod. Nicæna can. 18. Laodicen. can. 20. Toletan. IV. can. 38. can. pervenit, can. non oportet, can. nonnulli, 93. dist. Arelatens. II. can. 15. *In secretario, diacono inter presbyteros sedere non liceat.* Imo statutum, ne diaconus ante presbyterum sedeat, quamvis in dignitate, hoc est in officio ecclesiastico positus sit, nisi vices gerat Patriarchæ, aut Metropolitanæ; synodus Trullens. can. 7. can. præcipimus, 93. dist. Episcopus unicuique suum ordinem servare debet, ita ut posteriorem priori non præponat, nisi ob delictum & contumaciam; synod. Agatens. can. 23. can. Episcoporum, 74. dist. Et Episcopi, ut bono exemplo sint inferioribus, ordinem inter se servare debent, non ex dignitate vel facultatibus ecclesiarum, sed ex die ordinationis; can. Episcopos, 17. dist. can. placuit, 18. dist. synod. Brachar. I. can. 24. Toletan. IV. can. 3. Et hic ordo summa religione servatus in subscriptionibus patrum in conciliis & aliis conventibus ecclesiasticis. Inde arrepta occasione Eusebius Vercellensis Episcopus, cum Dionysius Mediolanensis Episcopus ab Arrianis deceptus, Ariminensi synodo subscripsisset, quo cum subscriptionis vinculo liberare vellet, finxit se Arrianum, seque eorum opinioni subscribere paratum, sed filium Dionysium in subscriptione sibi præponi se ferre non posse: quo delusi Arriani, cum Dionysii chirographum delevissent, priorem subscribendi locum Eusebio deferentes, Eusebius eos derisit, ut narrat Ambros. sermon. 69. Ex speciali tamen privilegio, Episcopo Augustodunensi primum locum post Lugdunensem Metropolitanam concessum a Gregorio I. testem habemus ipsum Gregor. lib. 7. epist. 112. Dignitas etiam ecclesiarum & civitatum æstimatur ex antiquitate, cujus fides habetur ex notitia provinciarum: dignitatem Catalaunensis ecclesiæ ex censu civitatum Belgicæ vindicavit Fulbert. epist. 62. *Sed ne civitati vel ecclesiæ Catalaunorum suum derogetis honorem, meminisse vos decet, quod in antiqua descriptione provincia Belgicæ, secundum ipsa civitas a Rhemensis locum habeat.* Primatum quoque Lugdunensis ecclesiæ super Senonensem ex censu & catalogo civitatum defendit Ivo Carnotens. epist. 50. *De veteri querela, quam habet adversus Senonensem ecclesiam Lugdunensis ecclesia, laudo & consulo, ut si qua habens privilegia apostolica manu roborata, vel scripta authentica, quæ primatum Lugdunensis ecclesiæ, quem aliquando ex catalogis civitatum conjicimus extitisse, ab ecclesia vestra removeant, & libertatem, quam desideramus, eidem ecclesiæ defendatis, & confratribus nostris ostendatis.* Ita & Principis proprium est civilium dignitatum gradum & ordinem constituere; L. 1. C. de consulib. L. 1. & 2. C. ut dignitat. ord. servet. L. unicuique, C. de proxim. sacr. scrin. L. fin. de tyronib. L. nemo, C. de advocat. divers. judic. quia Princeps est culmen dignitatum, a quo derivantur omnes dignitates & jurisdictiones, tanquam flumina a mari; Bald. in cap. 1. §. ad hæc, de pace jurament. firmand. Marc. decis. 806. tom. 1.

DE

DE JURISDICTIONE ECCLESIASTICA

TUENDA ADVERSUS INSULTUS

Auctoris tractatus de Abusu, & aliorum.

LIBER QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

*Jurisdictio episcopalis in clericos in criminalibus. Hæc etiam ab Arrianis
defensa. Jurisdictioni ecclesiasticæ in criminalibus modus
impositus a Justiniano.*

JURISDICTIO ecclesiastica alia est civilis, alia criminalis; idest alia pertinet ad causas civiles clericorum, de qua hætenus actum est; alia ad causas criminales, de qua operæ pretium est diligentius tractare, quoniam absque ea disciplinam ecclesiasticam Episcopi tueri non possunt. Non modo in civilibus, sed etiam in criminalibus causis clerici conveniendi sunt apud judicem ecclesiasticum; synod. Agathens. can. 32. Clericum nullus præsumat apud secularem judicem Episcopo non permittente pulsare; sed si pulsatus fuerit, respondeat, non proponat, nec audeat criminale negotium in saculari judicio proponere. Can. clericum 11. q. 1. & synod. Matifconens. I. can. 8. Nullus clericus alium clericum ad judicem secularem accusare, aut ad causam dicendam trahere quocunque modo præsumat, sed omne negotium clericorum aut in Episcopi sui, aut in presbyterorum vel archidiaconi præsentia finiatur, &c. can. nullus clericus, ead. caus. & quæst. Et hoc fuit primævum institutum ecclesiæ, & cum ipsa adultum; synod. Carthag. III. can. 9. Placuit, ut quisquis Episcoporum, presbyterorum & diaconorum seu clericorum, cum in ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis causa

fuerit commota, si derelicto ecclesiastico iudicio publicis judiciis purgari voluerit, etiam si pro ipso prolata fuerit sententia, locum suum amittat; can. placuit, ead. caus. & quæst. Hinc Athanasius Episcopus Alexandrinus apud Constantinum insimulatus de fracto sacro calice, exceptione fori sese defendit; testis ipse Apolog. 2. de fuga. Ἐπὶ δὲ ἑωτὶκῷ δικαστῇ ἰδίᾳσι περὶ αἵματος Χρυσῆ, καὶ σώματος Χρυσῆ γίνεται, εἰ γὰρ καὶ ὁ δὸς ἐγγόνῳ τι πλημμέλημα, ἴδιον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ κληρικῶν νομίμως ἐξετάζεσθαι. Sub externo Iudice quæstio de sanguine & corpore Christi habetur; nam si omnino quod delictum perpetratum fuisset, oportebat de eo in ecclesia inquiri sub legitimis clericis. Hoc argumento, magistratus habere jus gladii in provincia, non in ecclesia; in laicos, non in clericos, eleganter scribit Augustin. epist. 160. ad Apringium iudicem: *De vobis quidem dixisse Apostolum legimus, quod non sine causa gladium geratis, & ministri Dei sitis vindictes in eos qui male agunt: sed alia causa est provincia, alia est ecclesie.*

Ecclesia etiam hostibus veneranda, Arrianos suæ jurisdictionis in civilibus & criminalibus causis assertores experta est. Calumniatores Augustani Episcopi, quoniam erant clerici, ad Mediolanensem Episcopum iudicandos remisit Theodoricus Gothorum Rex licet Arrianus apud Cassiodor. lib. 1. epist. 89. *Volumus enim impugnatores ejus legitima pœna percellere, sed quoniam & ipsi clericatus nomine fungebantur, ad sanctitatis vestre iudicium cuncta transmittimus ordinanda.* Clericos Romanos tam in civili quam criminali actione, non apud alium quam apud Romanum Pontificem, vel iudicem ab eo datum conveniri voluit Athalaricus, apud eundem Cassiodor. lib. 8. epist. 24. *Si quispiam ad Romanum clerum aliquem pertinentem, in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandum, ad beatissimi Papæ iudicium prius conveniat audiendus, ut aut ipse inter utrosque more suæ sanctitatis agnoscat, aut causam deleget aequitatis studio terminandam.* Scio quam lubrica sit delicatula & periculosa jurisdictionis ecclesiasticæ defensio maxime in criminalibus: si enim clericus criminis reus factus in iudicem sæcularem consentiat, in canones delinquit; si iudices forenses respuat, in eum commovetur offensio Principis; Ivo Carnotens. epist. 137. *Si enim concanonum criminaliter impetum alibi quam in ecclesia examinari conceditis, canonice legem offenditis: si audientiam regalis curiæ respuitis, Regem offenditis.* Et idem epist. 263. *Cessare quidem a divinis iuste vel iniuste, quid ad Regem? Excessus enim clericorum si contigerit, non est vindicandus potestate seculari, sed canonico iudicio puniendus est & censura episcopali.* In hoc lubrico patres Gallicani ita jurisdictionem propriam, quo par erat studio, defensitarunt, ut tamen schisma vitandum duxerint.

Ex novell. Justin. 83. & 123. Jurisdictioni ecclesiasticæ in causis criminalibus modus impositus est distinctione adhibita, ut si crimen sit ecclesiasticum, clerici conveniantur apud iudicem suum; in civili crimine apud iudicem civilem. Huic derogatum est constitutione Friderici II. ex qua indistincte in causis civilibus & criminalibus clerici soluti a jurisdictione iudicis sæcularis; auth. statuimus, C. de Episc. & cleric. Et constitutionibus Pontificum clericos de quocumque crimine apud iudicem ecclesiasticum conveniri placuit; can. si quis Episcopus, 2. qu. 7. cap. at si clerici, cap. clerici, cap. cum non ab homine, de iudic. Sed moribus nostris clerici distinctionem utriusque iudicis experiuntur pro diversitate criminum, & quasi semi-laici, non ex persona, sed ex ratione delicti suum sortiuntur iudicem: unde foeda ac prope horrenda oritur confusio jurisdictionum, & clerici nocentes, dum inter utrumque iudicem de his vindictis agitur, impune elabuntur, non sine scandalo & damno ecclesiasticæ disciplinæ, quæ concertatione diversorum iudicum corrui.

CAPUT II.

Distinctio criminum ecclesiasticorum & civilium. Unde cæpta ratio nominis delicti communis & privilegiati: Rejicitur maligna interpretatio Milletotii & Feuretii ejus sequacis.

EX constitutionibus pontificiis Episcopi propriam habent jurisdictionem in clericos, in criminalibus æque ac civilibus causis. Individuam esse jurisdictionem in clericos placuit; ne si dividas, perdas, & quæ integra & indivisa satis valet ad tuendam disciplinam, discissa conflictu judicum evacuetur. Civilibus causis in clericos facile abstinuere Principes & judices publici; sed jurisdictionem ecclesiasticam in criminalibus ægrius admisere, quod hæc quodammodo habeat jus gladii licet incruenti: inde quasi judicio facto jurisdictionis eriscundæ, in civilibus delictis civilem judicem passi sunt Episcopi & clerici; in ecclesiasticis certe suum habuere judicem. Variis criminibus, aliis civilibus, aliis ecclesiasticis impetitus Athanasius Episcopus Alexandrinus, puta de vectigali lineæ vestis Ægyptiis imposito in usum Alexandrinæ ecclesiæ, de consiliis initis cum Philumeno quodam perduelle & auro ei misso, de nece Arsenii, de comminuto sacro calice, de stupro illato virgini; de criminibus læsæ majestatis & aliis civilibus cognitionem suscepit Constantius, dato in hanc rem judice Dalmatio nepote ex sorore; de cæteris, utpote ecclesiasticis, cognitio rejecta ad synodum ea de causa Tyri indictam, in qua stetit Athanasius, de quo Socrat. lib. 1. cap. 20. 21. 23. Sozomen. lib. 2. cap. 11. Theodorit. lib. 1. cap. 26. Epiphan. hæref. 68. Per hæc tempora etiam Stephanus Antiochenus Episcopus reus postulatus de insidiis positæ legatis a Constante missis ad Constantium fratrem, (hi erant Euphrates & Vincentius Episcopi,) & de submissa noctu meretrice in eorum hospitium, cum is præscriptione fori sese tueretur & instaret jus sibi dici in concilio Episcoporum, Constantius hac de re cognitionem extra ordinem habuit; Theodoret. lib. 2. cap. 9. Nicephor. lib. 9. cap. 23. Inde secuta est constitutio Valentis, ut in levioribus delictis clericorum ad religionis observantiam pertinentibus, ac in civilibus causis cognitio spectaret ad Episcopum; in gravioribus vero delictis cognitio rejiceretur ad judices civiles, ordinarios vel extraordinarios; L. qui mos, C. Th. de Episc. & cleric. Tum constitutione Theodosii & Valentiniani, sublati gestis Joannis Tyranni, qui clericos indiscriminatim ad sæcularem judicem revocandos duxerat, placuit, ut clerici in omnibus causis civilibus & criminalibus Episcopali audientiæ reservarentur: fas enim non est, ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio; L. ult. C. Th. de Episc. & cleric. Postea a Justiniano restituta est, vel potius expressius constituta hujusmodi distinctio delicti civilis seu communis, ab ecclesiastico inter clericos; nov. 83. ex qua si commune seu civile crimen clerico intendatur, veluti adulterium aut homicidium, judici civili tribuitur; si ecclesiasticum, veluti sacrilegium, simonia, disceptatio est Episcopi. Et hoc pacto Græcis habetur ratio criminis ecclesiastici, & si crimen ecclesiasticum intendatur Episcopo, accusatores non admittentur sine discussione; synod. Constantinopolit. I. can. 6. & a Balsamone in can. 1. synod. Constantinopolit. I. & II. refertur inter jura Episcopalia, τῶν ψυχῶν σφαλμάτων ἐπιτήρισις: *Delictorum animæ examinatio*. In Gallia mitius actum cum Episcopis & clericis; serius audita est distinctio delicti civilis ab ecclesiastico. Sub regibus prioris stirpis tanti fuit dignitas episcopalis, ut etiam in crimine læsæ majestatis Episcopi nescirent civilem judicem, nec alibi damnarentur, quam in concilio Episcoporum, ut probatur judiciis Prætextati Rothomagensis Episcopi, Urftom. I.

cini Cadurcensis, Salonii & Sagittarii Episcoporum. Ecclesiæ studiosissimus Carolus Magnus, ita ut magis Pontifex quam Rex seu Imperator videretur, capitul. lib. 5. cap. 225. sine ulla distinctione statuit, ne clerici accusentur apud civilem judicem, sed apud Episcopum, in violatores legis statuta poena decem librarum auri si essent in magistratu positi, & in executores multationis officii & detractionis in decanicum ecclesiæ. Eodem jure usi sunt Episcopi & clerici in Anglia: Hinc ubi Thomas Cantuariensis Episcopus audivit sententiam contra se latam in consistorio Regis, (is erat Henricus II.) novitate judicii valde perculsus est; Gesta ejus lib. 1. cap. 30. *Cum vero audisset se judicatum sic: Quale, inquit, sit judicium hoc, me etiam tacente sæcula post futura non tacebunt. Nova quippe judiciorum forma hæc est, forte secundum novos canones proxime apud Clarendonam promulgatos; si quidem a sæculo non est auditum, quemquam Cantuariensem Archiepiscopum in curia Regum Anglorum pro qualicumque causa judicatum, tum propter dignitatem ecclesiæ, tum propter auctoritatem personæ, tum quia ipse Regis & omnium, qui in regno sunt, spiritualis pater sit, & ob id semper ei deferendum ab omnibus.*

In Gallia sub Carolo VI. primum audita est distinctio criminis privilegiati, & criminis communis seu ecclesiastici. Ea tempestate Nicolaus Dorgemonte diaconus & canonicus Parisiensis, tumultus conciti in Principem insimulatus, suo judici redditus, idest capitulo, a quo beneficiis & perpetua custodia multatus: cæterum quoad casum privilegiatum non evasit judicem regium, qui multam ei dixit centum mille librarum: Juvenal. de Ursinis in vita Caroli VI. ad ann. 1416. *Et au regard dudit Dorgemont pour ce qu'il estoit chanoine de Paris & diacre, il fut rendu au chapitre de Paris, lesquels firent son procez, & par sentence seut privé de tous ses benefices, & estre mené en un tombereau par la ville de Paris, & aucuns carrefours, mitré & condamné en chartre perpetuelle au pain & à l'eau.* Et paulo post: *Et eut le Roy tout; car pour le cas privilegié, les Gens du Roy le condamnèrent en cent mille francs.* Idem Monstrelet. vol. 1. cap. 155. Insensè hic & sycophantice Milletorius, & eum secutus Feurerius lib. 8. cap. 1. num. 8. scriptitant, clericos jurisdictionem regiam confundere & subvertere studentes transtulisse nomina rerum, & crimini ecclesiastico communis nomen adtasse, quod olim erat proprium delicti civilis. Mutatio enim seu translatio nominis communis, non fuit vitium cleri, sed ætatis, quæ omnia variat, ne dum verborum significationem. Veteribus crimen civile communis appellatione donatum est æmulatione Græcorum quibus το κοινόν, sonat commune & profanum. Acta Apostolor. cap. 10. *ὅτι ἐδύνατο ἰσχυρὸν πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον.* Quia nunquam manducavi omne commune aut immundum; Paul. ad Rom. cap. 14. *ὅτι ἕδεν κοινόν δι' αὐτῶ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τὸ κοινὸν εἶναι ἐκείνῳ κοινόν:* Quia nihil commune per se, nisi ei, qui existimat, quid commune esse illi commune est. Posterior vero atas alia ratione crimen ecclesiasticum commune nuncupavit, quod communiter seu communi jure ejus cognitio spectaret ad Episcopum: & quod atrociora crimina, de quibus judex civilis solet cognoscere in clericos, vocantur privilegiata seu casus privilegiati, non est idioma clericorum, sed potius laicorum, quibus hujusmodi crimina dicta sunt privilegiaria, quod de his judex civilis cognoscat ex privilegio, vel consuetudine, quæ vim habet privilegii, quia est prærogativa & beneficium temporis. Alias delictum clericorum aliud est commune, aliud proprium: Clericorum delictum commune est, quod est commune clericorum & laicorum, ut homicidium, adulterium, stuprum, furtum; proprium est, quod est proprium clericorum, ut hæresis, simonia seu ambitus munit ecclesiastici. Ita militum delictum aliud est commune, aliud militare: Commune est, quod est commune tam paganorum quam militum, ut homicidium, &c. Militare est, quod est proprium militum, ut si miles militiam deseruerit, si transfugiat ad hostes, si stationem relinquat; L. 2. & 3. ff. de re militar. L. 1. de veteran. L. ex militari, de testam. milit.

CA-

CAPUT III.

*Cognitio de causis fidei & de hæreticis pertinet ad Episcopum . Bugeres
cur hæretici appellati . Ad Episcopum pertinet censura ,
& approbatio librorum .*

EPISCOPORUM est cognoscere de hæreticis, tam in laicos quam in clericos, etiam in exemptos partes sunt Episcopi tanquam sedis apostolicæ delegati; cap. ad abolendam in fin. de hæretic. conc. Tridentin. sess. 5. de reformat. cap. 2. §. si vero. Et iudicibus sæcularibus interdictum est quoquomodo cognoscere de crimine hæresis, cum mere sit ecclesiasticum; cap. ut inquisitionis, de hæretic. in 6. Oldrad. consil. 86. Rebuff. in quib. casib. num. 46. quia omnia, quæ spectant ad fidem & religionem, sunt propria jurisdictionis episcopalis; Ambros. epist. 29. ad Theodos. Imperator. *Si de causis pecuniariis comites tuos consulis, quanto magis in causa religionis sacerdotes Domini æquum est consulas. Consideret clementia tua quantos insidiatores habeat ecclesia, quantos exploratores; levem rimam si offenderint, figent aculeum.* Et idem epist. 32. ad Valentinian. *Si tractandum est, tractare in ecclesia didici quod majores fecerunt mei. Si conferendum de fide, sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino augustæ memorie Principe, qui nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus* Et in causa Donatistarum Augustin. lib. 4. contra Crescon. cap. 3. *Nonne melius, obsecro te, causa veritatis & unitatis, pacificis verbis & capacioribus locis inter Episcopos ageretur, quam in foro ab Episcopis per advocatos litigaretur.* Boeticus ab Episcopis flagellis damnatus est ob hæresim; August. in Psalm. 122. *Nam quis dubitet nuperrime, sicut audivimus a fratribus, qui interfuerunt, Coepiscopis nostris, damnatum illum Boeticum inimicum contra Dominum latrantem digne flagellatum fuisse.* Hoc jure Priscillianus & alii erroris socii, hæresis damnati in synodo Cæsaraugustana, cui interfuere Aquitani Episcopi: de his rursus actum in synodo Burdegalensi; verum Priscillianus, ne audiretur, appellavit Maximum tyrannum tum Treviris sedentem. Accusator aderat Ithacius Episcopus, quo instante, Priscillianus & alii a Maximo damnati capite poenas luerunt, frustra que intercessit Martinus Turonensis Episcopus, ne de causa mere ecclesiastica iudex sæcularis cognitionem sibi ascisceret; Sever. lib. 2. hist. sacr. *Namque tum Martinus apud Treviros constitutus, non desinebat increpare Ithacium, ut ab accusatione desisteret; Maximum orare, ut sanguine infelicium abstinere; satis superque sufficere, ut, episcopali sententia hæretici judicati, ecclesiis pellerentur; novum esse & inauditum nefas, ut causam ecclesiæ iudex sæculi judicaret.* Denique quoad usque Martinus Treviris fuit, dilata cognitio est, &c. De quo & Hieronymus ad Ctesiphontem advers. Pelag. *Quid loquar de Priscilliano, qui & sæculi gladio & totius orbis auctoritate damnatus est.* Eundem tamen Martinum impetrasse a Maximo, ne tribuni cum jure gladii mitterentur in Hispaniam ad inquirendum de hæreticis refert idem auctor, de virtutib. B. Martin. dialog. 3. *Et jam pridie Imperator ex eorum sententia decreverat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitam & bona adimerent. Illi præcipua cura, ne tribuni cum jure gladiorum ad Hispanias mitterentur.* Et ante Arrius damnatus est in synodo Nicæna, Macedonius in synodo Constantinopolitana, Nestorius in Ephesina, Dioscorus in Chalcedonensi; Innocent. II. in epist. ad Episcopos Galliarum, quæ extat apud Ottonem Frisingens. de gest. Frederic. I. lib. 1. cap. 48. *Sed quia hostis humani generis semper circuit querens quem devoret, ad expugnandam sinceritatem fidei, fraudulentam hæreticorum fallaciam.*

O ij

subinduxit ; contra quos veri ecclesiarum rectores viriliter insurgentes , eorum prava dogmata , cum ipsorum auctoribus condemnarunt . In magna nam Nicœna synodo Arius hæreticus est damnatus . Constantinopolitana synodus Macedonium hæreticum debita sententia condemnavit . In Ephesina synodo Nestorius condignam sui erroris condemnationem recepit . Chalcedonensis quoque synodus Nestorianam hæresim , & Eutychianam cum Dioscuro & ejus complicitibus justissima sententia confutavit . Petrum Abailardum in synodo Sueffionensi hæresis damnatum , Gilbertum Porretanum Pictaviensem Episcopum conventum in synodo Rhemenfi errorem ejurasse refert idem Frisingens. eod. lib. c. 46. 50. & seqq. Et Goffrid. vitæ D. Bernardi lib. 3. cap. 5. In eadem synodo damnatus Eudo pseudopropheta & hæreticus , & in turre , idest custodia Archiepiscopi reclusus ex chronic. Norman. ad ann. 1147. Eodem jure Betisacius quæstor Joannis Ducis Bituricensis præfecti Occitanie , cum peculatus reus factus esset apud Ballivum Biterrensem , fori mutandi causa simulavit se hæreticum ; quo audito Ballivus tradidit eum officiali ejusdem loci , quem his verbis affatus est teste Jo: Frossardo vol. 4. cap. 7. *Vees-cy Belisach , lequel nous vous rendons pour Bougre & pour heretique , & errant contre la foy ; & s' il ne fut clerc , nous eussions fait de luy ce que ses œuvres demandent .*

Ea tempestate Bugeres dicebantur hæretici ignominie causa , quod sodomiticæ labis infamia laborarent ; Matth. Paris & Matth. Westmonaster. ad ann. 1236. iisdem verbis : *Circa dies autem illos invaluit hæretica pravitas eorum , qui vulgari ter dicuntur Patarini & Bugeres in partibus Transalpinis , de quorum erroribus malo tacere , quam loqui .* Eodem nomine notabantur & sceneratores odio quæstus ; idem Matth. Paris ad ann. 1255. *Usurarii , quos Franci Bugeres vulgariter appellant .* De Hugone Albriotio præposito Parisiensi hæresis reo judicavit Episcopus Parisiensis ; Juvenal. de Urfinis ad ann. 1381. *En plusieurs & diverses heresies estoit encouru , & ne craignoit puissance aucune , pource qu' il estoit fort en la grace du Roy & des Seigneurs . Toutefois feut fort poursuivi par l' université & gens d' eglise , tellement qu' on le preint , & emprisonna i' on , & à la fin feut content de se rendre prisonnier es prisons de monsieur l' Evesque de Paris , & feut examiné sur plusieurs points , lesquels il confessa , & feut trouvé par gens clerics à ce cognoissans , qu' il estoit digne d' estre bruslé . Mais à la requeste des Princes , cette peine luy feut relaschée , & seulement au Parvis Nostre-Dame , feut publiquement presché par l' Evesque de Paris , vestu en habit pontifical , & feut déclaré en effet estre de la Loy des Juifs , & contempteur des sacremens ecclesiastiques , & avoir encouru les sentences d' excommunication , qu' il avoit par longtemps contemnées & mesprisées , & le condamna-i' on à estre perpetuellement en la fosse au pain & à l' eau .* Inde solemnis obtestatio Optimatum Gallie , ne clerici vel laici convenirentur apud judicem ecclesiasticum , nisi super hæresi , matrimonio , vel usuris : de qua Matth. Paris. ad ann. 1247. *Nos omnes regni majores , attento animo percipientes , quod regnum non per jus scriptum , nec per clericorum arrogantiam , sed per sudores bellicos fuerit acquisitum , presenti decreto omnium juramento statuimus & sancimus , ut nullus clericus , vel laicus , alium de cætero trahat in causam coram ordinario judice vel delegato , nisi super hæresi , matrimonio , vel usuris .*

Nec modo de hæresi , sed etiam de errore in fide , vel doctrina , quæ pariat scandalum , Episcopum cognoscere oportet . Sententia Parisiensis Episcopi damnatus unus e fratribus ordinis dominicanorum , qui affirmabat B. Virginem originalis labis minime expertem fuisse ; Juvenal. de Urfinis ad ann. 1387. *En une predication dit & tint publiquement , que la glorieuse Vierge Marie , Mere de nostre Sauveur & Redempteur Jesus-Christ , feut engendrée en peché originel . L' Evesque de Paris le sceut , & sur ce assambla plusieurs notables clerics , tant seculiers que reguliers & mendiants , & feut la matiere ouverte & disputée & debatue en son*

son Hostel, & seut conclud que ladite conclusion dudit maistre en theologie seroit & devoit estre damnee ; & pour ce seut faite une procession generale à Nostre-Dame de Paris, & par l'Evesque de Paris vestu en estat pontifical seut ladite proposition damnee bien & solemnellement, &c. Ab Episcopo Parisiensi damnata etiam sententia Joannis Petiti theologi, de justa nece Ducis Aurelianensis; Idem de Urfin. ad ann. 1413. En ce temps l'Evesque de Paris assembla plusieurs notables clercs, tant theologiens que legistes & canonistes, & seut visiter la proposition que seut maistre Jean Petit pour justifier la mort du feu Duc d'Orleans, en laquelle ledit Petit vculut monstrier que le Duc de Bourgogne avoit justement fait de le faire tuer & mourir, & que en ce faisant il n'avoit de rien mespris. Et la chose veüe & visitée & diligemment examinée, seut le vingt-quatriesme jour de Fevrier ladite proposition condamnée, & dit & prononcé par ledit Evesque qu'elle n'estoit pas recevable, ne apparente. Idcirco solis Episcopis licet controversias de fide discutere tanquam arbitris fidei. Hinc memoratur Archelai Episcopi cum Manichæo disputatio electis arbitris; Epiphan. hæres. 69. art. 10. Et Agelius Novatianorum Episcopus, cum in disceptandis controversiis de religione non multum valeret, lectorem suæ ecclesiæ Sisinnium nomine ad hoc munus designavit, cujus consilio usus Nectarius Episcopus Constantinopolitanus, Theodosio querenti quam ratione schismata & hæreses tolli possent, respondit vitandas disputationes de fide, quæ non modo non componant discordiam, sed hæreticos multo magis ad contentionem accendant; de quo Socrat. lib. 5. cap. 10. Ideoque clericis vel laicis non licet de fide disputare publice vel privatim; L. nemo, C. de summ. Trinitat. L. 2. C. Th. de his qui de religion. contend. cap. quicumque, §. inhibemus, de hæretic. in 6. nimirum infcio Episcopo. De fide & symbolo, se adhuc presbyterum disputasse in concilio totius Africæ Hippone celebrato jubentibus Episcopis, de se testatur Augustin. lib. 2. retractat. cap. 17. *Per idem tempus coram Episcopis hoc mihi jubentibus, qui plenarium totius Africæ concilium Hippone-regio agebant, de fide & symbolo presbyter disputavi.* Soli enim Episcopi possunt decernere de causis fidei, & in dubiis debent referre ad summum Pontificem; can. quoties, 24. qu. 1.

Eadem ratione ad Episcopos pertinet examen & censura librorum conscriptorum de fide & religione. Eapropter Episcopi Hierosolymis congregati, cum intellexissent Marcelli Ancyrani Episcopi, & Asterii Sophistæ libris Arriani dogma juvari, Asterii quidem quod esset laicus nullam rationem duxerunt, sed a Marcello Episcopo libri ab eo conscripti rationem exegerunt: Et quidem ille errorem falsus, librum se igni crematurum promisit, tum fidem detrectans Episcopatu abdicatus est; Socrat. lib. 1. cap. 24. Etiam libros magicos cremari justum ab Episcopis; Augustin. in Psalm. 61. de mathematico publice poenitente: *Perierat ergo iste, nunc quasitus inventus adductus est. Portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, ut, illis in ignem missis, ipse in refrigerium transferat.* Demum ne libri de rebus sacris edantur sine examine & approbatione Episcoporum vetuit synodus Tridentina sess. 4. de canonic. scriptur. & ante Lateranensis habita sub Leone X. Ex his intelliget Feuretius quam alienum sit a regulis patrum & canonica disciplina, quod voluit lib. 8. cap. 2. num. 2. editionem librorum hæreticorum esse casum regium seu privilegiatum: postquam enim confessus est hæresim crimen esse ecclesiasticum, publicatio librorum hæreticorum, quibus probatur hæresis, non potuit alio jure censerī; una & eadem res non potest diverso jure censerī; cap. cum in tua, de decim. Nec mutat naturam rei, quod ex constitutionibus libri hæreticorum edi vetantur, & cremari jubentur; L. quicumque, §. nulli, C. de hæretic. nam & constitutionibus variæ poenæ sancitæ sunt in hæreticos, quibus tamen Episcopis non adimitur cognitio de hæresi, & omnes hujusmodi leges potius latæ sunt ad tuendam & corroborandam, quam ad enervandam jurisdictionem ecclesiasticam. Judicium de hæreticis proprium est Epi-

scoporum: damnati vero de hæresi sive clerici sive laici judici sæculari traduntur puniendi; d. cap. ad abolendam, cap. excommunicamus, §. damnati, de hæretic. Jul. Clarus V. sentent. §. hæresis, num. 5. 6. 7. & §. fin. ejusd. lib. qu. 96. Aufrer. de potest. sæcular. regul. 4. fall. 27. Rigord. in vita Philippi Aug. ad ann. 1209. de hæreticis sectæ Amalrici: *Et ita hujus sectæ plures sacerdotes, clerici & laici, ac mulieres diutius latentes, prout Domino placuit, tandem detecti & capti, & Parisios adducti, & in concilio ibidem congregato convicti & condemnati, & ab ordinibus, in quibus erant, degradati, traditi fuerunt curiæ Philippi Regis, qui tanquam Rex christianissimus & catholicus vocatis apparitoribus fecit omnes cremari, &c.* Nec non Episcopi non dedignantur auxilium potestatum sæcularium in coercionem & exterminium hæreticorum; d. cap. ad abolendam, d. cap. excommunicamus, §. moneantur. Theodosii opem ad purgandum orbem labe hæreticorum invocavit Nestorius Episcopus Constantinopolitanus solemnī hac oratione, quam celebrat Socrat. lib. 7. cap. 29. *δὸς μοι, ὁ βασιλεὺς καθάρει τὴν γῆν τῶν αἱρετικῶν, καὶ γὰρ σοὶ τὸν ἄρανόν ἀντιδώσω· συγκαθελὶ μοι τοὺς αἱρετικούς· καὶ συγκαθελὼ σοὶ τοὺς πῆρας.* Mihi, o Imperator, terram hæreticis tu purgatam tribue, & ego tibi calum retribuam: tu mihi in profligandis hæreticis subveni, & ego in profligandis Persis subveniam. Donatum proconsulem Africæ ad Donatistas coercendos ita sollicitavit Augustinus epist. 127. ut pro eis intercederet ne in necem sæviretur: *Nollem quidem in his afflictionibus esse Africanam ecclesiam constitutam, ut terrena illius potestatis indigeret auxilio: sed quia, sicut Apostolus dicit, non est potestas nisi a Deo, præcul dubio cum per vos sincerissimos Catholicæ matris filios eidem subvenitur, auxilium vestrum in nomine Domini est, qui fecit calum & terram. Quis enim non sentiat in tantis malis non parvam nobis consolationem divinitus missam, cum tu, vir talis & Christi nominis amantissimus, proconsularibus es sublimatus insignibus, ut ab sceleratis & sacrilegis ausibus inimicos ecclesiæ bonæ tuæ voluntati potestas sociata cohiberet, &c.* Constitutionibus Francisci I. 1542. & Henrici II. 1549. judices quidem regii in concursu cum Episcopis cognoscunt de crimine hæresis quoad inquisitionem & prehensionem corporalem, sed captos judici ecclesiastico de his sententiam dicturo tradere tenentur; & si crimini hæresis accedat scandalum, vis publica, & turba popularis, ubi de crimine hæresis judicatum fuerit per judicem ecclesiasticum, tunc cognitio casus privilegiati reservatur judici regio: imo hæresis reos Episcopis per se seu apparitores suos prehendere licet sine permisso vel ope judicis regii. Ex constitutionibus etiam ultimum supplicium sumptum de hæreticis; L. 1. C. de summ. Trinit. L. 5. §. 8. C. de hæretic.

CAPUT IV.

Cognitio de magis & sortilegis spectat ad Episcopum. An sortilegium ubi accedit maleficium, sit casus regius. Crimen mixtum quodnam sit: Reprehenditur interpretatio Feuretii.

Quo jure Episcopus cognoscit de hæresi & hæreticis, eodem cognoscit de magis, sortilegis & sortilegiis; quia ars magica hæresim sapit, vel potius est idolatria, quæ est ecclesiasticum crimen, quia in religionem divinam committitur; L. 4. C. de hæretic. Nec fallit ratio; Episcopi enim officium est contra sortilegos, aruspices, & idolorum cultores pastoralī custodiā invigilare, & eos pro qualitate personarum coercere: nimirum si servi sint, verberibus; si liberi, custodia; Gregorius lib. 7. epist. 66. ad Januarium Episcopum: *Contra Idolorum cultores, vel aruspices, atque sortilegos fraternitatem vestram vehementius pastora-* li

li hortamur invigilare custodia; quos tamen si emendare se a talibus, atque corrigere nolle repereris, ferventi comprehendere zelo te volumus: & si quidem servi sunt, verberibus cruciatibusque, quibus ad emendationem pervenire valeant, castigare; si vero sint liberi, inclusione digna districtaque sunt in penitentiam redigendi; can. contra Idolorum, 26. qu. 5. Quo ex canone recte Glossa colligit magiam & sortilegium esse crimen ecclesiasticum; & hoc jure usi sunt Episcopi Galliarum. De muliere Pythonissa, quæ futura præcinebat, unde multum quæstum quærebat Domino, notionem habuisse Virdunensem Episcopum refert Gregor. Tur. lib. 7. cap. 44. Fuit tunc temporis mulier, quæ spiritum Pythonis habens, multum præstabat dominis divinando quæstum; eoque in gratia profecit, ut ab his libera facta, suis voluntatibus laxaretur. Si quis enim aut furtum, aut aliquid mali perferret, statim hæc quo fur abiit, cui tradidit, vel quid ex hoc fecerit, edicebat: sed cum Agerico Virdunensi Episcopo hæc nunciata fuissent, missit ad comprehendendum eam: quæ apprehensa & ad se adducta, juxta id quod in actibus legimus Apostolicis, cognovit in ea immundum spiritum esse Pythonis, &c. Sub ea tempora a Ragnemodo Parisiensi Episcopo per archidiaconum captus quidam impostor & in vincula missus; idem Gregor. Turonens. lib. 9. cap. 6. Sacerdos vero intelligens eum seductorem, jussit eum recludi in cellulam, captusque ab archidiacono, & catenis vinctus jussus est custodiri. Anno 847. mulier quædam pseudoprophetissa apud Moguntiam synodali sententia flagellis publice cæsa memoratur in annalibus Pithæi: Per idem tempus mulier quædam de Alamannia partibus nomine Thiota pseudoprophetissa Moguntiacum venit, quæ Salomonis Episcopi parochiam suis vaticiniis non minime turbaverat. Hæc in præsentiam Episcoporum apud sanctum Albanum deducta, & diligeenter de suis assertionibus requisita, presbyterum quemdam sibi ea suggestisse & se talia quæstus causa narrasse professæ est: quapropter synodali judicio publicis cæsa flagellis ministerium prædicationis, quod irrationabiliter arripuit, & sibi contra morem ecclesiasticum vindicare præsumpsit, cum dedecore amisit, suisque vaticiniis tandem confusa finem imposuit. Multis post sæculis decreto senatus Parisiensis anni 1282. cognitionem in sagas seu sortilegas mulieres, quæ jam præventæ erant a juridico regio, sibi vindicavit Sylvanestensis Episcopus part. 7. arrest. curiæ, arr. 72. Sed postea aliud judicatum decreto ejusdem senatus anni 1387. pro præposito Parisiensi; de quo Jo: Gallus quæst. 241. ex L. 3. C. de malefic. & mathematic. & Chopin. de sacr. polit. lib. 2. tit. 2. num. 10. 11. De sagis, ubi maleficium accedit, disceptationem esse judicis sæcularis nolim negare: Fredegundis uxor Chilperici, ubi accepit Theodoricum filium ex Chilperico susceptum magicis artibus a mulieribus sortilegis sublatum Mummoli gratia, quo graviore morbo curaretur nece alterius, alias igni cremari, alias rota dirumpi jussit; Gregor. Tur. lib. 6. cap. 35. Aymoin. lib. 3. cap. 51. Judæis & mulieribus, quas vocant sagas, solemnem coronationis regiæ edito Richardi I. Regis Anglorum interdictum, propter incantationes in Regum inauguratione ab his fieri solitas; Matth. Paris in Richard. I. ad ann. 1188. Huic coronationi multi Judæorum interfuerunt contra Regis prohibitionem: die itaque præcedenti, communi interdictum est edito, ne Judæi aut mulieres interessent, propter magicas artes, quæ solent in Regum coronationibus exerceri, de quibus Judæi & aliquæ mulieres sunt infames. Sed ubi sortilegio conjungitur maleficium, de maleficio magis, quam de sortilegio, cognoscit judex sæcularis, & per hoc crimen sortilegii non desinit esse ecclesiasticum. Alia est causa sortilegii, alia maleficii, & a gravissimis senatoribus sæpius ego audiavi senatum non cognoscere de sortilegio, sed de maleficio. Non aliter de circumcellionibus & donatistis cognovit judex publicus: sed quæstio erat de homicidiis, quæ ab his commissa erant, non de religione; nec eos suum ad tribunal, quasi ageretur de hæresi, revocavit, imo pro his intercessit Augustinus apud Marcellinum Comitem, epist. 159. Circumcelliones illos & clericos partis Donati, quos de Hipponensi civitate ad judicium pro-

factis eorum, publicæ disciplina cura deduxerat, a tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio, quod in Restitutum Catholicum presbyterum commiserunt, & de cede Innocentii alterius Catholici presbyteri, atque de oculo ejus offosso, & de digito præciso fuisse confessos. Unde mihi sollicitudo maxima incussa est, ne forte sublimitas tua censeat eos tanta legum severitate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur. Quamvis enim ab illorum interitu dissimulare possemus, qui non accusantibus nostris, sed illorum notoria, ad quos tuenda publica pacis vigilantia pertinebat, presentati videantur examini; nolumus tamen passionem servorum Dei, quasi vice talionis, paribus suppliciis vindicari, &c. Non recte igitur Feuretius lib. 8. cap. 2. num. 3. sibi suavit, magiam & fortilegium esse casum regium seu privilegiatum ubi adest maleficium: hæc enim duo sunt valde diversa, & singula suo foro reddenda; fortilegi si quem necent suis artibus, non spectantur ut fortilegi, sed ut homicidæ, nec maleficium trahit ad se causam fortilegii, quæ nihil habet commune. Non valet etiam argumentum, quo utitur Feuretius eodem loco, si capitale sit crimen propter maleficium, nullas de eo esse partes judicis ecclesiastici: quia nihil vetat judicem ecclesiasticum cognoscere de fortilegio, reservata judici civili cognitione maleficii; nec vetatur judex ecclesiasticus cognoscere de criminibus ecclesiasticis, quod impares habeat pœnas; re enim cognita, reos a se dimittit, eosque tradit curiæ sæculari propter atrocitatem delicti. Nihilo convenientius est quod addit Feuretius, si absit maleficium, fortilegium esse crimen mixtum, idest ut ipse interpretatur, hujusmodi, ut de eo judex ecclesiasticus cognoscat adversus clericos, judex civilis adversus laicos: fortilegii enim cognitio omnino spectat ad diœcesanum in clericos, ad sæcularem per præventionem in laicos ex constitutione Caroli VIII. anni 1490. styl. parlam. part. 3. tit. 41. de blasphem. & maleficiis. Et male idem definit crimen mixtum, de quo judex civilis in laicos, judex ecclesiasticus in clericos notionem habet: cum enim jurisdictio ecclesiastica & civilis sint omnino distinctæ; can. duo sunt, 96. dist. mixtum crimen dici non potest, de quo quisque judex competens est in subditos; sed illud mixtum intelligendum est, de quo uterque judex est competens in clericos & laicos, ita ut locus sit præventioni, & cognitio sit occupantis; cap. cum sit generale, de foro compet. Et ita intelligi velim quod ait Panormit. in d. cap. cum sit generale, fortilegium esse utriusque fori, & ad judicem sæcularem spectare ejus cognitionem; nimirum ita ut ad eum spectet per præventionem.

CAPUT V.

Judicis ecclesiastici est cognitio de simonia.

JUDEX ecclesiasticus etiam cognoscit de crimine simoniæ tanquam mere ecclesiastico, quia simonia est hæresis; cap. quoties, de simonia, can. quicumque, can. cum liqueat, can. fertur, 1. qu. 1. can. altare, 1. qu. 3. can. patet, 1. qu. 7. Joannes VIII. epist. 94. *Et cum prima contra sanctam Dei ecclesiam simonica hæresis sit exorta, cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum, quem quis cum pretio ordinat, provehendo egit ut hæreticus fiat?* Tum quia prohibitio simoniæ originem cepit ab ecclesia, eaque primum damnata a Petro Principe Apostolorum in persona Simonis magi; d. can. cum liqueat, d. can. fertur. Et simoniæ pœna est canonica, nempe in clericis *καταίρεσις* seu depositio, in laicis *ἀπόρισις* seu excommunicatio; concil. Chalced. can. 2. can. si quis Episcopus, 1. qu. 1. can. Salvator, 1. qu. 3. synod. 6. in Trull. can. 23. synod. 7. can. 19. cap. consulere, de simonia. Aliæ & canonicæ sunt simoniæ pœnæ, in clericis beneficii privatio; cap. cum dilecti, de accusat. non modo ejus in quo simonia commissæ est, sed & aliorum; nov. Justin. 6. cap. 1. & detrusio in monasterium penitentiarum causa;

causa; can. reperiuntur, 1. qu. 1. cap. ex tur, de simonia. Si moniam esse crimen ecclesiasticum idoneum argumentum est, quod ejus poenae sint canonicæ, puta depositio, excommunicatio, & aliæ similes; crimen enim canonicum dignoscitur a civili ex genere poenae; L. quod ad statum, ff. de poen. Nec mutat naturam criminis, quod simonia alias poenas fortiat, puta infamiam; can. si quis præbendas, 1. qu. 3. L. si quemquam, C. de Episc. & cleric. & restitutionem dati & accepti in duplum; d. nov. 6. cap. 1. & nov. 123. cap. 2. quia crimen denominatur a principali poena, ea est depositio vel excommunicatio, quæ est canonica, ut optime docet Baldus in auth. clericus quoque, C. de Episc. & cleric. Hoc jure de simoniæ crimine, velut ecclesiastico, cognovere Episcopi Galliarum; de se testis Ivo Carnot. epist. 133. *Quod autem vobis suggestum, simoniacam hæresim me permittente in ecclesia Carnotensi publice dominari, omnino veritate caret; quia hoc malum ab initio clericatus mei semper exhorruï, & postquam ad Episcopatum veni, quantum Deo donante prævalui, in superficie rescavi.* Et paulo post: *Si qua tamen talia in auribus nostris judiciario ordine publicantur, si certis documentis approbantur, conservato quidem legum tramite, inulta præterire non patimur.* Et hæc est communis sententia doctorum, simoniam esse crimen ecclesiasticum, ejusque cognitionem spectare ad judicem ecclesiasticum, non ad sæcularem; Gloss. & Baldus in d. auth. clericus quoque, Panormit. in cap. cum sit generale, de foro compet. Marcus part. 2. qu. 816. Judex tamen sæcularis in possessorio beneficii incidenter & per modum exceptionis de simonia cognoscere potest, quia judex, qui de principali cognoscit, potest cognoscere de incidenti questione; L. quoties, C. de judic. L. 1. C. de ordin. judic. Marcus qu. 496. tom. 1. Aufrer. de potest. sæcular. regul. 4. fall. 17. Pejus est, quod ex constit. Blesens. art. 21. cognitio simoniæ scinditur in partes, & judici ecclesiastico tribuitur adversum clericos, judici sæculari adversus laicos sceleris participes.

CAPUT VI.

Ad judicem ecclesiasticum spectat cognitio sacrilegii. Notatur Feuretius.

SECUNDUM jus pontificium, sacrilegium est crimen mere ecclesiasticum, ejusque cognitio tam in clericos quam in laicos pertinet ad judicem ecclesiasticum; cap. cum sit generale, cap. conquestus, de foro compet. & ibi Gloss. can. de viro, 12. qu. 2. can. quisquis, 17. qu. 4. Ratio non una est. Prima, quia sacrilegium committitur vel in rebus sacris; d. can. quisquis; vel in personis sacris propter injectionem manuum in clericos vel monachos; can. si quis suadente, 17. qu. 4. & ratione delicti etiam laici fiunt fori ecclesiastici; Oldrad. consil. 86. Secunda est, quia poena sacrilegii est canonica, nimirum excommunicatio; d. cap. conquestus, d. can. de viro; concil. Turonens. 2. can. 24. *Necatori pauperum, qui res pervadit ecclesie, psalmus 108. dicatur, ut veniat super eum illa maledictio, quæ super Judam venit, qui dum loculos faceret, subtrahabat pauperum alimenta, ut non solum excommunicatus, sed etiam anathematizatus moriatur.* Alia est poena quasi canonica, nimirum multa pecuniaria, quæ infertur sacro arario; d. can. quisquis. Aliis placet crimen sacrilegii esse mixti fori, ac de eo cognoscere utrumque judicem tam sæcularem quam ecclesiasticum, ita ut locus sit præventioni, quod perpetui juris est in criminibus mixtis, quæ diversos judices nanciscuntur, ne alioqui de eodem crimine duplex judicium fiat, aut pugnantes sententiæ sequantur, & varie judicetur; L. 1. & 2. ff. de quibus reb. ad eund. judic. L. cognitio, §. si plures, de liberal. caus. L. singulis, de excep. rei judicat. cap. dispendia, de rescript. in 6. Et hæc est sententia Gloss. & Panormit. in d. cap. cum

Tom. I.

P

fit generale. Jul. Clar. in prax. criminal. §. fin. qu. 37. Marci decif. 817. part. 2. Rebuff. in quib. casib. num. 50. Ant. Fabri in Cod. tit. de crim. sacrileg. definit. 1. Et hoc in sacrilegio introductum favore ecclesiæ, ut ecclesia laicos convenire possit coram quo iudice maluerit, ecclesiastico vel sæculari, ne sacrilegium impunitum maneat, quod sæculares iudices in exhibenda iustitia personis ecclesiasticis sæpius in iudicio sunt remissiores; d. cap. cum sit generale, Belluga in specul. de proposit. princip. §. videamus. Non desunt, qui malint sacrilegium esse crimen privilegiarium; hos forte movet atrocitas delicti, cui ecclesiastica poena minor sit, & constitutio Arcadii & Honorii, ex qua sacrilegium veluti crimen publicum capitali poena a civili iudice afficitur; L. si quis in hoc genus, C. de Episc. & cleric. & in hanc sententiam inclinare videntur, Jul. Clar. d. qu. 37. & Rebuff. in proœm. constitut. Gloss. 5. num. 117. qui eandem usu tuetur, & hos lubens sequitur Feuret. lib. 8. cap. 2. num. 9. Sed verius est sacrilegium esse crimen ecclesiasticum, tum ratione delicti, quod committitur in res vel personas sacras, tum ratione poenæ, quod sacrilegii poena est canonica; & si iudicium Dei spectemus in sacrilegio, eo magis ecclesiasticum id censi convenit, quod Deum fere perpetuum ultorem habet, ut contigisse in sacrilegis effractoribus basilicæ S. Juliani Brivatenfis refert Gregor. Tur. lib. 3. cap. 11. *De quibus nonnulli ad basilicam sancti Juliani perveniunt, confringuntque ostia, seras remouant, resque pauperum, quæ ibidem fuerant adgregate, diripiunt, & multa in hoc loco perpetrant mala: veruntamen auctores scelerum a spiritu immundo correpti, infestis dentibus propriis se morsibus lacerant, clamantes atque dicentes; cur nos, martyr sancte, sic crucias? Vindictam numinis experti Galli Delphos aggressi fulminibus de cælo, & saxis de Parnasso ruentibus undique petiti, non ferente Deo etiam pravæ religionis contemptum; Pausan. in Attic. ὡς δὲ ἐς χεῖρας συνήκαν, ἀνακῦδα χειρῶν αὐτοῖς ἐπὶ ἱερὸν ἐς τὴν γαλᾶν, καὶ ἀπορραγίσαι πέτραι τῇ παρασσῇ, δαμασπεῖσι ἀνδρὶς ἐπίσαντο ὅπλιστα τοῖς βαρβάροις. Ut vero ad manus ventum est, & crebra de cælo fulmina, & sponte avulsa de Parnasso saxa Gallos percutere, & tres viri armati terribili specie contra barbaros steterunt. Nec sacrilegii statum demutat constitutio principalis, quia non demit poenas canonicas sacrilegii, sed poenam corporalem cumulat cum censuris ecclesiasticis, & per eam non eliditur jurisdictio ecclesiastica, sed potius adjuvatur, ne crimen ecclesiasticum impunitum remaneat.*

CAPUT VII.

Sacrorum interurbatio est fori ecclesiastici. Reprehenditur Feuretius.

JURE pontificio ordinarius observare debet, ne divina turbentur officia, eaque turbantes coercere per censuras ecclesiasticas; cap. decet, §. ordinarii, de immunit. eccles. in 6. quia perturbatio divini cultus est crimen, quod damnatur ab ecclesia; Jo: Chrysostom. in psalm. 43. *αἰσχυρίζωσαν οἱ δορυβῆτες ἐν ἐκκλησίᾳ. Erubescant qui tumultuantur in ecclesia.* Et poena hujusce delicti est canonica, nimirum sacra perturbantes excommunicantur ab ordinario; cap. dilectis, de appellat. pragmatic. tit. de his qui temp. divin. offic. vagant. per eccles. §. prohibeatur. Hinc ratione delicti in ecclesia commissi, laici sunt fori ecclesiastici; Gloss. in auth. item nulla communitas, C. de Episc. & cleric. Et sub Regibus primæ stirpis, suborta rixa in basilica Dionysii martyris inter cognatos viri, & mulieris, quæ in eo erat ut purganda esset de suspitione adulterii sacramento patris, res perlata est ad iudicium Episcopi; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 33. Aymoin. lib. 3. cap. 29. His juris cunabulis, cum laicus conventus apud officialem Aurelianen-

lianensem, ut responderet de perturbata solemnī litanīa, & injuria illata clericis procedentibus litanīæ causā, appellasset tanquam ab abusu a nuda citatione, judicatum est abului locum non esse, auctore Ægidio Magistro præfide Parisiensi tractat. de appellat. tanquam ab abusu, cap. 6. Nec invidiosum est, judicem ecclesiasticum esse idoneum judicem in laicos tumultus excitati in ecclesia; nam & testis deponens apud judicem non suum, si falsum testimonium dixerit, potest ab eo coerceri submota præscriptione fori; L. nullum, C. de testib. & contumaces præpedientes jurisdictionem judicis delegati possunt ab eo multari; can. præterea, de offic. delegat. E contra perturbationem divini cultus esse crimen mixtum contendit Feuret. lib. 8. cap. 8. num. 2. nixus auctoritate L. si quis in hoc genus, & auth. sed novo jure, C. de Episc. & cleric. ex quibus perturbantes sacra ministeria, poena capitis, vel exilio plectuntur: nititur idem auctoritate rei judicatæ, adducto Chopin. lib. 3. de sacra polit. tit. 4. num. 24. & Paponio lib. 1. tit. 5. art. 58. Sed cum potestas Episcopi tota sit intra ecclesiam, disciplinæ tuendæ gratia, necesse est cognitionem tumultus conciti in ecclesia omnino pertinere ad Episcopum; frustra enim Episcopus præest ecclesiæ, frustra magister disciplinæ dicitur, si æmulum & rivalem jurisdictionis habeat judicem laicum in his, quæ ad disciplinam Christianam pertinent in adytis ecclesiæ; L. 2. ff. de jurisd. L. 1. ff. de suspect. tut. Nec constitutiones, quæ latæ sunt de poenis eorum, qui interrumbarent divina officia, promulgatæ sunt ad scindendam in partes hæc in re jurisdictionem ecclesiasticam, sed magis ad eam explicandam & tuendam, intentatis gravioribus poenis, quæ excederent modum jurisdictionis ecclesiasticæ: & licet semel judicatum, auctor sit Chopinus, crimen perturbationis divini cultus esse mixti fori, idem tamen non dissimulat re iterum in judicium deducta, eandem in consilium missam. Ex quo satis intelligimus non multum valere auctoritatem rei judicatæ, quæ variis fluctuat sententiis, & potiore esse debere sententiam juris, quæ auctoritate & ratione nititur.

C A P U T VIII.

Crimen usurarum est fori ecclesiastici contra Feuretium.

CRIMEN usurarum est ecclesiasticum, & fori ecclesiastici ex communi sententia auctorum juris canonici, duplici ratione. Prior est, quia usurarum interdictio originem cepit a jure divino; cap. super eo, cap. cum tu, de usur. idest a lege Moyſis, Deuteronom. cap. 23. Augustin. in psalm. 128. *Noli scenerare: tu accusas scripturam dicentem, qui pecuniam suam non dedit ad usuram; non ego illud scripsi, non de ore meo primum exiit. Deum audi: & ille, clerici non scenerent.* Altera est, quia poena usurarum est canonica, & sceneratores coercentur censuris ecclesiasticis, & hujusmodi causa, velut canonica, expeditur simpliciter & de plano, sine strepitu, & figura judicii; clem. dispendiosam, de judic. & ibi Gloss. & cum agitur de repetendis usuris, censuris ecclesiasticis compelluntur sceneratores rationes edere; Clem. 1. §. cæterum, de usur. Haud dicam crimen usurarum esse ecclesiasticum, quod mortale peccatum contineat, de quo cognoscit judex ecclesiasticus per viam disciplinæ evangelicæ; cap. novit, de judic. Si enim in quolibet casu, in quo verteretur peccatum mortale, adeundus esset judex ecclesiasticus, pene ex asse evacuetur jurisdictio sæcularis. Et hæc est communis sententia Glossatorum, crimen usurarum proprie pertinere ad judicem ecclesiasticum; Gloss. in cap. 1. de offic. ordinar. Gloss. & dd. in cap. cum sit generale, de for. competenti; imo & causam usurarum esse quasi spiritalem, cum sit spirituali annexa; Gloss. in cap. ex litteris de jurejur. Covarruv. lib. 3. var. resolut.

P ij

cap. 3. Aliis placet media sententia crimen usurarum esse fori ecclesiastici, si agatur an contractus sit usurarius, quia illud est spirituale; secularis, si non quæ-
ratur an usura contracta sit, sed de repetendis usuris indebitis solutis, quod illud
sit facti & mere temporale; Bartol. in L. Titia, ff. solut. matrim. Bald. in
L. quoties, C. de judic. Frideric. Senens. consil. 96. Marcus, qu. 496. & 535.
part. 1. Forensibus magis placet crimen usurarum esse mixti fori, idest utrumque
judicem promiscue de eo cognoscere, quod usura utroque jure canonico & civili
vetita sit, & usurae interdictio pertineat ad utilitatem reipublicæ, & commodum
negotiationis & societatis civilis. Annuere eis videntur Pontifices, eo quod Judæos
compescendos esse per Principes & potestates seculares ad remittendas Christianis
usuras scriptum est in cap. post miserabilem, de usur. & in hanc sententiam in-
clinant Panorm. in d. cap. cum sit generale, Belluga in specul. de propos. Princip.
§. de usurariis, Covarruv. d. loc. Jul. Clarus lib. 5. sent. §. usura, num. 8. & §.
fin. quæst. 37. & post eos Chopin. de sacra polit. lib. 2. cap. 2. num. 16. 17. &
idem de doman. lib. 2. tit. 7. num. 20. quos avide secutus est Feuret. lib. 8. cap.
2. num. 6. Sed non ideo crimen usurarum sit mixtum seu commune, quod usura
utroque jure vetita sit: nam crimen usurarum est ecclesiasticum jure præventio-
nis, quod prius vetitum sit a jure divino, nempe lege Moysis, quæ est primæva
& typus omnium legum; in omnibus enim actionibus, ut sciatur quæ cujusque
sit natura, vis & potestas, spectanda est causa & origo obligationis; L. qui id
quod, ff. de donat. L. tutor, de fidejuss. L. clam possidere, de adquir. possess.
L. 3. C. ad Macedon. Nec officit jurisdictioni ecclesiasticæ, quod ex d. cap. post
miserabilem, Principes & potestates seculares adhibentur, ut Judæi compellantur
usuras Christianis remittere: hoc enim introductum est in subsidium ecclesiæ, quæ
satis non valebat ad compescendos Judæos; imo specialiter hoc institutum ad pro-
movendum delectum sacræ expeditionis adversus Sarracenos, ut qui ære alieno
tenebantur Judæis vel aliis creditoribus sub gravioribus usuris, provocarentur ad
suscipiendam sacræ militiæ tesseram remissione usurarum quasi stipendii vice, ut
liquet ex integra decretali, quæ legitur apud Innocent. III. lib. 2. epist. 331. Et
idem ante constitutum bulla Eugenii II. sacræ itidem expeditionis causa, quam
intexit Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 1. cap. 43. de qua Bernard. epist.
322. ad Spirenses, de Judæis: *Attamen exigendum ab eis juxta tenorem apostolici
mandati, ut omnes, qui crucis signum susceperint, ab usurarum exactione liberos
omnino dimittant.*

CAPUT IX.

*Adulterium est crimen ecclesiasticum: Reprehenditur Feuretius. Varia
adulterii pœna. Martari adulteros idem est quod virgis cadi:
inde vernaculum, Matter.*

ADULTERIUM etiam numeratur inter crimina ecclesiastica; Episcopus enim
habet potestatem inquirendi & judicandi de adulterio secundum canones,
& cum opus fuerit, publicum adhibendi auxilium; cap. 1. de offic. ordinar. conc.
Aurelianens. 4. can. 29. *Si quæ mulieres fuerint in adulterio cum clericis depre-
hense, clericis districtione adhibita, mulieres ipsæ, prout sacerdoti visum fuerit, di-
strictioni subjaceant, & a civitatibus, ut sacerdos præceperit, repellantur, collat.*
Carthaginensis cap. 102. *Iste Vitalis diaconus fuit, Catholicus in civitate Citifensi,
rebaptizatus factus est presbyter, projectus est causa adulterii.* Etiam in clericis
ecclesiarum, quæ sunt annexæ monasterio, cognitio de adulterio pertinet ad Epi-
scopum, non ad abbatem; Goffridus abbas Vindocinens. lib. 4. epist. 47. *Herber-*

tus

sus presbyter de Saviniaco (quæ ecclesia parebat monasterio Vindocinensi) *quantam* maritatum tenebat, *cujus* maritum nocte graviter vulneravit; nec ista a nobis, sed ab Episcopo suo sunt examinanda. Imo Episcopus habet potestatem dispensandi cum clericis de adulterio, pœnam scilicet depositionis remittendo post peccatam pœnitentiam; cap. at si clerici, §. de adulteriis, de judic. Et clericus de adulterio semel punitus per judicem ecclesiasticum, non potest iterum de eodem per judicem sæcularem; d. cap. at si clerici. Adulterium vero censetur ecclesiasticum crimen, non quasi sit levius delictum & inter minora crimina, quid enim adulterio gravius? can. quid in omnibus, 32. qu. 7. & graviores mores sunt adulteria, ex Ulpiano lib. regular. tit. de dotibus. Et quod dicitur in d. cap. at si clerici, Episcopum cum clericis dispensare de adulteriis & aliis minoribus criminibus, ita accipi velim, ut adulterium numeretur inter minora crimina, non per se, sed comparative respectu homicidii, incestus, sacrilegii, quæ sunt atrociora crimina. Magis est, ut adulterium collocetur inter ecclesiastica crimina, duplici ratione. Prior est, quia per adulterium temeratur fides matrimonii, quod est unum e sacramentis ecclesiæ; can. nemo, 32. qu. 4. cap. intelleximus, de adulter. Per adulterium pene solvitur conjugium cum fide ipsius conjugii; Isidor. Pelusiot. lib. 3. epist. 76. *ἡ δὲ μοιχεία αἰς τὰς τῶ γάμου ἐπιδημίας ἀπὸ τοῦ ἁγίου*. Adulterium ad ipsa matrimonii pœcta tendit. Unde adulteri sacrilegi dicuntur; L. quamvis, C. ad L. Jul. de adulter. Altera est, quia adulterii pœnæ sunt canonicæ; nempe in clericis depositio, in laicis excommunicatio; d. cap. intelleximus, can. eos, can. clericus, 81. dist. Occurrunt & aliæ pœnæ adulterii secundum canones etiam in laicos, puta flagellatio, abscissio vestium ante & retro, & detonsio capillorum ignominie causa; de qua intelligendus est can. de Benedicto, 32. qu. 1. *Jubemus, ut eum cum ipsa quoque districte mactare non differas, & caluatos ab invicem separare*. Et hoc genus pœnæ in adulteris usurpari in Saxonia testatur Bonifacius Episcopus Moguntin. epist. 19. *Nam in antiqua Saxonia si virgo paternam domum cum adulterio maculaverit, vel si mulier maritata, perduto fœdere matrimonii, adulterium perpetraverit, aliquando cogunt eam propria manu, per laqueum suspensam, vitam finire, & super bustum illius incense, & concremata corruptorem ejus suspendunt; aliquando congregato exercitu sæmineo, flagellatam eam mulieres per pagos circumquaque ducunt, virgis cadentes & vestimenta ei abscindentes juxta cingulum, & cultellis suis totum corpus ejus secantes & pungentes, minutis vulneribus cruentatam & laceratam de villa ad villam mittunt, & occurrunt semper novæ scapellatrices, zelo pudicitie adductæ, usquedum eam aut mortuam aut vix vivam derelinquant*. Idem in quibusdam locis moris esse ait Glossa in d. can. de Benedicto, & Panormit. in cap. cum sit generale, de foro competent. Boer. qu. 297.

Mactari dicuntur adulteri in d. can. qui virgis cædebantur, & quibus vestis abscindebatur & capillus tondebatur ignominie causa; quia hujusmodi pœna propter dedecus pene morti comparatur. Mactare est cædere virgis; Plaut. in Aulul. *Dotatæ mactant, & malo, & damno viros*. Idem in Epidic. *Macto ego illum infortunio*. Unde ortum opinor vernaculum *Matter*. Hac analogia matapœna nomen fuit castro, quod conditum est in contumeliam Haduissæ comitissæ Orderic. Vital. lib. 11. *In loco, qui vetus Rothomagus dicitur, castrum condere cœpit, quod matapœnam idest divincens meretricem pro despectu Haduissæ comitissæ nuncupavit*. Et Robertus abbas S. Albani per jocum dictus est Robertus Matefelon a Willelmo Comite Harundellæ, quod ab eo compulsus fuisset cedere ecclesiam de Wimundam, quæ erat cella monachorum S. Albani; Matt. Paris in hist. abbat. S. Albani. *Unde semper Comes postea caute seria commutans in jocosa ait: Per lanceam Dei nomen tuum de cætero mutabitur, & vocaberis Robertus Matefelon nomen adeptus & tenens ab effectu*. Nec vox ista ignota fuit latinis Plaut. in Aulularia. *Dotatæ mactant, & malo, & damno viros*. Nec proprium id

pœnæ genus adulteris; nam & olim reis, cum torquebantur, vestis scissâ ignominia causa; Quintil. declamat. 7. *Mirum hercle si scindo vestes, nudo corpus, ignes, flagella depono. Homini non est nova res dolor corporis appliciti, quod scissa laceraque veste non potest ferro pudorem, quod noscit ad flagellorum vices membra componere.* Et mox: *Diceris me hercle te velle torqueri, ego scindo vestes, tu intremiscis.* Et idem declam. 18. *Pater in tormentis filii non aversos tenuit oculos, ipse vestes scidit, velamenta laceravit.* Inter pœnas canonicas adulterii censeretur & detrusio in monasterium quoad mulieres, quia detrusio in monasterium non imponitur pœnæ causa, sed providæ dispensationis causa, ut in tuto sit custodia monasterii pudor mulieris lapsæ, & ut collocetur in loco, in quo ei non liceat male vivere; d. cap. de benedictio, cap. tuæ, de procurat. vel pœnitentiæ causa: Unde monasterium pœnitentium a Justiniano Constantinopoli institutum *Μοναστήριον* vocarunt; Procop. de ædific. Justinian. Si agatur de adulterio quoad separationem tori, iudicis ecclesiastici disceptationem esse certi juris est; d. cap. intelleximus, d. cap. tuæ, cap. 1. ut lit. non contestat. Panormit. in d. cap. cum sit generale, Decius consil. 212. part. 2. Belluga in specul. de proposit. princip. §. sunt & aliæ, Jul. Clarus in §. fin. qu. 37. num. 3. Quod si agitur criminaliter de adulterio, solum iudicem sæcularem de eo cognoscere placet; L. quamvis, C. ad L. Jul. de adulter. Aliorum sententia est adulterium esse mixti fori tam in laicos quam in clericos, ita ut locus sit præventioni; Jul. Clar. in §. adulterium num. 6. & d. §. final. qu. 37. num. 3. Marcus qu. 513. Boer. d. qu. 297. Damhouder. in prax. cap. 89. num. 11. & seq. part. 1. Aliter Glossa in pragmatic. tit. de concubinar. §. & cum omne, vers. hi ad quos pertinet, voluit, adulterium quandoque esse crimen ecclesiasticum, quandoque mixtum, quandoque sæculare pro varietate casuum; nimirum si agatur de adulterio ad separationem tori, vel censuras ecclesiasticas, esse crimen ecclesiasticum; si ad detrusionem in monasterium, adiri posse utrumque iudicem ecclesiasticum & civilem; cap. gaudemus, de convers. conjug. auth. sed hodie, C. de adulter. Si agatur criminaliter, rem esse tantum fori sæcularis, nec locum esse iudici ecclesiastico; cap. sententiam, ne cleric. vel monach. Bald. in auth. clericus quoque, C. de Episc. & cleric. & Panormit. in d. cap. cum sit generale. Durior his omnibus ac deterior est sententia Feuretii lib. 8. cap. 2. num. 10. adulterium etiam in clericis omnino esse fori sæcularis, & clericos, huiusce criminis reos postulatos apud iudicem sæcularem, non uti præscriptione fori, quasi constitutionibus regiis id criminis numeretur inter crimina capitalia: inauditum enim est ex quapiam constitutione regia adulterium esse capitale; non irrogabat pœnam sanguinis ac ne quidem deportationis, sed tantum relegationis; L. si quis viduam, ff. de quæst. & aliis infinitis locis. Hinc Augustum, ubi adulteros pœna capitis affecit, legum suarum modum excessisse ait Tacit. 3. Annal. *Augustus culpam inter viros ac fœminas vulgatas, gravi nomine læsarum religionum ac violata majestatis appellando, clementiam majorum suæque ipse leges egrediebatur.* Constitutione Constantini adulterium factum est capitale; d. L. quamvis, de qua intelligendus Arnob. 4. advers. gentes: *Ad libidinem homines proni, atque ad voluptatum blanditias nature infirmitate proclives, adulteria tamen legibus vindicant, & capitalibus afficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehenderint fœdera genialis se lectuli expugnatione jecisse.* Et Hieronym. lib. 1. advers. Jovinian. *Quotidie mæchorum sanguis effunditur, adulteria damnantur, ac inter ipsas secures ac tribunalia flagrans libido dominatur.* Hac lege Cethegus senator adulterii pœnam capite luit; Ammian. lib. 28. *Tunc Cethegus senator adulterii reus delatus, cervice periit abscessa.* Constantini legem secutus Carolus Magnus adulterium pari cum sacrilegio capitis pœna proscripsit, ex capitul. lib. 6. cap. 325. & eo forte se referens Ivo Carnotens. epist. 10. ad sanctimoniales quasdam: *Si enim aliqua vestrum, inquit, esset alicui nuptiali fœdere sociata, & ad alium transiret, nonne adultera judicaretur? nonne capita-*

Si sententia a iudicibus puniretur? Sed antiquioribus moribus Gallie adulterium non esse capitale, locupletes auctores sunt Joannes Faber in §. item lex Julia. inst. de public. judic. & Marcus d. decis. 513. & hanc poenae remissionem in adulteros valde detestatus est Thomas Cantiprat. lib. 2. apum, cap. 30. Ita & de adulteris dicimus, qui proximorum uxores deficiunt, quare secundum leges civiles non sit statutum, ut crimen tam abominabile puniatur? Ante Carolum etiam adulterium non fuit capitale: Septiminam ob adulterium flagellis castram, & cauterio vultum adustam, ad molam damnatam, Droctulsum ejus adulterum incisis auribus & capillis ad vineam, refert Gregor. Tur. lib. 9. cap. 38. Septimina vero cum Droctulso vehementer casa, ac cauteriis accensis in facie vulnerata, ablatis onibus, quae habebat, in Marilegium villam deducitur, ut scilicet trahens molam, sis, quae in Gynaeio erant posita, per dies singulos farinas ad victus necessarias prepararet: Droctulsum autem incisis capillis & auribus, ad vineam excolendam delegerunt.

CAPUT X.

Concubinatus in clericis est fori ecclesiastici. Refutatur captiosa interpretatio Feuretii.

CONCUBINATUS pariter est crimen ecclesiasticum, quia ejus interdictio originem cepit ab ecclesia; can. nemo, 32. qu. 4. nec jure civili vetitus fuit concubinarus; L. in concubinato, ff. de concubin. Gloss. in pragmatic. tit. de concubinar. §. & cum omne, vers. hi ad quos pertinet, Aegid. Magister de appellat. tamq. ab abusu, cap. 6. Hieronym. ad Ocean. *Alia sunt leges Caesarum, alia Christi: Aliud Papinianus, aliud Paulus noster praecipit. Apud illos viris impudicitiae fræna laxantur; & solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria & ancillulas libido permittitur, quasi culpam dignitas faciat, non voluntas.* Hoc jure Eutharium lectorem Caesariensem per calumniam accusatum apud Episcopum de stupro cum filia presbyteri, depositum refert Pallad. histor. Lausiac. cap. 141. Et Marcion Ponticus a patre Episcopo ob stuprum illatum virgini ecclesia pulsus, poenitentia a patre non impetrata Romam profectus, a Pontifice audit non mitius cum eo actum iri, nisi pater annueret; Epiphani. hæres. 42. Feuret. lib. 8. cap. 3. num. 7. non ausus inficiari quin concubinatus in clericis sit crimen ecclesiasticum, ut per obliquum frustretur jurisdictionem ecclesiasticam, quam directo petere non potest, illud in crimen sæculare migrare vult, si sit publicum propter scandalum. Sed fucata interpretatione non convenit ecclesiae quod suum est tolli: delictum, fateor, in clericis gravius si sit publicum, quam si occultum; Ambros. de Abrahamo lib. 1. *Tolerabilior est si lateat culpa, quam si culpa usurpetur auctoritas:* sed parum refert an publicum sit, an occultum; quia concubinatus esse non potest sine consuetudine, ex qua necesse est scandalum cieri, maxime in clericis, quorum vita & mores diligentius observantur a laicis. Et ut intelligat quam frivola & captiosa sit hujusmodi distinctio, etiam publicos concubinarios esse fori ecclesiastici patet ex concordato tit. de publicis concubinariis, ex quo ii variis poenis afficiuntur imponendis ab Episcopo: ac primum ab Episcopo suspenduntur a perceptione fructuum beneficii per tres menses, tum si concubinari a se non abjecerint, veniunt privandi omnibus beneficiis. His argumentis nihil est quod dubitemus concubinatum prorsus esse fori ecclesiastici: verumtamen si clericus monitus non absteineat, tunc recte aditur iudex sæcularis; conc. Hispalens. I. can. 3. *Placuit proinde, ut si presbyteri, diaconi vel clerici consortia extraneorum faminarum, vel ancillarum familiaritatem,*

post sacerdotis sui admonitionem a se minus removerint, sæculi iudices easdem mulieres, cum voluntate & permissu Episcopi comprehensas, in suis lucris usurpent, &c. Et synodus Augustana habita anno 952. sub Joanne XII. Nullus in clericatus officio manens mulierem subintroductam secum habere permittat: si vero aliqua suspicionem maculis adpersa, contra hæc agere tentaverit, ab Episcopo vel ejus misso virgis caesa detondeatur; si autem secularis potestas hoc fieri prohibuerit, regia potestate sæmina coacta, prælata sententiæ subiaceat. Etiam de concubinis clericorum cognoscere judicem ecclesiasticum moris fuit in Anglia; Matth. Paris ad ann. 1225. Eodem anno exiit decretum ab Archiepiscopo Cantuariensi (huic nomen erat Stephanus de Langetuna) & Episcopus ejus suffraganeis in hunc modum: Concubinæ sacerdotum & clericorum, qui infra sacros ordines constituti & beneficiati sunt, ecclesiastica careant sepultura, nisi sane se correxerint incolumes, vel tanta earum in extremis appareat pœnitentia, propter quam non immerito cum eis debeat dispensari. Item non recipiantur ad osculum pacis, nec panem benedictum percipiant in ecclesia, quamdiu concubinari eas detinent in domibus suis, vel publice extra domos. Item si pepererint, non purificentur, nisi prius sufficientem præstiterint cautionem archidiacono, vel ejus officiali, de satisfactione in proximo capitulo post purificationem earum faciendam. Item sacerdotes, in quorum parochiis concubinæ talium commorantur, si non hoc ostenderint archidiacono vel ejus officiali, suspendantur, & priusquam relaxentur, gravi pœnitentia subiaceant. Item, quæ convinci poterit, quod sacerdos eam carnaliter cognoverit, publicam agat pœnitentiam & solemnem, ac si de adulterio esset convicta, tanquam pro duplici adulterio puniatur, ne tanti reatus impunitas aliis transeat in materiam delinquendi. Tamen, quia concubinæ clericorum sunt personæ laicæ, lubens & non ingratis concedo, nullas in eas esse partes judicis ecclesiastici: concubinæ non sunt fori ecclesiastici propter commixtionem sceleris cum clericis, quia nulla est societas maleficiorum; L. 1. §. plane, ff. de tutel. & rat. distr. L. si plures, de administ. tutor. Et hac in re mihi potius est judicium nobilis matronæ, quæ omisso clerico concubinam suo foro vindicavit, eamque latiore corona velut presbyteram dehonestavit; Jacob. a Vitriaco Occidental. histor. lib. 2. cap. 8. Quædam autem nobilis mulier in villa, quam habebat, frequenter admonuit presbyterum, ut suam relinqueret concubinam; quo renuente & respondente, quid ad vos de sacerdotibus? ipsa respondit contra vos nullam possum exercere justitiam: veruntamen omnes hujus villæ, qui non sunt clerici, ad meam spectant jurisdictionem. Jubens autem sacerdotis ad se adduci concubinam, fecit ei fieri amplam coronam, dicens: Quia non vis relinquere sacerdotem, volo te ordinare in sacerdotissam.

CAPUT XI.

Cognitio homicidii quoad clericos pertinet ad judicem ecclesiasticum:
Notatur Feuretius. An idem in veneficio.

HOMICIDII cognitio quoad clericos pertinet ad judicem ecclesiasticum; cap. sicut dignum est, de homic. volunt. quia homicidio statutz sunt pœnz canonicæ in clericis, depositio & detrusio in monasterium; d. cap. sicut dignum, §. ult. Gregor. Tur. lib. 5. Episcopus in homicidio, adulterio & perjurio deprehensus, a sacerdotio divellatur. Et homicidium est crimen commune, nisi committatur ex insidiis; quo casu est regium & privilegium, de quo suo loco dicemus. Hoc jure Dioscorus Episcopus Alexandrinus ob nefariam necem Flaviani Episcopi Constantinopolitani in concilio Chalcedonensi est depositus; Liberat. in breviar. cap.

cap. 12. & 13. Eodem jure Salonus Ebredunensis, & Sagittarius Vapincensis Episcopi, homicidii, adulterii & aliorum scelerum rei, in synodo Lugdunensi depositi; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 20. Aymoin. lib. 3. cap. 28. Ob nefariam eadem Joannis Archiepiscopi Rothomagensis, monachi sancti Audoeni in concilio damnati, & poenae causa per diversa monasteria in ergastulum detrusi; Matth. Paris ad ann. 1073. *Eodem anno invaserunt monachi Sancti Audoeni Joannem Archiepiscopum Rotkomagensem, missam celebrantem in festivitate ejusdem sancti, cum armata manu virorum. Unde judicatum est in concilio in eadem civitate congregato, praesidente Rege Anglorum Willielmo, monachos hujus criminis reos, per abbatias carceribus retrudi, & perpetuam agere poenitentiam super tam gravi delicto. Quod & Matth. Westmonaster. iisdem verbis. Erat quod de hoc dubitaretur, quia eades Pontificum est enorme flagitium, cujus cognitio tribuitur judici saeculari secundum can. sunt quaedam, 23. qu. 5. Sunt quaedam enormia flagitia, quae potius per mundi iudices, quam per antistites & rectores ecclesiarum vindicantur; sicut cum quis interficit Pontificem apostolicum, Episcopum, presbyterum, sive diaconum. Hujusmodi reos Reges & Principes mundi damnant, &c.* Tamen homicidium a clericis commissum esse fori ecclesiastici jure & moribus obtinuit: inde cum clericus homicidii reus postulatus conveniretur apud Episcopum Sarisberiensem, instantibus regis magistratibus & propinquis defuncti, ut meritas poenas daret, deficientibus probationibus, indicta est ei purgatio canonica; quo in purgatione deficiente, consultus Thomas Archiepiscopus Cantuariensis edixit, ut, omni privatus beneficio ecclesiastico, in monasterium perpetuae poenitentiae causa retruderetur: quae fuit una e causis schismatis inter Henricum II. Regem Anglorum & Thomam, excandescente Rege, quod mirius actum esset cum clerico; vita & process. S. Thomae Cantuar. lib. 1. cap. 22. *Contigit, ut quidam operarii diabolici, nomine dumtaxat clerici, sed de sorte Sathanæ, de maleficiis accusati, capti tenerentur in vinculis, inter quos sacerdos unus erat de homicidio infamatus & accusatus a propinquis defuncti. Iste ob privilegium ordinis ad dioecesanum Episcopum Sarisberiensem captus dirigitur, Regis officialibus & propinquis defuncti accusantibus, & acriter instantibus, ut Episcopus exhiberet iustitiam. Sed sacerdote constanter inficiente, cum non posset per accusatores convinci, canonica indicitur purgatio accusato; sed eo in purgatione deficiente, mittit Episcopus ad Archiepiscopum de jure consulens, & ut in exequendis procederet securus. Archiepiscopus vero consultus quidem mandavit, ut omni privatus beneficio ecclesiastico exautorizaretur, & in monasterio ad aendam perpetuam vita districtissime poenitentiam perpetuo recluderetur, &c.* Ecclesiae Normannicae remissa ex parte servitus, qua tenebatur, beneficio Richardi I. Regis Anglorum, ita tamen ut clerici essent in potestate iudicis saecularis in homicidio, furto & aliis enormibus flagitiis; Matth. Westmonaster. 1190. *Circa illos dies amuente Rege Richardo liberata est ecclesia Normannica a longo servitutis iugo, quo premebatur; quod scilicet nulla occasione, a saecularibus caperentur clerici potestatibus sicut consueverant, nisi pro homicidio, furto, incendio, vel hujusmodi enormi flagitio; Fleuret. lib. 8. cap. 12. num. 18. non alia ratione nititur probare homicidium esse crimen fori saecularis, quam hacce, quod ejus poena sit capitalis: sed quam prava est hujusmodi ratiocinatio. Etsi enim homicidium sit capitale, reus non liberatur a poena homicidii ecclesiastica, sed ut poena aequet atrocitatem facinoris, tradendus est judici saeculari; cap. cum non ab homine, de iudic.*

Veneficium etiam est fori ecclesiastici, eodem enim jure censetur quo homicidium; venefici eadem poena tenentur qua homicidae; can. 92. synod. VI. in Trull. licet gravius videatur veneficium quam homicidium, quod venenum propinetur ex insidiis: plus est enim occidere veneno quam gladio; L. 1. C. de malefic. & mathematic.

CAPUT XII.

Blasphemia est fori ecclesiastici. Refellitur Feuretius.

BLASPHEMIA in Deum, Deiparam virginem & sanctos est crimen ecclesiasticum, cujus cognitio pertinet ad Episcopum, quia sapit hæresim, ejusque poenæ sunt canonicæ; cap. statuimus, de maledic. ecclesia enim non debet tolerare illius opprobrium, qui probra nostra sustulit; cap. in nonnullis, de Judæis; necnon blasphemi tanquam sacrilegi puniendi sunt; cap. cum sit generale, de foro competent. atque blasphemiarum reum episcopali judicio flagellis casum se audisse refert Augustin. in psalm. 122. *Nam quis dubitet, sicuti audivimus a fratribus, qui interfuerunt Coepiscopis nostris, damnatum illum Boeticum inimicum contra Dominum latrantem, digne flagellatum fuisse.* Scio multis placere, blasphemiam esse mixti fori ecclesiastici & sæcularis, & blasphemum in utroque foro puniri; quod canones videantur tribuere jurisdictionem judici sæculari in crimine blasphemiarum; d. cap. statuimus, d. cap. in nonnullis, Panormit. in d. cap. statuimus, Aufser. de potest. sæcul. reg. 41. fallent. 14. Rebuff. in quib. casib. judex sæcul. num. 49. Calderin. consil. 11. de judic. & foro compet. Ancharan. consil. 15. Boer. decis. 301. Sed in utroque cap. ecclesia auxilium judicis sæcularis implorat in blasphemos & Judæos, non ut propriam jurisdictionem cum potestatibus sæcularibus dividat, sed ut illarum solatio utatur, si necesse fuerit in executione rei judicatarum, ut diserte scriptum est in d. cap. statuimus. Gravius est quod voluit Feuret. lib. 8. cap. 1. num. 2. blasphemiam esse omnino casum privilegii, quasi importet confiscationem corporis & bonorum. Alia ratione Chopin. de doman. lib. 2. tit. 7. num. .... quod blasphemii divinæ majestatis rei sint. Equidem jure civili poena blasphemii est ultimum supplicium; nov. Just. 77. & constitutione D. Ludovici candente ferro oris deformatio; de quo genere poenæ Jonvilla in ejus vita; *Et aussi on y dire que depuis qu'il fut retourné d'outre-mer qu'il avoit fait brusler & mercher à ser chault le neys & la banlieue d'un Bourgeois de Paris, pour un blasphème qu'il avoit fait.* Sed ex his non probatur blasphemiam esse omnino judicis sæcularis: etsi enim blasphemis irroganda veniat poena corporalis, judex pontificius non vetatur de his cognoscere, & ubi re cognita intellexit delictum excedere modum jurisdictionis ecclesiasticæ, tunc debet tradere reum judici sæculari puniendum; cap. cum non ab homine, de judic. & hoc pacto utrique jurisdictioni quod suum est relinquatur. Ex constitutione Caroli VIII. blasphemia est crimen commune, cujus cognitio tribuitur judici sæculari in laicos, judici ecclesiastico in clericos, permixta tantum judici sæculari captura clericorum. Quo jure igitur contra constitutionem regiam crimen commune convertitur in privilegium, & judex sæcularis excedit lineas, quas posuere Christianissimi Reges utriusque jurisdictionis æquissimi arbitri?

CAPUT XIII.

Judex ecclesiasticus cognoscit de perjurio. Refellitur Feuretius.

COGNITIO de perjurio pertinet ad judicem ecclesiasticum; cap. novit, de judic. Gloss. & Panormitan. in cap. cum sit generale, de foro competent. quia ejusdem est cognoscere de juramento, an licitum sit necne propter spiritualitatem, idest

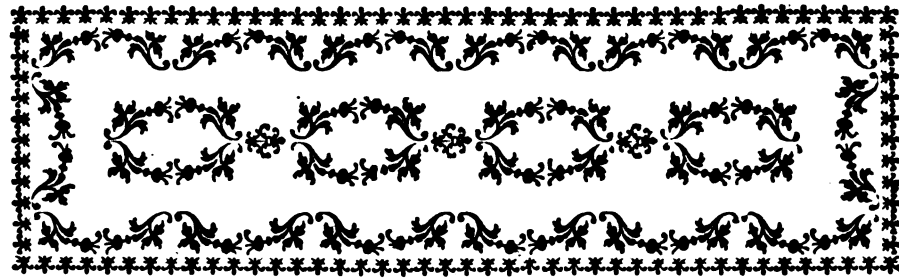
idest religionem, quam in se habet jusjurandum; & hoc est quod dicitur in cap. cum C. laicus, de foro compet. in 6. cognitionem perjurii pertinere ad iudicem ecclesiasticum ratione juramenti, idest eadem ratione, qua cognoscit de jurejurando; quia perjurium est transgressio jurisjurandi; tum etiam quia perjurii poena est canonica, nimirum beneficii privatio in clericis; cap. querelam, de jurejurand. Marcus quæst. 665. part. 1. Jul. Clarus 5. sentent. §. perjurium, num. 4. Et ita cum Joannes Tabennesiotes Episcopus Alexandrinus Episcopatu depositus Romam profugisset, & apud Simplicium Pontificem conquestus esset se depositum, quod conc. Calcedonensis doctrinam tueretur; Pontifici de causa depositionis sciscitantes reus recripsit, non alia de causa eum abdicatum, quam quod perjurii reus esset, nimirum ob ambitum Episcopatum, contra fidem & religionem jurisjurandi; Evagr. lib. 3. cap. 15. Nicephor. Callist. lib. 16. cap. 11. 15. In laicis perjurii poena est poenitentia injungenda ab Episcopo; cap. quanto, de jurejurand. Jure civili vero perjurium non punitur in foro, & contempta jurisjurandi religio solum Deum ultorem habet; L. 2. C. de reb. credit. & injurejurand. Perjurium esse fori ecclesiastici, satis argumento est, quod summus Pontifex potest gratiam facere jurisjurandi, idest abolvere a juramento, ut perjurium vitetur; cap. non sine, de arbitr. cap. cum ex injuncto, de nov. oper. nunciat. Et quod olim idem licebat Principi L. ult. ff. ad municipal. & Tranquill. in Tiber. cap. 35. hoc jus ei proprium erat tanquam Pontifici; Imperatores enim, ab Augusto, Pontificatum maximum principali purpuræ adjunxerunt, & amictum pontificalem a sacerdotibus accepere ad Gratianum usque, qui oblatam vestem pontificiam rejecit, ratus nefas esse Cristiano Principi hujusmodi veste uti; Auctor est Zozim. lib. 4. Hinc inter damnata capitula Clarendonensia censetur illud, quod vetuit Henricus II. Rex Anglorum, ne iudices ecclesiastici cognoscerent de perjurio; Jo. Sarisber. epist. 59. *Hæc capitula in primis damnata sunt, quod non liceat Episcopo excommunicare aliquem, qui de Rege teneat, sine licentia ipsius, quod non valeat Episcopus coercere aliquem parochianorum suorum pro perjurio vel fide læsa.* Nec invidiosum Dei sacerdotes cognoscere de perjurio, tanquam de violata religione, cum ipsi sacrificuli gentilium eodem jure usi sint; Plaut. in Rudente. *Libet jurare furi meo, Pontifex perjurio es.* Non inficior aliis placere perjurium esse atriusque fori; Panormit. in d. cap. cum sit generale, Belluga in specul. de proposit. princip. §. quædam, num. 1. 2. 3. Guid. Pap. qu. 178. & licet in criminibus mixtis sit præventioni locus etiam adversum laicos, aliud servari in Gallia, & in his laicos conveniri coram iudice sæculari, clericos coram iudice ecclesiastico; quæ est sententia Rebuff. in quib. casib. iudex sæcular. num. 72. quam avide suam fecit Feurret. lib. 8. cap. 2. num. 4. sed ea quam pugnet cum religione jurisjurandi, & saniore doctrina juris, ex præmissis judicabit æquus lector. Licet vero de juramento cognosceret iudex ecclesiasticus, nefas ei fuisse, fateor, cognoscere de viribus contractus; & quia obtentu juramenti contractibus apponi soliti laici traducebantur ad forum ecclesiasticum, non injuria decreto senatus Parisiensis anni 1290. in causa Archiepiscopi Tolosani vetitum est, ne deinceps jusjurandum contractibus apponeretur ne jurisdictio sæcularis evacuaretur; Benedict. in cap. Raynut. in verb. duas habens filias, num. 247. Jusjurandum non est de substantia contractus, & adhibetur tantum ob fidem contractus tuendam; Gregor. Nazianzen. orat. 40. *αἰ γὰρ τὰς πρὸς ἀνθρώπους ὁμολογίας ἑμπειροῦς μέσος παραλαμβάνει: Nam si ad hominum pacta Deus medius adhibetur.* Jusjurandum igitur non potest tanquam decipula apponi ad rapiendam jurisdictionem sæcularem: jusjurandum enim non debet esse vinculum iniquitatis; d. cap. quanto, can. inter cætera, 22. qu. 4.

CAPUT XIV.

*Causa injuriarum in clericos est fori ecclesiastici. An idem
in causa libelli famosi.*

SI cum clerico agatur actione injuriarum civili, vel criminali, is conveniendus est apud judicem ecclesiasticum, quia in civilibus vel criminalibus causis clerici non alium fortiuntur, quam judicem ecclesiasticum; can. clericum nullus & passim, 11. qu. 1. Nec spectanda novella Valentiniani de episcopali judicio, qua cavetur, ut Episcopi actione injuriarum conveniantur apud judicem publicum, si atrocior fuerit injuria: quia legis appellatione indigna habita est constitutio Principis ecclesiae infensissimi. Si clericus libellum famosum sparserit, casum privilegii esse putat Feuret. lib. 8. cap. 2. num. 7. Etsi tamen libellus famosus atrocior injuriam contineat, non excedere modum jurisdictionis ecclesiasticae probatur duobus argumentis: prius est, quod si qui deprehensi fuerint libellos famosos spargere, in ecclesia anathemate percelluntur ex concil. Eliberit. can. 42. can. si qui, 5. qu. 1. Alterum est, quod quempiam, qui libellum famosum valvis ecclesiae affixerat adversus mulierem unam e diaconissis, se excommunicasse refert Basil. epist. 249. τὴν ἡμῶν ἐπιβάλλουσαν ἐπὶ θύρῃς δίκην τῶδε, ἐξορίσαν αὐτὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Pœnam huic homini, quam pro potestate potui infligi, eumque ab ecclesia communione separavi. Quid si clerico injuria irrogata sit a laico, an ea de re cognitio erit judicis ecclesiastici in laicos. Olim res pertinebat ad judicium Episcopi; cap. olim, de injur. can. Guilisarius, 23. qu. 4. quia injuria illata clericis spectat ad Deum; Salvian. lib. 8. de gubernat. Dei. Sacri-legii quippe genus est Dei odisse cultores: sicut enim si servos nostros quispiam cadat, nos in servorum nostrorum cedit injuriam, & si a quoquam filius verberetur alienus, in supplicio filii pietas paterna torquetur; ita & cum servus Dei a quoquam leditur, majestas divina violatur. Et id olim servatum in Gallia auctor est Guid. Pap. quæst. 562. Sed hodie nullæ in his sunt partes judicis ecclesiastici, ex quo constitutione regia anno 1539. judex ecclesiasticus non cognoscit inter laicos, nisi in causis sacramentorum, vel aliis spiritualibus.

DE

DE JURISDICTIONE ECCLESIASTICA

TUENDA ADVERSUS INSULTUS

Auctoris tractatus de Abusu, & aliorum.

LIBER QUINTUS.

CAPUT PRIMUM.

Crimen mixtum est, de quo uterque iudex competens est, & in quo præventio: locus est. Reprehenditur hic perpetuus error Feuretii.

DELICTA alia sunt mere ecclesiastica, idest ad notionem iudicis ecclesiastici pertinentia; alia mere sæcularia, idest ad cognitionem iudicis laici pertinentia; alia mixta seu communia, idest quæ sunt utriusque fori, ecclesiastici & sæcularis, & in his locus est præventioni; cap. cum sit generale, de for. compet. idest disceptatio est iudicis, qui prius hac de causa aditus est, ne mutuo conflictu & concertatione iudicum crimina impunita maneant, & dum iudices inter se certant de competenti foro, reus lubrico effugiat, & ne pugnantibus sententiæ subsequantur; L. cognitio, §. si plures, ff. de liberal. caus. In civilibus præventio litis inducitur per citationem; cap. proposuisti, de foro compet. L. si quis posteaquam, ff. de iudic. vel per litis contestationem; L. ubi acceptum, ff. eod. L. cum quadam, de iurisdic. Et ubi plures iudices in eadem actione concurrunt, electio est actoris coram quo agat; Gloss. in L. ult. C. ubi in rem act. Rebuff. tract. in quib. casib. iudex sæcular. num. 72. non diffitetur crimina mixti fori esse, & utrumque iudicem de his cognoscere per præventionem etiam contra laicos. Sed in his aliud servari in Gallia affirmat, & in his laicos conveniri coram iudice sæculari, clericos coram iudice ecclesiastico: & hic est perpetuus lapsus Feuretii, quo evertitur ratio mixtorum criminum. Si enim crimina mixta de jure sunt utriusque fori, & in his locus est præventioni, ea amplius mixta dici non possunt, de quibus iudex sæcularis cognoscit in laicos, & iudex ecclesiasticus in clericos, quia iurisdic. ecclesiastica & civilis sunt omnino distinctæ; can. duo sunt, 96. dist.

CAPUT II.

Crimen falsi in litteris apostolicis est fori ecclesiastici.

FALSI crimen in litteris apostolicis est crimen ecclesiasticum seu fori ecclesiastici, quia ejus poena est canonica, nimirum in clericis officii & beneficii ecclesiastici privatio, in monasterium detrusio, & redactio ad communionem laicam; can. si Episcopus, 50. dist. cap. ad falsarium, de crimin. falsi. Innocent. III. lib. 1. epist. 261. & 533. Qua de causa confingens litteras apostolicas vel episcopales, singulis festis diebus solemniter denunciari jubetur excommunicatus; Richardus Archiepiscopus Cantuariensis apud Petrum Blesens. epist. 53. *Præterea quoniam in his partibus publica falsariorum pestis obrepit, qui bullis adulterinis & litteris calumnias innocentibus movent, & statum julte possidentium subvertere moluntur, providentia vestra districte præcipimus, quatenus solemniter denunciari faciatis excommunicatos singulis festis diebus eos, qui domini Papæ bullam, vel nostram & vestra sigilla falsare præsumunt, eisque consentientes, ut quos a sua malignitate non cohibet propria judicium conscientia, saltem frequens denunciationis iteratio valeat detertere.* Sed quia falsi crimen gravius est, quam ut pares huic poenas habeat judex ecclesiasticus, nimirum lege Cornelia poena falsi est capitalis; L. 1. & 5. C. ad leg. Cornel. de fals. & constitutionibus, in libero homine deportatio, vel publicatio omnium bonorum, in servis ultimum supplicium; L. ubi C. eod. L. 1. §. ult. ff. eod. unde ab accusatione falsi arcentur sacerdotes; collat. Carthaginens. 1. cap. 61. *Falsi crimen non obicere concedat sacerdotem, nec committere potuisse credendum est, re cognita per judicem ecclesiasticum, clerici falsi convicti post degradationem traduntur judici seculari puniendi, & laici falsi rei per eundem judicem legitime puniuntur; d. cap. ad falsarium. Et ita crimen falsi est fori ecclesiastici quoad poenam ecclesiasticam, & civile quoad poenam civilem, ex sententia Panormitan. in d. cap. cum sit generale, de foro compet. Clericus vero confingens instrumentum publicum sub sigillo regio, non utitur privilegio fori, & hoc genus falsi omnino spectat ad judicem regium; Gall. qu. 56. & 186.*

CAPUT III.

Homicidium qualificatum est privilegium. Homicidium sui ipsius in clerico fori est ecclesiastici. Homicidium per monachiam etiam est privilegium.

HOMICIDIUM qualificatum, idest a clerico patratur data opera ex insidiis, est crimen privilegium, quod omnino spectat ad judicem secularem, eundemque regium; cap. 1. de homicid. in 6. nimirum propter atrocitatem criminis: atrocitas enim seu enormitas flagitii est argumentum jurisdictionis secularis; can. sunt quædam, 23. qu. 5. Et hoc est quod nostri vocant assassinium, a nefaria secta assassinorum, quod erat sicariorum genus, qui a Sarracenis sub mittebantur ad tollendos ex insidiis Principes Christianos, & eorum nece belli patrii molem a se avertendam. Eiusdem ætatis scriptores Murdrum vocabant; Matth. Paris in Joanne ad ann. 1216. *Prima propositio contra Regem Angliæ fuit, quod Arthurum nepotem suum propriis manibus per prodicionem interfecit pessima mortis*

mortis genere, quod Angli *murdrum* appellant. Abbas Urspergens. in Chronico: *Ille enim malignus* (hic erat Otto Palatinus de Witolispach. interfecto Philippi Regis) *ad præfatos Episcopum & Marchionem confugit; unde & illi rei habiti sunt de tali murdro.* Nostri olim homicidium *d'aguet apensé* ex insidiis meditati; Juvenalis de Urfinis in vita Caroli VI. ad annum 1414. *Et ne peut-on oncques sçavoir qui ce soit, & disoient les aucuns que c'estoit fait d'adventure, & les autres qu'il avoit esté mis d'aguet appensé:* Hodie contractus, *guet-à-pens.* Et ita judicatur, clericos hujusmodi maleficii reos non gaudere privilegio fori; Jo: Gallus quest. 350. Boer. decis. 69. num. 19. Aufrer. de potest. secular. regul. 1. fallent. 18. Id genus cædis ita grave & nefarium visum est, ut etiam abiens tribus edictis citatus moribus nostris capite plecteretur; Matth. Paris loco modo laudato: *Consuetudo est in regno Francia, quod ex quo aliquis accusatur eorum suo iudice de tam crudeli homicidio, quod murdrum appellatur, & ille qui accusatur non venit, verum modo legitimo se excusat; pro convicto habetur, & tanquam convictus per omnia judicatur, & etiam ad mortem, ac si præfens esset.* Homicidium sui ipsius in clerico, an esset fori ecclesiastici an regii, in senatu disputatum est. Hinc objiciebatur id genus homicidii esse atrocius; quia scilicet in seipsum, omnia naturæ vincula excindit, qui enim sibi non parcat, multo minus aliis parcat; L. 3. §. sic autem, ff. de his qui sibi mort. consciver. non nihil in alium ausurus, qui hoc adversus se ausus est; L. cum autem, §. excipitur, ff. de ædil. edict. Senec. 8. controvers. 4. *Nihil non ausurus fuit, qui se potuit occidere.* Et qui sibi vim affert, sibi & vitæ insidiatur, quod est deterrimum genus necis. Eorum qui sibi mortem conscivissent gravissima poena: eorum sc. cadavera insepulta jacebant in area publica; Cedren. in Romano Argyropoli: *ταυτὴν ἀποκρημνίσας τὸ τεῖχος, καὶ ἐκβαλεῖν ἐπὶ τὴν ἀγορὰν.* Se ipsum de muro præcipitem dedit, confractaque cervice, eo abjectus est, quo solebant, qui sibi ipsis mortem conscivissent. Idem in Michaelē Paphlagone: *καὶ οὐκ ἴταρον ῥιπτῶσι, κατὰ τὸν τῶν βιοπαράτων νόμον.* Ipsum autem insepultum abjecerunt, ut lex jubet eos, qui sibi mortem consciverunt. Idem Zonar. Sed alii in contrarium existimabant non esse spectandam atrocitatem facti, quia magis furori, quam nequitiae & sceleritati imputandum esset, vel insidiis diaboli, & non aliam esse poenam canonicam hujusce generis homicidii, quam ne pro his, qui sibi manus intulere, oblatio, idest missæ sacrificium fiat; can. non est nostrum, can. placuit, 23. qu. 5. & in hanc sententiam itum, rem esse fori ecclesiastici, refert vir clarissimus Simeon Oliva senator Tolosanus juris & usus forensis peritissimus lib. 1. cap. ult. Homicidium ex duello seu monomachia esse casum regium, & ad præpositum marescallorum spectantem judicatur, quia detestabile est homicidii genus, quod tollit corpus & animam. Et ecclesia ipsa detestatur monomachiam, & probationem per id genus certaminis seu judicii, in quo Deus tentatur; can. monomachiam, 2. qu. 5. cap. 1. & passim, de purgat. vulgar. Clericus in maleficio quoque deprehensus sine habitu & tonsura, privilegium fori amittit; cap. ex parte, de privileg. cap. perpendimus, de sentent. excommunicat. Aufrer. de potest. secular. regul. 1. fall. 19. Eustathius Sebastiensis Episcopus in Armenia depositus, quod veste non congrua sacerdotio uteretur: *ἐπειδὴ ἀνάρμοστον τῇ ἱερᾷ οὐν σὺλὴν ἡμφιεσθαι,* ait Socrat. lib. 2. cap. 33. idem Sozomen. lib. 3. cap. 13. Eusebius tamen Samosatensis Episcopus a Valente in Thraciam relegatus, quamplures ecclesias pastore destitutas intelligens, pio consilio veste mutata, habitu militari & capite tiara operto, Syriam, Phoeniciam & Palestinam peragravit, tum quo presbyteros & diaconos crearet, tum quo alia episcopalia ministeria obiret; Theodorit. lib. 4. cap. 12.

CAPUT IV.

Crimen perduellionis olim in Episcopis & clericis fori ecclesiastici, desuit in privilegium quoad clericos.

CRIMEN perduellionis seu majestatis, cujusnam esset tribunalis in clericis, ecclesiastici an civilis, non una & constans fuit ratio pro vario statu reipublicæ. Athanasius Episcopus Alexandrinus ab Arrianis insimulatus de vestigiali lini Aegyptiis imposito, apud Constantium se purgavit; Socrat. lib. 1. cap. 20. Epiphan. hæres. 68. Nimirum non vestigiali lini indictum, sed a fidelibus id ultro oblatum de consuetudine in ornatum ecclesiæ, auctor est ipse Athanas. apolog. 2. de fuga. Idem novis calumniis petitus, quasi interminatus esset se vetitum ne frumentum Alexandria, ut solebat, devehere Constantinopolim; Socrat. cap. 23. ejusd. lib. Calendio Antiochenus Episcopus a Zenone in Oasim insulam exilii causa damnatus, quod illi, Leontii & Pamprepis, qui ab eo defecerant, partes foveret; Nicephor. lib. 16. cap. 13. Zonar. in Basilic. In Gallia reverentius actum est cum Episcopis & clericis propter dignitatem ordinis: Prætextatus Rothomagensis Episcopus a Chilperico majestatis, homicidii & furti postulatus, Episcopali judicio, annuente Rege, traditus; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 19. *His ita gestis audiens Chilpericus, quod Prætextatus Rothomagensis Episcopus contra utilitatem suam populis munera daret, eum ad se arcessiri præcepit. Quo discusso reperit cum eodem res Brunichildis Regina commendatas; ipsique ablati, eum in exilio usque ad sacerdotalem audientiam retineri præcepit. Conjuncto autem concilio exhibitus est: Erant autem Episcopi, qui adveniant, apud Parisios, in basilica sancti Petri Apostoli, &c. Ursinus quoque Cadurcensis Episcopus in Matisconensi synodo in triennium suspensus episcopatu, quod Gundobaldum Clotharii filium sese dicentem falsa opinione deceptus admisisset; Idem Gregor. Turonens. lib. 8. cap. 20. Ursinus Cadurcensis Episcopus excommunicatur, pro eo quod Gundobaldum excevisse publice est confessus; accepto hujusmodi placito, ut penitentiam tribus annis agens, neque canillum, neque barbam tonderet, vino & carnibus abstinere, missas celebrare, clericos ordinare, ecclesiasque & christa benedicere, eulogias dare penitus non auderet; utilitas tamen ecclesiæ per ejus ordinationem, sicut solita erat, omnino exerceretur. Aegidius etiam Rhemensis Episcopus coitæ conspirationis in Childebertum Regem delatus, in Metensi synodo Episcopatu depositus, & Strashurgum exilii causa deportatus: Idem Gregor. Turonens. lib. 10. cap. 19. & Flodoard. hist. Rhemens. lib. 2. cap. 2. iisdem verb. *Hæc Episcopi audientes, ac lamentantes fratris opprobrium, obtenta vita, ipsum ab ordine sacerdotali, lectis canonum sanctionibus, removerunt: qui statim ad Argentoracensem urbem, quam nunc Strateburgum vocant, deductus, exilio condemnatus est. Ebo Rhemensis, Agobardus Lugdunensis, Theodulfus Aurelianensis Episcopi, defectionis Ludovici Pii cum Lothario & aliis regni Proceribus conscii, in synodo Episcoporum depositi; Aymoin. lib. 5. cap. 26. Flodoard. lib. 2. cap. 20. Balduicus Noviomensis lib. 1. cap. 41. Siebert. ad ann. 843. Auctor vit. Ludovic. Pii. Et horum facinus locum dedit can. 12. Aquisgranens. Concil. habiti anno 836. Et idcirco in commune statuimus, ut si quisquam Episcoporum aut quilibet sequentis ordinis ecclesiastici, deinceps timore aut cupiditate, aut qualibet suasionem, a Domino & orthodoxo Ludovico Imperatore defecerit, aut etiam sacramentum fidelitatis illi promissum violaverit, & ejus contrariis malevola intentione quolibet modo se copulaverit, gradum proprium canonica atque synodali sententia amittat, &c. Wenilo Senonensis Episcopus a Carolo Calvo perfidiæ delatus**

in

in synodo Tullenſi, de quo extat libellus proclamationis ipſius Caroli adverſus Wenilonem porrectus Episcopis in ſynodo confidentibus. In ſynodo Sueſſionenſi damnati duo monachi perduelles & conſcii evaſionis Pipini Aquitaniae Regis, qui a Carolo Calvo in monaſterio S. Medardi detentus erat: ſynod. ipſa Sueſſionenſ. can. 3. *Ejectos jussu venerabilis Rothadi Sueſſionum Episcopi, ad ſynodi audientiam archidiaconus deduxit, & partim confessi, partim convicti conſpirationis malum perpetrasse, canonum ſeveritate depoſiti ſunt, (presbyteri quippe erant) & ſeparatim in monaſteria ſui ordinis longe diſtancia relegati.* In Hiſpania Gothorum Reges judicio de Episcopis & clericis abſtinuere, etiam in crimine majestatis, & res derelicta concilio patrum, ne ſanctiſſimus ordo cognitione judicis laici dehoneſtaretur; ſynod. Toletan. VII. can. 1. *Ideoſque placuit nunc concordia ſententia definire, ut quiſquis in ordine clericatus a maximo gradu uſque ad minimum conſtitutus in alienae gentis regionem ſe quacumque occasione tranſduxerit, quo genti Gothorum, vel patria vel regno ſpecialiter ſub hac occasione poſſit nocere, vel fieri diſpoſuerit vel aliquatenus fecerit; quiſquis hoc feciſſe diſcoſcitur, iſte ita indubitanter omni honoris ſui gradu privetur, ut locum ejus, in quo miniſtraverat, alter continuo perpetim regendum accipiat.* Hiſ regulis Siſbertus Episcopus Toletan. in concilio Toletano XVI. ob crimen conſpirationis in Egirum regem Episcopatu deſectus, ſimul & anathemate multatus, ita ut non prius, quam in ſummo vitae diſcrimine, abſolvi poſſet, ut patet ex ejusd. concil. can. 11. Valæo in chron. ad ann. 69. Mariana de reb. Hiſpanic. lib. 6. cap. 18. Sub æram M. XX. Adulfus Episcopus Compollellanus, per calumniam factionis cum Sarraçenus inſimulatus apud Veremundum Regem, Oveti coram Principe adſuit, & in eum taurus immiſſus: verum non ſine miraculo taurus facti impetu eum illuſum præteriit, & in ejus manu cornua depoſuit, ut reſert Lucas Tudenſ. lib. 4. Reverentia ordinis, ab Episcopis & clericis poenas ſanguinis non exegere Principes etiam in crimine majestatis; ſatis eis fuit eos perpetua poenitentia, vel exilio multari: non eſt auditus Chilpericus cum a Prætextato minus canonicas poenas exigeret; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 19. *Hiſ ita geſtis petiit Rex, ut aut tunica ejus ſcinderetur, aut centeſimus octavus pſalmus, qui maledictiones Iſcarioticas continet, ſuper caput ejus recitaretur; aut certe judicium contra eum ſcriberetur, ne in perpetuum communicaret.* Quibus conditionibus ego reſtiti juxta promiſſum Regis, ut nihil extra canones gereretur. Hodie vero Episcopi & clerici non eodem jure cenſentur in crimine majestatis. Episcopis enim ſemper dantur judices Episcopi, de quo ſuo loco dicemus; in clericis vero crimen majestatis eſt privilegiarium, cujus cognitio omnino pertinet ad judicem regium in clericis propter atrocitatem facinoris; Benediçt. in cap. Raynut. verb. & uxorem deciſ. 2. num. 143. Jul. Clarus, §. final. qu. 36. num. 27. Imbert. lib. 3. inſtit. cap. 6. Carond. 7. Pandectar. cap. 13. Chopin. de doman. lib. 2. tit. 7. & conſiſcatio bonorum ob id criminis pertinet ad ſiſcum regium, non ad inferiores dominos; L. quiſquis, C. ad L. Jul. majestat. Guid. Pap. qu. 76. & 341. & Chopin. d. loc.

CAPUT V.

*Vis publicæ ſeu portus armorum cognitio ſpectat ad judicem regium.
Pœna canis ſella ſeu rota.*

MORIBUS noſtris vis publicæ vel portus armorum cognitio ſpectat ad judicem regium, nec in ea clericis prodeſt exceptio fori; Jo: Faber in L. ad dictos, C. de Episcop. audient. Guid. Pap. qu. 437. Benediçt. in cap. Raynut. verb. & uxorem, deciſ. 2. num. 144. Chaffan. in conſuet. Burgund. Rubr. *Si au-*
Tom. I. R

oun commet simple larcin. in verb. *s'il n'a grace*, num. 80. Jul. Clarus, §. *fin.* qu. 36. num. 26. Belluga in specul. de proposit. princip. §. dubitatur num. 3. Covarruv. pract. qu. cap. 33. Imbert. lib. 3. instit. forens. cap. 6. Ratio hujus regulæ duplex est: Prior quia gestatio armorum clericis interdicta est, ex conc. Pictaviens. cap. 2. de vita & honest. cleric. can. clerici, can. quicumque, 23. qu. 8. Clerici arma gestantes post trinam monitionem amittunt privilegium fori; cap. in audientia, cap. contingit, de sentent. excommunicat. Etiam privatis interdictur usus armorum; L. unic. C. ut armor. usus infcio Principe interdictus sit, & constit. Frederici de pacis violatoribus. Immo in Gallia solis nobilibus licet gladio accingi, nisi in itinere ob tutelam corporis, Guaterus Ligurin. lib. 1.

*Quoslibet ex humili vulgo, quod Gallia sadum
Judicat, accingi gladio concedit equestri.*

Burkard. de casib. monast. S. Galli cap. 7. *Ministeriales optimos manus curiarum nostrarum negligebant, cellerarii ecclesie jura villicationis in modum beneficiorum habere contendebat, & contra consuetudinem quidam ex ipsis more nobilium gladium cingebant.* Alia ratio est, quia Principis maxime interest, vim publicam, quæ armis infertur, hominibus ad hoc coactis & manu militari, compesci, ne publica pax perturbetur; L. nam salutem ff. de offic. præfect. vigil. cap. 1. de prohib. feud. alienat. cap. 1. de pace tenenda in usib. feudor. Tamen consuetudo, qua utimur, excessit modum constitutionum regiarum & imperialium; constitutione Friderici I. de pace violata, quæ pertinet tam ad clericos quam ad laicos, clerici si publicam pacem vi & armis perturbaverint, habent suum judicem Episcopum, & ab eo puniuntur privatione officii, vel beneficii ecclesiastici; hoc uno reservato judici seculari, quod multa viginti librarum addicitur comiti seu judici, in cujus territorio delictum commissum est. Frequens est apud Germanos, ut multa aut pars multæ tribuatur judici etiam ecclesiastico; conc. Tribur. can. 5. can. omnes, 17. qu. 4. Ex consuetudine Gallicana & Germanica quoad laicos, poena perturbatæ pacis in nobilibus viris est circumferre canem humeris in proximum usque comitatum, in plebeis vel rusticis sellam ante poenam capitis, Otto Frising. de Gest. Frideric. lib. 2. cap. 28. *Denique vetus consuetudo pro lege apud Francos & Suevos inolevit, ut si quis nobilis ministerialis vel colonus caram suo judice pro hujusmodi excessibus reus inventus fuerit (subde turbata pace absente Principe) antequam mortis sententia puniatur, ad confusionis suæ ignominiam, nobilis canem, ministerialis sellam, rusticus aratri rotam de comitatu in proximum comitatum gestare cogatur.* Quod metro non ineleganter expressit Guater. lib. 5.

*Quippe vetus mos est, uti si quis Rege remoto,
Sanguine, vel flamma, vel seditionis aperta
Furtive seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat, ante gravem quam fuso sanguine poenam
Excipiat, si liber erit, de more vetusto
Impositum scapulis ad contigui comitatus
Cogatur per jura canem confinia ferre,
Sin alius sellam.*

Hoc poenæ genus subiit Otto Comes Palatinus, ut patet, ex his quæ sequuntur, apud Ottonem Frisingensem & Gunterum: Eadem poena multatus Eberhardus Comes ob pacem violatam; Witrichind. rer. Saxonie. lib. 2. *Quæ presumptione Rex (is erat Henricus I. Imp.) audita, condemnavit Eberhardum centum talentis, estimatione equorum, omnesque principes militum, qui cum ad hoc facinus*

mae iurabant, dedecore canum, quos portabant usque ad urbem regiam, quam vocamus Magdeburg. Imo & præter poenas civiles, violatores pacis excommunicatione multantur, & eo nomine ecclesiis locorum interdictitur; Ivo Carnotens. epist. 266. Suasit enim Hugo filius Gervasii propter violatam pacem se esse injuste excommunicatum, & terræ patris sui injuste divinum officium esse interdictum. Constitutione B. Ludovici ann. 1254. si clerici deprehensi fuerint arma gestantes, arma quidem eis adimuntur a iudice regio, sed statim traduntur suo iudici multa pecuniaria puniendi: quod si iudex ecclesiasticus rem neglexerit, captis pignoribus compelluntur ad emendam seu multam luendam.

CAPUT VI.

Latrocinii questio pertinet ad iudicem regium. Idem cognoscit de incendiariis.

LATROCINIUM a nostris refertur inter casus privilegiarios, cuius notio omnino non pertinet ad iudicem regium etiam in clericis, quod satis ferendum videtur duplici ratione. Prior est, quia latrocinium est furtum atrocius, quod per vim committitur in via publica, in mari, aut in domibus; auth. sed novo, C. de servis fugitivis, Hieronym. in Osee cap. 7. *Fures insidiantur, & occulta fraude decipiunt; Latrones audacter aliena diripiunt*: & Augustin. de civit. Dei lib. 4. cap. 4. *Remota iustitia quid sunt regna, nisi magna latrocinia; quia & ipsa latrocinia quid sunt, nisi parva regna*. Et hoc est quod nostris dicitur *Vol*, a verbo, involare, quod idem sonat ac per vim eripere, ut in L. 6. ff. de incend. ruin. naufrag. *Aut vela conscinduntur, aut anchora involantur de mari*. Plin. lib. 9. cap. 59. de piscatore Anthiz piscis: *Singulos involat verius quam capit*; Optat. lib. 4. advers. Donatist. *Numquid de subducto vestimento, aut de involato gremio, aut de aliquibus rebus, que ablata, vel lucra vel damna inter homines faciunt*. Et Catull. *Remitte pallium mihi meum, quod involasti*. Publicarum autem viarum cura & securitas pertinet ad Principem; L. 1. §. summa, ff. de his qui effud. Tum quia latrocinio publica pax perturbatur, ac pacis tuendæ causâ Principis interest maxime regionem latronibus & grassatoribus purgari: & hoc maximum fuit studium Augusti finito bello civili, pace terra marique parata, & post eum Tiberii, grassatores cohibere militum stationibus per congrua loca dispositis; Tranquill. in August. cap. 32. *Grassatorias dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit*. Et idem in Tiber. cap. 37. *In primis tuenda pacis a grassaturis ac latrocinis, seditionumque licentia curam habuit, stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit*. Quod secuti Imperatores optime institutum servaverunt; Tertull. Apologetic. cap. 2. *Latronibus vestigandis per universas provincias militaris stasis sortitur*. Et qui præponebantur perquirendis latronibus ἀγοράρχαι dicti, idest pacis præfecti; L. Divus Hadrianus, ff. de custod. reor. L. unic. C. de Irenarchis; vel latrunculares; L. solemus, ff. de iudic. Hinc pacis ab Augusto orbi terrarum datæ clarissimum argumentum ponitur, quod terra marique latrocinia sustulit; Strabo lib. 3. *πρότερον δὲ καὶ ἡ νῆον εἰρήνη σὺν ληστειῶν καταλυθέντων, ὥδ' ἡ σύμ-πασα ὑπάρχει τοῖς πολιορκουμένοις*. In mari nunc pax est abolitis latrocinis: itaque summa est navigantibus securitas. Et constitutione Friderici I. de pacis violatoribus comprehenduntur latrones & incendiarii, de quibus mox dicendum.

Incendium etiam censetur inter casus privilegiarios; quia incendiarii latronibus conjunguntur, utrique publicæ pacis conturbatores existunt, & iisdem poenis, idest poenis capitis afficiuntur; L. capitalium, §. incendiarii, ff. de poen. L. qui ædes, de incend. ruin. naufrag. Incendii casum altæ iustitiæ & Comitibus, qui eam exercent, tribuit constitutio Friderici: *Quod si aliquis in ducatu alicujus incen-*

R ii

* lege, νῦν
* adde, πα-
ρών

dium fecerit, ipse proscriptum pronunciet, ac deinde justitia sua auctoritate proscribat: id ipsum faciant Marchiones, Palatini, Comites, Landgravi & Comites alii, nec alicui eorum liceat talem absolvere, nisi Domino Imperatori. Et olim tempore D. Jo: Chrysostomi cum ecclesia Constantinopolitana incendio deflagrasset, de incendiariis quaestio habita est a praefecto urbi, etiam adversus clericos falso ad invidiam Chrysostomi insimulatos, nimirum Eutropium lectorem, Tigrinum presbyterum, & nobilem virginem Olympiadem diaconissam; Sozomen. lib. 8. cap. 24. Nicephor. lib. 13. cap. 23. & 24. Et ubi jurisdictio ecclesiastica convalluit in Normannia, quæ tum erat ditionis Anglicæ, & clerici suo judici redditi sunt constitutione Ricardi I. Regis Anglorum, excepti sunt tres casus homicidii, furti & incendii; Matt. Westmonaster. ad ann. 1190. *Circa illos dies, annuente Rege Richardo, liberata est ecclesia Normannica a longo servitutis iugo, quo premebatur, quod scilicet nulla occasione a secularibus capientur clerici potestatibus sicut consueverant, nisi pro homicidio, furto, incendio, vel hujusmodi enormi flagitio.* Denique in toto jure Gallicano, Imperii meri, quod vocant altam justitiam, sunt latrocinium & incendium; Stylus parlament. cap. 31. In terra consuetudinaria Franciæ aliqui casus non reputantur de alta justitia, nisi tres, incendium, raptus, & murdrum; de quo videndas Chopin. de doman. lib. 2. tit. 7. num. 12.

CAPUT VII.

An incestus spiritualis sit commune delictum, an privilegium. De stupro vestalium judicium fuit penes Pontifices.

AN incestus spiritualis sit commune delictum, an privilegium, varie judicatum. Hujusmodi flagitium privilegium esse, & regio foro vindicari placuit senatui Rhedomenfi ex Bellordeo controversi. lib. 9. cap. 11. quem lubens secutus est Fetret. lib. 8. cap. 2. num. 13. Fautores hujus sententiæ movet enormitas criminis, ne quidem nominandi inter fideles, quod delictum presbyteri cum muliere vel puella subdita poenitentiae causa, est incestus spiritualis; parochus enim patris loco fungitur, dum sacramentum baptismi & alia quibus renascimur in gratiam, ministrat, & concubitus cum muliere poenitente non minus grave est, quam cum filia spirituali, eundemque poenitentiae modum recipit; can. non debet, 30. qu. 1. Adeoque nefaria & horrenda visa est clerici libido cum muliercula poenitente, ut poenitentiae usus a Nectario Episcopo sublatum sit in ecclesia Constantinopolitana, quod mulier ingenua & nobilis publice confessa sit foedam sibi consuetudinem fuisse cum diacono, dum poenitentiae causa versaretur in ecclesia; Socrat. lib. 4. cap. 19. Idem videtur dicendum multo magis de stupro cum virgine Deo dicata: Si quis Ascetiam, idest monacham corruperit, vel sollicitaverit, capite plectitur, bonaque ejus monasterio vindicantur, & mulier cum suis rebus cautiori, idest districtiori monasterio traditur, ex nov. Justin. 123. cap. 43. quam Gratianus intexuit in can. si quis rapuerit, 27. qu. 1. Eoque atrocius est hujusmodi delictum, quod non unum est crimen, sed triplex; primum est incestus; can. virginibus, ead. caus. & qu. Cyprian. epist. 62. *Quid Christus Dominus & Judex noster, cum virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suae destinatam, jacere cum altero cernit, quam indignatur & irascitur? & quas poenas incestis ejusmodi conjunctionibus comminatur?* Cur incestus? Quia virgo Deo dicata est mater spiritualis tanquam sponsa Christi, qui est pater noster; can. qui abstulerit, 12. qu. 2. & hac significatione Græcis ἀμύας dicitur; Pallad. histor. Lausiæ. cap. 42. εὐλογέσον μὲ ἀμύα. Et πον: αὕτη γὰρ ἐστὶ ἀμύας ὑπο γάρ

καλοῦσι τὰς πνευματικὰς μητέρας. *Benedic Amma*. Hæc enim est Ammas, sic enim vocant matres spirituales. Sic præpositæ virginum, matres vocantur; Optatus Milevitan. lib. 2. advers. Donatist. *Invenierunt matres, quas de castimonialibus fecerunt mulieres*; Augustin. epist. 109. *Præposita tanquam matri obediat*. Sic sacerdos, qui virginem consecravit, si eam vitiaverit, incestum committit, utpote pater spiritualis; Optatus, lib. 2. *Super memoratus felix inter crimina sua & facinorosa nefanda, ab eo comprehensa puella, cui mitram ipse imposuerat, a qua paulo ante pater vocabatur, nefarie incestare minime dubitavit*. Secundum, in eo crimen est adulterium: Adulterium enim committitur in virgine Deo dicata, quæ est sponsa Christi; Basil. ad Amphilocho. can. 18. Gloss. in d. can. virginibus; Ambros. ad virginem lapsam, cap. 5. *Nam si inter decem testes confectis sponsaliis, nuptiis consummatis, quævis femina viro conjuncta mortali, non sine magno periculo perpetrat adulterium; quid quod inter innumerabiles testes ecclesia coram Angelis & exercitiis cali facta copula spiritualis per adulterium solvitur*. Incestum magis quam adulterium contrahi dixit Hieronym. lib. 1. advers. Jovinian. *Virgines enim, quæ post consecrationem nupserunt, non tam adulteræ sunt quam incestæ*. Eodem scelere committitur etiam sacrilegium, quia virgo professa est vas Deo sacratum; d. can. virginibus, & ibi Gloss. Marcus decil. 964. part. 1. Adulterium simul & sacrilegium inesse dicitur in epistola Episcoporum in causa Piæstaviensis monasterii B. Radegundis apud Gregor. Turonens. lib. 9. cap. 39. *Si fortassis Christo relicto homini voluerit nubere, diabolo captivante, non solum ipsa, quæ refugit, sed etiam ille, qui ei conjunctus est, turpis adulter, & potius sacrilegus quam maritus: vel quisquis, ut hoc fieret, venenum magis quam consilium ministravit, simili ultione, sicut de illa dictum est, celesti judicio, nobis optantibus, percellatur; donec separatione facta, per competentem execrandi criminis poenitentiam, a loco, quo egressa fuerat, recipi meruerit & adnecti*: Imo & quartum facinus in eodem conjungitur, nimirum apostasia: unde virgines, quæ semel professam virginitatem infringunt, dicuntur prævaricari; synod. Ancyran. can. 18. in can. quotquot, 27. qu. 1. *Quotquot virginitatem pollicitam prævaricata sunt, professione contempta, &c.* Græcum ἀδικοῦσι τῷ ὑπαγγελίῳ; synod. Arausican. I. can. 28. *In utroque sexu desertores professæ castitatis, prævaricatores habendi*.

Stuprum virginis consecratæ longe adulterio gravius esse optime probatur hoc argumento, quod lege Julia adulterium non erat capitale, at poena stupri Vestalis erat capitalis, nempe vivæ in terram defodiebantur; Augustin. de civit. Dei lib. 3. cap. 5. *Nam & ipsi Romani antiqui, in stupro detectas Vestales sacerdotes vivas etiam defodiebant; adulteras autem feminas quamvis aliqua damnatione, nulla tamen morte pledebant: usque adeo gravius severiusque vindicanda putabant adyta divina, quam humana cubilia vindicabant*. Et quod culpam virginis magis execrabilem & regio cognitore dignam efficit, est, quod in eam incidit vis publica, & claustrum effractio, quæ regio judici olim concessa etiam in causa Piæstaviensis monasterii; de quo Gregor. Turonens. lib. 10. cap. 15. Verum si rem maturius perpendamus, atrocitas criminis non est idonea causa, propter quam Episcopus amittat jurisdictionem propriam; quia ecclesia habet poenas canonicas in ultionem hujusce criminis. Incestus spiritualis poena est in Episcopis & presbyteris, & poenitentia quindecim vel duodecim annorum pro distinctione ordinum; d. can. non debet: in laicis excommunicatio & publica poenitentia; d. can. virginibus. Sub Regibus primæ stirpis Leubovera abbatissa monasterii sanctæ Crucis Piæstaviensis a Chrodiel di una e sacris virginibus filia Chariberti insimulata apud Episcopos, quod virum sceminea veste amictum in obsequio haberet; Gregor. Tur. loco proxime laudato: *Tunc residentibus sacerdotibus, qui aderant super tribunal ecclesiæ, adfuit Chrodiel di multa in abbatissam jactans convicia cum criminibus, adferens eam virum habere in monasterio, qui indutus vestimenta muliebria pro femina haberetur, cum esset vir manifestissime declaratus, atque ipsi abbatissa sa-*

*mularetur afflicte. Nec invidiosum, quod obtinuit Episcopus de probro sacramen-
virginum cognoscere: nam & Pontifices de pollutis vestalibus poenas sumebant;
Dionys. Halicarnass. lib. 2. τιμωρίαι τῶν ἐπὶ τοῖς ἀμαρτανόμενοις κείνται, μεγά-
λαι, ὧν ἰζήσεσθαι τοὶ καὶ κολασαί κατὰ νόμον αἰσὺν οἱ ἱεροφάνται. *Pœne delinquen-
tibus graves constituta, quarum arbitri & exactiores sunt ex lege Pontifices. De
incestu causam dixit apud Pontificem Maximum, assidente collegio Pontificum,
Posthumia virgo Vestalis ob mundio rem cultum in suspicionem adducta; Livius
lib. 4. Eodem anno Posthumia virgo Vestalis de incestu causam dixit, crimini ob-
noxia ob suspicionem propter cultum amantionem, ingeniumque liberius, quam vir-
ginem decet, parum abhorrens famam, ampliata deinde absolutam, pro Collegii
sententia Pontifex maximus abstinere jocis, colique sancte potius quam scite iussit.
Eodem iudicio damnata Minucia Vestalis; idem Livius lib. 8. Minucia Vestalis
suspecta primo propter mundio rem cultum, insimulata deinde apud Pontifices
ab indice servo, cum decreto eorum iussa esset sacris abstinere familiamque in po-
testate habere, facto iudicio viva sub terram ad portam collinam dextera via stra-
ta defossa. A Domitiano jure Pontificis Maximi damnata & Cornelia Vestalis,
adhibito collegio Pontificum; Plin. lib. 4. epist. 11. Cum Corneliam maximam Ve-
stalem defodere vivam Domitianus cupisset Pontificis Maximi jure, seu potius im-
manitate tyranni, licentia Domini, reliquos Pontifices, non in regiam, sed in
Albanam villam convocavit. Aliis placet stuprum a laico illatum sacræ Virgini,
esse crimen mixtum, idest utriusque fori, ut sacrilegium, & præventioni locum
esse; Aufser. de potestat. sæcul. regul. 4. fallent. 11. Nuper tamen senatus To-
losanus iudicavit commune id esse delictum, & virgo professæ cujus nomini pa-
cimus, stupri insimulata, reddita est iudici regulari.**

CAPUT VIII.

Incestus simplex & sodomia sunt fori ecclesiastici in clericis.

INCESTUS simplex an sit delictum commune, an privilegiarium, quaesitum est.
Quibusdam placuit incestum foro sæculari concedi propter enormitatem flagi-
tium, incestus enim est gravissimum crimen jure gentium prohibitum; L. si adul-
terium, §. quare, ff. ad L. Jul. de adulter. Et hoc est quod ait Papinianus in
L. ult. ff. de condict. sine caus. jure gentium incestum committi, idest culpam
ob prohibitionem ipsius, quæ proficiscitur ex jure gentium, quia natura seu natu-
ralis ratio hujusmodi commixtionem abhorret: quam ob causam etiam Persis &
Macedonibus incestum exprobrat Tertullian. Apologetic. cap. 9. *Persas cum suis
matribus misceri Ctesias refert: sed & Macedones suspecti, quia cum primum
Oedippum tragediam audissent, videntes incesti dolorem, ἐμυον, dicebant, αἰ τὸ
μυστήρ.* Incesti crimen adulterio gravius; d. L. si adulterium, §. nonnunquam,
can. adulterii, 32. qu. 7. ideoque incesti poena est capitalis; d. L. si adulterium,
& ibi Barthol. quod jus repetendum est, ex 12. tabulis; M. Tull. 2. de legib.
Incestum Pontifices supremo supplicio sanciunt. Incesti matrimonii minor est poe-
na, nimirum confiscatio bonorum & deportatio, cinguli spoliatio & verberatio,
si viles sint personæ; auth. incestas, C. de incest. nupt. Enormia autem flagitia
potius per mundi iudices, quam per Antistites & rectores ecclesiarum vindican-
tur; can. sunt quædam, 23. qu. 5. Incestus tamen nequaquam est extra metas ju-
risdictionis ecclesiasticæ: Primo, licet incestus gravior sit, non effugit jurisdictio-
nem ecclesiasticam, quia ecclesia suas habet poenas in ejus ultionem, & re co-
gnita, quia impares habet poenas, reus tradendus est iudici sæculari puniendus;
cap. cum non ab homine, de iudic. cap. novimus, de V. S. Secundo, discipli-
næ

ae ecclesiasticae interest etiam in gravioribus clericos non eripi iudici ecclesiastico, ne eorum culpa lateat proprium iudicem, & observantia proprii iudicis clerici facilius in officio, & obsequio contineantur. Tertio, incestus non numeratur inter crimina privilegiaria, quorum censum habuere Gallicani scriptores. Hoc religionis sensu æquior ecclesiasticae disciplinae arbiter senatus Tolosanus constanter iudicavit, incestum commune delictum esse in clericis suo, idest ecclesiastico iudici reddendum: Ita solemniter iudicatum anno 1642. 9. maii perorante Nicolao Parisotio celeberrimo avvocato in causa Rodulphi Regis præpositi Ugentensis, adulterii & incestus inculati; Idemque ante iudicatum anno 1636. 15. aprilis in casu Puteoli presbyteri, qui de incesto reus factus erat apud Convenarum Episcopum.

De sodomia pariter disputatum est an commune delictum esset, an privilegiarium. Qui privilegiarium asserunt, quos inter Feuret. lib. 8. cap. 2. num. 14. moveatur atrocitate criminis, quod tanto gravius est incesto, quanto incestus gravius est adulterio, quod contra naturam committatur; d. can. adulterii, unde extraordinariae voluptatis nomine intelligitur, can. in eo fornicator, 32. qu. 4. Eodem movet, quod sodomiae poena est capitis; L. cum vir nubit, C. ad L. Jul. de adulter. nov. Justin. 77. ut non luxurientur homines contra naturam; Marc. tom. 1. qu. 508. Hac lege Hugo Spenferius unus e primoribus Anglicis iudicio Baronum Angliæ ob sodomiam & hæresim capite damnatus memoratur a Frossardo vol. 1. cap. 14. Sodomiae & poena ignis; Albert. Argentines. in chron. *Mediolanensis quendam de sodomia damnatum ducere edecreverant ad cremandum, ut Alemanni egredientibus ad videndum, clausis portis Regem occiderent desolatam.* Verius tamen est sodomiam in clericis esse fori ecclesiastici, quia sapit hæresim; ex quo Bugeris seu Bugrii & hæretici promiscue accipiuntur. Notum est quod scripsit Frossard. vol. 4. cap. 7. de Betisacio quæstore Joannis Ducis Bituricensis, qui peculatus delatus, se ultro fassus est Bugerem & hæreticum, quo declinaret iudicem sæcularem: quo audito statim redditus est officiali Biterrensi. Eodem & jure clericus, qui polluit statuam muliebrem, quod est turpissimum sodomiae genus, a iudice ecclesiastico depositus, & in perpetuum ergastulum trusus est; Ivo Carnotens. epist. 166. *De presbytero, qui in statua feminea sacramenta ecclesiastica profanavit, breviter respondeo, quia ut sacrilegus & idololatra iudicandus est, quem si tractare vultis secundum censuram canonicam, oportet, ut adhibitis vobis aliis quinque Episcopis, publice detractis sacerdotalibus indumentis, per singulos eum gradus deponatis, & depositum perpetuo carcere damnetis, aut in æternum exilium detrudatis.* Et quod clericum sodomiticum ab officiali ad laicum iudicem revocatum, & sententia ipsius ultimo supplicio affectum ex Thvano refert auctor Pontificiae jurisdictionis historiae lib. 4. cap. 3. num. 11. non usquequaque convellit jurisdictionem ecclesiasticam; idem enim fatetur iudicem laicum hunc ad se non prius revocasse, quam, semel & iterum interpellato, ordinario cessante.

C A P U T IX.

An questio raptus sit fori ecclesiastici quoad clericos.

AN raptus sit crimen civile, & ipsius cognitio spectet ad iudicem sæcularem an ecclesiasticum, quæsitum est. Ubi agitur inter laicos, nihil est quod dubitetur esse crimen civile, & spectans ad iudicem sæcularem; L. raptores C. de episc. & cleric. L. unic. C. de rapt. virgin. nov. Justin. 143. & hoc satis intelligimus ex genere poenæ, quæ est capitis & publicationis bonorum; d. L. raptos.

res : alias si ecclesia ratione peccati cognosceret de raptu inter laicos , facile ei liceret evacuare jurisdictionem temporalem , quod ferendum non esset ; Cyn. & Bald. in auth. clericus , C. de Episc. & cleric. Marc. qu. 2. vol. 1. & qu. 462. vol. 2. Etiam quoad clericos videtur idem dicendum , raptus cognitionem esse judicis secularis , quia raptus non committitur sine vi publica , quæ omnino est fori regii , & in eo offenditur libertas eligendi matrimonii , quæ maxime spectat ad rempublicam ; L. Titio centum , §. Titio centum 1. ff. de condit. & demonst. & ita delicatula est , ut nuptias etiam rescripto Principis conciliari vetetur ; L. unic. C. si nupt. ex rescript. petant , conc. Paris. 1. can. 6. can. nullus , 32. qu. 2. Symmach. lib. 1. epist. 4. Cassiodor. 7. var. 40. 46. Jurisdictioni tamen ecclesiasticæ suas esse partes in cognitione raptus tam in clericos quam in laicos argumento est , quod raptus poena in clericis est depositio , in laicis excommunicatio , ex conc. Chalcedonens. can. 17. can. eos qui , can. de puellis , 36. qu. 2. can. statutum , 27. qu. 2. quod jus altius repetendum quam e concilio Chalcedonensi : raptorem enim puellæ se excommunicatum denunciasse , & locis quibuscumque susciperetur cum rapta sacris interdixisse indicat Basil. epist. 244. Ejusdem argumenti est , quod suscepti ex raptore cum rapta arcentur a sacris ordinibus , nisi cum eis dispensetur ob necessitatem , vel utilitatem ecclesiæ , & meritorum prærogativam ; synod. Meldens. can. 64. Inde divisus tribunalibus de raptu cognitum per judices seculares & ecclesiasticos , ubi Balduinus Comes Juditham Caroli Calvi filiam sine assensu patris duxit uxorem , cum raptore legibus actum , & postquam is lege Francorum , idest civili judicio damnatus esset ; idem sententia Episcoporum diris excommunicationis proscriptus , desiderante Rege ; capitul. Carol. Calvi tit. 30. cap. 5. *Filiam nostram Judith viduam , secundum leges divinas & humanas sub tuitione ecclesiastica , & regio mundeburdo constitutam , Balduinus sibi furatus est in uxorem , quem , post legale judicium , Episcopi regni nostri excommunicaverunt secundum sacros canones , & diffinitionem sancti Gregorii Papæ , qui dicit , &c.* Quæstio raptus non est aliena a judice ecclesiastico , quia annexa est quæstioni matrimonii : verum quæstio raptus est præjudicialis , idest prius de ea quæritur , quam judex ecclesiasticus attingat causam matrimonii , ex constit. Melodunens. artic. 25. Jo: Paponius , in syntagmat. arrest. tit. de raptu , arr. 2. Carond. 1. pandect. cap. 13.

CAPUT X.

Crimen falsæ monetæ , & crimen falsi cujus sint fori .

CRIMEN falsæ monetæ est privilegium de jure ; quia vitio monetæ crimen læsæ-majestatis committitur , & poena capitis irrogatur ; L. quicumque , ff. ad L. Cornel. de fals. L. si quis nummos , C. de fals. monet. Nimirum jus cudendæ monetæ est de regalibus ; cap. unic. quæ sunt regalia in usib. feudor. cap. quanto , de jurejur. Ob id Ariandrum Ægypti præfectum capite punit Darius Rex Persarum , quod , æmulatione nummi aurei a se fusi , argenteum cudisset ; Herodot. lib. 4. Perennium , unum e carioribus amicis , morte multavit Commodus , visis nummis ejus vultu signatis ; Herodian. lib. 1. Et quidem jus cudendæ monetæ Imperatoribus ita proprium fuisse notum est , ut vel ipsi Persarum Reges nummi aurei sua imagine insignis cuspione abstinerent , & primi omnium Francorum Reges , sprete majestate Imperii Romani , nummum aureum sua imagine signarint : Procop. de bello Gothic. lib. 3. Hac de cauta Mediolanenses pactis conditionibus pacis Friderico I. jus cudendæ monetæ & alia regalia remisere ; Guntherus Ligurini lib. 8.

At

*At primum Ligures super hoc a Rege rogati
Vestigal, portus, cudenda jura moneta,
Cumque molendinis telonia, flumina, pontes,
Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolitium certo sub nomine censum,
Hæc Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.*

De quo & Radevicius meminit lib. 1. de gest. Frideric. cap. 41. Ut vero falsæ monetæ vitio occurreretur, extra conspectum Principis, monetam, idest officinam monetæ, alio loco esse, quam in palatio, vetuit Carolus Magnus; qua de re præter capitular. 18. lib. 2. extat aliud ejusmodi a Jacobo Sirmondo editum. *Ut in nullo loco moneta percutiatur, nisi ad curtem: & illi denarii palatini mercantur, & per omnia discurrant.* Et post eum Carolus Calvus capitul. 31. art. 12. *Sequentes consuetudinem prædecessorum nostrorum, sicut in illorum capitulis invenitur, constituimus, ut in nullo loco alio in omni regno nostro moneta fiat, nisi in palatio nostro, &c.* Hinc & cognitio criminis adulterinæ monetæ pertinet ad judicem regium, non ad judices inferiores; Chopin. de doman. lib. 2. tit. 7. num. 17. 18. Et bona damnatorum ob crimen falsæ monetæ addicuntur fisco regio, non inferiori domino temporali; L. 1. C. de bon. vacant. lib. 10. Chopin. eod. loc. num. 13. Guid. Pap. qu. 76. Bodin. 1. de repub. cap. 10. Non delunt tamen jurisdictionis ecclesiasticæ vestigia in judicio hujusce criminis in clericos. Clericum falsæ monetæ reum ab ordine & beneficio deposuit Ivo Carnotensis Episcopus, & cum reus appellasset ad Urbanum II. Pontificem, & litteras absolutionis per subreptionem ab eo eliciisset, amarulentam hac de re scripsit epistolam ad Pontificem, quæ est 25. cujus ecce particula: *Hoc ideo suggero sanctitati vestræ, quia quidam clericus nostræ urbis, falsis delationibus aures vestræ pietatis jam secundo pulsavit dicens, se per conjecturas accusatum, & de sola suspitione proscriptum. Sed causa illa, propter quam a clero separatus est, tam manifestis indiciis est revelata, tam certa accusatione publicata, tam evidenti exitu comprobata, ut nemini, non tantum civium, sed etiam comprovincialium dubium sit, quin in domo sua falsam monetam fabricari fecerit & in quadam ecclesia ejusdem præpositura, quam ei Gaufridus vendiderat contra voluntatem omnium fratrum. Hoc publicum facimus, & quadam ejus horrenda flagitia, Deo volente, vera esse probabo suo tempore in vestra præsentia. Ideo sacramentum, quod mihi obtulit, intuitu caritatis nolui suscipere, sciens eum peccatum perjurii peccato prioris velle superponere: tamen propter reverentiam vestræ paternitatis, ad quam confugerat, quamvis dolose, interim volui ei redditus unius præbendæ integerrime dare, & cibum mecum in mensa, donec possem de hoc negotio in præsentia vestra agere, & consilio vestro, quæ restituenda viderentur, misericorditer restituere.* De quæstione falsi, incidente in contractu regio signo munito, cognitio quoque pertinet ad solum judicem regium: licet enim quæstio falsi incidens liti civili sortiatur eundem judicem, quem lis principalis; L. si lis pecuniaria, C. ad leg. Cornel. de fals. L. quoties, C. de judic. tamen si falsum committatur in contractu regio signo sancito, cognitio est solius judicis regii, quod eo potissimum injuria fiat majestati Principis; Chopin. loco modo laudato, num. 51. Imbert. lib. 3. institut. cap. 6. Clericus etiam falsum deponens apud judicem sæcularem, ex delicto eum judicem sortitur, licet alias incompetentem; L. nullum, & ibi Gloss. C. de testib. quod in Gallia servari quoad pœnam pecuniariam tradunt Aufser, de potest. sæcular. reg. 1. fallent. 2. Benedict. in cap. Raynut. in verb. & uxorem decis. 2. num. 142.

CAPUT XI.

Infractio salvæ-gardie regia pertinet ad iudicium regium.

INTER privilegialia crimina censetur & infractio salvæ-gardie, idest commissum in fraudem tuitionis seu securitatis cuiusdam concessæ a Principe; veluti si quis positus sub custodia regis vulneratus vel occisus sit, vel damno affectus in rebus suis, quia in eo majestas Principis offenditur. Salvæ-gardia est proprium beneficium Principis, tum quoad res, tum quoad personas; solius Principis est imponere titulos prædiis alienis, vel vela regia suspendere ad securitatem prædiorum; L. 1. & 2. C. ut nemo privat. titul. præd. imponat, vel vela regia suspendat. Eadem sunt, quæ cortinæ regie; Ambrosio epist. 33. *Dum hæc tracto, suggestum est mihi cortinas regias esse collectas, refertam autem populo basilicam, præsentiam mei poscere.* Et mox: *Exactus est totus ille dies in mænore nostro, scisse tamen ab illudentibus pueris cortinæ regie.* Adeo propria erat Principis huiusmodi impositio titulorum seu velorum regionum, ut non liceret privatis potentiorum nomine titulos prædiis imponere; L. unic. C. de his qui potentior. nomine titul. prædiis affigunt. Hac de re Augustin. in psalm. 21. ubi affatur hæreticum: *Quid ad defensionem possessionis tuæ titulos Christi posuisti? Nomen hoc faciunt nonnulli in domo sua? Ne domum ipsius invadat aliquis potens, ponit ibi titulos potentis, titulos mendaces: ipse vult esse possessor, & frontem domus suæ vult de titulo alieno muniri; & cum titulus lectus fuerit, conterritus quis potentia nominis, absteat se ab invasione.* Et idem de verbis Domini Sermone. 62. *Hæretici & schismatici de furtis Dominicis peculia sibi fecerunt, & greges non Christi, sed suos contra Christum pascere voluerunt. Plane in ipsis depredationibus suis titulum illius posuerunt, ut præda ipsorum quasi defenderentur per titulum potentis. Quid facit Christus quando tales convertuntur, qui foris ab ecclesia titulum ejus baptismatis acceperunt? Ejicit prædatorum, titulum non deponit, & possidet domum; quia invenit ibi titulum suum.* Ecclesiæ interdicta est & huiusmodi impositio titulorum prædiis alienis, velut propria Principis; Gregor. 1. lib. 4. epist. 44. ex canon. consuetudo, 16. qu. 6. *Consuetudo nova in ecclesia hac, & valde reprehensibilis erupit, ut cum rectores ejus patrimonii urbana vel rustica prædia juri illius petere posse suspicantur, fiscali more titulos imprimant, atque hoc quod competere pauperibus æstimant, non iudicio, sed manibus defendant.* Idem quoque Pontifex lib. 4. epist. 18. queritur de Stephano Chartulario, quod nomine fisci bona singulorum invaderet, & indicta causa titulos prædiis & domibus imponeret. Idemque lib. 1. epist. 63. quia audisset domum Petronii Notarii Romanæ ecclesiæ a Constantio defensore non jure titulatam, mandavit, ut titulo deposito, domum Theodoræ relictæ Petronii restitueret sine mora. Solius Principis est etiam privatis tuitionem concedere, pro securitate personarum, ne a potentioribus opprimantur; Cassiodor. 4. var. 41. *Sed ne cuiusquam forsitan plectenda temeritas, in te impetus reparare possit audacia, Patricii Albini, salvis legibus, tutio te deputata communiet.* Et hoc apertius elucet ex tuitionis formula, quam idem auctor dictavit, 7. var. 39. Hoc jure in Gallia, qui tuitionem impetrassent a Principe, dicebantur positi in verbo Regis; Gregor. Turonens. lib. 9. cap. 27. de puella, quæ Amalonem Ducem, pudicitie suæ intentantem, necaverat: *Verum etiam præceptionem tribui jussit (Guntchramnus Rex) ut in verbo suo posita, a nullo unquam parentum defuncti illius, in aliquo molestiam pateretur.* Quo pertinet Marculfi formula lib. 1. cap. 24. Pariter Principis est privatis tribuere defensores, quos Græci *ἰνδixες*, cum Episcoporum provisione, idest consilio & assensu,

sensu, ne pauperes a potentioribus conterantur; conc. Carthag. V. can. 9. can. ab Imperatoribus, 23. qu. 3. & capitul. 31. lib. 5. Item Regis est præbere saluum conductum; Ivo Carnotens. epist. 9. ad Philippum I. Regem. *Quicumque autem illi sunt, si conductum bonum mihi, & his qui mecum sunt miseris, ut securi simus in eundo & redeundo, & apud vos morando, paratus sum in presentia vestra amulorum meorum objectionibus respondere.* Et Guill. Brito Philippid. lib. 6.

*Nec saluum præstare viris pendente querela
Conductum, juris ut postulat ordo, volebat.*

Ex consuetudine tamen, Reginz, velut augustæ majestatis participes, tuitionem concessere; Gregor. Tur. lib. 9. cap. 19. *Quoniam Regina Brunichildis in verbo suo posuerat Sichariam.* Inclinate regni statu, etiam Duces & Comites eodem jure usi sunt; Hildebert. Cenomanens. epist. 26. ad quandam Comitissam: *Episcopo Carnotensi conductum, sicut fertur, providisti ad concilium profecturo: quod si ita est, præfata gratia beneficia mihi communices, exoro.* Et Innocent. III. in cap. accedens, 1. ut lit. non contest. de Guillelmo Vicecomite, qui suspectum habebat Comitem Britanniz: *Et licet, inquit, litteras non habuerit de conductu.* Episcopi etiam in negotiis ecclesiasticis idem jus tentarunt; Ivo Carnotens. epist. 50. ad Richerium. Senonensem Arch. *Unde rogo mansuetudinem vestram; ut a Pieveris usque ad vos securum mihi conductum præparetis.* Rebus tamen restitutis, omne jus patrocini publici rediit ad Principem: inde infractio salvæ-gardiæ merito pertinet ad solum judicem regium etiam adversus clericos; Gall. qu. 3. Guid. Pap. qu. 437. Aufrer. de potest. sæcular. super eccles. regul. 1. fallent. 12. Benedict. in cap. Raynut. in verb. & uxorem decis. 2. num. 147. Chassan. in consuet. Burgund. Rubric. *Si aucun commet larcin, verb. s' il n' a grace, num. 81.* Imbert. lib. 3. cap. 6. Bacquet. de jurib. justit. cap. 7. num. 32. Hoc jure Dux Lotharingæ majestatis reus factus apud Carolum VI. quod regia signa, quæ erant apposita in argumentum regis salvæ-gardiæ in loco eminentiore, apud municipium novi Castelli in Lotharingia, sustulisset; Juvenal. de Ursinis in vita Caroli VI. ad ann. 1412. *Et envoya-t-on faire certain exploit audit lieu de par le Roy, dont le Duc de Lorraine seut mal content, & fait prendre des officiers Royaux qui faisoient ledit exploit, & de ceux à la requeste desquels il se faisoit: & encore fait-il pis, car il y avoit des Panonceaux, & escussions aux armes du Roy en la ville qu' on y avoit attachez en aucun lieu en signe de sauvegarde, lesquels il fait prendre & lier à la queue de son cheval, & les traïsnoit, laquelle chose venue à la connoissance des gens du Conseil du Roy, seut delibéré qu' on luy feroit son pceez comme à crimineux de leze-majesté; & seut adjourné à comparoir en personne en la Cour de Parlement, &c.*

C A P U T XII.

*Privilegarii casus sunt, offensio magistratuum officio fungentium,
& infractio regiarum constitutionum.*

PRIVILEGIARIORUM casuum censum implet offensa, quæ per clericos infertur magistratui regio officio suo fungenti, quia ejus injuria spectat ad Principem, L. quisquis, C. ad leg. Jul. majest. & quilibet magistratus potest jurisdictionem suam defendere pœnali judicio; L. 1. ff. si quis jus dicent. Neque hoc invidiosum est, quoniam etiam judices ecclesiasticos, impediētes jurisdictionem suam, propria auctoritate posse punire volunt Pontifices; cap. 1. de offic. delegat. cap. ex par-

S ij

te, de V. S. cap. Romana, de poen. in 6. cap. dilecto, de sentent. excommu-
nicat. eod. De jure si magistratus municipalis servum alienum, honorem orna-
mentaque sua, idest insignia dignitatis petulanter adtentantem, virgis ceciderit,
non tenetur injuriarum; L. item apud Labeonem, §. unde quarit. ff. de injur.
L. 4. C. eod. quia injuriam fecisse non videtur magistratus, qui dignitatis contu-
meliā repellit; Alcon. verr. 3. *Qui potestatem suam in administrando non de-
fenderit, imminuti magistratus veluti majestatis lesa reus est.* Non omittendum
hoc loco, quod memoratur de Severo tum legato proconsulis Africæ, quod, ple-
bejum in ejus amplexum ruentem fiducia antiquæ familiaritatis, flagris ceciderit
cum elogio; Spartian. in ejus vita: *In qua legatione, cum eum quidam muni-
cipium suorum Lepitanus præcedentibus fascibus, ut antiquum contubernalem ipse
plebejus amplexus esset, sustibus eum sub elogio ejusdem præconis cecidit: Lega-
tum populi R. homo plebejus temere amplecti noli.* Hoc jure si clericus quid in-
juria fecerit adversus judicem regium officio fungentem, potest ab eo coerceri;
Aufrer. de potest. sæcular. regul. 1. fall. 14. Chassan. in consuet. Burgund. rubr.
Si aucun commet larcin, verb. s' il n' a grace, num. 82. & seqq. Hujus juris non
inscius Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, cum Henricum II. Regem An-
glorum adversus clericum quemdam ob contumeliā illatam justiciario regni, &
ejus occasione adversus universum clerum valde exasperatum sentiret, publice eum,
ab officio & beneficio in tempus suspensum, virgis cædi jussit, ut Regis animum
emolliret; nec hoc pacto Regi satisfacere potuit eum deposcenti ad poenam cor-
poralem; qua de re auctores vitæ S. Thomæ, lib. 1. cap. 22. *Illud etiam mini-
me prætermittendum, quod circa illud tempus Philippus de Lydrois canonicus ju-
sticiarium Regis quibusdam contumeliis affecerat. Propter quod Rex non solum
adversus ipsum, sed potius adversus totius regni clerum exasperatus videbatur:*
(Solet quippe mox in tantam cujuscvis officii professionem conferri, si quid forte
turpiter, vel enormiter ab aliquibus de professione admittitur.) *Verum querela ad
Archiepiscopum delata, dictus clericus, etiam supra modum delicti, ut vel sic fa-
cilius quiesceret Regis indignatio, est punitus publice, scilicet virgarum discipli-
næ adjudicatus, & per annos aliquot ab omni officio & ecclesiastico beneficio, quod
in regno habebat, suspensus: verum cum Regi non sufficeret hoc, videbatur po-
tius Rex reum clericum ad aliquam poenam corporalem deposcere, &c.*

Privilegiariis casibus accensetur & infractio regiarum constitutionum, maxi-
me earum, quæ spectant ad libertatem regni; puta si clerici delinquant adversus
constitutiones regias, causam dicunt apud regium judicem; Aufrer. in clem. 1.
de offic. ordinar. Imbert. lib. 3. instit. for. cap. 3. num. 1. Hoc jure presbyteri ce-
lebrantes nuptias veritas filiorum-familias sine consensu parentum, conveniuntur
apud judicem regium; Ferson. in consuetud. Burdegals. tit. de dote §. 2. Tran-
sgressionem Donatistarum principalium jussionum ad cognitionem judicis sæcularis
pertinere insinuat Gregor. 1. lib. 5. epist. 63. ad Mauritium Augustum: *Qualiter
autem pietatis vestra serenitas contra Donatistarum flagitiosissimam pravitatem con-
sideratione justitiæ, & sincerissima religionis zelo commota sit, directarum lucidif-
sime tenor insinuat jussionum. Sed venientes viri reverendissimi ex Africana pro-
vincia Episcopi, asserunt ita esse incauta dissimulatione postpositas, ut nec Dei
illic judicium haberetur in metu, nec principales hætenus jussiones sortirentur ef-
fectum. Sed quia causa ipsa sæcularis judicis intererat, eosdem Episcopos ad pie-
tatis vestre existimavi esse vestigia dirigendos, ut per semetipsos serenissimis auri-
bus suggerant, quæ se fatentur pro fide Catholica pertulisse.*

CAPUT

CAPUT XIII.

Crimen conspiracy in Episcopos cujusnam sit fori . Genus criminis olim frequens in Gallia .

DETESTABILE crimen est tam in clericis quam in laicis conspiratio adversus Episcopos, quæ Græcis dicitur *σπάρτια*; conc. Chalced. can. 28. can. conjurationum, 11. qu. 1. Detestabile, inquam, crimen, quod non solum ecclesiasticæ, sed etiam sæculares damnant leges; can. conspiracy ead. caus. & qu. Nimirum hujus flagitii poena in clericis est depositio, in laicis excommunicatio; dict. can. conspiracy. In laicis proscriptio bonorum, & ultimum supplicium: Ex constitutione enim Honorii, clerici prohibentur illicita & tumultuosa conventicula celebrare, etiam extra ecclesiam in privatis ædibus, proscriptio domus periculo imminente domino ædium, qui eos susceperit; L. conventicula, C. de Episc. & cleric. Et constitutione Marciani vetitum est, ne seditio vel tumultus, vel exclamatio fiat in ecclesiis sub poena ultimi supplicii; & si tumultus moveatur in ecclesiis, liceat adire judicem, & legitimum exposcere præsidium; L. denunciamus, de his qui ad eccles. confug. Persæpe hujusmodi tumultus in ecclesiis suborti occasione electionis Episcoporum, in qua plebs in varias partes, distracta plerumque profliebat ad tumultus & cædes, uti sædo exemplo evenit in electione Damasi Pontificis facta, competente Ursicino: qua de causa multi e fautoribus schismatis supplicio affecti a Maximino præfecto urbis; de quo Ammian. lib. 27. & Socrat. lib. 4. cap. 20. Et ob eandem causam, forte ut vitaretur seditio & tumultus in electionibus, plebem arceri ab electione Episcoporum voluit synod. Laodicen. can. 13. can. non est permittendum, 63. dist.

Conspiracy in Episcopos crimen eo gravius puniendum fuit, etiam adhibito judicio sæculari, quod fuit frequentius maxime in Gallia; Callixtus epist. 2. ad Episcopos Galliarum, ex d. can. conspiracy: *Conspiracy crimina vestris in partibus vigere audivimus, & plebes contra Episcopos suos conspirare nobis manifestum est, &c.* Inde, ut consuleretur securitati Episcoporum, synod. Wormatiens. can. 74. repetiit canonem 18. synod. Chalced. de conspiracy in Episcopos. Tumultuantes in ecclesiis & conspirantes adversus Episcopos subeunt etiam judicem forensem, quia pro reis divinæ majestatis, & seditiosis habentur, quorum poena est capitalis; L. 1. & 2. C. de seditios. L. si quis aliquid, §. 2. ff. ad L. Jul. majestatis: & ita in causa Pictaviensis monasterii, cognitio seditionis & tumultus ab ipsis Episcopis rejecta ad judicem regium; Gregor. Tur. lib. 10. cap. 15. *Hæc autem Childebertus Rex audiens, legationem ad Guntchramnum Regem direxit, ut scilicet Episcopi conjuncti de utroque regno, hæc, quæ gerebantur, sanctione canonica emendarent. Ob hanc causam Childebertus Rex mediocritatis nostræ personam cum Ebregefilo Agrippinensi, & ipso urbis Pictaviæ Maroveo Episcopo jussit adesse: Guntchramnus vero Rex Gundegisilum Burdegalem cum provincialibus suis, eo quod ipse Metropolis huic urbi esset. Sed nos resultare cœpimus dicentes, quod non discederemus ad hunc locum, nisi sæva seditio, quæ per Chrodiel dem surrexit, judicis distractione prematur. Pro hac causa Maconi, tunc temporis Comiti, prolata præceptio est, in qua jubebatur, ut hanc seditionem, si resisterent, vi opprimeret, &c.* Adeo detestabile est crimen conspiracy adversus Episcopos, ut civitas Scyllacænorum, quæ est in Calabria, sede episcopali multata sit ob geminam eadem suorum Antistitem, & parochiæ vice tradita viciniori Episcopo regenda; can. ita nos, 25. q. 2. Et si Episcopus occisus fuerit alter in

ejus locum non subrogatur, donec rei detecti & puniti fuerint, ne forte scelus impunitum maneat; Ivo decret. part. 10. cap. 19.

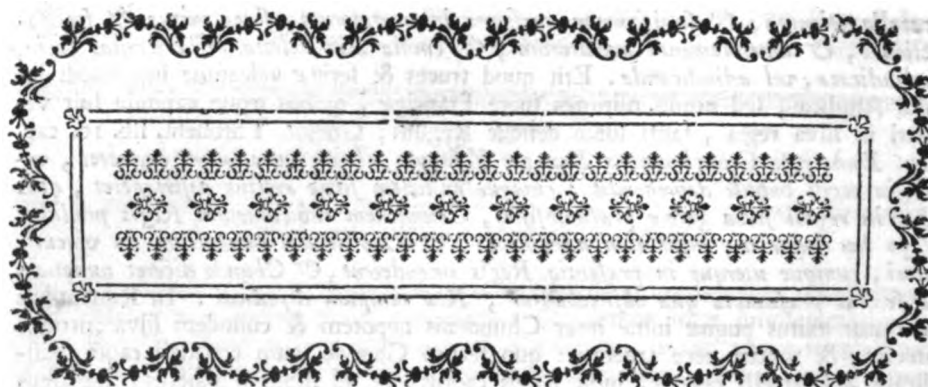
CAPUT XIV.

Venatio pro crimine. Privatis non licet forestam instituere sine consensu Principis. Castitia sunt casa in silvis custodia causa.

APUD Anglos venatio, quæ jure naturali singulis permixta est in oblectamentum, lege conversa est in maleficium; & crimina inter privilegiaria, post homicidium qualificatum sive murdrum & incendium, locum tenuit forisfactum forestæ, idest transgressio interdicti venationis in silvis regiis, tam in clericis quam in laicis, ita ut si quis clericus vel laicus venaretur in silva regia, non alium quam regium judicem subiret. Henricus I. Rex Anglorum, venationis studio ferocior, venationem ferarum in universa Anglia sibi peculiarem fecit; pedes canum, quotquot inventi in vicinia silvarum, uno pede debilitari jussit; vix paucis & nobilioribus & familiaribus propriis in saltibus venandi copiam fecit; Orderic. Vital. lib. 11. Ejusdem legibus violationis forestæ poena fuit bonorum proscriptio, vel truncatio membrorum; quo spectat Jo: Sarisber. Policratic. lib. 1. cap. 4. Quodque magis mirere, pedicas parare avibus, laqueos texere, allicere modis vel fistula, aut quibuscumque insidiis supplantare, ex edicto saepe sit criminis, & vel proscriptio bonorum mulctatur, vel membrorum puniuntur salutisque dispendio. Inde ubi Henricus speciali constitutione, quam emisit instante Petro Leone legato sedis apostolicæ, clericis restituit privilegium fori corruptela sæculi fere extinctum, tenacius excepit duos casus, nimirum forestæ & laici feudi; Matth. Paris in ejus vita ad ann. 1176. De cetero clericus non trahatur ante judicem secularem pro aliquo crimine vel transgressione, nisi pro foresta & laico feudo. Ecclesia ipsa, clericos transgressores legis ultro reliquit foro regio, quasi indignos beneficio canonum, qui delinquerent in canones, quibus clericis interdicta est venatio; synodus Julio-bonensis habita anno Dom. 1080. can. 6. apud Ordericum Vitalem lib. 5. Si presbyter forisfacturam fecerit de forestis Regis, vel Baronum ejus, nullam inde emendationem habebit Episcopus. Legibus forestæ postea modus impositus: edicto Joannis remissa est poena corporalis, & commutata in poenam pecuniariam, vel exilium; Matth. Paris in ejus vita ad ann. 1215. Nullus de cetero amittat vitam vel membra pro venatione nostra: sed si aliquis captus fuerit & convictus de captione venationis, graviter redimatur, si habeat unde redimi possit; & si non unde redimi possit, jaceat in prisona nostra per annum unum & unum diem; & si post annum unum & diem unum plagios invenire possit, exeat a prisona, sin autem, abjuret regnum nostrum Anglia. Idem statutum lege Richardi I. Matth. Paris ad ann. 1232. Hanc enim legem de venatione sublata, Rex ille in pace clementissimus in hoc temperavit, quod cum apud Reges antecessores ejus, si quilibet in fraude venationis deprehensi fuissent, eruebantur oculi eorum, abscindebantur virilia, manus vel pedes truncabantur. Sed tale judicium pio Regi Richardo visum est nimis inhumanum, ut homines ad imaginem Dei creati, pro feris, quæ juxta legem naturalem generaliter omnibus sunt concessa, de vita vel membris periclitarentur, ut id faciendo, feris ac bestiis deterius videretur. Hoc enim solummodo sufficiebat ei, ut quilibet in tali culpa deprehensi, vel Angliam abjurarent, vel poenam carceralem subirent, vel poena punirentur pecuniaria, salvo omnibus vita & membris. Mitius multo Eduardus III. anno 1339. subditis remisit omnes poenas contractas ob violatas emunitates forestarum; Walsingan. in ejus vita: Pro hac autem concessione remisit dominus Rex & condonavit omnia catalla

castalla telorum, & fugitivorum evasiones incarcerationum, fines exitus & forisfactiones, & amerciamenta murtherorum, & omnia alia delicta infra forestas facta, adjudicata, vel adjudicanda. Erit quod truces & ferinæ videantur hujusmodi leges Anglicæ; sed nihilo mitiores fuere Francicæ, quibus æque capitale fuit venari in silva regia, tanti fuere delictæ Regum; Gregor. Turonens. lib. 10. cap. 10. Dum ipse Guntchrammus Rex per Vosagum silvam venationem exerceret, vestigia occisi bubuli deprehendit: cumque custodem silvæ arctius distringeret, quis hæc in regali silva gerere præsumpsisset, Chundonem cubicularium Regis prodidit. Quo hæc loquente, jussit eum adprehendi, & Cabillonum compactum in vinculis duci, cumque uterque in præsentia Regis intenderent, & Chundo diceret nunquam a se hæc præsumpta quæ objiciebantur, Rex campum dijudicat. In sequentibus narratur exitus pugnae initæ inter Chundonis nepotem & custodem silvæ, utrique infelix, & mutua nece cruentus: quo securo Chundo, cum confugii causa basilicam S. Marcelli peteret, jussu Regis captus, & ad stipitem vinctus, lapidibus est obrutus quasi reus noxæ.

Jus forestæ & in ea venandi ita regium fuit, ut non liceret privatis forestam instituere sine consensu Regis; capitul. lib. 2. cap. 4. Forestis tuendis præponebantur custodes, quos forestarios vocitabant, & in ipsis forestis inædificabantur castitia, idest habitacula custodiæ causa; synod. Sueffionens. can. 5. in castitiis & silvis custoditis. Jacobum Sirmondum & Spelmannum, licet sagacissimos viros, valde torfit hujus vocis etymon, sed parum feliciter. Ego, si quis meæ conjecturæ locus, affirmare ausim hanc vocem originem ducere a voce castula, quæ est virga lignea; Glaber. lib. 1. cap. 4. Alius quoque Sarracenorum eorundem cultro deplanans ligni castulam: Quod hujusmodi castitia contexta essent ligneis tabulis vel virgis, quibus castulæ nomen.

DE JURISDICTIONE ECCLESIASTICA

TUENDA ADVERSUS INSULTUS

Auctoris tractatus de Abusu, & aliorum.

LIBER SEXTUS.

C A P U T P R I M U M.

De spiritualibus, judicis ecclesiastici cognitio est etiam in laicos. Laici ne stent intra cancellos. Incastellatio ecclesiarum vetita.

JURISDICTIO ecclesiastica maxime in clericis suas partes obtinet, sed & ad laicos usque porrigitur certis in causis. Melioribus ecclesiae saeculis Christiani etiam laici non alium inter se agnoscebant judicem quam Episcopum, secuti Apostoli verba 1. Cor. 6. ne, contagio Ethnicorum judicium, Christiana religio nondum adulta labefacteretur; can. quicumque, can. relatum, 11. qu. 1. Constitutione Constantini Episcopis non est adempta judicandi potestas; L. 1. C. Th. de Episc. judic. Verum compositis rebus ecclesiae, jurisdictioni ecclesiasticae modus impositus est, ne jurisdictio civilis, quae Christianis suspecta esse desierat, felici mutatione rerum in totum evacuetur, & inde forte oriretur materia schismatis inter imperium & sacerdotium. Tunc demum Episcopis sublata est potestas judicandi inter laicos, nisi ex vinculo compromissi, ex constitutione Honorii L. si qui ex consensu, C. de Episc. & cleric. & nov. Valentiniani de Episcopali judicio: Alias Episcopus non habet jurisdictionem in laicos, nisi in his, quae sunt fidei & religionis & aliis spiritualibus ex alia constit. Honorii L. omni innovatione, C. de Ss. eccles. L. 45. C. Th. de Episc. & cleric. In his ecclesia semper obsequentes habuit laicos jurisdictioni suae; Ambros.

brof. epist. 33. *Causam fidei agendum in ecclesia, quis abnuat?* can. convenior, 23. qu. 8. Augustin. lib. 4. contr. Crescon. *Nonne melius, obsecro te, causa veritatis & unitatis, pacificis verbis, & capacioribus locis inter Episcopos ageretur, quam in foro ab Episcopis per advocatos litigaretur.* Hodie ex constitutione Francisci L. ann. 1539. art. 1. iudex ecclesiasticus non cognoscit in laicos in mere personalibus, idest in his, quæ spectant res & personas laicorum, quatenus laici sunt, sed tantum in spiritualibus, puta si agatur de sacramentis, idest de administratione sacramentorum, aut si agatur de jure & foedere matrimonii, vel de separatione tori inter conjuges, vel de jure decimarum; quæ omnia sunt spiritualia. Iudex ecclesiasticus non cognoscit in laicos, nisi de sacramentis, puta si parentis culpa sua puerum mori sinant absque baptismo, vel si quis non accedat ad sacram communionem saltem in anno, juxta cap. omnis utriusque sexus, de poenitent. & remiss. Rebuff. in quib. casib. iudex secular. num. 38. & 74. Iudex ecclesiasticus etiam cognoscit de salario presbyteri pro celebratione missæ, quia sacrificium missæ est opera spiritualis, quæ imponi potest etiam a patrono, qui servum manumisit, ut ordinaretur; can. frequens, 54. dist. cap. nullus, de serv. non ordinand. cap. 2. de success. ab intestat. & obsequium precum potest reservari in fundatione ecclesiæ facta, quia est beneficium spirituale; Ingulphus in chron. Croyland. ex tabulis Bertulphi Regis Merciorum: *Et emancipo ab omni debito Regis, & omnis alterius domini & hominis, cujuscunque fuerit dignitatis, excellentie, vel honoris, ut nihil amodo de vestri sacri monasterii Croyl. monachis litteratis, aut laicis, servis, aut tenentibus vestris exigere poterunt, præter orationes vestras, & beneficia spiritualia, &c.* Hilgaud. in vita Roberti Regis: *Præterea patri Benedicto & suis piscatoriam Ligeriti fluminis benignissimus adhibuit, scripto firmavit, & ex his nihil aliud, quam intercessionis illius quesivit suffragia.* Alia fuere monasteria Galliæ, quæ Regi debebant militiam, alia, quæ dona seu censum, alia preces tantum pro salute Principis & liberorum; quorum notitiam dedit Jac. Sirmondus in notis ad tom. 2. concil. Galliæ. Hinc & præbenda cum confertur, imponi potest onus celebrandæ missæ; cap. significatum, de præbend. quia est onus spirituale; cap. 1. de censib. conc. Hispal. I. can. . . Eadem ratione iudex ecclesiasticus potest cognoscere in laicos de salario prædicatorum, quia est quid spirituale, quod magis offertur, quam petitur: de salario tamen presbyteri missam celebrantis & prædicatoris notionem sibi vindicat iudex secularis; Papon. lib. 1. tit. 1. art. 1. 23. Lucius placit. lib. 1. tit. 1. arr. 1. Maynard. lib. 1. cap. 1.

Pari jure Episcopus potest vetare, ne laici stent intra cancellos; conc. Tur. II. can. 4. quem Raymundus laudat ex conc. Moguntino cap. 1. de vita & honest. cleric. synod. VI. in Trull. can. 69. laici non stabunt intra cancellos communionis gratia; Augustin. Homil. 49. *Ego scio quia sapientes amant me; in hoc a communione se cohibent, qui sciunt quia novi peccata ipsorum, ne de cancellis projiciantur.* Et alienum ab ecclesia fuit, quod apud Donatistas recens baptizati spectabantur intra Cancellos; Idem epist. 168. *Minatur & transit ad partem Donati, rebaptizatur furens, & in maternum sanguinem fremens albis vestibus candidatur, constituitur intra cancellos eminens, atque conspicuus.* Soli Imperatori licebat ex consuetudine Græcorum oblationis causa sanctuarium ingredi; d. can. 69. synod. VI. in Trull. & hoc insinuat Gregor. Nazianz. orat. 20. cum ait Valentem vertigine correptum præsentem Basilio oblationis causa intra velum pedem posuisse, *εἰς τὸ παραπροσμάτος*. Hujusmodi consuetudine usus Theodosius, cum Mediolanensem ecclesiam ingressus esset, & intra sanctuarium constitisset oblationis causa, & post oblationem intus prope cancellos maneret; Ambrosius, per diaconum jussit, ut extra cancellos inter laicos staret, satis callens, purpuram Imperatores, non sacerdotes efficere: cui Imperator, non fiducia potestatis, sed pro consuetudine ecclesiæ Constantinopolitanæ, se intra cancellos mansisse, respon-

dit. Inde Augustus redux Constantinopolim, cum solemnī die sacris adesset, statim, atque sacra dona mensæ obtulisset, e sanctuario recessit; a quo, cum Nectarius, qui id temporis ecclesiæ C. P. præerat, quæreret cur intra cancellos non mansitaret: serius didici, inquit, quid intersit inter Imperatorem & Episcopum, vix tandem nactus veritatis magistrum, unum Ambrosium novi Episcopum, eo dignum nomine; Theodorit. lib. 5. cap. 17. Judicis ecclesiastici etiam est prohibere ne suppellectilia in ecclesiā deponantur custodiæ causā, nisi urgente necessitate, puta ob hostilem incursum, vel incendium repentinum; cap. ult. de custod. Eucharist. & hoc ne divinum officium impediatur; Rebuff. in quib. casib. num. 35. Idem iudex potest prohibere ne ecclesiæ a laicis incastellentur, idest in modum arcium muniantur, ne inde servitutis nascatur occasio; Callixtus II. in can. sanctorum, 10. qu. 1. *Ecclesias a laicis incastellari, aut in servitutem redigi auctoritate apostolica prohibemus.* Otto Frisingens. lib. 7. chronic. cap. 31. *Ecclesiam etiam beati Petri, omnium ecclesiarum caput, incastellare sacrilege & profanissime non metuunt.* Et Bertoldus presbyter Constantiens. in chronic. ad ann. 1087. *Guibertus Hæresiarcha, non magis ab incepta perversitate cessavit, imo se apud S. Mariam ad martyres, quam Rotundam dicunt, incastellavit.* Et Thomas Cantuar. in ejus vita lib. 3. cap. 16. *Non enim decet ecclesiam incastellare.* Episcopus etiam, ut ea, quæ sunt jurisdictionis episcopalis in laicos in spiritualibus, persequamur, laicos non rite Dominicum, aut alios dies festos colentes potest coercere; conc. Aurelianens. III. can. 29. *De missis nullus laicorum ante discedat, quam Dominica dicatur oratio: & si Episcopus præsens fuerit, ejus benedictio expectetur.* Sacrificia vero matutina missarum sive vespertina, ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum usum spectet. *Quod qui fecerit, in sacerdotis potestate consistat, qualiter ejus districtione debeat castigari.* Unde sumptum est capitul. 200. lib. 7. & conc. Turonens. III. cap. 40. Idem etiam potest prohibere, ne mercata & placita fiant die Dominico; conc. Tur. III. can. 40. *Itemque interdicatur, ne mercata & placita usquam fiant die Dominica, &c.* Non immerito delinquentes in cultu festorum sunt fori ecclesiastici, quia hujusmodi indevotio sapit hæresim; Rebuff. in quib. casib. iudex secular. num. 87. Idem & cognoscere potest de laicis, si ab eis ecclesiā polluta sit fuso sanguine, quia est ecclesiasticum delictum; Rebuff. ibid. num. 36. Denique laici non sunt expertes jurisdictionis ecclesiasticæ in spiritualibus: ejus rei non ignobile argumentum est, quod Gandavensium privilegium fuit anni 1191. ne ullus civis Gandavensis longius in jus vocaretur pro causā spirituali, quam in ædem D. Joannis Gandavensis, teste Meyero rer. Belgicar. lib. 7. Extra suos casus iudicem ecclesiasticum jurisdictionis in laicos expertem esse non nego: movet exemplum Christi, qui duos inter fratres aditus arbiter rei familiaris dividendæ causā, iudicium detrectavit: *Quis me, inquit, constituit iudicem aut divisorem super vos?* Luc. 12.

C A P U T II.

Causæ matrimoniales pertinent ad Episcopum; nec non causæ divorcii, & separationis viri.

COGNITIO causarum matrimonialium, tanquam mære spiritualis, pertinet ad Episcopum diocesārum; cap. 1. de consanguin. & affinitat. cap. tuam, de ordin. cognit. cap. litteras, de restit. spoliat. cap. causam matrimonii, de offic. delegat. Hoc jure Gaufrido Comiti Vindocinensi incestas nuptias cum Matilde relicta Roberti Vice-comitis Blesensis ejus consanguinei sub pœna excommunicationis interdixit Ivo Carnotensis Episcopus, epist. 129. *Unde tibi mando & per legem*

legem Christianam interdictio ferale & incestas nuptias, quas nec lege poteris defendere, nec legitimos de eis heredes suscipere. Quod si aliter inceptum tuum adimplere presumpseris, & excommunicationem incurres, & infamia notam non evades. Cognitio causarum matrimonialium propria est Episcopi, quia est de majoribus causis, quæ majores judices requirit; d. cap. 1. Unde abbates, decani, archidiaconi, archipresbyteri vel alii inferiores non cognoscunt de causis matrimonialibus, nisi ex privilegio vel consuetudine præscripta; cap. auditis, de præscript. cap. accedentibus, de excess. Prælat. & d. cap. 1. de consanguinit. & affinitat. conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 20. synodus Londinensis habita anno Domini 1237. præside Ottone S. Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali, apostolicæ sedis legato in Anglia apud Matth. Paris: Propterea duximus statuendum, quod matrimoniales causæ, quæ inter ceteras maturitate magna & diligenter sunt tractandæ, viris providis & fide dignis, & habentibus jurisperitiam, vel saltem competens exercitium, committantur. Si qui vero abbates, archidiaconi, vel decani habent ex privilegio, vel consuetudine approbata, quod de matrimonialibus causis cognoscant, diligenter ipsas examinare procurent, ita quod tam ipsi, quam delegati eorum, ad diffinitivam sententiam non procedant, nisi habita prius deliberatione de causa meritis cum diocesano Episcopo diligenti, ipsiusque requisiti consilio, & obtento. Et causa matrimonialis non pertinet ad decanum, nisi vices Episcopi defungatur; cap. significavit, de convers. conjugat. nec ad capitulum nisi sede vacante, quia tunc succedit in jurisdictione episcopali; cap. Albericus, de testib. cap. veniens, de sponsal. Et conservatores apostolici non cognoscunt de causis matrimonialibus; Molin. in d. c. 1. de consanguinit. & affinit. quia habent jurisdictionem limitatam, cap. 1. de offic. delegat. in 6. Imo quandoque etiam matrimoniales causæ disceptantur apud Episcopos provinciales, idest in synodo provinciali, si forte moveantur inter illustres personas; can. sæculares, & ibi gloss. 33. qu. 2. can. multorum, 35. qu. 6. Denique hujusmodi causæ ita sunt fori episcopalis, ut de his non possit transigi, vel compromitti in arbitros; cap. ult. de transact. cap. pen. de in integr. restit. gloss. in L. non distinguemus, §. de liberali, ff. de recept. arbitr. & in d. cap. 1. de consanguinit. & affinit. quia sunt causæ status, quibus constituitur status & legitimitas liberorum, quæ majores judices requirunt; L. unic. C. ubi caus. stat. Judex ecclesiasticus cognoscit de matrimonio, & accessorie de omnibus, quæ pertinent ad validitatem matrimonii, puta de bannis, & an rite facta sint, & an pro his ex laudabili consuetudine quid debeatur; Rebuff. in quib. casib. judex sæcular. num. 9. & Episcopus per censuram ecclesiasticam potest compellere eum, qui promisit Caiam se ducturum uxorem, sponsionis fidem adimplere; cap. ex litteris, de sponsalib. Quæstio vero de damnis & interesse relinquitur judici sæculari. Ad Episcopum pertinet etiam causa divortii: divortium non potest fieri sine judicio ecclesiæ; cap. porro, de divort. d. can. sæculares, d. can. multorum, Ivo Carnotens. epist. 229. Ipsi sponte sua consilio quorundam clericorum inter se divortium quaesierunt, ipsi causas divortii me nesciente jurejurando probaverunt. De Engeltrude uxore Bosonis Comitis, quæ relicto viro, Warangero adultero in Galliis adhæsit, actum in synodo Tullensi; Hincmar. de divort. Lotharii & Theutbergæ, cap. 22. Sicut Bosonis mulier, de qua in synodo apud Leucorum civitatem habita, fuimus cum interpellatione communiti. Eandem ob dissidium cum viro crebro anathemate percussam memoratur in can. Engeltrudam, 3. qu. 4. De divortio Lotharii & Theutbergæ actum apud Nicolaum I. & in synodis Aquisgranî & Metis in Gallia habitis, & a Pontifice probatio adulterii, quod intendebatur per duellum, denegata, de quo Nicolaus ipse epist. 50. can. monomachiam, 2. qu. 5. & Regino 2. chronic. Imo Theutgaudus Trevirensis & Guntharius Colonienfis Archiepiscopi in synodo Metensi depositi, quod Engeltrudem Bosonis conjugem intra diceceses suas recepissent, & divortio Lotharii & Theutbergæ annuissent: de quo & Nicolaus I. epist. 58. can.

ult. 2. qu. 1. & Regino 2. chronic. De repudio Hildegardis Comitissæ, quam Wilhelmus Comes Pictaviensis a se repulit superducta Vicecomitissa Castri Aivaldi, querela delata est in synodum Rhemensem apud Callixtum II. qui concilio præfuit, de quo Orderic. Vitalis lib. 13. *Interea Hildegardis Comitissa Pictavorum cum suis pedissequis processit, & alta claraque voce querimoniam suam eloquenter enodavit, quam omne concilium diligenter auscultavit; se si quidem dixit a marito suo esse derelictam, sibi que Malbergionem, Vicecomitis de castello Aivaldi conjugem, in throno subrogatam: eumque Papa interrogaret utrum consul Pictavensis secundum suum edictum ad synodum venisset, Guillelmus eloquentissimus juvenis Episcopus Santonensis, & plures Episcopi & abbates de Aquitania surrexerunt, &c.* Episcopus etiam cognoscit de separatione tori inter conjuges ob adulterium, vel sævitiam viri seu malam tractationem; cap. ut lit. non contestat. cap. significasti, de divort. Idem iudex cognoscit etiam de sequestro, puta an puella, de cujus nuptiis agitur, vel mulier, quæ petit se a viro separari, sequestro deponenda sit apud honestam matremfamilias; cap. cum locum, de sponsalib. cap. ex transmissa, de restit. spoliat.

CAPUT III.

An iudex ecclesiasticus cognoscat de matrimonio impuberum: Arguitur Feuretius. An idem cognoscat de dote & dotalitio. Moribus Francorum dos dicta ad fores ecclesie.

QUÆSITUM est, an iudex ecclesiasticus cognoscat de matrimonio impuberum. Feuretius, per omnia hostili animo agens cum ecclesia, abscisse existimat lib. 5. cap. 6. num. 7. nullas esse partes iudicis ecclesiastici in huiusmodi causa, hac ratione usus, quod nullæ sint nuptiæ inter impuberes; iudex vero ecclesiasticus non sit competens de vinculo matrimonii, atque ita ejus jurisdictio cesset, ubi nullum est matrimonium. Sed verius est, iudicem ecclesiasticum esse idoneum & competentem de matrimonio impuberum, duplici ratione: prior est, quod in ea occurrit quæstio facti, an sint impuberes qui contraxerunt, quæ omnino est fori ecclesiastici: altera est, quod non perpetua est regula, qua nititur Feuretius, nuptias nullas esse inter impuberes; nuptiæ enim contrahi possunt etiam inter impuberes duobus casibus: primus est, si contrahantur necessitatis causa, puta inter Principes, vel illustres familias pacis publicæ vel gravioris litis & dissidii componendi causa; cap. 2. de desponsat. impuber. can. 1. 31. qu. 2. secundus est, si contrahentes sint proximi pubertati, & malitia, idest natura præcox suppleat ætatem; cap. de illis, eod. tit. quo casu nuptiæ contractæ inter impuberes, non dissolvuntur secuta copula carnali; cap. a nobis, eod. tit. Immo nuptiæ inter impuberes, quæ ab initio non valent, ex postfacto convalescunt, superveniente consensu post pubertatem; L. minorem, ff. de rit. nuptiar. L. dotis promissio, de jur. dot. cap. ult. de sponsalib. Et Feuretius ipse non potuit diffiteri, de matrimonio impuberum aliquando actum apud iudicem ecclesiasticum principales inter personas; quod non inani & stulta cautione factum esse credendum est, sed potius adhibito peritorum consilio, quibus visum esset, non alium hac de re esse iudicem competentem, quam ecclesiasticum: quod spernendum non fuit in re tanti momenti, in qua agitur de salute animæ & statu liberorum.

Jure pontificio, ubi iudex ecclesiasticus cognoscit de matrimonio, incidenter cognoscit de dote & dotalitio, idest doario; cap. ex parte, de foro competent. cap. 3. de donat. inter vir, & uxor, quod nimis a jure alienum non fuit duplici ratione: prior est, quia iudex ecclesiasticus non cognoscit principaliter de dote, puta

puta si agatur de dote restituenda, morte viri soluto matrimonio, vel constante matrimonio si maritus vergat ad inopiam, sed ita demum si quaestio dotis incidat quaestioni matrimonii, vel separationis tori; quo casu iudex competens de principali, est competens de incidenti; L. quoties, C. de judic. L. 1. C. de ordin. cognit. altera est, quia causa dotis est quasi spiritualis, vel annexa spirituali, quia jure pontificio nullum erat legitimum conjugium sine dote & publicis nuptiis, ut vitarentur clandestinae nuptiae; can. consanguineorum, 3. qu. 4. can. qualis debeat, can. nullum, 30. qu. 5. Hoc jure dos dicebatur ad fores ecclesiae; Matth. Paris ex edicto Joannis Regis anni 1215. *Assignetur autem ei pro dote sua tertia pars totius terrae mariti sui, quae sua fuit in vita, nisi de minori dotata fuerit ad ostium ecclesiae*. Moribus Francorum doarium constituebatur die votorum ad fores ecclesiae per cultellum plicatum; Andreas de Iserniis in cap. donare qualiter olim feud. poterat alienari. Jure pontificio etiam iudex ecclesiasticus cognoscit de quaestione natalium, idest de statu liberorum, an suscepti sint ex legitimo matrimonio, nec ne; cap. tuam, de ordin. cognit. cap. lator, qui filii sint legitimi. Sed moribus nostris utraque quaestio de dote & natalibus pertinet ad iudicem saecularem.

Supereft adhuc quaestio, an iudex ecclesiasticus, qui occupavit quaestionem matrimonii, valeat cognoscere de quaestionibus facti incidentibus; Feuret. lib. 5. cap. 1. num. 11. fortiter censet, quaestiones facti incidentes esse remittendas ad iudicem saecularem. Sed hoc cautius accipiendum est adhibita distinctione: aut quaestio incidens est meri facti, puta an Titius desponsaverit Caiam per verba de praesenti, vel eandem carnaliter cognoverit, vel simul vixerint tanquam conjuges, & domi nati sint liberi; tunc cognitio pertinet ad iudicem saecularem, quia est quaestio meri facti, quae nihil spirituale continet: aut super certo facto disputatur de jure, puta an valeat matrimonium nec ne, quia opponitur impedimentum canonicum affinitatis vel consanguinitatis, frigiditatis & inhabilitatis; tunc quaestio incidens, quae licet facti sit, resolvitur in quaestionem juris, pertinet ad iudicem ecclesiasticum, quia sine ea principalis quaestio expediri non potest: mandata jurisdictione, concessa videntur ea omnia, sine quibus jurisdictio explicari non potest; L. 2. ff. de jurisdict. L. 1. ff. de suspect. tutor. Alioquin vix Episcopus cognosceret de matrimonialibus causis, & lutoria esset jurisdictio ecclesiae, quae inefficaciter cognosceret de matrimonio, eam morantibus incidentibus quaestionibus facti, ut optime docet Belluga in specul. de propof. princip. §. sunt & aliae, num. 1. Non omittendum, quod licet causa matrimonialis sit maxime fori ecclesiastici, tamen de incidente quaestione criminis, puta raptus vel adulterii, non cognoscit iudex ecclesiasticus, & si de rapta incidat quaestio, iudex ecclesiasticus supersedere debet quaestioni matrimonii, quousque iudex forensis de rapta pronunciaverit; Aegid. Magister tit. de appell. tamq. ab abusu, cap. 6.

CAPUT IV.

De decimis in petitorio cognoscit iudex ecclesiasticus, in possessorio iudex saecularis. Bannus episcopalis.

JUDEX ecclesiasticus cognoscit de petitorio, id est de jure decimarum; cap. r. cap. parochianos, de decim. quia ius decimarum est spirituale. Decima est census Deo debitus in signum universalis domini; d. cap. parochianos, cap. 2. de censib. can. decimae, 16. qu. 1. can. majores, ead. caus. quest. 7. & laici ratione decimarum dicuntur tributarii & vestigales Dei; Helmold. hist. Selavor. lib. 1. cap. 3. de conditionibus pacis a Carolo Magno initae cum Saxonibus:

Porro ea conditio a Rege proposita, & ab ipsis suscepta est, ut abjecto demonum cultu Christiane fidei sacramenta susciperent, essentque tributarii & subjugales Domini Dei, omnium iumentorum suorum & fructuum, cultura seu nutritura sue decimas sacerdotibus legaliter offerentes. Unde in iudicio decimarum non juratur in litem, quia est causa spiritualis; cap. litteras, de jurament. calumn. nec de decimis potest compromitti in laicos; cap. contingit, de arbitr. Inde laici compelli possunt ab Episcopo diocesano ad solutionem decimarum per censuras ecclesiasticas; cap. postulasti, de homicidio, clem. dispendiosam, de iudic. & si quis decimas extra baptismalem ecclesiam dare voluerit, bannum episcopale componit, & communione privatur; can. statuimus 16. qu. 1.

Bannus episcopalis est multa, quæ solvebatur Episcopo, quæ erat sexaginta solidorum, ut in legibus Longobardorum, ex gloss. in d. can. statuimus, & conc. Pistensi: qui decimas dare recusant, si non solvant post excommunicationem, potestate regia compelli possunt; d. cap. postulasti & synod. Meldens. can. 68. etiam commissio prædiorum, de quibus non solvunt decimas; & hoc est quod voluit d. can. 68. eos regia potestate compelli juxta legale & antiquum edictum: *Qui negligit censum, perdat agrum*. Quod si agatur de possessorio decimarum, quia possessio est magis facti quam juris, de ea disceptatur apud iudicem regium ex constitutione Philippi Pulchri anni 1303. Rebuff. tract. de decim. qu. 10. num. 2. & 38. idem tractat. in quib. casib. iudex secular. num. 13. & 15. Matth. ad qu. 1. Guid. Pap. 1. Gayll. pract. observ. libr. 1. cap. 38. Covarruv. pract. quæst. cap. 35. Papon. libr. 1. arr. tit. 4. arr. 1. Loerius in litt. D. num. 29. Quod si agatur de decimis feudalibus, harum cognitio sive in petitorio sive in possessorio pertinet ad laicum iudicem, quia pro mere temporalibus habentur; Rebuff, & alii locis laudatis.

CAPUT V.

An iudex ecclesiasticus cognoscat de causis viduarum, pupillorum, & aliarum miserabilium personarum. Notatio vocis, Miserabiles. An idem cognoscat de causis poenitentium, & de pseudo inter cruce signatos.

JURE pontificio etiam iudex ecclesiasticus cognoscit de causis viduarum, pupillorum, & aliarum personarum miserabilium, quia ejus interest viduas defendere; cap. ex parte, de foro competent. cap. super quibusdam, de V.S. Episcopi officium est, tueri viduas, & pupillos, & pauperes; synod. Sardicens. can. 7. τοῖς πίνουσι καὶ τοῖς λαϊκοῖς, ἢ τοῖς χήραις συναίρεται, καὶ ἐπικυρεῖν. Viduarum curam non minimum onus Episcoporum agnoscit Jo: Chrysostom. lib. 3. de sacerdot. cap. 52. viduæ sc. & pauperes pari gratia erant in matricula ecclesiæ, ejusque sumptu alebantur; can. mulieres, 32. dist. can. viduæ, 81. dist. Euseb. lib. 6. cap. 35. χήρας σὺν θλιβομένοις, ὥς πάντας ἢ τῷ δεσπότῃ χάρις, καὶ φιλανθρωπία διαξοῖται. Viduas & alios afflictatos, quos omnes Domini gratia & benignitas sustentat. Flodoar. hist. Rhem. libr. 1. cap. 9. ex testamento Benagii Rhemensis Episcopi; *Sanctimonialibus & viduis in matricula positis solidos tres*. Quæ cura etiam fuerit ecclesiæ in tuendis pupillis signat Augustin. epist. 20. in appendice: *Novit optime religio tua; quam curam tuendis cum omnibus hominibus, tum maxime pupillis ecclesia, vel Episcopi debeant*. Viduarum causas sibi vindicat iudex ecclesiasticus, non perpetuo jure, sed ita dumtaxat si sint pauperes & oppressæ, puta si sint spoliatæ dote vel dotalitio; d. cap. ex parte, cap. nuper, de donat. inter vir. & uxor. Aliud est si viduæ mentiantur se pauperes; cap. ex tenore, de foro competent. cap. significantibus, de offic. delegat. Ecclesia ita viduas tuetur, ut non

non intendat suam jurisdictionem tollere judici seculari : *Sic sumus*, ait Pontifex in d. cap. ex tenore, *viduis in iustitia debitores, quod aliis iniustitiam facere non debemus*. Viduæ, pupilli, & aliæ miserabiles personæ sunt sub tuitione ecclesiæ miserationis intuitu.

Miserabiles personæ sunt, quæ ob viduitatem, ætatem, paupertatem, vel valetudinem miseratione dignæ sunt; Quintilian. declamat. 1. *Semper se custodiunt miseri, ne esse miserabiles desinant*. Hieronym. 2. advers. Jovinian. *Sed & ipsa muliercula misera, & non miserabiles*. Eadem analogia Sidonius libr. 1. epist. 7. de Arnaudo: *Paulo post cum duceretur additus, miser nec miserabilis erat*. Hæc una fuit e querelis Petri de Cugneriis apud Philippum Valesium, quod viduæ & pupilli audirentur in foro episcopali, ut videre est in libello hæc de re edito, gravamine 43. Sed si spectemus tempora, hoc satis ferendum fuit propter malignitatem & durtiem sæculi, quo viduæ & pupilli, seculari præsidio destituti, vim & injuriam, quam patiebantur a potentioribus, non alia, quam ecclesiæ ope repellere poterant: nec culpanda ecclesiæ, quæ non lucri, vel jurisdictionis proroganda causa viduarum & pupillorum causas suscepit, sed potius unico pietatis affectu. Eodem modo Imperator de causis viduarum & pupillorum extra ordinem cognoscit; L. unic. C. quand. Imperat. inter pupill. vel viduas, Theodoricus apud Cassiodor. 4. var. 9. *Proinde sublimitas vestra tenorem præsentis iussionis agnoscens, supra memoratos adultos, si quis iurgantium pulsare maluerit, ad nostrum Comitatum noverit dirigendos*. Eodem ingenio & causæ viduarum & pupillorum communi calculo Episcopi & Comitatus seu iudicis terminantur ex voto magis, quam præcepto Patrum; conc. Matisconens. II. can. 12. *Decernimus, ut iudices non prius viduas & pupillos conveniant, quam Episcopo nuntiaverint, cujus sub velamine degunt*. Quod si Episcopus præsens non fuerit, archidiacono vel presbytero cuidam ejus, ut pariter sedentes communi deliberatione causis eorum terminos figant. Et easdem causas ante omnes audiri in elemosyna Regis, idest gratis sine sportulis placuit; conc. Vernens. can. 23. *Ut Comites vel iudices ad eorum placita, primo viduarum, orphanorum, vel ecclesiarum causas audiant & desinant in elemosyna domini Regis; & postea alias causas cum iusticia rationabiliter judicent*. Unde sumptum est capitul. 33. lib. 2. Imo causæ viduarum & pupillorum secundum mentem canonum non absolute pertinent ad ecclesiæ, sed quoad protectionem tantum, idest si huiusmodi personæ egeant auxilio ecclesiæ, puta si vim & injuriam patiantur a potentioribus, quæ alio remedio propulsari non possit; can. 1. & 2. 87. dist. can. administratores, 23. qu. 5. & hæc est sententia gloss. in d. cap. ex tenore. Dico quoad protectionem, quæ ex necessitate tribuit jurisdictionem, quia protectio non potest esse efficax sine jurisdictione, ut probatur in defensoribus ecclesiarum & civitatum; can. ab Imperatoribus 23. qu. 3. L. 3. C. de defensorib. civitat. & in conservatoribus apostolicis cap. 1. & 2. de offic. delegat. in 6. Eo cum moderamine causas pœnitentium non rejecit ecclesiæ; Leo I. epist. 90. in can. aliud quidem, de pœnit. dist. 1. *Unde si quis pœnitens habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticum quam forense iudicium*. Eodem nomine & de feudo cognoscebat iudex ecclesiasticus inter cruce signatos, quod sub tuitione ecclesiastica positi essent, tam in rebus quam in personis; Ivo Carnotens. epist. 173. *Die statuta ventum est ad causam, obtulit se ad iudicium Rotroci: secundum ordinem gestarum rerum dixerunt petitores, qui pro Hugone loquebantur, se nolle ad hanc causam ingredi, nisi prius eis satisfaceret de eo, quod non erat intermissa edificatio munitioris, & recredita redemptio Ivonis*. Responsum est ex parte Rotroci, neutrum debere fieri, quia munitio illa ei adjudicata erat in curia Comitissæ, de cujus feudo erat, cum iudicio ecclesiæ ad prædictam curiam hæc causa translata esset, & prædictus Ivo pro peregrinatione Hugonis minime erat reddendus, cum prædictus Ivo Rotroci dominum suum diffiduciasset, &c. Nec regibus displicuit huiusmodi

defensio viduarum & pupillorum, & aliarum miserabilium personarum variis temporibus ab ecclesia suscepta. Ecclesia est mater fidelium, quæ miseris sinum & dexteris porrigit, & ad se confugientes non repellit; Nicolaus I. in epist. ad Carolum Calvum in causa Theutbergæ apud Reginon. lib. 2. chronic. *Ecclesiæ refugium quærens, ecclesiasticum judicium semper expetens, submitti non debet sæculari judicio.* Hodie vero rebus in melius compositis, lubens ecclesia abstinet causis viduarum & pupillorum, & unicum ejus votum est, ne res redeat in infelicem temporum casum, quo viduæ, pupilli & pauperes egeant, non defuturo unquam ecclesiæ solatio & auxilio.

CAPUT VI.

An judex ecclesiasticus cognoscat de rationibus matriculariorum. Reprehenditur Feuretius. Matricularii unde assumpti.

AD judicem ecclesiasticum, an ad sæcularem pertineat disceptatio de rationibus matriculariorum, non mediocri momenti quæstio occurrit. Forensium una sententia est, matricularios, pro reddendis administrationis suæ rationibus, non apud alium conveniendos esse, quam apud judicem sæcularem, quia mere laici sunt, & res vel pecunia, cujus dispensatio eis credita est, licet in usus sacros sit destinata, non est sacra: & hæc est sententia Chopin. de sacr. polit. lib. 2. cap. 2. num. 7. & 8. Duranti quæst. 42. Mayn. lib. 2. cap. 1. Chenu in arrestis quæ sunt ordinis eccles. tit. 1. cap. 12. Papon. in arrest. tit. d' *appellation comme d'abus*, arr. 14. quam gaudens sequitur Feuretius lib. 4. cap. 7. num. 21. Sed si verum amamus, nulla ratio est, quæ cognitionem gestus matriculariorum tribuat judici sæculari. Primo, matriculariorum officium est mere ecclesiasticum, & ad clericos dumtaxat pertinet, cum in dispensandis rebus ecclesiæ consistat. Notum est, quod placuit synodo Chalced. can. 26. ut quilibet Episcopus eligat sibi œconomum de proprio clero, ne ecclesiæ rerum dispensatio sit sine testimonio; can. quia in quibusdam, 89. dist. can. quoniam in quibusdam, can. in nona, 16. qu. 7. quod comprobatur conc. Hispal. II. can. 9. d. can. in nona. Laicos ecclesiastici patrimonii procuratores esse vetuit Gregorius I. de quo Jo: Diacon. ejus vit. lib. 2. cap. 15. *Nemo laicorum quodlibet palatii ministerium, vel ecclesiasticum patrimonium procurabat, sed omnia ecclesiastici juris munia, ecclesiastici nihilominus viri subibant.* Laici etiam patroni ecclesiarum non possunt omnino se immiscere dispensationi rerum ecclesiasticarum, sed sicut ecclesia, ita & dos ejus ad Episcopi ordinationem pertinet; can. noverint, 10. qu. 1. can. laicis, can. filiis, 16. qu. 7. Secundo, actores rerum ecclesiæ, quos vocant matricularios, si originem & rectiorem rerum usum spectemus, non e laicis, sed e matricula, idest clericorum albo eligebantur. Matricula est tabula, in qua continetur census clericorum cujusque ecclesiæ, quæ erat penes primicerium; Isidorus in epist. ad Leufredum, can. perlectis, 25. dist. *Basilicanos ipse constituat, & matriculam ipse disponat.* Unde matricularii dicuntur juniores seu minores clerici, qui descripti erant in matricula ecclesiæ; Adamus Bremens. lib. 3. cap. 5. *Cum & ego indignissimus ecclesiæ Dei matricularius Bremam veni.* Et ideo distinguebantur a canonicis, ut minores; sic in vita S. Gerard. apud Surium octobris 3. *Erant autem aliquot ibi instituti seu deputati clerici in ministerium S. Gisleni, regularis discipline prorsus ignari, nec, ut sunt hodie canonici, sed quales sunt quos matricularios vocant.* Horum munus erat sacras ædes tueri & observare; Gregor. Turonens. lib. 7. cap. 29. *Nonnulli etiam matriculariorum & reliquorum pauperum pro scelere commisso rectum cellula conantur evertere: sed & energumeni ac diversi*

versi egeni, cum petris & fratribus ad ulciscendam basilicam violentiam profiscuntur. Eorumdem erat oblationes accipere; abbas Urspergensis in chronic. de Clodoveo victore Alarici, & equo per eum oblato S. Martino apud Turones ex voto: *Cumque interfecto Alarico reverteretur cum victoria, veniens ad eandem ecclesiam, pro solvendo voto dona obtulit plurima; pro equo vero, quem ibi dimiserat, dedit matriculariis ecclesie centum solidos, ut eum reciperent.* Aymoin. lib. 4. cap. 33. de fundatione cœnobii Dionysiani per Dagobertum: *Prædia vero tam innumera fratribus in eodem loco Deo famulantibus, sive matriculariis ecclesie, contulit, ut devotio animi ejus plurimis admirabilis esset. Idem sunt, quos cubicularios vocat Sigebert. ad ann. 509. & Otto Frisingens. lib. 4. chronic. cap. 32. Cubicularios etiam nuncupavit adituos seu custodes basilicæ seu Sacelli; Anastas. in Leone I. Hic constituit super sepulcra apostolorum custodes, qui dicuntur cubicularii, ex clero Romano.* Ipsorum etiam fuit infantulos expositos ad fores ecclesie colligere & curare; Vandelbert. diaconus in vita S. Goaris apud Surium 6. julii. *Moris quippe tunc Trevirorum erat, ut cum casu qualibet fœmina infantem peperisset, cujus nollet sciri parentes, aut certe, quem præ inopia rei familiaris nequaquam nutrire sufficeret, ortum parvulum in quadam marmorea concha, quæ ad hoc ipsum statuta erat, exponeret. Et paulo post: Si quando igitur id contigisset, custodes vel matricularii ecclesie puerum accipientes, quarebant in populo, si quis forte eum suscipere nutriendum, & pro suo deinceps habere vellet. Cum igitur matricularii essent de clero, non alium par fuit eos habere judicem, quam Episcopum. Tertio, utroque jure œconomi ecclesiarum & aliorum locorum piorum tenebantur actus sui rationem reddere apud Episcopum; novel. Justin. 123. cap. 23. clem. quia contingit, §. ut autem, de religiof. domib. conc. Trident. sess. 22. de reformat. cap. 9. & hoc jus eo convenientius est matriculariis, quod eorum munus versatur circa curationem fabricæ, cui addicta est quarta decimarum; can. vobis, can. Wlterana, can. quatuor, can. de redditibus, 12. qu. 2. Quarto, clerici, qui contra canones se immiscent administrationi rerum sæcularium, amittunt privilegium fori, & non injuria conveniuntur coram judice sæculari, haud reclamante ecclesia, ex constit. anni 1539. cap. 4. Quæ invidia igitur, laicos gerentes res ecclesie connivente republica, quoad rationes reddendas subjici judici ecclesiastico? Nonne incongruum est unam eandemque ecclesie substantiam diverso jure censeri usurpationis & canonum; can. cognovimus, 12. qu. 2. Nonne aut laici ab administrandis rebus ecclesie arceri oportet; aut si eis communem esse volunt administrationem rerum ecclesie, episcopalis fori non esse exortes, cum in hac clericorum vices fungantur; quo inclinat Rebuff. in quib. casib. judex sæcular. num. 33. Hac de causa potissimum laicos ab actu rerum ecclesiasticarum removendos per Episcopum, ne præscriptione fori rationum redditionem frustrentur, censuit Gregor. I. lib. 7. epist. 67. ad Januarium Episcopum Caralitanum: *Indicatum etiam nobis est, quod laicis quibusdam curam vestri patrimonii committentes, postmodum in rusticorum vestrorum depraedationibus, atque per hoc ex fatigationibus fuerint deprehensi, & reddere res, quas indecenter retinent, habitas, quasi suæ ditionis, quippe vestra non suppositi curationi, postponant, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem.* Et paulo post: *De cætero vero cavendum a fraternitate vestra est, ne sæcularibus viris, atque non sub regula vestra degentibus, res ecclesiasticæ committantur, sed probatis de vestro officio clericis: in quibus si quid reperiri poterit pravitatis, ut in subditis emendare quod illicite gestum fuerit valeatis, quos apud vos habitus sui magis officium commendat, quam excuset. Nec idonea est medela injuriæ, quam a laicis patitur ecclesia, quod Episcopo fas esse volunt lustrando dioecesim inspicere rationes matriculariorum: quid enim confert nuda inspectio rationum, nisi valeat Episcopus rationes dispungere & exigere, & reliquatores ad præstanda reliqua compellere? Inanis ac pene ludicra fatigatio Episcopi in visitationis annuo munere, si ei adimas matriculariorum correctionem, quibus**

impune erit negligere facta testā sacrarum adium, & fabricarū dotem in usus profanos spargere, patrimonium Christi & pauperum prædā suā facere in oculis Episcopi, quem non iudicem, sed testem rapinæ habituri sunt. Ecclesiæ planctum circa hæc audire Christianissimi Principes, & tandem edictis Caroli IX. anni 1571. 3. octobris, Henrici IV. anni 1609. 16. martii, Ludovici XIII. anni 1619. uno calculo Episcopis, archidiaconis, officialibus tributa cognitio rerum & reddituum, qui ad ecclesias & fabricas pertinerent, & rationum dispositio, modo gratuita & sine sportulis opera impenderetur, & iisdem edictis additum, ut eorum sententiæ non obstante appellatione executioni demandarentur. Sed eodem spiritu quæ profunt ecclesiæ leges cotemnuntur ac canones; & ubi leges & canones pro ecclesia militant, consuetudo, idest corruptela fori vincit leges & canones.

CAPUT VII.

Quibus confibus de jure cognoscatur iudex ecclesiasticus in laicos.

JURE pontificio laici non sunt exsortes jurisdictionis episcopalis variis casibus, ut malefactores ecclesiæ, idest raptores rerum ecclesiasticarum, rectori ecclesiæ coram quo maluerint iudice convenire fas est, quia pro sacrilegis habentur: quod favore ecclesiæ introductum est, quoniam iudices sæculares, in exhibenda iustitia personis ecclesiasticis, sæpe in iudicio sunt remissiores; cap. cum sit generale, de foro compet. can. de viro, 12. qu. 2. Eodem jure si quis Episcopum percusserit, anathemate multatur, & ejus bona ecclesiæ in perpetuum traduntur; si presbyterum, vel clericum inferioris ordinis, deponitur; & si contumax fuerit, excommunicatur; can. si quis deinceps, 17. qu. 4. Laicorum ecclesiam gravantium poena est depositio, idest amissio cinguli, quod est præcipuum insigne dignitatis; can. nullus Episcopus, 11. qu. 1. Hoc poenæ genere affectus Raimbaldus miles, qui monachum Bonævallensem vi castravit, quod ejus famulos herbam suffurantes verberibus male accepisset; Ivo Carnot. epist. 135. *Coacto rigore ecclesiastico arma ei abstulimus, & annorum 14. poenitentiam indicimus, ut diebus sibi præscriptis, a cibis lautioribus abstineret, & tam immane facinus elemosynis & jejuniis expiaret.* In synodo Belvacensi excommunicatus, & cingulo spoliatus, licet absens, Thomas de Marna homo improbus & infestus ecclesiæ; nec factum displicuit Ludovico Crasso, qui tum rerum potiebatur, quasi regni majestati noxium: quinimmo Christianissimus Princeps, hostem ecclesiæ regno infidum ducens, precibus Patrum in eundem copias movit; Suger. in vita Ludovici Crassi: *Cujus intolerabili fatigata molestia, cum federet Belvacensi generali conventu Gallicana ecclesia, ut in hostes veri sponsi Jesu Christi, hic etiam iudicii primordia, & damnativam promulgare incipiat sententiam venerabilis sanctæ Romanæ ecclesiæ Legatus Cono Prænestinus Episcopus, innumerarum pulsatus molestia querelarum, ecclesiarum, pauperum & orphanorum, denegationum pyramidem mucrone Beati Petri, anathemate scilicet generali detruens, cingulum militare ei, licet absenti, descingit, ab omni honore tanquam sceleratum infamatum, Christiani nominis inimicum omnium iudicio deponit. Tanti itaque concilii Rex exoratus deploratione, citissime in eum movet exercitum, &c.* Percussorum clericorum, præter amissionem cinguli, alia poena est excommunicatio, quam ut minorem explodit Petrus Blesens. epist. 73. *In ecclesia Anglicana damna omnia, & omnino damna consuetudo invaluit, quæ nisi per industriam vestram fuerit omnino sublata de medio, in enorme totius cleri dispendium vehementer excrecet. Si Judæus, aut laicorum vilissimus occiditur, statim supplicio mortis addicitur intersector: si quis vero sacerdos, vel clericum minoris aut majoris status occiderit,*

derit, ecclesia sola excommunicatione contenta, aut, ut verius loquar, contempta, materialis opem gladii non requirit. Tertia, secundum canones intersectoris presbyteri poena est wurgeldus, idest poena pecuniaria, quæ pro parte solvitur seu componitur ecclesiæ, cui defunctus præfuit, pro parte Episcopo veluti proximiori hæredi, qui ipsum Domino sociavit, can. omnes presbyteri, 17. qu. 4. nimirum multa seu compositio pro interfecto clerico solvebatur Episcopo, ut in legibus Longobardicis multa solvebatur judici. Percussores tamen Leonis Papæ ejus nominis III. habita decies questione juxta legem Romanam, ut majestatis rei capite damnati sunt instante Carolo Magno, de quo Ademar. in ejus vita, Aymoin. lib. 4. cap. 28. non alienæ legis censura; causas enim ecclesiasticas quoad res & personas lege Romana disceptari moris fuit. In Anglia percussores clericorum a justiciario regni damnati, non nisi præsentem Episcopo, & hoc fuit unum e quatuor capitulis, quæ, petente Petro Leone legato sedis apostolicæ, servanda constituit Henricus II. apud Matth. Paris ad ann. 1176. Tercio, concessit, ut intersectores clericorum convicti vel confessi coram justiciario regni præsentem Episcopo puniantur. Imo & nostris placuit percussores clericorum coram utroque judice conveniri posse veluti sacrilegos, & locum esse præventioni; Papon. lib. 1. tit. 4. arr. 6. Ægid. Magist. de appellat. tanq. ab abus. cap. 11. Eodem jure violatores emunitatis ecclesiæ ratione delicti sortiuntur forum ecclesiæ, & per Episcopum excommunicantur; cap. sicut antiquitus, can. si quis in atrio, can. si quis contumax, can. quisquis 17. qu. 4. puta si quis homicidium vel latrocinium perpetraverit in ecclesia, vel intra atrium ecclesiæ, quod gaudet immunitate ecclesiæ. Atrium sive ambitus ecclesiæ est area sive spatium, quod est circum ecclesiam, in majoribus ecclesiis quadraginta passuum, in minoribus ecclesiis seu capellis triginta; d. can. sicut, d. can. quisquis. Et hoc est quod canonicum spatium vocitat Innocent. III. epist. 162. registr. 12. Et hoc spatium ita gaudebat emunitate ecclesiastica, ut laici in eo non sepelirentur, nisi essent majoris dignitatis; Baldric. Noviomens. lib. 3. chron. Cameracens. cap. 22. In atrio tamen, quia major erat villule, subterratus. De laicis, qui vestes suffurati erant in ecclesia tempore synodi, tanquam de infractoribus emunitatis ecclesiasticæ, judicandi suas partes esse duxit Basilius; testis ipse epist. 417. ad Commentariensem: *οὐ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀμαρτανόμενα ὑφ' ὑμῶν προσήκει τῆς πρεσβυτερίας τυγχάνειν διορθώσεως δικαστὰς δὲ περὶ τούτων μὴ παρενοχλεῖσθαι*. Delicta commissæ in ecclesiis nostram convenit sortiri correctionem, neque judices propter id molestari. Eodem jure violatores treugæ & pacis excommunicandi potestatem habet Episcopus; cap. unic. de treuga & pace; can. illi qui, 24. qu. 3. quia per eos violatur pactum initum inter Episcopos Galliarum de pace colenda, quod dictum est treuga Domini, de quo Glaber lib. 5. cap. 1. Contigit vero ipso in tempore, inspirante divina gratia, primitus in partibus Aquitanicis, deinde paulatim per universum Galliarum territorium firmari pactum propter timorem Dei pariter & amorem, taliter, ut nemo mortalium a feriæ quartæ vespere usque ad secundam feriam incipiente luce ausu temerario presumeret quidpiam alicui hominum per vim auferre, neque ultionis vindictam a quocumque inimico exigere, nec etiam a fidejussore vadimoniam sumere. Quod si ab aliquo fieri contingeret contra hoc decretum publicum; aut de vita componeret, aut a Christianorum consortio expulsus, patria pelleretur: hoc insuper placuit universis, veluti vulgo dicitur, ut treuga Domini vocaretur. Iisdem juris elementis pactioni pacis initæ inter Philippum Ducem Burgundiæ & Comitum Flandrensem, & Gandavenses appositæ est clausula, quod si quis clericus hujusmodi pacis condiciones infringere, conveniretur apud suum judicem, quasi de pace infracta; Jo: Froissard. vol. 2. cap. 178. Item, que si aucune personne d' Eglise contrevenoit a ladite paix, soit baillé a son ordinaire, pour estre puny comme de paix enfraincte. Hoc jure etiam incendiarios & prædones excommunicare potest Episcopus; can. si quis membrorum, can. pessimam, 23. qu. 8. cap. tua nos, de sentent.

V ij

* lege, πρὸς τὴν τυχάνειν διορθώσεως δικαστὰς διὰ περὶ τούτων μὴ παρενοχλεῖσθαι

excommunicat. cap. 1. de raptor. & incend. Alexandrum ob latrocinium damnatum, qui se non propter maleficium, sed ob nomen Christi persecutionem passum simulabat, in communionem ecclesiae non receptum tradit Euseb. lib. 5. cap. 17. καὶ ἡ ἰδίᾳ παροικία αὐτὸν ὁδεύει, ἔχ' ἐδέξατο, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ληστὴν. Attamen propria ac sua unde erat ecclesia, eum, qui latro erat, recipere volebat. Etiam alienos parochianos ob latrocinium & deprædationis causam potest excommunicare Episcopus; can. placuit, can. de illis, 6. qu. 3. quia sunt vagi & acephali, & nullius diocesis, ideoque non gaudent securitate ecclesiae; d. can. sicut. Eodem demum jure laici naufragos spoliantes excommunicantur; cap. excommunicationi, de raptorib. cap. cum dilecti, de accusat. Gregor. VII. lib. 5. epist. 14. Et quoniam Dei judicio nonnullos naufragio perire cognoscimus; & eos quasi legali jam jure, diabolico imo instinctu, ab his, quibus misericorditer sublevari & consolari deberent, deprædari conspiciamus; statuimus, & sub anathematis vinculo, ut a prædecessoribus nostris statutum est, jubemus, ut quicumque naufragum quemlibet aut bona illius invenerit, secure tam eum quam omnia sua dimittat. In synodo Nannetenſi jus naufragii, idest quicquid naufragio enataret, sibi vindicandi, quo ex consuetudine utebatur Comes Britanniae, ultro in manibus Episcoporum dimisit, postulans eos excommunicari, qui manumissa petere, vel manumissionis plenitudinem imminuere tentarent: quod comprobavit Honorius II. ut videre est apud Hildebert. epist. 65. & 67. Et in causis, quæ sunt fori ecclesiastici, jurisdictionem suam etiam in laicos minime præterire debent Episcopi; Gregor. lib. 5. ind. 14. epist. 43. ad Joannem Episcopum Syracusanum: Oportet namque filiis sacerdotalem vos affectum impendere, & in causis, prout ratio suffragatur, jurisdictionem ecclesiae vestrae minime præterire.

C A P U T VIII.

An novatores monitoria impetrare possint sub nomine procuratoris fisci. An ordinarius compelli possit a iudice seculari postulantiſ monitoria concedere.

An a concessione monitorii appellandum sit tanquam ab abusu:

Profligatur Feuretiſ & suis telis conficitur.

EPISCOPUS solus, aut ejus officialis potest concedere monitoria ad finem revelandi pro rebus casu deperditis, vel furto subtractis; exp. si sacerdos, de offic. ordinar. Gloss. & DD. in L. civile, C. de furt. conc. Trid. sess. 25. de reform. cap. 3. Joannes monach. in cap. 2. num. 33. de constitut. in 6. Neviranus in silv. nupt. verb. monitoria, num. 28. Abbates & alii inferiores minime possunt hujusmodi monitoria decernere, tanquam minores, quia monitorium tendit ad excommunicationem, quæ est reservata Episcopo; can. corripiantur, 24. qu. 3. cap. cum non ab homine, de judic. unde dicitur felix mucro Episcopi; can. visis 16. qu. 2. Novatoribus non conceditur monitorium, quia est beneficium ecclesiae, quod non patet hæreticis: privilegia ecclesiae non prosunt hæreticis; L. 1. C. de hæretic. nov. Justin. 109. cap. 1. Augustin. in Joann. tract. 6. Leguntur enim leges manifestæ, ubi præceperunt Imperatores eos, qui præter ecclesie catholice communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine ecclesie audeant possidere; can. quo jure, 8. dist. Monitorium etiam non conceditur excommunicatis, quia a communionem ecclesie alieni sunt; Jo. monachus, in cap. 2. num. 33. de constitut. in 6. nulla est societas Christo cum Belial. Verum, an novatoribus fas sit impetrare monitoria sub nomine procuratoris fisci, Feuret. lib. 7. cap. 2. num. 2. & seqq. post Mornacium tradit hoc usu receptum, nec improbat. Sed absit hæreticos sub sacra imagine Principis latere,

tere, & irato numine perfrui: ecclesiæ auxilio indignus est, qui ecclesiam oppugnat; can. dispar, 23. qu. 8. Nec procurator fisci, qui est vindex ecclesiasticæ disciplinæ, opem suam debet accommodare hæreticis, ne furoris audacia crescat: Procurator fisci est legitimus accusator, non palpator hæreticorum. Olim in Gallia, remoto Ithacio ab accusatione Priscilliani, fisci patronum apposuit Maximus, Sulpit. Sever. histor. sacr. lib. 2. *Ceterum Ithacius videns quam invidiosum sibi apud Episcopos foret, si accusato etiam postremis rerum capitalium judiciis astisisset, etenim iterari iudicium necesse erat, subtrahit se cognitioni frustra calido jam scelere perfecto: at tum per Maximum accusator apponitur Patricius quidam fisci patronus.* Adde cum in Gallia nemini liceat agere vel excipere per procuratorem, præterquam Principi, maxime in criminalibus; quoniam jure licebit novatoribus agere per procuratorem regium; singulare religiosorum mendicantium beneficium est, quod omnibus abdicatis, etiam defensione sui, non audiuntur in foro nisi per procuratorem regium. Quam fœda rerum confusio, si hæretici de privilegiis certent cum ecclesia, & unitatis larvam præferant unitate patroni & defensoris! Novatores non probantur, sed tolerantur propter bonum pacis, certis depactis conditionibus, a quibus nihil amplius eis sperandum est. Non jure igitur per interpositam personam expetunt monitoria ab ecclesiastico iudice, quæ per se non essent impetraturi: quod enim directo prohibetur, per indirectum licere non potest; L. scire, §. 1. ff. de tutor. & curator. dat.

An vero Episcopus, vel ejus officialis compelli possit postulantibus monitoria concedere; Feuret. eod. cap. num. 9. de ecclesiasticæ jurisdictionis intertione ubique ovans & triumphans, voluit eum compelli capione pignorum; quod omnino bonis ferendum non est. Cum enim monitorii datio tendat ad excommunicationem, quæ infligi non potest nisi causa cognita, & pro graviore delicto; can. nemo Episcoporum, 11. qu. 3. non est cogendus jedex monitorium mittere, sed res relinquenda est arbitrio & conscientiæ judicis; alioquin Episcopus cogere- tur infligere excommunicationem sine cognitione causæ ad libidinem judicis sæcularis, & excommunicatio non esset amplius gladius spiritualis, sed potius profanus & servilis: jurisdictio ecclesiastica & civilis sunt duæ jurisdictiones omnino distinctæ, can. duo sunt, 96. dist. una alteri opem & auxilium ferre debet, non ancillari tanquam vile mancipium. Nec ferendum est quod vult Feuret. lib. 7. cap. 2. num. 13. & 14. Episcopum esse nudum ministrum, & executorem expeditionis monitorii. Hujus enim concessio non est officium servile judicis ecclesiastici, sed actus mere judicialis, qui causæ cognitionem desiderat, & liberum animi arbitrium: Et ita recte definivit synodus Tridentina, d. cap. 3. Episcopum non posse compelli a quovis iudice sæculari monitoria concedere, sed totum hoc in ejus arbitrio & conscientia positum esse. Episcopus quidem causa cognita tenetur monitorium postulantibus concedere, si justa ei videatur causa id faciendi; & si deneget, ab eo potest appellari ad superiorem, idest ad Metropolitanum, ut optime docet Joannes monachus in d. cap. 2. num. 96. Barbof. de offic. & potest. Episcop. allegat. 96. n. 4. Sed nulla hic subest ratio appellandi tanquam ab abusu, non sine injuria poscitur remedium extraordinarium adversus ecclesiam, cum ordinarium pateat; frustra postulatur a Principe, quod de jure communi obtineri potest; L. Imperatores, ff. de reb. auctor. judic. possidend.

Quod etiam ab ipsa concessione monitorii appellari possit tanquam ab abusu, ita pronunciavit Feuretius eodem loco, & velut rota semel impulsæ quiescere nequit, semel propositam sibi appellationem tanquam ab abusu in omnibus sibi fingit. Æquior senatus Tolosanus, si forte monitorium non rite & generalibus verbis conceptum sit, non recipit appellationem tanquam ab abusu, sed aditur per simplicem libellum via cassationis, ut loquuntur. Et Feuretius ipse, cum ait, ab expeditione monitorii tanquam ab abusu appellari licere, sibi contrarius est; si enim verum esset, quod non jure tamen dixit, Episcopum nudum

esse ministrum & subscriptorem monitorii, nudum executionem mandati seu precepti iudicis secularis, ab eo appellari penitus fas non esset: ab executore non appellatur nisi modum excedat; L. 1. C. quor. appellat. non recipiantur, nec quicquam est quod imputetur Episcopo, qui monitorium concessit, vel potius paruit publico iudici, cui necessitatem parendi habuit, si credendum est homini nimis seculari.

CAPUT IX.

An Episcopo liceat mutare modum sacri servitii debiti ex pacto, vel contractu inter plebanum & parochianos. Impugnatur Feurorius.

* lege, omnes
basilicæ

JURE pontificio iudex ecclesiasticus, si adeatur, solet cognoscere etiam de rescissione contractuum adversus laicos; cap. constitutus, de in integr. restitut. cap. cum te, de sentent. & re iudicat. cap. pen. de reb. ecclési. alienand. quia ecclesia ad se confugientes non solet repellere; can. 1. & seqq. 87. dist. Aufser. de potest. Ecclési. sup. laicos, n. 55. & hoc est quod ait Nicolaus I. in epist. ad Carolum Calvum jam a nobis laudata: *Ecclesia refugium quarens, ecclesiasticum iudicium semper expetens, submitti non debet seculari iudicio*. Tamen iure, quo utimur, iudex ecclesiasticus non cognoscit de executione vel rescissione contractuum, quia contractus muniuntur sigillo regio, quod iudici regio tribuit jurisdictionem exequendi & rescindendi contractus. Quæsitum est an Episcopo liceat immutare modum sacri officii, quo ex contractu tenebatur erga parochianos; Feuror. lib. 4. cap. 11. refert iudicatum, id Episcopo fas non esse absque abusu. Sed si verum & æquum amamus, nihil verat Episcopum mutare modum servitii in stipulatum deducti inter plebanum & parochianos, triplici ratione. Prior est, quod omnes ecclesiæ cujusque diocesis sunt in potestate Episcopi; can. basilicæ 16. quæst. 7. & consequenter in his, ea omnia, quæ pertinent ad divinum officium, spectant ad dispositionem Episcopi; can. altaria, de consecrat. dist. 1. Secunda est, quod legatum ad piam causam relictum, si pecunia non sit sufficiens & idonea, vel aliam ob causam voluntas defuncti commodè impleri non possit, ab Episcopo converti potest in aliam piam causam; L. legatum ff. de usufruct. legat. L. si quis ad declinandum, §. si autem, C. de Episc. & cleric. conc. Trident. sess. 22. de reformat. cap. 6. Guid. Pap. qu. 556. Benedict. in cap. Raynut. in verb. reliquit, num. 17. Nihil igitur obstat Episcopo, quin causa cognita possit mutare servitium seu obsequium debitum ex pacto vel contractu, cum non prohibeatur mutare id, quod debetur ex testamento, quod est magis favorabile propter favorem novissimarum voluntatum: nihil enim est quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis, postquam jam aliud velle non possunt, liber sit stylus, & licitum quod iterum non redit arbitrium, L. 1. C. de Ss. ecclési. L. 4. C. Th. de Episc. & cleric. Tertia est, quod etsi Episcopus demutet formam & modum servitii, non tentat vel rescindit contractum, quia non inspicit onus servitii velut obligationem, quæ continetur contractu; sed illud spectat per se seorsim a contractu velut spirituale officium, cujus ipse est naturalis & legitimus arbiter; si onus servitii sit immodicum & nimis grave, contractus non rescinditur, sed onus minuitur vel rejicitur, proinde ac si de eo nihil actum; quæ facta enim ledunt pietatem, nec facere nos posse credendum est; L. filius qui, ff. de condit. institut. Imo & cognitio de concordia inter clericos inita super beneficio ecclesiastico spectat ad iudicem ecclesiasticum, & ita iudicatum non negat Loet. in litt. C. num. 43. Ratio est, quia ex concordia nascitur actio personalis inter clericos super re spirituali; quæ omnino est fori ecclesiastici tum ratione rei, tum personarum.

CAPUT

CAPUT X.

An Episcopus cognoscat de jurejurando & perjurio. Jusjurandum apponi solebat omnibus contractibus.

JURE pontificio etiam Episcopus cognoscit de juramento, an licitum sit & obligatorium, & de perjurio inter laicos; cap. ea te, cap. intellecto, de jurejurand. cap. licet, eod. tit. in 6. Jo: Chrysostom. in act. Apostolorum homil. 9. κατορθώσαι τοῦτους τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὄντας· τοὺς δὲ μὴ πεποιμένους, πάντας ἐμοὶ ἀγάζετε. *Emendate juramenta forensia, eos autem, qui non obtemperant, omnes mihi indicate.* Cognitio jurisjurandi pertinet ad Episcopum propter religionem jurisjurandi, quod totum sacrum, quia præstatur per Deum tactis sacrosanctis Evangeliiis, & in ecclesia; L. generaliter, §. in omnibus, C. de reb. credit. & jurejurand. Inter damnatissima capitula condita ab Henrico II. Rege Anglorum, quæ nefandi schismatis causa fuere, unum fuit in primis ne Episcopis liceret punire dioecesanos de perjurio, vel fide læsa; Jo: Sarisber. epist. 159. *Hæc capitula in primis damnata sunt, quod non valeat Episcopus coercere aliquem parochianorum pro perjurio, vel fide læsa.* Episcopis Normanniæ, duritie temporum intercepta, edicto Richardi I. Regis Anglorum restituta est cognitio juramenti & perjurii; Matth. Paris ad ann. 1190. *Circa dies istos ecclesia Dei in Normannia de longo servitutis iugo liberata est, glorioso Rege Richardo annuente, & omnia disponente: in primis terminatum est & a Rege concessum, &c.* Et paulo post Item generaliter omnes de fidei læsione, vel juramenti transgressione quæstiones, in foro ecclesiastico tractabuntur. Nec invidiosum esse debet istud jus episcopale; nam & inter Gentiles Imperator tanquam Pontifex Maximus cognoscebat de viribus jurisjurandi, & jusjurandum remittere solebat; Papius in L. Imperatores, ff. ad Municipali. Imperatores Antoninus & Verus rescripserunt gratiam se facere jurisjurandi ei, qui juraverat, se ordini non interfuturum, & postea Duumvir creatus esset. Et Tranquill. in Tiberio, cap. 35. *Equiti Romano jurisjurandi gratiam fecit, ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se nunquam ante repudiaturum juraverat.* Inde pejerasse non videtur cui remissum est jusjurandum a lege vel Principe; L. ult. ff. qui satisd. cogantur, L. adigere §. ult. ff. de jur. patronat. Et eodem jure utitur Romanus Pontifex; cap. cum ex injuncto, de nov. oper. nunciat.

Olim tanta erat jurisjurandi religio, ut jusjurandum omnibus contractibus apponeretur; quo fides contractus religione jurisjurandi tutior esset; Gregor. Nazianzen. orat. 40. εἰ γὰρ πᾶς πρὸς ἀνδρῶν ὁμολογίας ἑμπεδαὶ Θεὸς μίσει παραληφθεὶς πόσος ὁ κίνδυνος ὃ πρὸς αὐτὸν ἐθέμεθα τὸν Θεὸν συνδικῶν τούτων παραβαῖν εὐρίσκειν: *Nam si ad hominum pacta Deus medius adhibetur, quantum periculum fœderum, quæ cum Deo ipso contraximus, transgressores inveniri.* Hæc occasione usu evenit, si fides secularibus, ut Episcopi cognoscerent de contractibus & de feudis propter juramenti vinculum in his interpositum; cap. novit, de judic. Hæc de causa vetitum, ne jusjurandum contractibus apponeretur, neve ulla ejus ratio in judiciis haberetur, ne hoc obtentu secularis jurisdictio evacuaretur, quoniam jusjurandum non debet esse vinculum iniquitatis; can. inter cætera, 22. qu. 4. cap. quanto, de jurejurand. Benedic. in cap. Raynut. in verb. duas habens filias, num. 1247. Pasquier. lib. 3. cap. 3.

* lege, παρὰ
λυσθεὶς πόσος
ὁ κίνδυνος ὃν
πρὸς αὐτὸν
ἐθέμεθα τὸν
Θεὸν συνδικ-
κῶν τῶν πα-
ράβατος εὐ-
ρίσκειν

CAPUT XI.

An Episcopus cognoscat de jure patronatus inter laicos.

JURE pontificio Episcopus de jure patronatus cognoscit etiam inter laicos, quia licet jus patronatus non sit mere spirituale, quatenus potest possideri & præscribi per laicos, tamen est adnexum spirituali, & sapit spiritualitatem; cap. quanto, de judic. cap. de jure, de jure patronat. cap. præterea, de transact. Moribus nostris causa juris patronatus spectat ad judicem laicum, quia, depravato fere rerum omnium sensu, jus patronatus ratione personarum, quæ hujusmodi jure utuntur, vel prædiorum, quibus cohæret, magis spectatur ut temporale, quam ut spirituale: Covarruv. præct. quæst. cap. 36. Gayll. 1. præct. observ. 38. Jo: Gallus, qu. 327. Aufrer. de potest. sæcular. regul. 4. fall. 21. Rebuff. in quib. casib. judex sæcular. num. 21. Nec ea ecclesiæ labes peculiaris fuit Galliæ: jam olim enim ecclesiam Anglicanam infelicius pessumdedit, & hæc fuit materia schismatis inter Henricum II. Regem Anglorum & Thomam Cantuariensem Episcopum, quod tandem ejus martyrio cruentatum. Inter capitula enim, condita à prædicto Rege in necem libertatum ecclesiæ, unum in primis fuit, ut causæ juris patronatus spectarent ad judicem laicum; Matth. Paris ad ann. 1164. *De advocacione & presentatione ecclesiarum, si controversia emergerit inter laicos, vel inter laicos & clericos, vel inter clericos, in curia domini Regis tractetur & terminetur.* Et hoc juris deinceps a Regibus Anglicis tenaciter vindicatum testatur asperior epistola Eduardi III. ad Clementem VI. Pontificem conquerentis de provisionibus pontificiis. beneficiorum Angliæ, quæ passim fiebant Italis & peregrinis in fraudem patronorum, quam intexit Thomas Walsingan. in ejus vita ad ann. 1343. *Nam jus patronatus, quod nos & fideles nostri in talibus obtinemus beneficiis, enervatur; curia nostra, in qua dumtaxat causæ super jure patronatus dictorum beneficiorum tractari debent, eluditur, & sic jura coronæ nostræ tam probrose quam damnose deperiunt.*

CAPUT XII.

Episcopus est executor testamentorum & legatorum piorum. An cognitio de feudo eleemosynæ pertineat ad Episcopum. Notatio vocis, Eleemosyna. Legales homines quinam dicantur.

UTROQUE jure Episcopus est legitimus executor testamentorum & legatorum piorum, si alii executores testamento designati non sint, vel sint in mora exequendæ voluntatis defuncti; L. nulli, C. de Episc. & cleric. cap. nos quidem; de testament. quod instauratum est a conc. Trident. sess. 22. de reformat. cap. 8. Nec id jus novum & invidiosum; nam & veteri jure pontificio si testator monumentum sibi fieri jussisset, principali vel pontificali auctoritate hæredes compellebantur ad obsequium supremæ voluntatis; L. hæreditas, §. 1. ff. de petit. hæredit. Pio consilio Episcopis datur executio novissimarum voluntatum de piis dispositionibus, ne hæredum negligentia caducæ & irritæ jaceant. Alibi tamen Episcopus tuitionem testamentorum, idest curam exequendi ea suscipere vetatur; conc. Carthag. IV. can. 18. can. Episcopus, 88. dist. ne a lectione, oratione & prædicatione verbi Dei avocetur. Utroque jure etiam Episcopus potest mutare legata pia in aliam piam causam, si voluntas defuncti commode impleri non possit,

possit; L. legatum, ff. de usufr. legat. L. si quis ad declinandum, C. de Episc. & cleric. præter alios proxime adductos, Alexander consil. 73. vol. 3. Capell. Tolosan. qu. 26.

Lege Anglica pariter cognitio feudi vel prædii de eleemosyna, idest prædii ecclesiastici, pertinet ad judicem ecclesiasticum, ut in capitulis, quæ redacta sunt ab Henrico II. anno 1164. apud Matth. Paris in ejus vita: *Si calumnia emergerit inter clericum & laicum, vel e converso, de ullo tenemento, quod clericus velit ad eleemosynam trahere, vel laicus ad laicum feudum; per recognitionem duodecim legalium hominum, juxta capitalis justiciarii Regis considerationem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad eleemosynam, sive ad laicum feudum, coram justiciario Regis: & si recognitum fuerit ad eleemosynam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica, &c.* Et in concessione Richardi I. facta in gratiam ecclesiæ Rothomagensis & aliarum Normanniæ, anno 1190. apud eundem Matth. Paris: *Item nulla fiet recognitio in foro seculari, si charta vel alio modo eleemosynata esse possessionem viri ecclesiastici probare poterunt, sed ad ecclesiasticos judices remittuntur.* Eleemosynata possessio dicitur hic, quæ concessa est ecclesiæ eleemosynæ titulo: sic vocat ea ætas quamcumque oblationem, quæ fit ecclesiæ, ut denarium S. Petri, quod fuit vestigial ab Ina & Offa Regibus Anglorum in singula recta impositum, in gratiam ecclesiæ Romanæ; Roger. Hoveden. ad ann. 886. *Hoo anno Ethoes Comes Wiltunensium eleemosynam Regis Elfredi detulit Romam: & eleemosynam pro aratris, in epist. Canuti Regis Angliæ apud Ingulphum in chron. Croyland. & apud Willelm. Malmesb. 2. de gest. Reg. Anglor. cap. 11. Omnia debita, quæ secundum legem antiquam debemus, sint persoluta, scilicet eleemosyna pro aratris.* Et synod. Vernens. can. 23. *Ecclesiarum causas audiant & deficiant in eleemosyna domini Regis;* Willelm. Tyrius lib. 9. cap. 8. de Godefrido Bullionio: *Castrum, unde ei cognomen erat, bullionem ecclesiæ Leodiensi in perpetuam eleemosynam concessit habendum;* Robert. Mont. in suppl. Sigebert. ad ann. 1176. *Promovit chartam & sigillum omnium eleemosynarum ecclesiæ.* Recognitio an feudum seu prædium sit de eleemosyna, idest quæstio facti, an prædium sit ecclesiasticum, traditur hominibus legalibus. Legales homines sunt viri probi & idonei æstimatores rerum; Hoveden. in Richardo I. *Idem vero, qui electi fuerant & constituti ad hoc negotium Regis faciendum, statuerunt per æstimationem legalium hominum uniuscujusque carrucæ Wannagium centum acras terræ.* Idem Guillem. Neubrigens. lib. 5. cap. 1. *Hi sunt, qui in foro dicuntur probi & legales homines; vulgo, Preud' hommes.* Sed ubi semel compertum est per legales homines prædium esse de eleemosyna, non negatur cognitionem hujusmodi prædii pertinere ad ecclesiasticum judicem, propter meritum piæ causæ. Multo iniquius cum ecclesia agitur moribus nostris, quibus cognitio legatorum ad piam causam adversus laicos est fori secularis, & si laicus legati pii nomine conveniatur apud judicem ecclesiasticum, appellatur tanquam ab abusu; de quo Jo: Gall. qu. 9. 26. 212. Aufrer. in decis. Capell. Tolos. qu. 214. Rebuff. in quib. casib. jud. secular. Tiraquell. 15. privileg. piæ causæ; Chopin. de sacra polit. lib. 2. cap. 5. num. 18.

CAPUT XIII.

An Episcopus cognoscat de re funeraria. Legum antiquarum emendatio.

COGNITIO de funeribus monumentis & mortuariis pertinet ad judicem ecclesiasticum; Panormitan. & alii in cap. quanto, de judic. Rebuff. in quib. casib. judex secular. num. 6. Duar. de sac. eccles. minister. lib. 7. cap. 6. multis argumentis. Primum est, quod sepulcra sunt loca religiosa, & illatione mortui

Tom. I.

X

locus sit religiosus; L. 2. ff. de religios. imo sepulcra sunt quid sacrum, terra enim humando mortuos sacros facit; Plin. lib. 2. cap. 63. de Terra: *Novissime complexa gremio jam a reliqua natura abdicatos, tum maxime, ut mater operiens, nullo magis sacramento, quam quo nos quoque sacros facit.* Secundum est, quod monumentorum extruendorum vel reficiendorum cura spectat ad cognitionem Pontificum, quia ad religionis causam pertinet: unde si testator monumentum sibi fieri jussit, hæredes principali vel pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium supremæ voluntatis; L. hæreditas, §. 1. ff. de petit. hæredit. & si monumentum refectione indigeat, non potest deponi reficiendi causa sine decreto Pontificum; L. 2. C. Th. de sepulcr. violat. ne religio, quæ jam occupavit locum, violetur: & hoc est quod eleganter dictum est in L. ult. ff. de mort. inferend. si religiosus locus jam factus sit, Pontifices explorare debere, quatenus salva religione desiderio reficiendi operis medendum sit. Et pariter ossa seu reliquæ defunctorum non possunt transferri sine decreto Pontificum, seu jussu Principis; L. ossa, ff. de religios. L. 3. §. non perpetuæ, de sepulcr. violat. quo spectat veteris monumenti inscriptio, quæ legitur apud Joseph. Scaliger. *Aufonianar. lectio.* lib. 1. cap. 12. *Reliquia trajecta ex permissu collegii Pontificum piaculo facto.* Commodi cadaver jam sepultum erui jussit Cingius Severus Pontifex non sine collegio Pontificum; Lamprid. in Commodo: *Cingius Severus dixit, injuste sepultus est: quia Pontifex dico, hoc collegium Pontificum dicit.* Si hæc inter Gentiles, non deterior debet esse sacerdotii ratio inter Christianos, quibus verum Numen, verum & proprium habet sacerdotem. Tertium est, quod sepultura est quid spirituale, & dignum sacerdotum cura & religione: ideo pro sepultura, ne quicquam exigatur, vetatur, salvo piis consuetudinibus; cap. abolendæ, de sepultur. cap. ad apostolicam, de simon. & quarta funerum debetur ecclesiæ parochiali tanquam jus canonicum: & hoc est quod intelligitur per hujusmodi clausulam, salva justitia ecclesiarum; cap. certificari, de sepultur. can. quicumque, 16. qu. 7. & hoc jure moris fuit Episcopos in lustranda diocesi cognoscere de sepulturis. Hugo Dunelmensis Episcopus cum peragrans diocesim in quopiam monasterio observasset tumultum pallio serico velatum, lampadibus & facibus accensis illustrem, & audisset esse tumultum Rosamundæ, quæ fuerat concubina Henrici II. Regis Anglorum, dejici jussit, & extra ecclesiam locari; Roger. Hoveden. in Richardo I. ad ann. 1191. Eodem anno Hugo Lincolnensis Episcopus faciens visitationes suas per domos ecclesiarum religiosarum in sua diocesi, venit ad abbatiam sanctimonialium de Godestone, quæ est inter Oxoniam & Wodestoc; & cum intrasset ecclesiam, ut oraret, vidit tumbam in medio ante altare sericis pannis velatam, & lampadibus & cereis circumdatam, & quesivit cujus esset tumba; & dictum est ei, illam esse tumbam Rosamundæ, quæ quondam extiterat amica Henrici Regis Angliæ filii Mathildis Imperatricis, & quod ipse pro amore illius multa bona ecclesiæ illi fecerat: & respondit Episcopus, tollite eam hinc, quia scortum fuit, & sepelite eam extra ecclesiam cum cæteris, ne Christiana religio vilescat, &c.

Media sententia, actionem funerariam esse mixti fori, & in ea locum esse præventioni. Sed proh dolor! hujusmodi actio omnino transit ad forum civile, ex quo constitutione regia anni 1539. judici ecclesiastico adempta est cognitio de actionibus personalibus laicorum, nisi in mere spiritualibus, hac ratione, quod actio funeraria est actio personalis, cum nascatur ex tacito contractu, qui cum defuncto initus intelligitur; L. 1. ff. de religios. Olim inter gentiles rei funerariæ cognitio fuit penes Pontifices & Principem, quod ipse Pontificem maximum se gereret: non alio titulo Princeps funerum cognitionem sibi communem fecit cum Pontificibus, quam quia pontificatus apex ea tempestate principatui conjunctus erat. Hodie sacerdotio ab imperio sejuncto, quo jure magistratus civiles, qui vices Principis gerunt, ea quæ sunt sacerdotii retinere & usurpare non dubitarunt?

Uni-

Unicus titulus hujusce juris nova constitutio anni 1539. Paulo ante eam aliter judicavit juris antiqui tenacior senatus Parisiensis anno 1528. die 4. martii, laicos a paracho conveniendos pro iustis funerum, quæ præstarentur ex laudabili consuetudine: testem habemus Rebuffum loco supra laudato. Unde igitur tam repentina facta sit mutatio & conversio rerum, non video. Leges, quæ pertinent ad religionem & ecclesiam, æternas & immutabiles esse oportet, cum habeant causam æternam & immutabilem: harum semper viridis est observantia, ut eleganter dicitur in L. 5. C. de hæretic.

Placeat igitur Christianissimo Regi Ludovico Theodato, duriori constitutioni modum imponere, & jura antiqua, quibus ecclesia cum regno feliciter tot sæculis coaluit, restituere. Placeat tanto Principi legem temperare, quam haud dubie emendaturus fuisset, nisi durities sæculi & sæcularium malignitas obstitisset. Non erubescenda Principi legum correctio, quin immo digna Principe rerum omnium in melius restitutio. Nonne Imperatores tot leges antiquas, experimentis edocti, suis constitutionibus abrogarunt vel emendarunt? Hoc argumento Imperatores ad tollendas nequissimas leges adversus Christianos promulgatas provocat Tertullian. Apologetic. cap. 4. *Nonne & vos quotidie experimentis illuminantibus tenebras antiquitatis, totam illam veterem & squalentem silvam legum novis principalium rescriptorum & edictorum securibus rusticis & caditis? Nonne vanissimas Papias leges, quæ ante liberos suscipi cogunt, quam Julie matrimonium contrahi, post tantæ auctoritatis senectutem, heri Severus constantissimus Principum exclusit &c.?*

CAPUT XIV.

Episcopi habent censoriæ jurisdictionis imaginem in magistratum. Magistratibus cur denegaretur communicatio ecclesiastica, priusquam litteras communicatorias acceperint ab Episcopo.

JURISDICTIO ecclesiastica & civilis sunt omnino distinctæ & segregæ; can. duo sunt, 96. dist. Utriusque fori judices suis terminis contenti esse debent, ita ut unus in alterius fines non irruat; can. ecclesias, 13. qu. 1. Hac juris æconomia judex ecclesiasticus non habet jurisdictionem in laicos in rebus civilibus: si tamen præses vel rector provinciæ negligat jus dicere provincialibus, licet eis adire Episcopum; nov. Justin. 86. cap. 1. Et constitutionibus pontificiis, cessante judice sæculari ob ejus moram & negligentiam lis transfertur ad Episcopum, & quasi jure devoluto laicis apud eum agere, vel conveniri licet; cap. ex transmissa cap. licet, cap. ex tenore, de foro competent. can. administratores, 23. qu. 5. E converso clerici in causis pecuniariis prius conveniuntur apud Episcopum, sed eo nequeunte propter occupationes sacras, vel nolente judicare, lis transit ad judicem civilem; nov. Justin. 83. cap. 1. quam Gratianus non omisit in can. si quis cum clerico, 11. qu. 2. Aliter tamen jure pontificio clericis a suo judice ob defectum justitiæ non licet migrare ad judicem sæcularem; cap. qualiter de judic. Episcopis etiam fuit pene censoria jurisdictio in magistratus, & jus eos monendi & corripiendi; & si moniti ad meliorem frugem non redirent, fas fuit eos denunciandi Principi & excommunicandi; synod. Toletan. III. can. 18. *Sint enim prospectores Episcopi, secundum regiam admonitionem, qualiter judices cum populis agant, ut ipsos præmonitos corrigant, aut insolentias eorum Principum auribus innotescant. Quod si correptos emendare nequiverint, & ab ecclesia, & a communione suspendant. Et synod. Tolet. IV. can. 31. Episcopi in protegendis populis ac defendendis, impositam a Deo sibi curam non ambigant. Ideoque dum conspiciunt*

judices ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant, & si contempserint emendari, eorum insolentiam Regis auribus intiment, ut quos sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, regalis potestas ab improbitate coerceat.

Quanta & magisteria pene fuerit potestas Episcoporum in magistratus etiam majores, his argumentis intelliges, quod praesides initio administrationis jurabant apud Episcopum, quod pecuniam suffragii nomine non dedissent: & accepto successore compellebantur quinquaginta dies morari in provincia, ut omnes conventiones & querelas provincialium exciperent praesente Episcopo, & causam summarie sine scripto examinante; nov. Justin. 8. cap. 9. & 14. Imo & melioribus saeculis, magistratibus, qui cum jure gladii essent propter exercitationem capitalium judiciorum, denegabatur communicatio ecclesiastica priusquam accepissent litteras communicatorias ab Episcopis; synod. Arelatenf. I. can. 7. *De praesidibus, qui fideles ad praesidatum prosiliunt, placuit, ut cum promoti fuerint, litteras accipiant ecclesiasticas communicatorias; ita tamen, ut in quibuscumque locis gesserint, ab Episcopo ejusdem loci cura de illis agatur, & cum ceperint contra disciplinam agere, tunc demum a communione excludantur.* Magistratibus non denegabatur communicatio, ne impunita manerent crimina, sed eis non patebat sine indulgentia, idest sine litteris communicatoriis Episcopi; Ambros. epist. 59. ad Studium: *Ideo majores maluerunt indulgentiores esse circa judices, ut dum gladius eorum timeretur, reprimeretur scelerum furor, & non incitaretur: quod si negaretur communicatio, videretur criminis vindicata poena. Maluerunt igitur priores nostri, ut id in voluntate magis abstinentis, quam in necessitate sit legis.*

CAPUT XV.

Episcopi passim electi arbitri litium inter laicos. Consensus exterorum Principum in judicium Gallicanae ecclesiae.

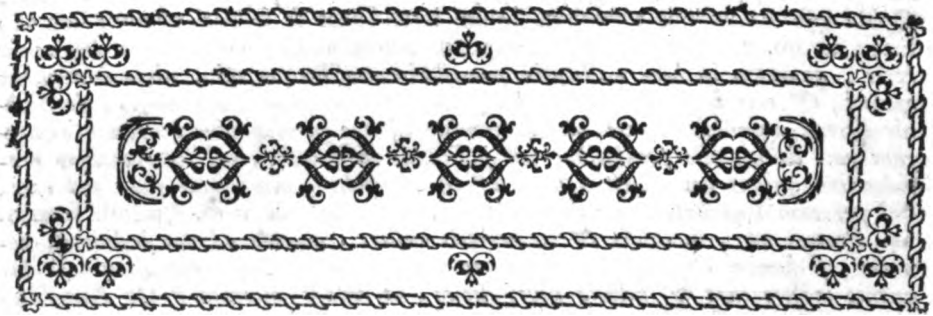
TANTA fuit reverentia fidelium, & consensio animorum in Episcopos, tanquam patres & pastores spirituales, ut passim omnis judicibus civilibus, Episcopos communi consensu de rebus etiam profanis in arbitros eligerent absque invidia judicum. In lite vindictarum de lacu inter duos fratres arbiter sumptus Gregorius Thaumaturgus Neocaesariensis Episcopus, judicandi causa in rem praesentem venit, ut moris erat in judicio vindicationis; Gregor. Nyssenus in ejus vita; *γινώσκοντες ὅτι τῆς δίκης κύριος ὁ διδάσκαλος, καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῖς ἰδίοις αὐτῶν νόμοις ἐκίχρητο πρὸς τὴν διαίτην.* Litis sit dominus magister, qui cum ad locum, de quo controversia erat, venisset, suis ipsius legibus utebatur ad judicium, nempe suasoriis verbis reconciliationis. Derelicto iudice civili arbiter electus Ambrosius Episcopus inter Marcellum Episcopum & ejus sororem; testem habemus ipsum Ambrosium epist. 25. Nam cum ipse arguerem, quod adhuc inter vos maneret veteris jurgium, cognoscendi mihi necessitatem partes imposuerunt. Erubui recusare, fateor, cum praesertim togati utriusque partis invicem se lacefferent, dicentes, ut meo sub examine liqueret, cui parti majora juris vel justitiae suffragia forent. Quid plura? Cum jam conclusi essent dies, & paucarum horarum superesset spatium, quibus tamen alia audiret praefectus negotia; petierant causa patroni prorogari paucorum dierum tempora, ut ego residerem cognitor. Tantus ardor erat Christianis viris, ne praefectus de Episcopi judicaret negotio. Et paulo post: *Recepi cognitionem, ita tamen ut compositionis essem arbiter.* Vix adiri potuisse Ambrosium ob distractionem causarum, dolet Augustin. lib. 6. confess. cap. 3. *Discedebamus, & conjectabamus eum parvo ipso tempore, quod reparanda menti suae nanci-*

nanciscatur, feriatum ab strepitu causarum alienarum, nolle in aliud advocari. Quid? ipse Augustinus cognitione litium inter laicos se fatigari queritur non uno loco; ut lib. de opere monachor. cap. 29. Multo mallem per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis monasteriis constitutum est, aliquid manibus operari, & ceteras horas habere ad legendum & orandum, aut aliquid de divinis litteris agendum liberas, quam tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotiis secularibus vel judicando dirimendis, vel interveniendo praecidendis: quibus nos molestiis idem affixit Apostolus, non utique suo, sed ejus, qui per eum loquebatur, arbitrio. Idem signat & ipse de verb. Apostoli sermon. 24. Fratres mei, in causis & in negotiis vestris, quando ad nos judicanda veniunt, si homini Christiano dico, ut pro tempore redimendo perdat aliquid suum; quanto majore cura & fiducia debeo dicere, ut reddat alienum? De Augustino idem testificatur Possidius in ejus vita cap. 19. interpellatus ergo beatus Augustinus a Christianis, vel a cujusque secta hominibus, causas audiebat diligenter ac pie; & eas aliquando usque ad horam refectionis, aliquando autem tota die jejunans, semper tamen noscebat & dirimebat, &c.

Ab aliis Episcopis idem judicandi officium susceptum indicat & Augustin. de doctrina Christiana lib. 4. cap. 18. *Sane si moneremus homines, quemadmodum ipsa negotia secularia vel pro se, vel pro suis apud ecclesiasticos judices agere deberent, recte admoneremus, ut agerent tanquam parva submissee. Se agrotare, & causarum mole opprimi queritur & Gregor. Nanzianzenus epist. 88. ἐμὲ γὰρ ἡ νόσος κατέχει, καὶ πλέον τοῖς πράγμασι συνέβηκεν. Nam me moribus detinet, & magis negotiis afflictatum.* Litibus inter laicos judicandis magnam auctoritatem quaesivisse memoratur Cyrillus Episcopus Alexandrinus, ita ut Orestis, praefecti Aegypti livore & odium hac de causa in se moverit, quod illi videretur multa, quae essent suae jurisdictionis, ad se pertrahere; de quo Socrat. lib. 7. cap. 13. & Nicephor. lib. 14. cap. 14. Quid? & ipse Gregorius I. summus Pontifex totius ecclesiae curis implicitus, non desuit etiam inter laicos arbitri officio fungi, & litibus componendis operam dare, ne rixis & altercationibus privatorum pax reipublicae & ecclesiae dissolveretur; de quo ipse sub initio pontificatus lib. 1. epist. 5. *Sub colore Episcopatus, inquit, ad saeculum sum reductus. Undique causarum fluctibus quatior, ac tempestatibus deprimor.* Iisdem studiis Galliarum Episcopi inter clericos vel laicos etiam de rebus temporalibus arbitratorum munus non respuere. Inter Beccensem abbatem & Molismenses monachos arbitrium de spolio suscepit Ivo Carnotensis Episcopus; Auctor mihi est ipse epist. 9. *Sed abbas Beccensis cognoscens & erubescens inordinatam spoliationem factam Molismensibus a quibusdam Neophytis monachis suis, multum me rogavit, ut vel pacem inter eos componerem, vel juste inter eos decernerem.*

Quanti fuerit in animis omnium judicium ecclesiae Gallicanae, vel hoc argumento intelliges, quod in ea quaestione, quae orta est inter Henricum II. Regem Anglorum, & Thomam Cantuariensem Episcopum, Regem paratum fuisse se subicere judicio ecclesiae Gallicanae tradit Matth. Paris ad ann. 1169. *Rex autem Anglorum coram Rege Francorum, ut assererat, Archiepiscopo satisfacere paratus erat, vel si contendere vellet, judicium in palatio Parisiensi subire, Gallicana ecclesia ponente partes suas, seu scholaribus diversarum provinciarum equali lance negotium examinantibus.* Jure Caesareo & pontificio obviente sacerdotio arbiter sumptus non cogitur quidem sententiam dicere, ne a sacris avocetur; L. non distinguemus, §. sacerdotio, ff. de recept. arbitris, cap. praesentata, de testib. Et constitut. Justiniani Episcopis certe adempta est ordinaria jurisdictio inter laicos in rebus civilibus, verum arbitraria eis non denegatur inter volentes; L. sancimus, §. vos autem, C. de Episc. & cleric. & Valentiniani novella de episcopali judicio, sublata Episcopis omni jurisdictione ordinaria inter clericos vel laicos, arbitrariam inter volentes non attigit.

DE

DE JURISDICTIONE ECCLESIASTICA

TUENDA ADVERSUS INSULTUS

Auctoris tractatus de Abusu, & aliorum.

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT PRIMUM.

*Ordo & processus judiciorum ecclesiasticorum. In his solemnia
juris remittuntur.*

X his, quæ superioribus libris dicta sunt, facile intelleximus quanam esset vis & potestas jurisdictionis ecclesiasticæ, tam in laicos, quam in clericos: nunc animum subit non in-tempestivum consilium explorandi, quem servari oporteat ordinem & processum, ut vocant, in judiciis ecclesiasticis. Forensium certe sententia est, judicem ecclesiasticum teneri in ordinatione, seu in instructione litium, servare stylum & usum fori civilis; quos inter Aufrelius de potest. secular. regul. 2. in fin. Imbert. in Enchiridio in verb. executor citationis. Horum sententiam totis viribus tuetur Feuret. lib. 1. cap. 7. num. 3. & 4. & ut eam vindicet, nititur probare ecclesiam usam esse formulis & solemnibus judiciorum publicorum in causis ecclesiasticis: sed in eo valde laborat, ne dicam eum deficere. Quod enim profert ex cap. 1. de nov. oper. nunciat. & aliis hujusmodi locis, lites ecclesiasticas ordinari solitas fuisse secundum leges & canones, non probat intentionem ipsius: facile enim fieri potest, ut causæ ecclesiasticæ ordinentur secundum leges, quatenus congruunt canonicis institutis; quandoquidem sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum constitutionibus Principum adjuvantur, ex dict. cap. 1. & cap. clerici, de judic. Sed in multis valde discrepans fuit ratio judicii ecclesiastici a forensi, quod pace magni viri dixerim, In foro sententiæ non ferebantur nisi ex scripto:

scripto : at judicia ecclesiastica tractabantur sine scriptura, summarie causa cognita ; nov. Justin. 83. can. si quis cum clerico, 11. qu. 1. A sententiis iudicium provocatio erat per libellum : a sententiis vero iudicium ecclesiasticorum appellabatur sine libello appellatorio, nudo verbo. Novum ac insolens visum, quod Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus in concilio Seleuciensi depositus, per libellum contra canones appellasset ad maiorem iudicem ; Socrat. lib. 2. cap. 40. τῷ τῷ μὲν αὖ, μόνος καὶ πρῶτος παρὰ τὴν οὐκ ἐκκλησιαστικὴν κανὼν Κύριος ἐποίησεν, ἐκκλησίας αὖ ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ χρησάμενος. Solus & primus contra canonis ecclesiastici consuetudinem id fecit Cyrillus libellis appellatoriis usus, proinde ac in publico iudicio. Quod minus advertens Pontifex in can. synodum, 17. dist. Nam si, inquit, secularia in publicis judiciis libellis utuntur appellatoriis, quanto magis sacerdotibus hoc eadem agere licet, qui super illos sunt. Quam aliena fuerint judicia ecclesiastica a forensibus solemnitatibus, satis insinuat quod ait Emeritus unus ex Episcopis Donatistarum in collat. 1. Carthagine habita, cap. 20. Quod si pretermisissis istis secundum forenses fasces, jactantiamque illius controversie, quam tribunalia sibi vindicant, semper legalis nobis ritus ac sermo servandus est ; iudica vir sublimis in negotio Christiano, qui huic causa iudicat Deus, quæ & nostra merita, & veri iudicis sententiam æqua ponderans libra, ne immergat, attendit. Et idem Emeritus rursus in eadem collatione cap. 31. Causa præscripta est iudicis sermo, servari forensium usum, consuetudinemque iurgandi inter Episcopos non oportere, nutare illam versutiam legum, jurisque controversiam, ubi de fidei statu, & de totius sanctitatis disceptatione tractatur. Et Petilianus, unus e parte Donatistarum, in eadem collatione cap. 53. Sine præiudicio nostro legat, salvo eo, quia hæc causatio forensis est non legalis, nam uti mandato his formulis presumere, non est ecclesiastica consuetudinis, sed forensis ludi, atque certaminis. Et licet de jure civili liris instantia perimatur cessatione & silentio triennii ; L. properandum, C. de iudic. jure pontificio in causis ecclesiasticis liris non habet tempus limitatum ; cap. venerabilis, de iudic. Marcus, qu. 418. tom. 1. qua de causa præscriptionem triennii, quæ obiciebatur in causa Donatistarum, ridet Augustinus quasi alienam lib. contra Donatist. post collat. cap. 12. Et adhuc utique dies erat, quando nobis forensi more de tempore præscribebant, dicentes causam lapsam esse, & agi jam omnino non posse. Et idem cap. 23. ejusd. lib. Quanti emere debuimus, ut more forensium advocatorum de temporibus & diebus, de personis etiam nobis præscribere conarentur. Et hoc est quod innuit Marcellinus Comes, qui interfuit collationi ex mandato Honorii Imperat. cum ait cap. 30. ejusd. collat. 1. Unde de tempore, quoniam magis forensis est, quam Episcopalis objectio. Eodem jure in causis de ecclesiis, decimis & aliis spiritualibus remittitur iurjurandum de calumnia ; cap. litteras, de jurament. calumn. can. si quis presbyter. 2. qu. 5. & in negotio ecclesiastico si reus dolo fecerit, quominus actor mitteretur in possessionem rei servandæ causa, & sub finem anni offerat cautionem iudicii fisci, non tenetur interdicto, ne vis fiat ei, qui in possessionem, quia in ecclesiasticis personis, & negotiis, rigor & districtio juris non requiritur ; cap. 1. de dol. & contumac. Et licet jure civili interdictum unde vi detur tantum contra eum, qui vi dejecit : tamen jure pontificio datur non modo adversus spoliatorem, sed etiam adversus tertium possessorem, quia spoliatori quasi succedit in vitium ; cap. sæpe, de restit. spoliat. cap. quia, de judiciis, cap. bonæ memoriæ, de appellat. Et in causis matrimonialibus, quæ sunt fori Episcopalis, testes recipiuntur ante litem contestatam ob contumaciam rei, quia in his rigor juris usquequaque non servatur ; cap. ad hoc, ut lit. non contestat. Et in causis ecclesiasticis remittuntur omnia solemnia juris, nec est inquirendum subtiliter cujusmodi actio intentetur, sed pure & simpliciter factum ipsum & rei veritas secundum formam canonum & instituta sanctorum Patrum investiganda sunt ; cap. dilecti, de iudic. Item in foro ecclesiastico reconventio locum habet, ut brevius lites terminentur, idest

reus conventus si vicissim velit agere, potest reconvenire actorem coram eodem iudice; cap. 1. & 2. de mutuis petit. quod nesciunt tribunalia forensia. Et licet jure civili iudex non possit in eadem causa fungi officio arbitri; L. non distinguemus, §. quæsitum, ff. de recept. arbitr. tamen in causis ecclesiasticis iudex suadetur concordia vel iudicio lites componere; d. cap. 1. de mut. petit. cap. querelam, de simon. can. si primates, §. qu. 2. Denique causæ clericorum secundum canones disceptandæ sunt, non secundum leges; cap. quod clericis, de foro compet. ubi Cælestinus III. constituit clericos Parisiis commorantes studiorum causa, idest scholares, qui clericorum appellatione continentur, & gaudent privilegio fori episcopalis, juxta auth. habita, C. ne filius pro patre; si quas causas pecuniarias habuerint agendo, vel defendendo, ipsas ab Episcopo jure canonico decidi. Nec constitutio pontificia, tanquam prorsus aliena a jure nostro, explodenda est, uti placet Feuretio; nam & paucis post annis, anno scilicet 1200. idem juris constitutum a Philippo Augusto, in causis scholarium Parisiense; Roger. Hoveden. in Joanne: *De cætero nullus clericus trahatur ad sæculare examen propter aliquod delictum quod fecerit; sed si clericus deliquerit, tradatur Episcopo, & secundum iudicium cleri tractetur.* Et quod hodie volunt, iudicem ecclesiasticum teneri in ordinatione litium legibus & formulis fori sæcularis, magis ex præsumptione iudicium, quam e jure profisciscitur. Nonne quælibet curia habet proprium stylum & consuetudinem, & stylus & consuetudo cujusque fori spectatur; L. 3. §. lege Julia, ff. de testib. L. si fundus, de evict. cap. consuluit, de offic. delegat. Quæ igitur, amabo, invidia forum ecclesiasticum, idest tribunal Dei & ecclesiæ habere suas leges & consuetudines, dummodo non derogent honestati publicæ & justitiæ? Nonne incongruam formulam judicandi sacerdotibus, imponi a laicis ait Ambros. epist. 64. *Ergo judicandi accepisti formulam, quales illi, qui volunt præscribere sacerdotibus, quod sequi debeamus?* Multa, haud diffiteor, fuere communia foro ecclesiastico cum sæculari, ut ne quis sine accusatore damnetur, vel absens per contumaciam, nisi tribus edictis citatus: & his argumentis se absentem & indefensum, non legitime citatum, damnatum querebatur Athanasius. Nec enim constitui potest iudicium sine citatione & defensionis copia; sed de cætero multa sunt specialia in praxi fori ecclesiastici, quæ non conveniunt foro sæculari, propter distinctionem personarum & rerum, quæ ibi tractantur. Jurisdictio ecclesiastica & civilis sunt omnino distinctæ: non incivile est unamquamque suo stylo & consuetudine regi. Qua fide, quo auctore ait Feuretius, Pontifices solemnitibus publicorum judiciorum usos in iudiciis Vestalium? Nullo auctore, nullo teste, imo & contra fidem veterum. Vestalibus graves poenæ constitutæ, quarum arbitri & exactores ex lege fuere Pontifices: sed extraordinarium de his fuit iudicium; ob levius enim delictum virgis castæ per ipsos Pontifices, ob stuprum seu incestum vivæ funebri pompa elatæ, & humo defossæ, ex Dionys. Halicarnasseo lib. 2. Livio, Plinio, & Zonar. Quid commune fuit poenæ Vestalium, cum aliis publicis iudiciis? Nihil omnino. Et certe tanta fuit auctoritas Pontificis Maximi, ut cæteri magistratus ei falces submitterent.

CAPUT II.

Causa ecclesiastica judicanda secundum canones, his deficientibus juxta legem Romanam.

DE causis ecclesiasticis iudex pontificius debet judicare secundum canones, non secundum leges vel consuetudines locorum; cap. quod clericis, de foro competent. quia jurisdictio ecclesiastica est omnino distincta a civili; can. duo sunt,

sunt, 96. dist. utraque suas leges habet, & formulas. Ecclesia Christi sanguine redempta, lege evangelica manumissa, non adstringitur mundanis legibus; can. inter, 33. qu. 2. Constitutiones laicorum non ligant ecclesiam, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; can. bene, 96. dist. cap. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut. & capitul. lib. 6. cap. 294. Et quod dicitur, causas ecclesiasticas terminari oportere secundum leges & canones, cap. 1. de novi oper. nunciat. & violatores emunitatis ecclesiasticæ puniendos esse secundum canones, & sæculi leges, can. cum devotissimam, 12. qu. 2. civiliter accipiendum est ubi leges coeunt cum canonibus, quia sicut leges non dedignantur canones imitari, ita & canones Principum constitutionibus adjuvantur; d. cap. 1. cap. clerici, de judic. cap. ult. de secund. nupt. quod sumptum est ex L. sacris, C. de Episcop. & cleric. & nov. Justin. 63. cap. 1. ita accipe quod Gregorius ad Chilpericum in causa Prætextati, teste ipso lib. 5. cap. 18. *Habes legem & canones, hac te diligenter rimari oportet. Et mox: Tu vero, qui alios de justitia culpas, pollicere prius quod legem & canones non omittas.* Et ita leges allegatas in causa Aquicinctensis monasterii contra Turonenses canonicos apud Metropolitanum Rhemensem velim accipias, in vita D. Gofvini lib. 2. cap. 12. *Super quibus cum fuisset utrinque sapius decertatum, tandem ad Rhemensem audientiam res perlata, ubi monachis legum ignavis & abbati reverendo legum periti Turonenses occurrerunt.* Alias in foro ecclesiastico leges non audiuntur, si pugnent canones, vel ubi præsto sunt canones; Nicolaus I. epist. 32. ad Episcopos Galliarum apud Convicinum congregatos; can. lege, 10. dist. *Lege Imperatorum non in omnibus ecclesiasticis controversiis utendum est, præsertim cum inveniatur evangelica, ac canonica sanctioni aliquoties obviare: lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus. Imperiali judicio non possunt ecclesiastica jura dissolvi.* Episcopos non aliter damnandos, quam secundum canones, probatur etiam judicio & confessione nostrorum Regum, ut in judicio Prætextati Rothomagensis Episcopi, poscentibus Episcopis, juratus annuit Chilpericus Rex, ut judicaretur secundum canones. Et cum præter fidem deposceret, ut pœnis non canonicis puniretur, fortiter ei restitit Gregorius Turonensis Episcopus qui concilio aderat; testem ipsum habemus lib. 5. cap. 19. *His ita gestis petiit Rex, ut aut tunica ejus scinderetur, aut centesimus octavus psalmus, qui maledictiones Iscarioticas continet, super caput ejus recitaretur, aut certe judicium contra eum scriberetur, ne in perpetuum communicaret.* Quibus conditionibus ego restiti, juxta promissum Regis, ut nihil extra canones gereretur. Imo & ibidem fuggillatur Chilpericus, quod sacramenti minus memor ad Episcopos misit codicem canonum, cui adjectus erat novus quaternio continens varios canones quasi apostolicos, qui de industria confuti erant, ut ex his jus diceretur in Prætextatum: Ipse vero ad metatum discessit, transmittens librum canonum, in quo erat quaternio novus adnexus, habens canones quasi apostolicos continentes hæc: *Episcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehensus a sacerdotio divellatur.* Hinc & clericis in jure conventis dantur induciæ secundum canones, non noctes, idest dilationes, quæ numerantur per noctes secundum consuetudinem laicorum; Goffrid. Viindocinens. lib. 2. cap. 27. *In hoc tamen, non noctes secundum consuetudines laicorum, secundum instituta canonum inducias postulamus.* Clericis conventis dantur induciæ, quia erant laxiores, longius tempus dabatur clericis ad respondendum; can. 1. can. induciæ, 1. & 2. 3. qu. 3. cap. 1. de dilat. Deficiente canone, causæ de rebus ecclesiasticis deciduntur lege Romana potius quam Salica, idest consuetudine Francica, quia lex Romana est magis amica & indulgentior ecclesiæ; Adrevald. Floriacens. lib. 1. de miracul. S. Benedict. cap. 26. *Sed cum litem in eo placito finire nequirent, eo quod Salicæ legis judices ecclesiasticas res sub Romana constitutas lege discernere perfecte non possent.* Hoc jure percussiores Leonis III. a Carolo Magno, ut rei majestatis secundum legem Romanam capite damnati; Ademar. in vita Caroli: *Pest paucos autem dies jussit eos, qui*

Papam anno superiori dehonestaverant, exhiberi, & habita decies questione, secundum legem Romanam, ut majestatis rei capite damnati sunt. Et si presbyter vel diaconus quid molitus sit in Principem, vel litteras apostolicas confixerit, Episcopo relinquitur judicandus lege Romana ex capitulis ipsius Caroli; can. in memoriam, 19. dist. Si vero quilibet sive sit presbyter, sive diaconus aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando redarguatur, falsam ab apostolica sede detulisse epistolam, penes Episcopum sit potestas utrum cum in carcerem, aut aliam detudat custodiam, usquequo per epistolam, aut per idoneos sua partis legatos, apostolicam interspollet sublimitatem, ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus justo ordine lex Romana statuat definire. Eodem jure, etiam apud Ripuarios, causas ecclesiasticas lege Romana disceptari moris fuit; leg. Ripuar. tit. 60. de tabular. §. 1. Secundum legem Romanam, qua ecclesia vivit.

CAPUT III.

In causis ecclesiasticis monomachia non admittitur. In causa ecclesiasticis lis sorte dirempta.

CAUSAS ecclesiasticas judicari secundum canones, vel, his deficientibus, secundum legem Romanam, modo observatum. Hinc in foro ecclesiastico duellum seu monomachia probationis causa non indicitur, & ubi deficientibus probationibus lis ordinario judicio terminari non poterat sine monomachia, res rejiciebatur ad forum seculare, ut a se in lite de feudo inter duos milites judicatum refert Ivo Carnotens. Episcopus, epist. 168. *Qua altercatio cum aliquandiu durasset, precepimus judicium fieri, judicatumque est, quia hac causa sine monomachia terminari non poterat, & judicium sanguinis nobis agitare non licebat, ut utraque pars iret in curiam Comitissa, ad quam talia judicia pertinebant, & de cujus feudo ista tenebant, &c.* Qua de causa Aurelianensem ecclesiam, quae judicio suo monomachiam inter duos milites probaverat, & discrimini diem dixerat, vehementer increpat idem Ivo Carnotens, epist. 247. *Clerici nostri nuper ad nos revertentes, qui causa Comitissae Aurelianiensis interfuerunt, retulerunt nobis, quod quidam miles domini Radulphi quemdam militem Comitissae ad monomachiam provocaverit, & hanc provocationem ecclesia vestra judicio confirmaverit, & diem peragende monomachiae constituerit. Quod audientes valde mirati sumus; cum monomachia vix aut nunquam sine sanguinis effusione transigi valeat, judicium vero sanguinis servanda patrum auctoritas clericis agitare prohibeat, & Romana ecclesia in legem tam non assumat. Et paulo post: Faciant haec sancti iudices, qui ad malorum vindictam gladium materiale portant, non qui contra nequitias spirituales gladio spiritus pugnant, &c.* Eundem Italorum sequiorem usum detestatur Petrus Damian. lib. 4. epist. 9. ad Firmanum Episcopum: *Causas igitur ecclesiastici cujusque negotii, leges dirimant fori, vel sacerdotalis edicta consilii; ne quod gerendum est in tribunalibus iudicum, vel ex sententia debeo prodire Pontificum, in nostrum vertatur opprobrium congressione bellorum. Sapienter tamen vitio saeculi factum est, ut dubiae causae inter clericos & monachos etiam per monomachiam submissis pugnatoribus dirimerentur; Adrevaldus de miracul. S. Benedicti. lib. 1. cap. 26. Sed cum litem in eo placito finire nequirent, eo quod Salica legis iudices, ecclesiasticas res sub Romana constitutas lege discernere perfectae non possent, tandem adjudicatum est, ut ab utraque parte testes exirent, qui post sacramenti fidem, scutis ac baculis decertantes, finem controversiae imponerent, &c.* Eodem Marte inter Chiretum quemdam, qui fidem seu hominum detrectabat

bat Aquilincensis abbati debitum, & Almannum militem monasterii lis feliciter dirempta est; in vita D. Gofvini lib. 2. cap. 15. Cum autem de correptione ejus spes omnis abiisset in ventum, & omnia consilia defecissent, timentes viri boni, ne plantationem Patris celestis eradicare niteretur, eum pro suis criminibus ejectum de ecclesia, judicio, quod ecclesia non recipit, judicandum decreverunt, & monachia legibus agendum cum eo statuerunt. Hoc igitur modo mutantem Protea vultus alligantes Almannum quemdam ab ecclesia suum tenentem gamentum (lege casamentum) adversus eum armaverunt, & in causa ordine judiciario procedentes locum certaminis adierunt. Inter clericum & monachum duello certatum in diocesi Santonenfi dolet Goffrid. Vindocinens. lib. 3. epist. 39. ad Petrum Santonensem Episcopum: *Audivimus, dilectissime pater, Ramaldum Chesnellum clericum vestrum, cum domino Guillelmo monacho vestro duellum cepisse, nullum tamen ex sua parte, vel ex parte monachi testem habuisse: quod, quia sæculi leges nulla ratione fieri permittunt, & sacri canones omnino ne fiat interdunt, humiliter rogamus, ut quod in Episcopatu vestro ab ecclesiasticis viris contra ecclesiasticas regulas præsumptum dignoscitur, vestra auctoritate irritum fiat & corrigatur, ne forte perversa consuetudine prævaleat hominum iniquitas canonice equitati, & sic, quod absit, subdatur veritas falsitati.* Inde reclamante ecclesia Anglicana, & instante Petro Leone legato sedis apostolicæ in Anglia, clericis remissa est indictio duelli in causis ecclesiasticis: & hoc fuit unum e quatuor capitulis, quæ clericis concessa sunt ab Henrico II. Rege Anglorum; Matth. Paris ad ann. 1126. Quarto, quod clerici duellum facere non cogantur. Ante constitutionem Henrici II. etiam clericis in causis ecclesiasticis solebat indici duellum, ita ut fieret petita licentia Episcopi; synodus Calctensis habita anno 1080. can. 19. apud Ordericum Vitalem lib. 5. *Si clericus duellum sine licentia Episcopi suscepit, aut namnum cepit.*

Civilius est quod observo, causas ecclesiasticas, quæ jure ordinario terminari non possent, sorte diremptas. Sorte dirempta est lis inter Episcopos altercantes de vindictis reliquiarum S. Leodegarii, Ansoaldum scilicet Pictaviensem Episcopum, monasterii & consanguinitatis privilegio, Hermentharium Augustodunensem Episcopum episcopatus jure, Vindicianum Cameracensem Episcopum loco martyrii, & corpus cessit Ansoaldo; Baldricus Noviomens. lib. 1. cap. 21. *Ex sententia ceterorum Pontificum, tribus epistolis horum trium nominibus subscriptis, & confuse sub palla altaris obiectis, factaque in commune oratione, Pictavensi Episcopo ex indiciis sanctum corpus debere declaratum est.*

CAPUT IV.

Olim Episcopi per se jus dicebant. Episcopus tenetur creare vicarium in spiritualibus & temporalibus.

AB ecclesiæ tunabulis Episcopis judicandi munus tam inter laicos quam clericos per se obibant; conc. Calced. can. 9. can. si clericus, 11. qu. 1. Et hoc juris obtinebat adhuc ætate Gregorii I. testem ipsum habemus lib. 1. epist. 32. in can. pervenit, 11. qu. 1. *Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certe ab eo iudices deputentur.* Inde decisum est cap. si quis contra, de foro competent. De Baudegesilo Cænonianensi Episcopo testatur Gregor. Tur. lib. 8. cap. 39. quotidie eum cum iudicibus, idest adhibito consilio, causas discussisse. De Ragnemodo Parisiensi Episcopo testis est idem Gregor. Tur. lib. 9. cap. 6. eum impostorem quemdam damnasse. Imo, multis post Gregorium sæculis, Episcopi ipsi pro tribunali jus

Y

dixerunt: de Valtero Tornacensi Episcopo testatur Thomas Cantipratensis lib. 1. apum, cap. 15. *Valterus de Marvis Tornacensis Episcopus vix unquam otiosus domi sedebat: aut enim meditabatur, aut legebat, aut confessionibus audiendis incumbebat, aut causis discernendis intentus lites hominum dirimebat, aut si ab his vacaret, propriis manibus laborabat. Nec est quod miremur de Episcopis; nam & domini temporales iurisdictionem ipsimet per se exercebant: de S. Geraldo Comite Aurelianensi testis locuples Odo Cluniacensis ejus vitæ lib. 1. cap. 19. In crastinum vero Mallensibus undique ad seniore confluentibus, jubet reum adduci. Nec modo viri, sed etiam scemina, quæ ditiones iurisdictione præditas habebant, ipsæ in subditos jus dicebant ex consuetudine Gallicana, quam memoria celebrat Innocent. III. in cap. dilecti, de arbitr. Quia tamen juxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege servatur in partibus Gallicanis, scemina præcellentes in subditos suos ordinariam iurisdictionem habere nescuntur. Hoc jure usæ memoratur nobilis matrona in concubinam clerici; Jacob. a Vitriac. hist. occidental. lib. 1. cap. 8. Quædam autem nobilis mulier in villa, quam habebat, frequenter admonuit presbyterum ut suam relinqueret concubinam; quo veniente & respondente; Quid ad vos de sacerdotibus? ipsa respondit: Contra vos nullam possum exercere justitiam; veruntamen omnes hujus vilæ, qui non sunt clerici, ad meam spectant iurisdictionem. Jubens autem sacerdotis ad se adduci concubinam, fecit ei fieri amplam coronam, dicens: Quia non vis relinquere sacerdotem, volo te ordinare in sacerdotissam. Episcopi, inquam, judicabant; vel si propter nimias occupationes juri dicundo operam dare non liceret, judicem dabant; d. can. pervenit. Et hoc est quod ait Apostolus 1. Cor. 6. ut contemptibiles si qui sint in ecclesia, idest minoris meriti, eligantur ad dirimendas lites inter privatos, dummodo sint sapientes & idonei, idest rerum periti, ita ut qui forte erunt eminentioris meriti, reserventur prædicationi verbi Dei, & aliis officiis magis spiritualibus; Gregor. in cap. 29. Job. cap. 14. Et tamen Paulus Apostolus dicit: Contemptibiles, qui sunt in ecclesia, illos constituite ad judicandum. Ac si aperte dicat: Qui minoris meriti sunt in ecclesia, & nullis magnorum donorum virtutibus pollent, ipsi de terrenis negotiis judicent, quatenus, per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur. Quos & contemptibiles nominat, & tamen sapientes vocat, cum dicit: Sic non est sapiens inter vos quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum? Qua ex re quid colligitur, nisi, ut hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? Qui autem spiritualibus donis ditati sunt, profecto terrenis non debent negotiis implicari; ut dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati valeant bonis superioribus deservire.*

Tandem quia episcopale munus varium & multiplex est, & versatur tam in spiritualibus quam in temporalibus, consulto institutum, ut quisque Episcopus crearet sibi vicarium in spiritualibus & temporalibus; can. volumus, 89. dist. can. cum simus, 9. qu. 3. can. quoniam, can. in nona, 16. qu. 7. cap. quoniam in plerisque de offic. ordinari. cap. Romana, & toto tit. de offic. vicar. in 6. Exin Episcopus tenetur sibi creare vicarium generalem in spiritualibus & temporalibus cujus ope sufficere valeat oneri episcopali, & solutus minoribus curis, spiritualibus, idest lectioni, orationi, & verbi Dei prædicationi intentius vacet; can. Episcopus, 88. dist. ita ut non sit, ut causetur Episcopus se non egere vicario, quasi ipse sufficiat muneri; quia etli valde idoneus sit, convenit ut onus partiatum cum alio, ne ecclesiastica sollicitudo ulla in parte deficiat; cap. ult. de offic. archipresbyter. Quod si Episcopus moram faciat in eligendo vicario, optio vicarii devolvitur ad clerum totius diocesis; d. can. volumus, vel potius ad Metropolitanum; d. can. cum simus, cap. ult. de suppl. negligent. prælat. in 6. conc. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 16. Idque recte institutum exemplo civilium magistratuum: præfectus enim prætorio, & alii majores magistratus urbani vel provinciales suos habuere vicarios; L. 1. & 2. C. de offic. vicar. Cassiod. 6. var. epist.

16. & passim in notit. imperii, ut in Gallia fuere vicarii Comitum; conc. Cabilonens. II. can. 21. capitul. lib. 2. cap. 28. & apud Walafrid. Strabon. de reb. ecclesiastic. cap. ult. Episcopus vicarium sibi assumere debet, qui dicitur & officialis in Anglia & aliis provinciis Cismontanis; cap. insinuante, de offic. delegat. cap. ex frequentibus, de institut. cap. in tantum, de simon. cap. cum generali, de offic. vicar. in 6. idemque missus Episcopi; cap. 1. de frigid. & maleficiat. alius a missio Dominico, de quo in cap. 2. de regular. quem male glossa accipit de vicario seu officiali Episcopi: hoc enim capitulum est concil. Moguntini habiti sub Carolo Magno anno Christi 813. & intelligendum est de missis, qui ex comitatu Principis dirigebantur, ut simul cum Episcopo dioecesano lustrarent monasteria Galliarum reformationis causa; de quibus est can. 20. ejusdem concilii: *Deinde dignum ac necessarium est, ut missi per quaque loca directi, simul cum Episcopis uniuscujusque diocesis, perspiciant loca monasteriorum canonicorum pariter & monachorum.* Idem etiam vicarius Episcopi dicitur creditus Episcopi; sic Guntramus Boso ad Magnericum Trevirensis Episcopum, apud Gregor. Taronens. lib. 9. cap. 12. *Nequaquam, inquit, sed transmittite abbates & creditos tuos, ut hæc, quæ loquor, exponant.* Quo sensu creditarii dicuntur & missi Principis in vita Ludovici Pii & apud continuat. Aymoin. lib. 5. cap. 10. *Fideles ac creditarios a latere suo misit.* Vicarius Episcopi, & officialis promiscue accipiuntur in jure; sed hodie eorum vices sunt diversæ: vicarius enim Episcopi exercet ea, quæ sunt jurisdictionis voluntariæ & ministerii; officialis vero ea, quæ sunt jurisdictionis contentiosæ; cap. cum nullus, de tempor. ordinat. in 6. cap. ult. de offic. vicar. eod. tit.

CAPUT V.

Potestas & munia vicarii Episcopi / Vicarius Episcopi potest revocari ad nutum; Impugnatur Feuretius. Qualis debeat esse vicarius Episcopi.

VICARIUS generalis Episcopi habet propriam & ordinariam jurisdictionem; gloss. & DD. in cap. quoniam in plerisque, de offic. ordinat. gloss. in cap. Romana, de appell. in 6. cap. licet, verb. officialem, de officio vicar. eod. quia constituitur ad universitatem causarum, nec habet jurisdictionem ab Episcopo, sed a lege, ministerio & facto Episcopi: & semel datus ab Episcopo, jurisdictionem tuetur velut datam a lege seu canone; ut legatus proconsulis dicitur habere propriam jurisdictionem, etsi non potest eam exercere priusquam ipsi a proconsule demandata sit; L. legati, ff. de offic. proconsul. L. pen. de offic. ejus cui mandat. est jurisdic. quia scilicet legati non legebantur ab ipso proconsule, sed ei dabantur a senatu, ut observatur ex Vopisco in Probo, & Capitolino in Gordianis; & mandatum proconsulis non tam tribuebat jurisdictionem legatorum, quam explicabat. Vicarius Episcopi habet ordinariam jurisdictionem; & hanc ob causam a vicario Episcopi non appellatur ad Episcopum, sed ad Metropolitanum, quia unum & idem est tribunal Episcopi & vicarii; cap. 2. de consuetudin. in 6. cap. Romana, de appellat. eod. Vicarius Episcopi habet ordinariam jurisdictionem in his, quæ veniunt ex generali mandato; de cætero habet delegatam in his, quæ indigent speciali mandato: vicarius scilicet vi mandati generalis potest omnia, exceptis prohibitis, idest his, quæ requirunt speciale mandatum; cap. 2. de offic. vicar. in 6. puta vicarius Episcopi non potest conferre beneficia sine speciali mandato Episcopi; can. nullus, 16. qu. 7. cap. ult. de offic. vicar. in 6. quia collatio beneficiorum est in fructu, & meræ gratiæ, quæ non alii competit, quam Episcopo: potest tamen vicarius Episcopi ex mandato generali confirmare electiones, instituere præsentatos, quia utrumque est munus ne-

cessarium; cap. ex frequentibus, de institutionib. gloss. in d. cap. ult. de offic. vicar. in 6. Potest etiam vicarius Episcopi conferre beneficia ex causa permutationis; gloss. in d. cap. final. quia hujusmodi collatio est necessaria; cap. unic. de rer. permut. in 6. clem. unic. eod. tit. Vicarius Episcopi etiam non potest unire beneficia sine speciali mandato Episcopi, quia unio est de arduis & reservatis Episcopo, nec inferiori competit; cap. sicut unire, de excessib. praelat. tum quia unio beneficii est alienatio, quæ requirit speciale mandatum, cap. 1. ne sede vacant. clem. ult. de reb. eccles. non alienand. Mandato generali non continetur alienandi potestas; L. mandato generali, L. procurator totorum bonorum, ff. de procurator. cap. qui ad agendum, eod. tit. in 6. Rebuff. in prax. part. 1. de unionib. num. 37. & in forma vicariat. num. 102. Capell. Tolos. decis. 97. Sbrozz. de vicar. Episcopi lib. 2. cap. 115. Gargias de benefic. part. 12. cap. 2. de unionib. §. 1. num. 77. Item vicarius Episcopi non potest visitare diocesim sine speciali mandato Episcopi, quia visitatio est de reservatis Episcopo; can. decrevimus, 10. qu. 1. cap. si Episcopus, de offic. ordin. in 6. conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 3. Sbrozz. de vicar. Episc. lib. 2. qu. 120. Item vicarius Episcopi non potest celebrare synodum sine speciali mandato Episcopi; gloss. in cap. sua nobis, verb. vicarii, de offic. vicar. Sbrozz. de vicar. Episc. lib. 2. qu. 46. Vicarius Episcopi non potest conferre ordines, nisi sit Episcopus; quia Episcopus non potest mandare inferioribus ea, quæ sunt ordinis Episcopalis; cap. pen. de consecr. eccles. vel altar. sed dare potest litteras dimissorias ad ordines; cap. cum nullus, de temporib. ordinat. in 6. Rebuff. in forma vicariat. num. 47. Eiusdem etiam est litteras dimissorias dare proficiscentibus Romam religionis causa; concil. Saleguntiad. can. 16. *Decrevit quoque sancta synodus, ut nullus Romam iret nisi cum licentia Episcopi, vel ejus vicarii.* Quod statutum, ut tolleretur occasio evagandi, & coerceretur poenitentium abusus, qui omisso suo Episcopo, spe veniæ facilius impetrandæ, emigrabant ad summum Pontificem. Vicarius Episcopi, etsi habeatur pro ordinario, non potest alium subdelegare; cap. clericos, de offic. vicar. quia electa est industria & fides personæ; cap. ult. §. is autem cui, de offic. delegat. L. inter artifices, de solut. nisi ab initio datus sit cum potestate substituendi alium; cap. 1. de offic. vicar. in 6.

Vicarius Episcopi nuda voluntate & nutu revocari potest; clem. etsi principalis, ubi gloss. & DD. de rescript. gloss. in clem. ult. de procurat. quia vicariatus est nudum mandatum, quod nuda voluntate revocatur; L. si vero, §. pen. ff. mandat. Judicium solvitur vetante judicare eo, qui majus imperium in ea jurisdictione habet; L. judicium solvitur, ff. de judic. & vicariatus episcopalis non confertur in titulum, sed ut ad nutum revocabilis; cap. pervenit, 2. de appellat. cap. cum ex eo, de elect. in 6. Hostiensis in summa, de offic. vicar. §. & quibus, vers. sed numquid; Barbat. in cap. postulasti, de rescript. & in cap. quoniam, de offic. ordinat. Jo: Andreas, in cap. pen. de offic. vicar. Rebuff. in forma vicariat. num. 192. Boer. qu. 347. Papon. in arrest. tit. *des vicaires*, arr. 4. Sbrozz. de vicar. Episc. lib. 1. quæst. 45. & lib. 3. qu. 32. Barbosa de offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 54. num. 145. & 179. Unus contra tot auctores Feuretius lib. 3. cap. 4. num. 22. negat vicarium Episcopi revocari posse, nisi ex causa & causa cognita; unica hac ratione nixus, quod clausula, quæ apponitur formulæ vicariatus, ut sit revocabilis ad nutum, accipienda est civiliter, non sine arbitrio boni viri. Sed omnino cessat hic boni viri arbitrium, quia vicariatus est nudum mandatum, quod nuda voluntate extinguitur, ut utar verbis, d. L. si vero. In beneficiis certe, quæ conferuntur in titulum, titularis non debet sine causa & causæ cognitione destitui: & hoc est quod voluit, can. ult. 67. dist. Episcopum solum honorem dare posse, solum auferre non posse: sed aliud est in concessione vicariatus, quæ est nudum mandatum, quod nuda voluntate removetur, quia societas nuda voluntate solvitur; imo & non modo digni-

tatis

tatis episcopalis interest vicarium sine causâ adjectione destitui, sed etiam dignitatis vicarii, ne destitutio, quæ fiet cum elogio, sit contumeliosa honesto viro.

Vicarius Episcopi debet esse clericus, non laicus; can. in nona, 16. qu. 7. imo debet esse presbyter & doctor, vel licentiatus saltem in jure canonico; concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 16. constitut. Blesens. ann. 1579. art. 45. Sbrozz. de vicar. Episc. lib. 1. qu. 36. num. 9. 10. Canonicus regularis, vel monachus non prohibetur esse vicarius generalis Episcopi; gloss. & DD. in can. si quis, verb. majorem, 58. dist. & in can. de presentium, verb. defensor, 16. qu. 1. Jo. Andreas, in cap. ult. de cleric. agrot. vel debilitat. dummodo non sit ordinis mendicantium; clem. 1. §. ad prioratus de regular. Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 9. qu. 4. num. 5. Roderic. quest. regular. tom. 3. qu. 76. art. 5. Sbrozz. de vicar. Episc. lib. 1. qu. 37. 38. 40. Hoc jure Theophilus Alexandrinus Episcopus duos monachos ex eremo invitos accivit, & postquam eos in clericos ordinasset, vicariam ecclesiæ administrationem illis concedidit: καὶ τὴν πῶν κληρικῶν ἀξίαν τιμήσας, τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ut auctor est Socrat. lib. 6. cap. 7. Eodem jure abbas Lobienensis est vicarius Leodiensis Episcopi; Ægid. de gest. Leodiens. Pontific. cap. 62. *Abbas Lobienensis vicarius est Episcopi Leodiensis in ecclesia Leodiensi, & Lobienensi.* Etiam Episcopus potest eligi vicarius Episcopi, ut in casu cap. quoniam in plerisque, de offic. ordinari. si ejusdem diocesis populi sint linguis varii & discrepantes, & Episcopus alterius linguam non calleat, alium Episcopum linguæ peritum sibi adjungere debet. Nec desunt Archiepiscopi, qui habent vicarium natum unum e suffraganeis; ut Londinensis Episcopus est vicarius natus Archiepiscopi Cantuariensis, & hoc jure ejus vices functus est in Henrici I. Regis Anglorum inauguratione; Matth. Westmonasteriens. ad ann. 1100. *In hac autem coronatione non est derogatum ecclesiæ vel Antistiti Cantuariensi, quia Londinensis Episcopus Archiepiscopi Cantuariensis, imo totius Angliæ decanus vices ejus in hoc officio exsequebatur, & hoc charta ipsius testificatur.* Vicarius Episcopi potest conferre beneficia cum speciali ipsius mandato, etiam extra diocesim, quia collatio beneficiorum est voluntariæ jurisdictionis, quæ extra diocesim explicari potest; L. 2. ff. de offic. proconsul. gloss. in cap. novit, de offic. legat. gloss. in pragmatic. de collat. §. & quia, verb. vicario, Selva de benefic. 3. part. qu. 40. Rebuff. in prax. in form. vicariatus, num. 227. & de nominat. qu. 14. num. 46. Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 7. qu. 24. num. 32. Covarruv. 3. var. cap. 20. Marcus 2. part. qu. 413. Sbrozz. de vicar. Episc. lib. 2. qu. 65. & 102. Vicarius Episcopi potest mandare executioni rescripta apostolica, juxta cap. statutum, de rescript. in 6. quia est constitutus in dignitate, secus in vicario foraneo; clem. etsi principalis, de rescript. Rebuff. in form. vicariat. num. 27. & de pacific. possess. num. 91. Sbrozz. de vicar. Episc. lib. 2. qu. 22. Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 3. allegat. 54. num. 132. Vicarii Episcopi officium expirat morte Episcopi, quia est nudum mandatum; cap. relatum, cap. gratum, de offic. delegat. An officium vicarii cesset presente Episcopo; quidam sunt, qui negant, quos inter Frideric. Senens. consil. 302. Marcus part. 1. qu. 482. num. 2. Rebuff. in prax. in forma vicar. Archiepiscopi, num. 187. Sbrozz. de vicar. Episc. lib. 2. qu. 64. sed verius est officium vicarii suspendi presente Episcopo, ut probatur can. denique, 21. dist. can. pen. & ult. 96. dist. cap. volentes, de offic. legat. & cap. antiqua, de privileg. & cap. cum nullus, de temp. ordin. in 6. Nec hoc jus singulare est in vicario Episcopi, nam & magistratuum civilium potestas quasi iustitio indicto silet presente Principe; L. ult. ff. de offic. proconsul. Ambrosiaster in cap. 2. epist. ad Colossens. *Sicut enim absente Imperatore imago ejus habet auctoritatem, presente non habet; ita & hæc ante adventum domini tempore suo observanda fuerunt, presente autem, carent auctoritate. Numquid aliquis vicem domini agens, ipso presente dominatur? Si prefectorum vicarii, presentibus eis privati sunt; quanto magis servi presente domino etiam ipsi in obsequio debent videri?*

CAPUT VI.

*Præter vicarium generalem Episcopus debet instituere officialem.
Vicarii generalis & officialis distinctæ vices.*

PRÆTER vicarium generalem Episcopus tenetur creare officialem, qui præsit juri dicundo; cap. inter cetera, cap. quoniam, de offic. ordinar. can. cum simus, 9. qu. 3. can. in nona, 16. qu. 7. quia Episcopus, utcumque diligens & peritus rerum, non potest sufficere omnibus partibus muneris Episcopalis: & hæc est sententia Panormitani in d. cap. quoniam, qui in primis nititur d. can. cum simus, & d. can. in nona; ex quibus Episcopus debet sibi eligere œconomum, idest vicarium generalem in spiritualibus & temporalibus. Nec obstat quod Felinus in d. cap. quoniam, Panormitano contrarius, ait œconomum non respondere officiali, cujus munus versatur in jure dicundo; quasi officium œconomi pertineret tantum ad curam rei familiaris: nam œconomi officium non modo spectabat ad curam temporalium, sed etiam adnexas habebat vices judicandi; & ita defensores patrimonii ecclesiæ Romanæ habebant jurisdictionem inter clericos & laicos; can. valde necessarium, 94. dist. can. pervenit, 11. qu. 1. can. Probinum 16. qu. 1. Et ex consuetudine Galliæ Episcopus tenetur sibi assumere officialem; in pragmat. de collat. §. statuit, verb. vicariis, §. teneantur, de collat. in concord. Rebuff. in prax. part. 1. tit. collat. plures an fieri poss. num. 16. Boer. qu. 437.

Hoc distat officialis a vicario Episcopi, quod vicarius Episcopi exercet ea, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis; officialis ea, quæ sunt contentiosæ; cap. cum nullus, de tempor. ordin. in 6. cap. 2. de offic. vicar. eod. Vicarius Episcopi potest revocari ad nutum; officialis non sine causa, & causæ cognitione, quia non est proprie officialis Episcopi, verum diocesis; Gall. qu. 173. Papon. in arr. tit. *Des officiers Royaux*, arr. 8. Boer. qu. 149. Mayn. lib. 2. cap. 24. Vicarii mandatum solvitur morte Episcopi; officialis non item, quia est ordinarius; cap. legatos, de offic. legat. in 6. cap. ne aliqui, de hæretic. eod. clem. ne Romani, §. eo tamen proviso, de elect. Hoc commune est vicario Episcopi, & officiali; quod uterque potest executioni mandare rescripta apostolica, quia habet dignitatem; secus in officiali foraneo; clem. etsi principalis, de rescript. Rebuff. in prax. part. 1. in forma vicariatus num. 27. & in forma novæ provisionis, verb. officiali Episcopi num. 2. Quam sit officialis dignitas, vel ex eo intelliges, quod chartophylax, quæ una est inter primarias dignitates ecclesiæ patriarchalis Constantinopolitanæ, est judex omnium causarum ecclesiasticarum, etiam matrimonialium, & jure dicundo præest tanquam dextra Patriarchæ; Codin. de officiis ecclesiæ C. P. cap. 1. *κρίτης τῶν ὅλων ὑποδίκτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἔχων αἰετὰ γαμικὰς ὑποδίκτους, ἀλλὰ ἐν αἰς λοιπαῖς τῶν κληρικῶν ὑποδίκτων ἰκδικος, ὡς δεξιὰ αὐτοῦ ἀρχιερέως χεῖρ.* Et est judex omnium causarum ecclesiasticarum & controversiarum matrimonialium, quin & in ceteris clericorum litibus judex est, tanquam dextra patriarchæ. Eundem in quibuscumque causis ecclesiasticis inter laicos utriusque sexus, & in litibus civilibus & criminalibus inter clericos & monachos, judicem esse tradit Balsamo lib. 7. medit. jur. oriental. tit. de chartophylace, quod habeatur os & labia & manus quodammodo Patriarchæ: unde obtinuit, ut sedeat ante Episcopos, quasi locum tenens Patriarchæ, ut addit Balsamo eodem loco, & in can. 18. synod. Nicæn.

CAPUT

CAPUT VII.

*An Episcopus possit judicare in quacunque parte diœcesis. An idem possit
jus dicere in ecclesia. Arguitur hallucinatio Feuretii.*

JUDEX debet ferre sententiam sedens pro tribunali, in loco ubi judicari solet; L. si locus, ff. de judic. L. quid tamen, §. si arbiter, de recept. arbit. L. cum sententiam, C. de sentent. & interlocut. Seneca 1. de ira, cap. 16. ubi bonum judicem depingit: *Procedam, inquit, in tribunal, non furens nec infestus, sed vultu legis.* Apulejus 1. Florid. *Præco cum proconsule & ipse tribunal ascendit.* Et mox: *Enim vero ipse proconsul moderata voce rarenter & sedens loquitur, & plerumque de tabella legit.* Judex ecclesiasticus quoque debet judicare publice pro tribunali, & sententiam pronunciare ex libello seu scripto; can. legum, 2. qu. 1. cap. quoniam, de probat. idemque potest sedere pro tribunali, & causas ad forum ecclesiasticum spectantes audire in quolibet loco diœcesis non exempto, quoniam est ordinarius in tota diœcesi; cap. cum Episcopus, de offic. ordinar. in 6. Neque jus istud tanquam novellum, vel odio Bonifacii nominis decoloratum explodendum est, quasi minime introductum, sed instauratum a Bonifacio. Satis notum est jure antiquo Episcopum non prohiberi cathedram, quæ est insigne jurisdictionis episcopalis, collocare in qualibet parte diœcesis, præterquam in loco exempto; can. luminoso, 18. qu. 2. ex Gregor. I. Nec unicus est hic locus Gregorii: nam & ejusdem juris vestigia extant apud eundem lib. 5. epist. 46. & lib. 6. epist. 12. Tamen moribus Galliæ judex ecclesiasticus non judicat extra proprium tribunal, nisi in vifitationis decursu, de his, quæ causæ cognitionem non desiderant, & de plano, idest summarie expediri possunt, hac ratione, quod ecclesia non habet territorium; Ausrer. de potest. eccles. super laic. num. 11. Non negatur Episcopum posse ordines conferre, & alia episcopalia exercere in quacunque parte diœcesis; can. nullum & seqq. 9. qu. 2. Cur igitur minus æquo animo ferunt sæculares, Episcopos eodem jure uti in his, quæ sunt jurisdictionis? An quia, inquiunt, ecclesia non habet territorium, sed audientiam, quæ non datur extra proprium tribunal? Verum jurisdictionem episcopalem in qualibet parte diœcesis exerceri nihil vetat, quia non territorii finibus continetur, sed personarum submissione, non habet locum in territorio, sed in personis. Et certe olim laxiores habenas habuere Episcopi in Gallia: Episcopum, Santonensem posse sedere pro tribunali in quacunque parte diœcesis, consultus respondit Oldradus rerum nostrarum peritissimus, consil. 318. & idem responsum est ab eodem pro Pictaviensi Episcopo, consil. 187.

An judici ecclesiastico fas sit tribunal in ecclesia collocare, quæritur. Negat Feuret. lib. 7. cap. 3. num. 1. in hanc sententiam nixus variis canonibus Gallicanis, quos laudat ex Ant. Augustino: sed pace tanti viri dixerim, nimis incaute deceptus est fide aliena; hi enim omnes canones nequaquam vetant ne judex ecclesiasticus placitum habeat in ecclesia, sed hujusmodi interdictum spectat tantum ad judices sæculares. Ne dubites, ecce præsto sunt canones; conc. Arelatenf. VI. can. 22. *Ut placita publica & secularia, neque in atriis basilicarum, neque in ipsis basilicis fiant, dicente Domino: Domus mea, domus orationis vocabitur;* concil. Moguntin. can. 40. *Præcipimus, ut in ecclesiis aut in domibus ecclesiarum vel atriis, placita secularia minime fiant;* conc. Turonens. III. can. 39. *Placita quidem secularia in ecclesiis vel in atriis ecclesiarum, a Comitibus, vicariisque usque modo multis in locis habita, ne ultra fiant, interdicendum est, &c.* Et concil. Sueffionens. II. can. 7. *Et missi nostri per singulas parochias Co-*

Tom. I.

Z

mitibus & reipublica ministris ex banno nostro præcipiant, ne malla vel placita in exitibus & in atrijs ecclesiarum, & presbyterorum mansionibus, neque in Dominicis vel festivis diebus tenere præsumant, &c. Unde desumptum est capitulare, 89. lib. 5. & capitulare, 59. addit. 3. nec non cap. 1. de immunitat. ecclesiar. quod refertur ex synodo Joannis Papæ, estque Joannis IX. Pontificis. Eiusdem argumenti est cap. 2. eod. tit. in 6. quo judicia sæcularia exploduntur ab ecclesiis, & sententiæ judicum sæcularium, in eisdem prolatae, nullæ & irritæ dicuntur, quia domum Domini decet sanctitudo. Quod igitur negatur iudicibus sæcularibus, tacite conceditur ecclesiasticis. Et certe moris fuisse judicia ecclesiastica in ecclesiis celebrari, idoneum argumentum est, quod laicus vetatur esse vicarius Episcopi, hac ratione, ne laicus iudicet in ecclesia; synod. Hispal. II. can. 9. can. in nona, 16. qu. 7. *Indecorum est enim laicum vicarium esse Episcopi, & sæculares in ecclesia iudicare.* Hoc juris tramite & in ecclesia fieri solebat confirmatio electionis Episcoporum, quæ non sine causæ cognitione per Metropolitanum fiebat: quæ de causa Alexander III. perstringit Richardum Cantuariensem Archiepiscopum, quod electiones Episcoporum non in ecclesia, sed in camera Regis præter juris ordinem confirmaret; cap. qua fronte, de appellat. *Qua fronte, inquit, nos consulere valeas, non videmus, cum dicaris ordinem juris pervertere: jam enim non in ecclesia, sicut est canonicum & honestum, non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera Regis, contra debitum juris & pontificalis officii dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare.* Et hoc argumento vicarium Episcopi posse sibi statuere tribunal juris dicendi causa etiam in ecclesia de consuetudine, probat Bertachin. de Episcopis, parte 7. num. 33.

CAPUT VIII.

Laici non possunt esse iudices ecclesiastici; nec laicis licet adfidere iudicibus ecclesiasticis.

LAICUS non potest fungi officio iudicis ecclesiastici, quia in uno eodemque officio non debet dispar esse professio, juxta illud sacrum oraculum, Deut. 2. *Non arabis in bove & asino;* can. in nona, 16. qu. 7. & laici ecclesiastica negotia tractare non debent, maxime quæ sunt spiritualia; cap. decernimus, de iudiciis. Ideo non potest de rebus spiritualibus compromitti in laicum; cap. contingit, de arbitr. & hoc est quod dicitur in cap. significasti, de foro competent. clericos non posse consentire in iudicem non suum, nisi sit ecclesiastica persona, & accedat consensus dioecelani. Quæritur hic an laici iudicibus ecclesiasticis adfissores adhiberi possint in causis ecclesiastici fori. Ausrer. de potestat. sæcul. regul. 4. fallent. 34. & Ferrer. in decis. Guid. Pap. 69. consentiunt laicos posse adfidere iudicibus Ecclesiasticis, non alio jure nixi, quam consuetudine. Sed ego ausim affirmare nequaquam spectandam esse consuetudinem, quæ magis dicenda est corruptela, quam consuetudo; quia laici non possunt interesse iudiciis ecclesiasticis, nihil omnino præstolante consuetudine contraria; cap. ad nostram, de consuetudin. ubi damnatur consuetudo Pictaviensis, quæ inoleverat, ut in iudiciis ecclesiasticis, audita utraque parte, audirentur sententiæ præsentium, sive litterati, sive illitterati essent. Non spectatur consuetudo in spiritualibus, quia laici jura spiritualia quocumque tempore præscribere non possunt vitio incapacitatis; cap. sacrosancta, cap. massana, de elect. cap. causam, de præscript. & si jura spectemus, laici non possunt adfidere iudiciis ecclesiasticis, sed presbyteri & diaconi tantum; auctor constitut. apostolicar. lib. 2. cap. 47. *συμπάρισσαν δὲ τῶν δικάσασθαι καὶ οἱ δίακονοι, καὶ οἱ πρεσβύτεροι:* *Assistans autem iudicio diaconi & presbyteri.* Et in

in synodo Chalcedonenſi aſt. 3. cum Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus, de mul-
tis reus poſtulat, iudicium, ideſt legatorum Principis, qui conſilio aderant, præ-
ſentiam in iudicio deſideraret, Epiſcopi conſtanter reſponderunt: κανονικῶν γὰρ
ἐξεταζομένων ὅτε ἀρχόντας, ὅτε ἐπὶ πᾶσι λαϊκοῖς παρῆναι χρὴ. Quando enim
regularia tractantur, neque iudices, neque aliquos alios laicos intereſſe oportet.
Quod in legem Francicam tranſuſum, capitul. lib. 7. cap. 345. Quando ea quæ
canonica ſunt ventilantur, vel quedam regularia examinantur, neque iudices ſæcu-
lares, neque aliquos laicos intereſſe oportet. Denique laici omnino arcentur a ju-
diciis eccleſiaſticis, nec licet laicis ſtatueri in rebus Eccleſiaſticis habere aliquam
poſteſtatem, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi; can. be-
ne quidem, 96. diſt. cap. eccleſia, de conſtitut. cap. cum laicis, de reb. eccleſ.
alienand. & capitul. lib. 6. cap. 294. Nec debent gloriari laici ſe vocari in ſub-
ſidium propter imperitiam clericorum: quia præterquam quod eccleſia in primis
Gallicana non caret viris litteratis & peritis, iudicia eccleſiaſtica celebrari debent
in civitatibus & locis inſignibus, ubi eſt copia peritorum; cap. ſtatutum, de re-
ſcript. in 6. Neque laicos juvat, quod ſummus Pontifex aliquando mandavit pro-
prium iuriſdictionem laico, etiam mulieri, nempe Brunichildi Regina; can.
Mennam 2. qu. 5. quia hoc factum de plenitudine poſteſtatis tolerandum eſt pro-
pter dignitatem & merita perſonæ; cap. dilecti, de arbitr.

C A P U T IX.

*Judex eccleſiaſticus non exequitur ſententiam per ſe, ſed implorato officio
judicis ſæcularis.*

EPIſCOPUS habet ordinariam iuriſdictionem, quia eam habet a lege ſeu ca-
none: ex quo eam poſteſt demandare; cap. 1. de offic. vicar. in 6. cap. Roma-
na, de appellat. eod. & proprie ordinarius dicitur. In eo tamen minor eſt ordi-
nario, quod non poſteſt per ſe ſententiam executioni mandare, ſed implorato ad
hoc officio iudicis ſæcularis; L. ſi qui ex conſenſu, L. epiſcopale, C. de Epiſc.
& cleric. nov. Juſtin. 83. & 123. cap. 21. gloſſ. in cap. 1. de offic. ordinar. quia
eccleſia non habet territorium, ſine quo executio in res vel perſonas fieri non
poſteſt, cum in territorio vel ſuper territorio facienda ſit. Epiſcoporum ſenten-
tias ratas eſſe voluit Conſtantineſis recenti Chriſtiane religionis ſtudio fervens,
ita ut ab his non liceret appellare, velut a ſententia a Principe prolata: ſed
quod ſuum erat ſibi vindicans, voluit ut magiſtratus civiles eorum ſententias
exequerentur; Sozomen. lib. 1. cap. 9. κυρίαν δὲ εἶναι τὴν αὐτῶν ἡγῶν, καὶ
κρίττω τῆς τῶν ἄλλων δικασῶν, ὥσαντι παρὰ τοῦ βασιλέως ἐξαναγκάσαι· εἰς ἔργον
δὲ πᾶσι κρινόμενα ἄγιν τὸς ἀρχόντας, καὶ τὸς διακοινοῦντες αὐτοῖς ῥατιώτας. At-
que eorum ſententiam ratam eſſe, & aliorum iudicum ſententiis plus habere au-
toritatis, tanquam ab ipſo Imperatore prolatam ſtatuit: quin etiam juſſit, ut
magiſtratus res iudicatas reiſa exequerentur, militesque eorum voluntati inſervi-
rent. Quem ſecuti ſunt Honorius, & Juſtinianus antedictis conſtitutionibus. Epi-
ſcopus igitur quoad executionem deſinit eſſe ordinarius, & comparatur iudici da-
to vel pedaneo, qui non exequitur ſententiam a ſe latam, ſed iudex qui ipſum
dedit; L. a divo Pio; ff. de re iudicat. Iudex eccleſiaſticus non exequitur ſen-
tentiam per ſe, ſed executionis cauſa implorat officium iudicis ſæcularis, quod
eccleſiæ non diſplicuit, ne res iudicatæ impotentia iudicis eccleſiaſtici executione
carerent; ſynod. Turonenſ. III. can. 41. Inceſtuoſi, parricide, homicide, multi
apud nos, heu, pro dolor! reperiuntur: ſed aliqui ex illis ſacerdotum nolum

Z ij

admonitionibus aurem accomodare, volentes in pristinis perdurare criminibus; quos oportet per secularis potentis disciplinam a tam prava consuetudine coerceri, qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt revocari. Et synod. Cabillonens. II. can. 25. Ut a domino Imperatore impetretur adiutorium, qualiter si quis publice peccat, publica multetur poenitentia, & secundum ordinem canonum, pro merito suo excommunicetur & reconcilietur. Et concil. Trecense celebratum præsidente Joanne VIII. Et cum opus fuerit, publicam convocent auxilium, non ad præjudicandum, sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita, consequendum. Et capitulare 315. lib. 7. Ut ea, quæ in sua diocesi Episcopus per se suosque corrigere, vel emendare nequiverit, coram reliquis Episcopis ad corrigendum insinuet, vel Regi indicare non taret: ut qui ecclesiasticis regulis inobediens apparuerit, per potestates externas corrigatur. Nec peculiare hoc fuit ecclesiæ Gallicanæ: nam & multis ante sæculis Orientales & Africanæ ecclesiæ ultro invocant auxilium iudicum secularium ad compescendam proterviam Episcoporum & clericorum, & promovendam executionem rerum judicatarum: puta si Episcopus vel clericus depositus ecclesiam perturbare non desinat, per civilem magistratum tanquam seditiosus coercetur; conc. Antioch. can. 3. cap. 2. de cleric. excommunicat. ministr. can. 38. synod. Carthag. III. can. petimus, 11. qu. 1. synod. Carthaginens. can. 32. apud Balsamon, can. nec licuit, 17. dist. & occupatas in Africa a Maximianistis basilicas repeti placuit, invocato auxilio iudicum civilium; conc. African. can. 34. Adversus circumcelliones pariter & Donatistas, presbyterorum catholicorum interfectores, adhibitum auxilium iudicum civilium; Augustin. epist. 160. *Circumcelliones quosdam & clericos Donatistas cura eorum, qui disciplina publica inserviunt, præmissa notoria ad judicia legesque perduxit.* Et ante hæc omnia cum Paulus Samolatenus Antiochenus Episcopus ecclesiæ domo recedere detrectaret, aditus est Aurelianus Imperator, a quo iustum est, ut domus traderetur cui videretur Romæ urbis Episcopo; Euseb. lib. 7. cap. 30. *ἀλλὰ γὰρ μεθαμῶς ἐκστῆναι τῷ Παύλῳ τῷ τῆς Ἐκκλησίας οἴκῳ δέοντος. βασιλεὺς ἐνταυθα εἰς Αὐρηλιανὸς, αἰσιώπῃα περὶ τῷ πρακτικῷ διείληφεν· τούτοις νεῖμαι προσάπτων τὸν οἶκον, οἷς ἂν οἱ κατὰ τὴν Ἰουλιαν, καὶ τὴν Ρωμαίων πόλιν Ἐπίσκοποι τῷ δόγματος ἐπιστάλον.* Sed cum Paulus Samolatenus nollet exire de domo ecclesiæ, Imperator Aurelianus ea de re rogatus sanctissime respondit, quid esset agendum, illis tribui præcipiens domum ecclesiæ, quibus Italia & urbis Romæ Episcopi per litteras præciperent. Hoc jure iudex ecclesiasticus extra septa tribunalis non potest manum injicere in clericos ob delictum, nisi intra cancellos tribunalis capti sint, quia non habet territorium; Jo: Gallus qu. 276. 357. 363. Bened. in cap. Raynut. verb. & uxorem, decis. 2. num. 133. Imbert. lib. 3. institut. forens. cap. 9. Idem non potest exequi sententiam captis & distractis pignoribus, idest pignoratione bonorum; Rebuff. in §. 1. de regia ad prælatur. nominat. in concord. Chopin. de sacra polit. lib. 2. tit. 1. num. 2. & 3. Imbert. lib. 1. cap. 62. Maynard. lib. 2. cap. 4. Carond. lib. 1. pandectar. cap. 13. Marc. part. 1. qu. 448. Sed ad hoc invocatur auxilium iudicis secularis, & si opus sit, adhibetur manus militaris; can. Principes, 23. qu. 5. & hoc est quod ait Jo: Sarisber. epist. 75. *Ex auctoritate canonum, nisi jura taliter continentur, ad reprimendam malisiam adhibenda est manus militaris.* Iudex vero secularis hac de causa aditus seu requisitus, tenetur præstare opem & auxilium iudici ecclesiastico in executione sententiæ; cap. 1. cap. quoniam, & ibi gloss. de offic. ordinar. quia licet utriusque jurisdictionis officia sint distincta, una debet fovere & adjuvare alteram; can. quoniam, 10. dist. can. cum ad verum, 96. dist. can. Principes, can. administratores, 23. qu. 5. Ivo Carnotens. epist. 106. Res omnes, non aliter bene administrantur, nisi cum regnum & sacerdotium in unum convenerint studium. Nec iudex secularis potest cognoscere de viribus & meritis sententiæ, tanquam merus executor; cap. pastoralis, §. quia vero, de offic. delegat. cap. 2. de except. in 6. Marcus part. 1. qu. 269. & Gayll. 1. observ. 115. Bel-
luga

luga in specul. Princip. de proposit. §. tractandum, num. 1. 2. 4. salva appellatione, si sententia displiceat; L. 1. C. si sæp. in integr. restitut.

CAPUT X.

Clerici ne quidem volentes audiuntur a iudice seculari. Cur judex secularis judex cinctus dicitur.

OLIM soli iudices ordinarii, idest præfides & magistratus provinciales, cognoscebant de civilibus & criminalibus causis clericorum; L. cum clericis, L. jubemus, C. de Episc. & cleric. Justinianus civilium causarum clericorum cognitionem permisit Episcopis, criminalium vero cognitionem tribuit magistratibus, nisi essent crimina ecclesiastica; nov. 83. & 123. can. si quis cum clerico, 11. qu. 1. Jure autem pontificio, clerici ne quidem volentes possunt deduci ad iudicem sæcularem, quem cinctum vocabant, quia habebat jus cinguli ut militares, ita ut si judex his non abstineret, cingulum amittat; Bonifacius epist. ad Episcopos Galliarum in can. nullus Episcopus, 11. qu. 1. *Nullus Episcopus neque pro civili, neque pro criminali causa apud quemvis iudicem sive civilem, sive militarem producat vel exhibeatur. Magistratus enim, qui hoc jubere ausus fuerit, amissionis cinguli condemnatione plectetur.* Et Sylvester in calce conc. Romani in can. nullus clericus, ead. caus. & quæst. *Nullus clericus, vel diaconus, vel presbyter propter quamlibet causam intret in curiam, nec ante iudicem civilem causam dicere præsumat.* His juris argumentis de causa mere ecclesiastica, puta de calice fracto, coram sæculari iudice in se actum exposulat Athanas. apolog. 2. de fuga: ἐπὶ δὲ ἑξωτέρῳ δικαστῇ ἱερέως περὶ αἵματος Χριστοῦ, καὶ σώματος Χριστοῦ γίνεσθαι, εἰ γὰρ καὶ ὁ βῶλος ἐγγόνει τι πνευματικόν ἰδεῖν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ κληρικῶν νομίμως ἐξασκῆσαι. *Sub externo iudice quæstio de sanguine & corpore Christi habetur; nam si omnino quod delictum perpetratum fuisset, oportebat de eo in ecclesia inquiri sub legitimo clericis.* Eadem juris exceptione Traiectenses conventi apud Fridericum I. pro controversia, quæ erat inter Fridericum & Hermannum de Episcopatu Traiectensi, fori præscriptione sese tuiti sunt, quod causa esset ecclesiastica, & ad Pontificem jam delata; de quo Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 1. cap. 62. *Illi viaticum redeundi postulaverunt; dicentes se, eo quod causa ipsa tanquam ecclesiastica ad ecclesiasticum iudicem, ad aures summi Pontificis translata esset, respondere coram cincto iudice non posse.* Non alio jure potestates sæculares a claustris canonicorum expulsi Ivo Carnot. Episc. epist. 49. ad Stephanum Palatinum Comitem: *Quod enim a claustris canonicorum omnis secularis potestas sit eliminata, jamdiu ante tempora patrum vestrorum & Regum decretis est cautum & ecclesiasticis sanctionibus multimode roboratum.* Et causam interdicti ecclesiæ nihil pertinere ad Principem, tanquam mere ecclesiasticam contendit idem Ivo epist. 263. ad Belvacenses: *Cessare quidem a divinis iuste vel iniuste, quid ad Regem? Excessus enim clericorum, si contingerit, non est vindicandus potestate seculari, sed canonico iudicio puniendus est, & censura episcopali.* Et hæc est perpetua canonum regula clericos expertes esse fori sæcularis, & solutos potestate iudicis cincti; idem Ivo libertatum ecclesiæ vindex acerrimus & scientissimus epist. 241. *Legibus autem non continetur, imo prohibetur, ut Episcopus a iudice seculari ad causam ecclesiasticam vocetur, vel cincti iudicis sententiæ subjiciatur.* Iudices tamen sæculares facile sibi suasi sunt, se non gravare ecclesiam, ubi de consuetudine cognoscunt de quibusdam casibus, quos vocant privilegiarios, qui jure veteri erant jurisdictionis ecclesiasticæ, ex quo secundum foros & consuetudines debent judicare; cap. venientes, de iurejurando, ut scribit Belluga in spe-

cul. Princip. de propofit. §. sunt & aliz, num. 3. in fin. Cogitent iudices an consuetudo vincat leges & canones, & audiant vocem Domini ad iudices ſæculares; *Cum accepero tempus, ego juſtitias judicabo.* Pfalm. 74.

CAPUT XI.

An ſenatus ſit competens iudex in criminalibus cauſis Episcoporum.

AN ſenatus de cauſis Episcoporum cognoscere valeat, eo colore quod mixtus ſit clericis & laicis, non inopportunitate quæſitum hoc loco. Auctor hiftoriæ pontificiæ jurisdiſtionis lib. 4. cap. 3. num. 29. ſine ulla auctoritate tradit, curiam, cum ſit mixta e clericis etiam Episcopis, & laicis, habere jus decernendi in Episcopos etiam in criminalibus. Sed facile corrumpit ſententia hominis, cujus ingenium quale fuerit in ſpiritualibus, ex eo ſatis intelliges, quod ſacrum opus exorſus eſt a commendatione formæ uxoris, & natiis ejus interitus. Primo, quæ partes ſunt laicis, quibus conſtat major pars curiæ, in judicio de Episcopis, cum Episcopi non poſſint damnari niſi in ſynodo provinciali judicio duodecim Episcoporum; can. nullam, 2. qu. 4. can. hæc quippe, 3. qu. 6. can. 1. & 2. 3. qu. 8. adeoque non poſſint deponi ſine apoſtolicæ ſedis auctoritate; can. nullus, can. duodecim, 5. qu. 4. & laici non audiantur adverſus Episcopos, quia oppido eis infeſti exiſtunt; can. laicos, can. laici, 2. qu. 7.

Secundo, inanis eſt fucus ſeu color quæſitus, quod curia conſtet ex clericis & laicis: quia præterquam quod majori ex parte conſtat laicis, & ejus ordinis cenſenda eſt, qui prævalet; L. quaritur, ff. de ſtat. homin. nulla poteſtas ei eſt in ſpiritualibus, ſi quidem cujuſque rei origo ſpectanda eſt; cap. dudum, de decimis, L. 3. C. ad Macedon. At curia jurisdiſtionem habet a Principe ſæculari, qui ſpiritualis jurisdiſtionis prorsus expers eſt; cap. decemimus, de judic. cap. ſolita, de majorit. & obedient. & conſequenter non potuit transferre in alium majorem poteſtatem, quam ipſe habeat; d. cap. dudum. L. nemo de R. J. ut recte argumentatur Rebuff. de decimis, qu. 10. num. 36. & poſt eum Anaſtaſ. Germon. de ſacris immunitatib. lib. 3. cap. 19. num. 8. Azor. part. 1. inſtit. moral. lib. 7. cap. 36. qu. 2. Moneta de decim. cap. 8. qu. 1. num. 4. Fateor non vetari Principes uti Episcopis & clericis in rebus publicis gerendis, eiſque demandare ſuam jurisdiſtionem, etiam in judiciis publicis; can. ſæpe, 23. qu. 8. cap. 1. de poſtulation. cap. in Archiepiscopatu, de raptorib. ſed haudquaquam præſumunt iudicibus a ſe datis, ſive Episcopis ſive clericis, demandare jurisdiſtionem in Episcopos, quam ſibi ipſi non vindicant.

Tertio, futile argumentum eſt jurisdiſtionis ſæcularis in Episcopos & clericos, quod Paulus ipſe Apoſtolus gentium ſæculare judicium non reſpuit, & ad Cæſarem provocavit: ſpectandum enim eſt tempus, quo non erat copia alterius judicis, in cunabulis ſurgentis eccleſiæ; ſub Ethnicis rerum dominis, neceſſe ei fuit provocare ad majorem judicem, ne per injuriam damnaretur. In hoc discrimine igitur, quocumque modo potuit, ſibi conſultuit, & non tanquam Chriſtianus, & ſacerdos appellavit ad Gentilem judicem, quod ei fas non erat ex ipſius præcepto, 1. Cor. 6. ſed coactus, ut declinaret iniquum judicem; Ambroſiaſter in epiſt. ad Galat. cap. 6. *Denique Judæis compellentibus, & ſæpenumero falſas accuſationes contra eum deferentibus obliquum judicem videns, coactus appellavit Cæſarem.* Vel Apoſtolus tanquam civis Romanus appellavit Cæſarem, quaſi ſepolto Chriſtiani, Apoſtoli, & Episcopi ſtemmate, & Civem Romanum ſeſe dixit, ut Romam duceretur judicii cauſa, Romam cogitans arcem Chriſtianæ religionis, ut Petro ſe laborum & martyrii ſocium præberet; idem Ambroſiaſter in

in

in cap. 1. epist. ad Roman. *Voluntati itaque ejus sic occasio data est, ut coactus appellaret Cæsarem, & dirigeretur ex alia causa ad urbem Romam, Deo volente, ut impleveret propositum voluntatis suæ.* Et hoc exemplo Donatistas, si injuriam paterentur, legum auxilium invocare, æquo animo tulit Augustinus lib. 2. contra litteras Petilianæ Donatistæ, cap. 58. *Si autem in adjutorium etiam terreni imperii leges assumendas putastis, non reprehendimus: fecit hoc Paulus, cum adversus injuriosos civem Romanum se esse testatus est.* Inde sumptus est can. si in adjutorium, 10. dist. Nec judicem sæcularem agnovere martyres, quia patienter eum tulerunt; nimirum non ut judicem, sed hostem fidei, laureæ præbitorum spectarunt; Augustin. in psalm. 36. *Et dixit sententiam proconsul in Cyprianum: alia est sella terrena, aliud tribunal calorum;* unde sumptus est can. etsi, 11. qu. 3. Nec melioris notæ argumentum est, quod Christus traditus Pilato non detrectavit ejus judicium, imo libens eum suscepit: hoc enim singulare mysterium est, non judicium; & Christus seipsum tradidit Gentili, qui nullam potestatem in se habebat, ne deficeret instrumentum humanæ redemptionis, sicut scriptum est Ephes. 5. *Tradidit semetipsum pro nobis hostiam & oblationem Deo in odorem suavitatis.* Et totum hoc factum est extra ordinem speciali nutu Dei propter salutem hominum, sicut dixit Christus ipse ad Pilatum, Joann. 19. *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Ac ne dubites passionem Christi consensu fuisse patientis, non potestatis præsidis; Christus ipse, qui tot plagis percussus siluit, & sicut ovicula coram tondente obmutuit, interrogatus a Pilato an esset Rex Judæorum, ne minor videretur ait: *In hoc natus sum;* Joann. 18. Erat sub iudice, cadebatur a Judæis Christus, cum Sol contumeliam Domini perhorrescens occidit, terra contremuit, elementa omnia pene defecerunt; adeoque passio Christi absuit ab omni forma & imagine judicii, ut in ea omnes leges judiciorum everse sint, cum eum Pilatus dimittere vellet, intercedentibus Judæis, & uno clamore insurgentibus: *Tolle, tolle, crucifige.* Et eadem fuit sæva & nefaria conjuratio gentium & Judæorum adversus Dominum, de qua fertur memorabile vaticinium David, psal. 2. *Astiterunt Reges terra, & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus.* Et in iudicio Christi, visa est dumtaxat species judicii, revera autem fuit latronum consilium; Jo: Chrysostom. in Matth. homil. 85. καὶ γὰρ σχῆμα ἐν τῷ δικαστηρίῳ μόνον, τὸ δὲ ἀληθὲς ληστῶν ἱερός: *Figura enim ibi dumtaxat judicii erat, re autem ipsa latronum impetus.*

Quarto, si spectemus judicia meliorum Principum, ab Episcopis judicandis omnino abstinere, tanquam extra sortem rerum humanarum positis. Episcoporum invicem sese accusantium libellos in synodo Nicæna rejecit Constantinus hoc æternum memorando responso: *Vos a nemine dijudicari potestis, quia ad Dei solius judicium reservamini;* can. continua, 11. qu. 1. & a Valentiniano perpetua lege sancitum, ne Episcopi ad tribunalia ordinariorum, vel extraordinariorum judicum pertrahantur: *Habent illi, ait, suos iudices, nec quicquam his publicis est commune cum legibus;* L. ult. C. Theodol. de Episc. judic. e qua contexta est pars d. can. continua. Et hujusmodi legem probarunt magistratus; Augustin. contra Crescon. lib. 4. cap. 48. *Severus proconsul dixit: his Episcoporum secundum legem ab Episcopis audienda est.* Et quod Constantinus Cæciliano, a Donatistis accusato de traditione chartarum ecclesiæ, alios atque alios iudices dedit, non fiducia potestatis id fecit, sed potius intemperanti studio conciliandæ pacis ecclesiasticæ; Optat. lib. 1. contr. Donatist. Augustin. epist. 162. & 266. & idem lib. 3. contra Crescon. Nec non pulcherrimo canonum cum legibus concentu, ne Episcopi in civilibus vel criminalibus causis ad quemvis judicem civilem seu militarem producantur, districte vetitum iudici, indicta poena amissionis cinguli; can. nullus Episcopus, 11. qu. 1. Non sine causa gladium traditum potestatibus sæcularibus, sed in alios quam sacerdotes ait Augustin. epist. 160. ad Apringium

judicem : De vobis quidem dixisse Apostolum legimus, quod non sine causa gladium geratis, & ministri Dei sitis vindices in eos, qui male agunt : sed alia causa est provincia, alia est ecclesia. Et quam turpe sit causas Episcoporum in foro agitari, submovet idem Augustin. lib. 4. contra Crescon. cap. 3. Nonne melius, obsecro te, causa veritatis & unitatis pacificis verbis & pacatioribus locis inter Episcopos ageretur, quam in foro ab Episcopis per advocatos litigaretur? In eandem sententiam, nihil commune esse gladio & spiritui, idest potestates non stringere gladium, (quod est proprium insigne magistratus) in sacerdotes eleganter ait Gregor. Nazianz. epist. 227. καὶ γὰρ ὅτι Χριστιανοὶ, οἱ τῶν τοιούτων καὶ αὐτὸν ἱερωὴν ἔχοντες, καὶ πνεύματι. Nam etsi sint Christiani hujusmodi negotiorum judices, quid commune gladio & spiritui? Hoc jure Prætextatus, Ursicinus, Salonius, Sagittarius, & alii Episcopi Galliarum variis de criminibus, etiam majestatis postulati, peregrina, idest sæcularia judicia non tulere; nec alibi quam in synodo Episcoporum damnati sunt, ut supra a nobis observatum ex Gregorio Turonensi, & aliis : & confidentibus Episcopis in causa Prætextati, Aetius Archidiaconus Parisiensis in medium se sistere coram his non dubitavit, eosque hortari, ne Episcopus per injuriam contra canones damnetur; idem Gregor. Turonensis lib. 5. cap. 19. *Confabulantibusque nobis subito advenit Aetius archidiaconus Parisiaca ecclesia, salutatisque nobis ait : Audite me, o sacerdotes Domini, qui in unum collecti estis; aut enim hoc tempore exaltabit nomen vestrum, & bonæ famæ gratia resurget; aut certe nullus vos amodo pro Dei sacerdotibus est habiturus, si personas vestras sagaciter non erigitis, aut fratrem perire permittitis.*

Quid? multis post sæculis unus e nostris Regibus Carolus VIII. captis Episcopis Petrocoriensi, & Montalbanensi, ob suspicionem coiti concilii cum Duce Aurelianensi & Comite Dunensi, qui erant partium Ducis Britanniae, valde laboravit quo iudice in eos experiretur; & juridici civilis potestate eos solutos esse sentiens, officialem Archiepiscopi Turonensis adhibuit, ut audirentur, ut narrat auctor vernaculus vitæ Caroli VIII. ad ann. 1486. *Paraillement audit mois de janvier 1486. le Roy feut adverti, que les Evêques de Perigueux surnommé de Pompadour, & de Montauban surnommé de Chaumont, & les Seigneurs d'Argenton & de Bucy freres dudit Evêque de Montauban avoient aucune intelligence avec Monseigneur d'Orleans, & Monseigneur de Dunois, & autres, qui estoient en Bretagne, & leur faisoient sçavoir toutes nouvelles de Cour. Et à set cause à un matin le Roy les feit constituer prisonniers, & à chascun bailla garde, & les feit mettre en lieu seur : & à interroguer les Evêques, les officiers de l'Archevesque de Tours furent appelez, & les faisoit le Roy bien traiter pour l'honneur de l'Eglise. Vocatus est officialis Turonensis, ut audirentur Episcopi, non quasi idoneus iudex esset, sed quasi minus alienus, ut aliquatenus consulere dignitati & pudori ordinis episcopalis, amoto sæculari iudice.*

Denique Episcopi ita sunt expertes jurisdictionis sæcularis, ut Episcopus damnatus a iudice sæculari non habeatur pro damnato : inde cum Hilarius Pictaviensis Episcopus exularet in Phrygia, indicta synodo Seleuciana ipse inter ceteros Episcopos data evectionis copia adesse iussus est; Sulpit. Sever. lib. 2. hist. sacr. *Qua tempestate Hilarius Pictaviensis Episcopus, quantum jam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Episcopos, per vicarium ac præfectum data evectionis copia, adesse compellitur, &c.* Inde Prætextatus absque sententia Episcoporum jussu Chilperici deportatus in Insulam, apud Gregor. Turonens. lib. 8. cap. 31. *Ego, inquit, semper in exilio, & extra exilium Episcopus fui, sum & ero.* Iudices sæculares in Commonitorio, quod nuper legi, ut Principem vocent in partem consilii evacuandæ jurisdictionis simul & dignitatis episcopalis, & Episcopos tanquam vernulas subijciendi foro sæculari, eos de fide & obsequio suspectos facere nituntur, quasi de dignitate certent cum Regibus. Sed o probrum! o infandum

fandum maledictum ! Episcopi quotidie orant pro Regibus ; Episcopi quasi intercessores existunt inter Deum & Principem ; Episcoporum una cum Apostolo vox est, Principibus parendum etiam discolis ; denique Christus typus Episcoporum secessit in montem, ne Rex fieret ; Ambros. in epist. 33. ad Marcellinam sororem : *Veteri jure a sacerdotibus donata Imperia, non usurpata : & vulgo dici quod Imperatores sacerdotium magis optaverint, quam imperium sacerdotes : Christus fugit, ne Rex fieret.* Faceffat igitur a sanctissimis Episcopis invidia ; faceffat sæcularis calumnia ; Pontificio relinquatur suus honor, suum decus. Audite, judices, Deum principem sacerdotii ita canentem, psalm. 104. *Nolite tangere Christos meos.* Qui Apostolos in manibus habebant, quid de his facerent dubitarunt, inter se quærentes : *Quid faciemus viris istis ?* act. Apostolor. 4. Judæi dubitarunt manum mittere in Apostolos, eos jurisdictionis suæ expertes esse intelligentes etiam alieni sacerdotii beneficio : Episcopos Christi vicarios, Apostolorum successores, quo pacto vos, o Christiani judices, judicabitis, qui judicandi estis ab ipsis Apostolis Christo assessuris in novissimo die judicii ? quibus a Christo Domino dictum est, Matth. 19. *Sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel :* unde & Dominicæ promissionis fiducia, Apostolus 1. Cor. 6. *An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt ?* Episcopi suos judices habent etiam ex lege regni, & ex concordato, quod vim legis obtinet ; tit. de frivolis appellationib. Causæ Episcoporum primum disceptari debent apud proprios judices, idest Metropolitanum & comprovinciales, & si ab his appellandum duxerint ad sedem apostolicam, causa appellationis peragi debet per judices a sede apostolica delegatos in partibus. Quæ ergo in causis Episcoporum sunt partes judicum sæcularium ; cum Episcopi in prima instantia habeant proprios judices a canone datos, & in causa appellationis judices in partibus quidem, verum non alios quam a sede apostolica delegatos ?

CAPUT XII.

An judex sæcularis possit injungere judici ecclesiastico, ut excommunicatum absolvat ad cautelam.

AN judex sæcularis possit injungere judici ecclesiastico, ut excommunicatum absolvat ad cautelam, quæritur. Feuretius, lib. 1. cap. 2. num. 40. præter omnem rationem juris & disciplinæ ecclesiasticæ, affirmat posse : quod nimis erubescendum est. Primo, excommunicatus a suo Episcopo non potest absolvi ab alio : ejus est solvere, cujus & ligare ; ex conc. Antiochen. can. 6. can. si quis a proprio, 11. qu. 3. conc. Eliberit. can. 53. cap. ad reprimendam, de offic. ordinari. Ergo magistratus civilis auctoritas non potest interponi, ut ordinarius excommunicatum absolvat ad cautelam. Secundo, absolutio ad cautelam non potest fieri sine summa saltem causæ cognitione : ea quidem non debet denegari petenti, ubi dubia est causa excommunicationis, sed requiritur causæ cognitio ; cap. solet, cap. per tuas, de sentent. excommunicat. in 6. Igitur cum res causæ cognitionem desideret, non est adeundus judex sæcularis, sed ecclesiasticus, qui causâ cognita beneficium absolutionis impensurus est. Tertio, si Episcopus leviori de causa excommunicatum absolvere noluerit, post monitionem, a vicinis Episcopis ejusdem provinciæ, absolutio illi non est deneganda usque ad tempus proximæ synodi ; ex conc. Agath. can. 3. can. Episcopi, 11. qu. 3. vel Metropolitanus potest adiri, qui excommunicatum absolvet ad cautelam, præstita cautione standi iudicio, & parendi sententiæ ; d. cap. per tuas, & cap. venerabilibus, eod. tit. Igitur in ea re nullæ sunt partes judicis sæcularis, & recusante ordinario beneficium

Tom. I.

A a

absolutionis ad cautelam, adeundus est superior, idest Metropolitanus, vel viciniore suffraganei, qui sunt vice Metropolitanus, per viam querelæ. Quarto, nefas est judici sæculari cognoscere de meritis sententiæ judicis ecclesiastici; cap. ult. de except. in 6. Hac ratione inter nefanda Juliani apostatæ refertur, quod Christianos amotos a communione ecclesiastica, vel Antistites depositos restitui jubebat callido consilio, ut excommunicationis vel depositionis vim, quam satis rebus nostris edoctus sciebat esse nervum ecclesiasticæ disciplinæ, convelleret: Jo: Chrysostom. in vita S. Babylæ Antiochen. Episcopi & martyris: κακοῦργος δὲ ὢν καὶ δεινὸς, τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας κακολογούμενους δι' ἀμαρτίας πυνέει, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένους πάμπαν πάντοθεν ἡρίει, τὰ τῶν τρόπων τοῖς τε πονηροτάτοις ἐξουσίαν δίδους, καὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀνατρέπων δεισμούς. Proinde vaser & callidus eum esset, quos intelligebat ob peccatum aliquod a Christianorum conventuum principibus pœnas dedisse, & a præfectura, quam gererent amotos, eos omnes liberos esse finit; hoc modo pessimis quibusque licentiam largiens, ecclesiæ leges subvertens. Quinto, non licet magistratui sæculari prohibere judici ecclesiastico, ut quem excommunicet, vel inflictam excommunicationem solvat; conc. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 3. quod transulsum est in constitutionis Melodunen. art. 23. Si hujusmodi licentia detur judici sæculari indicendi judici ecclesiastico absolutionem ad cautelam, ex eo sequetur contemptus & ludibrium excommunicationis, quæ est nervus & robur ecclesiasticæ disciplinæ, ut fatetur etiam e sæcularibus Lucius lib. 2. tit. 2. arr. 9. facilitate veniæ contemnitur pœna, & facile spernetur excommunicatio, si præsto sit remedium, vel potius effugium absolutionis ad cautelam. Olim certe religiosius actum est cum ecclesia, nec solebat senatus judici ecclesiastico injungere absolutionem ad cautelam, sed pro reis intercedere apud judicem ecclesiasticum. Hoc pacto senatus Gratianopolitanus, quæpiam excommunicatum reddidit officiali Viennensi, comiter adhortando, ut ei jus diceretur super causa excommunicationis, & interim absolveretur ad cautelam; Marcus qu. 29. part. 2.

CAPUT XIII.

Pœna statuta in perfringentes jurisdictionem ecclesiasticam. Privilegium magistratus excommunicatur, civiliter interpretandum. Officium Christiani Principis est tueri jurisdictionem ecclesiasticam.

JURISDICTIO ecclesiastica sua religione tuta & incolumis vigere debet; & judices sæculares suis finibus contentos ea abstinere convenit tanquam re sacra, & profanis non attingenda. Hac lege Christus, ut sacerdotibus servaret quod suum erat, cum Leprosum curavisset, eum remisit ad Pontifices: *Vade, inquit, ostende te sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses, in testimonium illis;* Matth. 8. & Luc. 5. Sed quia sæculares judices plerumque jurisdictionem ecclesiasticam per omnia evacuare nituntur, officii & religionis nimium immemores, ecclesia suam jurisdictionem & libertatem, variis pœnis tum spiritualibus, tum temporalibus, tueri necesse habuit. Hinc infringentes jurisdictionem & libertatem ecclesiasticam, sententiam excommunicationis incurrunt; cap. non minus, cap. adversus, de immunit. eccles. Eadem pœna percelluntur servantes, aut servari caventes statuta edita contra libertatem ecclesiæ; cap. noverit, cap. gravem, de sentent. excommunic. ut & per injuriam personas clericorum detinentes; cap. quicumque, eod. tit. in 6. Nigellum de Sackevilla incubatorem ecclesiæ de Herges, & Robertum de Broc, quod equum saginarium ipse per injuriam cauda detraheisset, solemniter excommunicavit Thomas Cantuar. Archiepiscopus; Matth. Paris

Paris ad ann. 1171. B. Thomas Cantuar. Archiepiscopus sermonem habiturus ad populum in die Dominica Nativitatis, pulpitum ascendit; & sermone completo, Nigellum de Sackevilla ecclesie de Herges violentum incubatorem & ejusdem vicarium ecclesie, Robertum quoque de Broc, qui equum quendam ipsius Archiepiscopi victualia deferentem, ad dedecus & ignominiam ejus caudam decurtaverat, solemniter excommunicavit. Præter excommunicationis pœnam, usurpantes jurisdictionem & libertates ecclesie etiam multantur feudis, quæ ab ecclesia obtinent; d. cap. gravem, cap. ubi periculum, de elect. in 6. Aufrer. de potest. eccles. super laicos, num. 62. & 65. Belluga in specul. de proposit. princip. §. item dubitatur, num. 2. 3.

Hæc omnia facile contemnuntur ab officialibus regis sibi securis edicto Caroli V. & privilegio apostolico, ne officiales regii excommunicari possint pro actu exercitii jurisdictionis temporalis, de quo monumenta libertatum ecclesie Gallicanæ tom. 2. cap. 5. & Ferald. de privilegiis regni Francor. privileg. 6. & legibus Anglicis, ne qui a Rege feuda tenent in capite, eo insciente excommunicentur, de quibus Eadmer. lib. 1. histor. novell. & Matth. Paris ad ann. 1163. & 1164. Sed pace judicium sæcularium dixerim, edicta principalia & privilegia pontificia, utraque civiliter interpretanda sunt: puta uti si magistratus quid fecerit officio magistratus, non tenetur lege Aquilia vel injuriarum, sed si per injuriam quid fecerit fiducia magistratus, nihil vetat eum conveniri; L. quemadmodum, §. magistratus, ff. ad leg. Aquil. L. injuriarum §. quæ jure potestatis, L. nec magistratibus, de injur. Ita & si idem officio magistratus ex necessitate officii quid faciat, non debet excommunicari; sed si fiducia potestatis quid violentius fecerit, & in jurisdictionis ecclesiasticæ fines irruerit, non video, quo pacto possit effugere excommunicationem. Esto, parcatur dignitati magistratus, ut tutus sit ab excommunicatione lata ab homine; qua tamen ratione evitaturus est excommunicationem latam a canone? Non pertinet ad edictum injuriosa rapina jurisdictionis ecclesiasticæ, ne impune liceat magistratibus conculcare jurisdictionem ecclesiasticam. Beneficium Principis non est interpretandum in necem & injuriam ecclesie, quia boni Principis est tueri & defendere ecclesiam; can. boni Principis, 96. dist. can. Maximianus, 23. qu. 5. can. Principes, ead. caus. qu. 5. can. tributum, ead. caus. qu. 8. Ivo Carnotens. epist. 49. *Habet enim legitimus principatus ecclesiarum quieti providere, non ecclesiarum quietem perturbare; sua dare, non suis spoliare: quatenus ecclesia Deum pro Principibus & potestatibus orans, non cum disceptatione hoc faciat, sed cum pietate.* Et Anselmus Cantuar. lib. 3. epist. 65. ad Guibertum Comitem & Marchionem. *Ergo, mi Domine, ne putetis ecclesiam, quæ in vestro principatu est, vobis esse datam in hereditariam dominationem, sed in hereditariam reverentiam, & in tuitionem: eam ut matrem vestram amate, ut sponsam & amicam Dei honorate.* Exemplo Clementis III. simile privilegium concessum est ab Innocentio III. instante Henrico Rege Hungariæ, ne ipsius consilarii, vel familiares excommunicentur. Sed hoc modo adhibito, ne excommunicentur nisi pro manifesta & rationabili causa, & post canonicam monitionem, ut tradit ipse Innocent. lib. 1. epist. 507. ad Episcopos Hungariæ: *Sane postulavit nuper concedi sibi a nobis ad instar bone memoriæ Clementis Papæ prædecessoris nostri regia celsitudo, ut nullus Archiepiscopus, vel Prælatus quilibet in familiares & consiliarios suos, de quorum absentia & privatione tam regnum Hungariæ, quam persona Regis possit incurrere detrimentum, excommunicationis sententiam promulgaret.* Nos ergo de benignitate sedis apostolicæ, magnificentie regia uberem volentes favorem & gratiam impartiri, universitati vestre auctoritate presentium duximus inhibendum, ut in consiliarios & familiares ipsius, quorum in hac tempestate consilio & familiaritate sine magno sui dispendio carere non potest, nullus vestrum, nisi pro manifesta & rationabili causa, & canonica monitione præmissa, excommunicationis vel interdicti sententiam audeat promulgare. An injuriosum & grave erit magistratibus, privile-

A a ij.

gio ne excommunicari possint, hunc modum imponi, ut non excommunicentur, nisi pro manifesta causa, post canonicam monitionem? Eo res pervenit, ut passim impune pessumdetur jurisdictio ecclesiastica: nonne pietati & nomini Christianissimorum Regum convenit, ut ecclesiasticæ jurisdictioni, jam fere prostratæ & femineci, consulatur? Rem dignam providentiæ Regum agnovit unus e clarissimis senatoribus Galliæ Cosmas Guisnierius præses Parisiensis in pragmatic. in præm. §. cum itaque, verb. libertatis: *Cam autem, inquit, Rex Franciæ sit pugil ecclesiæ, & inter omnes Christianos Christianissimus, debet custodire jurisditiones & libertates ecclesiasticas; sed officarii ejus in multis hodie turbant ecclesiæ in prædictis, ita quod, nisi Deus provideat, tandem jurisdictio & libertates ecclesiæ evanescent, &c.*

CAPUT XIV.

Episcopi præter ordinariam jurisditionem habent delegatam a canone, vel ex mandato summi Pontificis. Ordinarius judex exemptorum. Conservatores apostolici.

JURISDICTIO episcopalis alia est ordinaria, alia delegata. Jurisdictio ordinaria est, quæ competit Episcopo jure suo, jure sacerdotii seu sacri magistratus, qui eam habet jure suo, non alieno beneficio, idest ex mandato; L. more majorum, ff. de jurisdict. L. 1. §. qui mandatum, de offic. ejus cui mandat. est jurisdict. L. cum prætor, de judic. Delegata est, quam Episcopus habet non jure suo, sed auctoritate sedis apostolicæ, idest tanquam sedis apostolicæ delegatus a canone, vel ex mandato speciali: ut Episcopus cognoscit de hæresi in exemptis, non ut ordinarius, sed tanquam sedis apostolicæ delegatus; cap. ad abolendam, in fin. de hæretic. conc. Trident. sess. 5. de reformat. cap. 2. §. si vero. Et si canonici sine manifesta & rationabili causa, maxime in contemptum Episcopi, cessaverint a divinis, Metropolitanus, tanquam apostolicæ sedis delegatus, potest eos censuris ecclesiasticis coercere; cap. irrefragabili, §. cæterum, de offic. ordinar. Monasteria vel alia loca pia non exempta, auctoritate ordinaria, exempta auctoritate apostolica per ordinarium visitari possunt; clem. attendentes, de stat. monach. clem. quia contingit, de religiof. domib. conc. Trident. sess. 22. de reformat. cap. 8. & sess. 24. ejusd. cap. 11. Clausuram monialium in monasteriis subjectis ordinaria, in exemptis apostolicæ sedis auctoritate observare, vel restituere potest ordinarius; cap. periculoso, §. ult. de stat. regular. in 6. conc. Trident. sess. 25. de reform. cap. 5. In causis civilibus mercedum, & miserabilium personarum, exempti, licet proprios judices seu conservatores a sede apostolica delegatos in partibus habeant, coram locorum ordinariis, tanquam a sede apostolica delegatis, conveniri possunt, & ad solvendum compelli; conc. Trident. sess. 7. de reform. cap. 14. de quibus Barbosa de offic. & potest. Episcop. allegat. 105. part. 3. Et si regulares beneficia ad suam collationem spectantia non conferant intra tempus Lateranensis concilii, collatio devolvitur ad Episcopum, in non exemptis tanquam ordinarium, in exemptis tanquam apostolicæ sedis delegatum; clem. quia regulares, de supplend. neglig. Prælat. Hujusmodi delegatio cum fiat a canone sine mandato, habetur pro jurisditione ordinaria; arg. d. L. cum prætor: & hoc verbo, idest colore delegationis apostolicæ usum Pontificem ad placandos exemptos, idest ne videretur tollere exemptiones, ait Hostiensis, & post eum Io: Andreas in d. cap. ad abolendam. Episcopus habet proprie delegatam jurisditionem, ubi causa delegatur ordinario mandato speciali. Rescripta omnia seu commissiones apostolicæ diriguntur ordinariis loci ad quos spectat jurisdictio de jure aut con-

consuetudine, alias provocatur tanquam ab abusu juxta pragmatic. & concordat. tit. de causis, Chopin. de sacra polit. lib. 2. tit. 4. num. 5. Pileo purpurato donatus est Ægidius Rigaldus de Rociaco, ex abbate sancti Dionysii Cardinalis designatus, per manus Episcoporum Laudunensis & Parisiensis ad hoc a summo Pontifice delegatorum per bullam, idque Parisiis coram Rege in regio palatio; Jo: Frossard. vol. 1. cap. 153. *Le jour de Pasques fleuries, qui furent le dixiesme jour d' avril 1351. feut presenté à Gilles Rigaud de Roussi, qui avoit esté abbé de saint Denys, & de nouvel avoit esté Cardinal, le chappel rouge au palais à Paris en la presence du Roy Jean, par les Evesques de Laon & de Paris, & par mandement du Pape fait à eux par bulle: ce qui n' avoit point accoustumé estre autrefois fait, mais ce fut en la presence de Roy Jean.* Rescripta seu mandata apostolica executioni mandantur secundum jurisdictionem ordinariam; & ubi causa demandatur ordinario, excitata potius censetur jurisdictio ordinaria, quam delegata; cap. licet, & ibi not. de offic. ordinar. cap. cum aliquibus, de rescript. in 6. Marc. decis. 196. part. 1. Loetius in litt. D. num. 40. Exempti quidem suum habent judicem summum Pontificem, ne sint quasi acephali, & velut locustæ sine Rege; can. nulla, 93. dist. can. abbatibus, 18. qu. 2. Cisterciensibus exprobrantibus Cluniacensibus, quod diocesanorum Episcoporum suffugerent jurisdictionem quasi acephali, idest sine capite; Cluniacenses non carere proprio Episcopo, nimirum summum Pontificem esse ordinarium exemptorum, ait Petrus Cluniacens. in apolog. *Hunc unum solum, inquit, & maximum nos habere Episcopum gloriamur, huic soli specialiter obedimus, ab hoc solo, si causa (quod abfit) exigeret, interd ei, suspendi, atque excommunicari possemus.* Idem alii abbates exempti; Goffrid. Vindocinens. lib. 2. epist. 27. *Acephali non sumus, quia Christum salvatorem caput habemus, & post ipsum Romanum Pontificem.* Summus Pontifex est ordinarius exemptorum: exemptis tamen a Pontifice dari solet proprius judex in partibus, quem vocant conservatorem; cap. 1. & ult. de offic. delegat. in 6. conc. Trident. sess. 14. de reform. cap. 5. sed si conservator negligat fungi officio suo, ne exemptiones dent occasionem relaxationis disciplinae, diocesanus, tanquam apostolicæ sedis delegatus, supplet negligentiam conservatorum.

CAPUT XV.

Jurisdictio temporalis Episcoporum. Vicedominus vicarius Episcopi in temporalibus. Missi dominici.

EPISCOPI præter jurisdictionem ecclesiasticam, quam habent de jure vel consuetudine; cap. ult. de except. in 6. cap. quoniam, de immunitat. eccles. Eodem titulo habent etiam jurisdictionem temporalem ratione regalium, idest feudorum & ditionum temporalium, quas tenent beneficio Regis vel Principis; cap. verum, de foro competent. cap. Romana, §. debet, de appellat. in 6. cap. ult. ne cleric. vel monach. eod. Ita Episcopus Parisiensis habet jurisdictionem temporalem, & gerit vicem Comitis Parisiis in certa regione urbis, & habet suum forum temporale, quod vocant forum Episcopi; gloss. & DD. in cap. quod clericis, de foro competent. & summus Pontifex in patrimonio beati Petri; cap. per venerabilem, qui fil. sint legitim. cap. si duobus, §. denique, & ibi Hostiensis de appellat. nec non alii inferiores, puta abbates, & monachi: & hoc est de quo Cistercienses increpat Alexander III. in cap. recolentes, de stat. monach. quod fidelitares & hominia benigne suscipiunt, justitiaras & tributarias tenent. Licet hujusmodi jurisdictio, quam Episcopi vel inferiores Prælati habent, verie-

tur in temporalibus ; tamen de jure habetur pro spiritali , favore personarum ad quas spectat , & ab Episcopo in temporalibus non appellatur ad Principem , vel judicem regium , sed ad Metropolitanum ; d. §. debet : jurisdictio temporalis spiritali juncta , naturam spiritalis sapit ; Hostiens. in summa , tit. de appellat. §. a quo & ad quem , verb. sed pone , Bened. in cap. Raynut. verb. & uxorem , decif. 1. num. 9.

Eodem jure olim Episcopi jurisdictionem temporalem exercebant per unum e clericis , cui nomen erat vicedominus , quasi vicarius domini , idest Episcopi ; Gregor. I. lib. 9. epist. 66. in can. volumus , 89. dist. *Volumus , ut frater noster Paschasius & vicedominum sibi ordinet & majorem domus , quatenus possit vel hospitibus supervenientibus , vel causis , quæ eveniunt , idoneus & paratus existere* . Et concil. Moguntin. I. can. 50. *Omniibus igitur Episcopis , abbatibus , cunctoque clero continuo precipimus , vicedominos , prepositos , advocatos sive defensores bonos habere , non malos , non crudeles , non cupidos , non perjuros , non falsitatis amantes , sed Deum timentes , & in omnibus justitiam diligentes* . Et concil. Rhemenf. I. can. 24. *Ut prepositi & vicedomini secundum canones & regulas constituentur* . Ejusdem argumenti est capitulare Caroli Magni lib. 3. cap. 11. *De advocatis , vicedominis , vicariis & centenariis pravis ut tollantur ; & tales eligantur quales & sciant & velint juste causas discernere , & terminare* . Et aliud , lib. 5. cap. 120. *Et si judex publicus ferrum ecclesie super furto non presumptum sine audientia vicedomini aut archidiaconi dastinere , aut injuriare praesumpserit , anno integro ab ecclesia limine arceatur* . Et quia parum est jura condere , nisi sint qui jura tueantur ; L. 2. §. post originem , ff. de origine jur. a Carolo Magno missi destinati per universas provincias ditionis suæ , quibus in mandatis fuit inter alia observare , ut Episcopi idoneos vicedominos & advocatos haberent , qui juri dicundo præessent , Flodoard. histor. Rhemenf. lib. 2. cap. 18. *Sicut & alii quidam sapientes & Deum timentes habebantur abbates per omnem Galliam & Germaniam a præfato Imperatore delegati , quo diligenter inquirerent qualiter Episcopi , abbates , Comites , & abbatisse per singulos pagos agerent , qualem concordiam & amicitiam ad invicem tenerent , & ut bonos & idoneos vicedominos & advocatos haberent , & undecumque necesse fuisset , tam regias , quam ecclesiarum Dei justitias , viduarum quoque & orphanorum , sed & cæterorum hominum inquirerent & perficerent* . Laudunensis vicedomini judicium in quamdam mulierem ob homicidium dictum celebrat Sigebert. in chronic. ad ann. 1094. *Quo audito parentes hominis occisi , properantes nunciaverunt vicedomino Laudunensi : jubente vicedomino vocata mulier venit , & qualiter hominem occidisset , nequaquam celavit , judicatum est igitur eam ignibus debere concremari* . Hac de causa forte in vicedominum Sabinensem super causa juris patronatus compromissum legitur ; in cap. examinata , de judiciis , & cap. examinata , de confirmat. util. quod is propriam , idest temporalem jurisdictionem haberet . Sed in Gallia ex constitutione Philippi Pulchri anni 1303. Episcopi , abbates , & alii inferiores prælati , qui habent jurisdictionem temporalem , vetantur ordinare judices temporales e clericis , sed e laicis tantum , quo , si deliquerint in officio , facilius coerceri possint . Et a iudicibus Episcoporum in temporalibus non appellatur ad Metropolitanum , sed ad seneschallos vel alios majores judices regios ; immo ubi ecclesia habet jurisdictionem temporalem , causæ judicantur secundum leges , non secundum canones , nec servatur cap. quod clericis , de foro competent. gloss. in cap. ult. verb. tam canonica quam civilis , de præscript. Speculator tit. de appellat. §. nunc tractemus in fin. gloss. in d. §. debet , Bened. in verb. & uxorem , 2. decif. num. 25. 26. Chopin. de sacra polit. lib. 2. tit. 2. num. ult. & idem 1. monastic. tit. 3. num. 19.

CAPUT

CAPUT XVI.

Notantur querela secularium de usurpationibus iudicium ecclesiasticorum. Invidiosa potestas Episcoporum. Commendatur officialium scientia. Laudatur iudicium Philippi Valesii. Rex defensor ecclesie.

VARIE per tempora increbuerunt secularium querimoniarum in Episcopos & clericos de civilis jurisdictionis usurpatione: nimirum non æquo animo ferebant iudices seculares, clericos proprios habere iudices; unum & idem esse volebant forum clericorum & secularium, quod ecclesia sit in republica, & pars reipublicæ, ex Optato Milevitano lib. 3. Idem perstringebant præsumptionem clericorum, quod seculari foro se subduxissent, quo de gravioribus delictis impune eis esset; cum ecclesia nesciret sanguinem, & mitiores essent poenæ canonicæ, jurisdictionis ecclesiasticæ moras & inducias non ferebant: *Episcoporum iustitia iubilica & valde tarda est*, ait Benedict. in cap. Raynut. verb. & uxorem decif. 2. num. 156. Alienum videbatur, quod Episcopi certis de causis cognoscerent in laicos, puta de contractibus propter religionem iurijurandi, quod his apponebatur: de dote, quod esset pignus & accessio matrimonii: & reconventioni locus esset in foro ecclesiastico. Denique insanæ voces jactabantur ecclesiam ducere aquam ad suum molendinum; Bald. in L. 1. C. de oper. libert. *Domini mei canonista dicunt*, inquit, *quod in dubiis spiritualibus ecclesia cognoscit, & quicquid est dubium trahunt ad suum molendinum*. Quod repetiit Auffer. de potest. secular. super eccles. regul. 4. tit. 4. Sed facile mihi erit hujusmodi calumnias & suspiciones diluere. Primo, dolenda est sors Episcoporum & clericorum, quos nimis notum est expositos esse odiis & livori secularium propter sacerdotii dignitatem. Ne fratrum quidem, Mariz sororis & Aaronis, convicia & sutores effugit Moyles Rex & sacerdos a Deo electus; de quo eleganter Gregor. Nyssen. *οὐκ ἔστιν αὐτῷ πρόσκρουσιν προσεία λαῶ, καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπιτηδεύματα*. Usque adeo populi præfectura, docendique munus res est offendiculis obnoxia. Et Jo: Chrysostom. de sacerdot. lib. 3. cap. 17. *ὁ πᾶν κρίσεων μένος, μυριάς μὲν ἔχει τοῖς ἐπαχθέαις, πολλὰ δὲ τῶν ἀσχαλίων· καὶ δυσκολίας ποσάυτας, ὅσας ἀδὲ οἱ τοῖς ἐξωθεν δικάζουσιν καὶ δύνανται φέρουσι*. Judiciorum pars mille habet odia, multas offensiones, & tam multas difficultates, quantas ne forenses quidem iudices subeunt. Et idem lib. 5. de sacerdot. cap. 4. *καὶ γὰρ ἀνάγκη τὸν προσιῶντα μάλιστα υπομένειν ἀλόγους*. Necesse est antistites absurdas querelas sustinere. Hinc temere non sunt accusandi Episcopi, qui quasi signum sunt positi ad sagittam; cap. qualiter, 2. de accusar. Nec laici facile audiendi in Episcopos & clericos, quia oppido eis infesti existunt; can. laicos, can. laici, 2. qu. 7. Secundo, si rerum veritatem spectemus, si forte jurisdictio episcopalis nonnulla incrementa accepit, non artibus & machinis Episcoporum & clericorum id factum est, sed potius studio & devotione laicorum ad ipsos certatim confluentium propter eorum famam, & laicorum imperitiam. Nimirum laici labentis ævi ita erant barbari & exoptes litterarum, ut laicorum nomen esset commune nescientibus litteras; Guillelm. Neubrigens. lib. 4. rer. Anglicar. cap. 3. *Laici estis, si percipere non potuistis vim verbi*. Et Robert. Montens. in suppl. Sigebert. ad ann. 1123. *Laicis & illitteratis vix loqui dignabatur*. Et Goffrid. Vindocinens. lib. 3. epist. 8. *Ad cujus objecta monachus, quia laicus est, non latina, quam non didicit lingua, sed materna respondet*. Innocent. III. in cap. tuarum, de privileg. *Laicos & illiteratos mittunt pro elemosynis colligendis*. Et litterati vulgo clerici dicebantur, ut in cap. quod clericis, de foro competent. Otto Frisingens. de gest. Frideric. I. lib. 1. cap. 4. de Britannia minore; *Est enim prædicta terra, clericorum acuta ingenia & artibus applicata habentium*,

sed ad alia negotia pene stolidorum ferax. Et Ordericus Vitalis lib. 3. *Radulphus autem quintus frater clericus cognominatus est, quia peritia litterarum, aliarumque artium apprimè imbutus est.* Hujus rei ratio est, quia vix alii dabant operam litteris, quam qui cogitabant de clericatu; Stephan. Tornacens. epist. 12. *In Gallicanis etiam partibus ad hoc tantum plerique litteras addiscunt, sive parvuli, sive adulti, ut in ecclesia Dei gradatim per ordines promoti, Deo serviant & ministrent.* Et Henricus IV. imperio destitutus, ubi petiit præbendam ab Episcopo Spirensi, apud Helmodum hist. Sclavor. lib. 1. cap. 33. *Da ergo mihi, inquit, præbendam apud Spiram; novi enim litteras, & possum adhuc subservire choro.*

Per hæc tempora officiales fere erant principes litterarum. Cum legati Aquitanie missi sunt in Angliam, ut apud Richardum II. Regem expostularent de donatione Aquitanie facta Joanni Duci Lancastrie, unus e potioribus legationis, qui pro cæteris oravit, fuit officialis Burdegalensis; de quo Jo. Frossard. vol. 4. cap. 62. *Remonstré & dit a esté par la parolle de l'un qui est, ce me semble, official de Bourdeaux, & tous ceux de sa partie l'ont avoüé & par science, & a mis en termes que la cité de Bourdeaux, &c.* Et ubi Carolus VII. Rothomagum urbem deditione, post diutinam obsidionem ab Anglis, recepit, unus ex oppidanis lectus est officialis Episcopi, qui de deditionis conditionibus pacisceretur, tanquam omnium idoneior, & rerum gerendarum peritior; Alanus Quadrigarius scriptor vernaculus vitæ Caroli VII. ad ann. 1449. *Lelendemain ceux de ladite cité de Roüen pour la grande paour, doubte & frayeur qu'ils eurent desdits assaulx, doubtans que ladite ville ne fut prinse par force, & par ce pillée, robbée, deffoulée, & destruite, pour éviter aussi l'effusion du sang humain qui s'en pourroit ensuir, envoyerent l'official d'icelle cité & autres audit Pont de l'Arche devers le Roy pour obtenir de luy un saufconduit, ou sureté pour aucuns notables gens d'eglise, Bourgeois, Marchands, & autres de ladite cité, lesquels se vouloient transporter devers luy ou les Seigneurs de son grand conseil, afin de traiter, ou trouver aucun bon appointment.* Etiam temporibus Ludovici XI. forum Parisiense clericos admisit propter inopiam litteratorum, sedente in senatu Rege Lusitanorum, qui a Rege adversus Castellanos suppeticas petiturus advenerat. Causam regaliæ orarunt Francis. Haleus archidiaconus Parisiensis, idemque advocatus fisci, & Petrus de Brabantio advocatus & plebanus S. Eustachii; de quibus chronic. vernaculum ad ann. 1476. *Qu'il les faisoit moult bel oyr.* Nihil est igitur quod culpantur officiales, quod partibus ultro sese adeuntibus præbuerit, ut lites, quæ erant inter eos, terminarent: imo magis laudandi fuere singulari de pietatis officio, quo supplebatur officium civilis judicis, ne penuria judicis partes ferro & armis disceptarent. Damnantur moræ, & laxiores induciæ judiciorum ecclesiasticorum: sed hæc optimo consilio exagitatur, ut rei parati ad defensionem venirent; can. vocatio, can. præsentia, can. si primates, 5. qu. 2. vel forte, ut tædio litis partes ad concordiam adducerentur, & litigantium animi, defervescente litis calore, conciliarentur. Nec propagandæ jurisdictionis causa admissæ sunt mutue petitiones in foro episcopali, sed ut lites coercerentur, & plures una sententia terminarentur; cap. 1. de mutuis petit. & hoc pacto cōsularetur sumptibus & laboribus partium, qui maxime fuit scopus judicis ecclesiastici; cap. ut debitus de appellat. Lubens & volupe audiuntur querelæ sæcularium judicum de usurpatione civilis jurisdictionis per Episcopos & clericos; sed non obturandæ aures querelis Antistitum sacri ordinis de usurpatione sacræ jurisdictionis per laicos, de quibus varia capita edidit Durandus Mimatensis Episcopus tract. de modo concil. generalis celebrandi part. 2. rubr. 70.

Tempore Philippi Valesii mutue recrudere querelæ inter Episcopos & judices forenses, de usurpatione propriæ cujusque jurisdictionis. Petrus Cugnerius procurator fisci senatus Parisiensis belli incentor querebatur apud Regem universam fere jurisdictionem sæcularem ad episcopale forum migrasse: e contra Episcoporum

scoporum querela erat jurisdictionem ecclesiasticam pene defecisse. In celeberrimo utriusque ordinis confessu causa disceptata est coram Rege apud Vicennas, orante Petro Cugnerio pro secularis iudicii vindiciis, Bertrando vero Heduorum Episcopo pro ecclesia. Auditis partibus Princeps, ne pravo exemplo esset posteris, jurisdictioni ecclesiasticæ nihil demendum duxit, ut legitur in calce libelli, quem hac de re Bertrandus ipse edidit, cujus verba hic attexere non pigebit. Quod cum Dominus Bituricensis significasset Prelatis, Dominum Regem dixisse, quod non timerent Prelati, quia nihil suo tempore perderent, & quod defenderet eos in suis iuribus & consuetudinibus, quia nolebat tempore suo exemplum dare aliis ecclesiam impugnandi, &c. Sequius & malignius rectum & honestum consilium Principis interpretatur Carolus Loyseau tractat. *des Seigneuries* cap. 15. num. 85. Philippum, rebus suis diffisum recens sopita lite de regno cum Anglis, factum dissimulasse, ne Episcoporum & clericorum offensionem contraheret, & rebus novis moliendis occasionem daret: ea enim tempestate res tutæ & compositæ erant in Gallia, de fide Episcoporum nulla suspicio erat; nec sine injuria sinistra interpretatione decolorari responsum Christianissimi Principis, cujus avitum officium fuisse jurisdictionem ecclesiæ tueri, testatur etiam e secularibus Benedict. in cap. Raynut. verb. & uxorem decis. 1. num. 10. *Jurisdictionem & bona ecclesiæ Francorum Rex pugil ecclesiæ potenti brachio tueri semper consuevit & defendere, &c.* Denique, si ecclesia aliquando propriæ jurisdictionis terminos egressa est damno secularis, justæ ultionis modum longe excessere sæculares: uno enim ictu tota jurisdictio ecclesiastica fere corrui, idest uno capite constitutionis regię anni 1539. Inde vulnus immedicabile, nisi regia manu curetur, & durities legis salutari remedio frangatur.

CAPUT XVII.

Judices ecclesiastici vetantur sportulas accipere. Idem suadentur lites componere.

ECCLESIA non modo usurpationis jurisdictionis civilis, verum etiam avaritiæ & quæstus studii in re judiciaria insimulatur a secularibus, quos inter Carolus Loyseau loco modo adducto: & hoc non sine injuria, quam propulsare juvat hoc loco, ne ecclesia impune calumniam & injuriam patiatur, & ut sua ei reddatur facies, quæ est sine ruga & macula. Ecclesia detestatur in Episcopis juridicæ quæstum velut illicitum scœnus, & cauponariam negotiationem: Ecclesia exhorruit Episcopos, qui sacram jurisdictionem in quæstu ducerent. Paulum Samosatenum Antiochenum Episcopum, quod a litigantibus pecunias emungeret, quibus ad maximas opes pervenisset, notat Dionysius Alexandrinus, apud Euseb. lib. 7. cap. 30. καὶ μάτῳ καρπύμενος τῷ τῶν ἐν πράγμασιν ὄντων ἐπιμότητι, πρὸς τὸ δίδοναι ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς τῶν τινεχλοούντων. Frustra fructum colligens ex propensione litigatorum, ut liberarentur ab his, qui eos vexabant. Clericis iudicum officio interdixit Sylvanus, primum Philippopolis, tum Troadis Episcopus, ne quæstus occasione avaritiæ sordes contraherent, & negotium rejecit ad laicum, quem juri dicundo præfecit; Socrat. lib. 7. cap. 37. καὶ δὲ γὰρ τὰς κληρικὰς ἐμπορίαν ποιοῦντες τὰς πᾶν δικαζομένων ἐρεσχελίας, ἡδὲ τὰ πᾶν κλήσεω δικαστὴν εἰδὶκε ποτὲ· ἀλλὰ τὰ βιβλία πᾶν δεομένων δεχόμενος, παρεκάλει ἕνα πᾶν πεισῶν λαϊκῶν, ὃν ἤδει φιλεῖναι τὸ δίκαιον· κἀκὼν ἐγχεύρισας τὴν ἀπρόσβιν, τὰς δικαζομένους τῆς ἐρεσχελίας ἀπῆλασεν. Nam cum clericos ex litigantium controversiis quæstum facere videret, deinceps neminem ex clero iudicem esse permisit; sed acceptis supplicantium libellis, unum ex fidelibus laicis, quem æquo & bono favere pro certo cognosceret, ei causarum cognitionem concedidit, sicque litigantes contentione

† lege, ἐν-
χλοούντων

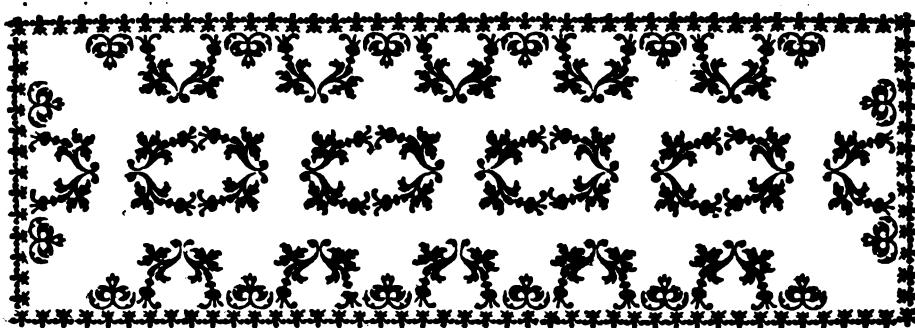
* 1238, κλήρη

Tom. I.

B b

Et controversia liberavit. Hinc Episcopi & clerici vetantur more sæcularium judicum sportulas accipere, ne judicia ecclesiastica sæcularium vitio scædantur; conc. Tarraconens. can. 10. ex can. observandum, 15. qu. 2. Observandum quoque decrevimus, ne quis sacerdotum vel clericorum, more sæcularium judicum pro impensis patrocinis munera audeat accipere, nisi forte in ecclesiis gratuito oblata, quæ non favore muneris videantur accepta, sed collatione devotionis illata; conc. Vernens. can. 25. Ut nullus Episcopus, vel abbas, vel laicus propter justitiam faciendam sportulas contradictas accipiat; quia ubi dona intercurrent, justitia evacuatur. Nec modo ordinarii judices, verum etiam delegati, prohibentur more sæcularium judicum decimam litis, vel quam aliam partem, præter sumptum victualium accipere, vel quicquam exigere nomine assessorum, quia habent sua stipendia, idest redditus beneficiorum; cap. cum ab omni, de vita & honest. cleric. gloss. in pragmat. de electione, cap. sicut, §. notariis autem, verb. scripserint, Et, ut explodatur omne quæstus studium e sacrorum judicum animis, suadentur ecclesiastici judices lites inter partes concordia vel judicio terminare; cap. 1. de mut. petir. cap. querelam, de simon. immo districtius prohibentur, ne partes impediant pacto vel transactione a lite discedere, vel ne quid eo nomine exigant; synodus Londinensis habita anno 1237. præside Othone Cardinali & legato sedis apostolicæ in Anglia, apud Matth. Paris: Cæterum districtius duximus inhibendum, ne ecclesiarum Prelati, & maxime archidiaconi & decani, vel officiales eorum, quin de discordiis vel querelis fiat pax vel concordia inter partes, præsumant aliquatenus impedire: sed quandocumque partes voluerint, a judicio per compositionem recedant, dummodo sit tale negotium, quod jure possit transigi, vel componi, nec exigatur aliquid propter hoc ab eisdem.

DE JURISDICTIONE ECCLESIASTICA

TUENDA ADVERSUS INSULTUS

Auctoris tractatus de Abusu, & aliorum.

LIBER OCTAVUS.

CAPUT PRIMUM.

*Ab Episcopo vel ejus officiali appellatur ad proximum superiorem.
Appellatio non recipitur omisso medio.*

OSTQUAM de jurisdictione & judiciis ecclesiasticis, superioribus libris a nobis satis fuisse & diligenter actum est, operæ pretium est hoc libro institutum opus persequendo de appellationibus tractare, & in his de appellationibus, quas vocant tanquam ab abusu, quod est lethale telum & scopulus jurisdictionis ecclesiasticæ: de singulis congruo ordine, Deo præstolante, dicamus. A sententiis Episcoporum non erat provocatio: sententia Episcopi non poterat retractari ex constitutione Constantini, quia habebat vim & robur sententiæ præfecti prætorio; L. 1. C. Theod. de episcopal. judic. quam secuti sunt Theodosius & Arcadius L. 8. & 9. C. eod. Sed jure pontificio a sententiis Episcoporum non denegatur appellatio, quia appellatio est auxilium commune juris, quod omnibus patet; L. 3. §. falsus procurator, ff. rat. rem haber. A sententiis Episcoporum appellatur ad proximum superiorem, idest ad Metropolitanum; can. quia cognovimus, 10. qu. 3. Metropolitanus enim non potest cognoscere de suffraganeorum subditorum causis, nisi per appellationem; cap. duo simul, cap. pastoralis, de offic. ordinar. can. per singulas, 1. & 2. 9. qu. 3. Ab officiali Episcopi non appellatur Episcopus, ne idem a seipso appellari videatur, quia Episcopi & officialis unum est tribunal, sed appellatur ad Metropolitanum; cap. referente, de præbend. cap. Romana, de appellat. in 6. cap. 2. de consuetud. eod.

B b ij

lib. Appellatio ab ordinario devolvitur gradatim ad superiorem, idcirco ab Episcopo appellatio non deferretur ad Primatem, omisso Metropolitano; can. si quis, can. placuit, 2. qu. 6. pragmatic. tit. de causis, §. nec ad quemcumque, & ibi gloss. verb. omisso medio, concordat. tit. de frivol. appellat. & congruenter appellationes, quæ recta ad Principem factæ sunt, omittis his ad quos debent fieri, ad præfides remittuntur; L. Imperatores, ff. de appellat. Juxta Africanos canones a iudicibus electis consensu partium non licebat provocare; can. a iudicibus, can. sane si, 2. qu. 6. quod juris placuisse Galis ex eo colligere est, quod in causa Lotharii & Theutbergæ hos canones adducit Nicolaus I. in epist. ad Carolum Calvum, quæ extat apud Reginonem 2. chronic. *Secundum sacros canones, a iudicibus, quos communis consensus elegerit, non licet provocare.*

CAPUT II.

*Ratio diversa appellationis in judiciis ecclesiasticis & civilibus.
Sententiarum insinuatio apud acta provincialia.*

† In citatis
editionibus
legitur *μᾶ-
τον*, corrige
μᾶζον

NON secus ac iudiciorum ecclesiasticorum diversa fuit ratio a sæcularibus in prima instantia: iudicia enim ecclesiastica pertractabantur simpliciter & summarie sine scriptura; nov. Just. 83. ita & in causa appellationis, appellandi ratio alia fuit in causis ecclesiasticis, ac in civilibus. A sententiis iudicum civilium appellatur per libellum; L. 2. ff. de appellat. L. litigatoribus, C. eod. a sententiis vero Episcoporum appellatur nudo verbo citra libellum appellatorium. Hinc novum & insolens visum est, quod Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus in synodo Seleuciensi depositus, ad majores iudices, idest ad sedem apostolicam appellavit per libellum appellatorium, more publicorum iudiciorum, contra ecclesiæ consuetudinem; Socrat. lib. 2. cap. 40. *καθαριθεὶς δ' ἐν ὁμοῖς ἐκκλησίαις βιβλίον οἷς καθέλωσι διατιμύμενος, τῷ μὲν ἀπεκαλίσσας δικαστήριον . . . τῷ μὲν δ' ἐν; μόνος καὶ πρῶτος παρὰ τῷ σύνθεσι τῇ ἐκκλησιαστικῇ κανόνι Κύριος ἐποίησεν, ἐκκλησίαις οἷς ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ χρῆσθαι.* *Qui simul atque de gradu esset dejectus, appellationis libello ad eos, qui eum dejecerant, misso, ad majores iudices provocavit. . . . Atque a Cyrillo solo ac primo, perinde ac si res apud laicos iudices ageretur, contra canonis ecclesiastici consuetudinem provocatum est.* Inde increbuit usus libellorum appellatoriorum etiam in judiciis ecclesiasticis; & cum Eutyches Constantinopolitanus Archimandrita, Monothelismi damnatus esset in Chalcedonensi concilio, & ad sedem apostolicam se per libellum appellasse simulasset, Flavianus C. P. Patriarcha scripsit per epistolam, quæ extat 1. part. concil. ad Leonem Pontificem, Eutychetem imponere in eo, quod diceret libellos se appellationis dedisse Flaviano & synodo. Et in causa divortii Lotharii & Theutbergæ, Theutbergam per libellum appellasse ad sedem apostolicam, scimus ex can. Lotharius, 31. qu. 2. qui est Nicolai I.

Nec silere tamen possum can. synodum, 17. dist. quem Gratianus laudat ex Marcello, qui sub Maxentio damnatus est in catabulum, mihi valde suspectum esse, in eo quod Pontifex nititur vindicare in judiciis ecclesiasticis usum libellorum appellationum, exemplo publicorum iudiciorum: *Nam si sæculares, inquit, in publicis judiciis libellis utantur appellatoriis, quanto magis sacerdotibus hæc eadem agere licet, qui super illos sunt.* Hoc enim valde alienum est a disciplina illorum temporum, & a severitate morum Pontificis. Nec contemnenda est auctoritas Socratis, a quo scriptum est Cyrillum Hierosolymitanum Episcopum in synodo Seleuciensi damnatum, primum & sine exemplo per libellum appellasse ad majorem iudicem, præter ecclesiæ consuetudinem & ex more publico-

blicorum judiciorum. Melioribus nimirum ecclesiæ sæculis Episcopi & clerici solemnum judiciorum solemnia, quantum fieri poterat, declinabant, ne quid commune haberent cum sæcularibus, a quorum vita & moribus remotiores esse debebant; can. laicos, 2. qu. 7. Eo nomine graviter notatur Paulus Samosatensis, quod iudicii causa sublime sibi locasset tribunal, quod secretum vocaret more publicorum judiciorum; Euseb. lib. 7. cap. 30. βῆμα μὲν καὶ θρόνον ὑψηλὸν ἑαυτῷ κατασκευασάμενος, ἔχων ὡς Χριστοῦ μαθητὴς, σὺν κληρικοῖς δὲ, ὥσπερ οἱ τῶ κόσμῳ ἄρχοντες, ἔχων τε καὶ ὀνομαζόμενος. *Sedem & thronum sublimem sibi paravit, non ut Christi discipulus, sed ut orbis Principes, secretum habens & nomine appellans.* Secretum seu secretarium est locus, ubi iudices conveniunt iudicandi causa; L. 3. C. ubi senator, L. 3. de offic. divers. judic. L. 1. C. Th. de offic. rect. provinc. Ambros. serm. 4. *Sed forte iudicem metuis, quem in secretario reliquisti.* Et Augustin. lib. 1. sermon. Dom. in monte cap. 21. *Quemadmodum etiam & in hac ordinatione reipublica vel a secretario, vel a pratorio iudicis extra mittitur, qui in carcerem truditur;* Symmach. lib. 10. epist. 38. *Hic jussu ejus ad commune secretarium, quo facienda oblationis gratia summates quosque condixeram, a principibus officii utriusque perducitur.* Labente vero disciplina confundi cœpit ritus judiciorum ecclesiasticorum & civilium; & usu obtinuit, ut in iudiciis ecclesiasticis sententiæ ex libello & scripto pronunciarentur, ut in civilibus; Hincmarus in concilio Suessionensi, in can. legum, 2. qu. 1. *Legum ecclesiasticarum consuetudo, inquit, & auctoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturam requirant, &c.* Inde secutus est usus appellandi per libellos, de quo modo dictum est: verumtamen inter judicia ecclesiastica & civilia hoc discriminis non defuit, quod a iudice civili non appellatur ante sententiam definitivam, idest ab interlocutoria appellari non potest; L. ult. C. de sentent. & interlocut. L. quoniam, C. Th. de appellat. in causis vero ecclesiasticis ab interlocutione appellare licet; cap. super eo, 2. de appellat. quia secundum canones appellari potest a quocumque gravamine.

Commune & illud fuit, quod uti sententiæ iudicium insinuari solebant apud acta provincialia, perpetuæ fidei gratia; L. ult. C. de re judicat. L. 2. C. de edend. L. notione, C. Th. de hæretic. Euseb. lib. 5. cap. 18. de Alexandro quodam ob latrocinia damnato: ὁ πᾶς ληστὴς, διὰ τὰ ἄλλα πηλὴματα εἰς οὐκ ἐκδότας, ἔχοντες δὲ λέγειν, ἅλλα ὁ οὐκ ἐκδοδὸς ἔχει. Et mox: καὶ οἱ δέλοντες μὲν τὰ κατ' αὐτὸν, ἔχοντες τῆς Ἀσίας δημοσίων ἀρχῶν. *Cujus latrocinia & alia flagitia pro quibus pœnas dedit, non necesse est nos referre, cum in tabulas publicas relata sint; & volentes discere, quæ ad eum pertinent, habent Asiæ tabularium publicum.* Et Apulejus 1. Florid. in fin. *Proconsulis autem tabella sententia est, quæ semel lecta, neque augeri littera una, neque autem minui potest, sed utrumque recitata est, provincie instrumento refertur:* Ita etiam concilia, & alia gesta ecclesiæ referebantur apud acta provincialia, perpetuæ memoriæ causa; Augustin. in psalm. 57. *LECTUM EST CONCILIUM BAGAITANUM, ubi damnati sunt Maximianistæ; insertum est actis proconsularibus, &c.* De cætero judicia ecclesiastica soluta erant formulis & solemnibus publicorum judiciorum: nuda & simplex fuit forma iudicii ecclesiastici, certa & solemnis iudicii civilis; & hoc est quod insinuat Justinianus in L. consulta, C. de testament. cum ait clericis opprobrium esse, si peritos se velint disceptationum esse forensium: turpis scilicet est in clericis peritia rerum forensium, quod non congruat simplicitati fori ecclesiastici, nec adstringendus videtur iudex ecclesiasticus formulis iudiciorum sæcularium, quas ignorare ei honestum est, & scire probrosum ex iudicio Imperatoris.

† sic etiam in dictis editionibus, corrige ὀνομαζόμενος

CAPUT III.

An liceat appellare ad summum Pontificem omisso medio. Appellationes transmarinæ. Afri vagi & erronei. Anglorum privilegium ne conveniantur citra mare.

ET si appellationes, quæ recta ad Principem factæ sunt, omittis his ad quos fieri debuerunt, ad eos debeant remitti ex rescripto Severi & Antonini; L. Imperatores, ff. de appellat. L. non putabam, de condit. & demonstrat. tamen jure pontificio undecumque ad summum Pontificem appellari solebat, omisso medio; can. ad Romanam, 2. qu. 6. can. ipsi sunt, can. cuncta per mundum, 9. qu. 3. cap. si duobus, de appellat. Ex conc. Sardicensi can. 5. Episcopis licet appellare ad sedem apostolicam omisso medio; can. si quis Episcopus, 2. qu. 6. quod & Carolus Magnus probavit capitul. lib. 7. cap. 235. & 323. Presbyteris vero & clericis Africanis vetitum est appellare ad judicia transmarina, idest ad sedem apostolicam, ex conc. Milevit. II. can. 23. can. placuit, 2. qu. 6. can. presbyteri, 11. qu. 3. concil. Carthag. can. 31. apud Balsamon. Speciale fuit, ut presbyteris & clericis Afri vetarentur appellationes transmarinæ, non ut detraheretur sedis apostolicæ fastigio, sed ut tolleretur occasio & materia evagationis, ad quam propensiores sunt Afri, ut colligitur ex can. Afros, 98. dist. conc. African. can. 73. & L. unic. C. Th. de Saturian. & Subafrensib. Saturianos fuisse, puto, vagos & erronei per Africam, sic dictos forte, quod annona quotidiana vel latrocinio satiati ventre, reliqua dabant vel projiciebant, quos passivos, idest passim vagantes appellat Augustin. contra Adimantum Manichæi discipulum cap. 24. Nam si hoc ideo dictum est, ut non servetur panis in crastinum, magis hoc implent vagi Romanorum, quos passivos appellant, qui annona quotidiana satiati ventre, aut donant statim quod restat, aut projiciunt, &c. In causis vero Episcoporum, quia in his aberat suspicio evagationis, non prohibebantur appellationes transmarinæ; Augustin. epist. 162. de causa Donatistarum. Neque enim judicium deferuerant, ubi numquam omnino confiterant; nec in illis solis Episcopis Afri erat ecclesia, ut omne judicium ecclesiasticum vitasse viderentur, qui se judicio eorum presentare noluerant. Millia quoque collegarum transmarina restabant, ubi apparebat eos judicari posse, qui videbantur Afros, vel Numidas collegas habere suspectos. Et hoc actum est epistola patrum concilii Africani ad Bonifacium I. & prioribus litteris ad Zozimum, ut Episcopis Africanis liceret Romam provocare, presbyterorum vero & clericorum causæ suos apud Episcopos terminarentur.

Hodie in Gallia non licet appellare ad Pontificem, omisso medio: ab ordinario gradatim appellandum ad superiorem; pragmatic. tit. de causis, §. statuit, 2. & §. nec ad quemcumque, concordat, tit. de frivol. appellat. Et quia Pontifices, majoribus negotiis distracti, litibus privatorum disceptandis non sufficerent, visum est, ut judices darentur in partibus, idque non ultra duas dietas, ne actori præberetur occasio adversarium vexandi & distringendi; cap. nonnulli, de rescriptis, cap. ex parte, de foro competent. Eadem de causa Anglis indultum est a sede apostolica, ne ex mandatis apostolicis citra mare conveniri possent; cap. dilecti, eod. tit. de quo Matth. Paris ad ann. 1246. Gravatur regnum Angliæ, quod Anglici extra regnum in causis auctoritate apostolica trahuntur, contra regni consuetudinem, contra jura scripta, eo quod inter inimicos conveniri non debent, & contra indulgentias a prædecessoribus Domini Papæ Regi & regno Angliæ concessas. Et ut judicium datorum peritia & fides certior esset, statutum est, ut rescripta apostolica exequenda non demandarentur aliis quam majoribus clericis,

puta

puta personis dignitatem aut personatum obtinentibus, vel cathedralium ecclesiarum canonicis; cap. statutum, de re script. in 6.

CAPUT IV.

*Ab eadem sententia tertio provocare licet. Excusatur mora
judiciorum ecclesiasticorum.*

JURE civili in una eademque causa bis appellare licet, veluti a prætore ad præfectum urbis, & a præfecto urbis ad Principem; L. Æmilius, ff. de minorib. L. qui Romæ, §. pen. de V. O. & si quis gemino judicio victus, iterum appellavit, ab eo in actorem possessio transfertur; L. 1. C. Th. de possess. ab eo, qui bis provocav. transferend. constit. Justiniani in una eademque causa tertio provocare non licet; L. unic. C. ne liceat in una eademq. caus. tertio provoe. cum qua concordat jus pontificium, cap. sua nobis, de appellat. Jure, quo utimur in Gallia, ab interlocutoria secundo, a diffinitiva tertio provocare non licet, ita ut secunda interlocutoria conformis, vel tertia diffinitiva etiam conformis, omni mora sublata executioni mandari possit, non obstante quacumque appellatione; pragmatic. tit. de frivol. appellat. §. ut lites, concordat. eod. tit. §. ab interlocutoriis, & ita judicatur; Chopin. de sacra polit. lib. 2. tit. 4. num. 27. & post tres sententias diffinitivas conformes executio sententiæ non potest impediri, opposita exceptione nullitatis, vel alia qualibet; clem. ut calumniis, de re judicat. Nec agere ferenda est mora judicii ecclesiastici, quæ inducitur trina appellatione concessa per pragmatic. & concordat. Non peculiare est illud Galliæ: etiam apud Germanos in una eademque causa a iudice ecclesiastico trina provocatio admittitur; Mynsiger. centur. 1. obs. 15. Etsi sententia lata in causa matrimoniali nunquam transeat in rem judicatam, si appareat male judicatum; cap. lator, cap. tenor, cap. consanguinei, de sent. & re judicat. a trina sententia conformi in causa matrimoniali non licet provocare; Rebuff. in concordat. tit. de frivol. appellat. §. ab interlocutoriis, in verb. etiam in causa matrimoniali. Si trina sententia conformis a iudice ecclesiastico lata sit super decimis infeudatis; quia iudex ecclesiasticus non potest cognoscere de decimis infeudatis, a trina sententia etiam conformi licet appellare ab abusu; Rebuff. eod. tit. d. §. ab interlocutoriis, in init. Chopin. de sacra polit. lib. 2. tit. 1. num. 6.

CAPUT V.

*Appellationes ab Episcopis ad iudicem secularem damnantur pravitate auctorum.
Appellationis Pauli ad Cæsarem ratio redditur.*

A Iudice ecclesiastico appellatio devolvitur ad superiorem, & consequenter non pertinet ad iudicem secularem, quia jurisdictio ecclesiastica & civilis sunt distinctæ; can. quoniam, & ibi gloss. 10. dist. & par in parem non habet imperium; L. est receptum, ff. de jurisdict. L. nam magistratus, de recept. arbitr. L. ille a quo, §. tempestivum, ad trebell. cap. innotuit, de elect. Marc. tom. 1. qu. 147. Ivo Carnot. epist. 189. *Verum ubi personarum equalis est potestas, quarum altera alteri nihil præter caritatem debet, si altera alteri jus suum vult detrahere, & sibi soli arrogare, deceptus est sæculi ambitione.* Hinc si presbyter vel diaconus depositus a proprio Episcopo, vel Episcopus a synodo Episcoporum,

Principem vel sæcularem judicem adierit, spem recipiendi gradus amittit, ex conc. Antiochen. can. 22. & epist. Gregor. 1. lib. 4. epist. 34. can. si quis a proprio Episcopo, can. ult. 21. qu. 5. Augustin. epist. 15. in appendic. *Nullus enim sic proditur qualem causam habuerit, quam ille, qui per sæculares potestates, vel quaslibet violentias, cum perturbatione & querela conatur recipere honorem, quem perdidit.* Et certe, quid nobis sentiendum sit de hujusmodi appellationibus, satis intelligimus ex nequitia auctorum, a quibus cœpere malo exemplo, quos non alios fuisse, notum est, quam hæreticos Christianæ fidei hostes ac ecclesiasticæ disciplinæ eversores. Primus Paulus Samosatenus Antiochenus Episcopus, ob hæresim & malos mores depositus, appellavit ad Gallienum gentilem Principem, a quo iustum est ecclesiam & episcopium dimittere, quibus visum esset Episcopo urbis Romæ; Euseb. lib. 7. cap. 24.

Tempore Constantini, cum Cæcilianus Carthaginensis Episcopus, a Donatistis accusatus de traditione sacrorum codicum, sententia Episcoporum absolutus esset, & Donatistæ appellassent ad Imperatorem & libellos obsignatos ad eum direxissent per Anulinum præconsulem Africæ, Imperator novitate & insolentia facti commotus exclamavit: *O rabida furoris audacia!* sicut in causis Gentilium solet, appellatum; Optat. Milevit. lib. 1. advers. Donatist. *Cæcilianus omnium Episcoporum sententiis absolutus: & tamen Donatus appellandum esse ab Episcopis credidit; ad quam appellationem Constantinus Imperator sic respondit: O rabida furoris audacia! sicut in causis Gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.* Hac de causa noluit Imperator per se, vel per iudices sæculares cognoscere, sed iudices dedit Melchiadem urbis Romæ & alios Episcopos, non fiducia potestatis, sed studio pacis quoquomodo si fieri posset conciliandæ; Euseb. lib. 10. cap. 3. & 5. & Cæciliano ab his absoluto, cum iterum a Donatistis provocatum esset ad Constantinum, iterum Arelatensem & alios Episcopos iudices dedit, quod bona gratia, & quasi conniventibus oculis sedis apostolicæ factum esse præsumendum est; a quibus cum tertio appellatum esset ad eundem, Constantinus, ut liti finem imponeret, & tot appellationum repullulantia capita præcideret, ipse cognitionem assumpsit, & innocentem Cæcilianum pronunciavit.

Non suo jure hæc præsumpsit Constantinus: quippe qui furoris damnavit audaciam Donatistarum, quod ab Episcopis provocassent ad Principem; sed bono & æquo consilio ecclesiæ pacis componendæ, & causam magis a se removit quam Episcopis demandavit, nec propria præsumptione, sed rogatus iudices dedit Episcopos, nimirum fatigatus precibus Donatistarum; Augustin. epist. 162. *Deinde diximus, aliquanto post Majorini ordinationem, quem contra Cæcilianum nefario scelere levaverunt, eos petiisse a Constantino tunc Imperatore iudices Episcopos, qui de suis questionibus, quæ in Africa exorta pacis vinculum dirimebant, arbitrio medio judicarent, quod posteaquam factum est, præfente Cæciliano & illis, qui adversus eum navigaverant, judicante Melchiade tunc Romana urbis Episcopo cum collegis suis, quos ad preces Donatistarum miserat Imperator, in Cæcilianum nihil probare potuisse, ac per hoc illo in Episcopatu confirmato, Donatum, qui adversus eum tunc aderat, improbatum.* Quibus peractis rebus, cum illi omnes in pertinacia sceleratissimi schismatis permanerent, post apud Arelatum memoratum Imperatorem eandem causam diligentius examinandam, terminandamque curasse. Illos vero ab ecclesiastico iudicio provocasse, ut causam Constantinus audiret. Quo posteaquam ventum est, utraque parte assistente, innocentem Cæcilianum fuisse iudicatum, atque illos recessisse superatos, & in eadem tamen perversitate mansisse. Et infra: *An forte non debuit Romana ecclesiæ Melchiades Episcopus cum collegis transmarinis Episcopis illud sibi usurpare iudicium, quod ab Afris septuaginta, ubi primas Tigisitanus præfedit, fuerat terminatum? Quid quod nec ipse usurpavit? Rogatus quippe Imperator iudices misit Episcopos, qui cum eo sederent; & de tota illa causa, quod iustum videretur, statuerent.* Hoc probamus & Dona-

Dona-

Donatistarum precibus, & verbis ipsius Imperatoris: utraque vobis lecta meminitis, & inspicendi ac scribendi licentiam nunc habetis. Legite ac considerate omnia. Videte quanta cura pacis atque unitatis conservandae, vel restituendae cuncta discussa sint, &c. Et rursus: iudices enim ecclesiasticos tantae auctoritatis Episcopos, quorum iudicio & Cæciliani innocentia, & eorum improbitas declarata est, non apud alios collegas, sed apud Imperatorem accusare ausi sunt, quod male iudicarint. Dedit ille aliud Arelatense iudicium, aliorum scilicet Episcoporum; non quia iam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens, & omnimodo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim ausus est Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de iudicio Episcoporum, qui Romae sederant, ipse iudicaret; sed alios, ut dixi, Episcopos dedit: a quibus tamen illi ad ipsum rursus Imperatorem provocare maluerunt; qua in re, illos quemadmodum detestetur, audistis. Atque utinam saltem ipsius iudicio insanissimis animositatibus suis finem posuissent, atque, ut eis ipse cessit, ut de illa causa post Episcopos iudicaret, a sanctis Antistitibus postea veniam petiturus, dum tamen illi quod ulterius dicerent non haberent, si ejus sententiae obtemperarent, ad quem ipsi provocaverunt, sic & illi aliquando cederent veritati. Et idem epist. 166. ad Donatistas: Scitote, quod primi majores vestri causam Cæciliani ad Imperatorem Constantinum detulerunt. Sed quia Constantinus non est ausus de causa Episcopi iudicare, eam discutiendam atque finiendam Episcopis delegavit. Quod & factum est in urbe Roma, praesidente Melchiade Episcopo illius ecclesiae cum multis collegis suis: qui cum Cæcilianum innocentem pronuntiassent, & Donatum, qui schisma Carthagini fecerat, sententia percussissent, iterum vestri ad Imperatorem venerunt, de iudicio Episcoporum, in quo victi fuerant, murmurarunt. Iterum tamen clementissimus Imperator alios iudices Episcopos dedit apud Arelatum Galliae civitatem, & ab ipsis vestri ad ipsum Imperatorem appellarunt, donec etiam ipse causam cognosceret, & Cæcilianum innocentem, illos calumniosos pronuntiaret: nec sic toties victi quieverunt.

• lege, non
obtemperave-
rit

Ex his Constantinus, ad quem a Donatistis appellatum est a sententia Episcoporum, ingenue sese non idoneum & incompetentem professus, iudices dedit Episcopos: nec Donatistae ipsi ausi sunt iudices saeculares petere ab Imperatore, sed postularunt iudices Episcopos: non semel, sed iterum, ac demum secundo iudicio Episcopali superati, tertio provocarunt ad ipsum Imperatorem, ut ipse causam audiret. Sed qui semel & iterum iudices Episcopos in causa Cæciliani susceperant, in eadem causa quo pacto potuere iudicem saecularem deposcere? Immo & qui iudicium Episcoporum spreverant, iudicio Principis non acquieverunt; Augustin. dicta epist. 162. iudicium Episcoporum ad Imperatorem appellatur: iudex eligitur Imperator; iudicans contemnitur Imperator. Quam ægre & reluctantem Constantinus Episcopi causae se immiscuit, & quam demisse de facto se excusavit apud Episcopos epistola ad eos scripta, quae extat tom. 1. conciliorum inter acta Melchiadis: Quotiens a me jam ipso improbissimis additionibus suis sunt condigna responsione oppressi? Qui utique si hoc ante oculos habere voluissent, minime hoc ipsum interposuissent. Meum iudicium postulant, qui ipse iudicium Christi expecto, &c. Et hoc est quod ait Augustin. dicta epist. 162. de Constantino: Ut de illa causa post Episcopos iudicaret, a sanctis Antistitibus postea veniam petiturus. Et certe Constantinus ipse in causis Episcoporum ita se incompetentem duxit, ut libellos Episcoporum invicem se accusantium, annulo obfignatos nec lectos, coram Episcopis igni cremavit; Gelas. Cyzicen. lib. 2. actor. conc. Nicæn. cap. 8. Socrat. lib. 1. cap. 5. Theodorit. lib. 1. cap. 8. Nec probatur recursus a sententiis Episcoporum ad iudicem saecularem hoc alio exemplo, quod Constantinus in causa Felicis Aptungitani Episcopi, a quo Cæcilianus fuerat ordinatus, Helianum proconsulem Africae iudicem dedit: non jure iudicioque id factum a Constantino, sed importunis precibus Donatistarum; Augustin. epist. 166. Sed de Felice Aptungitano, per quem Cæcilianus fuerat ordinatus, quoti-

Tom. I.

C c

dianis interpellationibus ipsi Imperatori tadium fecerunt, dicentes eum esse traditorem, & ideo Cæcilianum Episcopum esse non posse, quod a traditore fuerit ordinatus; donec & ipse Felix jussu Imperatoris causa cognita ab Heliano Proconsule innocens probaretur. Et Constantinum in hac causa judicem dedisse quasi arbitrum schismatis sumptum, ait Augustin. epist. 162. Ait enim quidam: Non debuit Episcopus proconsulari judicio purgari; quasi vero ipse sibi hoc comparaverit, ac non Imperator ita quari jusserit, ad cujus curam, de qua rationem Deo redditurus esset, res illa maxime pertinebat. Arbitrum enim & judicem causa traditionis & schismatis illi eum fecerant, qui ad eum etiam preces miserant, ad quem postea provocarunt; & tamen judicio ejus acquiescere noluerunt. Nihil etiam spectari velim, quod a sententia synodi Tyrensis Athanasius provocavit ad Constantinum; Socrat. lib. 2. cap. 31. Hoc enim fecit Athanasius præter ordinem juris, ut consuleret tempori, & Arrianorum insidiis se subduceret; exemplo Pauli, qui in pari discrimine Cæsarem appellavit.

His exemplis sæpius Imperatores ab Episcopis interpellati judices dabant, non alios quam Episcopos; synod. Carthaginens. III. can. 9. can. placuit, 11. qn. 1. Placuit, ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur. Si autem episcopale judicium ab Imperatore postulaverit, nihil ei obsit. Quod & synodi Carthag. can. 15. legitur apud Balsamon. Etiam ab Imperatoribus dabantur defensores Ecclesiæ & pauperum, non tamen sine Episcoporum provisione; conc. Carthag. V. can. 9. can. ab Imperatoribus, 23. qu. 5. Milevitan. 2. can. 16. African. can. 64. Priscillianus & socii hæresis insinulati, accusatore Ithacio Episcopo apud Maximum tyrannum, ad synodum Burdegalæ indictam deduci jussi sunt; Severus Sulpit. hist. sacræ lib. 2. Quibus per motus Imperator, datis ad præfectum Galliarum atque ad vicarium Hispaniarum litteris, omnes omnino, quos labe illa involverat, deduci ad synodum Burdegalensem jubet. Sed narratur factum tyranni, qui potestatem in causis ecclesiasticis eodem scelere, quo imperium, occupavit: & Priscillianus in synodo Burdegalensi se damnandum intelligens, appellavit ad Maximum; sed ea de causa male audire Episcopi, quod provocationi ad Maximum cessissent; idem Sever. Sulpit. libro modo laudato: Priscillianus vero, ne ab Episcopis audiretur, ad Principem provocavit: permissumque id nostrorum inconstantia, quia aut sententiam in refragantem ferre debuerant, aut si hi ipsi suspecti habebantur, aliis Episcopis audientiam reservare, non causam Imperatori de tam manifestis criminibus permittere: de quo Prosper Aquitanus in chron. & Sigebert. ad ann. 386. Judicio Dei damnata est præsumptio Principum, ubi de causis Episcoporum cognoscere non dubitarunt: edicto de Basilii exilio subscribere non potuit Valens tertium effracto calamo, & dextera tremore concussa; Theodorit. lib. 3. cap. 17. Qua ratione igitur fieri poterit, ut proberetur usus appellationum ab Episcopis ad judicem sæcularem, qui tam pravis initiis coepit ab hæreticis, paribusque exemplis processit? Vix bono peraguntur exitu, quæ malo inchoantur principio; can. principatus, 1. qu. 1. A sententiis Episcoporum, si temere appelletur, furoris audacia est ex sacro Constantini oraculo. Quis feret appellationes semel damnatas furoris in conspectu totius ecclesiæ, a Christianissimo & sapientissimo Principum? Nec in exemplum trahendum est quod Paulus appellavit ad Cæsarem: hoc enim fecit deficiente copia alterius judicis, ne prorsus judice careret; vel non tanquam Episcopus & Apostolus, sed tanquam civis Romanus; vel potius afflante Numine, ut duceretur Romam propagandæ fidei & martyrio contestandæ causa, ut supra docui ex Ambrosio & Augustino, lib. 7. cap. 11.

CAPUT

CAPUT VI.

De jure a iudice ecclesiastico non appellatur ad iudicem secularem. Capitula Clarendonensia damnata. Vera interpretatio can. filiis, quo abutimur ad probandum usum appellationum tanquam ab abusu.

DE jure a iudice ecclesiastico non aditur iudex secularis per appellationem, neque per querelam ob defectum iustitiæ, quia iudex secularis non supplet negligentiam iudicis ecclesiastici; cap. verum, cap. cæterum, cap. generaliter, de iudic. Bellug. in specul. de proposit. Princip. §. dubitatur, num. 14. 15. nec iudex secularis cognoscit de nullitate sententiæ iudicis ecclesiastici; cap. ult. de except. in 6. cap. licet, de iurejur. eod. lib. Tamen constitutionibus Henrici II. Anglorum Regis apud Clarendonam editis anno Christi 1164. ab Episcopo appellatur ad Archiepiscopum, & ab Archiepiscopo ad Principem ob defectum iustitiæ; Math. Paris in Henrico II. ex capitulis consuetudinum sive libertatum Angliæ: *De appellationibus si emerferint, ab archidiacono debet procedi ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum: & si Archiepiscopus defuerit in iustitia exhibenda, ad dominum Regem perveniendum est postremo, ut præcepto ipsius in curia Archiepiscopi controversia terminetur; ita quod non debeat ultra procedi absque assensu domini Regis.* Sed constitutiones Clarendonenses ecclesiæ leges esse nemo bonus & sanus, ut credo, in animo ducet, quos ab irato Principe emissas scimus odio Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, ferro & sanguine scriptas, exilio ac tandem martyrio Thomæ cruentatas & funestatas. Hæc capitula primum damnavit Thomas Cantuariensis de consilio sedis apostolicæ, licet ea primum iuramento sanxisset, ac in omnes, qui ea observarent, sententiam excommunicationis protulit; Jo: Sarisber. epist. 159. *Hæc capitula in primis damnata sunt: quod non liceat Episcopo excommunicare aliquem, qui de Rege teneat sine licentia ipsius: quod non valeat Episcopus coercere aliquem parochianorum suorum pro perjurio vel fide lasa: quod ad secularia iudicia trahantur clerici: quod laici sive Rex sive alius, causas de ecclesiis & decimis tractent: quod non appellaretur pro causa aliqua ad sedem apostolicam, nisi Regis & officialium suorum venia impetrata, &c.* Eadem etiam capitula ab Alexandro III. Pontifice damnata sunt, nec non ab ipso Henrico II. qui nefariæ cædis B. Thomæ expiandæ causâ, poenitentiam impositam a legatis sedis apostolicæ, & inter cætera iussum de tollendis Clarendonensibus capitulis, ultro & humiliter suscepit; vita & processus B. Thomæ lib. 4. cap. 5. *Tunc injunctum est ei a legatis, quod inveniret, &c.* Ex mox: *secundo, quod prava statuta de Clarendono, & omnes malas consuetudines, quæ in diebus suis in ecclesia Dei adductæ sunt, penitus dimitteret: si quæ autem fuerint mala ante tempora sua, illas juxta mandatum domini Papæ, & consilio religiosorum virorum temperaret.* Hinc & B. Thomas cum audisset se iudicio mixto procerum & Pontificum apud Northamptonam damnatum, novum & insolens iudicii genus, quo par erat zelo, detestatus memoratur, nimis intolerandum ratus patrem spirituales a filiis damnari; vita & processus ejusdem, lib. 1. cap. 30. *Cum vero audisset se iudicatum sic: Quale, inquit, sit iudicium hoc, me etiam tacente sæcula post futura non tacebunt. Nova quippe iudiciorum forma hæc est, forte secundum novos canones proxime apud Clarendonam promulgatos; si quidem a sæculo non est auditum quemquam Cantuariensem Archiepiscopum in curia Regum Anglorum pro qualicumque causa iudicatum, tum propter dignitatem ecclesiæ, tum propter auctoritatem personæ, tum quia ipse Regis & omnium, qui in regno sunt, spiritualis pater sit, & ob id*

semper ei deferendum ab omnibus. Non licet liberis judicare de patre : erubescit lex castigatores filios parentibus dare ; nov. Justin. 22. cap. 24. Henricus IV. Imperator regno depositus est dolo & artibus filii, ex epist. ad Regem Francorum : *Culpe patris vindicem filium esse, nulla divina legis constituit sanctio.*

In Hispania etiam ex conc. Tolet. IX. can. 1. can. filiis 16. qu. 7. patrono seu fundatori ecclesie vel liberis ejus, si res ecclesie eorum beneficio collata, a presbytero vel clericis labefactarentur, fas fuit Episcopo vel judici emendanda denunciare : quod si Episcopus esset reus noxæ, Metropolitano : si vero Metropolitanus, Regi : *Si autem Metropolitanus, inquit, talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differant.* Et hoc canone nisi sunt iudices sæculares comprobare usura appellationum ad curiam veluti ab abusu, ut sapius se audivisse tradit Aufrer. de potest. sæcular. reg. 2. fall. 30. Sed quam sibi blandiantur sæculares, nemo est, qui facile non intelligat : hic enim canon non tribuit jurisdictionem Principi vel judici in rebus ecclesie, sed tuitionem tantum & custodiam ; ejusque causa denunciationem fieri permittit, non ut Princeps vel judex civilis causam audiat, sed ut ea reddatur synodo provinciali, ut recte interpretor ex conc. Tolet. IV. can. 32. can. constitutum, 16. qu. 1. ex quo statuitur, ut si Episcopus præter tertiam decimarum & oblationum quidpiam tulerit, per concilium restauretur, appellantiibus aut ipsis conditoribus aut hæredibus eorum.

CAPUT VII.

*Appellationes a iudice ecclesiastico ad sæcularem ferius audite in Gallia.
Protestatio Procerum Gallie, & expostulatio Petri de Cugnerio
an habeant imaginem appellationum tanquam ab abusu :
Reprehenditur Feuretius.*

SERTUS in Galliis audita est a iudice ecclesiastico ad sæcularem provocatio. Hincmarum Laudunensem Episcopum nepotem suum graviter coarguit Hincmarus Rhemensis Episcopus, quod a sententia per electos iudices data secundum canones Africanos, appellasset ad iudicem sæcularem, elicitò rescripto Principis ; Flodoard. lib. 3. Rhemens. hist. cap. 22. integram dedit epistolam Hincmari ad nepotem, cujus particulam hic apponere non pigebit : *Petitio autem tua apud domnum Regem talis fuit quando ad eum venisti, quia, sicut plures & pene omnes in istis Provinciis scire dicuntur & patet, nescio quibus machinationibus exquisitis a te jussu est principalis elicitæ, ut de his, de quibus electos iudices secundum sacros canones expetisti, non solum eorum querela, quorum causa usque ad alium tractatum diffinienda remansit, verum & quæ, ut dixi, in domni Regis presentia electorum iudicum sententia definita fuerunt, sine Metropolitanæ conscientia, sineque canonico & Episcopali iudicio, per iudices sæculares Helmigarium scilicet mercati palatini Telonearium, & Flotharium ac Ursionem villarum regiarum majores refricarentur, contra canones, qui ab ecclesiasticis ad majoris auctoritatis ecclesiasticos iudices, & non a majoribus ad minores, nec ab ecclesiasticis ad sæculares, neque a consensu partium electis, provocare permittunt, &c.* Ludovicus Junior, ubi accepit litteras Henrici II. Regis Anglorum de fuga Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis, & audivit sermonem nunciorum regionum de Thoma quondam Archiepiscopo, zelo correptus sciscitatus est semel & iterum a quonam depositus esset, hoc memorandum verbum addens se esse Regem, neque vel minimum e clericis regni sui se deponere valere ; Vita & process. B. Thomæ lib. 2. cap. 6. *Verum ut audivit ex litterarum nunciis, Thomas quondam Archiepiscopus ; Regem Francorum sicut ecclesia filium devotissimum statim apprehendit amulatio,*

latio, & primum ex verbo motus est. Et Rex mox, quis eum deposuisset, iterum & iterum sciscitatus est, & adjecit; Certe, inquit, sicut Rex Anglorum, ita & ego Rex sum; & tamen minimum de clericis mei regni deponere ego non valerem. Et ut non modo verbo, sed & facto Henrici facinus Ludovicus noster damnaret, Thomam exultantem hospitaliter suscepit, & sumptu suo sustentavit cum suis.

Anno 1247. tempore D. Ludovici sollemnis facta est contestatio Procerum Galliae, ne quis clericus vel laicus traheretur ad ordinarium vel delegatum judicem, nisi tribus casibus, super haeresi, matrimonio, & usuris; de qua Matth. Paris in Henrico III. & Matthaeus Westmonasteriensis ex libello ipsius contestationis e gallico latine versio: *Nos omnes regni majores, attento animo percipientes, quod regnum non per jus scriptum, nec per clericorum arrogantiam, sed per sudores bellicos fuerit acquisitum, praesenti decreto omnium jramento statuimus & sanximus, ut nullus clericus vel laicus alium de cetero trahat in causam coram ordinario judice vel delegato, nisi super haeresi, matrimonio vel usuris: amissione omnium bonorum suorum & unius membri mutilatione transgressoribus imminente, certis a nobis executoribus deputatis, ut sic jurisdictio nostra resuscitata respiret, &c.* Feuret. lib. I. cap. I. num. II. ex hujusmodi actu appellationum usum probare nititur: sed quam sibi & causae blandiatur, facile est intelligere; hujusmodi enim testatio non est actus judicialis, sed nuda & simplex procerum regni querela extra judicium facta, quae non potest appellationis vim habere, quae est actus judicialis; maxime cum facta sit sine auctoritate Principis vel majorum magistratuum, penes quos solos resident juris publici vindiciae: imo hujusmodi querela magis est crimen conspiracy, quam provocatio vel querela legitima; non minus enim laedit jurisdictiorem regiam quam ecclesiasticam, cum facta fuerit sine auctoritate Principis, de quo ne verbum quidem. Et vero ipse Matth. Paris hujusmodi contestationem conspiracy nomine notat: *Et praecipue in Francia, in qua quidem multi nobiles in ipsum Papam, & ecclesiam, quod numquam meminimus evenisse, conspirabant, sicut in hac chartula, &c.*

Anno Christi 1329. expostulante Petro Cugnerio procuratore fisci apud Philippum Valesium de usurpatione regiae jurisdictiōis per Episcopos & clericos, & indicente Rege, celebrata est sollemnis collatio apud Vicennas coram ipso Principe; hinc orante Petro Cugnerio pro vindiciis jurisdictiōis regiae, hinc Bertrando Augustodunensi Episcopo pro tuenda jurisdictiōe ecclesiastica. Sed hujusmodi quoque expostulatio, qua utitur Feuretius tanquam argumento nobili appellationum veluti ab abusu, nullam habet vim appellationis; immo est nuda collatio inter Episcopos & proceres regni, pro tuendis finibus utriusque jurisdictiōis, ut unicuique suum servaretur: nec Petrus Cugnerius querelam deposuit apud senatum, etsi unus esset e majoribus senatus, sed apud Principem, qui auditis partibus omnia integra reliquit, nec quicquam innovandum duxit, ne malum exemplum compararet posteris tentandae jurisdictiōis ecclesiasticae, quae non alio robore tuta est, quam religione & tuitione Principum, & obsequio fidelium.

CAPUT VIII.

Appellatio tanquam ab abusu satis recens inventum. Refutatur Feuretius.

A Judice ecclesiastico nuda & simplex appellatio ad judicem saecularem nunquam audita est in Gallia: sed novissimis saeculis, ingenio & machinis saecularium judicium excogitatum est genus appellationis, quod vocant tanquam

ab abusu, quo a iudice ecclesiastico lis transferretur ad iudicem secularem, propter abusum commissum a iudice ecclesiastico in his, quæ propriæ essent jurisdictionis. Abusus nomen antiquum est: abusus nihil aliud est, quam usus earum rerum, quæ utendo consumuntur, ut frumenti, vini, olei, quorum non est usus, sed abusus; L. plenum, §. 1. ff. de usu & habitat. M. Tull. in topic. *Non debet ea mulier, cui vir bonorum suorum usum fructum legavit, cellis vinariis & oleariis plenis relictis, putare id ad se pertinere; usus enim non abusus legatus est.* Et Donatus in Andria in illud, *Operam abutitur: Utimur, inquit, fructibus rei, quæ ab amantibus salvo usu nobis subministrantur; abutimur quando deperdimus & rem & fructum: nam usui est ager, domus; abusui vinum, oleum, & cetera huiusmodi.* Abusus etiam dicitur in pecunia, quæ assidua permutatione, quasi usu consumitur. Hinc Attico quærenti a Nerva, quid de thesauro domi invento fieri juberet; Imperator rescripit, utere invento: & rursus anxie requirenti ob thesauri magnitudinem, etiam abutere, inquit, *χρῶ τῷ εὐρηματι, καὶ παταχρῶ*, ut tradit Philostrat. de vitis Sophistar. lib. 2. & Zonar. in Nerva. Alias abusus est prava consuetudo ecclesiæ; cap. perniciosus, de celebrat. missar. vel sequior usus rerum, ut privilegium dicitur amitti abutendo; can. ubi, 74. dist. can. privilegium, 11. qu. 3. Augustin. serm. 247. de tempore: *Judicio enim legum jure ab obtenta dignitate dejicitur, qui privilegio sibi concessa abutitur.* Eadem analogia abusus exactionum dicitur; Radevic. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 8. *Illicitas etiam exactiones, maxime ab ecclesia, quarum abusus jam per longa tempora inolevit.* Sed appellatio, quam vocant ab abusu, satis recens inventum, & novitate ipsa suspectum est; Feuret. lib. 1. cap. 1. num. 15. ut id genus appellationis ætatis senio commendet, adumbratam ejus imaginem repetere nititur ab appellationibus ad futurum concilium, vel a Papa ad Papam melius informatum seu consultum, quarum varia exempla variis temporibus referuntur. Verum huiusmodi appellationes, quid commune habent cum appellatione tanquam ab abusu, quæ interponitur ad iudicem secularem, & ad parlamenta? Immo si spectemus consilium & eventum huiusmodi appellationum ad proximum concilium vel ad Papam melius consultum; non alium habuisse effectum compertum est, quam offensionem & scandalum. Quid enim auxilii sperandum erat ex appellatione ad futurum concilium, quod convocari non poterat absque auctoritate Pontificis? Nec probabile erat fore, ut a Pontifice contra se ipsum congregaretur, & in appellatione a Papa ad eundem melius consultum, idem a seipso appellari nequibat; quia appellatio non deferretur nisi ab inferiori ad superiorem: & ex his satis intelligimus ea ætate nondum auditum fuisse nomen appellationis tanquam ab abusu. Nec origo huiusmodi appellationum duci potest a querela procerum Galliarum, quæ facta est tempore D. Ludovici, vel a querela Petri Cugnerii procuratoris fisci, quæ audita est tempore Philippi Valesii: quia querela procerum Galliarum, quæ facta est tempore D. Ludovici, facta est in summum Pontificem, & est actus privatorum, quibus de re publica deliberare fas non fuit infcio Principi, de quo ne verbum quidem. Querela vero Petri Cugnerii dirigebatur ad Principem, super qua Rex nihil pronunciavit, sed inter Episcopos & Optimates regni collationem tantum indixit: quibus auditis, re cognita nihil innovandum duxit, ne pravo exemplo jurisdictionis ecclesiasticæ reverentia & observantia tentaretur, & summa collationis fuit sponsio Episcoporum, si quid emendandum esset, id emendari oportere iudicio ecclesiæ.

Sed ut ætas appellationum tanquam ab abusu accuratius observetur, harum ne nomen quidem notum fuit temporibus Caroli VI. Caroli VII. Ludovici XI. & Caroli VIII. & nullum de his vestigium extat apud Masuerium, qui scripsit tempore Caroli V. neque apud Joann. Gallum, qui claruit tempore Caroli VI. neque apud Guidon. Papam, qui scribere cœpit ab anno 1440. & a iudice ecclesiastico ad iudicem secularem appellandum negant Masuer. tit. de appellat.

num.

num. 35. Jo: Gall. qu. 258. 385. Stephan. Pasquier, disquisit. Francicar. lib. 3. cap. 27. hujusmodi appellationum usum non altius repetit, quam a temporibus Ludovici XII. hoc argumento usus, quod antea sub Carolo VIII. Rege a Joanne de Nanterre procuratore fisci anno 1484. appellatum a legatione Balvæ Cardinalis ad Sixtum Papam melius consultum: ex quo satis deprehenditur nondum notum fuisse remedium appellationis tanquam ab abusu. Hujusmodi appellationum cunabula suo ævo accepta refert Aufrer. præses Tolosanus, qui claruit anno 1486. de potest. sæcular. regul. 2. fall. 30. cujus verba non contemnenda: *Fallit in præfenti regno, ubi ecclesiastica potestas abutitur notorie sua jurisdictione vel potestate; quo casu etiam contra clericos concedi solent per cancellarium litteræ in casu appelli ab abusu notorio vulgariter nuncupata, de quibus sæpenumero dubitavi ubi fundari poterant in jure. Numquam tamen audivi, neque vidi nisi semel, quod super meritis hujusmodi causarum appellationum fuerit pronunciatum, sed dumtaxat vel appellationes annullari, aut quod appellantes non erant, ut appellantes recipiendi, quia a judice spirituali non est ad sæcularem judicem appellandum.* Ab eo tempore increbuit usus appellationum tanquam ab abusu, qui hodie forum implet & onerat; Benedict. in cap. Raynut. verb. si absque liberis, §. 2. num. 49. Et idem in quocumque judicio ecclesiastico, a quo potest ad Regem & ejus curiam recurri, conqueri, vel etiam appellari, & quotidie praticari solitum est, & cancellaria litteras concedit. Non antiquiora arresta curiæ in causa appellationis veluti ab abusu, quam ab anno 1533. refert Ægid. Magist. tractat. de appellat. tanq. ab abusu, & ab anno 1537. Lucius lib. 2. placit. tit. 3. arr. 5. Tot sæculis latuit usus appellationum ad judicem sæcularem a judice ecclesiastico; undenam prodiit ferreo sæculo? Tot Reges & Principes, qui per tempora clavam regni tenuerunt, itane supini & rerum publicarum expertes fuere, ut de coerenda jurisdictione ecclesiastica non adverterint, vel eos id remedii effugerit? Sacrilegium est dubitare de principali judicio; L. disputare, C. de crimin. sacrileg. Una extollenda tot Principum sapientia & religio, qui jurisdictionem ecclesiasticam, eodem spiritu, quo ecclesiam ipsam, impensius coluere: nec ecclesiæ decus & compendium reipublicæ damno cedere rati sunt. De compescenda & angustanda jurisdictione ecclesiastica vehementius compellatus est Philippus Valensius: sed re bene perpensa, eam integram, & judicio suspensam reliquit, ne malum exemplum traderet posteris labefactandæ jurisdictionis ecclesiasticæ. Idem Deus propitius Ludovico Theodato inspiret consilium, ut pace jam regno & orbi Christiano parta, ecclesiæ pacem tribuat, eamque suæ dignitati restituat.

CAPUT IX.

Proprii casus appellationis tanquam ab abusu expenduntur.

SEMEL admissio usu appellationum tanquam ab abusu ab ecclesiastico judice ad sæcularem, scire valde expedit quibuscumque in casibus locus sit hujusmodi appellationi, ne ad libidinem cuiusque in immensum excrescat, & suis transgressis terminis, in jurisdictionis ecclesiasticæ solum impune & irreverenter graffetur, non secus ac torrens perruptis aggeribus universos circum agros devastat. Vulgus forensium ponit casus seu apices appellationum tanquam ab abusu, nimirum infractionem sacrorum canonum, & decretorum sanctorum Patrum usu receptorum, transgressionem constitutionum regiarum, contraventionem arteſtis supremarum curiarum, & tentationem sive invasionem jurisdictionis regiæ & sæcularis; Imbert. lib. 3. institut. forens. cap. 6. & in Enchirid. in verb. abusus, Rebuff. in constitut. reg. tract. de appellat. tanqu. ab abusu, Pasquier lib. 3. disquisit. Francic.

cap. 27. Chopin. de sacra polit. lib. 2. tit. 4. num. 1. Burdin. in constit. regiam anni 1539. art. 5. Ego satis intelligo quam intutus in lubrico gradiar; nimis invidiosum est ecclesiam de jure suo cum republica disputare; non aequo Marte decernitur, cum ecclesia invalida & inermis certat adversus mundi Principes & potestates. Haud debent Episcopi de summo jure cum potestatibus contendere, dispendio rerum redimentes pacem & securitatem ecclesiarum, & schismatis occasionem devitantes; Augustin. in psalm. 71. *Excellentes quippe in ecclesia, paci debent vigilantibus intentione consulere, ne propter suos honores superbe agendo, schisma faciant compage disrupta.* Capta armis Apamea a Chosroe Persarum Rege, una cum eo Thomas Apameensis Episcopus ludos circenses spectavit, ut ejus ferociam emolliret, licet hoc canon vetaret: *πρεβὶς τὸ περισκοπεῖν κόπους ὁρίσιν*, ut ait Evagr. lib. 4. cap. 24. Sed ne ecclesia inaudita jus suum amittat, salva majestate Principis, ei non immerito licet libertatem tot sæculis inoffensam comiter & inculpate tueri. Non invidendum ei solatium, quod miseris relinquitur, lugendi & querendi: immo nefas est Episcopis silere, ubi salutari voce ecclesiam juvandi sese præbet occasio, & in discrimine ecclesiarum, quo pacto lese gerant, exemplo insinuat David psalm. 118, cum ait: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebam.*

Nimis profecto vagos, effusos & effrænes esse casus appellationis tanquam ab abusu, est quod dicamus, si singula adamussim expendamus. Primum, si quid a iudice ecclesiastico contra canones tentetur, non parit abusum de jure. Non negatur appellationem tanquam ab abusu esse novissimum & subsidarium remedium, quod petendum non est, nisi deficiente ordinario: sed violatio canonum licet per se inducat gravamen, sententia lata contra canones potest retractari, vel rescindi per appellationem simplicem ad superiorem. Non sine injuria igitur, omisso simplicis appellationis remedio, decurritur ad appellationem tanquam ab abusu: frustra enim postulatur a Principe, quod de jure communi obtineri potest; L. Imperatores, ff. de reb. auctor. judic. possid. Et si quidquid tentatur a iudice ecclesiastico contra canones, daret causam abusui, omnino evacueretur & extingueretur jurisdictio ecclesiastica, nec unquam deesset occasio appellandi tanquam ab abusu a sententiis Episcoporum: nulla enim existere potest sententia, quæ gravamen contineat, a qua non appelletur tanquam ab abusu, quia omne gravamen contrahitur ex transgressione canonum vel decretorum Pontificum; & si iudicem sæcularem admittamus iudicem & arbitrum contraventionis sacrorum canonum, ille unus erit interpret canonum; quod proprium est Episcoporum, quia ejus est interpretari legem, cujus est condere, & Episcopis nefas est scripturas & canones ignorare; synod. Tolet. IV. can. 24. *Sciatis igitur sacerdotes scripturas sanctas & canones, ut omne opus eorum in predicatione & doctrina consistat.* Et Celestin. epist. 3. ad Episcopos Apuliæ & Calabriæ: *Nulli sacerdotum liceat canones ignorare, nec quicquam facere, quod patrum regulis possit obviare: Quæ omnia desumpta sunt ex can. ignorantia, & can. nulli sacerdotum, 38. dist. & Hieronym. in illud Aggæi cap. 2. Interroga sacerdotes legem: sacerdotis enim est scire legem, & ad interrogationem respondere de lege.* Et certe in causis abusus infractio canonum ab initio tantum spectabat ad pragmaticam, & ideo petebantur regiarum litterarum e cancellaria, quæ concipiebantur sub formula infractionis pragmaticæ, ex edicto Caroli VII. anni 1453. art. 84. 85.

Pariter & infractio principalium constitutionum non est idonea causa appellationis tanquam ab abusu, quia Episcopi in negotiis ecclesiasticis debent judicare secundum canones & decreta Pontificum; nov. Justin. 6. init. novell. Theodos. de Episcoporum ordinatione: *Episcopis Gallicanis, omnibusque pro lege sit, quidquid sanxit vel sanxerit apostolicæ sedis auctoritas.* Nec constitutiones laicorum ligant ecclesiam; cap. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut. cap. decernimus, de judic. In quo ergo peccat iudex ecclesiasticus, si judicans secundum canones omittat

rat constitutiones, quæ ut plurimum pugnantibus sunt cum canonibus? Et si constitutionum infractio pariat abusum, quomodo se expedient iudices ecclesiastici quo caveant abusum? cum enim canones ut plurimum discrepent a constitutionibus, quæ plerumque ex consuetudine in jus transferunt, si forte iudicent secundum constitutiones, incident in abusus laqueos, quia continget eos iudicasse præter canones; quod si iudicent secundum canones, non effugient abusum, quia futurum est ut iudicarent contra constitutiones.

Multo minus arrestorum contraventio abusum generat; quia ecclesia habet suas leges, idest canones, qui habent vim legum: alioquin esset in potestate iudicis secularis evacuare & tollere canones & decreta patrum, quod ferendum non est. Arresta curiæ jus quidem faciunt, idest habent vim rerum iudicatarum, ita ut retractari non valeant, vel ab his appellari non possit, sed non habent vim legum; & hoc est quod dicitur in L. non ambigitur, ff. de legibus: *Non ambigitur senatus ius facere posse*. Arresta curiæ jus faciunt propter auctoritatem rerum iudicatarum, quibus standum est; L. si fidejussor, §. in omnibus, ff. mandat. L. si patronus, §. si quis cum esset, de bon. libertorum; sed non habent vim legum, vel edictorum Principis, quæ similium causarum fata componunt; L. 3. C. de legib. Arresta curiæ sunt decreta senatus lata in certis causis inter privatos, quæ non habent vim legum, quia varie iudicatur ex variis causarum figuris seu circumstantiis; L. nonnunquam, ff. ad Trebell. Bonus iudex varie ex personis causisque iudicat; L. in fundo, ff. de rei vindicat. L. ob carmen, §. ult. de testib. L. ult. de oblig. & act. Inde iudex non exemplis rerum iudicatarum iudicare debet, sed legibus: nec enim si quid perperam forte iudicatum sit, in aliorum iudicum vitium trahi oportet; L. nemo, C. de sentent. & interlocut. idest præses in iure dicendo non tam spectare debet quod maior magistratus iudicavit, quam quod legibus & æquitati congruat. Non est contemnenda rerum sæpius iudicatarum auctoritas; L. 1. §. hoc autem, ff. ad Syllan. L. 1. §. si cohæredes, ad L. Falcid. ideo optima legum interpretis dicitur consuetudo; L. si de interpretatione, ff. de legib. idest consuetudo res similiter iudicandi: sed ea iudici non imponit legem. Legibus, non exemplis iudicandum; valde periculosum est iudicare exemplis; sententia lata ex hypothese, ex causis, & personis, vim legis generalis obtinere non potest, & sæpius per exempla rerum iudicatarum legibus illuditur; Cyprian. lib. de singularitate cleric. *Callidi argumentatores & jurisperi fallaces, qui, dum cupiunt prævaricari, controversias actionesque causarum etiam ipsa iura transvertunt; & cum nolunt competentibus coerceri iussionibus legum, ad illudendos iudices inconvenientibus exemplis velut similes conjecturas juris obijciunt*. Quanto magis iudex ecclesiasticus non obstringitur exemplis rerum iudicatarum a iudice seculari, quod forum est peregrinum & alienum prorsus iudici ecclesiastico; Goffrid. Vindocinens. lib. 2. epist. 24. *Omnino enim injustum est, & sacris canonibus, sicut ipsi melius nostis, penitus obviare videtur, ut ecclesiastica causa seculari & peregrino iudicio terminetur*. Item iudices seculares de multis injuria iudicant, secuti usum & consuetudinem fori secularis, quæ vitio usurpationis coepit: quæ ratio igitur, ut iudex ecclesiasticus non modo juris sui dispendium sustineat, dolorem dissimulatione & silentio premat; verum etiam incubatorem sui juris laudare, & auctorem rei iudicandæ sibi habere cogatur? Et quidem forensium meliores in censu, casuum appellationis tanquam ab abusu, contraventionem arrestorum tacere, licet in aliis a plebe auctorum non discrepent; Boer. qu. 297. num. 3. *Talia enim attentare, vel alia contra auctoritatem & regias ordinationes, & sanctorum patrum decreta, libertates & privilegia regni & regnicolarum, vocatur abusus in Francia*. Imbert. lib. 2. instit. forens. cap. 3. *Interdum vero prætermisiss inferiorum decuriarum gradibus, ad summas recta licet appellare; scilicet si de abusu appellans queratur, quem his tantum speciebus aptari audivimus: primum, cum iudex pontificius ea, quæ regie*

Tom. I.

D d

aut laica jurisdictionis sunt, sibi vendicant & præcipit: rursus item, cum laicus regiusve judex ea, quæ ad pontificium spectant, sibi arrogat: deinde si Basileensis concilii seu pragmatice sanctionis decreta, aut regie constitutiones violentur & contemnerentur vel a iudice, vel ab alia publica persona, quæ ad iudicium quispiam spectans exerceat. Quod idem repetit in Enchirid. in verb. abusus, iisdem fere verbis.

Inter casus abusus connumeratur & tentatio seu interpresia adversus regiam seu sæcularem jurisdictionem, hoc argumento quod quilibet iudex potest tueri jurisdictionem suam poenali iudicio; L. 1. ff. si quis jus dicent. non obtemperav. Sed hac in causa non videtur iudex sæcularis alio jure uti posse, quam quo utitur in iudicem Ecclesiasticum, expulso scilicet cap. dilecto, de sentent. excommunic. in 6. ex quo iudici ecclesiastico licebat jurisdictionem suam defendere spiritali gladio, idest censura ecclesiastica adversus iudicem sæcularem. Regula enim juris utriusque est, quod quisque juris in alterum dixerit, ut ipse eodem jure utatur. Et si admittamus iudicem sæcularem posse cognoscere propter abusus, de meritis sententiæ iudicis ecclesiastici, inde duplex incommodum seu inconveniens emergit: unum, quod iudex sæcularis iudicem se præstat in sua causa, contra L. qui jurisdictioni, ff. de jurisd. alterum, quod par in parem sibi assumit imperium, contra L. est receptum, ff. eod. Item quemadmodum, ubi quæstio est de jurisdictione seu competentia fori inter inferiores, cognitio pertinet ad superiorem; & ubi quæstio occurrit duas inter curias supremas, ea devolvitur ad Principem, cujus proprium est componere jurisdictiones; L. iudicium solvitur, ff. de iudic. cap. ut nostrum, de appellat. & constitut. Caroli VIII. anni 1493. art. 72. ne scilicet tribunalia iudicum vario conflictu inter se, velut fluctus tempestuosi maris, collisione frangantur: ita si de jurisdictione quæstio sit inter utrumque iudicem, non alius convenienter adiri potest, quam Princeps, qui jurisdictionum fines componat. Ac ubi Petrus Cugnerius de molitionibus fori ecclesiastici celebrem querelam deposuit, non adiit senatum, etsi unus esset e coetu, nempe procurator fisci; verum recta convenit Principem, quem in re explicanda ita laborasse compertum est, ut omnia in pendentem reliquerit, ne tristi exemplo posteros provocaret in jurisdictionis ecclesiasticæ eversionem.

CAPUT X.

Appellationibus tanquam ab abusu imponendus est modus. Iudicium auctoris de appellationibus tanquam ab abusu, idem quod patrum Gallicanorum de frustratoriis appellationibus ad sedem apostolicam. Appellationes tanquam ab abusu lethale virus disciplina ecclesiasticæ. Cunctatio iudiciorum ecclesiasticorum excusatur.

EGO nonnihil concedam sæculo, quod prioris disciplinæ austeritatem ferre non potest; Tacit. 1. histor. *Necuit antiquus rigor & nimia severitas, cui jam pares non sumus.* Appellationes tanquam ab abusu, licet canonicæ disciplinæ omnino adversas, haud penitus explodi velim, sed modum eis imponi; ne quæ sine lege introductæ sunt, sine lege evagentur, & quasi cuniculis suffodiant universam jurisdictionem ecclesiasticam, & ecclesiam ipsam, quæ sine jurisdictione salva & incolumis esse non potest. Appellationis tanquam ab abusu suffragium non rejecere Reges nostri; verum id suis finibus coercendum duxerunt, nec recipiendum extra casus constitutionum: Carolus IX. edicto anni 1572. art. 5. *Les appellations comme d'abus ne seront, sinon des cas de nos Ordonnances.* Et Henricus III.

III. in constitutione Blesensi art. 59. *Défendous à nos cours de parlement de recevoir aucunes appellations comme d'abus, sinon les cas de nos ordonnances.* Eodem consilio iidem Principes a disciplina & correctione appellari tanquam ab abusu non tulere; & si appelletur, appellationem quasi exsecuere, adempto proprio robore appellationis, cuius effectus est, ut suspendat iudicatum; L. si causa cognita, C. de transact. atque ita dempta vi appellationis, ut non suspendat executionem iudicati, verum devolvat tantum causam appellationis ad iudicem sæcularem: quod ante statutum est & constitut. Francisci I. anni 1539. art. 5. quæ omnia desumpta sunt ex cap. ad nostram, & cap. reprehensibilis, de appellat.

Appellatio tanquam ab abusu, quæ successit appellationibus ad futurum concilium, & ad Papam melius consultum, non alio consilio primitus excogitata est, quam ad tuendam jurisdictionem ordinariorum, & coercendas molitiones transalpinas. Absit igitur, ut qualecunque remedium convertatur in necem ordinariorum, quorum gratia comparatum fuit. Appellatio tanquam ab abusu velut pharmacum tempestive sumptum corpori forsitan prodest, sed eo utendum parcius deficiente alio remedio; eo utendum tanquam ferro & igne, quibus interdum curatur corpus urendo, secundo, cæteris remediis morbo imparibus. Denique idem mihi iudicium de appellatione tanquam ab abusu, quod de inveteratis abusibus; ferendi, non amplectendi; omittenda adulta vitia, ne impares videamur, non fovenda; Tacit. 3. Annal. *Omittenda potius prævalida & adulta vitia, quam hoc adsequi, ut palam fieret, quibus flagitiis impares essemus.* Dolendum, quod vitio sæculi sequior usus huiusmodi appellationum in legem desiit, ut veteres morbi corporis in naturam desinunt; Jo: Chrysostom. Sermon. in princip. indict. novi anni, de muliere, quæ profluvium sanguinis patiebatur jam duodecim ab annis: *eis φύσιν αὐτοῦ οὐκ ἔδει πάλιν μεταστροφῇ. In naturam, opinor, morbus evaserat.* Indiscretas & frustratorias appellationes ad sedem apostolicam damnarunt patres Gallicani, tanquam jurisdictionis ordinariorum & disciplinæ ecclesiasticæ exitium lethumve; Bernard. epist. 178. *Vox una omnium, qui fideli apud nos cura populis præsumt, justiciam in ecclesiæ deperire, amullari ecclesiæ claves, episcopalem omnino vilescere auctoritatem, dum nemo Episcoporum in promptu habeat ulcisci injurias Dei, nulli liceat illicita quævis, ne in propria quidem parochia disputare. Causam referunt in vos, curiamque Romanam. Recte gesta ab ipsis (ut ajunt) destruitis, jure destructa statuitis. Quique flagitiosi & contentiosi de populo, sive de clero, aut etiam ex monasteriis pulsati, currunt ad vos: redeuntes jactant & gestiunt se obtinuisse tutores, quos magis ultores sensisse debuerant.* Ivo Carnotens. epist. 219. ad Paschalem II. *Paterna pietati supplicamus, ut de cætero senectutem meam propter superfluam & impunitam appellatorum licentiam vexari non permittatis. Dum enim premit nos a prælata potestate illata adversitas, regendi in nobis debilitatur auctoritas; cum ecclesiasticam in eos non audemus exercere disciplinam, quæ eam adversus nos appellant, non confidentia iustitiæ, sed pro dilatione sententiæ. Quanto magis magisque damnandæ sunt indiscretæ & quotidianæ appellationes tanquam ab abusu, quæ passim interponuntur in necem jurisdictionis ecclesiasticæ.*

Non de damno jurisdictionis ecclesiasticæ conqueror; ecclesia non quærit quæ sua sunt, nec tuetur jurisdictionem, ut censum temporalem, sed ut mucronem spirituales in defensionem disciplinæ, ad continendos clericos in officio. Unum est, quod doleo, appellationem tanquam ab abusu peti, non ut auxilium & refugium, sed ut suffugium, ut utar verbis D. Bernardi de consider. ad Eugen. lib. 3. quod semel nacti clerici, impune luxuriantur & fœnerantur, impune sæculariter vivunt; & Episcopi, ne sese committant iudici sæculari, ne sacrum nomen dehoneſtetur in foro, multa ferunt, quæ non erant ferenda. Intercessio tribunorum plebis, si initia spectes, fuit sacrosanctum auxilium, arx & palladium libertatis nostræ; sed ut subiit intercedendi licentia, versa est in injuriam, alienarum simultatum instituta, fax turbarum & bellorum civilium facta: ita & appellationes

D d ij

tanquam ab abusu, quæ prius in speciem institutæ dicuntur ad tuendam jurisdictionem ordinariorum, auctoritatem pragmaticæ & concordati, insano usu desiere in perniciem & exitium ecclesiæ, & jurisdictionis ecclesiasticæ; ut recte observat Robert. rer. judicat. lib. 3. cap. 5. Parvis initiis res abiit in immensum, & appellationis genus, quod introductum est propter publicas causas, nunc usu corruptum vix locum habet nisi in causis privatorum; & quod intolerabilius est, pessima hæc lues reipublicæ Christianæ alitur & fovetur industria & ingenio forensium, qui in hoc genere causarum fere insaniant, (nec ad votum audiuntur,) plaususque excitant in foro, nisi quotidie orent causas appellationis tanquam ab abusu, & velut in theatro triumphent de humiliatione & contumelia sanctissimorum Episcoporum. Sacrosanctorum nomen Episcoporum luditur & exhibilatur in foro; zelus disciplinæ, typhi & tyrannidis insimulatur; honestum studium tuendæ dignitatis episcopalis, fastus & ambitionis accusatur; sicque falsa interpretatione religio adulteratur, sanctitas Episcoporum fit ludibrium fori, & forum fit capitulum impunitatis clericorum incontinentium & facinorosorum, & falso nomine contumelia Episcoporum vocatur disciplina: quæ olim fuit querela militum in tribunus; Tacit. 1. histor. *Falsis nominibus supplicia & contumelias vestras disciplinam appellant.*

Ut judici sæculari, & appellationi velut ab abusu, locus seu color quaeratur, jurisdictio ecclesiastica morosa, jubilæa, pigra, sordida & quæstiosa depingitur, ut olim statua Zenæ Augustæ, quæ erat forma insignior, ab Andronico in statuam anus rugis & canis oblitæ demutata, ne formæ gratia invidiam ejus cædis exacerbaret, & memoriam sceleris instauraret; Nicat. in Andronic. Trinæ appellationis, trinæ sententiæ volumina pinguiore officialium exactiones exagerantur: verum quid? in foro sæculari nonne tertio appellare licet? Et cunctatio judiciorum nonne prodest judici ut animum informet, ut partes ad concordiam adducat hortando, suadendo, quod maxime est officium Episcopi? id exemplo suo insinuat Augustin. serm. 24. de verb. Apostol. *Fratres mei, in causis & negotiis vestris, quando ad nos judicanda veniunt, si homini Christiano dico, ut pro tempore redimendo perdat aliquid suum; quanto majore cura & fiducia debeo dicere, ut reddat alienum?* Officialium quæstus culpatur; verum ecclesia huic malo, qua par erat providentia, consuluit, vetando ne sacri judices sportulas exigant; ac si hac in re forte deliquerint, suos judices habent, a quibus pro modo delicti coerceantur. Nec propter vitium judicis ecclesia debet sua jurisdictione carere: delictum Prælati non est in damnum ecclesiæ convertendum; can. si Episcopum, 16. qu. 6. cap. delictum, de regul. jur. in 6. Innocent. III. lib. 1. epist. 249. concil. Tolet. II. can. 5. *Nec enim justum est, ut pro pravis actibus sacerdotum, ecclesia, quibus præminent, sustineant damnum, & pro excessibus talium satisfactio ab ecclesiis exigatur, cum ecclesia cultores suos, non ad litem, sed honestatem informet.* Hoc jure ex constitutione Conradi beneficium ecclesiasticum ob culpam Episcopi vel abbatis non committitur in perpetuum, sed ad vitam Prælati, & post ejus mortem redit ad ecclesiam; 2. feud. tit. 40. Hoc jure usus Fridericus, Hartuicum Bremensem, & Ulricum Halberstatisensem Episcopos regalibus multavit quoad viverent, quod ei defuissent in expeditione Italica; Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 12. *Hunc morem Principe secuto, non solum laicorum feuda, sed & quorundam Episcoporum, idest Hartuici Bremensis, & Ulrici Halberstatisensis regalia personis tantum, quia nec personis, sed ecclesiis perpetualiter a Principibus tradita sunt, abjudicata fuero.* Quod Cantherus metro reddidit, Ligurin. lib. 2.

*Quin & Pontifex Halberstadenfis, & ille
Sub quo Brema fuit, tali regalia jura
Amisere nota, persone scilicet ipsa,
Non tamen ecclesia: neque enim quod Pastor inique
Gesserit, ecclesia fas est in damna refundi.*

CA-

CAPUT XI.

Metropolitanus iudex ordinarius suffraganeorum Episcoporum. Idem non habet jurisdictionem in subditos suffraganeorum, nisi in casibus expressis.

SICUT Episcopus est iudex ordinarius totius diocesis, ita & Archiepiscopus est ordinarius suffraganeorum Episcoporum totius provinciae; can. clericos, 21. dist. can. per singulas, 9. qu. 3. can. quia cognovimus, 10. qu. 3. Episcopi enim com-provinciales sunt subditi Archiepiscopo lege metropolitana; cap. pastoralis, de offic. ordinarij. & in hanc sententiam Archiepiscopus dicitur habere curam & sollicitudinem totius provinciae; d. can. per singulas, quia ejus curam gerit universaliter, non singulariter; gloss. in d. cap. pastoralis. Et Metropolitanus non improprie dici potest Episcopus Episcoporum; quod etiam de Lupo Trecenti Episcopo dixit Sidon. lib. 6. epist. 1. *Tu pater patrum, & Episcopus Episcoporum*: Et metropolitanus dicitur matrix & caput provinciae; L. observare, §. ingressum, L. si in aliam, ff. de offic. proconsul. Mater urbium; Ammiano lib. 14. *In excidium urbium matris Seleucia efferebantur*. Mater civitatum, can. in illis, 80. dist. *Non Primatum aut Metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent*. Metropolitanus est iudex ordinarius in causis civilibus & criminalibus suffraganeorum: puta si Episcopus visitando diocesim clericos gravet angariis & procuratoribus supra modum, querela deferretur ad Metropolitanum; d. can. quia cognovimus: & si Episcopus sine causa ecclesiae sacris interdixerit, deponitur, nisi coram Metropolitanano sese purgaverit; can. quicumque, 26. qu. 5. Et si civilis vel criminalis lis sit inter Episcopum & clericum sibi subditum seu diocesanum, Metropolitanus de ea cognoscat in synodo provinciali; can. Episcopus, 6. qu. 2. can. si clericus, 12. qu. 1. synod. Constantinopolit. I. can. 6. Aurelianens. V. can. 17. capitul. lib. 7. cap. 241. & haec se habent in minoribus causis criminalibus: majores enim, quae depositione dignae sunt, pertinent ad solum Pontificem; conc. Trident. sess. 13. de reform. cap. 6. 7. 8. & sess. 24. de reformat. cap. 5.

Metropolitanus vero non est iudex ordinarius subditorum suffraganeorum, quia illi habent suum judicem, nimirum Episcopum diocesanum; can. in apibus, 7. qu. 1. Metropolitanus nihil juris habet in diocesi suffraganei, nisi quantum sacri canones concedunt, vel prisca consuetudo illis contulit ab antiquo; can. conquestus, 9. qu. 3. cap. duo simul, de offic. ordinarij. Ivo Carnot. epist. 83. *Si enim concessum fuerit, ut Metropolitanus in ecclesiis comprovincialibus, absque consensu Episcoporum, qui eis praesunt, quicquid voluerit valeat imperare, clericos earumdem judicare, vel ab officio suo suspendere; auctoritati Episcoporum indigna fiet violentia, & auctoritati sanctorum patrum ruina injuria*. Quam ob causam Metropolitanus non potest unire beneficia in diocesi suffraganei, vel confirmare unionem sine assensu suffraganei Episcopi factam; quia in diocesi suffraganei nihil debet contra constitutiones canonicas attentare; cap. sicut unire, de excess. praelat. & Metropolitanus non potest consecrare ecclesiam in aliena diocesi, etiam in suo fundo suoque sumptu aedificatam, sine consensu diocesani Episcopi; conc. Arausic. I. can. 10. Arelat. II. can. 36. quos Nicolao I. perperam tribuit Gratianus in can. si quis Episcoporum, 16. qu. 5. nisi hoc habeat ex speciali privilegio, vel consuetudine praescripta: quo jure Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum, in diocesi Londinensi ecclesiam, quam Lanfrancus unus e decessoribus aedificarat, dedicasse memorat Eadmerus hist. lib. 1. *Veniens autem in villam suam, quae Herga vocatur, dedicavit illic ecclesiam, quam Lanfrancus quidem fabricaverat, sed morte praeventus sacrare nequiverat. Inter quam dedicationem venerunt*

illuc duo canonici de sancto Paulo ab Episcopo Londonia missi litteras ex parte Episcopi deferentes, in quibus, ut ipsam dedicationem, donec simul inde loquerentur, differret deprecatus est: dicebat enim ipsam ecclesiam in sua parochia esse, & ob hoc, licet in terra Archiepiscopi fuerit, dedicationem illius ad se pertinere. Audiens hoc Anselmus, & antecessorum suorum antiquam consuetudinem sciens, ratus est ab ipso ministerio pro hominum precibus non cessandum; nec fecit: si quidem mos & consuetudo Archiepiscoporum Cantuariensium ab antiquo fuit & est, ut in terris suis, ubicumque per Angliam sint, nullus Episcoporum, præter se, jus aliquod habeat, sed humana simul & divina omnia, velut in propria diocesi, in sua dispositione consistant, &c. Hac de re Anselmus ipse lib. 3. epist. 19. Semper Archiepiscopus Cantuarie hanc habuit potestatem & consuetudinem, ut intra cujusque Episcopi Diocesim haberet ecclesia Cantuarie villam aut ecclesiam, quæ ejusdem Archiepiscopi proprii juris essent, quicquid de eadem villa vel ecclesia pertineret ad Episcopale officium, sive dedicatio, sive aliquid aliud.

Metropolitanus non habet jurisdictionem in subditos suffraganeorum, nisi in casibus expressis a jure, puta in causis, quæ per appellationem ad se devolvuntur; cap. pastoralis; cap. duo simul, de offic. ordinar. cap. Romana, eod. tit. in 6. cap. Romana, de foro compet. eod. cap. Romana, de appellat. eod. cap. Romana, cap. venerabilibus, de sentent. excommunicat. eod. ab Episcopo seu ejus officiali ad Archiepiscopum appellatur; cap. 2. de consuetud. in 6. cap. ut litigantes, de offic. ordinar. eod. Metropolitanus causas per appellationem devolutas potest judicare per se, vel illas subdito cuicumque suffraganei sui in ejus diocesi delegare, volenti non invito; d. cap. pastoralis, d. cap. Romana, de foro compet. in 6. in sua vel in ejus diocesi a quo appellatum est, non alibi, nisi aliud de consuetudine obtineat; d. cap. ut litigantes. Convenientius tamen de causis suffraganeorum Metropolitanum judicare in ipsa metropoli, duxit Gregor. Nyssenus in causa Helladii Episcopi: testem ipsum habemus in epist. ad Flavianum: ὑπερίσχυον ἵνα κρινῶν, ἐπὶ τῆς μητροπόλεως γινώσκων τὴν οὐσίαν. Quod magis esse decoro consentaneum putarem, ut in ipsa metropoli hominem convenirem. Metropolitanus non potest in diocesibus suffraganeorum sibi constituere officialem pro futuris causis, sed pro pendentibus tantum, cum scilicet fuerit appellatum, nisi aliud de speciali consuetudine obtineat; cap. Romana, de offic. ordinar. in 6. cap. Romana, de appellat. eod. Metropolitanus quoque potest ordinariam jurisdictionem exercere in tollendis pravis consuetudinibus provinciarum; cap. ad extirpandas, cap. ult. de filiis presbyter. cap. ex frequentibus, de institut. vel contra impediennes jurisdictionem suam, puta visitando provinciam potest coercere injurias facientes sibi vel suis; vel ubi convocat concilium per nuncios, quos hac de causa destinat per provinciam; cap. Romana, de poen. in 6. Canonicos, absque manifesta & rationabili causa in contemptum Episcopi, cessantes a divinis, Metropolitanus tanquam delegatus a sede apostolica potest censuris ecclesiasticis coercere; cap. irrefragabili, §. cæterum, de offic. ordinar. cap. quamvis, eod. tit. in 6. Metropolitanus etiam potest missitare quæstores per universam provinciam pro fabrica Metropolitana ecclesiarum, & indulgentiam concedere per totam provinciam; cap. 1. de poenitent. in 6. ita ut modum generalis concilii non excedat; cap. nostro, eod. tit. Item Metropolitanus clericos cruce falso signatos, a fratribus militum S. Joannis Hierosolymitani missos per totam provinciam, prædicationis officio interdiceret potest; & si sint laici, excommunicationis mucrone percellere; cap. tuarum, de privilegiis.

Si Episcopus a Metropolitano monitus, subdito non jure excommunicato absolutionis beneficium denegat, Metropolitanus, recepta cautione juratoria de satisfaciendo, eum absolvere poterit; cap. ad reprimendam, de offic. ordinar. cap. per tuas, de sentent. excommunicat. cap. venerabilibus, eod. tit. in 6. nec non Metropolitanus aditus per querelam potest supplere negligentiam suffraganeorum;

puta

puta, potest cogere Episcopum, ut sibi constituat oconomum seu vicarium, vel eo cessante potest ipse constituere; can. cum simus, 9. qu. 3. can. in nona, 16. qu. 7. idem de decano seu archipresbytero rurali; cap. ult. de offic. archipresbyter. sic & potest cogere Episcopum suffraganeum cessantem in erectione seminarii; conc. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 18. immo & visitando potest punire notoria crimina, propter negligentiam suffraganeorum; cap. 1. §. notoria, de censib. in 6. Vacante sede episcopali morte Episcopi, jurisdictio episcopalis, vel administratio rerum ecclesiarum non devolvitur ad Metropolitanum, sed relinquitur penes capitulum, exceptis duobus casibus. Primus est, si non sint idonei clerici in ecclesia; can. non liceat alicui, 12. qu. 2. Secundus est, si capitulum res ecclesiarum perperam administrat, tunc Metropolitanus, causa cognita, visitatorem seu administratorem sedi vacanti potest imponere; cap. 1. & ult. de suppl. neglig. Prælat. in 6. Olim tamen Metropolitanus vacantem ecclesiam per se curabat, donec Episcopus ordinaretur, vel eam viciniore Episcopo commendabat. Foro-Corneliensem, nunc Imolensem ecclesiam, quæ tunc pertinebat ad Mediolanensem metropolim, forte vacantem, Constantio Episcopo viciniore commendavit Ambrosius Mediolanensis Episcopus, quod eo non posset excurrere per tempus quadragesimæ: testis ipse Ambros. epist. 44. *Commendo tibi, fili, ecclesiam, quæ est ad forum Cornelii, quo eam de proximo interviſas frequentius, donec ei ordinetur Episcopus. Occupatus diebus ingruentibus quadragesimæ, tam longe non possum excurrere.* In Anglia, vacante sede episcopali, baculus pastoralis deferrebat ad metropolim, & collocabatur super altare metropolis; Eadmer. hist. lib. 4. *Supra memoratus, Gundulfo Episcopo de hac vita sublato, Anselmus ad eum sepeliendum Rossam ivit: Baculus autem episcopalis Cantuariam ab Ernulfo monacho Rossensi, qui ejusdem Episcopi Capellanus extiterat, pro more delatus est, & in præsentia fratrum super altare Domini Salvatoris præsentatus.* Vacantium episcopaliū ecclesiarum fructus unius anni Rex sibi vindicabat, jurisditionem & quicquid emolumenti inde erat, Metropolitanus; Polydor. Virgil. rer. Anglicar. lib. 10. *Item per jus ipsis regibus licet & episcopatuū vacantium prædia recipere, ac fructus in sex menses, vel in integrum annum debitos capere, aut ab illis, quibus ea sacerdotia dantur exigere; quemadmodum interea dum vacant, primus provincia Antistes in episcopalibus ipsis jurisditionem habet, & quicquid emolumenti inde est, ei est.*

CAPUT XII.

Jura & munia Metropolitanorum. Lapsus ecclesiastica disciplina ex omissione conciliorum provincialium.

METROPOLITANUS est judex ordinarius totius provinciarum. Hoc jure is potest visitare provinciam, & procuraciones exigere a subditis suffraganeorum; cap. sopitæ, cap. super eo, cap. cum nuper, de censib. cap. 1. & ult. eod. tit. in 6. cap. cum ex officii, de præscript. quod dicitur fieri jure metropolitico; cap. cum a nobis, de arbitr. Jo: Gallus, qu. 196. Archiepiscopus, dum lustrat provinciam, potest notoria crimina punire, cum super his merito notari possit negligentia ordinariorum; confessiones subditorum suffraganeorum audire, & absolvere confitentes, ipsisque poenitentiam injungere; d. cap. 1. & ult. de censib. in 6. Hodie Metropolitanus non potest visitare provinciam, & suffraganeorum dioceses, nisi causa cognita & probata in concilio provinciali, puta propter negligentiam ordinariorum; conc. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 3. Veteri jure Metropolitanus debet convocare concilium provinciale bis in anno; conc. Nicæn. can. 5. Antiochen. can. 20. Chalced. can. 13. Leo. epist. 82. can. de conciliis, can. habeatur,

can. propter, can. pervenit, 18. dist. Idem statutum in synodo Constantinopolitana 2. Socrat. lib. 5. cap. 8. *Ἐπειὶ δὲ, ὅτι αἱ χρεῖαι καλῶς, τὰ κατ' ἐνάγκην ἐπαρχίας ἴσα ἢ τῆς ἐπαρχίας αὐτοδὸς διοικῇ.* Itemque statuerunt uti, si usus postulare, res cujusque provincia concilium provinciale dispensaret. In Gallia penes Metropolitanum fuit congregatio concilii provincialis; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 20. *Quod cum Rex Guntramnus comperisset, congregari synodum apud urbem Lugdunensem jussit: conjunctique Episcopi cum Patriarcha Nicetio beato, is fuit Archiepiscopus Lugdunensis.* Et idem lib. 9. cap. 20. *Sed juxta consuetudinem canonum placebat gloriosissimo nepoti vestro, ut unusquisque Metropolitanus cum provincialibus suis conjungeretur, & tunc, quæ irrationabiliter in regione propria fiebant, sanctione sacerdotali emendarentur.* Concilium apud Arvernā civitatem pro parochis Cadurcensis, a Sulpitio Metropolitano Bituricensi celebratum refert idem Gregor. Tur. lib. 6. cap. 38. *Theodosius Ruthenorum Episcopus obiit, & Innocentius Gabalitanorum Comes eligitur ad episcopatum, opitulante Brunishilde Regina; sed assumpto Episcopatu, confestim Ursicinum Cadurcina urbis Episcopum laceffere cepit dicens, quia diœceses Ruthena ecclesia debitas retineret. Unde factum est, ut diuturna intentione gliscente, post aliquot annos conjunctus Metropolitanus cum suis provincialibus, apud urbem Arvernā residens, judicium emanaret, scilicet, ut parochias, quas nunquam Ruthena ecclesia tenuisse recolebatur, reciperet: quod ita factum est.* Medio jure concilium provinciale a Metropolitano semel in anno celebrari placuit; synod. VI. in Trull. synod. VII. can. 6. can. quoniam, 18. dist. concil. general. Lateranens. cap. sicut, de accusat. cap. grave nimis, de præbend. Hodie saltem quolibet triennio; conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 3. Metropolitanus non potest exactitare ecclesias a suffraganeis vocatis ad synodum; can. de eulogiis, 18. dist.

Metropolitanus in concilio provinciali debet habere tractatum de corrigendis excessibus, & reformandis moribus suffraganeorum, & ob id statuere idoneos inquisitores, qui per totum annum simpliciter & de plano sine jurisdictione sollicite inquirent, quamnam correctione & emendatione egeant, & ea perferant ad Metropolitanum & comprovinciales suos in proximo concilio provinciali, & quæ super his in eo statuta fuerint caveant observari; decreta concilii provincialis publicaturi in episcopalibus synodis annuatim per singulas diœceses celebrandis; d. cap. sicut, can. Episcopus in synodo 35. qu. 6. & hi sunt, quos testes synodales vocat cap. præterea, de testib. cogend. quod in synodo provinciali publice legentur & probarentur, & vice synodi fungerentur; Ambros. epist. 79. *Vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit.* Metropolitanus in concilio provinciali debet diligenter inquirere, an suffraganei conferant beneficia indignis. Quod si Episcopus post alteram monitionem deprehensus fuerit conferre beneficia indignis, per Metropolitanum in synodo provinciali suspenditur a collatione beneficiorum, instituta idonea persona, quæ suspensi defectum suppleat in beneficiis conferendis; d. cap. grave nimis. Episcopi vocati ad synodum adesse debent: quod si non liceat propter ætatem valetudinem vel aliam causam, debent se excusare apud Metropolitanum per litteras, quas tractorias vocant, alioquin pœnæ causâ propriæ ecclesiæ communionē debent coerceri; can. Episcopus, can. placuit, 18. dist. Quod si antequam concilium solvatur a concilio discedant sine comite, a fratrum communionē suspenduntur; concil. Arelat. II. can. 19. can. si quis autem, ead. dist. vel a missarum officio per sex menses; conc. Aurelian. V. can. 18. Metropolitanus non potest vocare ad synodum provincialem Episcopos alterius provinciæ. Mac de causa Victorini Primatis Numidiæ tractoriam, qua Mauritanix Episcopus simul cum Numidicis ad synodum convocabat, arguit Augustin. epist. 217. *Legi in eadem tractoria, etiam ad Mauritanias esse scriptam, quas provincias scimus habere suos Primates. Quod si & ex eis ad Numidiā convocandum esset concilium, oportuit utique, ut aliquotum Maurorum Episco-*

Episcoporum, qui illic priores sunt, nomina in tractoria ponerentur. Ivo Carnotensi. epist. 236. Nusquam enim reverenda patrum sanxit auctoritas, nusquam hoc servare consuevit antiquitas, ut primæ sedis Episcopus Episcopos extra provinciam propriam positos invitaret ad concilium, nisi hoc aut apostolica sedes imperaret, aut una de provincialibus ecclesiis, pro causis, quas intra provinciam terminare non poterat, primæ sedis audientiam appellaret.

Floruit disciplinæ ecclesiasticæ genius quamdiu Metropolitani provincialia concilia quotannis vel saltem crebrius celebrare studuerunt, quibus suffraganeorum negligentia & remissio coercebatur, status ecclesiarum, Episcoporum & clericorum vivendi ratio observabatur: sed his omis, brevi tractu collapsa est ecclesiastica disciplina. Inde Episcopatus in manus laicorum cecidere, ecclesiæ factæ sunt stipendia militum, præda & delicta laicorum. Ecclesiæ cladem deplorat, & ejus causam insinuat Bonifac. Moguntin. epist. 132. ad Zachariam S. P. Franci, ut seniores dicunt, plusquam per tempus octoginta annorum synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum habuerunt, nec ecclesiæ canonica jura alicubi fundabant, vel renovabant. Modo autem maxima ex parte per civitates episcopales sedes tradite sunt laicis cupidis ad possidendum, vel adulteratis clericis scortatoribus & publicanis sæculariter ad persfruendum. Instaurandæ ecclesiasticæ disciplinæ causa jam fere extinctæ, concilia provincialia instaurari, implorata a Principe libertate coeundi, jam olim placuit patribus conc. Parisiensis VI. quod habitum est anno 829. part. 1. can. 26. Inrepsit inter cætera, quæ ecclesiastica auctoritati, immo divinæ contraeunt, miserabilis ac periculosa temporis nostri consuetudo, quæ valde ab auctoritate canonica abhorret, eo quod Episcoporum concilia bis in anno, sicut mos canonicus docet, per unamquamque provinciam non fiunt, & ob id ecclesiasticæ utilitati magnum dispendium, & principalibus auribus insolens impedimentum, & multorum impunitas nascitur flagitiorum. Proinde omnibus nobis pernecessarium visum est, ut ab imperiali celsitudine, libertas temporis implore-tur, quo hæc ad honorem Dei, & utilitatem sanctæ Dei ecclesiæ, multorumque correctionem, congruenter decenterque fieri possint. Et si hæc aliqua præpediente necessitate bis nequeunt, saltem in anno semel fiant: quoniam si hæc semel, ut dictum est, in anno per unamquamque provinciam celebrata fuerint, & honor ecclesiasticus vires ordinis sui obtinebit, & impudentia quorundam superbiorum clericorum, quæ passim auctoritate canonica calcata auribus imperialibus molestiam ingerit, cessabit, & impunitas diversorum flagitiorum locum delitescendi, quem nunc habet, non habebit, & alia multa, quæ hactenus secus, quam ecclesiastica disciplina docet, inceserunt, ordinem suum, domino auxiliante, servabunt. Recidivo ecclesiæ vulnere conciliorum provincialium celebrandorum solemnissimus usus defecit, non sine maxima labe, & dispendio ecclesiasticæ disciplinæ: utinam diebus nostris felici postliminio restituatur, & Metropolitani intelligant quantum damni & dedecoris sibi & ecclesiæ contingat, ex casu & quasi caducitate provincialium conciliorum. Sublata electione Episcoporum, Metropolitanis adempta est confirmatio & consecratio electorum. Cognitio de causis subditorum suffraganeorum, quæ pertinet ad Metropolitanos, passim intercipitur per appellationes veluti ab abusu: unicum eis restat dignitatis & potestatis argumentum synodi provincialis convocandæ jus, quod si eis tollatur, Metropolitanorum nomen & auctoritas evanuit. Est igitur quod sibi caveant, ne hoc unico lumine priventur; L. illicitas, §. ne tenues, ff. de offic. præsid. clem. 1. §. in cessationibus, de sentent. excommunic.

CAPUT XIII.

*Ad Metropolitanum pertinet confirmatio & consecratio electorum Episcoporum.
Metropolitanus habet jus crucis præferenda per universam provinciam.
Idem habet jus Pallii.*

AD Metropolitanum spectat confirmatio electi in Episcopum; conc. Nicæn. can. 4. can. 1. dist. 64. cap. suffraganeis, cap. cum inter, cap. cum dilectus, de elect. cap. qua fronte, de appellat. Metropolitanus electus & confirmatus, etsi nondum consecrationem acceperit, potest confirmare electum; cap. 1. de translat. Episc. quia potest exercere ea, quæ sunt jurisdictionis, non ordinis; cap. transmissam, cap. nostri, de elect. Ad Metropolitanum etiam pertinet ordinatio & consecratio Episcoporum; conc. Nicæn. can. 4. & 5. Antioch. can. 19. can. Episcopi, 64. dist. can. sane, can. Episcopus, 65. dist. can. qui in aliquo, 51. dist. Hoc jure Silvestrum designatum B. Tetrico successorem in episcopatu Lugdunensi, Lugdunum iter arripuisse, ut consecrationem acciperet a Nicætio Archiepiscopo Lugdunensi, refert Gregor. Tur. lib. 5. hist. cap. 5. *Interea transeunte beato Tetrico, hic tonsa capite presbyter ordinatur, accepta omni potestate de rebus ecclesie: qui vero, ut benedictionem Episcopalem Lugduni accipiat, iter parat.* Episcopus vero debet ordinari a tribus Episcopis, non sine præsentia vel consensu Metropolitanis; conc. Nicæn. can. 4. & 5. can. Episcopi & seq. 64. can. sane, & seq. 65. dist. cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordinat. Metropolitanus, priusquam pallium acceperit, non potest clericos ordinare, Episcopos consecrare, concilium provinciale convocare, chrisma conficere, quæ omnia sunt ordinis; can. quoniam, 100. dist. cap. significasti, cap. quod sicut, §. pen. de elect. Metropolitanus quidem non potest consecrare Episcopos sine pallio, ob id cum Richerio Senonensi Archiepiscopo ad tempus pallio interdictum esset, ab Urbano II. ei indultum est interim pallio uti in consecratione Guillelmi electi Parisiensis; Ivo Carnotensi. epist. 50. *Inde mando vobis ex parte domini Papæ, ut si Parisiensis ecclesia eum sibi ordinari & consecrari postulaverit, ante festum sancti Remigii secundum auctoritatem & consuetudinem ecclesie vestra ei manum imponatis, & honore pallii ad tempus vobis interdicto, in ejus ordinatione & consecratione uti nullatenus formidetis.* Metropolitanus, inquam, priusquam pallium acceperit, non potest consecrare Episcopos, verumtamen potest mandare suffraganeis, ut electum, qui ejus ad jurisdictionem pertinet, consecrent; cap. suffraganeis, de elect. quia electus & confirmatus, demandando suis suffraganeis, ut electum consecrent, exercet ea quæ sunt jurisdictionis. Mandatum de consecrando est jurisdictionis, non ordinis; & ideo non potest id officii mandare aliis, quam suffraganeis, qui semel mandata potestate consecrandi, eam exercent ut propriam; L. legali, ff. de offic. Proconsul.

Metropolitanus potest per se consecrare Episcopos, adjunctis duobus Episcopis, vel rem alteri demandare; cap. quod sedem, de offic. ordinat. Cum Faustianus a Gundovaldo incubatore Aquitanie Aquensis Episcopus designatus esset, Bertramnus Burdegalensis Archiepiscopus, sibi cavens, ejus consecrationem mandavit Palladio Santonensi Episcopo; Gregor. Tur. lib. 7. cap. 31. *Dum autem in hac urbe morarentur, Faustianum presbyterum Aquensi urbi Episcopum ordinari præcipiunt. Nuper enim in Aquensi urbe Episcopus obierat, & Nicatius Comes loci illius, germanus Rustici Vici-Julienfis Episcopi, præceptionem ab Chilperico elicerat, ut tonsoratus civitati illi sacerdos daretur. Sed Gundovaldus destruere nitens ejus decreta, convocatis Episcopis jussit eum benedici: Bertramnus autem Episco-*

Episcopus, qui erat Metropolis, cavens futura, Palladium Santonicum injungit, qui eum benediceret, &c. Episcopus, cum consecratur, professionem obedientiae & reverentiae praestat Archiepiscopo, quae vocatur sponsio canonica; can. quanquam, 23. dist. cap. dilecti, de major. & obed. conc. Vernens. I. can. 2. capitul. Carol. Magni, addit. 4. cap. 87. Ivo Carnotens. epist. 61. *Timentes rei fieri spon- sionis, quam Metropolitanae sedi fecimus.* Metropolitano protelante post monitionem electum consecrare, consecratio devolvitur ad summum Pontificem, salvo Metropolis privilegio; can. nunc vero, 9. qu. 3. Reculante Richerio Senonensi Archiepiscopo, Ivonem Carnotensem Episcopum propriis manibus consecravit Urbanus II. salva Metropolitano canonica obedientia, de quo extant litterae ipsius Pontificis, quae praefixae sunt epistolis Ivonis: *Nostra itaque fulta licentia Carnotenses venerabilem presbyterum Ivonem canonico ordine in Episcopum elegerunt: cum autem a te consecrationis gratiam pro more ecclesiae petivissent, tua ei fraternitas manum imponere recusavit. Ad nos igitur ipsis venientibus, & consecra- tionis ejusdem gratiam deposcentibus, nos, qui viri religionem jamdudum noveramus, & ejus eligendi licentiam dederamus, petitioni iusta deesse nequivimus: consecratum ergo eum, salva ecclesiae tuae obedientia, remittentes, &c.* Hodie, ex quo per concordata promotio Episcoporum reservata est summo Pontifici, salva Principi designatione seu nominatione, Metropolitanus amisit omne jus, quod ei erat circa consecrationem Episcoporum, & ea solet a Pontifice demandari tribus Episcopis, etsi minime comprovincialibus.

Metropolitanus habet jus crucis praeferendae per totam provinciam; cap. 1. ut lit. pendent. vita & process. B. Thomae Cantuar. lib. 1. cap. 35. *Intraturus came- ram Regis, ibi enim Regis praestolabatur adventum, ad ostium ipsum a crucis ba- julo crucem accepit, & palam cunctis videntibus ipse eam bajulat, sequentibus eum Episcopis, & id aliter quam decuit interpretantibus;* de quo & Guill. Neu- brigenf. lib. 2. cap. 16. Etiam in locis exemptis Metropolitanus habet jus crucem praeferendi, & in pontificalibus celebrandi; clem. ult. de privil. Metropolitanus etiam habet jus pallii, quod est proprium insigne dignitatis & potestatis Metro- politanorum, quo confertur plenitudo pontificalis officii; cap. quoniam, & seqq. 100. dist. d. cap. significasti, de elect. cap. nisi, de auctor. & usu pallii.

C A P U T XIV.

Jura Primatum. Peregrina judicia. Primatus Senonensis. A Metropolitano appellatur ad Primatem, vel ad sedem apostolicam. Primatus non continet gradum jurisdictionis necessariae, contra Feuretium.

SICUT Episcopus praestit cuique dioecesi, Metropolitanus seu Archiepiscopus uni provinciae, ita & Primas pluribus provinciis, seu synthesis provinciarum; can. in illis, 80. dist. Leo IX. epist. 4. Primatis est Episcopos & Metropolitas confirma- re & consecrare; Leo epist. 84. conc. Carthag. I. can. 12. can. de persona, can. placet, 65. dist. can. Metropolitano, 63. dist. Inconsulto Primato cujusque provinciae, Episco- pus non potest a Metropolitano ordinari; d. can. de persona, d. can. placet, can. si Primates, 5. qu. 2. Immo Carthaginensis Episcopi & Primatis Africae est conse- crare Episcopos totius Africae; Synod. Carth. III. can. 45. *Fuit semper hac li- centia sedi Carthaginensi, unde vellet & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque ecclesiae ordinare Episcopum: Quod repetitum est conc. African. can. 22. Et hoc jure Augustinus Hipponensis Episcopus ordinatus a Megalio Ca- lamenfi Episcopo Numidia Primato, non sine consensu Primatis Carthaginensis, de quo Possid. in ejus vita. Unde amplius formidans idem venerabilis senex (is erat Aurelius Hipponensis Episcopus, qui Augustinum sibi adjuvatore,*

E e ij

& futurum successorem) & sciens se corpore & aetate infirmissimum, egit secretis litteris apud Primate Episcopum sedis Carthaginis, allegans imbecillitatem corporis sui, aetatisque gravitatem, & obsecrans, ut Hipponensi ecclesiae ordinaretur Episcopus, qui sua cathedra, non tam succederet, sed confacerdos accederet Augustinus: quae igitur beatus Aurelius optavit & rogavit satagens, rescripta impetravit. Et hoc jus Carthaginensi Primati restitutum recepta a Vandalis Africa; nov. Justin. 131. cap. 4. Idem juris fuit Toletani Episcopi & Primatis Hispaniae consecrare Episcopos a Rege electos, & ab ipso Primite probatos, salvo privilegio Metropolitanum, ita ut Episcopus post ordinationem intra tres menses proprium Metropolitanum adiret obsequii & reverentiae ergo; conc. Tolet. XII. can. 6. can. cum longe, 63. dist. Tarraconens. can. 5. can. si quis in Metropolitana, 65. dist. Primatis etiam est synodos e provinciis subditis convocare; Leo epist. 84. Hormisd. epist. 1. Gregor. lib. 4. epist. 52. sed & nonnunquam urgentibus negotiis, quosdam e diversis provinciis ad se evocare, de negotiis illis consultaturos; Gregor. eod. loc. Hae sunt praecipuae vices Primatum synodum convocare Episcoporum totius dioecesis; decreta sedis apostolicae subditis Episcopis & Metropolitanis intimare; gesta in synodo referre ad sedem apostolicam; & majora negotia, quae spectant ad sedem apostolicam disponenda satagere, ut specialiter expressum est litteris Joannis VIII. de Primatu Ansegisi Senonensis Archiepiscopi, quae in synodo Pontigonensi lectae sunt praesente Carolo Calvo, & aegre receptae ab Episcopis Galliarum, nec aliter quam salvo singulis Metropolitanis privilegio ecclesiarum; Aymoin. continuator lib. 5. cap. 33. *Resedit dominus Imperator in synodo, & legit Joannes Tuscanensis Episcopus epistolas a domno Apostolico missas, cum quibus & legit epistolam de primatu Ansegisi Senonensis Archiepiscopi, ut quoties utilitas ecclesiastica dictaverit, sive in evocanda synodo, sive in aliis negotiis exercendis per Gallias & Germanias, apostolica vice fruatur, & rursus, quae gesta fuerint, ejus relatione, si necesse fuerit, Apostolica sedi pandantur, & majora negotia ac difficiliora quaque suggestionem ipsius a sede apostolica disponenda, & enucleanda quorantur. Petentibus autem Episcopis, ut eis permitteretur ipsam legere epistolam quibus erat directae, non adqueivit Imperator, sed responsum quaesivit ab eis, quid de his jussis apostolicis responderent. Quorum responsio talis fuit, ut servato singulis Metropolitanis jure privilegii, secundum sacros canones, & juxta decreta sedis Romanae Pontificum ex eisdem sacris canonibus promulgata, domni Joannis Papa apostolicis jussionibus obedirent, &c.* Odorannus in chron. ex actis synodi Pontigonensis: *Sicut dominus Joannes sanxit, conjubente & condecernente domno, ac gloriosissimo Carolo Imperatore semper Augusto, Ansegisum venerabilem Senonensem Archipræsulem suam vicem tenere, & primatum Galliae & Germania contulit, in evocanda synodo, & diffinienda canonice, si quae insurrexerint necessaria, ut & qualibet graviora ad notitiam ipsius referat; & nos unanimi devotione laudamus. De jure Primas non potest quicquam disponere, ordinare, vel judicare in parochia alterius, nisi in casibus a jure expressis, puta si invitatus fuerit, idest rogatus a dioecetano; can. nullus Primas, 9. qu. 2. can. nullus Primas, ead. caus. qu. 3. quia judicia peregrina sacris legibus vetantur, hoc est, quae sunt non sui judicis, licet ecclesiastici; can. peregrina, can. leges, 3. qu. 6. Ivo Carnotens. epist. 35. *Peregrina judicia nullius esse momenti, decretorum pariter & canonum generali sanctione decernit auctoritas. Et eo alludens idem epist. 85. Cum autem in provincia vestra peregrinum sit judicium nostrum, peregrinum tamen non putamus esse consilium nostrum. Si lis sit inter Episcopum vel clericum & Metropolitanum, cognitio est Primatis; conc. Chalced. can. 9. can. si clericus, 11. qu. 1. can. placuit, 16. qu. 6. Nec non Primatis est Episcopis & Metropolitanis, extra dioecesim, vel Romam proficiscentibus, formatas, idest dimissorias litteras concedere; Zozim. epist. 5. 9. & 11. Eiusdem est de rebus in synodo provinciali judicatis**

dicatis recognoscere & judicare; Leo epist. 84. cap. 7. can. de conciliis, 18. dist. can. si inter, 6. qu. 4. Primas seu Patriarcha non potest cognoscere de causis subditorum Episcoporum vel Metropolitanorum, nisi de his quæ per appellationem ad se devolvuntur: quia Primas nihil juris habet præ cæteris Episcopis, nisi quantum sacri canones vel prisca illis consuetudo contulit; can. conquestus, 9. qu. 3. cap. duo simul, de officio ordinari. quo nixus Ivo Carnot. Episcopus Senonensis provincie, a Primæ Lugdunensi vocatus ad synodum apud Ansam celebrandam, scripsit Primatem nihil juris habere extræ provinciam, nisi in causa appellationis; epist. 236. *Nusquam enim reverenda patrum sanxit auctoritas, nusquam hoc servare consuevit antiquitas, ut prima sedis Episcopus, Episcopos extra provinciam positos invitaret ad concilium, nisi hoc aut apostolica sedes imperaret, aut una de provincialibus ecclesiis, pro causis, quas intra provinciam terminare non poterat, prima sedis audientiam appelleret.* A Metropolitano appellatum ad Primatum Lugdunensem narrat & Guillelm. Brito Philippid. lib. 2.

*Et Lugdunensis quo Gallia tota solebat,
Ut fama est, Primæ regi, causasque referre
Difficiles, ut ibi lis ultima litibus esset,
Nec mittebatur lis ulla, nisi quam
Lugdunense forum per se finire nequisset.*

A Metropolitano appellatur ad Primatem, vel ad sedem apostolicam; can. si quis putaverit, 1. & 2. 2. qu. 6. Feuret. tamen lib. 9. cap. 3. num. 12. censet a Metropolitano non posse appellari ad sedem apostolicam, omisso Primæ, adducto in hanc rem, ex Rebuff. in concord. tit. de frivol. appellat. arresto senatus Parisiensis anni 1525. in causa abbatis omnium sanctorum Andegavensis, contra quem judicatum, temere ab eo appellatum a Metropolitano Turonensi ad sedem apostolicam, omisso Primæ Lugdunensi, damnata consuetudine contraria. Ego non nego inter volentes licere appellare a Metropolitano ad Primatem: sed nihil vetat a Metropolitano appellari ad sedem apostolicam, omisso Primæ; quod Primas non constituat necessarium gradum jurisdictionis, sed voluntarium dumtaxat inter eos, qui ultro se submittunt jurisdictioni Primatis. In Gallia enim non plures, quam tres gradus jurisdictionis admittantur, quorum in censu Episcopus statuit primum gradum, Metropolitanus secundum, sedes apostolica tertium & ultimum, ita ut nullus locus sit Primati, nisi detur quartus gradus jurisdictionis. Et hoc ita verum est in hoc regno non recipi plures, quam tres gradus jurisdictionis, ut edicto Caroli IX. anni 1563. sancitum sit, ne domini iustitiarum plus habeant, quam unicum gradum jurisdictionis, quo jurisdictio universa tribus gradibus contineatur. His regulis ita judicatum audio in senatu Tolosano inter syndicum Castrensis Cartusie jam Tolosam translata, & parochum de Percherio diocesis Narbonensis anno 1597. 27. junii, a Metropolitano ad sedem apostolicam appellatum, omisso Primæ citra abusum. Et certe Rebuff. agnoscit consuetudinem contrariam, quæ satis ferenda erat, utpote consona juri Gallicano, quo tres gradus tantum jurisdictionis feruntur, quos inter nullus locus est Primati, ne tollatur appellatio ad sedem apostolicam.

CAPUT XV.

Capitulum habet jurisdictionem correctivam ex consuetudine generali. Correctio in capitulo. Capitulum senatus ecclesie. Quenam possint fieri ab Episcopo sine consensu capituli.

HACTENUS emensa jurisdictione Episcoporum & aliorum superiorum, non intempestivum erit attingere jurisdictionem capituli, & aliorum inferiorum prælatorum, quæ est pars & velut ramulus jurisdictionis episcopalis: de capitulari primum dicamus. De jure Episcopus habet jurisdictionem ordinariam in tota diocesi; can. omnes basilicæ, 16. qu. 6. cap. cum Episcopus de offic. ordinar. in 6. & consequenter eam exercet in canonicos cathedralis ecclesiæ, æque ac in alios clericos diocesis. Veruntamen ex consuetudine generali capitulum habet jurisdictionem correctivam in canonicos, & alios clericos; cap. irrefragabili, §. excessus, de offic. ordinar. quia consuetudo tribuit jurisdictionem; cap. cum contingat, de foro competent. cap. cum ex officii, de præscript. cap. dilecti, de arbitr. cap. significavit, de appellat. cap. Romana, eod. tit. in 6. Ex consuetudine generali capitulum habet jurisdictionem correctivam disciplinæ tuendæ causa, quia nullum corpus vel collegium potest esse sine aliqua jurisdictione, societatis & disciplinæ fovendæ gratia; L. ult. C. de jurisdic. Hoc jure decanum & capitulum Rhemenis ecclesiæ jurisdictionem correctivam exercuisse in duos canonicos rixosos, tradit Egid. Aureæ-vallis, de gestis Leodiensium Episcoporum cap. 72. Cum autem post triduum esset festum omnium sanctorum, & ad decanum venisset verbum istud, is commotus ambos citavit in crastinum ad capitulum, & vigilia omnium sanctorum re jurgii inter eos comprobata, sicut est severa Rhemenis ecclesiæ disciplina, consilio seniorum jussit, ut subdiaconus exuta camisia, pro reatu verberum exciperet corporalem disciplinam. Diaconus autem, quia gradui altiori censebant amplius deferendum, super camiseam eandem exciperet disciplinam. Præter Egidium, ecclesiam Rhemensem de disciplina commendavit & Stephanus Tornacensis epist. 160. Usurpabant sibi hætenus, nec immerito, Parisiensis civitas doctrinam, Rhemenis ecclesiæ disciplinam. Lincolnienfi capitulo in Anglia, jurisdictionis correctivæ usum confirmavit & Innocent. IV. epist. ad Lincolniensem Episcopum, quæ extat apud Matth. Paris ad ann. 1245. Excessus tamen canonicorum cathedralis ecclesiæ, qui consueverunt corrigi per capitulum, per ipsum juxta ecclesiæ consuetudinem hætenus pacifice observatam; ad commotionem & jussionem tuam, successorumque tuorum, infra competentem terminum eis præfigendum a te vel eisdem successoribus, corrigantur: alioquin ex tunc tu vel successores tui, Deum omnipotentem præ oculis habentes, ipsos, ut animarum cura requirit, per censuram ecclesiasticam corrigatis. Jurisdictio correctiva exercetur de plano & secreto in capitulo, ut consulatur pudori fratrum; Ekkeard. junior de casib. monaster. S. Galli cap. 3. Qui cum labem maximam claustrî impunitatem nominasset, ad capitulum tamen non nisi vocatus venit, cum sibi officium capitulandi & puniendi gravissimum, ut ait, sit traditum. Et idem cap. 16. Abbate accito signum pulsatur ad capitulum: ibi jussu abbatis, juvenis ille adhuc furens, ad columnam pyralis ligatus acerrime virginis caditur. Petrus Cellensi. lib. 7. epist. 10. Hætenus monachi solent judicari in capitulo, non in concilio; inter monachos, non inter presbyteros; ab abbate, non ab archidiacono; corporali, non pecuniaria pœna. Cæsar. lib. 3. de miracul. cap. 49. Dominus Gisilbertus abbas in Hemmenrode tanta fuit misericordiæ, ut si aliquando quis monachorum, sive conversorum, coram eo proclamatus fuisset in capitulo, & ille

iste neglecta virtute patientia extra se fieret, infirmitati illius compassus diceret, &c. Et idem lib. 4. cap. 61. *Sequenti die capitulum intravit, cellarium proclamavit & deposuit.* Capitulum correctionis causa, potest multare canonicos vel alios clericos privatione vocis in capitulo, vel distributionum quotidianarum ad tempus; clem. ut ii qui, de etat. & qualit. vel ordin. præficiend. ingressu chori vel ecclesiæ, vel virgis castigare; quia huiusmodi pœnæ correctionis modum non excedunt, nec ulla iurisdicção constat sine modica correctione; L. magistratibus, ff. de iurisd. Capitulum certe disciplinæ causa non potest excommunicare: quia excommunicatio est maior pœna, quæ excedit modum correctionis, cum ecclesia post excommunicationem non habeat ultra quod faciat; cap. cum non ab homine, de iudic. A correctione capituli non appellatur; cap. 3. cap. reprehensibilis, de appellat. & si appelletur, appellatio non suspendit executionem iudicati; cap. irrefragabili, de offic. ordinar. Quod si post monitionem Episcopi, capitulum moram fecerit in correctione subditorum, correctio devolvitur ad Episcopum; d. cap. irrefragabili, quia iurisdicção, quæ abiit ab Episcopo ad capitulum ex consuetudine, vel privilegio, facile ad eundem revertitur. Iurisdicção est capituli in his, quæ pertinent ad disciplinam, idest in levioribus delictis: in criminibus perpetua est iurisdicção Episcopi, & licet ipsa iurisdicção correctiva sit capituli, nihil vetat Episcopum visitando ea uti, quia iurisdicção correctiva ex consuetudine vel privilegio acquiritur capitulo, non privative sed cumulative, seu concurrenter cum Episcopo; Panormit. in cap. pastoralis, de offic. ordinar. Oldrad. consil. 172.

Capitulum etiam gaudet participio iurisdictionis episcopalis in aliis multis, quia est senatus ecclesiæ; Hieronym. ad Rusticum, in can. ecclesia, 16. qu. 1. *Ecclesia habet senatum, cœtum presbyterorum.* Idem in Esaiam cap. 3. *Et nos habemus in ecclesia senatum nostrum, cœtum presbyterorum.* Ignat. epist. ad Trallianos: *οὐς ἡμᾶ ἱερόν, συμβολοί, καὶ συνεδρεύουσι τῷ Ἐπισκοπῷ.* Sacer cœtus, concilium & assessores Episcopi. Auctor constitut. apostolicar. lib. 2. cap. 28. *συμβολοί τῷ Ἐπισκοπῷ, καὶ τῆς ἐκκλησίας Στέφανος, εἰσὶ γὰρ συνεδριόν, καὶ βίβη τῆς ἐκκλησίας.* Consilarii Episcopi, & corona ecclesiæ, consilium & senatus ecclesiæ. Et capitulum unum facit corpus cum Episcopo; cap. requisisti, de testament. & caput habet Episcopum; cap. novit, de his quæ fiunt a prælat. sine consens. capitul. cap. dilecta, de excess. prælator. Puta Episcopus non potest audire causas clericorum, sine consensu & consilio cleri; can. Episcopus nullius, 15. qu. 7. Cyprian. epist. 6. *Ad id vero, quod scripserunt mihi compresbyteri nostri Donatus & Fortunatus, Novatus & Gordius, solus rescribere nihil potui, quando a primordio Episcopatus mei statuerim nihil sine consilio vestro & sine consensu plebis meæ privata sententia gerere.* Et idem epist. 28. *Desiderastis quoque, ut de Philumeno & Fortunato hypodiaconis, & Favorino acolytho, qui medio tempore recesserunt & nunc venerunt, quid mihi videatur rescribam. Cui rei non potui me solum iudicem dare, cum multi adhuc de clero absentes sint.* In Andronicum Berenicensem, quod valvis ecclesiæ suæ edicta affixisset, excommunicationem misit Synesius Ptolemaidis Episcopus non sine consilio cœtus presbyterorum: testem habemus ipsum Synes. epist. 58. Episcopus non potest donare vel alienare res mensæ episcopalis sine consensu capituli; cap. 1. cap. novit, cap. quanto, cap. ea noscitur, de his quæ fiunt a Prælat. sine consens. capitul. cap. 1. & seqq. de reb. eccles. alienand. can. sine exceptione, 12. qu. 2. Item Episcopus non potest unire ecclesiam alteri ecclesiæ, vel monasterio, dignitati, vel præbendæ sine consensu capituli; cap. tua nuper, de his quæ fiunt a prælat. sine consensu capituli, clem. si una, de reb. eccles. non alienand. can. bonæ rei, ubi gloss. 12. qu. 2. quia unio est alienatio, in qua requiritur consensus capituli: immo & in unione facienda ipsi capitulo, non sufficit consensus capituli, quia non potest auctoritatem præstare in re sua, verum desideratur auctoritas Pontificis; d. clem. si una. Suppressio præbendarum vel beneficiorum, propter tenuitatem redditus vel aliam causam non

permittitur Episcopo absque consensu capituli; cap. cum accessissent, de constitut. concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 5. Episcopus etiam non potest transigere de juribus ecclesie sine adsensu capituli; cap. statuimus, cap. contingit, de transact. cap. ult. de majorit. & obedient. Capitulum non potest condere statuta, quæ pertinent ad statum ecclesie, sine consensu Episcopi; cap. cum omnes, & ibi gloss. de constit. cap. cum consuetudinis, de consuetud. Nec in statutis editis contra jus commune sufficit consensus Episcopi, immo & requiritur auctoritas Pontificis; cap. 2. verb. statutum de V.S. in 6. Oldrad. consil. 259. Frideric. Senens. consil. 17. Alexand. consil. 105. num. 2. lib. 2. Etiam capitulum habet ordinariam jurisdictionem ex consuetudine speciali, puta potest mittere interdictum ex iusta causa; cap. irrefragabili, §. ceterum, de offic. ordinar. cap. cum inter, de consuetud. Et, ut per omnia liqueat, quæ sit communio dignitatis & potestatis inter Episcopum & capitulum, capitula etiam cathedralium ecclesiarum vocantur ad concilium provinciale; cap. ult. de his quæ fiunt a Prælat. sine consensu capituli. cap. ult. de major. & obedient. & hoc juris antiquissimi fuisse docet conc. Tarraconens. I. habitum sub Hormisda Papa, can. 13. *Epistola tales per fratres a Metropolitano sunt dirigendæ, ut non solum e cathedralis ecclesie presbyteris, verum etiam ad concilium trahant, & aliquos de filiis ecclesie secularibus secum adducere debeant.* Nec immerito, quia ecclesia cathedralis est sponsa Episcopi, fundamentum, & columen sacerdotii; & hoc est quod Gregor. Nyssenus ait in vita Gregorii Neocæsariensis Episcopi, eum quamprimum in eminentiori loco civitatis ecclesiam instituisse: *ὅς τις θεμέλιον, καὶ κρητὶς τῆς ἰδίας ἐκκλησίας.* Veluti fundamentum & crepidinem sui sacerdotii.

CAPUT XVI

Capitulum sede vacante succedit in his, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, non succedit in delegata.

VACANTE sede episcopali, morte vel captivitate Episcopi, capitulum vice Episcopi fungitur, & succedit in omnibus, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, exceptis casibus a jure prohibitis; cap. his quæ, cap. cum olim, de majorit. & obedient. cap. unic. eod. tit. in 6. cap. Albericus, de testib. cap. ad abolendam, de hæretic. cap. pen. & ult. de suppl. neglig. Prælat. in 6. extravag. execrabilis vers. ceterum, de præbend. & quia jurisdictio non potest exerceri per universitatem, & requirit ministerium certæ personæ, capitulum, sede vacante, tenetur creare idoneum vicarium, qui vices Episcopi gerat, intra octo dies a die notitiæ vacationis; alioquin, cessante capitulo, optio vicarii devolvitur ad Metropolitanum; concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 16. Vacante ecclesia Faventina, clero suavit Petrus Damianus, ut electionem differrent in adventum Imperatoris, & interim eligerent idoneum presbyterum, qui vicariam administrationem Episcopatus gereret: testem ipsum habemus lib. 5. epist. 10. ad Faventinos: *Unde & Dominus noster Papa rogandus est, ut Episcopum vobis modo non ingerat, sed ecclesiam vestram interim vacare, & vos sub sua benedictionis umbraculo manere decernat.* Quia vero per Dei misericordiam industrios inter vos clericos, ac prudentes & litteratos habetis, si placet, unus ex eis eligatur, qui ad exequendum hoc negotium utilior invenitur: cui nimirum cura ac sollicitudo totius Episcopatus possit imponi, ac per eum omnia necessitatis ecclesiasticæ negotia debeant ministrari. Vacante Episcopatu Argentinensi, morte Bertoldi Episcopi, Joannem de Lamperthem a capitulo designatum officialem, vicarium generalem in spiritualibus & temporalibus, refert Albert. Argentin. in vita Bertoldi Episcopi.

Capi-

Capitulum, sede vacante, succedit in his, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, non in jurisdictione delegata; cap. pastoralis, §. præterea, de offic. ordinari. puta non potest vicarius capituli concedere litteras, quas vocant in forma dignum: sed si provisio dirigatur ordinariæ in forma dignum, & interim sedes episcopalis vacaverit, commissionem provisionis reformari oportet, & dirigi Episcopo viciniore, ætento quod sedes episcopalis vacat; Pavin. de potest. capitul. sed. vac. part. 1. qu. 7. & 10. Eadem ratione capitulum seu vicarius capituli non potest visitare monasteria exempta, etiam monialium, quæ non visitantur ab Episcopo, nisi tanquam delegato sedis apostolicæ; clem. attendentes, §. hoc igitur, de stat. monachor. conc. Tridentin. sess. 25. de regular. cap. 9. Capitulum, sede vacante, non succedit in collatione beneficiorum; cap. eam te, de rescript. cap. illa, ne sed. vacant. cap. 2. eod. tit. in 6. cap. 1. de institut. eod. lib. quia collatio beneficiorum est in fructu, & reservatur futuro successor, nisi Papa præveniat; gloss. in cap. cum olim, de majorit. & obedient. Hoc verum est in collatione libera, aliud est in collatione necessaria, unde capitulum potest confirmare electiones; d. cap. cum olim: instituere præsentatos; cap. 1. de institut. in 6. conferre beneficia affecta graduatis vel nominatis, vel vacantia ex causa permutationis, quia in his collatio est necessaria; Panormitan. in d. cap. illa, Rebuff. de nominat. qu. 8. num. 49. Capitulum, sede vacante, non potest per se defungi ea, quæ sunt ordinis, sed per viciniore Episcopos; can. Pontifices, 7. qu. 1. cap. cum nullus, §. Episcopo, de tempor. ordin. in 6. gloss. in cap. his quæ, de major. & obed. Quo pacto Verisensem Archiepiscopum, Thessalonicensi ecclesia vacante, rogatum ut viatorem, nonnullos clericos in ea ordinasse memoratur apud Innocent. III. registr. 13. epist. 13. Minime vero licet capitulo, sede vacante, intra annum a die vacationis ordinandi licentiam aut litteras dimissorias ad ordines concedere non ætatis beneficio ecclesiastico recepto aut recipiendo; conc. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 10. Capitulum, sede vacante, non potest destituere officialem, non una ratione: prior est, quia vacante sede episcopali nihil innovandum, nisi in his, quæ sunt necessitatis, quæve moram non patiuntur; cap. 1. 2. & 3. ne sed. vacant. Panormitan. in cap. his quæ, de major. & obed. altera est, quia officialis non est proprie officarius Episcopi, sed totius diocesis, qui destitui non potest in injuriam diocesis: accedit & tertia ratio, quod institutio & destitutio officialium est in fructu, & reservanda est Episcopo successor; can. Episcopus, 67. dist. cap. 1. de capell. monachor. cap. cum ex injuncto, de hæretic. Immo capitulum, sede vacante, plus juris non habet quam Episcopus, cui minime fas est officialem destituere, ne clero invito suus iudex tollatur, neve officialis, dum timet casum, serviliter inserviat voluntati Episcopi, & in clericos saviat, vel remissior sit pro natu Antistitis. Sane si nullus officialis existat, vel tempore vacationis decesserit, capitulum, sede vacante, debet instituere officialem; cap. ult. de suppl. neglig. Prælat. in 6. conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 10. An capitulum, sede vacante, possit visitare, & synodum celebrare, dubitatum est; quia capitulum, sede vacante, succedit in jurisdictione ordinaria in casibus expressis a jure; hi vero casus non reperiuntur expressi: item visitatio & synodus sunt apices dignitatis episcopalis, quæ coherent personæ; ex quo vicarius Episcopi non potest visitare, vel synodum celebrare sine speciali mandato: tamen probabilius est capitulum, sede vacante, posse utrumque, visitare, & synodum celebrare, ne crescente peccandi licentia, crimina maneant impunita; gloss. in clem. 9. de hæretic. Panormit. in cap. cum olim, de majorit. & obedient. Pavin. de offic. & potest. capitul. sed. vacante, part. 1. qu. 7. Rebuff. in prax. part. 1. de devolut. num. 65.

CAPUT XVII.

Archidiaconus vicarius Episcopi. Vices jurisdictionis archidiaconi. An archidiaconus sit amicus secundi ordinis: Notatur Feuratus.

ARCHIDIACONUS est vicarius Episcopi, & nomine Episcopi vicariam jurisdictionem exercet, non plenam quidem, idest omnimodam, sed in levioribus delictis; majores vero excessus per eum denunciantur Episcopo; can. perfectis, 29. dist. idemque habet modicam coercionem; Ebo Rhemenf. in opusculo de ministris Rhemenf. eccles. a Jacob. Sirmondo edito in calce Flodoardi. Officium archidiaconi est pro neglecta lectione, aut officio gradus sui a diacono usque ad infimum excommunicare, etiam & juvenulos, talibus pro excessibus, verbis arere. Nec modo in clericos jurisdictionem, seu coercionem habuit archidiaconus, verum etiam in laicos, si forte in rebus sacris delinquerent. Hac de causa Cæcilianus tum archidiaconus, postea Carthaginensis Episcopus, Lucillam factiosam sceminam insensam habuisse memoratur, quod cum esset archidiaconus, ipsius correctionem non ferret, de eo quod ante sacram communionem, incerti idest nondum vindicati martyris lipsana osculo libaret; Optat. Milevit. lib. 1. *Hec apud Carthaginem post ordinationem Cæciliani factum esse nemo est qui nesciat, per Lucillam scilicet nescio quam sceminam factiosam, qua ante concussam persecutionis turbinibus pacem, dum adhuc in tranquillo esset ecclesia, cum correptionem archidiaconi Cæciliani ferre non posset, qua ante spiritalem cibum & potum, os nescio cujus martyris, si tamen martyris libare dicebatur, & si martyris, sed necdum vindicati, correpta cum confusione irata discessit. Quo se refert Augustin. lib. 1. contra epist. Parmeniani: Legant qui volunt qua narrat Optatus de Lucilla, quam pro ecclesie disciplina sanctus Cæcilianus adhuc diaconus haferat. In orientali ecclesia majorem & laxiorem jurisdictionem habuit archidiaconus in diaconos, ita ut eos excommunicandi jus illis esset. In concilio Chalcedonensi, cum Iba Edeffeno Episcopo inter alia objiceretur, quod Maram diaconum excommunicasset, factum rejecit in archidiaconum, ut habetur in gestis conc. Chalced. act. 10. Μαράς δὲ κατὰ τὸ ἀνδρὶς ἀνομήτως ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ἀρχιδιάκονῳ ἔδωκε γὰρ ἡμεῖς ἀνομήντως, ἵνα δὲ ὡς πρὸς ὑπερὸν διὰ τὴν ἀνομήντως αὐτὸν ἐκώλυον. Maram autem secundum veritatem excommunicatus est a proprio archidiacono; non enim a me excommunicatus est. Quoniam injuriam fecit presbytero, ob hoc eum a communione suspendit. Si lis verteretur inter clericum & laicum apud civilem judicem, non audiebatur clericus a iudice, nisi vocato archidiacono; conc. Aurelianens. IV. can. 20. Quacunque causatio quoties inter clericum & secularem vertetur, absque presbytero, aut archidiacono, vel si quis esse prepositus ecclesie dignoscitur, iudex publicus audire negotium non presumat. Nec in judiciis ecclesiasticis quicquam fere Episcopus sine archidiacono; Gregor. Turonens. lib. 9. cap. 6. Hæc cernens Episcopus (is erat Ragnemodus Episcopus Parisiensis) misit archidiaconum suum dicens: Si reliquias sanctorum exhibes, pone eas paululum in basilica, & nobiscum celebra dies sanctos. At ille parvipendens quæ ab archidiacono dicebantur, cepit Episcopum convitiis ac maledictis prosequi. Sacerdos vero intelligens eum esse seductorem, iussit eum recludi in cellulam. Et mox: Captusque ab archidiacono, & catenis vinctus, iussus est custodiri. In synodo Sueffionensi II. ab archidiacono in iudicium deducti duo monachi presbyteri, quod Pipinum olim Aquitanie Regem e monasterio sancti Medardi Sueffionensis, quo in custodie causa detentus erat, abducere conati essent, & belli causam instaurare; synod. Sueffionens. II. can. 5. Ejectos jussu re-*

verabilis Rothadi Sueffionum Episcopi ad synodi audientiam archidiaconus deduxit: & parum confessi, parum convicti conspirationis malum perpetrasse, canonum severitate depositi sunt, presbyteri quippe erant, & separatim in monasteria sui ordinis longe distantia relegati, & ut deinceps nemo tale quid committere auderet, nisi qui similia perpeti non timeret. Nec modo in clericos dioecelanos jurisdictionem habebat archidiaconus, sed etiam in clericos positos privatis in oratoriis, quæ erant in prædiis potentiorum, quod cum domini agre ferrent, rem emendari placuit; conc. Cabillonens. can. 14. De oratoriis, quæ per villas fiunt, nonnulli ex fratribus & Coepiscopis nostris, residentibus nobis in sancta synodo, querimoniam detulerunt, quod oratoria per villas potentum jam longo constructa tempore, & facultates ibidem collatas, ipsi, quorum villa sunt, Episcopis contradicant; & jam nec ipsos clericos, qui ad ipsa oratoria deferunt, ab archidiacono coerceri permittant: quod convenit emendari.

Jure communi archidiaconus non habet ordinariam, idest propriam jurisdictionem, sed vicariam, ut vicarius natus seu legitimus Episcopi; d. can. perlectis, cap. 1. cap. ad hæc, de offic. archidiacon. quam ob causam ab archidiacono non appellatur Episcopus; sed Metropolitanus; cap. referente, de præbend. ne idem a seipso appellari videatur. Archidiaconus vero habet ordinariam jurisdictionem ex consuetudine, vel privilegio. De consuetudine suspendit, excommunicat, absolvit clericos, ecclesias interdicat; cap. dudum, 2. de elect. cap. dilecto, de offic. archidiacon. cap. significantibus, de nov. oper. nunciat. cap. ad hæc, de excessib. prælat. cap. licet, de poen. & de consuetudine accipiendi sunt plerique loci, qui archidiacono tribunt jurisdictionem; cap. 1. de eo, qui furtiv. ordin. suscepit, cap. litteras, de restit. spoliat. maxime in archidiaconis Angliæ: & hoc jure gloriatur Polydor. Virgil. 4. rer. Anglicar. quod ante quatuor & decem annos archidiaconus Wellensis factus esset, haberetque in ipsa Wellensi diocesi jurisdictionem, quæ nos interdum, inquit, meliores reddit. De consuetudine archidiaconus Parisiensis habet ordinariam jurisdictionem, & ab eo appellatur ad Episcopum; d. cap. significantibus, Jo: Gallus, qu. 115. Chopin. de sacra polit. lib. 1. cap. ult. num. 21. & archidiaconus, quatenus habet ordinariam jurisdictionem, solet habere officialem instar Episcopi; d. cap. significantibus, cap. Romana, §. 1. de appellat. in 6. cap. Romana, de sentent. excommunicat. eod. Matth. Paris. ad ann. 1225. ex decretis Archiepiscopi Cantuariensis, de concubinis clericorum: Item si pepererint, non purifcentur nisi prius sufficientem præstiterint cautionem archidiacono, vel ejus officiali, de satisfactione in proximo capitulo post purificationem earum faciendam: item sacerdotes, in quorum parochiis concubina talium commorantur, si non hoc ostenderint archidiacono vel ejus officiali, suspendantur. Et synodus Londinensis habita anno 1237. apud eundem Matth. Paris. Ne ecclesiarum Prælati, & maxime archidiaconi & decani, vel officiales eorum, vel etiam quicumque alii ad universitatem causarum, vel aliqua negotia ratione jurisdictionis ecclesiastica vel officii spiritualis ecclesia forum contingentia delegati, quin de discordiis vel querelis fiat pax vel concordia inter partes, præsumant aliquatenus impedire. Et hoc casu ab archidiacono non appellatur ad Metropolitanum, omisso Episcopo; d. cap. Romana, de appellat. Ubi archidiaconus jurisdictionem exercet vice Episcopi, diocesim visitat non sine mandato Episcopi; d. can. perlectis, & conc. Cabillonens. can. 15. can. dictum est, 94. dist. De consuetudine vero archidiaconus habet suam diocesim, suumque clerum; cap. mandamus, de offic. archidiacon. cap. pen. de major, & obed. cap. ad hæc, de excess. prælat. Hincmar. dialog. de stat. eccles. Archidiaconatus olim certis terminis distributos non dubitaverim. Eique visitatio competit intra fines sui archidiaconatus, & procurationis exactio visitationis causa; d. cap. dudum, d. cap. mandamus, cap. auditis, de præscript. cap. cum Apostolus, cap. procuraciones, de censib. hoc Episcopo impar, quod non amplius, quam semel in anno visitat ecclesias suæ diocesis; d. cap. mandamus.

Eodem jure archidiaconus convocat synodum intra metas diocesis suæ; Baldricus Noviomens. Episcopus apud Miræum in codic. donation. piar. cap. 71. Porro si archidiaconus, sive decanus in ecclesia supranominata villa synodum tenuerint. Et Lotharius III. Imp. in privilegio ecclesiæ S. Servatii Trajectensis eodem in cod. cap. 87. Et consuetudo est longo usu in habitum conversa, ut presbyter parochia S. Servatii, & presbyter parochia S. Maria, presidente archidiacono, communiter habeant synodum in ecclesia sanctæ Mariæ. Archidiaconi erat in synodo presbyteros instituere, in his quæ pertinent ad sacramentorum administrationem; synod. Londinensis jam laudata apud Matth. Paris. Archidiaconi quoque in decanatu suorum conventibus, sacerdotes maxime in his student erudire, docentes eos qualiter circa baptismum, poenitentiam, eucharistiam, & matrimonium debeant se habere. Ejusdem est convocare synodum diocesanam; capitular. lib. 5. cap. 9. Presbyteris & clericis sic ordinavimus, ut archidiaconus Episcopi eos ad synodum convocet. Eo nomine archidiacono debetur synodus, idest synodaticum, ut circata seu procuratio pro visitatione, saltem pro parte; Innocent. III. lib. 2. epist. 73. Archidiaconibus tertiam partem de circatis & synodis. Et Jo. Sarisber. epist. 4. Præterea dicebat se litem injicere super alia ecclesia ab eodem Richardo, qui tam Episcopo, quam archidiacono synodalia & quosdam redditus episcopales moliebatur auferre. De consuetudine etiam archidiaconus suam facit jurisdictionem & emolumentum sigilli episcopalis, sede vacante; Oldrad. conf. 194. & Chopin. loco supr. laudato, & monastic. lib. 2. tit. 3. num. 19. Hodie jurisdictio archidiaconi, per desuetudinem fere exolevit, translata ad vicarium Episcopi, & archidiaconus nudam dignitatem habet sine jurisdictione. Nimis incaute Feuret. lib. 4. cap. 3. num. 20. deceptus a Savarone, archidiaconos numerat inter antistites seu sacerdotes secundi ordinis; de archidiacono accipiens illum locum Sidonii lib. 4. epist. 11. de Claudiano fratre Mammerti Viennensis Episcopi.

*Antistes fuit ordine in secundo,
Fratrem fasce levans episcopali.*

Locus enim non potest intelligi de alio, quam de archipresbytero, quia non alii quam presbyteri sunt secundi ordinis post Episcopum: diaconi vero sunt in tertio gradu seu ordine; Optatus lib. 1. Quid commemorem laicos, qui tunc in ecclesia nulla fuerant dignitate suffulti; quid ministros plurimos, quid diaconos in tertio, quid presbyteros in secundo sacerdotio constitutos? Et ita Joannem per gradus, primum lectorem, inde diaconum postea archidiaconum, inde jam secundi ordinis sacerdotem, idest archipresbyterum, in Episcopum Cabillonensem electum fuisse tradit idem Sidon. epist. 25. ejusd. lib.

CAPUT

CAPUT XVIII.

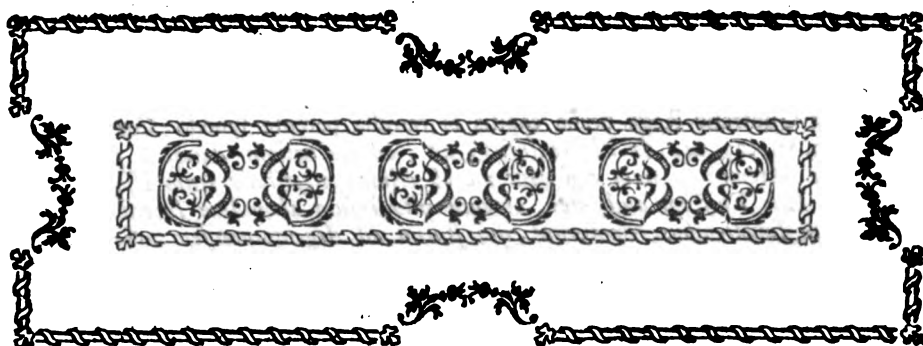
Jurisdictio archipresbyteri, qui & decanus. Jurisdictio prapostri.

ARCHIPRESBYTER licet archidiacono major ordine, unde in his quæ sunt ordinis prius nominatur; can. Salvator, 1. qu. 3. dignitate & officio minor est, & subest jurisdictioni archidiaconi; can. perlectis, 25. dist. cap. 1. cap. ad hæc, de offic. archidiacon. Immo de consuetudine electio archipresbyteri pertinet ad archidiaconum, una cum clero & plebe sua; can. si in plebibus, 63. dist. Arnulph. Lexov. epist. 27. ad Alexandr. III. pro P. Pictaviensi archidiacono. Idcirco si causa ipsius qualitas inquiratur, id juris se in quodam archipresbyteratu suo contendit habere, quod tam ipsi, quam omnibus aliis archidiaconis, in omnibus archipresbyteratibus suis, vetus ecclesia illius consuetudo confirmat. Porro supervacua videtur quaestione vexari, cum sola sit de sola archipresbyteri electione contentio cum archidiacono facta ad episcopale de consuetudine referatur arbitrium, eamque potest auctoritate sua, nisi fuerit idonea, reprobare. Ceterum si eo invito in archidiaconatu ejus archipresbyter fuerit institutus, plurimum utilitatibus ejus & honori constabit esse subtrahum, cum ei in archidiaconatu suo alius quodammodo archidiaconus agnoscat. Archipresbyter est decanus, & senior presbyterorum, unde decanus dicitur; synod. Agath. can. 9. can. in capite, 50. dist. Ibi adesse debent decani, idest archipresbyteri parochiarum, & presbyteri penitentium, cui congruit can. nullus Episcopus & seq. 60. dist. can. nullus omnino, 16. qu. 7. cap. cum Apostolus, de censib. cap. 1. & 2. ne Prælat. vices suas. Inde & decania est diocesis propria archipresbyteri; capitular. Caroli Calvi tit. 5. cap. 3. ex concil. Tolosano: *Statuant Episcopi loca convenientia per decanias, sicut constituti sunt archipresbyteri.* Archipresbyteri alii sunt urbani seu civitatenfes, alii agrestes, quos rurales decanos vocant; d. can. nullus, d. cap. 1. & 2. ne Prælat. vic. suas. Archipresbyter seu decanus urbis est, qui constitutus est in ecclesia cathedrali, in plerisque ecclesiis, is est caput capituli; cap. cum inter universas, de elect. unde appellatione capituli continetur; cap. post electionem, de concess. præbend. Rescripta pontificia diriguntur decano & capitulo; cap. cum inter, de consuetud. cap. 1. de postulat. Prælat. is habet primam vocem in capitulo; cap. auditis, de elect. ejusdem est convocare capitulum; Marcus, part. 1. decis. 1365.

Decanus præest presbyteris, & ad hoc habet curam animarum, & in eo requiritur ætas 25. annorum, & ut intra annum promoveatur ad presbyteratum; can. 1. & seq. 61. dist. cap. cum in cunctis, de elect. cap. 1. de ætat. & ordin. præficiend. Decanatus est dignitas electiva; d. can. si in plebibus, 63. dist. cap. deliberatione, de offic. legat. in 6. Decanus seu archipresbyter exercet jurisdictionem vice Episcopi; d. can. nullus, 16. qu. 7. cap. significavit, de convers. conjugator. etiam de matrimonialibus causis, quæ sunt majores, cognoscit; cap. ex litteris, de consanguinit. & affinitat. cap. fraternitatis, de frigid. & malefic. necnon de incantatoribus & maleficiis; ex constitut. Caroli M. de pace, cap. 25. quia immo eo res prolapsa est, ut decani seu archipresbyteri, vices Episcopi & archidiaconi, idest exercitium jurisdictionis, ejusque compendium sub annuo censu conducerent, quod vetitum est d. cap. 1. & 2. ne Prælat. vices suas. Alias & decanus de consuetudine habet propriam jurisdictionem; cap. dilectis, de appellat. Hildebert. Cenomanens. epist. 68. *Sequenti autem tempore contigit, ut quosdam canonicorum, qui sub virga erant, propter eorum turpia verba, & reprimendorum enormitates operum, decanus ex officio decanie, ecclesiastica corrigeret disciplina;* Joann. Sarisber. Policritic. lib. 1. cap. 16. *Porro nec iudices ecclesiastici sequuntur*

Samxelem, sed sicut populus sic & sacerdos, quod ut ab humilioribus liqueat, qui decani sunt vel archidiaconi, nisi illi ut Simon noster venerabilis doctor in lege Domini dicere consueverat, in quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus. Item archipresbyter seu decanus habet jus visitandi ecclesias tractus sui, & procuracionem eo nomine exigendi; cap. cum Apostolus, de censib. Archipresbyter enim habet suum clerum, & suam diocesim, & praest vicariis presbyteris, qui per minores titulos dispositi sunt; cap. ult. de offic. presbyter. quod perperam laudatur ex synodo Ravennae habita, & malim reddi synodo Ticinensi celebratae sub Carolo Calvo can. 13. ubi idem cap. iisdem verbis existat integrum. In multis ecclesiis praepositus praest capitulo, & habet jurisdictionem ordinariam de consuetudine in canonicos & alios clericos, habet duplicem vocem in capitulo; cap. cum olim, de sent. & re judic. duplicem praebendam, quia habet dignitatem & canonicatum; cap. litteras, de concess. praebend. Canonici ei jurant obedientiam; cap. cum in ecclesiis, de major. & obedient. His juribus gaudere praepositum Tolosanum non tacuit Benedictus in cap. Raynut. in verb. & uxorem in pr. num. 6. est dignitas electiva; cap. dudum, 1. de elect. Marc. loc. laudat.

ECCLE-

ECCLESIASTICÆ JURISDICTIONIS
VINDICIÆ
ADVERSUS
CAROLI FEURETI
ET ALIORUM TRACTATUS
DE ABUSU.
LIBER NONUS.

De pœnis Canonicis.

CAPUT PRIMUM.

*Cur pœna canonica in clericos mitiores. Sententia in Episcopos
sine alogio feruntur.*

OSTQUAM de judiciis ecclesiasticis satis fuisse & diligenter a nobis actum est, jam ordo rerum suggerit, ut de pœnis canonicis, quæ clericis imponuntur propter delicta ecclesiastica, dicamus; ut jurisdictionis ecclesiasticæ, quæ sine coercionem nulla & inanis foret, perfecta & absoluta imago delineetur. Ecclesia habet pœnas canonicas, præter quas alias non recipit. Cum a Prætextato Rothomagensi Episcopo pœnas non canonicas posceret Chilpericus, scissionem vestium & alias, strenue & viriliter, ne quid contra canones fieret, intercessit Gregorius Turonensis Episcopus, qui concilio interfuit; testem ipsum habemus lib. 5. cap. 19. *His ita gestis petiit Rex, ut aut tunica ejus scinderetur, aut centesimus octavus psalmus, qui maledictiones iscoviticas conti-*

net, super caput ejus recitaretur, aut certe judicium contra eum scriberetur, ne ut in perpetuum communicaret; quibus conditionibus ego restiti, juxta permissum Regis, ut nihil extra canones gereretur, &c. Egidius Rhemensis Episcopus ob crimen majestatis in synodo Metensi depositus, & Strasburgum exilii causa deportatus, a Guntrano Rege poena capitis ei remissa petente synodo, Gregor. Turonens. lib. 10. cap. 14. At ille confusus, ait, ad sententiam dandam super culpabilem ne moremini, nam ego novi me ob crimen majestatis reum esse mortis: Ex. mox: Hac Episcopi audientes, obtemperata vita, ipsum ab ordine sacerdotali, laticanorum sanctionibus, removerunt, qui statim ad Argensoratensem urbem, quam tunc Strateburgum vocant, deductus exilio condemnatus est. Ecclesia habet poenas canonicas, quæ mitiores sunt & incruentæ, magis feriunt animam, quam corpus, magisque medicamenta sunt & pharmaca, quam poenæ & tormenta. Ecclesia maluit sanguinem suffundere, quam effundere, non indulgens flagitiis clericorum, ablit ab ecclesia, quæ est sponsa Christi, tam nefarium consilium; sed ut consulatur pudori clericorum, sacri ordinis dignitati, ne clericorum ignominia, ecclesiæ labes aspergatur, neve hæretici oblatrantes sacerdotio injuriosius insultandi ex eo occasionem nanciscantur; concil. Carthag. 5. can. 16. Rursus constitutum est, ut quoties clericis convictis, vel confessis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundie parcitur, vel propter ecclesiæ opprobrium, aut insolentem insultationem hæreticorum, atque gentilium, si forte cause sue adesse voluerint, & innocentiam suam asserere, intra annum excommunicationis hoc faciant, &c. Can. rursus constitutum, 11. qu. 3. cui convenit synod. Carth. can. 82. apud Balsam. ejusd. synod. can. 85. apud Zonar. & conc. Afric. can. 46. Episcopis & clericis insultabant hæretici & infideles, & de casu unius omnes damnabant; August. epist. 137. Ad quid enim aliud sedent isti, & quid aliud capiunt nisi, ut quisquis Episcopus vel clericus, vel monachus, vel sanctimonialis totidem omnes tales esse credant, sed non omnes posse manifestari. In poenarum genere cum clericis mitius agitur; dantur eis induciæ unius anni, si forte accusentur, ad innocentiam asserendam, idest purgandam; in eos tardius proceditur ad sententiam, ut detur tempus innocentiam vindicandi, & objecta diluendi, ne sacri ordinis dignitas labefactetur, & ut scandalum ecclesiæ vitetur, & insultatio hæreticorum; neve ecclesia, quæ Christi sanguine semel expurgata & mundata est, clericorum ignominia contaminetur: iidem rationibus clericis poenitentia publica remittitur; can. confirmandum, 50. dist. can. presbyter, 82. dist. Ut & monachis poena remittitur religionis favore; cap. significasti de homicid. Guillelm. de Novavilla Archiepiscopus Eboracensis, & rationalis Angliæ depositus, & domum ablegatus a Principe audivit meritas poenas ei remitti ob reverentiam ordinis & natalium; Jo: Froissard. vol. 3. cap. 79. Et luy fut dit que pour l'honneur de sa maison & de son ordre, on l'excusoit de plusieurs choses, qui estoient grandement préjudiciables à son honneur. Alia & ratio optima est cur poenis canonicis modus impositus sit, ne dum Prælati subditos præter modum castigant, debitam sibi eorum reverentiam subtrahant; synod. Brachar. 3. can. 7. can. cum beatus, 45. dist. Non est dignum, ut passim unusquisque Prælatus, honorabilia membra sua, prout voluerit & ei placuerit verberibus subjiciat & dolori, ne dum incaute subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reverentiam subtrahat. Et plerumque mitiores poenæ plus profunt, quam duriores, propter pudorem, quem peccanti injiciunt; Gregor. lib. 8. epist. 26. indict. 3. ad Clementinam Patriciam. Excessus gloriæ vestra bonitas superet, & magis salubriter ignoscendo devotum faciat, quem potest persistens facere asperitas indevotum; relinquatur illi unde verecundiam habeat, & non servetur quod debeat; nam plerumque plus virium habet discreta in coercitione remissio, quam in exequenda ultione districtio, adeo ut nonnunquam hæc fideliores atque subiectum, illa vero obstinatum faciat & amulum.

Poenarum canonicarum modus talis est: poenam debet præcedere monitio, correptio,

corruptio, increpatio, si ista non prosint, gradatim sequi debet excommunicatio, degradatio, sic temperanda est prepositorum patientia, ut non foveatur iniquitas, nec dissolvatur disciplina; Aug. de verb. Apost. ser. 24. *Sane si iudex es, si iudicandi potestatem accepisti ecclesiastica regula, si apud te accusatur, si innumeris documentis testibusque convincitur, coerce, corripe, excommunica, degrada, sic vigilet tolerantia, ut non dormiat disciplina; can. forte, 23. qu. 4. & idem lib. contra Donatist. post coll. Sic enim & disciplina servat patientiam, & patientia temperat disciplinam, & utrumque refertur ad caritatem, ne forte, aut indisciplina patientia foveat iniquitatem, aut impatiens disciplina dissipet unitatem.* Mitius agitur cum clericis propter reverentiam sacerdotii; Hinc cum Aaron & Maria, uno & eodem scelere Moyse maledixissent, Maria sola lepra percussa maledicti poenas luit; Aaroni vero impune fuit, quia sacerdotis primordium erat, sacerdotii initii ignominie labem Deus inurere noluit, ne finis quoque probrosus existeret, ut eleganter ait Isidor. Pelusiot. lib. 3. epist. 152. *Laurentium presbyterum reum effossi sepulcri, thesauri rapiendi causa, non alia poena, quam pecunie restitutione multavit Theodoricus Rex propter sacerdotii dignitatem, apud Cassiodor. lib. 4. var. epist. 18. Laurentium presbyterum, effossis cineribus, funestas divitias inter hominum cadavera perscrutatum, concussionemque mortuis intulisse, quem oportet viventibus quietem predicare, hominis ambitum eo tantum sine concludas, ne possit suppressere, quod eum non licuit invenire; scelus enim, quod nos pro sacerdotali honore relinquimus impunitum, majori pondere non credimus vindicandum.* Ob casos & vulneratos scholares Parisienses, ædium suarum excidio multatus Carolus Sabaudus, remissa ei multa seu emenda honoraria, quod esset clericus solutus; Juvenal. de Ursin. ad ann. 1494. *Et les parties ouïes où fut Savoisi en personne, s'ensuivit l'arrest, c'est à sçavoir que Savoisi fut condamné à assavoir cent livres de rente amortie, & à bailler deux mille francs, & que son Hostel seroit abatu, & ne fut point condamné à faire amende honorable, car il estoit clerc non marié, mais trois de ses gens le furent.* Et hæc a multis sæculis materia litium & querelarum laicorum adversus ecclesiam, in delictis mitius agi cum clericis, & ex impunitate vel levitate poenæ exurgere licentiam peccandi. Verum non ita depravatus est ordo clericorum, quin mitiores poenæ, non minus eis prosint exemplo ad emendationem, quam graviores laicis: clericos si forte labi contingat, pudore magis, quam poena coerceri experientis quotidie discimus, & poenitentiae meritis feliciter restitui, quam poenæ cruciatu. Nec impuniti dicendi sunt clerici, quod ecclesia in eos non sæviat ad necem, satis punitur, qui se iudice punitur, quive salutarem poenitentiam lubens suscipit. Pulcherrimum vindictæ genus poenitentia: *Quæ est dolentis vindicta, puniens in se, quod dolet commississe.* Augustin. de vera & fals. poenitent. cap. 6. In judiciis ecclesiasticis nequaquam impunitas auctoratur, sed sublimius poenitentiae solium erigitur, in quo iudex sedet Deus in persona vicarii, ex quo non mortem, sed vitam & salutem pronunciat. Lex Moysi stylo ferreo & sanguine exarata, lex gratiæ stylo mansuetudinis; ex lege Moysis adultera lapidabatur; adulteræ Christus dixit: *Vade & noli amplius peccare.* Hec est lex ecclesiæ, quæ solis poenis canonicis contenta, lacrymis, vigiliis, jejuniis, tonsione pectorum, ferrum & sanguinem Christo caelestes animos afflante perhorrescit: nec sibi & clericis solis parcat ecclesia; quantum ecclesia detestatur hæreticos, nihilominus in eos non irascitur ad necem. Augustin. lib. 3. contra Crescon. cap. 50. *Nullis tamen bonis in catholica hoc placet, si usque ad mortem in quemquam licet hæreticum sæviatur.* Quandoque etiam ecclesia gladium spirituale suspendit, ubi est periculum schismatis; idem lib. 3. contra Parmenianum. *Cum quisque frater, idest Christianorum intus in ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum schismatis nullum est; can. cum quisque, 23. qu. 4. Dices-ne ecclesiam*

Tom. I.

G g

remissius agere disciplinae vitio? immo potius velim credas hæc fieri spiritus quo regitur Numine, ut homines, quos Deus vult suæ salutis esse artifices, meritis & beneficiis magis provocentur ad salutem, quam poenis, uti meritis magis liberi ad paterna obsequia provocandi, quam poenis adstringendi, juxta Papiniani responsum in L. si quando §. 1. C. de inoffic. testament. Nec invidiosum clericos mitius puniri; etiam inter ipsos laicos, decuriones tormentis & plebejorum poenis non afficiuntur; L. omnes judices, C. de decurionib. L. 80. C. Th. eod. tit. Augustin. lib. 3. contr. Crescon. cap. 70. Denique cum Maximus Ingentium decurionem Riquensium civitatis epistolam Cæcilianæ ex duumviris falsasse contenderet, eundem ipsum Ingentium suspensum actis, qua suberant, pervidimus, & ideo minime tortum, quod se decurionem Riquensium civitatis esse asseveraverit. Quod idem repetit epist. 68. Idem juris in militibus placuisse scimus ex L. milites, C. de quaestionibus: eadem prærogativa merito gaudere debent clerici, quos sacra militia, & sacerdotii dignitas æquat, aut verius anteponit militibus, & majoribus magistratibus; Ambrosi. ad virgines. *Habemus enim nos sacerdotes, nostram nobilitatem præfecturis & consulatibus præferendam, habemus, inquam, fidei dignitatem, quæ perire non norunt.* Poenis canonicis modus impositus est, ut parceretur pudori clericorum, & dignitati sacri ordinis: Eandem ob causam moris fuit, ut sententia depositionis lata in Episcopos dictaretur sine elogio, sine causa. In concilio Antiocheno depositus est Eustathius Antiochenus Episcopus, sed causa depositionis quæ fuerit, silentio prætermissum, ut fieri solet in judiciis ecclesiasticis. Socrat. lib. 1. cap. 24. *ὡς μὲν ἔν τινος ποσὶν, δι' αἵματι ἐκ ἀγαθῆς αἰτίας, θανόντων γὰρ ἐκ εἰρήκας· τὸτο δὲ ἐπὶ πάντων ἰσθῆσαι τὸν καὶ ἀειμένων ποιῶν δι' Ἐπίσκοποι, κατηγορήσαντες μὲν καὶ δευβῆν λέγοντες, τὰς δὲ αἰτίας τῆς δευβῆας δὲ προσθίναντες:* *Verum quidam prædicant alias causas parum honestas ejus abdicationis existisse, non tamen eas palam percensent, est enim hoc Episcopis in more positum, ut eos, qui abdicantur, accusent, impios pronuncient, causas tamen impietatis minime adjungant.* Eodem studio tuendæ verecundiæ pontificii tertio concilio discussa est causa Symmachi, ita reverenter, ut sub nube lateat genus criminis, quo impetebatur: verborum schemate rem velavit Ennodius ejus defensor in apologetic. pro synodo. *Symmachi, quos vocatis excessus, si sunt illa, qua & vos expectatione sustineo, nefas est peccantem patientiam judicis non amare.*

CAPUT II.

Ecclesia nescit judicium sanguinis: intercessionem ecclesiastica.

ECCLESIA, Christi lege & exemplo imbuta, a se omnino repulit judicium sanguinis, contenta depositione, excommunicatione & aliis canonicis poenis; conc. Toletan. II. can. 6. *His, a quibus Domini sacramenta tractanda sunt, judicium sanguinis agitare non licet:* Et in hoc distant Episcopi a magistratibus: præses gladium & cingulum gèstat, quæ sunt symbola juris gladii & imperii, sacerdos incurmentum imperium gerit; Gregor. Nazianzen. epist. 46. *ἀρχὸν βολδοῦ ἀριτῆς, καὶ ἀναγκαστικῆς κακίας, καὶ τὴν ἀναίμακτον ἀρχὴν ἀρχὴν, καὶ ὡς ἡμεῖς καὶ τὴν μετὰ ξίφους, καὶ σιλαμῶνος.* *Præses virtutis adjutor, & adversarius vitii sive incurmentum imperium gerat, ut nos, sive cum gladio & cingulo:* Hinc Episcopus expertes potestatis puniendi facinorosos profitetur Joan. Chrysostom. de sacerdotio, lib. 2. cap. 29. *Ὅστι γὰρ ἡμῖν ἐξουσία τοσαύτη παρὰ τὸν νόμον δίδοται πρὸς τὸ κολῆναι τὰς ἀμαρτανόοντας;* *Neque enim talis nobis potestas a lege data est, ad coercendos delinquentes.* Andreæ Tarentinum Episcopum a celebratione missarum per duos menses suspendit Gregorius I. quod mulierem de matriculis, idest

ideſt quæ alebatur in matricula eccleſiæ, gravius ſuſtibus cordi juſſiſſet; Aucto- rem ipſum habemus lib. 2. epiſt. 44. Joann. C. P. Epiſcopo acriter ſuccenſuit idem Pontifex ob monachum preſbyterum in eccleſia ſuſtibus cæſum, ut ſcri- bit ipſe lib. 2. epiſt. 52. Apud Mauricium Auguſtum. accuſatus idem Ponti- fex, quod Malchum Epiſcopum ſacri patrimonii proviſorem custodia detinuiſſet, ad ultimum uſque vitæ ſpiritum, enixe ſeſe defendit lib. 7. epiſt. 1. *Si in morte Lon- gobardorum, inquit, me miſcere voluiſſem, hodie Longobardorum gens, nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in ſumma confuſione eſſet diviſa; ſed quia Deum timeo, in mortem cujuſlibet hominis me miſcere formido*; can. ſi in morte 23. qu. 8. Eccleſia alienum ſanguinem neſcit, quæ pro Chriſto proprium ſanguinem fundit, & judicium ſanguinis reliquit cinctis iudicibus, ideſt magiſtratibus, qui jus cin- guli habent. Ivo Carnotenſ. epiſt. 249. *Quomodo enim eccleſia judicare debet, ſun- dendum ſanguinem alienum, quæ a primo ortu ſuo juſſa eſt fundere ſanguinem pro- prium? faciant hæc cincti iudices, qui ad malorum vindictam gladium materialeſ portant, non qui contra nequitias ſpirituales gladio ſpiritus pugnant*. Et quidem ita alienum eſt a ſacerdotibus judicium ſanguinis, ut capite plexos more laicorum plecti ſcripſerit Athanaſ. epiſt. ad ſolitar. vit. agentes, ubi ait Euſebianos apud Conſtantium effeciſſe, ut Adriapolitani, quod ſecum communicare nollent, e loco fabricæ cogno- mine, *δικλὴ λαϊκῶν ἀποσμήλῳαι τὰς κεφαλὰς, more laicorum capitibus truncaren- tur*. Et ſi quando Epiſcopis juridiſctio criminalis demandatur a Principe, ita ea deſungi debent, ut ſi caſus atrocior requirat judicium ſanguinis, debeant abſtine- re, remque relinquere regiæ poteſtati; can. ſæpe, 23. qu. 8. cap. 9. ne cleric. vel monach. cap. 1. de poſtuland. cap. in Archiepiſcopatu, de raptorib. Hoc modera- mine uſum quendam preſbyterum, qui juridiſctioni præerat nomine Comitis Flan- drenſis, ut convictos vel conſeſſos traderet communie Ambianenſi, quæ habe- bat penes ſe judicium ſanguinis, Steph. Tornacenſ. epiſt. 132. *Juridiſctionem ci- vilem uſque ad rigorem, quam imperium mixtum quidam apellant, ſub poteſta- te Comitis Flandrenſis procuratorio nomine diu exercuit, ubi ex officio, qualitercum- que ſuſcepto, tenebatur & innocentes abſolvere, & noxios condemnare; neminem ta- men, ut ipſe confitetur, ad effuſionem ſanguinis ore proprio condemnavit, ſed con- ſeſſos, aut convictos de crimine, communie Ambianenſi, ad quam judicium ſan- guinis ſpectat, ſecundum quod meruiſſet reus judicandos expoſuit & plectendos*. Denique eccleſia ira odit ſanguinem, ut non pateat homicidis. Ad terram pro- miſſam, quæ eſt typus eccleſiæ, non pervenit Moyſes, quod Ægyptium necaſſet, licet verbo ſolo, *λόγῳ μόνῳ*, ut ait Clemens Alexandrin. lib. 1. ſtromat. Eadem religione eccleſia, impatiens ſanguinis, intercedebat pro vinctis, ne ultimo afficeren- tur ſupplicio. Pro Antiochenis interceſſit feliciter Flavianus Antiochenus Epiſco- pus apud Theodoſium nimis iratum ob deſectam Placillæ Auguſtæ ſtatuum; So- zomen. lib. 7. cap. 23. Nicaphor. lib. 12. cap. 43. qua de legatione Chryſoſtom. homil. 6. ad populum Antiochenum: *δικασαὶ φοβῶν; οὐκὼν ἱερεὺς παρακαλεῖται* ἄρχοντες ἀπειλῶσιν; οὐκὼν ἡ ἐκκλησία παρεμυδάσθω: *Judices terrent, inde ſacerdotes conſolentur; magiſtratus minantur, ideo eccleſia confirmet*. Pro Valen- tino apud Nemēſium præſidem Cappadociæ interceſſit Gregorius Nazianzen. epiſt. 183. pro Ruſſico apud Auſonium correctorem Iſidorus Peluſiot. lib. 5. epiſt. 212. & huiuſmodi interceſſionum officium commendat Ambroſ. in pſalm. 118. ſerm. 8. *Eripe eum, qui ducitur ad mortem, hoc eſt eripe eum interceſſione, eripe gra- tia tu, ſacerdos, aut tu, Imperator, eripe ſubſcriptione indulgentiæ, & ſolviſti pec- cata tua, ekuiſti te e vinculis*. Et Chryſoſtom. in Matth. hom. 46. *Εὐαγγέλιον γὰρ δύναται, καὶ προελθεῖν, καὶ δεκθῆναι τῷ βασιλεὺς, καὶ λύσαι τὰ καταδυναστάς*: *Nam hic quidem accedere potuiſſimus ad Principes, atque rogare pro condemna- tis poſſumus*; Memorantur & interceſſiones eccleſiæ pro hæreticis, ne in eos ſæ- viretur ad necem; Auguſt. epiſt. 127. ad Donatum proconſulem Africæ pro Do- natiftis: *Quæſumus igitur, ut cum eccleſiæ cauſas audis, quamlibet nefariis inju-*

riis appetitam, vel afflictam esse cognoveris, potestatem occidendi te habere obviscaris, & petitionem nostram non obliviscaris. Et idem epist. 159. ad Marcellinum Comitem pro iisdem: Unde mihi sollicitudo maxima incussa est, ne forte sublimitas tua censeat, eos tanta legum severitate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur; ideoque his litteris obtestor fidem tuam, quam habes in Christo, per ipsius domini nostri misericordiam, ut ne hoc facias, nec omnino fieri permittas. Intercessionem ecclesiae & obiter pro confugientibus ad ecclesiam, idem epist. 10. in appendic. Faventium bene novit sanctitas tua, qui Paralianensis salus conductor fuit; is cum ab ejusdem possessionis domino nescio quid sibi metueret, ad Hipponensem confugit ecclesiam, & ibi erat, ut confugientes soleant, expectans quomodo per intercessionem nostram sua negotia terminaret. Et idem in Joannem homil. 25. Alius negotium habet, quaerit intercessionem clericorum; alius premitur a potentiore, fugit ad ecclesiam; alius pro se vult intervenire apud eum, apud quem parum valet, ille sic, impletur quotidie talibus ecclesia. Imperatoribus bene acceptae fuere intercessionem ecclesiae. Antiochenis pepercit Theodosius precibus Flaviani victus: his, qui conficiendi naves artem barbaris tradidere, Honorius intercedente Asclepiade Cherfonensi Episcopo, L. ult. C. Th. de poen. Denique, quam frequentes & quotidianae fuerint intercessionem ecclesiae in causis privatorum, testatur Augustin. in collat. 3. Carthaginens. cap. 161. Notum est omnibus multas causas habere ecclesiam, & suam, & privatarum personarum sibi commissarum, & potest fieri, ut ad Episcoporum intercessionem multa pertineant; secreta nobis committuntur negotiorum & causarum alienarum, in quibus nostra interventio saepe postulatur, propter quae auxilium ab ecclesia poscitur.

CAPUT III.

Judex ecclesiasticus habet modicam coercionem.

SACER juridicus Christi justitiae æmulus nescit sanguinem: modicam tamen habet coercionem, quæ non perveniat ad sanguinis effusionem, quia jurisdictio nulla & inanis est absque aliqua coercionem; conc. Eliberit. can. 9. *Decrevit sancta synodus, ut Episcopi ac ministri Episcoporum pro criminibus colonos flagellare cum virgis potestatem habeant.* Idolorum cultores & sortilegos, si servi sint, verberibus & cruciatibus; si vero sint liberi inclusione digna, idest custodia diutina multandi, ex Gregorio I. in can. contra idolorum, 26. quæst. 5. Modica coercitio permittitur Episcopis, ut parentibus & magistris disciplina causa; Aug. epist. 159. ad Marcellinum Comitem, quæ refertur in can. circumcelliones, 23. quæ. 5. *Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non substantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruiisti, qui modus coercionis & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & saepe etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi.* Et idem in psalm. 122. *Nam quis dubitet nuperrime, sicuti audivimus a fratribus, qui interfuerunt Coepiscopis nostris, damnatum illum Boeticum inimicum, contra Dominum latrantem, digne flagellatum fuisse.* Charisius lector, cum saepius monitus a pravis non refrenaret, flagris verberari paterna & ecclesiastica censura jussit Gennadius P. C. de quo Joan. Moschus in liminar. cap. 145. καὶ ἰταύευσεν αὐτὸν πατρικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς, & jussit illum flagellari paterna & ecclesiastica censura. Et, ut hoc loco intelligas quam sit vis & potestas gladii spiritualis, idest jurisdictionis ecclesiasticae, cum Charisius incorrigibilis esset, Gennadius per Aprocrisarium oravit S. Eleutherium martyrem, ejus in oratorio hic lector erat, ut aut eum

emen-

emendaret, aut excideret: non irrita legatione; castina enim die ille mortuus inventus est, ut addit idem Moschus, & Nicaphor. lib. 15. cap. 13. Coercitioni canonicæ hunc modum adhibuit Cæsarius Arelatensis Episcopus, ut non ultra, 39. istus flagellatio excederet, & si iteraretur post paucos dies, paucis repeteretur; Cyprianus in vita Cæsarii apud Surium, tom. 4. 27. August. *Solebat vero sanctus peraccurate observare, ut nemo ex illis, qui ipsi parebant, sive servi illi essent, sive ingenui, si pro culpa sua flagellandi essent, amplius 39. ictibus ferirentur; si quis vero in gravi culpa deprehensus esset, permittabat quidem, ut post dies paucos iterum vapularet... contestabaturque ecclesiæ præfectos, ut si quis juberet quempiam diutius flagellari, & ex verberare illi mortem afferrent, ut is homicidii reum se sciret.* Ob hæresim flagellis damnatus Boetius sententia Episcoporum, ut supra dictum est ex August. in psalm. 122. *Nam quis dubitet nuperime, sicuti audivimus a fratribus, qui interfuerunt Coepiscopis nostris, damnatum illum Boeticum inimicum, contra Dominum latrantem, digne flagellatum fuisse.*

CAPUT IV.

An iudex ecclesiasticus possit reos subicere quaestioni. Ne clerici reorum neci intersint. Atrium sauciolum quid sit.

QUIA iudex pontificius habet jurisdictionem civilem & criminalem in clericos, sciendum est an idem gravioribus in flagitiis reos possit quaestioni subicere. Ratio dubitandi fuit, quod per quaestionem debilitantur membra, & periculum est ne iudex, qui quaestionem irrogat, irregularitatem incurrat. Immo & cum clerici gaudeant privilegio militum, & sacra militia adæquetur armata, non debent carere privilegio militum & decurionum, qui torqueri non debent; L. milites, C. de quaest. L. omnes iudices, C. de decur. Et in hanc sententiam quaestionem esse censuram curiæ, non ecclesiæ, satis eleganter ait Hildebert. Cennanens. epist. 30. *Reos tormentis afficere, vel suppliciis extorquere confessionem, censura curiæ est, non ecclesiæ disciplina.* Et idem sensisse videtur Augustin. epist. 159. cum Marcellinum Comitem commendat, quod a Donatistis confessionem scelerum, non extento equuleo, non ferro, & flammis, sed virgis eruisset, quod dumtaxat coercitionis genere ecclesia uteretur. Tamen jure pontificio iudex ecclesiasticus potest reos in gravioribus delictis subdere quaestioni; cap. gravis, de deposit. & hoc de consuetudine servatur; Jo: Gall. quaest. 234. Boer. decis. 163. Bernard. Diaz in prax. criminal. cap. 117. Chopin. de fac. polit. lib. 2. tit. 3. num. 11. Non una ratione; prior est, quia munus iudicis est necessarium, & ecclesiæ maxime interest ne crimina impunita maneat; altera est, quod cessat periculum irregularitatis: concessa enim jurisdictione, concessa videntur ea omnia, sine quibus jurisdictio explicari nequit; L. 2. ff. de jurisdict. Et consequenter jus querendi veritatem per tormenta & alias probationes, necnon quaestio seu tortura, non est poena, quæ excedat modum jurisdictionis ecclesiasticæ, sed genus probationis, & veritatis per tormenta exquirendæ ratio; Tertull. apologetic. cap. 2. *Civilis, non tyrannica dominatio vestra est; apud tyrannos enim tormenta etiam pro poena adhibentur, apud nos soli quaestioni temperatur.* Item in Gallia etiam clerici & nobiles torquentur, quia reatus tollit dignitatem; L. 2. C. de dignitat. lib. 12. Joan. Chrysost. homil. 13. ad Antiochen. *Εἴδα γὰρ ὅτι καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς τοῖς ἄλλοις ἀπὸ τοῦ αἵματος: Ubi enim damnatio, dignitas nihil prodest.* Certe iudex ecclesiasticus non potest uti novo genere quaestionis citra abusum; Papon. lib. 19. tit. de appellat. velut ab abusu, Maynard. lib. 8. cap. 44. Etiam nova & insoli-

ta poenarum genera Gallis pridem exosa. Massilienses ad poenam damnatorum, non alio usi sunt gladio, quam rubigine, & vetustate exeso, ne iudici exquisito poenae invento sciendi locus daretur; Valer. Maxim. lib. 2. *Ceterum a condita urbe gladius est ibi, quo noxii jugulantur, rubigine quidem exesus, & vix sufficiens ministerio; sed iudex minimis quoque rebus omnia antiquae consuetudinis mamenta servanda.* Iudaei ecclesiastico reos licet dare quaestioni; tamen presbyteris & aliis clericis non licet stare ad trepalium, seu locum supplicii, ubi rei torquentur, vel supplicio afficiuntur; synod. Matiscon. 2. can. 18. *Definimus, ut ad locum examinationis reorum, nullus clericorum accedat, neque intersit atrio fauciolo, ubi pro reatus sui qualitate quispiam interficiendus est; & synod. Autissiodor. can. 33. Non licet presbytero nec diacono ad trepalium, ubi rei torquentur, stare.* Atrium fauciolum dicitur hic locus ubi rei capite, vel membris plectuntur; aliis atrium fauciatum, ut in vita Cypriani Carthag. Episcopi & martyris: *Idem Valerius Maximus proconsul eadem die Cyprianum sibi offerri praecepit, in atrio fauciato sedenti.* Idem locus trepalium, quod ibi erigeretur patibulum tribus palis suspensum, quasi trepalium, ut sellula tripetia.

CAPUT V.

Episcopi habent multa dictionem. Bannus episcopalis. Eodem jure usi veteres Pontifices.

JUDEX ecclesiasticus non habet jus multam pecuniariam dicendi; cap. licet, de poen. cap. irrefragabili, §. ult. de offic. ordinar. sed per saecularem potestatem debet cavere poenam pecuniariam blasphemis irrogari; cap. statuimus, de maledic. Verumtamen de consuetudine iudex ecclesiasticus potest indicare multam pecuniariam; cap. referente, de delictis pueror. synod. Carthag. can. 65. apud Balsamon. & solvens decimas extra baptismalem ecclesiam bannum episcopalem componit; can. statuimus, 16. qu. 1. Bannus episcopalis est multa sexaginta solidorum, ut recte adnotat gloss. in d. can. statuimus, Valtramus Naumburgens. de investitur. Episcopor. *Sequitur autem consecratio, ut bannus episcopalis, banno regali conveniens in communem salutem operetur.* Et multa olim addicebatur ecclesiae, vel Episcopo; Ioannes VIII. in can. quisquis, 17. qu. 4. *Quisquis inventus fueris reus sacrilegii, Episcopis, vel abbatibus, scilicet personis, ad quas querimonia sacrilegii iuste pertinuerit, triginta libras examinati argenti purissimi componat.* Hujus juris insigne argumentum est, quod poena pro interfecto presbytero, quae Wirgeldus seu compositio dicitur, pro parte solvitur ecclesiae, cui presbyter praefuit, & pro parte Episcopo in elemosynas illius, quia nullus presbyteri haeres proximior videtur, quam ille, qui ipsum Domino sociavit, id est ordinavit; conc. Tribur. can. 5. can. omnes, 17. qu. 4. capitul. lib. 4. cap. 5. Hodie Episcopus non prohibetur poenam pecuniariam indicare; sed non potest eam convertere in usus suos, immo expressim debet addicere in elemosynas, vel alios usus pios; conc. Trident. sess. 25. de reformat. cap. 3. & 15. Covarruv. var. lib. 2. cap. 9. num. 8. Bacquet, *des Droits de justice*, cap. 7. num. 26. In causis ecclesiasticis multa non cedit fisco, sed eroganda est in pauperes; L. 18. C. Th. quor. appellat. non recip. cap. quia plerique, de immunitat. eccles. Variæ sunt poenae ecclesiasticae pro modo delictorum, quas inter censentur multae pecunariae erogandae in pauperes; auctor. const. apostolicar. lib. 2. cap. 48. καὶ τὰς μὴν ὑποβάλλεις μόναις αὐταῖς, τὰς δὲ περιττὰν χορηγῶναι; *Et alios quidem subijcies solis minus, alios elemosynis in pauperes.* Ex constitutione Athalarici, si quis presbyterum vel clericum ecclesiae Romanae convenerit apud alium, quam Romanum Ponti-

Pontificem, multatur decem libris auri, quæ per Palatinos sacrarum largitionum protinus exactæ, per manus memorati Antistitis pauperibus erogentur; Cassiodor. lib. 8. var. cap. 24. Multa, quæ imponitur ab Episcopo, venit eroganda in pauperes, quia ecclesia fiscum habet propter eleemosynas; Augustin. in psalm. 146. de eleemosyna in pauperes: *Sordet eleemosyna in manu tua, quousque invenias iustum cui des, quod cuique placet pro necessitate rei familiaris sua tanquam debitum quasi fisco reddendum; si non habet rempublicam suam Christus, non habet fiscum suum, &c.* Solebant Episcopi & Comites pro delictis wadios, idest pignora capere, & pecuniam inter se dividere; quod vetuit synodus Cabillonensis 2. can. 18. *Dictum est nobis, quod in quibusdam locis Episcopi & Comites ab incestuosis, & ab his, qui decimas non dant, wadios accipiant, & a presbyteris pro quibusdam negligentis, & inter se pecuniam dividant, quod penitus abolendum decrevimus, &c.* Igitur Episcopus potest indicare multam pecuniariam clericis, ita ut eam non convertat in usus proprios, vel ecclesiæ suæ, sed in eleemosynas vel alios usus pios. Nec invidiosum Episcopos habere jus multæ dicendæ; nam & Gentiles urbis Romæ Pontifices eodem jure usi sunt in minores sacrificulos, puta flamines & alios; Livius lib. 37. *Certamen inter P. Licinium Pontificem maximum fuit & Quintum Fabium prætorem flaminem quirinalem, imperia inhibita ultro citroque, & pignora capta & multa dicta, & tribuni appellati & provocatum ad populum est; religio postremum vicit, ut dicto audiens esset flamen Pontifici, & multa ex jussu populi remissa.* Et idem lib. 40. *De Rege sacrificio sufficiendo in locum C. Cornelii Dolabellæ contentio inter G. Servilium Pontificem maximum fuit, & L. Cornelium Dolabellum duumvirum navalem, quem, ut in iuguraret, Pontifex magistratu sese abdicare jubebat, recusante quod sibi faceret, ob eam rem multa duumviro dicta a Pontifice.* Et M. Tull. Philippic. II. *Crassus consul & Pontifex maximus Flacco collega flamine Martiali multam dixit, si a sacris discessisset; quam multam populus remisit, Pontifici tamen flaminem parere jussit.* Et inter profanos, etiam minores magistratus, veluti municipales, habent pignorum capionem; L. quemadmodum, §. magistratus, ff. ad L. Aquil. l. 3. §. 1. de reb. eor. qui sub tuel. vel cur. sunt, l. 4. §. an tamen, ff. de damn. infect. habent etiam multæ dictionem, quia publice judicium exercent, quod genus magistratuum multæ dictionem habet, L. 2. §. ult. ff. de judic.

C A P U T VI.

De majoribus pœnis canonicis: & primum de suspensione.

MAJORES pœnæ canonicæ sunt suspensio, depositio, excommunicatio, interdictum; cap. quærenti de V. S. quarum duæ priores spectant clericos tantum, duæ posteriores clericos & laicos simul. De suspensione, quæ est levior cæteris primum dicemus, ut ad graviores recto gradu transeamus. Suspensio est censura ecclesiastica, per quam presbyter vel clericus abstinetur ab officio & ordine, vel beneficio, vel a jurisdictione ex parte, vel in totum, ad tempus, vel in perpetuum; d. cap. quærenti, salva cathedra, salva dignitate; conc. Ancyran. can. 1. can. presbyteros, 50. dist. synod. 6. in Trull. can. 26. can. presbyterum 28. dist. Hujus censure antiquissimus usus in ecclesia memoratur. Hoc censure genere usus est Cyprianus Carthaginensis Episcopus in suos presbyteros, quod lapsos tempore persecutionis, nondum peracta penitentia, suscepissent; testem ipsum habemus epist. 10. *Scientes quoniam, si in iisdem perseveraverint, utar ea admonitione, qua me uti Dominus jubet, ut interim prohibeantur offerre, acluri & apud*

ms, & apud confessores ipsos, & apud plebem universam causam suam, cum Domino permittente in sinum matris ecclesie recolligi cœperimus. Abstentionis appellatione eam intelligit Cyprian. epist. 55. ad Cornelium de Felicissimo Episcopo: *Qui non tantum ab iis istis abstentus, sed abs te illic nuper de ecclesia pulsus est.* Et idem epist. 62. ad Pomponium: *Et ideo consulte, & cum rigore fecisti, frater carissime, abstinendo diaconum, qui cum virgine sepe mansit; conc. Eliberit. can. 53. Placuit cunctis, ut ab eo Episcopo quis recipiat communionem, à quo abstentus in crimine aliquo fuerit.* Suspensionis usum tanquam salutarem ecclesie commendat Ambros. in psalm. 118. serm. 2. *Sunt ergo qui ad tempus a mandatis pro misericordia repelluntur, sicut & illis consulitur, qui vomunt; nam quemadmodum manens in corpore, quod vomendum est, plus acescit, ita qui debet excludi, si retineatur nec se corrigat, totum corpus exulcerat.* Ejusdem censure meminit Augustin. epist. 137. ex concilio Africano: *Et in Episcoporum concilio constitutum est, nullum clericum, qui nondum convictus sit, suspendi a communionem debere, nisi ad causam suam examinandam se non praesentaverit.* Suspensionis effectus est, quod amovet suspensum ab executione officii & ordinis; sed non tollit communionem ecclesie, idest non infert excommunicationem; conc. Aurelian. 1. cap. 11. can. si diaconus 81. dist. Suspectus ab officio non privatur beneficio, quia poenae sunt restringendae; gloss. in clem. cujuscumque, de poen. Hinc Ursicius Cadurcensis Episcopus suspensus in triennium a celebratione missarum, & his quae sunt ordinis episcopalis, salva tamen administratione rerum ecclesie, Gregor. Turonens. lib. 8. cap. 20. *Ursicius Cadurcensis Episcopus excommunicatur, eo quod Gervoldaldum excepisse publice est confessus, accepto hujusmodi pacto, ut poenitentiam tribus annis agens, neque capillum neque barbam tonderet, vino & carnibus abstinere, missas celebrare, clericos ordinare, ecclesiasque & chrisma benedicere, eulogias dare penitus non auderet; utilitas tamen ecclesie, sicut solita erat, per ejus ordinationem omnino exercebatur.* Suspectus tamen non potest eligere neque eligi in beneficiis electivis; cap. cum dilectus, de consuetudine, cap. cum inter R. seniore, cap. per inquisitionem, de elect. neque eligere, quia electio est actus legitimus spectans ad officium; neque eligi, quia suspensus non potest exercere officium, quo tenetur electus; cap. si celebrat, de cleric. excommunic. ministr. Ideo suspensus non potest eligere, nisi prius absolvatur ad cautelam, ne ordinatio ecclesie retardetur; cap. apostolicæ, de except. Suspectus pariter non potest conferre beneficia; cap. quia diversitatem, de concess. præbend. & suspensus beneficium conferri non potest; clem. quoniam de vita & honest. cleric. Rebuff. de pacific. possess. num. 254. A suspensio non currit tempus sex mensium, qui dantur ordinario ad conferendum; quia licet culpa sua suspensus sit, non est in culpa quod non sit absolutus, cum non sit in mora petendi absolutionem; d. cap. quia diversitatem. Suspectus ab officio cingulo honoris & ordinis exuitur; can. placuit, 21. quæst. 2. idest non habet executionem ordinis, non potest missas celebrare, benedictionem fundere super plebem; ejus nomen interisti expungitur e matricula, idest ex albo, in quo continetur census clericorum, nec ejus nomen recitatur in sacris diptychis; & hoc est quod insinuat Augustin. prædicta epist. 137. de Bonifacio presbytero incontinentiæ reo, quem, pendente judicio, a sacris suspendere noluit. *Nomen autem presbyteri, propterea non ausus sum de numero collegarum ejus vel suppressere, vel delere, ne divine potestati, sub cujus examine causa adhuc pendet, facere videretur injuriam, si illius judicium meo vellem judicio prævenire.* Et paulo post: *Et nunc si nobis placet ut nomen ejus non recitetur, ne iis, qui ad ecclesiam accedere volunt, sicut ait Apostolus, demus occasionem querentibus occasionem... quid enim obest homini, quod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro vivorum non eum delet iniqua conscientia?* Suspectus etiam peregre proficiscentibus non dabatur litteræ communicatoræ, ut indicat Augustinus ipse eadem epist. *Bonifacius tamen hanc humilitatem suscepit,*
ut

ut nec litteras acciperet, quibus in peregrinatione honorem suum quæreretur, ut in eo loco, ubi ambo ignoti sunt, circa ambos equalitas servaretur. Suspendus, inquam, ab officio non habet executionem ordinis; ideo Guillelmus senior Rex Anglorum inauguratus ab Aldredo Eboracensi Archiep. quia Stigaudus Archiep. Cantuar. ob labem schismatis ab Alex. III. suspendus erat; Matth. Paris. & Mat. Westmonast. ad ann. 1057. *Consecratus est Rex Guillelmus & coronatus die natiuitatis Dominicæ feria secunda, ab Aldredo Eboracensi Archiepiscopo, quia Stigaudus Cantuariæ Archiepiscopus, tanquam schismaticus, ab Alexandro Papa suspendus erat.* Et ante Wlstanus Wigorniensis Episcopus ab eodem Aldredo consecratus ob suspensionem Stigaudi Cantuariensis, salva tamen Cantuariensi canonica possessione, ut pote quæ esset jurisdictionis, non ordinis; Roger. Hovedenus ad ann. 1062. *Consecratus est igitur ab Aldredo Eboracensi Archiepiscopo, eo quod Stigaudus Dorobernis Episcopo, officium episcopale tunc a domino Papa interdictum erat, quia Roberto Archiepiscopo vivente Archiepiscopatum sumere præsumpsit, canonica tamen possessione præfato Dorobernensi Archiepiscopo Stigaudus, non suo ordinatori Aldredo, facta.* Clericus, qui per annum hæsit in suspensione, privatur beneficio quod prius habebat & eo quod a suspensione adeptus est, quia fit irregularis; cap. cum bonæ, de ætat. & qualitat. & ordin. præfic. Ut Episcopus violans interdictum suspenditur ab officio & beneficio, nec solum privatur beneficio ante interdicti violationem adeptus, sed etiam postea adeptus; cap. tanta, de excess. Prælat. & suspendus celebrans incurrit irregularitatem, super qua non potest dispensari, nisi a summo Pontifice; cap. final. de excess. Prælat. cap. 1. in fin. cap. is qui, de sentent. excommunic. in 6. cap. 1. de re judic. eod. Suspendio non suspenditur per appellationem; cap. is cui, de sentent. excommunic. in 6. quia trahit secum executionem, exemplo excommunicationis; cap. pastoralis, §. verum, de appellat. Et suspensio lata ad tempus solvitur absque ulla absolutione elapso tempore; gloss. in clem. 1. in verb. donec destiterint, de decim. ut suspensio ab advocationis officio vel relegatio ad tempus remittitur solo lapsu temporis, ne poena ultra tempus prorogetur; L. Imperatores, ff. de postuland. Suspendio proprie pertinet ad clericos tantum, improprie ad laicos. Melioribus enim ecclesiæ sacculis, etiam magistratus, quia sacris quandoque se immiscebant, a communione ecclesiæ interim abstinere solebant; concil. Eliberit. can. 56. *Magistratum vero anno, quo agit duumviratum, prohibere placet, ut se ab ecclesia cohibeat.* Et qui per ambitionem magistratum adipiscebantur, non recipiebantur in communionem absque litteris communicatoriis; & si quid contra leges, & disciplinam agerent, a communione removebantur; concil. Arelatens. 1. can. 7. *De præsidibus, qui fideles ad præsidatum impetu profiliunt, ita placuit, ut cum promoti fuerint, litteras accipiant ecclesiasticas communicatorias; ita tamen, ut in quibuscumque locis gesserint, ab Episcopo ejusdem loci cura de illis agatur, ut cum coeperint contra disciplinam publicam agere, tunc demum a communione excludantur.* Alias magistratus non arcebantur a communione, ne metu abstentionis viri probi detrectarent magistratum, & vacuis tribunalibus crimina manerent impunita; sed ipsi ultro solebant abstinere; Ambros. epist. 59. *Nam non sunt extra ecclesiam, tamen qui in aliquos capitalem sententiam ferendam existimaverunt, plerique etiam sponte se abstinent, & laudantur quidem, nec ipsi eos possumus non predicare; quia auctoritatem Apostoli eatenus observamus, ut iis communionem non audeamus negare.* Et paulo post: *Ideo majores maluerunt indulgentiores esse circa judices, ut dum gladius eorum timeretur & reprimeretur, scelerum furor non incitaretur; quod si negaretur communio, videretur criminis vindicata poena: maluerint igitur priores nostri, ut id in voluntate magis abstinentis, quam in necessitate sit legis.*

* lege, sævis

CAPUT VII.

De depositione, quæ est pœna propria clericorum; deque communione peregrina, quæ alia est a laica.

DEPOSITIO, quæ Græcis καθάρσις, etiam canonica est pœna clericorum, non aliter atque excommunicatio, quæ Græcis ἀποκομὴς laicorum, ita ut quibus de causis clerici depositione, laici excommunicatione plectantur. Hac distinctione utitur can. 31. Apostolorum, si quis presbyter contempto proprio Episcopo seorsum collectas egerit, καθάρσις deponatur: laici vero ἀποκομίζουσαν leguntur, & can. 66. Si clericus die Dominico, aut sabbato inventus fuerit jejunare, καθάρσις; si laicus, ἀποκομίζου. Eadem distinctione synod. 6. in Trull. can. 62. ne fideles kalendas, vel alios gentiliū festos dies celebrent, vel alias superstitiones exercent; quod si aliter fecerint, si sint clerici, deponi jubentur καθάρσις: si vero laici ἀποκομίζου. Depositiō est perpetua remotio a sacro ministerio, idest executione ordinis; can. Apostolor. 15. & synod. Antioch. can. 3. Si presbyter vel diaconus relicta sua ecclesia in aliam emigraverit, a sacro ministerio deponatur, καθάρσις & λειτουργίας. Presbytero, olim deposito ob consuetudinem cum famosa muliere, ecclesiam credere non sustinuit Augustinus: testem ipsum habemus epist. 16. in appendic. *Ego certe presbyterum & qui die jejunii, quo ejusdem loci etiam ecclesia jejunabat, valesaciens collega suo ejusdem loci presbyterio, apud famosam mulierem, nullum secum clericum habentem, remanere, & prandere & cœnare ausus est, & in una domo dormire, removendum ab officio presbyteri ausus sum, timens ei deinceps ecclesiam Dei committere: quod si forte iudicibus ecclesiasticis alias videretur, quia sex Episcopis causam presbyteri terminare concilio statutum, committat illi, qui vult ecclesiam sua cura commissam.* Primis sæculis depositio erat perpetua, & sine spe restitutionis; semel enim depositus gradu in perpetuum excidebat, & redigebatur in ordinem laicorum, & hoc est quod dicebant redigi ad communionem laicam, idest ad communionem inter laicos, sicut unum e plebe; conc. Agathens. can. 50. *Si Episcopus presbyter aut diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsaverit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus, in monasterium detrudatur, & ibi quamdiu vixerit laicam tantummodo communionem accipiat: cui addendi sunt* can. si quis viduus, can. accedens, dist. 50. can. si quis clericus, can. si quis Episcopus, 81. dist. can. statuimus 11. qu. 1. can. abbatibus, 12. qu. 2. Basil. ad Amphilocho. cap. 32. Hanc ob causam depositus Elpidius Satalorum Episcopus, quod Eusebium presbyterio amotum contra decreta Melitenensis concilii ordine restituisset; Sozomen. lib. 4. cap. 23. Postea remittente disciplina, ut consulere iniquitati temporum, usu inolevit, ut depositi clerici, peracta pœnitentia, in ordinem restituerentur; can. bene valet, can. si quis diaconus, 50. dist. clerici depositi pœnitentiæ causa detrudebantur in monasterium, ne gradu amisso seculariter viverent; concil. Cabiltonens. 2. can. 40. *Dictum nobis est, presbyteros propter suam negligentiam canonicè degradatos, seculariter, gradu amisso, vivere, & pœnitentiæ agenda bonum negligere; unde statuimus, ut gradu amisso, agenda pœnitentiæ gratia in monasterio, aut canonico, aut regulari mittantur.* Quem canonem ex conc. Moguntino laudat Gratianus; can. dictum est, 81. dist. clerici depositi amittebant nomen & honorem clericorum; synod. Antiochen. car. 1. *τὸς δὲ καθάρσις ἀποκομίζας, καὶ ὁ ἐξῶθεν τιμῆς, ἧς ἅγιος κατὰ καὶ τὸ τῷ Θεῷ ἱερατικὸν μεταίληται.* Depositis autem etiam externo honore privari cujus sanctus canon & Dei sacerdotium fuit particeps. Depositii mutabant vestem & tonsuram clericalem, & in-

& induebantur veste laica, & laxabant comam ut laici, nisi retro poenitentiam agerent; synod. 6. in Trull. can. 21. Depositi omnino pro laicis habebantur, eorumque nomen expungebatur de tabula, idest albo, seu matricula clericorum; Auguft. serm. de commun. vita cleric. *Quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula clericorum;* can. nolo, 12. quæst. 1. Marbodius Rhedonensis Episcopus in epist. ad Rainaldum Episcopum Andegavens. *Nec opinantem aggressus omnibus onoribus ac beneficiis, quæ mihi antecessorum tuorum contulit liberalitas me privasti. Reversus ergo Roma, accepta videlicet faciendi, quod jam feceras potestate, ne quid odio tuo deesset, delere nomen meum de catalogo prorupisti, prius omnia, meas etiam syllabas persecutus.* Depositionem sequebatur prolixius anathema, idest segregatio a communione sacramentorum, & participio eucharistiæ, ac depositis vix concedebatur communio peregrina; concil. Ilerd. can. 16. *Quod si quisquam post hæc cujuslibet ordinis clericus, quacumque occasione, de omni facultate quidpiam probatus fuerit abstulisse, vel forsitan dolo aliquo suppressisse, reus sacrilegii prolixiori anathemate condemnatur, & vix quoque peregrina ei communio concedatur;* can. hæc hujus, 12. qn. 2. concil. Agath. can. 2. *Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur, & si qui prioris gradus, elati superbia, communionem fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur;* can. contumaces 50. dist. eadem synod. can. 5. *Si quis clericus furum ecclesia fecerit, peregrina ei communio tribuatur;* can. clerici, 13. quæst. 2. Armentario, qui perperam fuerat a duobus Episcopis ordinatus, indultum chorepiscopi nomen, aut peregrinæ communionis fomentum; synod. Regiens. can. 3. *Quod ergo in quibusdam schismaticis magis quam hæreticis recipiendis, Nicænum concilium statuit, a singulis per territoria sua, hoc etiam præsens conventus in hoc statuit, ab omnibus debere servari, idest ut cuicumque de fratribus tale aliquid caritatis consilia dictaverint, liceat ei unam parochiarum suarum ecclesiam cedere, in qua aut chorepiscopi nomine, ut idem canon loquitur, aut peregrina, ut ajunt, communionem foreatur.* Quæ sit istiusmodi peregrina communio, a variis anxie quaesitum; eandem esse cum communione laica, idest communione, quæ clericis depositis non denegatur inter laicos, credit auctor glossæ in d. can. contumaces, & in d. can. clerici, cujus sententiam non improbabilem esse reor. Communionem enim laicam non ineptum & incongruum est dici peregrinam, quia communio laica est aliena & peregrina clericis, nec eis datur, quam post depositionem, ubi jam pro laicis habentur; & eadem analogia peregrinum iudicium idem est, quod sæculare, quod sit peregrinum clericis, qui fori sæcularis expertes sunt; Goffr. Vindocinen. lib. 2. ep. 24. *Omnino enim injustum est, & sacris canonibus, sicut ipse melius nosti, penitus obviare videtur, ut ecclesiastica causa sæculari & peregrino iudicio terminetur.* Tamen communionem laicam aliam esse a peregrina facile colligi potest ex variis canonibus, qui utriusque meminerunt; & communionem peregrinam malim esse, non communionem annonæ & alimentorum, quod multis suavum est: communio enim peregrina est canonica & spiritualis, etsi minor ecclesiastica, sed nudam & simplicem communionem precum, quæ quandoque non denegatur honestis viris injuria excommunicatis, si appellaverint, ante causæ cognitionem. Ita monachos Ægyptios (hi erant quatuor fratres μέγροι, idest longi a statura corporis vulgo nuncupati) a Theophilo Alexandrino injuste excommunicatos humane & hospitaliter suscepit Jo: Chrysostomus, eosque admisit ad communionem precum, denegata tamen communionem eucharistiæ, donec eorum de causâ cognitum esset. Socrat. lib. 6. cap. 9. *μαθὼν δὲ αὐτὰ οἱ Ἰωάννης, ἐν τιμῇ μὲν ἡγε τοῖς ἀνδράσι καὶ τῶν εὐχῶν μετέχειν ἐκ ἐκώλουσιν· κοινωνίαν δὲ τῶν μυστηρίων ἐκ ἔφην πρὸ διαγνώσεως μεταδώσιν αὐτοῖς.* De quibus Joannes certior factus, viros illos honorifice excepit, precumque participes esse permisit, sed communionem mysteriorum illis se minime prius

H h ij

concessurum dixit, quam eorum causa cognita esset; Idem Sozomen. lib. 8. cap. 13. Nicephor. lib. 13. cap. 11. Pallad. in vita Chrysostomi. Relegationem etiam ad communionem peregrinam non esse regradationem seu rejectionem in inferiorem gradum, quod quidam voluit, facile evincitur, quod ejus copia datur clericis depositis, quorum nomen abraham erat e matricula, quod est argumentum depositionis; ita ut eis non tollatur spes restitutionis, & ubi restituti fuerint, eorum nomen reponatur in matricula, ut innuunt postrema verba canon. 2. concil. Agathens. jam a me laudati: Peregrina eis communicatio tribuatur, ita ut cum eos penitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant. Depositioni aliquando accedebat excommunicatio, idest segregatio a communione fidelium, quæ dicebatur perfecta & omnimoda depositio; synod. Antiochena can. 3. παντελῶς αὐτὸν καθαιρῆσαι τῆς λειτουργίας: Is omnino a sacro ministerio deponatur; & eadem synod. can. 5. τὸν καθαιρῆσαι παντελῶς, is omnino deponatur. Sæpius Clerici depositi mox tradebantur curiæ servituri; can. si quis sacerdotum, can. statuimus 11. qu. 1. can. clericus 3. quæst. 4. L. 39. C. Th. de Episcop. & cleric. idest redigebantur in ordinem decurionum, si natalibus & facultatibus essent idonei, ut sustinerent onera municipalia, quæ erant gravia & importabilia; d. L. 39. Hujus legis & canonis prava & stulta interpretatione invaluit, ut clerici depositi traderentur judici sæculari puniendi; Ivo Carnot. epist. 53. Nonne satius erat rapinam bonorum vestrorum perpeti, vel etiam personam vestram, sicut promiseratis, carceri mancipari, quam clericus vester non judicatus, non damnatus a vobis curiæ traderetur, ubi more furis contumeliis & injuriis quotidianis cruciaretur. Non est hoc officium pastoris, sed mercenarii. Et idem epist. 66. Hoc quod dico clerus approbaret, hoc populus acclamaret, nisi metu Regis compriherentur, vel insidiis Turonensis Archiepiscopi terrentur, qui clericos sibi adversantes clandestinis delationibus curiæ tradi facit, aut in exilium pellendos, aut bonis suis spoliandos. Eadem interpretatione instabat Henricus II. Rex Anglorum, ut clerici depositi, curiæ, idest foro sæculari, traderentur, in vita Thomæ Cantuar. lib. 1. cap. 23. Hoc igitur Rex quorundam fretus consilio, utriusque juris se habere peritiam ostentantium, instantissime postulabat, ut tales mox submoti ab ordine, curiæ tradantur, quod non solum jus humanum, sed etiam ipsius divini juris canonica sanxit auctoritas. Unde de talibus sæpe reperitur in canone, tradantur curiæ; unde quidam pro Rege ob regium favorem, ut videbatur, scienter edocli allegabant, tales nequaquam exilio, vel monasterio, sed canonibus sanctientibus, sic potius tradendos curiæ, hoc est judicio sæculari tradi puniendos. Et hoc est quod tradit Matth. Paris. in Henrico II. ad ann. 1163. Eodem anno Rex Henricus incongruum esse asseruit clericos a suis justiciariis in publico flagitio comprehensos Episcopo tradere impunitos; decrevit enim, ut quos Episcopi invenirent obnoxios, præsentem Regis justiciario exauctorarent, & post curiæ regis traderent puniendos; Rigord. in Philippo A. de hæreticis sectæ Amalrici. Et ita hujus sæc. plures sacerdotes clerici & laici, ac mulieres diutius latentes, prout Donai-no placuit, tandem detecti & capti, & Parisios adducti, & in concilio, ibidem congregato, convicti & condemnati, & ab ordinibus, in quibus erant, degradati, traditi fuerunt curiæ Philippi Regis. Qui tanquam Rex Christianissimus & catholicus, vocatis apparitoribus fecit omnes cremari. Et ad usum & consuetudinem, sæculi potius, quam ad genuinam sententiam canonis, se referens Innocent. III. in cap. novimus, de V. S. eandem sic interpretatus est, ut depositi, quos curiæ tradi dixit canon, tradantur brachio sæculari puniendi.

CAPUT

CAPUT VIII.

Deposito alia nuda, alia sollemnis, quæ degradatio. Depositionis sollemnia, depositioni modus adhibitus.

DEPPOSITIO alia est nuda & simplex seu verbalis, alia actualis seu sollemnis, quæ proprie degradatio dicitur. Verbalis est, quæ fit nudis verbis per sententiam; conc. Arelat. 1. can. 13. *De his, qui scripturas sanctas tradidisse dicuntur, vel rassa dominica, vel nomina fratrum suorum, placuit nobis, ut quicumque eorum ex actis publicis fuerit detectus, non verbis nudis ab ordine cleri amoveatur.* Sollemnis est, quæ fit sollemniter verbis & re, seu facto, idest detractioe sollemni insignium clericalium; conc. Tolet. 4. can. 24. *Episcopus presbyter aut diaconus a gradu suo injuste dejectus, si in secunda synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manibus Episcoporum; si Episcopus est, orarium annulum & baculum; si presbyter, orarium & planetam; si diaconus, orarium & albam; si subdiaconus patenam & calicem.* Quem canonem ex conc. Moguntino laudat Gratianus; can. Episcopus, 11. qu. 3. His sollemnibus Germanus PC. sede dejectus ἀμφοτέρων, idest superhumale, quod est insigne sacerdotii, super aram ecclesiæ deposuit; Cedr. in Leone. Et Sandabareus Euchaitanus Episcopus, reus postulatus nefarii consilii dati Basilio Imp. de oculis filio eruendis, apud Photium Patriarcham, ejus pedes amplexus, ὀρκίζω, inquit, σε δέσποτα κατὰ τὸ Θεοῦ λόγον πρότερον μὴ καὶ δαιρήσαι, καὶ τότε γύμνον ἱεροσύνης παραλαβήτωσαν, καὶ κολαζέτωσαν ὡς κακῶρων: *Obtestor te, inquit, domine, per Deum, ut mihi sacerdotalem prius adimas dignitatem, atque tum exautoratum me ii arripiant, & ut maleficum puniant;* Cedren. in Leon. ph. In depositione Photii Pseudopatriarchæ, ei demptus est baculus pastoralis; synod. 8. act. 7. init. Similiter Benedictus Pseudopontifex a Leone VIII. depositus scisso pallio & baculo pontificio; Regino 1. chronic. *Tunc Leo apostolicus, coadunata multorum Episcoporum synodo, eundem Benedictum humanæ sedis invasorem; iudicio omnium ab invaso gradu deposuit, & pontificale pallium, quod sibi imposuerat, abscidit, ferulamque pastorem manu ejus arreptam, coram omnibus in frustra confregit, & ad preces Imperatoris (is erat Otto 1.) diaconatus ei tantum gradu uti concessit; idem Luitprand. lib. 6. cap. 11. Quid? Formosus Pseudopontifex, e sepulchro erutus, solio pontificio impositus, & sacris vestibus denudatus, tribus digitis abscissis, mox in Tyberim corpus projectum; Luitprand. lib. 1. cap. 8. Nam Formoso defuncto, atque Arnulfo in propria reverso, is, qui post mortem Formosi Papa constitutus est, expellitur, Sergiusque Papa per Adelbertum constituitur; quo constituto, ut impius doctrinarumque sanctarum inscius, Formosum e sepulchro extrahere, atque in sedem Romani Pontificis, sacerdotalibus indumentis indutum collocare precepit, cui & ait: Quam Porciensis esses Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam universalem sedem usurpasti? His expletis, sacris mox exutum vestimentis, digitisque tribus abscissis, in Tyberim jactare precepit, cunctosque, quos ipse ordinaverat, gradu proprio depositos iterum ordinavit; idem Sigeberti. ad ann. 900. & abbas Vistog. in vita Arnulfi. Eodem jure in Gallia Augustiniani duo presbyteri, qui Carolum VI. quem curandum susceperant, in maximum vitæ periculum inani artis jactatione adduxere, morte damnati, prius sollemniter degradati ab Episcopo Parisiensi; Juvenal. de Urbin. ad ann.* 138. Et y eut plusieurs notables gens assemblez, tant d'eglise que laïcs, lesquels conclurent, qu'ils feroient degradez, & qu'ils auroient les testes coupées, & pour cette cause furent faits écharfaus en Grece devant l'Hôtel de*

* lege, 1398.

la ville, & du saint Esprit : & mox ; Et après issit l'Evêque de Paris en habit pontifical, & vint jusques aux deux Augustins, lesquels estoient revestus comme s'ils eussent voulu dire messe ; Et après ce qu'il eust parlé à eux il leur osta à chacun d'eux, les chasuble, estolle, manipule, aube & surplis, en disant certaines oraisons ; puis s'en retourna par où il estoit venu, & paravant en sa presence, seurent rais & ostez leurs cheveux, sans apparence de couronnes ; & tantost ceux de la juridiction laye, les prindrent & les dépouillerent, & leur laissèrent seulement leurs chemises, & à chacun une petite jaquette par dessus, & seurent mis en une charette, & liex & menez aux Halles & là eurent les iestes couppées &c. Etiam solemnitis depositio abbatum fieri solebat fracto sigillo, quod est præcipuum insigne jurisdictionis. Hoc ritu S. Abbas Conchenfis in Normannia, coram iudicibus datis a summo Pontifice, abbatiam ejuravit, fracto sigillo, sententiam depositionis præveniens ; Innocent. III. lib. 2. epist. 38. Et instrumenta sua, fracto sigillo, quo usus fuerat, in manibus iudicum resignavit, & abbatiam abjuravit memoratam. Fracto sigillo depositus est Radulfus de Arundel abbas Westmonasteriensis ; Matth. Paris. ad ann. 1214. Illis diebus per prædictum legatum depositus est Radulfus de Arundel abbas Westmonasteriensis in crastino sancti Vincentii per N. Abbatem de Westham missum ex parte legati, fracto ipsius sigillo in capitulo. Solemnis depositio clericorum fit detractionis insignibus clericalibus, ut militum vel magistratuum exauctoratio demptis militum vel dignitatis insignibus ; L. 2. ff. de his qui notant. infam. L. qui de libertate, de liberal. caus. L. iudices, C. de dignitat. lib. 12. cap. degradatio de poen. in 6. Jo: Chrysostom. in epist. ad Roman. homil. 6. ὥστε ἂν τῆς ἐν ἀξιώμασιν ὄντας εἰσα ἀλισκομένους, ἐπὶ μεγίστοις ἐγκλήμασιν, οἱ δικάζοντες ἀφελόμενοι τὰ τῶν ἀξιωμάτων τιμῆς σὺν καλῶσι, ἢ τῷ καὶ παῦλος ἐποίησιν. Quod igitur facere solent iudices ii, qui quos in dignitate constitutos, gravius alicujus criminis convictos habent, eos prius horum sui ornamentis spoliant, quam supplicio multatos abdicant, hoc ipsum & hic quoque Paulus fecit. Aliquando depositio fiebat cum aliqua gratia & remissione, puta salvo nomine & honore episcopatus, & salvis alimentis & annonis de ecclesiæ censu. Bassiano & Stephano Episcopis Ephesinis depositis salva dignitate episcopatus relicta sunt necessaria sumptu ecclesiæ ; concil. Chalced. act. 12. Domno Antiocheno Episcopo deposito etiam consultum de alimonia sipe Ecclesiæ, ejusd. conc. act. Pariter clericis depositis ordine & beneficio relinquatur modicum alimentorum causa e fructibus beneficii ; Nicolaus I. in can. studeat, 50. dist. Verum si presbyter adeo vestro studio obnoxius sorte clauverit, præcipimus ut tale beneficium sibi ecclesiæ suæ concedatur, quo & ipse & sui sufficienter possint habere suæ sustentationis solatium. Nee non clericis depositis & poenitentiae causa in monasterium ablegatis providendum de alimonia, ne monasterio sint graves ; Gregor. lib. 1. epist. 42. Si qui vero ex familia ecclesiastica sacerdotes, vel levites, vel monachi, vel clerici, vel quilibet alii lapsi fuerint, dari eos in poenitentiam volumus ; sed res eorum ecclesiastico juri non subtrahi, ad usum tamen suum accipiant, unde ad poenitendum subsistant, ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint onerosi sint ; can. de lapsis, 16. qu. 6. quia dandum vitæ sustentandæ solatium, cui vita relinquatur ; L. si mandavero, §. is cuius, ff. mandat. cap. felicitis, de poen. in 6. Aliquando & depositioni Episcoporum modus adhibitus est, ita ut deponerentur salvo presbyteratu. Eustathius Beryti Metropolita duos Episcopos a Photio Tyri Metropolita ordinatos deposuit salvo presbyteratu, quod rorum & insolens visum legatis sedis apostolicæ & aliis patribus concilii Chalcedonensis, ut fertur act. 4. concil. Chalced. Ἐπισκοπὸν εἰς πρεσβύτερον κατὰ τὴν βασιμὴν ἱεροσύνην εἶναι. Episcopum in gradum presbyteri redigere sacrilegium est. Unde confectus est can. 29. dist. concil. Episcopos tamen suspendi licuit incolumi presbyteratu, ex synodo 6. in Trull. can. 20. quem de suspensione intelligendum insinuant verba illa, τῆς Ἐπισκοπῆς παύσειν : ab Episcopatu cesset, ut optime obler-

observavit Jo: Morin. exercit. eccles. lib. 2. cap. 15. Posterioribus tamen sæculis, vergente in occasum disciplina, depositi leguntur Episcopi, servato presbyteratu in solatium amissi episcopatus. A Leone VIII. depositus est Benedictus Pseudo-pontifex misso ei diaconatu, ut jam observatum est ex Reginone & Luitprando. In concilio Rhemenfi, cui præfuit Leo IX. Pontifex, salvo presbyteratu depositus Nannetensis Episcopus, ex gestis hujusce concilii. Deposito Aurelianensi Episcopo, ut salvum retineret ordinem presbyterii, pro eo intercessit Bernard. epist. 245. ad Eugenium III. *Sufficit si vestra indulgentia possit retinere sacerdotem, qui Episcopus fuit; tantum a nota infamia, & perpetua inustionis cauterio scire bona voluntatis vestra obumbratur sibi.* Deposito tam verbalis quam solemnis spectat ad Episcopum; verbalis ad Episcopum proprium, absque aliis Episcopis; solemnis ad Episcopum proprium adhibitis sex aliis Episcopis, si presbyter sit, tribus Episcopis, si diaconus; can. si quis & seqq. 15. qu. 7. cap. degradatio, de pœn. in 6. Augustin. epist. 16. in appendic. *Removendum ab officio presbyterii ausus sum, rimens ei deinceps ecclesiam Dei committere: quod si forte iudicibus ecclesiasticis alias videtur, quia sex Episcopis causam presbyterii terminari concilio statutum, committat illi, qui voluit ecclesiam sue cure commissam.* Hodie quia tot Episcoporum copia vix esse posset, & si tot convenirent eorum residentia interverteretur, clericorum depositio vel degradatio fieri potest per proprium Episcopum, sine aliis Episcopis, adhibitis totidem abbatibus, vel personis ecclesiastica dignitate præditis; concil. Tridentin. sess. 13. de reformat. cap. 4. Ad Episcopum pertinet & destitutio clericorum, sicut institutio; cap. conqurente, de offic. ordinar. cap. cum ex injuncto, in fin. de hæretic. cap. 1. de capell. monach. can. Episcopus, 67. dist. can. Episcopus 15. qu. 7. Hoc distat depositio a destitutione, quod depositio proprie est ab ordine, destitutio a beneficio. Licet sæpius depositio utrumque continet, remotionem ab officio & beneficio, quia indignus ordine, indignus efficitur beneficio; can. si quis amodo, can. si quis sacerdotum, can. eos, 81. dist. unde degradatio dicitur deminutio capitis, cap. qualiter, de accusat. quia per depositionem mutatur omnino status personæ, & depositus ordine & beneficio capite minutus videtur. Quandoque depositionem sequebatur virgarum castigatio publica & exilium, Gregor. lib. 9. epist. 66. ind. 4. *Fratrem Paschasium (is erat Episcopus Neapolitanus) volumus admoneri, ut eundem Hilarium prius subdiaconatus, quo indignus surgitur, prius officia, atque verberibus publice castigatum faciat in exilium deportari.*

C A P U T IX.

De regradatione. Regradatio pœna canonica, etiam & militaris.

INTER pœnas canonicas proxima a depositione locum tenet regradatio, quæ est mitior depositione: depositio enim tollit penitus gradum & ordinem; regradatio non omnino adimit gradum, sed rejicit in inferiorem, vel ultimum; ut cum presbyter, diaconus, vel subdiaconus, propter lapsum rejicitur in imum gradum ostiarii vel lectoris; conc. Toletan. 1. can. 4. *Subdiaconus defunctæ uxore, si uxorem aliam duxerit, ab officio in quo ordinatus fuerat, removeatur, & habeatur inter ostiarios & lectores;* can. si subdiaconus, 34. dist. Eadem pœna plebuntur presbyteri & diaconi ob vitium usuræ; conc. Aurelianens. 3. can. 27. *Uterque clericus a diaconatu & supra, pecuniam non commodet ad usuras; quod si quis adversum statuta venire præsumpserit, communione concessa ab ordine regradetur.* Vel ob inobservantiam dierum festorum; conc. Matisconens. 1. can. 10. *Ut presbyteri diaconi vel quolibet ordine clerici Episcopo suo obedienti devotione subja-*

tenet, & non alibi dies feriatus, nisi in obsequio illius liceat tenere, aut celebrare; quod si quis per quamcumque contumaciam, aut per cuiuscumque patrocinium hoc facere fortasse distulerit, ab officio regradetur. Vel ob accusationem innocentium; idem conc. can. 18. De his vero qui innocentes, aut Principi, aut iudicibus accusare convicti fuerint, si clericus honoratior fuerit, ab officii sui ordine regradetur. Aliud est regradationis genus, cum presbyter vel diaconus, vel inferior clericus poenae causa rejicitur in ultimum locum sui ordinis, idest collocatur ultimus inter presbyteros vel diaconos, vel alios sui ordinis; ut si diaconus inter presbyteros sedere praesumpserit, ultimus omnium constituitur in ordine suo; synod. 6. in Trull. can. 7. ἱσκαπὸς πάντων γινώσκω τὸ ἐν ὧν κατελέγειται τάγμασι, ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ. Unde desumptus est, can. praecipimus, 93. dist. Et clerici, qui ultro pecunias ecclesiae obtulerunt, & propter oblationem se jactant fratribusque se praeserunt, rejiciuntur in ultimum gradum sui ordinis; synod. Nicæn. 2. can. 5. ἱσκαδὸν βαθμὸν λαμβάναν τὸ οἰκόν τάγματος. Et clerici pigri & desides ad divina officia, rejiciuntur in ultimum locum chori; concil. Aquisgr. can. 131. Qui sequitur aut tarde ad matutinum, aut aliud quodlibet divinum obsequium peragendum occurrerit, dignum est, ut non cum aliis in choro, sed omnium ultimus, aut certe, ut erubescere discat, in loco hujusmodi negligentibus a Prelatis constituto stet, foris vero nullatenus remanere presumat. Eadem poena est clericorum ob incontinentiae labem; concil. Hyberniens. Presbyter si fornicatus fuerit, psalmos cum fratribus in choro ultimus canat; can. presbyter, 82. dist. Eadem regradationis poena usu frequentata, ob compeccandum typhum diaconorum; Gregor. I. lib. 1. epist. 81. Predictum itaque Liberatum, quem reprimendus ambitionis inflat spiritus, omni instantia a sui pravitate compece, & ultimum inter diaconos stare constitue, &c. In regulari disciplina nota quoque fuit poena hujusmodi regradationis; puta canonicus regularis monachus factus, ad canonicos redire compellitur; ita ut in poenam desultoriae levitatis deinceps memorialem cucullam deferat, & ultimus in choro maneat, ex decreto Urbani II. can. mandamus, 19. qu. 3. cap. intelleximus, de ætat. & qualit. & ordin. prae. Goffrid. Vindocinens. lib. 2. epist. 7. ad Ivonem Episcopum Carnotensem. Dominus Ernaldus, quem decanum vestrum dicitis, si sibi secundum justitiam placuisset, de recto floccello de capite suo, potius in nostra, quam in vestra sorte manere debuisset. Innocent. lib. 2. epist. 11. ad Pictaviensem Episcopum, de canonico sancti Ruffi, qui ad Malleacenses monachos transierat: Mandamus quatenus jam dictum canonicum ad ecclesiam redire priorem, monitione praemissa, per censuram ecclesiasticam appellatione remota, compellas, ubi & memorialem cucullam eum deferre facias, & ultimum in choro manere, ut exemplo ejus alii similia non attemptent. Immo & monachi professi, si sine licentia abbatis transeant ad aliud monasterium, si redeant, ultimi in choro locantur; Anselm. lib. 2. epist. 15. ad Fulconem abbatem: Filius vester, qui a paternitate vestra inordinate abierat, penitus ad omnem satisfactionem, secundum vestrum judicium paratus, humiliter redit, qui non tam postulat, ut illi poenam, quam meruit, remittatis, quam ut vel ultimum illum intra gregem, quem sua culpa dimiserat, vestra misericordia constituatis. Quid? & monachi professi abeuntes monasterio ad physicam vel leges legendas, docendi scilicet causa, nisi intra duos menses redeant, pro excommunicatis ab omnibus evitandi, & reversi in choro, capitulo & mensa & aliis locis regularibus ultimi fratrum locantur; cap. 3. ne cleric. vel monach.

Regradatio ecclesiastica, ut depositio initium coepit e militia. Inter poenas militares fuit gradus dejectio L. 3. ff. de re militar. quæ uno verbo regradatio dicitur; L. 2. C. Th. de curs. public. idest rejectio in infimam militiam; Hieronym. ad Pammach. Finge aliquem tribunitiae potestatis suo vitio regradatum, per singula militiae equestris officia, ad tyronis vocabulum devolutum.

Aliud adjungendum est poenae ecclesiasticae genus, quo clerici non deponuntur

tur a susceptis ordinibus, vel rejiciuntur in deteriore gradum, sed suis ordinibus defixi, ab altioribus arcentur; concil. Ilerdens. can. 1. & 5. Syrici epist. 1. cap. 15. can. de his, can. hi qui altario, can. quicumque, 50. dist. synod. 6. in Trullo, can. 3. Hos propria appellatione ἀποκρίτης vocat Basil. ad Amphilocho. can. 69. δὲ χηρὸς αὐτῶν ἀποκρίτης. Recipietur non ulterius promovendus.

CAPUT X.

De excommunicatione. Excommunicatio maxima pœna canonica; quibus de causis infligatur. Excommunicatio alia major, alia minor. Excommunicatus a proprio Episcopo, non est restituendus ab alio.

INTER pœnas canonicas summum & novissimum locum implet excommunicatio, quæ est remotio a participatione sacramentorum, & communione fidelium; in pœnis enim canonicis gradatio & ordo servatur pro modo & qualitate delicti. Clerici ob leviora delicta suspenduntur; ob graviora, puta, furtum, homicidium, deponuntur; depositi si incorrigibiles existant, excommunicatione plestantur; can. dictum est, 81. dist. can. abbatibus 12. qu. 2. cap. cum non ab homine, de judic. Hujus pœnæ antiquissimus & saluberrimus usus initium cœpit cum ipsa ecclesia. Primum sancitus sacro Christi oraculo, qui ligandi & solvendi potestatem Petro & cæteris Apostolis tradidit; Matth. 16. & auctoritate Pauli, qui ea potestate usus Corinthium incestuosum anathemate percussit; 1. Cor. 5. Himeneum & Alexandrum satanæ tradidit; 1. Timoth. 1. Hujus pœnæ usum non uno loco commemorat Tertull. apologetic. cap. 39. Summumque futuri judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut a communione orationis & conventus, & omnis sancti commercii relegatur; idem de pudicitia, cap. 13. Illis traditis satanæ, idest extra ecclesiam projectis. Excommunicatio est maxima pœna inter canonicas, tum quoad clericos, tum quoad laicos; depositionem enim clerici, si depositus incorrigibilis sit, sequitur excommunicatio, post quam non habet ecclesia ultra quid faciat; d. cap. cum non ab homine, Augustin. de corrept. & grat. cap. 15. Corripiantur itaque a præpositis suis subditi fratres correptionibus de caritate venientibus pro culpæ diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus; quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit episcopale judicium, quæ pœna in ecclesia nulla major est, potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere atque proficere; can. corripiantur, 24. quæst. 3. Excommunicatio est major & maxima pœna, respondet enim pœnæ capitali; Augustin. lib. 5. quæst. in Deuteronom. cap. 39. in illud: Et auferetis malignum ex vobis ipsis. Assidue hoc dicit scriptura, cum jubet occidi malos; quæ locutione usus est etiam Apostolus cum diceret, auferite malum ex vobis ipsis; ex quo apparet eum voluisse intelligi, qui aliquid tale commisit, ut excommunicatione sit dignus, hoc enim nunc agit in ecclesia excommunicatio, quod agebat tunc interfectio. Unde excommunicatio dicitur gladius ecclesiasticus, mucro spiritualis; cap. dilecto, de sentent. excommun. in 6. Hieronym. ad Heliodorum, de laude vitæ solitariæ: Nunc vero inobediens spiritali mucrone truncatur, aut ejectus de ecclesia, valido demonum ore discerpitur: Mucro episcopalis; Joannes VIII. in can. visis 16. quæst. 2. Et felici mucrone Episcopi sacerdotum piacula referuntur: Gladius spiritualis; Cyprian. epist. 62. Spiritali gladio superbi & contumaces necantur, dum de ecclesia ejiciuntur; Augustin. lib. 1. contr. epist. Parmenian. Propter quid ergo gladium portat, qui dicitur est minister Dei, vindex in iram eis, qui male agunt, nisi forte, quemadmodum nonnulli eorum, sane imperitissimi, hoc intelligere solent de honoribus ecclesiasticis dictum esse, ut gladius intelligatur vindicta spiritalis, qui excommunica-

Tom. I.

I i

tionem operatur? Quæ poena sit excommunicatio, inde facile colligere est, quod excommunicatio in laicis, comparatur depositioni in clericis; concil. Chalced. can. 21. καὶ ὅσοι ἐν μὲν κληρικῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκπίπτειν βούλῃ, καὶ δὲ λαϊκῶν ἀναθεματίζεσθαι. Si quidem clericus fuerit, proprio gradu decidat: si vero laicus aut monachus, anathematizetur; can. si quis Episcopus 1. quæst. 1. concil. Carthag. 4. can. 73. Si laicus est excommunicetur, si clericus deponatur; can. qui communicaverit, 11. quæst. 3. August. in Enchirid. cap. 80. Sic nostris temporibus ita multa mala, etsi non talia, in apertam consuetudinem jam venerunt, ut pro his non solum excommunicare aliquem laicum non audeamus, sed nec clericum degradare. Et passim excommunicatio, & degradatio coarquantur, quasi pares poenæ, in disparibus personis; August. in Brevicul. collat. cap. 4. Malos in ecclesia sic non esse permixtos, ut quamvis debeat vigilare ecclesiastica disciplina, ad eos non solum verbis, sed etiam excommunicationibus & degradationibus corripiendos; tamen non solum in ea latentes nesciantur, sed plerumque propter pacem veritatis, etiam cogniti tolerantur. Idem lib. contra Donatistas post collat. cap. 19. Neque enim a populo Dei separamus, quos nec degradando, vel excommunicando, ad humiliorem penitendo locum redigimus.

Excommunicandi jus proprie pertinet ad Episcopum; can. nemo 2. quæst. 1. & d. can. corripiantur, 24. qu. 3. cap. quærenti, de V. S. conc. Trid. sess. 25. de reformat. cap. 3. Excommunicatio est actus jurisdictionis Episcopi; cap. transmissam, & ibi gloss. de elect. & felix mucro Episcopi; d. can. visis, Dionys. Areopagit. de ecclesiast. Hierarch. ὅτι αἱ αἰεὶ ἀποκριτικαὶ ἔχουσιν οἱ ἱεράρχαι δύναμιν, αἱ ἐκφαντορικοὶ τῶν δεινῶν. Sic etiam segregandi vim habent Pontifices, ut interpretes divinae justitiæ. Et auctor constit. apostolicar. lib. 2. cap. 16. ἰδὼν δὲ σὺ ὅτι ἡμαρτήκοι πικρὰν δὲ καὶ αὐτὸν ἐξουθενῶναι: Cum vero deliquisse videris, ejici foras jube; Gesta concil. Chalced. act. 4. Ἐπισκόποις εἰσι, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν, καὶ ἀποκριτικῶν, καὶ καταδικάζουσιν, καὶ εἰ τι δέλουσιν ἐξουσίαν ἔχουσιν. Episcopi sunt, potestatem habent & excommunicare, & damnare, & quidquid volunt potestatem habent. Inferiores etiam prælati habent excommunicandi potestatem, puta presbyteri; d. can. nemo: idest parochi seu plebani; cap. cum ab ecclesiarum, de offic. judic. ordinat.: abbates & priores; cap. cum in ecclesiis, de major. & obedienc. cap. olim, de accusat. cap. sicut de simon. & decani; d. cap. dilecto, cap. significavit de convers. conjugat.

Excommunicatio non potest irrogari nisi causa cognita; d. can. nemo, can. multi, ead. caus. & qu. can. nemo, 11. qu. 3. Gregor. Turonens. lib. 5. cap. 14. Post missas autem petiit, ut ei eulogias dare deberemus; quod cum refutaremus ipse clamare cepit, & dicere, quod non recte eum a communione, sine fratrum convenientia, suspenderemus: illo autem hac dicente, cum consensu fratris, qui præfatus erat, contestata causa canonica, eulogias accepit. Excommunicatio etiam non potest infligi, nisi ob grave & mortale delictum; concil. Meldens. can. 56. Quia anathema est aterna mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi; d. can. nemo, 11. quæst. 3. idem probatur can. nullus, can. certum, ead. caus. & qu. & constit. Aurelianens. art. 18. optime Augustin. de fide & operib. cap. 19. Qui autem opinantur cetera elemosynis facile compensari, tria tamen mortifera esse non dubitant excommunicatione puniendi, donec penitentia humiliore sanentur, impudicitiam, idololatriam, homicidium. Excommunicatio potest injici ob contumaciam; can. certum, 11. qu. 3. cap. cum in ecclesiis, de major. & obed. cap. tunc, ut lit. non contestat. propter ordinem contumaciæ, ac ne contemnatur disciplina ecclesiastica; can. quisquis, 2. qu. 6. can. si quis deinceps, 17. qu. 4. Ob causam civilem, puta ob æs alienum, per inopiam non solutum, non potest quispiam excommunicari; cap. Odoardus de solut. concil. Trident. sess. 25. de ref. cap. 3. Ob hujusmodi causam tamen monachos ab officio altaris a se suspensos memorat Arnulphus

Lexo-

Lexoviensis Episcopus, epist. 12. *Studii itaque vestri sit intra proximam pentecosten satisfacere sicut in nostra fuit presentia constitutum: alioquin ex ea die fraternitatem vestram ab officio altaris noveritis, ad qua proximemus auctoritate, suspensam, &c.* Et si excommunicationis sententia non sit ferenda, nisi ob graviolem causam, tamen sive iusta, sive iniusta fuerit, timenda est, id est ei deferendum est; can. 1. 11. quæst. 3. nimirum propter religionis cultum. Ideo Theodosius junior forte excommunicatus a quopiam monacho, etsi ab Episcopo ei responsum esset nullam & irritam esse excommunicationem, abstinuit donec, a quo ligatus erat, communioni redditus esset; Theodoret. lib. 5. cap. 36. Depositio est poena clericorum, excommunicatio laicorum, & monachorum; conc. Chal. can. 2. d. can. si quis Episcopus, Socrat. lib. 4. cap. 18. de monachis Aegyptiis. Ἀρσένιος ἄλλος τῶν νῦν πταίσαντων ἀν ἀφώκεται, ἀλλὰ τῶν προκόλλαντων λέγων ὅτι ὁ νῦν ἀποκρίθεις, καὶ ἀποκρίθεις γίνεσθαι, ὁ δὲ προκόλλας οὐκ ἀντὶ τοῦ οὐδὲν. Arsenius ex eodem numero adolescentulos, qui deliquerant, a communione non segregavit, sed eos qui in disciplina monastica profecerant; nam adolescentulus, inquit, si segregetur contemnit; qui autem profecerit, dolorem, quem ex segregatione caput, cito persentiscit. Ratio fuit, quia monachi erant extra clerum ante constituti. Syrii; can. monachos, 16. quæst. 1. jamque tempore Chalcedon. conc. pauci e monachis promovebantur in clericos.

Excommunicatio vero duplex est, major & minor; minor est, quæ submovit a participatione sacramentorum; major, quæ a communione fidelium; cap. a nobis, de except. cap. 1. de sentent. excomm. can. Engeltrudam, 3. qu. 4. quæ anathema dicitur; d. can. Engeltrudam. Alibi tamen anathema distat ab excommunicatione majori; quia excommunicatio major a fraterna societate segregat, anathema abscindit a corpore Christi, quod est ecclesia; d. can. Engeltrudam. Anathema est aternæ mortis damnatio; d. can. nemo, 11. qu. 3. quia, qui anathematizatur, traditur satanæ, & salutis spem amittit, nisi poenitentiam agat; Arnob. in psal. 139. *Nam ferro tollitur vita, ut multum quinquaginta annorum; anathematis autem mucrone & vita aterna eripitur, & mors perpetua irrogatur.* Qua de causa maxima excommunicatio dicitur prolixius anathema; conc. Hier. dens. can. 5. can. hæc hujus, 12. qu. 2. Et anathema distinguitur ab excommunicatione; August. de temp. serm. 164. *Ubi scimus corripimus, objugamus, anathematizamus, excommunicamus, & tamen non corrigimus.* Excommunicatio minus sollemnis irrogatur per sententiam; excommunicatio major, seu anathema fit sollemniter, extinctis, & projectis humi facibus; can. debent, 11. qu. 3. Quod variis illustratur exemplis, ex concil. Lemovic. habito anno 1034. Radevic. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 70. Nicephor. Gregor. lib. 9. vit. D. Bernard. lib. 2. cap. 6. Matth. Paris. ad ann. 1224. Ultra annum, inforlescens in excommunicatione, non auditur; can. rursus & seq. 11. qu. 3. Privatur omnibus beneficiis, qui est suspectus hæresis, propter contemptum clavium; cap. ult. de poen. cap. cum bonæ, de retat. & qualit. præfic. Bened. in cap. Raynut. verb. mortuo itaque testatore 1. nrm. 290. capell. Tolos. decis. 365. Hoc jure Suevi & Saxones Henricum V. Imper. a Gregorio VII. diris excommunicationibus, proscriptum, per legatos monuere, quod si ante diem anniversarium sua culpa excommunicationis vinculo non solveretur, sine spe restitutionis regno caderet; Lambert. Scathnaburgens. de reb. gest. German. *Suevi & Saxones legatos ad Regem miserunt, qui ei dicerent: quod si ante diem anniversarium excommunicationis sue, suo præsertim vitio excommunicatione non absolvatur, absque retractatione in perpetuum causa ceciderit, nec legibus deinceps regnum repetere possit, quod legibus ultra administrare annuam passus excommunicationem non possit.* Excommunicato beneficium conferri non potest; cap. postulastis, de cleric. excomm. ministr. Eo nomine depositus est Elpidius Satalorum Episcopus, quod Nestarium quendam, cui ob perjurium communionem ecclesiæ interdictum erat, ecc.

clesiastico ministerio praeceisset; quod legibus nefas fuisse ait Sozomen. lib. 4. cap. 27. καὶ τὸν νόμον τῆς ἐκκλησίας. Excommunicatus a proprio Episcopo, non potest restitui ab alio; concil. Antioch. can. 6. can. si quis a proprio, 11. qu. 1. Hoc jure Marcion Ponticus a patre Episcopo excommunicatus ob stuprum virginis, poenitentia a patre non impetrata Romam profectus, a summo Pontifice hocce tulit responsum, ἡ δυνάμεις ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ὁμῶν πατρὶς οὐ τὴν τοῦ-σαι. Nobis injussu reverendi patris tui istud facere non licet; ut refert Epiphanius. haeres. 42. Et quatuor fratres monachi Aegyptii, quibus tamen μαίνοι, idest longi, a Theophilo Alexandrino excommunicati, ad communionem sacrorum mysteriorum non recepti, πρὸ διαγνώσεως, ante causae cognitionem; Socrat. lib. 6. cap. 9. Et hoc jus in Claramontensi synodo habito sub Urbano II. instauratum, ne excommunicatus a suo Episcopo ab aliis recipiatur; Ivo Carnot. epist. 76. Sic enim antiquitus est inustum, & nuper in Arvernensi concilio omnium Episcoporum, qui aderant, consensu confirmatum, ut ab uno Episcopo quemlibet pro injuriis ecclesiasticis excommunicatum, vicini quoque Episcopi excommunicent. Inde si excommunicatus a proprio Episcopo questus sit apud Metropolitanum de injusta excommunicatione, non est absolvendus a Metropolitano, sed absolutionis causa remittendus ad proprium Episcopum. Quod si Episcopus recuset eum absolvendi, jus devolvitur ad Metropolitanum; cap. ad reprimendam, de offic. ordinari. Quod si excommunicatus ab Episcopo suo appellaverit ad Metropolitanum, tunc Metropolitanus debet eum absolvere ad cautelam, nisi malit deferre ordinario; cap. per tuas, de sentent. excommunicat.

CAPUT XI.

De variis excommunicationum generibus.

PENE canonicae augentur vel minuuntur ab Episcopo, pro modo & qualitate delictorum; Basil. ad Anrphiloch. cap. 54. καὶ δὲ αὐτὸς οὐρίως ἐν ἑκάστῳ ἰδίῳ τὸν περιστάσεις, ἐπιτείνῃ ἐπιλάμνῃ, ἢ καὶ ὑποβαίῃ. Est autem tunc prudentiae pro circumstantiis proprietate poenas intendere, vel remittere. Variæ sunt poenae canonicae singulis etiam levioribus delictis constitutæ, quibus non parit ecclesia, ut majoribus occurrat, & coercitione leviorum criminum tollatur occasio & necessitas epitimii, seu ultionis majorum. Ob graviora delicta irrogatur excommunicatio minor, quæ est submotio a participatione sacramentorum; vel excommunicatio major, quæ segregat a communione fidelium. Alia est angustior & levior excommunicatio ob leviora delicta, quæ non privat in totum communionem ecclesiæ, sed Episcopum, vel presbyterum segregat a communione aliarum ecclesiarum, salva communione suæ plebis, suæ ecclesiæ. Ut si Episcopus vocatus ad synodum absuerit, non reddita apud Primatem, seu Metropolitanum, per litteras, quas tractorias vocant, ratione suæ absentiae, suæ plebis communionem jubetur esse contentus; concil. Carth. 5. can. 10. can. placuit, 2. 18. dist. can. 79. synod. Carth. apud Balsamon. Et si quis alienum monachum ordinaverit, vel suo monasterio praeferat, ad suæ plebis communionem redigitur; ejusd. conc. can. 13. can. si quis, 58. dist. synod. Carth. can. 83. apud Balsam. ejusd. synod. can. 86. apud Zonar. Hoc ritu Victorem Episcopum hac conditione restitutum, ut solius diocesis suæ communionem frueretur, refert August. epist. 262. Clamet alius ejusdem provinciae Victor Episcopus, cui relicto in eadem poena, in qua & Priscus fuit, nusquam, nisi in diocesi ejus, ab alio communicatur; clamet, inquam, aut ubique communicare debuit, aut etiam in meis locis communicare non debuit. Novum hocce genus excommunicationis, κατὰ μέρος ἀποκοπήν vocat Balsamo in d. can. 79. synod. Carthag.

Carthag. quod varia huiusmodi excommunicationis argumenta extarent in ecclesia occidentali, quæ complectitur Africanam; verum in orientali vix ulla audirentur. Episcopos, qui in conciliabulo Ephesino lapsi erant, suæ diocesis communionem contentos esse voluit Leo 1. epist. 40. ad Anatolium C.P. *De fratribus illud quidem, quod praesentibus & agentibus nostris constitutum est, approbamus, ut suarum interim ecclesiarum essent communionem contenti.* Græcos vero & orientales huiusmodi censura vix usos recte observavit Joan. Morin. lib. 2. exercit. 18. Resecatur & communio, cum ob contumaciam Episcopus remouetur a communionem comprouincialium Episcoporum; concil. Milevit. can. 24. can. quisquis 2. qu. 6. synod. Carthag. can. 123. apud Balsamon.

Aliud ab excommunicatione poenæ genus est, prohibitio a limine, seu ingressu ecclesiæ; can. praesenti, 5. qu. 2. cap. sacro, de sentent. excommunicat. can. is cui, eod. tit. in 6. Excommunicatio enim est remotio a communionem ecclesiæ & sacramentorum; prohibitio ab ingressu ecclesiæ est remotio a communionem precum, & prohibitio audiendi officia. Hinc in canonicarum poenarum gradibus privatio ab ingressu ecclesiæ præcedit excommunicationem; Arnulfus Lexoviens. epist. 45. *Fuerat fortassis primum ab episcopali suspendendus officio, ab altaris ministerio prohibendus, a liminibus sequestrandus ecclesiæ, ut contumax novissime gladio feriretur.* Et simili modo Eustathius cum esset presbyter, primum a communionem precum segregatus, deinde a communionem ecclesiæ; Sozomen. lib. 4. cap. 13. *Πρῶτον μὴν ὡς ὕψικα πρεσβύτερος ὢν, προκατεγνώκει αὐτῷ Εὐδάλιος ὁ πατήρ καὶ τῶν διχῶν ἀφώρειν, Ἐπίσκοπος ὢν τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ ἐκκλησίᾳ Καισαρείας, καὶ δὲ τῶν ἐν Νικομαχείᾳ τῷ Πόντῳ, ὑπὸ συνόδῳ ἀκκοινῶντος ἐγγόνι. Εὐστάθιος αὐτὸν ἀποκαταστάσας, πρῶτον, ὅτι ἐπὶ πρεσβυτέρῳ, καὶ πατρὶ Εὐδάλῳ Ἐπισκόπῳ Καισαρείας καταδικασθεὶς ἦν, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης ἀποκαταστάσας, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Πόντῳ, ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐκείνης ἐκκλησίας ἀποκαταστάσας.* Alia poena canonica est multatio suffragii, seu vocis activæ, ut canonici, nondum sacris ordinibus saltem subdiaconatu initiati, non habent vocem in capitulo; clem. ut ii qui, de ætat. & qualitat. & ord. præfic. conc. Trident. sess. 22. de reform. cap. 4. Et clerici sæculares, ad præbendas forte recepti in monasterio, non habent locum vel vocem cum monachis in capitulo; cap. ult. de stat. monach. Presbyteri a Meletio ordinati, ea lege admissi, ut suffragio careant in electionibus Antistitum, ex epistola patrum Nicanorum ad Alexandrinam, & alias Aegypti ecclesias, quam tradidit Theodoret. lib. 1. cap. 9. *τῶν μὲν μὴ δυνάμεν ἐξουσίαν εἶναι τὴν ἀποκομῆν αὐτοῖς προχειρίσασθαι. Ὡς οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἐξουσία εἶναι τὴν ἀποκομῆν αὐτοῖς προχειρίσασθαι. Ὡς οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἐξουσία εἶναι τὴν ἀποκομῆν αὐτοῖς προχειρίσασθαι.* Ut nulla illis potestas sit eos designandi quos visum fuerit. Depositionem clericorum sequitur privatio communionis ecclesiasticæ, idest sacerdotalis; sed eis salva est communio laica, idest qualis est inter laicos: depositi enim clerici non arcentur a communionem laica, ne vindicetur bis in idipsum; concil. Agathens. can. 50. *Si Episcopus, presbyter, aut diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsaverit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus in monasterium detrudatur, & ibi quamdiu vixerit laicam tantummodo communionem accipiat;* can. si Episcopus, 50. dist. Syricius ad Himerium, epist. 1. cap. 11. *Quisquis clericus aut viduam, aut certe secundam conjugem duxerit, omni ecclesiastica dignitatis privilegio mox trudetur, laica tantum communionem concessa;* can. quisquis, 84. dist. Basil. ad Amphilocho. cap. 32. Qui peccatum ad mortem peccant clerici, de gradu quidem deiciuntur; a laicorum autem communionem non arcentur: non enim vindicabis bis in idipsum, nisi in depositione aliud actum sit, puta si Episcopus migret de sua civitate in aliam, deponitur, nec salva quidem laica communionem; can. 1. & 2. Sardicens. conc. vel depositis reservatur tantum communionem laica in vitæ exitu; concil. Martin. Papæ, can. 26. can. si quis viduam, 50. dist. *Dejiciatur, & in fine vite suæ laicam communionem tantummodo recipiat.* Hoc pacto Thielgaudus Archiepiscopus Colonialis, & Gunterius Trevirensis, ob causam divortii Lo-

tharii a Thietberga, depositi, salva communione laica in vitæ fine; Regino 2. chron. *Novissima in Italia, infirmitate præventi, peregrini & exules moriuntur communione laicali sibi tantum concessa*; quod & Sigebertus ad ann. 863. Ebo Rheimensis Episcopus a Sergio Papa depositus & redactus ad communionem laicam; Flodoard. lib. 3. Rhemens. histor. cap. 11. *Tum ventilatum est, qualiter exauctoratus Episcopus restitui debeat; & quia idem Ebo restitutus canonice non fuerit, insuper & ab apostolica sede, Sergio Papa confirmante electionem illius, damnatus extiterit, ut in laica tantummodo communione maneret*. Pariter & Carolomannus Caroli Calvi filius, Meldensis ecclesiæ diaconus, depositus & Corbejense in monasterium reclusus, concessa tantum communionem laicam; continuator Aymoin. lib. 5. cap. 29. *Quod sane ipsi fecerunt, deponentes illum secundum sacras regulas ab omni gradu ecclesiastico, laica sibi communione servata*.

CAPUT XII.

DE INTERDICTO.

Interdictum censura ecclesiastica. Forma & cause interdicti. Excepta in interdicto. Interdicto modus impositus.

CENSURÆ ecclesiasticæ appellatione continetur, non modo suspensio, & excommunicatio, de quibus proxime actum est, verum etiam interdictum; cap. quærenti de V. S. Interdictum est censura ecclesiastica, per quam sacris interdicitur civitati vel universitati, ob crimen & scandalum publicum; cap. quod in te, de penitent. cap. si sententia, cap. si civitas, cap. alma mater, de sentent. excommunicat. in 6. Interdictum nihil aliud est, quam generalis excommunicatio, quæ indicitur populo vel universitati, ut excommunicatio singularibus personis; unde dicitur bannus Christianitatis; cap. 2. de purgat. canonic. Interdictum Christianitatis; Matth. Paris. ad annum 1163. ex edicto Henrici II. *Si quis inventus fuerit ferens litteras domini Papa, vel mandatum Thome Archiepiscopi continens interdictum Christianitatis in Anglia, capiatur & retineatur donec, &c.* Publicam excommunicationem vocitat synodus Lemovicensis habita anno Christi 1034. Interdictum non irrogatur ob delictum privatorum, sed ob atrocius publicum facinus, ut ob nefariam eadem Episcopi. Ob necem Prætextari Rothomagensis Episcopi, Rothomagensi ecclesiæ sacris interdictum; Gregor. Tur. lib. 8. cap. 31. *Post hæc Leudovaldus Episcopus epistolas per omnes sacerdotes direxit, & accepto consilio, ecclesias Rothomagenses clausit, ut in his populus sollemnia divina non spectaret, donec indagatione communi reperiretur hujus auctor sceleris: de quo idem lib. 10. cap. 15. & de glor. confess. cap. 71.* Ob violatam immunitatem ecclesiæ, & sacerdotii; ob captum per vim, & custodia detentum Joannem VIII. Pontificem; annales Franc. ad annum 878, Landbertus Witonis filius, & Albertus Bonifacii filius Romam cum manu valida ingressi sunt, & Joanne Romano Pontifice sub custodia retento, optimates Romanorum fidelitatem Karlmanno sacramento firmare coegerunt; quibus inde discedentibus, idem Pontifex domum S. Petri ingressus, omnes thesauros, quos ibi reperit, ad Lateranensem transtulit, & altare S. Petri cilicio cooperuit, & cuncta ostia ejusdem ecclesiæ clausit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum est: & quod dictu nefas est, omnibus, undique illuc orationis causa venientibus, negabatur introitus, erantque ibi omnia confusa; qua de re Joannes ipse epist. 84. Nam ipsis diebus nec vestis fuit super altare sancti Petri, nec aliquod ibi nocturnum, vel diurnum officium ex more celebratum. Ob malos mores Anzistum; Audoen. in vita S. Eligii

§. Eligii lib. 2. cap. 21. apud Sur. 1. Dec. *Cum autem aliquando visitarot diocesim suam, ut solent Episcopi, quadam ex causa interdixit, ne cursus, idest preces canonica & sacrificium celebraretur in basilica quadam, donec ipse juberet. Erat illic presbyter quidam sibi male conscius, ob cujus culpam id fecerat beatus Episcopus.* Circa annum 870. regnante Carolo Calvo coorta est gravis contentio inter Hincmarum Rhemensem Archiepiscopum, & nepotem cognominem Laudunensem Episcopum, eo maxime, quod nepos ob suorum presbyterorum culpam parochiae sacris interdixisset; testem habemus ipsum Hincmarum in opuscul. 55. capit. cap. 28. 30. 31. 32. Ob delictum Principis; d. cap. si sententia, quo subditi interdicti tadio, Principem ad meliorem frugem adducerent, vel ipse vocibus populi moveretur ad resipiscendum. Ut excommunicato Philippo I. ob Bertam uxorem repudiatam & superductam Bertradem pellicem, universo regno sacris interdictum; Gregor. 7. lib. 2. epist. 5. Willelm. Malmesbur. de gest. Reg. Anglor. lib. 4. Et pariter Philippo Augusto Rege, ob rejectam Ingeburgem conjugem & Mariam pellicem adscitam, interdictum missum; chronic. Autissiod. ad ann. 1200. *Erat in toto regno lugubris ecclesiae facies, quia nulla celebrabantur in ecclesiis sacramenta, vel divina officia, praeter viaticum & baptisma; nec modo in ecclesiis, sed & monasteriis cessatum est a divinis, negabatur mortuis sepultura: erat igitur ubique per regnum maestitia circumfusa, cum hic ecclesia silerent organa, & ora carentium Dominum clauderentur: de quo in cap. 1. de postulat. Prælat. cap. novit, de offic. legat. cap. cum inter, de consuetud. cap. tuarum, de privileg. Sub eadem tempora Joanne Rege Anglorum excommunicato, ob repulsum electum Cantuariensem, vel potius ob afflictationem ecclesiarum & Prælatorum, regno Angliæ sacris interdictum, de quo præter Matthæum Paris. & alios Anglicos scriptores, Willelm. Brito VIII. Philippid.*

*Organa suspendet, clerus tacet omnis, ubique
Vox a laude Dei, nec sacramenta, nec ullum
Ecclesia officium celebrat, septemque per annos
Se paganismi sœdat tota Anglia ritu.*

Et ante, cum Henricus II. Rex Anglorum filiorum uxores apud se invitas retineret, Alexander III. diem ei dixit, ut intra certum diem uxores filiis restitueret; nisi parceret, interminatus est sacrorum omnium interdictionem his in provinciis, in quibus nurus detinerentur; cap. non est vobis, de sponsalib. Ecclesiae Carnotensis sacris interdictum, ob graves molestias, quas inferebat ecclesiae Gaufridus Vicecomes; Fulbert. epist. 3. ad Robertum Regem: *Ac tunc quidem scripsimus vobis de malis, quæ irrogat ecclesie nostra Gaufridus Vicecomes, pro quibus tantæ dolore cordis intrinsecus jam in tantum mœrorem nostrum prodidimus, ut signa nostra jucunditatem & læticiam significare solita, ab intonando desinere, & tristitiam nostram attestari quodammodo jusserimus, officiumque divinum hætenus in ecclesia nostra per Dei gratiam cum magna cordis & oris jubilatione celebrari solitum, depressis modo miserabiliter vocibus, & pene silentio proximis fieri.* Et in synodo Lemovicensi habita anno 1034. Odelricus abbas monasterii S. Martialis, qui concilio interfuit, auctor fuit de mittenda publica excommunicatione, (sic vocabat interdictum) adversus Principes & majores pagi Lemovicensis, si pacem infringere: *Nisi de pace acquieverint ligate omnem terram Lemovicensem publica excommunicatione, eo videlicet modo, ut nemo, nisi clericus, aut pauper mendicans, aut peregrinus adveniens, aut insans a bimatu, & infra, in toto Lemovicino sepeliatur, nec in alium episcopatum ad sepeliendum portetur; divinum officium per omnes ecclesias latenter agatur, sed baptismus potentibus tribuatur.* Ea ætate in Gallia sæpius ecclesiis sacris interdictum, ob violatam publicam pacem & securitatem. Ecclesiis interdici illorum locis, qui pacem vige-

labant, a Richerio Arch. Senonensi petiit Ivo Carnot. epist. 50. *Precipite itaque Stampensi archipresbytero, ut vel eos ad satisfactionem adducat, vel ipsis excommunicatis, & locis in quibus morantur divinum officium interdicat, secundum consuetudinem pacis.* Belvaci, suborto clericorum tumultu adversus regios ministros, cessatio a divinis indicta; de quo idem Ivo epist. 263. *Cessare quidem a divinis juste vel injuste, quid ad Regem? excessus enim clericorum si contigerit, non est vindicandus potestate seculari, sed canonico iudicio puniendus est, & censura episcopali.* Interdicto minime locum esse, nisi ubi sacrilegii vel violatae pacis scelus aliter coerceri nequit, scribit idem epist. 264. *De divino autem servitio, a quo maser Belvacensis ecclesia suspensa est, consilium sanum mihi minime videtur; quia iste rigor alibi minime servandus est, nisi ubi culpa sacrilegii, vel violatae pacis aliter vindicari non potest.* Ob perversionem rerum ecclesiarum frequens interdictum missum. A clericis Carnotensibus instantius peti, ut totam per diocesim sacris interdiceretur, donec res ablatae restituantur, tradit idem Carnotens. epist. 121. *Postulant itaque clerici summa instantia, ut in civitate & per totum episcopatum divinum officium interdicam, donec sua recipiant, quae injuste & praepropere sibi esse ablata reclamant.* Ejusdem juris varia argumenta occurrunt apud Gregor. VII. lib. 7. epist. 16, 18. & aliis locis. Etiam ob discordiam patronorum ecclesiarum sacris interdicti visum est, si aliter patroni in concordiam adduci nequeant, ne ecclesiae diutius vacent; synod. Tribur. can. 32. quem Gratianus brevavit in can. si plures 16. qu. 7. *Si plures haeredes contenderint de communi ecclesia, auferri jubeat Episcopus reliquias sacras, & ecclesiam claudi, donec communi consensu, & consilio Episcopi, statuam ibi presbyterum, & unde vivat.* Ex hic est canon, quem Raymundus verbis paulisper immutatis repetiit in cap. 2. de jur. patronat. Eadem fuit sententia concil. Cabillon. 2. can. 26. cum voluit ne ecclesiae dividantur inter haeredes conditoris; & si in unum presbyterum convenire non possint, ut nullo modo ibi missarum solemnias celebrentur, donec illi ad concordiam redeant. Quem canonem perperam Gregorio tribuit Gratianus in can. considerandum, 16. quaest. 7. & Raymundus nihilo feliciter laudat ex conc. Mediolanensi in cap. 1. de jur. patronat. Burchardus ex conc. Mediomatricis, part. 3. decret. cap. 42. quem secutus est Ivo part. 3. decret. cap. 36. Aliquando etiam interdictum dicitur ob nequitiam populi si incorrigibilis sit. Hoc poenae generis usus est Alduinus Lemovicensis Episcopus in plebem protervam & contumacem, de quo Ademarus in chronico nuper edito ad ann. 994. *Sape idem Alduinus pro nequitia populi novam observantiam constituit, scil. ecclesias & monasteria cessare a divino cultu & sancto sacrificio, & populum quasi paganos a divinis laudibus cessare, & hanc observantiam excommunicationem censebat.* Quam supine deceptus sit Ademarus, quod Alduinum novae observantiae auctorem credit, facile fuit observare ex praemissis, quibus patuit hoc poenae genus jam a multis ante saeculis notum fuisse, licet interdicti nomen sit recentius. Praeter haec luculentum ejusdem censuræ argumentum est synodus Toletan. 43. habita anno 683. can. 7. *Quicumque sacerdotum, vel ministrorum deinceps causa cujuslibet doloris vel amaritudinis permotus, aut altare divinum vel vestibus sacratis exuere praesumpserit, aut qualibet alia lugubri veste accingi, seu etiam si consueta luminarium sacrorum obsequia de templo Dei subtraherit vel exlingui praeceperit, & loci sui dignitate se nuerit & honore privari.* In generali interdicto ecclesiae clauduntur, officia divina suspenduntur, altaria sacris vestibus denudantur, & cilicio operiuntur in signum luctus; reliquiae tolluntur, ut jam probatum est, cruces & reliquiae sanctorum spinis accinguntur; Aegid. Aurea-vallis, in gest. Leodiens. Pontif. de excommunicatione Ducis Brabantiae. *Decretumque est in ipso concilio, ut imago crucis, & sanctorum reliquiae spinis circumdatae in omni prosternantur ecclesia, totiusque diocesis organa suspendantur, festivisque diebus fiat proclamatio pro praedicto scelere.* Interdicti tempore prohibetur

betur etiam ecclesiastica sepultura, idest in cœmeterio ecclesiæ; d. cap. quod in te, d. cap. si civitas, Goffrid. Vindocinens. lib. 1. epist. 17. *Nam quis ex divitibus contra interdictum vestrum vult sepeliri, & non sepelitur? pauperibus autem, qui culpam non habent, sepultura negatur.* Matth. Paris. in Joann. ad annum 1208. de generali interdicto Angliæ: *Corpora quoque defunctorum de civitatibus & villis efferebantur, & more canum in viviis & fossatis, sine orationibus & sacerdotum ministeriis, sepeliebantur.* In generali interdicto excipitur baptismus parvulorum, & poenitentia morientium; d. cap. non est nobis, cap. responso, de sentent. excommunicat. cap. quoniam, eod. tit. in 6. Excipitur etiam viaticum; d. cap. quod in te, idest sacra communio, quæ datur transeuntibus, vice viatici; Matth. Paris. loco modo laudato: *Cessaverunt itaque in Anglia omnia ecclesiastica sacramenta, præter solummodo confessionem & viaticum in ultima necessitate, & baptismum parvulorum.* Constitutione Bonifacii VIII. valde remissus est interdicti rigor, ex qua, tempore interdicti, missæ & alia divina officia celebrantur foribus clausis, voce tamen submissa, non pulsatis campanis, excommunicatis & interdictis amoris; cap. alma mater, de sentent. excommunicat. in 6. & poenitentia permittitur tempore interdicti etiam sanis; d. cap. alma mater. Item sacramentum confirmationis & chrismatis confectio; cap. quoniam in baptismo, eod. tit. in 6. Etiam exempti tenentur servare generale interdictum, ita ut eis liceat januis clausis, voce submissa, non pulsatis signis officia divina celebrare; d. cap. quod in te, d. cap. alma mater, & clem. I. de sentent. excommunicat. & hoc modo adhibito interpreteris velim quod scriptum est in chronic. Autissiodorens. de generali interdicto Galliæ: *Nec modo in ecclesiis, sed & monasteriis cessatura est a divinis.*

CAPUT XIII.

An detrusio in monasterium, poenitentia causa, sit poena canonica.

UT canonicas poenas singulos per gradus persequamur, familiaris clericorum fuit poena detrusio in monasterium poenitentia causa; concil. Agathens. can. 50. *Si Episcopus, presbyter, aut diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsaverit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus in monasterium detrudatur, & ibi quamdiu vixerit laicam tantummodo communionem accipiat;* can. si Episcopus, 50. dist. concil. Epaunens. can. 22. *Si presbyter, aut diaconus crimen capitale commiserit, ab honore depositus in monasterium retrudatur;* conc. Cabillon. 2. can. 40. *Dictum est nobis, presbyteros propter suam negligentiam canonicè degradatos, & seculariter gradu amisso vivere, & poenitentia agenda bonum negligere. Unde statuimus, ut gradu amisso, agenda poenitentia gratis in monasterium aut in canonicam regularem mittantur.* Quem canonem perperam concilio Moguntino tribuit Gratianus in can. dictum est, 81. dist. concil. Aurelian. 3. can. 7. *Si quis clericus adulterasse, aut confessus, aut convictus fuerit, depositus ab officio, communionem concessa, in monasterio toto vitæ suæ tempore detrudatur;* can. si quis clericus, ead. dist. Canones Gallicanos pari disciplina secuti sunt Hispanici; concil. Tolet. 4. can. 44. *Clerici, qui in quacumque seditione arma volentes sumpserint, aut sumpsisse reperti fuerint, amisso ordinis sui gradu in monasterium poenitentia tradantur;* can. clerici, 23. qu. 8. Eadem fuit disciplina Romanæ ecclesiæ. Contumeliosus Regiensis Episcopus, ob adulterium episcopatu depositus a Joanne II. Pontifice, & in monasterium ablegatus; Joannes II. epist. 1. ad Cæsarium Arelatensem, quæ extat tom. 1. concil. Galliæ: *Sed te ordinante in monasterio dirigatur, ubi delictorum memor, in poenitentia lachry-*

Tom. I.

K k

mas effundere non omittat. Constitutione Siricii, hæretici reconciliati minime recepti suis in ordinibus, sed in perpetuum deportati in monasterium; Anastas. in Syricio. *Ut si quis conversus de Manichæis rediret ad ecclesiam, nullatenus communicetur, nisi tantum relegatione monasterii diebus vita sue teneretur obnoxius.* Idem placuit constitutione Anastasii; idem in Anastas. Multos Cataphrygas in urbe invenit, quos exilio in monasteriis relegavit. Constitutione Gelasii idem clerici depositi, ob graviter percussum clericum, retruduntur in monasterium; Gelas. in can. ult. 55. dist. Hoc tamen sollicitudinis tuæ sit, ut locum ei poenitentia constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, laica tantummodo sibi communione concessa. Eandem poenam presbyteris infligit Stephanus II. ob varios casus, in responsis editis anno 754. cum versaretur in Gallia, can. 13. *Sub districta poenitentia, & in monasterium mittatur, & can. seq. Et sub arcta poenitentia in monasterio mittendus, ut omnibus diebus vita sua in luctu & fletu sub monastico habitu conversetur.* Eiusdem disciplinæ sequax Alexander III. in cap. clerici, de excess. prælat. de clericis sodomiticis: *Si clerici fuerint deficiantur a clero, vel ad agendam poenitentiam in monasteriis detrudantur; & idem in cap. sicut dignum, §. ult. de homicid. clericos conscios necis B. Thomæ Cantuariensis, depositos in districtiora monasteria deiciendos pronunciavit: Insuper in districto claustro monachorum, vel canonicorum regularium, si fieri potest, sunt recludendi.* Idem Innoc. III. veteris disciplinæ tenacissimus, in cap. tuæ discretionis, de poen. de clericis in latrocinio vel alio graviore scelere deprehensis: *quod a suis ordinibus degradati detrudi debeant in arctis monasteriis ad poenitentiam peragendam.* Clerici depositi, ne sæculariter viverent deinceps, poenitentia causa relegabantur in monasteria, velut in insulas; Platina in Christophoro: *In monasteria, tanquam in insulas, clerici male de ecclesia Dei meriti tum relegabantur.* Sed hoc poenæ genus in usu esse desiit, tum propter repugnantiam monachorum, qui, exemptionibus nixi, non parebant Episcopis clericos in monasteria relegantibus: quo factum est, ut Alexander III. in d. cap. sicut dignum, clericos depositos in monasteria deportandos esse iudicavit sub hoc modo, *si fieri potest*; tum quia non erat tuta custodia clericorum in monasterio; cap. ut famæ, de sentent. excommunicat. Etiam monachi lapsi poenitentia causa in arctiora monasteria transferendi ex Gregor. I. lib. 1. epist. 42. lib. 3. epist. 9. can. de lapsis, 16. qu. 6. can. si quis monachorum, 27. qu. 1. Nec hoc poenæ genus, quasi minus canonicum, rejiciendum videtur, quasi deportationi simile, eo colore, quod ecclesia non habet territorium; quia clericis depositis detrusio in monasterium non poenæ causa infligitur, sed poenitentia causa, quæ territorium minime requirit, & poenæ canonica non sunt proprie poenæ, sed poenitendi medelæ, & magis beneficia, quam supplicia; Augustin. epist. 159. *Vocatur quidem & ista damnatio; sed quis non intelligat magis beneficium, quam supplicium nuncupandum, ubi nec ferendi relaxatur audacia, nec poenitendi medicina subtrahitur;* can. circumcelliones, 23. qu. 5. Nec Regibus nostris incivile & incongruum visum est id poenæ ecclesiasticæ genus; Carolomanus enim Caroli Calvi filius, Meldensis ecclesiæ diaconus in concilio episcoporum depositus, salva communione laica, & in Corbejenſe monasterium traditus, etiam patre annuente; Aymoin. continuator, lib. 5. cap. 29. Et ante id poenæ genus etiam a Regibus nostris poenitentia causa auctoratum; Gregor. Turonens. lib. 5. cap. . . *His auditis Rex commotus valde, tam equos quam pueros vel quæcumque habere potuerant abstulit, ipsosque in monasteriis, a se longiori accessu dimittis, in quibus poenitentiam agerent, includi præcepit.* Et hoc fuit perpetuum Gallicanæ disciplinæ institutum; idem lib. 5. cap. 49. *Cum consilio comprovincialium eum in monasterium removeri præcipio;* Chop. de S. polit. lib. 2. tit. 3. n. 18.

CAPUT

CAPUT XIV.

*Detrusio in custodiam perpetuam, vel ad tempus, & reclusio intra muros;
pena canonica.*

INTER poenas canonicas clericorum, quarum iudicium pertinet ad Episcopum, connumeratur & detrusio in custodiam in perpetuum, vel ad tempus; ut clerici ob falsi crimen depositi, perpetuo carceri, ut metallo dantur, pane & aqua doloris animam sustentantur; cap. novimus in fine, de V. S. Chopin, de S. polit. lib. 2. tit. 3. num. 12. Jure civili carcer non ad poenam, sed ad reorum custodiam haberi debet; L. aut damnum, §. solent, ff. de poen. L. de his, C. de custod. reor. nisi extra ordinem aliud judicetur; M. Tull. 4. in Catilin. *Vincula vero & ea sempiterna, certe ad singularem poenam nefarii sceleris inventa sunt.* Jure pontificio clerici, poenitentiae causa, in perpetuum vel ad tempus carceri mancipantur; cap. quamvis, de poen. in 6. Nec hoc jus Bonifacium auctorem habet, sed ex prisca disciplina initia repetit; Jo. Mosch. in limonar. cap. 108. de presbytero per calumniam stupri cum virgine insimulato apud Episcopum: *ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος δίδωκεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, ὅπου ἰσθῶσιν οἱ πᾶσιόντες κληρικοί ἐγκλείσθαι, καὶ φυλάττεσθαι.* Et Episcopus misit ipsum in carcerem, in quem solebant peccantes clerici includi & custodiri. Et conc. Tur. 2. can. 40. Illi vero archipresbyteri, qui talem cautelam super janiore suos habere noluerint, & non eos habuerint studio destringendi, ab Episcopo suo in civitate retrudantur in cellam, ibique mense integro panem cum aqua manducent. Episcopos vel clericos depositos sequebatur quandoque perpetua custodia; concil. Toletan. II. can. 6. can. his a quibus, 23. qu. 8. de clerico, qui iudicium sanguinis agitavit: *Concessi ordinis honore privetur, & loco sub perpetuo quoque damnationis teneatur ergastulo religatus;* Greg. Tur. lib. 5. cap. 27. Sed hac per poenitentiam purgari consentientes Episcopi, illud est additum quod essent rei majestatis & patria proditores, qua de causa ab Episcopatu dejecti, in basilicam beati Marcelli sub custodia detrudantur; Anastas. in Stephano 4. Sergius vero in monasterium divi Scauri deportatus, & postmodum in cellarium Lateranense deductus. Insignitet Ivo Carnotens. epist. 162. ad Joannem Aurelianensem Episcopum: *De presbytero, qui in statua fœminea sacramenta ecclesiastica profanavit, breviter respondeo, quia ut sacrilegus & idololatra judicandus est; quem si tractare vultis secundum censuram canonicam, oportet, ut adhibitis vobis aliis quinque Episcopis, publice detractis sacerdotalibus indumentis, per singulos eum gradus deponatis, & depositum perpetuo carcere damnetis, aut in æternum exitium detrudatis.* Hæreticorum etiam poena canonica fuit perpetua custodia, ne soluti & liberi virus in plebem spargerent; cap. penul. de hæret. chronic. Normann. ad ann. 1147. Mira miranda Eudonis pseudopropheta & hæretici patrata sunt, qui in concilio Rhemis damnatus, & in turre Archiepiscopali retrusus, ut male cepit, ita deperiit. Ob hæresim perpetua custodia damnatus Hugo præpositus Parisiens. Juvenal. de Ursin. in vita Caroli VI. ad ann. 1381. *Et le condamna-t-on à estre perpetuellement en la fosse, au pain & à l'eau.* Eadem poena affectus Nicol. Dorgemonte diaconus, & canonicus Parisiensis ob seditionis facinus; idem Juvenal. ad ann. 1416. *Et par sentence fut privé de tous ses benefices, & estre mené en un tombereau par la ville de Paris, en aucuns carrefours, mitré & condamné en chartre perpetuelle au pain & à l'eau.* Et quod durius est, hæreticorum poena fuit reclusio intra muros; chronic. Autissiodor. ad annum 1212. Congregato igitur Episcoporum concilio, assidentibus magistris Parisiensibus, propalantur eorum ineptia, omniumque iudicio reprobantur, & judicati

K k ij

heretici exponuntur publicæ potestati, ex quibus decem traduntur incendio, reliqui quatuor murali reclusionē damnantur. Custodiæ perpetuæ addebatur damnatio ad panem & aquam; d. cap. novimus, d. cap. quamvis, quia pœnæ canonicæ sunt magis pœnitentiæ, quam pœnæ causa constitutæ; Joan. Gallus, quæst. 8a.

CAPUT XV.

Judex ecclesiasticus non potest clericos damnare exilio vel ad triremes. An præpositus regularis, pœnitentiæ causa, possit monachum mittere Romam ad generalem ordinis. Refellitur Feuretius.

AN judex ecclesiasticus possit clericos damnare exilio, in jure variatum. Clerici enim ob falsi vel calumniæ crimen, vel eadem Cardinalis, a iudice ecclesiastico deponuntur, & exilio deportantur; cap. ad audientiam, de crim. fals. cap. 1. de calumniator. cap. felices, de pœn. in 6. Hanc sententiam secutus Ivo Carnotens. ep. 162. *Per singulos eum gradus deponatis, & depositum perpetuo carcere damnetis, aut in æternum exilium detrudatis.* Tamen sanior sententia est, iudici ecclesiastico fas non esse clericos deportare in exilium; quia ecclesia non habet territorium, non habet locum, quo deportet exules. Verum si clerici depositi incorrigibiles sint, exilio deportantur adhibito officio iudicis secularis; cap. cum non ab homine, de iudic. cap. 2. de cleric. excommunic. ministr. Et hoc jure in Gallia utimur; Joann. Gallus, quæst. 82. Chopin, de S. polit. lib. 2. tit. 3. num. 16. 17. Moribus tamen nostris clerici, ob hæresim vel aliam causam damnati ab Episcopo, ludibrii causa, traducebantur per vias publicas & fora, & mitella eis ab Episcopo imponebatur in vestibulo ecclesiæ, ut factum est in Nicolao Dorgemonte; Juvenal. de Ursin. ad ann. 1416. supra relatus. Et in Hugone præposito Parisiensi; idem Juvenal. ad ann. 1381. *Et seulement au Parvis Notre-Dame, fut publiquement presché, & naïtre par l' Eveque de Paris vestu en habit pontifical.*

Judex quoque ecclesiasticus non potest clericos damnare ad triremes; quia hujusmodi pœna est mors civilis, & servitus pœnæ, quæ excedit modum jurisdictionis ecclesiasticæ. Ecclesia non alias habet, quam pœnas spirituales, & incurentas; post depositionem & excommunicationem ecclesia non habet ultra quid faciat; cap. cum non ab homine, de iudic. can. corripiantur, 24. qu. 3.

An præpositus regularis monachum correctionis causa possit Romam mittere ad generalem ordinis. Feuret. lib. 8. cap. 4. num. 11. refert iudicatum missionem esse abusivam, ne videatur exilium indici, neve Galli peregrino iudicio tradantur. Verum nimis frigida & parum consentanea est ratio. Non infringuntur leges regni si unus e monachis peregrinetur Romam pœnitentiæ vice. Primo, quia regularis disciplina non tenetur legibus fori; unde a disciplina & correctione non appellatur, ne juris remedium, a regula exorbitanti patrocinetur; cap. ad nostram, de appellat. Secundo, peregrinationem Romam vel Hierosolimam pœnitentiæ causa indici verus est institutum totius ecclesiæ consensu, tot Regum & Principum auctoritate & exemplo auctoratum, ut hodie id genus pœnitentiæ non possit reprobari in monacho. Peregrinationem & militiam transmarinam in pœnitentiam indixit Urbanus II. in conc. Claramontano, can. 2. *Quicumque pro sola devotione, non pro honoris, vel pecuniæ adeptione, ad liberandam ecclesiam Dei Hierusalem profectus fuerit, iter illud pro omni pœnitentia ei reputabitur.* Cujus canonis sententiam his verbis expressit Ordericus Vitalis, lib. 9. ad ann. 1095. *Previdus vero Papa omnes, qui congrue arma ferre poterant, ad bellum contra inimicos Dei exiit, & pœnitentes cunctos ex illa hora, qua crucem Domini sume-*

fuissent, ex auctoritate Dei ab omnibus peccatis suis absoluit, & ab omni gravamine, quæ fit in jejuniis aliisque macerationibus carnis, pie relaxavit. Peregrinationem poenitentiae causa Hierosolymitanam vel Hispanicam, imposuit Innocent. II. in universali concilio can. 18. can. pessimam, 23. qu. 8. Poenitentia autem ei detur, ut Hierosolymis aut in Hispania in servitio Dei per annum integrum permaneat. Totus orbis Christianus id genus poenitentiae coluit, probavit; at hodie, quia huiusmodi poenitentiae ritus foro displicet, poenitentia explodenda.

CAPUT XVI.

Poenitentia genus poenae ecclesiasticae. Poenitentia duplex; publica, & privata. Poenitentiae gradus. Reconciliatio poenitentium; reconciliationem sequitur communio.

INTER poenas ecclesiasticas summum locum tenet poenitentia, idest inunctio poenitentiae. Poenitentias Graeci vocant *αἱ ἐπιτηδεύσεις*, idest poenas, quæ tamen hoc distant a poenis civilibus, quod magis sunt remedia, quam poenae, magisque eo spectant, ut homines emendentur, quam ut puniantur; synodus septima, seu Nicæna 2. can. 16. *ὅτι ἐπιτηδεύσεις διορθώσονται*: per poenam corrigantur, can. omnis, 21. quæst. 4. Poenitentia nihil aliud est, quam poena spiritualis delicti, quæ eundem habet auctorem, & vindicem; Augustin. de vera & falsa poenitentia. cap. 19. *Continue enim dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis virtus. Poenitere enim est poenam tenere, ut semper puniat in se ulciscendo, quod commisit peccando: poena enim proprie dicitur læsio, quæ punit & vindicat quod quisque commisit.* Et idem ante cap. 6. ejusdem lib. *Poenitentia enim est quadam dolentis vindicta, puniens in se quod dolet commisisse.*

Poenitentia duplex est: publica, & privata. Publica est quæ ob publica & notoria crimina, eaque graviora imponitur per Episcopum; concil. Tolet. can. 2. *Eum vero poenitentem dicimus, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis publicam poenitentiam gerens, sub cilicio, divino fuerit reconciliatus altario*; can. placuit, 50. dist. conc. Carth. 3. can. 32. *Cujuscumque autem poenitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universam commoverit ecclesiam, ante apsidam manus ei imponatur*; can. presbyter, & ibi gloss. 26. quæst. 6. conc. Arelatens. 6. can. 26. *Ut qui publico crimine convicti sunt, rei publice judicentur, & publicam poenitentiam agant secundum canones.*

Poenitentiae publicæ solemnis, & valde erubescendus fuit ritus, quo, pudore poenitendi, homines removerentur a peccati lubrico; & poenitentes ipsi aliis exemplo essent, ne gravioribus se immergerent. Quatuor vero fuere gradus poenitentiae; *πρόσκλησις, ἀρχαίσις, ὑπόστασις, σύστασις*: Fletus, auditio, subtractio, consistentia; quos apprime distinxit Gregorius Thaumaturgus, qui claruit sub annum 233. epistol. canonic. can. ultim. Poenitentes per singulos hosce gradus poenitentiae quasi iusto stadio decurrebant, antequam reconciliarentur; concil. Arausic. can. 3. *Stent in ordine poenitentiam, & ostensis necessariis poenitentiae fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant*; can. qui recedunt, 26. quæst. 6. Apertius Basilius ad Amphilocho. cap. 22. 56. & 57. perennem observantiam horum quatuor poenitentiae graduum imponit. Aliquando tamen non servatis gradibus poenitentiae, initium ipsius ducebatur a tertio gradu, ut conc. Nicæn. can. 11. qui sine vi fide lapsi sunt vere & sine furo poenitentes inter audientes locantur; ac inde cæteris emensis gradibus perveniunt ad sacram communionem. Ut concil. Ancyran. can. 16. tres tantum poenitentiae gradus po-

nuntur, ubi cœtantes cum brutis animalibus ponuntur inter substratos, qui sunt in tertio gradu, inde inter consistentes; nimirum gradus poenitentiae servandi essent necne, erat in potestate Episcopi, ut & tempora poenitentiae decernebantur arbitrio Episcopi pro modo delicti; concil. Garthagin. 3. can. 31. Poenitentibus secundum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio poenitentiae tempora decernantur; Augustin. in Enchirid. cap. 65. Recte constituantur ab iis, qui ecclesiae praesunt, tempora poenitentiae, ut fiat etiam satis ecclesiae, in qua remittuntur ipsa peccata; extra eam quippe non remittuntur; can. in actione, de poenit. dist. 1. Constituti in gradu stentium, qui erat primus gradus poenitentiae, stabant ejulantes ad fores ecclesiae, cilicio tecti, nudipedes, fidelium adventum operiri soliti, quorum genibus provoluti, suffragia precum deposcebant; Thaumaturgus: ὁ πρόσκλαυσις ἐξω πῶς πύλης τῆς ἐκκλησίας ἐστίν, εὐδα ἰδοῦναι τὸν ἁμαρτωλόν, καὶ τὸν εἰσιόντων δῆναι πιστῶν, ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχεσθαι; Fletus seu luctus est extra portam oratorii, ubi peccatorem stantem oportet fideles ingredienti orare, ut pro se precantur. Hujus gradus poenitentium squallorem & situm, lachrymas & prostrationes scite depingit Tert. de poenitent. cap. 9. De ipso quoque habitu atque victu mandat sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mororibus dejicere, illa quae peccavit tristi tractatione mutare; plerumque vero jejunii praeceps alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationis deprecationis suae injungere. Et post eum Joan. Chrysostom. hom. ad Antiochenos: ἡκουσας πῶς ἐβόων οἱ πάλαι μετανοήσαντες, καὶ τὸ εὐδα ἐκείνην, τῷ εὐρεῖν εὐπρόδα διανοήσαντος. Audisti quomodo gemitum dudum sacris introducti, & pectus percusserunt eos stimulante conscientia. Et Cassian. discipulus Chrysostomi, collat. 18. cap. 15. Sed cum duabus ferme hebdomadibus, ita se omni conditione carnis, ac spiritus subiecisset, ut die sabbati vel dominico, non ad percipiendam communionem sacram, sed ad prosternendum se in limen ecclesiae, atque ad veniam suppliciter postulandam matutinus accurreret. Et hujusce primi poenitentiae gradus vestigium observare est in solemniori poenitentiae ritu, quem posuit synod. Agathensi. can. 9. In capite quadragesimae omnes poenitentes, qui publicam suscipiant, aut susceperunt poenitentiam, ante fores ecclesiae se representent Episcopo civitatis sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu & vultu protestantes.

Poenitentes secundae classis erant audientes, sic dicti quod una cum Cathecumenis in ea parte templi quam ναρθήκη vocant, Catechezim ex ore docentis audiebant, & post evangelium una cum his egrediebantur; Thaumaturgus eodem loco: ὁ ἐκπρόσος ἰδοῦναι πῶς πύλης ἐν τῷ ναρθήκῃ, ἰδοῦναι ἑκάστην καὶ τὸν ἁμαρτωλόν, καὶ τὸν εἰσιόντων δῆναι πιστῶν κατηχημένων, καὶ ἐκείνην ἐξέρχεται. Auditio est intra portam in loco, quem Narthecen vocant, ubi oportet eum, qui peccavit, stare post Cathecumenos, & illinc egredi. De quo & auctor constitut. apostolicar. lib. 2. cap. 39. audientes vocat Tertullian. de poenit. cap. 6. Nemo ergo sibi aduletur, quia inter auditorum tyrocinia deputatur, quasi eo etiam nunc sibi delinquere liceat. Et paulo post: An alius est intinctus Christus, alius audientibus: ναρθήκη erat locus in vestibulo templi, in quo poenitentes post Cathecumenos magistrum docentem audiebant; Cedren. in Iustino Jun. καὶ πάλιν δύο ἀσκητήρια πάλιν πλοῖον τῆς ἀγίας ἀίρης, ἢ τὸ μέγας τῷ ναρθήκῃ αὐτῆς. Nam duo asceteria propinqua S. Eirene, parsque narthecis ejus.

Tertia statio poenitentiae, ὑπόστασις, quae proprie poenitentium dicitur; hi quasi jam defacati stabant intra limina ecclesiae, segregati a fidelibus, juxta ambonem cum Cathecumenis, vel post Cathecumenos, & cum illis egrediebantur, aut post illos; concil. Laodicen. can. 19. καὶ μετὰ τὸ ἐξελθῆναι τοὺς κατηχημένους πάλιν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι. Et postquam exierint Cathecumeni eorum, qui poenitentiam agunt, fieri orationem. Et concil. Epaunense, can. 29. In poenitentium loco

loco standi & orandi humilitatem noverint observandam, ac etiam ipsi, cum Cathecumeni procedere commonentur, abscedant. Quibus convenit Thaumaturgus: ἡ δὲ ὑπόστασις ἵνα ἔσωθεν τῆς πύλης πρὸς τὴν εἰσόδον, μετὰ τῶν κατηχημένων ἐξέρχεται. Substratio est, ut intra templi portam stans, cum Cathecumenis egrediatur. Post evangelium poenitentes cum Cathecumenis & Energumenis e templo mitti solitos; testis Dionys. de ecclesiastic. hierarch. cap. 3. ἐξῆς δὲ διὰ τῶν λειτουργῶν, ἡ τῶν ἀπογραφῶν δέλτων ἀνάγνωσις ἀκολούθως γίνεται; καὶ μετὰ ταύτας, ἔξω γίνονται τῆς ἱερᾶς περιοχῆς οἱ κατηχούμενοι, καὶ πρὸς αὐτοῖς οἱ ἐνεργούμενοι, καὶ οἱ ἐν μεσσηνοῖα ὄντες. Deinde a diaconis sacrorum librorum lectio ordine recitatur, & postea foras sunt templi ambitu Cathecumeni, & una cum eis Energumeni, & poenitentes. Poenitentes in hoc gradu manum impositionem quotidie recipiebant ab Episcopo; conc. Carthag. 3. can. 32. d. can. presbyter: Cujuscumque autem poenitentis publicum crimen est, ante apsidam manus ei imponatur; conc. Carthagin. 4. can. 74. can. sacerdos 26. qu. 7. *Omni autem tempore jejunii, manus poenitentibus a sacerdotibus imponatur.* Carthagin. 5. can. 11. de poenitentia clericorum: *Non eis manus tanquam poenitentibus, vel tanquam fidelibus laicis imponatur.* Nec nuda poenitentibus fiebat manuum impositio reconciliationis causa: immo etiam capite tundebantur poenitentes fuste vel virga; Optat. lib. 1. *Tunc Purpurius, solita malitia fretus, quasi & Cecilianus filius sororis ejus esset, sic ait: Exeat huc quasi imponatur illi manus in episcopatum, & quassetur illi caput de poenitentia.*

Quarti gradus poenitentes jam absoluti per variam manuum impositionem, sacris intererant in ecclesia una cum fidelibus, communionis precum participes; Thaumaturgus: ἡ σύστασις ἵνα σέβασται τοῖς πιστοῖς, καὶ μὴ ἐξέρχεται κατὰ τῶν κατηχημένων. Consistentia est, ut cum fidelibus consistat, & cum Cathecumenis non egrediatur. Tandem, emensa poenitentia, reconciliatio poenitentium per manuum impositionem fiebat ab Episcopo feria quinta in cena Domini; d. can. in capite, can. in cornu, de consecrat. dist. 2. capitul. lib. 7. cap. 143. Hos omnes poenitentiae gradus complectitur Tertull. de pudicit. cap. 13. *Et tu quidem poenitentiam mæchi ad exorandam fraternitatem in ecclesiam inducens conciliatum & concineratum, cum dedecore, & terrore compositum, prosterneus in medium, ante viduas, ante presbyteros, omnium lachrymas suadentem, omnium vestigia lambentem, omnium genua detinentem, inque eum hominis exitum quantis potes misericordia inlecebris bonus Pastor, & benedictus Papa concionaris.* Reconciliationem mox sequebatur sacra communio; d. can. in cena, & hoc est quod insinuat Thaumaturgus, cum post expositos gradus poenitentiae subjungit; σωτηρίαν ἡ μίξις τῶν ἀγισμάτων: *Postremo est participatio sacramentorum.* Male quidam quintum poenitentiae gradum ponunt, μίξις, seu communionem eucharistiae; poenitentibus enim communio non dabatur, nisi peracta poenitentia, & secuta perfecta reconciliatione; & sacra communio non est gradus, sed potius sequela & præmium poenitentiae; Augustinus vel alius quisquis est auctor, quæst. utriusque testam. cap. 102. *Hoc enim volebat, ut veniens ad eos pacem haberet, cum communionem eorum; nec probatum est fornicariis post actam poenitentiam communicandum esse; non enim potest illis communicari quamdiu agunt; tunc autem communicandum est, cum desinunt agere judicio ecclesia.*

ECCLESIASTICÆ JURISDICTIONIS
VINDICIÆ
ADVERSUS
CAROLI FEURETI
ET ALIORUM TRACTATUS
DE ABUSU.
LIBER DECIMUS.

De majoribus causis.

CAPUT PRIMUM.

Majores causa reservata sedi apostolica. Congregatio conciliorum generalium.

XPOSITIS his, quæ sunt jurisdictionis Episcoporum, Metropolitanorum, & Primatum, consentaneum videtur a nobis quæri de iis, quæ sunt præcipua jurisdictionis pontificiæ, quæ est fons & matrix jurisdictionis ecclesiasticæ, idest de majoribus causis, quæ sunt reservatæ sedi apostolicæ. Quædam sunt causæ, quæ dicuntur majores, quæ excedunt modum jurisdictionis episcopalis, & reservantur sedi apostolicæ; quales sunt congregatio conciliorum generalium, definitio quæstionum fidei, depositio & restitutio Episcoporum, & aliæ;

Julius epist. ad Episcopos Orientales in causa Athanasii, cap. 30. *Ideo huic sanctæ sedi præfata privilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis conciliis & judiciis, ac restitutionibus Episcoporum, quam & de summis ecclesiarum negotiis,*

gotiis, ut ab ea omnes oppressi auxilium, & injuste damnati restitutionem sumant; can. ideo huic, 2. quæst. 6. Et idem epist. ad eisdem cap. 1. Dudum a sanctis Apostolis, successoribusque eorum, in antiquis decretum fuerat statutis, quæ habent sancta, & universalis apostolica tenet ecclesia, non oportere præter sententiam Romani Pontificis concilia celebrari, nec Episcopum damnari, quoniam sanctam Romanam ecclesiam Primatem omnium ecclesiarum esse voluerunt. Et sicut beatus Petrus Apostolus primus fuit omnium Apostolorum, ita & ecclesia suo nomine consecrata, Domino instituenta, prima & caput sit cæterarum; & ad eam, quasi ad matrem atque apicem, omnes majores ecclesie causæ & judicia Episcoporum recurrant, &c. can. dudum, 3. quæst. 6. Et Vigilius in epist. ad Eleuther. cap. ult. Unde omnium appellantium apostolicam sedem Episcoporum judicia, & cunctarum majorum negotia causarum, eidem sanctæ sedi reservata esse liquet; præsertim cum in his omnibus ejus semper sit expectandum consultum; can. qui se, 2. quæst. 6. Et Pelagius 11. epist. 1. Majores vero & difficiliore questiones, ut sancta synodus statuit, & beata consuetudo exigit, ad sedem apostolicam semper referantur; can. multis, 17. dist. Præter hos Innocent. III. in conc. 3. Lateranensi cap. 35. Salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem apostolicam referendis; cap. ut debitus, de appellat. Et idem, in epist. ad Arelatenf. Archiepisc. Majores ecclesie causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas; cap. majores, de baptis. Majores causas merito sibi reservavit ecclesia Romana in argumentum dignitatis & potestatis; quoniam ipsa est mater & caput omnium ecclesiarum; d. can. dudum, can. quamvis, 21. dist. can. aliorum 9. quæst. 3. Optat. Milevit. lib. 2. Igitur negare non potes scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus; Hieronym. epist. ad Damasum: Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tue, idest cathedræ Petri communionem consocior; Augustin. epist. 162. Romanæ ecclesie, in qua semper apostolica cathedræ viguit principatus. Nec invidiosum quædam esse reservata sedi apostolicæ, quæ non conceduntur Episcopis; quia Episcopi non moleste ferre debent Pontificem sibi præferri, cum sint vocati in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis; can. qui se scit. 2. quæst. 6. can. multum, 3. quæst. 6.

Una e majoribus causis, quæ sunt reservatæ sedi apostolicæ, est congregatio conciliorum generalium. Canone apostolico sancitum, ne concilia congregentur præter sedis apostolicæ auctoritatem, refert Marcellus P. in epist. ad Episcopos Antiochenæ provincie. Hunc canonem instauravit conc. Nicæn. can. 20. edit. Alphons. Pisani, quem laudat Julius d. epist. 1. ad Orientales Episcopos apud Athanasium apolog. 2. de fuga, ubi integra Julii epistola describitur, & in can. ideo, 2. quæst. 6. can. dudum, 3. quæst. 6. & Damas. epist. 4. Hanc ob causam concilium Antiochenum & Ariminense damnata, quod sine auctoritate Julii & Damasii, per ea tempora Romanorum Pontificum, collecta essent; Socrat. lib. 2. cap. 5. & 13. Sozom. lib. 3. cap. 9. Theodoret. lib. 2. cap. 22. & Iconomachorum synodus, a Constantino Copronymo collecta, statim explosa, quod sine auctoritate Zachariæ tum Rom. Pontificis coacta esset: quod Stephanum juniorem impio Imperatori in os affirmasse refert Joan. Damascen. in ejus vita, Ob id etiam Dioscoro Alexandrino Patriarchæ inter alias criminationes in concilio Chalcedonensi objectum, quod sine auctoritate sedis apostolicæ synodum congregare non dubitasset; synod. Chalced. act. 1. καὶ σύνοδον ἐνόησαν ποιῆσαι ἐπιτροπῇ, δι' ἧς τὸ ἀποστολικὸν θρόνον, ὑπὲρ ὑδ' ἵπσου γέγονε, ἡδὲ ἔξον γινώσκει. Et synodum ausus est facere, sine auctoritate sedis apostolicæ; quod nunquam licuit, nunquam factum est. Et ubi synodus Romana collecta est auctoritate Theodorici Regis in causa Symmachi, non tulere id Episcopi, etsi levis temporibus, & audacter responderunt fas non esse congregari concilium ab alio, quam a Romano Pontifice, de quo Ennodius in libello hac de re scripro: Novam deinde culpam, & quam investigatio vestra

Tom. I.

L I

transierat, reclusistis; quare Papa sine exempli instituto præcedentis synodum convocavit, ut de criminum ejus objectione cognosceret. Et paulo post: Hocine ergo nullo constabat exemplo, ut sacerdotum Papa concilium convocaret, cujus arbitrium est collectio synodalis. Etiam testimonio ipsorum Imperatorum agnita est potestas Rom. Pontificis in celebrandis conciliis. Auctoritatem Leonis Papæ invocarunt Valentinianus & Martianus ad convocandam synodum Chalcedonensem, per epist. quæ præfixa est conc. Chalcedonensi. Concilium igitur non potest celebrari sine auctoritate Romani Pontificis: Et si quod aliter celebretur, non est concilium sed conventiculum & conciliabulum, & quicquid in eo actum est, vacuum & inane habetur; d. can. multis, 17. dist. Immo & concilia provincialia non habent vim & robur conciliorum, donec pontificia auctoritate sancita sint; can. concilia, ead. dist. Ennod. in libello proxime laudato: Post hæc versis in fugam ordinibus, Lymphatici more sermonis addidistis. Ergo concilia sacerdotum ecclesiasticis legibus quotannis decreta per provincias, quia præsentiam Papa non habent, valetudinem perdididerunt. Legite insanissimi, aliquando in illis præter apostolici apicis sanctionem aliquid constitutum, & de majoribus negotiis ad collationem præfata sedis arbitrio fuisse servatum: quod confirmat idem auctor subjecto, can. 3. synodi Sardicens. quem describere hic satis otiosum esset.

CAPUT II.

Una e majoribus causis est definitio questionum fidei, & judicium de hæresibus; in dubiis relatio ad sanctum Pontificem.

INTER majores causas, quæ ad sedem apostolicam referendæ sunt, proximum locum obtinet definitio questionum fidei, & damnatio hæresum; Innocent. I. epist. 26. ad Episcopos Milevitani concilii. Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & Coepiscopos nostros, nonnisi ad Petrum, idest sui nominis & auctoris referre, veluti nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit ecclesiis omnibus in commune prodesse; can. quoties, 24. qu. 1. In eandem sententiam Gregor. I. lib. 4. epist. 52. ad Episcopos Galliarum. Si quam vero contentionem, quod longe faciat divina providentia, de fidei causa evenire contigerit, aut negotium, cujus vehemens sit fortasse dubietas, & pro sui magnitudine judicio sedis apostolicæ indigeat, examinata diligentius veritate, relatione sua ad nostram studeat perducere notionem, quatenus a nobis valeat congrua sine dubio sententia terminari. Idem Gregorius IV. in epist. ad Episcopos Galliarum & Germaniarum: Non novum aliquid presenti iussione precipimus, sed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus, cum nulli dubium sit, quod non solum pontificalis causatio, sed omnis sanctæ religionis relatio ad sedem apostolicam, quasi ad caput ecclesiarum, debeat referri, & inde normam sumere unde sumpsit exordium, ne caput institutionis videatur omittere; can. præceptis, 12. dist. & Innocent. III. in epist. ad Archiepisc. Arelatensem, unde desumptum est cap. majores, de baptis. Majores, inquit, ecclesiæ causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas. Eadem est sententia patrum Græcorum & Latinorum. In causa Arianorum, scribendum Episcopo urbis Romæ sensit Basil. epist. 52. Εὐαὶν δὲ ἡμῖν ἀκόλουθον ἐπιστάλῃ τῷ Ἐπισκόπῳ Ρώμης ἐπισκοπεῖν τὰ ἐνταῦθα, καὶ δύναι γινώμην, &c. Visum est autem nobis consentaneum, ut scribatur Episcopo urbis Romæ, ut quæ hic geruntur consideret, & sententiam suam expromat. Theodoretus Cyrensis Episcopus a Dioscoro Episcopo Alexandrino in synodo Ephesina depositus quasi ob hæresim, provocavit ad Leonem Romanum Pontificem, tanquam proprium & summum judicem causarum fidei. Testem ipsum habemus, epist.

epist. 113. & 116. in qua postrema maxime commendatur fides ecclesiæ Romanæ. Ἐχει γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκείνος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅτι αἶρεται καὶ μετέθηκε δυσωδία αἰμύνης, καὶ ὑδαὶς παναυτὰ φρονῶν εἰς ἐκείνον ἐκάδισεν, ἀλλὰ τὴν Ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν διαφυλάξε. Habet enim sanctissima illa sedes ecclesiarum, quæ in toto sunt orbe principatum, multis nominibus, atque hoc ante omnia, quod ab hæretica tæbe immunis mansit, nec ullus contraria sentiens in illa sedit; sed apostolicam gratiam integram conservavit. In expositione symboli fidei, si quid emendatione indigeat, a Romano Pontifice, Petri fidem & sedem tenente, emendandum agnoscit Hieronymus ad Damasum: Hæc est fides, Papa beatissime, quam in ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus, & tenemus, in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri & fidem & sedem tenes; can. hæc est fides, 24. quæst. 1. In dubiis fidei Damasum consulendum idem duxit in alia epist. ad eundem. Ideo mihi cathedram Petri, & fidem apostolico ore laudatam censui consulendam; inde nunc mea anima postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. A Romano Pontifice damnati quotquot insurrexere hæretici; ab eo damnatum Praxeam refert Tertullian. lib. adversus eundem, cap. 1. Nam idem tunc Episcopum Romanum agnoscentem, jam prophetias Montani, Priscæ, Maximillæ, & ex ea agnitione pacem ecclesiis Asiæ & Phrygiæ inferentem, falsa de ipsis prophetis & ecclesiis eorum adseverando, & præcessorum ejus auctoritates defendendo coegit, & litteras pacis revocare jam emissas, & a proposito recipiendorum charismatum concessare. Romæ damnati Joviniani errores, quos restituit. Pelagianos, utcumque concilio Carthaginensi & altero Numidiæ damnatos, nondum aperte ab ecclesia segregatos, donec secuta esset sententia sedis apostolicæ non diffiteretur Augustin. epist. 49. Nova quædam hæresis, inquit, inimica gratiæ Christi, contra ecclesiam Christi conatur exurgere; sed non dum evidenter ab ecclesia separata est. Eodem mox damnatos, judicio sedis apostolicæ obtinuisse scribit idem epist. 104. Nonnulli, quippe eorum, antequam ista pestilentia manifestissimo etiam sedis apostolicæ judicio damnaretur, nobis imotescere potuerunt, quos nunc repente reticuisse perspicitis. Inde sese securum de fidei meritis, in ecclesiæ Romanæ gremio versari obtestatur idem Aug. de utilit. credend. cap. 17. Dubitamus nos ejus ecclesiæ condere gremio, quæ usque ad confessionem generis humani, ab apostolica sede per successiones Episcoporum, frustra hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipsius judicio, partim conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majestate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit. Et idem contra epist. Manichæi, cap. 4. Multa sunt alia, quæ in ecclesiæ catholicæ gremio me iustissime teneant; tenet consensio populorum atque gentium, tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, caritate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post resurrectionem Dominus commendavit, usque ad presentem episcopatum successio sacerdotum. Nestorio C.P. Episcopo, Mariam Virginem Deiparam negante, hac de re tanquam de causa fidei ad Celestinum Pontificem scripsit Cyrillus Alexandrin. epist. 9. ἐπὶ δὲ καὶ Θεὸς ἀπαιτεῖ παρ' ὑμῶν τὸ ὑπεράλιον ἐν πάσι, καὶ τὰ μακρὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἔδη πείδασιν ἀνακοινῶσθαι τῇ σὴ ὁσίῳ, γράφω πάλιν ἀνάγκαιως, ἐκείνοδῳ. Quoniam vero Deus hisce in rebus prudentiam a nobis exigit, longaque ecclesiarum consuetudo suadet, ut ejusmodi res sanctitati tuæ communicentur, non possum quod apertum est ad pietatem tuam non perscribere. Quod igitur ait Ambros. epist. 32. ad Valentinianum juniorem: Causam fidei agendam in ecclesia quis abnuat? unde depromptus est can. convenior, 23. qu. 8. intelligendum est de ecclesia Romana, quæ est caput omnium ecclesiarum, magistra fidei & disciplinæ, & de apostolicæ sedis Antistite, cujus est proprium de fide cognoscere, & lepram a lepra distinguere. Nec solo judicio Romanorum Pontificum, & aliorum clariorum præsulum constat Romanæ sedis auctoritas in ju-

dicandis his quæ sunt fidei. Etiam ipsos Imperatores ejusdem sententiæ compo-
tes & defensores habemus. Cunctos populos orbis Romani eam religionem cole-
re, quæ a Petro tradita esset, & quam Damasum sequi constaret, voluit Gra-
tiani. in L. 1. C. de summ. Trinit. Hanc fidem tuetur etiam Maximus tyran-
nus, quam Roma profiteretur in ep. ad Valentini junior. *Hac fide gloriatur Ro-
ma ipsa venerabilis, cujus etiam in hac parte principatus est.* Hac de re in du-
biis fidei, vel disciplinæ, consulendus est summus Pontifex tanquam caput eccle-
siæ; Fab. ep. 2. ad Orientales Episcopos: *Exigit dilectio vestra sedis apostolica
consulta, quæ vobis denegare non possumus. Hoc autem & predecessores nostros mul-
tarum regionum Episcopis egisse liquet, & nos, qui in eadem sede Domino largien-
te collocati sumus, agere debere fraterna caritas, & obedientia debitum compellit.*
In dubiis Episcopi solebant consulere summum Pontificem per relationem, quæ
appellatio petita est a jure civili; Syricius epist. 1. ad Himerium Tarraconensem:
*Directa ad decessorem nostrum sanctæ recordationis Damasum fraternitatis tuæ re-
latio, me jam in sede ipsius constitutum invenit; & mox ad singula, prout Domi-
nus aspirare dignatus est, consultationi responsum competens non negamus.* Et In-
nocent. I. epist. 4. ad Felicem Nucerinum Episcopum. *Mirari non possumus dile-
ctionem tuam sequi instituta majorem, omniaque, quæ possunt aliquam recipere du-
bitationem, ad nos quasi ad caput atque ad apicem Episcopatus referre, ut con-
sulta videlicet sedes apostolica ex ipsis rebus dubiis, certum aliquid faciendum
pronunciet.* Et hoc est, quod ait Greg. IV. in d. can. præceptis: *Cum nulli du-
bium sit, quod non solum pontificatus causatio, sed omnis sanctæ religionis relatio
ad sedem apostolicam quasi ad caput ecclesiarum debeat referri.* Inde Hieronymus
ep. ad Gerontian. scribit se Damaso operam dedisse, ut Orientis atque Occidentis
synodis consultationibus responderet: *Ante annos plurimos cum in chartis eccle-
siasticis juvarem Damasum Romanæ urbis Episcopum, & Orientis atque Occiden-
tis synodis consultationibus responderem.* In dubiis Damasum Pontificem con-
sultuit Hieronym. testis ipse ep. ad Damasum: *Ideo mihi cathedram Petri, & fi-
dem apostolico ore laudatam, censui consulendam, inde nunc mea animæ postulans
cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi.* Inde tot responsa Pontificum ad con-
sultationes Episcoporum; ut Gregorii I. ad consultationes Augustini Anglorum
Episcopi; Nicolai I. ad consultationes Bulgarorum, & alia. Et hæc sunt decreta-
les epistolæ, quæ diversis temporibus a Pontificibus ad consultationes patrum emis-
sæ a Gelasio susceptæ sunt; can. sancta, §. electo, 15. dist. Sic & in dubiis ju-
ris civilis magistratus consulebant Principem per relationem; L. inter. §. depor-
tandi, ff. de interdict. & relegat. L. 1. 2. & 3. C. de relat. L. eos §. super his,
L. quoniam, L. a proconsulibus, C. de appellat. Plin. lib. 10. epist. 101. ad Tra-
janum: *Solemne est mihi, domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre; quis
enim potest melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam instruire?* & Au-
gustin. epist. 137. *Si illius judicium meo vellem judicio prævenire, quod nec in
negotiis secularibus iudices faciunt, quando causa dubitatio ad majorem potesta-
tem refertur, ut pendente relatione aliquid inde audeant commutare.* In his etiam
quæ pertinent ad damnum vel injuriam sedis apostolicæ consultitur Pontifex; ve-
luti si quis falsum rescriptum sedis apostolicæ proferat, Episcopus super ea re de-
bet consulere summum Pontificem, quidnam ea de re statui velit; consil. Tri-
burienf. can. 30. *Si vero quilibet sua sit presbyter sive diaconus, redarguatur sal-
sam ab apostolico detulisse epistolam, vel aliud, quid quod inde non convenerit,
salva fide, & integra circa apostolicum humilitate, penes Episcopum sit potestas,
utrum eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam, usquequo per epistolam,
aut per idoneos sue partis legatos, apostolicam interpellat sublimitatem, ut potif-
ficum sua sancta legatione dignetur decernere quid de talibus justo ordine lex
Romana statuatur definire.* Postea quæ de Pelagio dicta sunt; de quo & Hiero-
nym. lib. 3. advers. Pelag. init. *Non erubescis explosam, atque damnatam Jovinian-*

ni sententiam sequi, imo tu illius inventa sectaris, in Oriente docere desiderans, quæ olim Romæ & dudum in Africa condemnata sunt. Origenistas a Theophilo Alexandrino Episcopo damnatos, mox damnavit Anastasius Pontifex, de quo idem Hieronym. ad Pammach. & Marcellam: *Quamquam celebri sermone vulgatum sit, beatum quoque Papam Anastasium, eodem fervore, quia eodem spiritu est, latitantes in foveis suis hæreticos persecutum, ejusque literæ doceant, damnatum in Occidente, quod in Oriente damnatum est.*

CAPUT III.

Inter majores causas est depositio Episcoporum.

DEPOSITIO Episcoporum etiam una est e majoribus causis, quæ omnino reservatæ sunt sedi apostolicæ, ex quodam canone apostolorum, quem laudat Marcellus epist. 1. ad Episcopos Antiochenæ provinciæ, ubi scripsit omnes ecclesias subjectas esse ecclesiæ Romanæ ditioni, juxta apostolorum eorumque successorum sanctiones mox subiungens: *Simulque iidem inspirante Domino constituerunt, ut nulla synodus fieret, præter ejusdem sedis auctoritatem, nec ullus Episcopus, nisi in legitima synodo, suo tempore apostolica auctoritate convocata, super quibuscumque criminibus pulsatus audiat vel judicetur, quia Episcoporum judicia, & summarum causarum negotia, sive cuncta dubia apostolicæ sedis auctoritate sunt agenda & finienda.* Ejusdem meminit Julius I. in epist. 1. ad Orientales Episcopos: *Dudum a sanctis Apostolis successoribusque eorum in antiquis decretum fuerat statutis, quæ hæcenus sancta & universalis apostolica tenet ecclesia, non oportere, præter sententiam Romani Pontificis, concilia celebrari, nec Episcopum damnari; quoniam sanctam Romanam ecclesiam primam omnium ecclesiarum esse voluerunt; can. dudum, 3. qu. 6. cujus epistolæ pars est in can. nullus Episcopus, 5. qu. 4. & eadem epistola legitur apud Athanas. apolog. 2. de fuga: eundem canonem apostolicum instauravit synodus Nicæna, ut testantur patres synodi Alexandrinæ in epist. ad Felicem Papam: Nam scimus in Nicæna magna synodo trecentorum 18. Episcoporum, ab omnibus concorditer esse reboratum, non debere absque Romani Pontificis sententia concilia celebrari, nec Episcopos damnari, licet hæc & alia quamplura necessaria ab hæreticis, qui nos quotidie infestant, & perdere nituntur, ut facilius nos capere possint, sint synodica capitula incensa, nobisque sublata, His regulis passim Romani Pontifices vetuere, ne Episcopi deponantur absque sententia summi Pontificis. Julius ipse aliis locis, ut in d. epist. 1. Nullus Episcopus nisi in legitima synodo, & suo tempore apostolica auctoritate convocata, super quibusdam criminationibus pulsatus audiat vel judicetur, vel damnetur; can. nullus Episcopus, 5. qu. 4. & idem in rescripto ad Orientales cap. 30. Ideo huic sanctæ sedi præfata privilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis conciliis, & judiciis, ac restitutionibus Episcoporum, quam & de summis ecclesiarum negotiis, ut ab ea omnes oppressi auxilium, & injuste damnati restitutionem sumant; can. ideo, 2. qu. 6. Idem Eleutherius, Sixtus II. Damasus, Leo I. Vigilius, Gregor. IV. in can. accusatus, can. discutere, can. quamvis, can. multum, 3. qu. 6. can. decreto, can. qui se scit, 2. qu. 6. & post tot Gregor. VII. lib. 2. epist. in dictatu Papæ: *Quod absque synodali conventu possit Episcopus deponere, & reconciliare.* Qua religione spectata fuerit auctoritas Episcopi Romani in depositione Episcoporum multis argumentis & exemplis rerum gestarum liquido constat. Primum occurrit in depositione Pauli Samosatani Antiocheni Episcopi, qui cum depositus sententiæ parere noller, ac Episcopio recedere, ab Aureliano Imperatore, utcumque ethnico hac de causa adno, rescriptum,*

ut domus episcopalis traderetur cui Episcopus Romanus iussisset; Euseb. lib. 7. cap. 30. Ἀλλὰ γὰρ μηδαμῶς ἐκστῆαι τῷ Παύλῳ τῷ τῆς ἐκκλησίας οἴκῳ θέλοντος· βασιλεὺς ἐντυχθεὶς Ἀυρηλιανὸς, κρίνωσιν περὶ τῷ πράγματι διελθῆναι· τῷ τῶν ῥωμαίων προέσβιτον φησὶ ἀπορῶν, ὡς δὲ οἱ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν Ἐπίσκοποι τῷ δόγματι ἐπιτίθενται. Verum cum Paulus ex Episcopi domo ejus ecclesia propria exire nollat, Imperator Aurelianus de ea re rogatus sententiam, sanctissime quid esset agendum decrevit; præcepit enim, ut domus ecclesie illis tribueretur, quibus Italia, & urbis Romæ Episcopi per litteras tribuendam præcipere. Secundum, idque celeberrimum est in causa Athanasii Episcopi Alexandrini, qui cum in pseudosynodo Antiochena depositus esset, ejus depositio nulla & irrita dicta est a Julio Pontifice, quod sine auctoritate sedis apostolicæ tentata esset; Socr. lib. 2. cap. 8. καίτοι κανὼν ἐκκλησιαστικὸν καλέοντος, μὴ δὲν παρὰ τὴν γνώμην τῷ Ἐπισκόπῳ Ῥώμης, τὰς ἐκκλησίας κανονίζον· idque cum canon ecclesiasticus jubeat non oportere absque sententia Episcopi Romani decreta ecclesiis sancire. Idem Sozomen. lib. 3. cap. 9. qui hunc canonem diserte tribuit concilio Nicæno. Immo Eusebius Nicomedienſis, qui fuerat nequissimus auctor depositionis Athanasii, sentiens inane & irritum esse omne quod gestum erat, caldide prævenit Julium Pontificem, & ab eo petiit, ut causam ad se evocaret, non alium quam Episcopum Romanum idoneum rei judicem agnoscens; idem Socr. lib. 2. cap. 9. Ἐυσέβιος δὲ ὅσα ἐβύλετο καταργᾶσαι διεισεβίνετο πρὸς Ἰούλιον αἰσῶν Ῥώμης Ἐπίσκοπον, αὐτὸν κρείττω τῶν κατὰ Ἀθανάσιον γενέσθαι προσκαλῶν, καὶ πρὸς αὐτὸν καλεῖν τὴν δίκην. Eusebius simul atque ea que volebat confecerat, legatum ad Julium Episcopum Romanum oratum misit, ut ipse in causa Athanasii judex esse vellet. Episcopi Orientales per id tempus graves ad Julium litteras scriptitarunt, quod vacuofacto concilio Antiocheno ab eo restituti essent Athanasius & Paulus Constantinopolitanus; sed utraque restitutio facta a Pontifice valuit, ac damnata synodus Antiochena, quod contra canonem ecclesiasticum coacta esset, sine auctoritate sedis apostolicæ; Socr. lib. 2. cap. 11. 13. Tertium subit argumentum, quod Flavianus Antiochenus Episcopus depositus a Damaso Papa, licet apud Theodosium gratia valeret, ab eo accitus est Constantinopolim, & Romam proficisci iussus ad causam dicendam, nec prius episcopatum tenere potuit, quam summo Pontifici se conciliasset; Socr. lib. 5. c. 15. Theod. lib. 5. c. 23. Sozomen. lib. 8. cap. 3. Quartum est quod a Sixto III. depositi sunt Polychronius Episcopus Hierosolymitanus, & Eusebius Episcopus, misso ad hoc Leone Archidiacono, qui proximus ejus successor fuit, de quo Nicolaus I. epist. 8. Hinc Sixtus apostolicæ sedis Antistes Euphemium Episcopum damnavisse describitur, nihil aliud in depositione illius obiciens, nisi quod Polychronium Hierosolymitanum Episcopum Pontificem suum accusaverit, & quidem Polychronius a legatis sedis apostolicæ, eo quod sedem Hierosolymitanam primam esse mendaciter affirmabat, & per simoniacam hæresim ordinationes fecisse probatus est, ecclesiæ privatus est gubernaculis, & urbe rejeclus; sed & Euphemius nihilominus, quia hunc presumptuose, licet veraciter, accusaverat, damnationi a synodo subiectus est; & quoniam linguam suam contra sibi Prælatum exacerat, anathema suscepit, adeo ut Leo ecclesiæ Romanæ diaconus ei diceret: Ex te enim damnaberis, quoniam Pontificem, qui te conservavit Coepiscopum, condemnabas & accusabas, &c. Quintum addere est, quod a Nicolao & Adriano II. rescissa est depositio Ignatii C.P. qui injussu sedis apostolicæ per legatos mandatum minime habentes depositus erat; Photio in ejus locum substituto, de quo Nicolaus epist. 5. & aliis, synod. 8. sub Adriano II. act. 1. Cedren. in Michaelēm Imp. & ante Theodoretus Cyrensis Episcopus in synodo Ephesina depositus, & a Leone I. restitutus, in concilio Chalcedonenſi admissus est; synod. Chalced. act. 1. & apud Leonem ipsum epist. 63. Nec non Eustathius Sebastenus Episcopus, ab Arrianis depositus, a Liberio restitutus est sedi suæ; Basil. epist. 74. Item a Nicolao restitutus est Rothaldus Suesſionenſis Episcopus, qui ab Hincmaro Remenſi Archiepiscopo

copo & aliis Episcopis depositus erat, post appellationem ab eo interpositam ad sedem apostolicam; de quo Nicolaus valde succensuit Hincmaro epist. 41. quæ refertur in can. arguta, 2. qu. 6. Sextum est, quod Sanctio Aurelianensis Episcopus, ob invasionem ecclesiæ & simoniam, ab Hugone Lugdunensi Archiepiscopo & legato sedis apostolicæ depositus est, de quo Ivo Carnotens. epist. 54. Pro eo, ut depositus maneret salvo presbyteratu, intercessit Bernard. Clarevallens. epist. 54. ad Eugenium II. *Sufficit si vestra indulgentia possit retinere sacerdotem, qui Episcopus fuit, tantum a nota infamia & perpetua inustionis canterio scuto bonæ voluntatis vestræ obumbratur sibi.* De Eboracensi intruso deponendo ad eundem scripsit Bernard. epist. 238. *Qui locum Petri tenet potest uno ictu extinguere Ananiam; uno Simonem Magum, & ut planius quod loquimur fiat, peremptoriam dare sententiam ad depositionem Episcoporum, solius Romani Pontificis noscitur esse; pro eo nimirum, quod etsi alii multi vocati sunt in partem sollicitudinis, solus ipse plenitudinem habeat potestatis.* Tempore Friderici I. Henricus Moguntinus Archiepiscopus per legatos sedis apostolicæ depositus est ob dilapidationem rerum ecclesiæ. Ab iisdem Episcopatu submotus Burchardus Eistelensis Episcopus ob senium; Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 9. *At Rex in proximo Pascha Babenberg coronam gestans, duos Cardinales, videlicet Bernardum presbyterum, & Gregorium diaconum, ad depositionem quorundam Episcoporum ab apostolica sede destinatos secum habuit: proximam dehinc Pentecosten Vormatis ferians Henricum Moguntinæ sedis Archiepiscopum, virum pro distractione ecclesiæ sua frequenter correptum, nec correctum, per eosdem Cardinales deposuit, &c.* Et mox, *Idem etiam Cardinales permissu Principis Burchardum Eistelensem senio gravem de inutilitate causantes iidem submovere.* Septimum mihi addere præstat, quo depositionem Episcoporum propriam esse sedis apostolicæ probatur, non modo fide canonum, auctoritate rerum gestarum, testimonio patrum & sacrorum scriptorum, sed etiam miraculis, idest iudicio Dei. Anno Christi 1078. in synodo Londinensi depositus est Wlstanus Wigorniensis Episcopus a Lanfranco Cantuariensi Archiepiscopo, & comprovincialibus, iussusque pontificalia deponere, ad sepulchrum B. Eduardi accedens, tam alte baculum pastorem in lapide monumenti defixit, ut nullus præter eum extrahere potuerit: quo miraculo territi Willelmus senior Rex Anglorum, qui tum rerum potiebatur, & Lanfrancus, enixe eum orarunt, ut Episcopatum resumeret; de quo Matth. Westmonaster. ad ann. 1074. Polydor. Vergil. rer. Anglicar. lib. 9. Merito depositio Episcoporum reservata est sedi apostolicæ, tanquam una e majoribus causis, propter apicem dignitatis Episcoporum, quia Episcopi sunt universalis ecclesiæ, Episcopi sunt præcipua membra ecclesiæ, quæ non possunt a capite divelli, & nisi depositio Episcoporum sit de majoribus causis, nulla potest referri inter majores causas. Nicolaus epist. 42. ad Episcopos Galliarum de depositione Rothaldi. *Nam quomodo non omnes vobis omnia vindicatis, qui iudicia Episcoporum, quæ merito inter majora numerantur negotia, vestræ deliberationi tribuistis, an modicum vobis esse videtur, fratres & Coepiscopos vestros, præter apostolicæ sedis consensum depositioni subicere: quod si damnationes Episcoporum non inter majora negotia dinumeratis, quorum jam causas inter majora computatis negotia? & paulo post: An Episcopi de universali ecclesia non sunt, ut de illis damnandis per vos aliquid ad unam Petri sedem deferri non curetur, vel quomodo nil unquam a suo capite dissidet, cum de adjudicandis præcipuis membris ecclesiæ, idest Episcopis, a capite, idest sede apostolica dissentitis?* Ex mox: *Adhuc tamen percontari propter contentiosos liberos, quamnam iudicia, vel quorum esse majora negotia prædicatis, si Episcoporum causas non inter præcipua computatis negotia: an laicorum & vulgariū populorum iudicia inter majora negotia ponitis, quos pene quotidie cum vestris, & sine vestris epistolis ad discutiendos & iudicandos suscipimus, & discussos vel iudicatos, vel absolutos dimittimus?* Adeoque sedis apostolicæ propria est depositio & restitutio

Episcoporum, ut etiam restitutionem presbyterorum, si solemniter degradati essent, juris fecerint Pontifices; gloss. in can. omnis, 2. qu. 6. Augustin. de vera & falsa poenitent. cap. 20. *Itaque Pontifex iustus atque discretus non cogitur sacerdotes suos semper abjicere, vel mox restituere, nisi statutum fuerit a Romano Pontifice.* A suffraganeis accusatum Primatem Bizacenum Africae, per Gregorium Pontificem iudicari voluit etiam ipse Imperator Mauritius, non ignorans iudicium Episcoporum pertinere ad summum Pontificem; Testis Gregor. lib. 7. ep. 64. indict. 2. *In quodam enim crimine Bizacenus Primas fuerat accusatus, & piissimus Imperator, eum juxta statuta canonica per nos voluit iudicari.*

CAPUT IV.

Inter majores causas est depositio, & restitutio Episcoporum.

DEPOSITIO & restitutio Episcoporum una est e majoribus causis, quæ referantur sedi apostolicæ, ita ut si Episcopus deponatur sententia Metropolitanæ & comprovincialium, ab ea liceat appellare ad sedem apostolicam, nec hujusmodi causa possit terminari absque auctoritate sedis apostolicæ; can. accusatus, can. discutere, can. quamvis, 3. quæst. 6. Hoc jure in Gallia jam a melioribus sæculis Episcopi sede depositi ad sedem apostolicam appellasse, & ab ea restituti fuisse memorantur. Briccius Turonensis Episcopus, & proximus B. Martini successor, adversariorum calumniis, in stupri suspicionem adductus, & a plebe sede sua pulsus, appellavit ad Romanum Pontificem, a quo restitutus, Justiniano, & post eum Armentio interim in ejus locum ordinatis, infelici fato sublati; Gregor. Turonens. lib. 2. cap. 1. *Hoc enim ejecto, Justinianum in episcopatu constituunt, denique Briccius Romana urbis Papam expetiit, flens & ejulans, atque dicens, &c. & mox. At Briccius Episcopus Romam veniens, cuncta quæ pertulerat Pape refert, qui ad sedem apostolicam residens, plerumque missarum solemnities celebrans, inibi quicquid in sanctum Dei deliquerat, deflendo diluit: septimo igitur regressus anno a Roma cum auctoritate Papa illius Turones redire disponit, &c.* Quod repetit idem lib. 10. cap. 4. Temporibus Guntrani Regis, Salonius Ebredunensis & Sagittarius Vapincensis Episcopi, ob varia crimina depositi in synodo Lugdunensi, præside B. Nicetio Lugdunensi Episcopo & Primæ, appellarunt ad Joannem III. Pontificem, & Guntrani gratia elicto rescripto a Pontifice indicta causa restituti; idem Turonens. lib. 5. cap. 21. *Quod cum Rex Gunthrammus compisset, congregari synodum apud urbem Lugdunensem jussit, conjunctique Episcopi, cum Patriarcha Nicetio beato, discussis causis, invenerunt eos, de his sceleribus quibus accusabantur, valde convictos, præceperuntque, ut qui talia commiserant Episcopatus honore privarentur. At illi cum adhuc propitium sibi Regem esse nossent, ad eum accedunt implorantes se injuste remotos, sibi que tribui licentiam, ut ad Papam urbis Romanæ accedere debeant. Rex vero amicus petitionibus eorum, datis epistolis eos abire permisit: qui accedentes coram Papa Joanne, exponunt se nullius rationis existentibus causis dimotos: ille vero epistolas ad Regem dirigit, in quibus locis suis eosdem restitui jubet, &c.* Idem Aymoin. lib. 3. cap. 23. Nec non Theugualdus Trevirensis, & Guntherius Colonienfis Archiepiscopi, a Nicolao I. depositi, salva communione laica, quod Engeltrudem uxorem Bosonis comitis, ob adulterium excommunicatam, suas intra dioceses recepissent, & divortio Lotharii & Thetbergæ calculum præbuisent, & Valtradæ pellicatui occasionem dedissent; de quo Nicolaus epist. 58. cujus particula extat in can. scelus 2. quæst. 1. Regino 2. chronic. annal. Fuldenf. ad ann. 863. 870. Sigebert. ad ann. 863. Per eadem tempora Rothaldus Sæffionensis Episcopus in concilio apud concivium

vicinum seors Sylvaneſtis ab Hincmaro Archiepiſcopo Rhemenſi, & quibuſdam Episcopis depositus, poſt appellationem interpoſitam ad ſedem apoſtolicam, aliufque in locum ejus ordinatus, eo colore, quod poſt appellationem per epiſtolam ſynodi judicio ſeſe ſubjeciſſet: verumtamen quia, etiam ſi non appellaeſſet, non fait deponendus abſque auctoritate ſedis apoſtolicæ, quod depositio Episcoporum ſit de majoribus cauſis, quæ omnino pertinent ad Roman. Pontificem, a Nicolao I. reſtitutus eſt; de quo Nicolaus ipſe, auctoritatis pontificiæ vindex acerrimus, multa ſcripſit, epiſt. 28. & ſeqq. præſertim 41. cujus pars extat in can. arguta, 2. qu. 6. & epiſt. 42. Inter hæc aliquando etiam inconſulto Romano Pontifice Episcopii depositi leguntur. In concilio Pariſienſi damnatus & depositus eſt Prætextatus Episcopuſ Rothomagenſis, inſtante Chilperico Rege, quem valde inſenſum habebat, ſtimulante Fredegunde Regina; Gregor. Turon. lib. 5. cap. 18. & lib. 10. cap. 19. Aymoin. lib. 3. cap. 21. In ſynodo Matiſconenſi in triennium ſuſpenſus eſt epiſcopali ab officio Urſicinuſ Cadurcenſis Episcopuſ, quod Gundobaldum dolis ejus deceptuſ excepiſſet; idem Turon. lib. 8. cap. 20. Sub Childeberto II. Aegidiuſ Rhemenſis Episcopuſ in concilio Metenſi deposituſ, ob conſilia nefaria inita in necem Regis; Idem Turon. lib. 10. cap. 19. Flodoard. Rhemenſ. hiſt. lib. 2. cap. 2. immo & Ebbuſ Episcopuſ Rhemenſ. in concilio apud Theodonis-villam pariter deposituſ, quod unus fuiſſet e ſigniferis conſpirationis initæ in Ludovicuſ P. cum ejus liberis; Aymon. lib. 5. cap. 16. Flodoard. lib. 2. cap. 19. & lib. 3. cap. 21. & ſeqq. chronic. Camerac. lib. 1. cap. 41. Sub Hugone Capetio, vertente reruſ ſtatu, Arnulfuſ Episcopuſ Rhemenſis in ſynodo Rhemenſi, inſtante Capetio, ſede ſua ſubmotuſ, ob labem natalium, & in ejus locum ſuſſectuſ Gerbertuſ, tandem futuruſ Pontifex nomine Sylveſtri II. ſed hæc omnia manu regia geſta ſunt. Et in ſynodo ad hoc convocata per Leonem abbatem, ſedis apoſtolicæ legatuſ, Arnulfuſ poſt triennium reſtitutuſ, & Gerbertuſ ipſe, ſentiens ſe non rite ordinatuſ, ultro cathedra ceſſit; rem geſtam ſatis diligenter narrat Aymon. lib. 5. cap. 46. *In illis diebus in Rhemenſium civitate erat Archiepiſcopuſ vir bonus, & modeſtuſ, frater Lotharii Regis ex concubina, nomine Arnulfuſ. Hugo autem Rex invadebat ei, volens exterminare progeniem Lotharii Regis, congreganſque in urbe Rhemenſi ſynodum, in eum locum idem Hugo Rex invitavit Archiepiſcopum Senonica urbis, nomine Seguinum, cum ſuffraganeis ſuis, in quo concilio fecit degradare dominum Arnulfum Archiepiſcopum Rhemorum, dolo nepotiſ ſui, quem tenebat in carcere, dicens non debere eſſe Episcopum natum ex concubina: in loco vero ejus conſecrari fecit domnum Gerbertum monarchum philoſophum. Venerabilis autem Seguinuſ Archiepiſcopuſ non conſenſit in degradationem Arnulfi, neque in ordinationem Gerberti; juiſſio autem Regis urgebat, alii vero Episcopii, licet inviti, tamen propter timorem Regis degradaverunt Arnulfum, & ordinaverunt Gerbertum. Seguinuſ autem, pluſ timens Deum quam terrenum Regem, non modo non conſenſit nequitie Regis, ſed magis quantum potuit eum redarguit, propter quam cauſam ira Regis contra eum efferbuit. Et paulo poſt: Nuntiantur hæc omnia præſuli Romano, qui valde indignatuſ ſuper hoc faſto, interdixit ſacriſ omnibuſ Episcopis, qui Arnulfum deſecerant, & Gerbertum ordinaverant; miſit quoque Leonem abbatem a ſede Apoſtolica ad domnum Seguinum Archiepiſcopum urbis Senonia, qui vice ſua in urbem Rhemenſem ſynodum congregaret, mandauſ illi, ut ſine dilatione revocaret de carcere Arnulfum, & degradaret Gerbertum. Collecto igitur concilio iterum in urbe Rhemenſi, ex juiſſione apoſtolici revocatuſ eſt Arnulfuſ de cuſtodia, & cum honore magno receptuſ in propria ſede. Gerbertuſ autem intelligens, quod injuſte pontificalem ſuſcepſiſſet dignitatem, pœnitentia ductuſ eſt; Idem Sigbert. ad ann. 996. & Orderic. Vital. lib. 1. Et ſi quando depositio Episcoporum ſine auctoritate ſedis apoſtolicæ faſta, diſſimulatione ejuſdem tolerata legitur, hoc demum pro bono pacis faſtuſ velim accipias, vitandi ſcândali & ſciſmæ gratia, ac ut conſuleretur nequitieſ temporuſ, quæ*

Tom. I.

M m

juris & disciplinæ vigorem non ferebat, juxta consilium Apostoli: *Redimētas tenēpus, quoniam dies mali sunt*; Eph. 5. & Coloss. 4. Immo & hodie depositio Episcoporum, velut una e majoribus causis, reservata est sedi apostolicæ, ita ut dentur judices in partibus, idest in finibus regni; & e Gallicanis Episcopis juxta concordata, tit. de causis. Nec servatur concil. Tridentin. sess. 24. de reform. cap. 5. quo depositio Episcoporum omnino reservata est summo Pontifici, ita ut dentur judices, litis instruendæ causæ, reservata ipsi Pontifici sententia diffinitiva. Nec res caret recentioribus exemplis. Anno Domini 1632. a legatis sedis apostolicæ in partibus damnati sunt nonnulli Episcopi Occitanæ, ob causas omnibus notas. Anno 1646. æque a summo Pontifice dati sunt septem judices in partibus, ad retractandam causam depositionis Leonensis Episcopi; Gregor. Tolos. Sinag. lib. 35. cap. 2. num 67.

CAPUT V.

Inter majores causas est postulatio Prælatorum. Notatio vocis, postulatio. Quid distet postulatio ab electione.

INTER majores causas accensenda est etiam postulatio Prælatorum, idest admissio seu approbatio postulationis Episcoporum, quæ reservata est summo Pontifici; cap. bonæ memoriæ, 1. & 2. cap. postulationem, de postulat. prælat. cap. 3. de auctoritate & usu pallii: quia postulatio est de gratia, non de jure; d. cap. postulationem, cap. gratum, eod. tit. cap. scriptum, de elect. cap. cupientes, §. denique, eod. tit. in 6. & postulatio requirit plenitudinem pontificiæ potestatis, puta ubi fit de Episcopo, ut solvatur nexu ecclesiæ, cui est alligatus; cap. ult. eod. tit. Per electionem & consecrationem contrahitur spirituale conjugium inter Episcopum & ecclesiam, quod non potest dissolvi sine auctoritate Pontificis; cap. inter corporalia, de translat. Episcop. cap. requisisti, de testament. Idem est ubi postulatur illegitimus, ut tollatur vitium natalium, quod sine principali vel pontificali auctoritate fieri non potest; cap. per venerabilem, qui filii sunt legitim. Ideo cum Galfredus filius illegitimus Henrici II. Regis Anglorum electus esset in Lincolnensem Episcopum, confirmationem a summo Pontifice petitam scribit Matth. Westmonaster. ad ann. 1182.

Veteribus grammaticis postulatio hoc distat a petitione, quod postulatio est juris, petitio gratiæ; Terent. in Andria: *Quod postulo impetro*; & ibi Donatus: *Postulo, juste volo; petimus enim precario, poscimus imperiose, postulamus jure*. Sed, ut sermonis ac nummi usus variat per tempora, sacris scriptoribus postulatio est ea pars ordinationis, qua precamur pro aliis; Paulus Apostolus 1. Timoth. 2. *Deprecor itaque primo omnium fieri observationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones*. Quem locum interpretans Cassianus, collat. 9. cap. 13. Tercio loco, inquit, ponuntur postulationes, quas pro aliis quoque, dum sumus in fervore spiritus constituti, solemus emittere, vel pro caris scilicet nostris, vel pro totius mundi pace poscentes. Et ante Ambr. de sacrament. lib. 6. cap. 5. Prima ergo oratio laudem debet habere Dei, secunda supplicationem, tertia postulationem. Et e recentioribus, Bernard. serm. de quatuor modis orandi: *Accede jam ad postulationes, ut securus tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conservis tuis audeas petere quod oportet*. Hoc sensu Augustin. contr. Maximin. lib. 1. *Tantus est iste Spiritus sanctus, ut sufficiat ubique omnium postulationes suscipere, & advocacy fungere*. Unde factum, ut postulationis appellatione veniret nominatio seu petitio in Prælatum, quæ fit apud summum Pontificem, ejus qui eligi non posset, propter nexum aut vinculum alterius ecclesiæ, quo tenebatur, aut vitium personæ,

nae, puta defectum natalium, aut aliud impedimentum: nec incongrua, licet enim postulatio fiat de gratia respectu summi Pontificis, cuius in mero arbitrio est approbare, vel respuere postulationem; respectu tamen postulantium est de jure, quia est species electionis, cum vacantibus ecclesiis liceat providere per viam electionis, vel postulationis. Postulatio hoc distat ab electione, quod electio fit de jure, postulatio de gratia & precario aliquo respectu. Electio fit jure ordinario; postulatio extra ordinem, non nisi urgente necessitate, vel utilitate ecclesiae; concil. Cart. 4. can. 27. can. Episcopus 7. qu. 1. Innocent. III. registr. 13. epist. 13. Electio est ejus, cui nullum obstat impedimentum; postulatio ejus, qui eligi non potest, ut neophytus, idest clericus recens ordinatus, & laico eligi non potest, postulari potest; cap. neophytus, ex Ambrosio, & can. Osius ex concilio Sardicensi. 61. dist. Idem de eo, qui est in minoribus ordinibus, vel non legitimaetatis; cap. dudum, de elect. cap. praeterea, de aetat. & qualitat. & ordin. praelat. Idem de Episcopo, propter nexum ecclesiae suae; cap. ultim. de postulat. praelat. & de Cardinali, quia habet jura episcopalia in titulo suo; d. cap. bonae memoriae, 2. Idem de illegitimis; cap. innotuit, de elect. can. Coenomanensem 56. dist. Hoc etiam interest, quod si cum electione concurrat postulatio, duplo major esse debet postulantium numerus; d. cap. bonae memoriae, 1. & 2. & d. cap. scriptum, Electio facta a majori & saniori parte capituli valet; postulatio a duplo majori parte capituli, idest a duabus partibus capituli; d. cap. scriptum. Electione publicata & subscripta, electores non possunt variare; cap. cum inter canonicos, de elect. quia per electionem jus acquiritur; can. dilectissimi, 8. qu. 2. postulantes a postulatione recedere possunt, antequam praesentetur Pontifici; d. cap. bonae memoriae 2. quia postulatio nullum jus acquirit; cap. pen. de postulat. praelat. secus postulantes a postulatione recedere non possunt, postquam praesentata fuerit Pontifici, ne illusio fiat summo Pontifici; d. cap. bonae memoriae; illusio enim vitanda; can. quod interrogasti, 27. dist. clem. unic. de renunc. l. in causa, ff. de procurat. Hoc commune est, quod compromissarii dati ad eligendum, possunt postulare; cap. in causis de elect. cap. post translationem, de renunciat. quia postulatio est species electionis. Electio & postulatio utraque debet esse pura & certa, non incerta & conditionalis; cap. 2. de elect. in 6. quia sunt actus legitimi & solemnes, qui non recipiunt conditionem; l. actus legitimi, de R. J. Item irregularis, ut qui non servat interdictum, non potest eligi nec postulari; cap. 1. de postulat. praelat. cap. postulas, §. quassivisti, de cleric. excommunic. ministr. ideoque electio non potest cumulari cum postulatione, nisi ubi dubitatur, an quis sit eligendus vel postulandus; cap. unic. de postulat. in 6. Adeo vero (ut ad institutum redeamus) confirmatio postulationis pendet a summo Pontifice, ut etiam Episcopus invitatus possit postulari a Pontifice, quemadmodum & invitatus clericus ordinari, quia postulatio fit propter utilitatem ecclesiae, non favore personae. Quare Henricum III. Regem Anglorum, quod moleste ferret Wintoniensem Episcopum, consensisse postulationi de se factae ad Wintoniensem Episcopatum, valde notat Matthaeus Paris. ad ann. 1240. hoc argumento, quod etiam invitatus postulare Pontifici fas fuisset. *Quod omnino, inquit, dissonum fuit rationi & episcopali contrarium possessioni, quia si dominus Papa in virtute obedientiae id ei praeceperet, nullo modo si filius esset obedientiae aliquatenus posset contradicere.*

CAPUT VI.

Inter majores quoque causas est translatio Episcoporum.

TRANSLATIO Episcoporum de propria sede ad aliam, velut una e majoribus causis, non potest fieri absque auctoritate sedis apostolicæ; can. mutationes, can. sicut alterius, can. pastoralis, 7. qu. 1. duplici ratione: prima est quia, ut dixi proximo capite, per consecrationem contrahitur spirituale conjugium inter Episcopum & ecclesiam, quod dissolvi nequit sine auctoritate sedis apostolicæ, & Episcopus, qui abjecta ecclesia sua aliam affectat, adulter judicatur; d. can. sicut alterius. Ivo Carnotens. epist. 154. *Qua enim ratio, qua lex permittit, ut Rannulfus Dunelmensis Episcopus de ecclesia alterius regni, ad aliam ecclesiam transeat, & velut quadam machinatione presentia sua, vel filiorum suorum occupatione Luxoviensem ecclesiam per violentiam Anglici Reges invadat?* Altera est, quia translatio Episcoporum vetita est ex concil. Nicæn. can. 15. 16. Sardicens. can. 1. Chalced. can. 5. can. non oportet, can. si qui vero, can. Episcopum, can. propter eos, 7. qu. 1. cap. 1. de cleric. non resident. atque ita non potest fieri, sine dispensatione summi Pontificis, qui solus dispensat contra canones conciliorum; cap. significasti, de elect. Apud orientales certe varia occurrunt translationum exempla, sola auctoritate Metropolitanis vel Primatis, ac Episcoporum provincialium, non quaesito suffragio sedis apostolicæ. Cum Gregorius Nazianzenus Episcopus, auctoritate concilii Antiocheni, translatus esset ad ecclesiam Constantinopolitanam, ad instaurandam ecclesiam ab Arianis valde labefactam, ejus translatio a Constantinopolitano oecumenico concilio confirmata: verumtamen post ipsam synodum, cum advenientes Episcopi Aegyptii de non legitima sedis occupatione turbas cierent, ipse pacis ecclesiasticæ fovendæ gratia, ultro se abdicavit, edita prius eleganti oratione ad 150. Episcopos, quæ inter ejus opera extat, de non affectata cathedra Constantinopolitana; hæc de re Socrat. lib. 5. cap. 8. Niceph. Callist. lib. 12. cap. 11. 12. 13. Absque apostolicæ sedis auctoritate Eusebius Berytensis Episcopus, inde ad Nicomedensem episcopatum præter canonem se transtulit, indeque vita functo Alexandro ad sedem Constantinopolitanam; Theodoret. lib. 1. cap. 19. Clericos Colonienses moleste ferentes Euphronium suum Episcopum, se invitis translatum ad Nicopolitanam ecclesiam, quæ erat Metropolis, & insurrexerunt se provocaturos ad tribunalis judicium, ut adquiescerent monuit Basil. epist. 292. Et cum Proclus e Cyzicena sede ad Constantinopolitanam transisset, nequaquam id visum est novum & insolens, nec res caruit exemplis, quæ in medium adducta sunt; de quibus Socrat. lib. 7. cap. 35. 36. Nicephor. Callist. lib. 14. cap. 37. 39. Et inter hæc non semel agnita memoratur auctoritas sedis apostolicæ: Perigenes Patrensis Episcopus Corinthum translatus ex mandato Romani Episcopi; Socrat. & Callist. d. loc. Translationem Procli e sede Cyzicena ad Constantinopolitanam probavit Cælestin. 1. epist. ... Eusebii a quadam parva civitate apostolica auctoritate translato Alexandriam, meminit Antemius in d. can. mutationes, & hujusmodi translationes auctoritate apostolica faciendas esse scribit Callist. 1. in d. can. sicut alterius. Apud Latinos serius receptus usus translationum. Formosum Papam post mortem sepulchro erutum solenniter degradavit Sergius proximus ejus successor; quod dimisso Portuensi episcopatu, novo exemplo ad Romanam cathedram se transtulisset; de quo Luitprand. Ticinens. lib. 1. cap. 8. Sigebert ad ann. 912. Abbas Urspergens. in vita Arnulphi, anno 876. In synodo Pontigonensi habita auctore Joanne VIII. Pontifice, Frotharius Burdegalensis Episcopus, propter infestationem Barbarorum petiit

tiit e Burdegalsi. sede se transferri ad Bituricensem; sed unanimem ab Episcopis repulsam passus est; continnat. Aymoin. lib. 5. cap. 33. *Pridie idus Julii lecta est proclamatio Frotharii Burdegalsis Archiepiscopi, quia non poterat consistere propter infestationem paganorum in civitate sua, ut liceret ei Bituricensem Metropolim occupare; cuius petitionibus unanimitas Episcoporum nullatenus adquevit.* Idem tamen postea Caroli Calvi gratia translationis munus impetravit a Pontifice; testem habemus ipsum Joannem VIII. epist. 8. 13. & 37. Translationem Guitmanni Sicensis ad Magdeburgensem Metropolim nutu Friderici I. factam damnavit Eugenius III. per epistolam ad Episcopos Germaniae, quam retulit Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 8. *Cum enim translationes Episcoporum, sine manifestae utilitatis & necessitatis indicio, divinae legis oraculum non permittat; cum etiam multo amplior, quam in aliis electionibus, cleri & populi eas debeat praevenire concordia, in facienda translatione de venerabili fratre vestro Guitmanno Cicensi Episcopo, nihil horum est, sed solus favor Principis expectatur, & nec inspecta necessitate illius ecclesiae, nec considerata utilitate personae, clero nolente, immo, ut dicitur, ex parte maxima reclamante, in Magdeburgensi eum dicitis ecclesiae supplantandum &c.* Non diu post tamen, sublato e vivis Eugenio, Anastasius IV. proximus ejus successor, Friderici instantia fractus, non modo in Guitmanni translationem consensit, verum etiam absenti pallium misit, non sine scandalo, ut subdit idem Frisingens. cap. 10. ejusd. lib. *Verum Princeps missis ad Anastasium cum Guitmanno nunciis, non solum facti sui ratihabitionem, sed etiam pallium obtinere eum fecit, non sine quorundam scandalo, qui ne unquam id fieret, immobiliter fixum Romanos tenere a proprio ipsorum ore audierant.* Per eadem tempora Roboaldus ex Albeni Episcopatu translatus ad Mediolanensem, non sine apostolicae sedis auctoritate, quod Mediolanensium gratia concessum innuit Bernard. epist. 131. ad eos scripta: *Si voluistis licuisse vobis quod illicitum, nisi pro magna quidem necessitate sacri canones judicant, translationem Episcopi scilicet in Archiepiscopum concessum est, & ad complementum, pallium praesto est plenitudo honoris.* Sic Paschalem II. velut supremum rei arbitrum, de transferendo Galone ad Parisiensem cathedram e Belvacensi rogavit Ivo Carnotens. epist. 144. *De cetero sanctae paternitati vestrae supplicando suggerimus, ut domnum Galonem Coepiscopum nostrum, de Belvacensi Episcopatu, quem propter sacramentum domini Ludovici habere non potest, per manum Senonensis Archiepiscopi transferre jubeatis, in Parisiensem Episcopatum, quem ei grater & devote concedunt pro vestro amore Rex & Regis filius:* Eadem de re scripsit idem epist. 146. ad Daimbertum Senonensem Archiepiscopum: *Sed quia translationes Episcoporum necessitate urgente Metropolitanorum auctoritate, & summi Pontificis dispensatione fieri oportet, nos quantum in nobis est eidem electioni assensum praebentes, paternitati vestrae suggerimus, quatenus eidem electioni adstipulando a Domino Papa postulatis, ut praedictum Episcopum per manum vestram transferri precipiat, cum propriam sedem obtinere non valeat.* Tandem Romanus Pontifex jus translationis ita suum fecit, ut non modo translationes sine auctoritate sedis apostolicae factas irritas habuerit; verum etiam Patriarchas vel legatos ipsius sedis apostolicae, jus istud tentantes gravibus poenis multaverit. Antiochenum Patriarcham a confirmatione Episcoporum suspendit Innocentius III. quod cuidam translationi consensisset, inconsulta sede apostolica, ad quam, ut ait, de jure pertinebat; cap. 1. de translat. Episc. Cardinalem apostolicae sedis legatum, quia motu proprio praesumpserat Trojanum Episcopum transferre de Trojana ecclesia ad Panormitanam, graviter reprehendit idem Pontifex; cap. nisi, de auctor. & usu pallii, cap. nisi, de offic. legat. Merito notatur Manasses Arelatensis Archiepiscopus, quod destituta sua ecclesia ab Hugone Rege Italiae, Veronensem, Tridentinum, & Mantuanum Episcopatus una suscepit, ac inde defultorio impetu invasit ecclesiam Mediola-

nensem; Luitprand. libr. 4. cap. 3. Nec invidiosum translationes Episcoporum de una ecclesia ad aliam non fieri sine auctoritate summi Pontificis; nam & milites de numeris ad numeros a Ducibus vel Comitibus transferri non possunt sine jussu Principis; L. contra, C. de re militar. lib. 12. Verum in Gallia summus Pontifex inconsulto Rege non potest Episcopum transferre de una sede ad aliam; Rebuff. in concord. tit. de regia ad praelatur. nominat. §. 1.

CAPUT VII.

Inter majores causas est erectio, unio, divisio, translatio, & suppressio sedium episcopalium, non sine consensu Principis. Eiusdem juris est fundatio ecclesiarum collegiarum & monasteriorum; Creatio novarum dignitatum, & canonicatum ad effectum.

LATTUS per universum orbem suos palmites producente fide Christiana, vicinioribus Metropolitans impensis studium fuit Episcopatus propagare, & Episcopos instituere: qui novellas fidei propagines excolerent, vix expectato summi Pontificis nutu, ob moræ discrimen, & ferventis zeli impatientiam. Sic Phadimus Amaleæ Metropolitanus, Neocæsareæ urbi, in qua non amplior erat numerus, quam decem & septem fidelium, Gregorium Thaumaturgum primum dedit Episcopum, & verbo absentem consecravat citra manuum impositionem, auctore Gregorio Nysseno in ejus vit. Ad Sarracenorum conversionem Moses ex asceta designatus Episcopus, & ab Episcopis Alexandrinæ dioceseos ordinatus, repulso Lucio Pseudopatriarcha Alexandrino, ut tradunt Sozar. lib. 4. cap. 29. Theodoret. lib. 4. cap. 21. Nicephor. Callist. lib. 11. cap. 47. Divisa duas in provincias Cappadocia a Valente, Basilii Cæsariensis Metropolitanus, ut metropoli illarum vulnus aliquo pacto curaret, Sasimorum ecclesiam erexit in episcopalem, & Gregorium Nanzianzenum imposuit, ut refert ipse Nanzianz. orat. 20. & in carmin. de vita sua, & Gregor. presbyter in ipsius vita. In Africa laborante ecclesia hæreticorum colluvie, quia sæpius contingebat, ut plebes, quæ ante proprium Episcopum non habuerant, sibi Episcopum dari postularent, vel proprio studio, vel presbyterorum ambitione, unde oriebatur fœda ecclesiarum perturbatio, novarum sedium episcopalium institutionem ad plenarium concilium, idest provinciale cum Metropolitano deferri placuit; conc. African. can. 65. in codic. canon. eccles. Africanæ: *Placuit & illud, ut plebes, quæ nunquam habuerunt proprios Episcopos, nisi ex concilio plenario uniuscujusque provincia, & Primatis, atque consensu ejus, ad cujus diocesim eadem ecclesia pertinebat, decretum fuerit, minime accipiant.* Consensum proprii Episcopi, e cujus diocesi deliberatio fieret, requirit idem concil. can. 20. *Multis conciliis hoc statutum est a cætu sacerdotali, ut plebes, quæ in diocesibus ab Episcopis retinentur, quæ Episcopos nunquam habuerunt, nonnisi cum voluntate ejus Episcopi, a quo tenentur, proprios accipiant rectores;* can. multis, 16. qu. 1. idem concil. Carth. can. 46. *Audivimus constitutum, ut dioceses non mereantur Episcopum accipere, nisi cum consensu ejus sub quo fuerint constitutæ.* Idem synod. Carthag. can. 57. apud Balsamon. Labente ævo, rebus melius compositis, summi Pontifices sedium episcopalium institutionem veluti unam e majoribus causis ad se revocarunt. Laudunensem quidem Episcopatum, a suo sinu, idest propria sede avulsum, instituit Remigius Rhemenfis Episcopus, & Genebaldum primum dedit Episcopum, auctore Hincmaro in vita Remigii apud Sur. 13. Jan. & opuscul. 55. capit. cap. 6. & 16. Sed auctoritate apostolica id factum nemo est qui dubitet, cum ex mandato Hormisdæ P. esset vicarius sedis apostolicæ in finibus regni Clodovei, ut patet ex epist. Hormisdæ.

misit. Traiectensem episcopatum instituit Wilebrodus primus Frisiorum Episcopus, sed auctore Pontifice, tanquam legatus sc. Sergii I. Pontificis, ex Sigeberto ad ann. Chr. 697. Beda lib. 5. hist. Anglor. cap. 12. Bonifac. epist. 97. Episcopatus quamplures in Germania instituit & Bonifacius Episcopus Moguntinus, at non sine auctoritate Gregorii III. ut legatus sedis apostolicæ in Germania, ut liquet ex ejus epist. 1. ad Bonifacium: *Præcipimus, inquit, ut juxta sacrorum canonum statuta, ubi multitudo excrevit fidelium, ex vigore apostolica sedis debeatis ordinare Episcopos*; can. præcipimus, 16. qu. 1. qua de re Bonifacius ipse epist. 132. & 142. Immo & Episcopatus in Germania constitutos a Bonifacio, instante ipso, confirmavit Zacharias P. epist. 2. ad Vittam: *Flagitavit autem a nobis pro suis syllabis jam dictus sanctissimus vir, per apostolicam auctoritatem vestras confirmari sedes; pro quo & nos ardenti animo & divino juvamine, ac auctoritate beati Petri Apostolorum Principis confirmamus, atque solidas permanere vestras episcopales sedes sancimus, &c.* Etiam unio ecclesiarum propter varias clades civitatum a Metropolitanis quandoque facta est sine auctoritate summi Pontificis. Noviomensis & Tornacensis ecclesiæ unitæ consensu Remigii Rhenensis Metropolitanæ & provincialium, Clodovei Regis & utriusque plebis, & utrique præpositus est Medardus, auctore Fortunato in ejus vita apud Surium 8. junii, quæ unio duravit ad tempora usque Eugenii III. a quo dissoluta unione, Tornacensis ecclesiæ proprium recepit Episcopum; Sigebert. ad ann. 535. Porro, sanctus Medardus sedem episcopalem, quæ prius erat Liermandus (i. Veromanduis) propter ejusdem subversionem transtulit Noviomum; ipse etiam post decessum sancti Eleutherii Tornacensis Episcopi, regendam suscepit Tornacensem ecclesiam, & post eum successores ejus annis multis, usque ad tempus Eugenii Papæ tertii, & demum Simonis Episcopi, qui obiit anno Domini 1148. & Robert. Monteni. in supplem. Sigebert. ad ann. 1146. Ecclesiæ Tornacensis, quæ per annos circiter 600. a tempore beati Medardi sub Episcopo Noviomensi sine proprio fuerat sacerdote, hoc anno proprium Episcopum cepit habere, Anselmo abbate sancti Vincentii Laudunensis a Papa Eugenio Romæ consecrato, & eidem civitati in Episcopum destinato. Cameracensem & Atrebatensem ecclesias propter hostilem vastitatem utriusque univit B. Vedastus; Baldric. Noviom. chron. Camerac. lib. 1. cap. 5. *Hæc duas sedes beatus Vedastus, quia post tot infestationes plurimum vastatas reperit, sub uno regimine cohibuit*: Postea vindicata auctoritate pontificia, non absque ea factæ uniones ecclesiarum episcopaliū. A Nicolao I. unita est Bremensis ecclesiæ Hamburgensi, ita ut extincto titulo Bremensis ecclesiæ, solus titulus Hamburgensis permaneret; de quo Adamus Bremens. hist. ecclesiasticæ, lib. 1. cap. 17. Albert. Strantz. Metrop. lib. 1. cap. 26. 27. & 28. Et pariter translatio sedium episcopaliū sola auctoritate sedis apostolicæ facta est; can. temporis, 7. qu. 1. can. & temporis, can. postquam 16. qu. 1. Tandem, episcopatuū institutionem, divisionem, unionem & translationem, velut majores causas ad sedem apostolicam penitus spectare statuit Gregor. VII. sacro edicto seu dictatu lib. 2. post epist. 55. *Quod solus Romanus Pontifex jure dicatur universalis, &c.* & mox: *Quod illi soli licet pro temporis necessitate novas leges condere, novas plebes congregare, de canonica abbatiam facere, & e contra divitem episcopatum dividere, & inopes unire.* De unione episcopatuū idem Cælestin. III. in cap. sicut unire, de excess. Prælat. *Sicut unire episcopatus atque potestati subicere aliena, ad summum Pontificem pertinere dignoscitur, ita Episcopi est ecclesiarum suæ diocesis unio, & subiectio earundem.* In hanc sententiam consensere Ivo Carnot. ep. 238. ad Paschalem 2. de tuenda unione Noviomensis & Tornacensis episcopatus: *Nec in hoc resistimus, inquit, quin possit sedes apostolica parochiarum amplitudinem minorare, aut brevitatem dilatare, si utilitas populi Dei ita exigat, & nulum inde schisma contingat*: Et Bernard. Claravallens. epist. 131. ad Mediolanenses: *Plenitudo siquidem potestatis super universas orbis ecclesias, singulari præ-*

negativa apostolica sedi donata est : qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit ; potest, si utile judicaverit, novos ordinare Episcopatus ubi hactenus non fuerunt ; potest eos qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dicaverit, ita ut de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & e converso si necesse visum fuerit. Ecclesiarum quidem statum sæpius conturbatum a principibus rerum novarum studiosis scimus. Duas in provincia secta Cappadocia, iniquiore Valentis odio in Basilium, Cæsareæ adjecta Tyana Metropoli, ut constat ex Basilio epist. 248. 259. 379. Nazianzen. orat. 20. & Gregorio presbytero in vita ipsius Nazianz. Inde cum passim variaret status provinciarum, Innoc. I. epist. ad Alexandrum Antiochenum edixit, mutatione provinciarum a Principe facta, non tentari quoad ecclesiam statum provinciarum; can. lege, 10. dist. accessit can. 12. concil. Chalcedonens. quo perpetua lex dicta ne provincia scinderetur in duas, neve alter Metropolitanus in eadem provincia per pragmaticam, idest rescriptum Principis assurgeret; can. pervenit, 101. dist.

Ad sedem apostolicam pertinet etiam suppressio seu extinctio ecclesiarum episcopalium; can. ita nos, 25. qu. 2. Hæc omnia tanquam de majoribus causis pertinent ad Romanum Pontificem, sed non sine consensu Principis, cujus in ditione sitæ sunt ecclesiæ. Noviomensem, & Tornacensem Episcopatum a Medardo unitos expetito consensu Regis modo observatum. De jure Dolensis metropolis, de quo lis erat inter Turonensem & Dolensem Episcopos, non ante quæsitum iri scripsit Nicolaus I. in can. hæc quippe 3. qu. 6. quam reformata pace inter Carolum Calvum, & Salomonem Ducem Britonum; hoc argumeto aperte innuens his in rebus desiderari consensum Principis. Quare multis post sæculis nondum finita lite, audita est Philippi querela apud Lucium III. ex Stephano Tornacens. epist. 125. & 129. *Contra Turonensem ecclesiam, qua nostra est, erigere conatur apostolica sedes in Britannia minore Dolensem Archiepiscopum & integritatem regni nostri, qua temporibus patrum nostrorum illæsa persticit, ledere, minuere, detruncare; hæc sunt beneficia meritorum regni nostri, &c.* Ubi quæsitum est de dissolvenda unione Glasconiensis ecclesiæ, quæ Bathoniensi unita erat a Cælestino III. consensum regium intercessisse indicat Innocent. III. cap. novit, ne sed. vacant. his verbis: *Cum & Bathoniensis ecclesia id ipsum pariter postularet, Rex quoque cum regni magnatibus, & quidem Episcopi cum multis abbatibus deposcerent illud idem, ut unione penitus dissoluta, monasterium vestrum reduceremus in statum antiquum, sub abbatis regimine gubernandum.* Nec invidiosum Regis consensum expeti his in rebus; cum enim universæ ecclesiæ sint in Mundeburde & patrocinio Regis, non debet iniquiori jure censeri, quam patronus privatus, sine cujus consensu non mutatur status ecclesiæ; cap. suggestum de jur. patronat. cap. dilecta, de excessib. Prælat. Joan. Sarisber. epist. 126. ad Alexandr. III. *Præsertim cum non assentiente, ne dum reluctante fundatore, status ecclesiæ mutari non possit, aut subjici servituti.* De cætero ecclesiarum episcopalium erectio, unio, divisio, translatio, ita propria est summi Pontificis, velut una e majoribus causis, ut a legato sedis apostolicæ fieri non possit sine mandato speciali; cap. quod translatione, de offic. legat. & ibi gloss. Ad solum summum Pontificem pertinet etiam erectio ecclesiæ in collegiatam, & fundatio monasterii; cap. unic. §. fin. de religiof. domib. in 6. cap. unic. de excess. Prælat. eodem. Ecclesiam collegiatam de Wrehanisen. Cestrensis diocesis, ob disciplinæ & morum corruptelam, in cœnobium Cisterciensis ordinis, de assensu regis & Archiepiscopi Cantuariensis, & auctoritate Innocentii III. commutari curavit Petrus Blesens. ipsius ecclesiæ decanus, epist. 152. ad ipsum Innocentium: *Proinde accessi ad dominum Cantuariensem, rogans humiliter & obnoxie, quatenus auxilio ejus, & assensu Domini Regis, spurcitia illius abominatione sublata, Cisterciensis ordinis ibidem religio plantaretur.* Et paulo post: *Propterea vos, sanctissime Pater, quem constituit Deus inter messores Angelos, ut per vos de regno ipsius scandala*

scandala colligantur, nostrum quæso confirmate propositum, & monasterio, quod Archiepiscopus in exultatione universæ terræ de assensu regis edificare intendit, favorem & gratiam benignitatis apostolica misericorditer indulgere velitis, &c. Ad summum Pontificem etiam pertinet creare novam dignitatem in ecclesiâ; can. omnes 22. dist. cap. cum olim, de consuetud. Abbas in cap. cum accessissent, de constitut. Ad solum summum Pontificem pertinet & creatio canonicatum ad effectum obtinendi dignitatem, personatum, vel officium in ecclesiis Metropolitanis, cathedralibus, vel collegiatis, in quibus nemo dignitatem, personatum, vel officium adipisci potest, nisi ante canonicus existat, ex concordat. tit. de reservat. §. in cathedralibus, ubi Rebuff. gloss. in pragmat. tit. de collat. §. quod si quis, verb. similiter, & in §. item censuit, verb. numerus, verb. requireret, verb. collatoris, Marc. part. 2. quæst. 134. Buseus regal. quæst. 31. & hoc jure utimur.

C A P U T VIII.

Una e majoribus causis est datio coadjutorum.

PRIMIS sæculis Episcopi, emergentibus causis, puta ob ætatem, valetudinem, vel aliam justam causam, coadjutores sibi eligere non dubitarunt, non alio quæsito, quam Metropolitanis, aut finitimorum Episcoporum, aut propriæ plebis assensu. Sub Severo Narcisso Hierosolymitano Episcopo, coadjutor petitus Alexander cujusdam in Cappadocia ecclesiæ Episcopus, qui religionis causa Hierosolymam venerat, ex suffragio finitimorum Episcoporum; Euseb. lib. 6. cap. 11. *Τὸτο δὲ πράξαντες μετὰ κοινῆς τῶν Ἐπισκόπων οἱ τὰς περὶ διῆκον ἐκκλησίας γνώμης, ἐπ' ἀνάγκης αὐτὸν παραμένειν βιάζονται: Quo ad hunc modum gesto communi Episcoporum consensu, qui finitimas ecclesias procurabant, necessario illum apud se manere coegerunt;* quod ex Eusebio scripsit & Nicephor. Callist. lib. 5. cap. 10. & lib. 14. cap. 39. & Zonar. in Severo. Sub Diocletiano Theotecnus Cæsariensis Episcopus Anatolium, *διαδόχον*, successorem sibi designavit, & una cum eo ecclesiam administravit, donec vita functo Eusebio Laodicensi Episcopo, electioni de se factæ, is invitus assentiri coactus est; Euseb. lib. 7. cap. 26. Sub tempora Constantini, Macario Hierosolymitano Episcopo, coadjutor datus Maximus, non alio titulo quam suffragio plebis, *τῇ δοκιμασίᾳ τῆ λαοῦ*; Sozomen. lib. 2. cap. 19. Nicephor. lib. 8. cap. 46. Stephanum in Apamiensi Episcopatu regendo, *συνεργον*, idest coadjutorem habuit Meletius; Theodoret. lib. 5. cap. 4. Gregorium Nazianzenum Coepiscopum & adiutorem sibi ascivit Gregorius pater; de quo ipse Nazianzen. orat. 8. & epist. 42. & in carmine de vita sua. Augustinum Coepiscopum & successorem sibi delegit Valerius Hipponensis Episcopus, expetito prius consensu Primatis Carthaginensis; Possidius in vita Augustini, cap. 8. *Unde amplius formidans idem venerabilis senex, & sciens se corpore & ætate infirmissimum, egit secretis litteris apud Primate Episcopum sedis Carthaginensis, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisque gravitatem, & obsecrans, ut Hipponensi ecclesiæ ordinaretur Episcopus, qui suæ cathedræ, non tam succederet, sed consacerdos accederet Augustinus.* Immo & ipse Augustinus, jam ætate & laboribus confectus, Evadium sibi successorem designavit, acclamante plebe; de quo testem habemus eundem, epist. 110. qua continentur acta ejus promotionis. Labente sequiori ævo, cohibendæ licentiæ causa, qua utebantur quamplures Episcopi, passim sibi asciscendi coadjutores, futuros successores, magis affectu carnis & sanguinis, quam studio rerum ecclesiæ, tum quia coadjutorum datio erat contra canonem Antiochenum, ex quo non licebat, vivente Episcopo, successorem eligere, & dispensatione sedis apostolicæ egebat, ad quam solam pertinet contra canones dispen-

Tom. I.

N n

fare ; summi Pontifices coadjutorum dationem , veluti unam e majoribus causis ad se revocarunt . Hoc jure Pelagius Joanni Narniensi Episcopo , quod rerum agendarum expers esset , Constitutum poscenti dedit coadjutorem : & Gregorius I. permisit , ut Joanni Justinianæ primæ Episcopo , ob fonticum morbum daretur coadjutor : & Bonifacius Moguntinus Episcopus , missionem quam poscebat a Zacharia Pontifice non impetravit , sed jus assumendi coadjutorem eundemque futurum successorem ; quæ omnia collecta sunt in can. scripsit , can. petisti , can. quia frater , 7. qu. 1. Hoc jure etiam Adalgario Bremensi Metropolitæ , ob senium , viciniore quinq. Episcopos adjuutores datos a Romano Pontifice scribit Adamus Bremens. lib. 1. cap. 2. *Ad hoc quia , senectutis pondere gravatus Pontifex Adalgarius , pastorale officium obire non poterat , circummeundo , predicando & consecrando Episcopos , dati sunt ei adjuutores a Papa circumvicini quinq. Episcopi , quorum ore senex fulciretur .* Inde Pontificis in dando coadjutore potestatem passim agnovere Metropolitani ; insigne ejus rei argumentum extat in cap. ex parte , de cleric. ægrot. vel debilit. ubi Arelatensis Archiepiscopus aditus ab Arawicensi Principe , ut laboranti Episcopo subveniret , rem retulit ad Innocentium III. Romanum Pontificem , a quo mandatum est , ut idoneum ei coadjutorem daret : quo jure usus est & Honorius III. in cap. venerabili , de offic. delegat. dum ait , se Archiepiscopo Cusentino demandasse , ut Cephaladunensi Episcopo , si de dilapidatione suspectus esset , coadjutorem daret . Necdum tamen coadjutorum datio specialiter erepta Metropolitanis , donec a Bonifacio VIII. pronunciatum in cap. pastoralis , de cleric. ægrot. in 6. & cap. si Episcopus , de suppl. neglig. Prælat. eod. coadjutoris dationem unam esse e majoribus causis , quæ pertinerent ad sedem apostolicam , non obstante , inquit , contraria consuetudine : Quod juris institutum est synodi Tridentinæ , sess. 25. de reformat. cap. 7. Hinc coadjutores apostolicos vocat Joannes monachus in d. cap. pastoralis : nec dispari jure constitutam invenio , ecclesiæ cathedrali vacanti procuratorem , seu administratorem , quem Græci vocant *πισιτυν* , nostri visitatorem dari non posse ab alio , quam a Romano Pontifice ; can. pastoralis 7. qu. 1. cap. cum nobis de elect. cap. ult. de suppl. neglig. Prælat. in 6.

CAPUT IX.

E majoribus quoque causis exemptio monasteriorum . Monasterium exemptum est de diocesi , non in diocesi . Conservatores apostolici , judices exemptorum .

JURE communi omnes ecclesiæ sunt in potestate Episcopi , in cujus diocesi positæ sunt ; can. omnes basilicæ , can. nullus , 16. qu. 7. Ac solus Pontifex potest eximere ecclesias a jurisdictione ordinarii , quia summus Pontifex est caput omnium ecclesiarum ; & omnes ecclesiæ , quæ per universum orbem sparsæ sunt , pertinent ad Romanam ecclesiam ; cap. si Papa , de privileg. in 6. Summus Pontifex in spiritualibus habet plenitudinem potestatis ; Vigilius in epist. ad Eleuther. cap. ult. *Ecclesia Romana , qua prima est , ita reliquis ecclesiis vices suas credidit largiendas , ut in partem sint vocatæ sollicitudinis , non plenitudinem potestatis ;* can. qui se scit. 2. qu. 6. Hoc jure ad solum summum Pontificem spectat eximere ecclesiam episcopalem a jure Metropolitanæ ; can. frater noster , 16. qu. 1. Hoc jure usus Gregorius I. fere sine exemplo , exempt cuncta monasteria in concilio Lateranensi a jurisdictione Episcoporum ; testem ipsum habemus , lib. 7. epist. 18. quæ refertur in can. quam sit , 18. quæst. 2. & idem monasteria sancti Andree , & S. Thomæ absolvit a jurisdictione Episcopi Ariminensis , lib. 4. epist. 87. can. luminoso , ead. caus. & quæst. Leguntur & varix exemptiones monasteriorum passim ab eodem Gregorio factæ , ex ipsius registro lib. 5. epist.

5. epist. 46. & lib. 6. epist. 12. Post Gregorium, monasterium sancti Martini Turonensis exemit, vel potius concessam a Crosberto Turonensi Episcopo exemptionem confirmavit Adeodatus Pontifex, speciali præcepto, quod a Jacobo Sirmondo editum est tom. 1. conciliorum Gallie. Fuldense monasterium in Germania a Bonifacio Episcopo Moguntino constructum, postulante ipso, a jurisdictione ordinarii absolvit & sedi apostolicæ immediate subiecit Zacharias Papa, ut decernit ipse epist. 14. ad Bonifacium. Monasterii Corbejensis exemptionem a sede apostolica concessam confirmavit Nicolaus I. epist. 24. Exemptionem monasterii sancti Carileti in diocesi Cenomanensi confirmavit idem Pontifex, epist. 62. Rursus exemptionem monasterii Corbejensis confirmavit Alexander II. epist. 8. Abbas Eveshamiensis in Anglia, monasterii sui exemptionem adversus Wigornensem Episcopum tuebatur variis privilegiis Constantini, Alexandri, Clementis, Cælestini Pontificum; cap. ex ore, de privileg. cap. auditis de præscript. cap. auditis, de in integr. restit. Exemptiones monasterii Vezeliacensis, S. Dionysii, & S. Germani de Pratis Parisiensis confirmavit Innocent. III. lib. 1. epist. 150. epist. 181. & 182. Effectus exemptionis sunt: primus est, quod ecclesia absolvitur a jurisdictione ordinarii, & immediate subicitur ditioni sedis apostolicæ; & per exemptionem summus Pontifex fit proximus superior, & ordinarius exemptorum, ne acephali maneant; can. nulla ratione, 93. dist. can. abbatibus, 18. qu. 2. can. quidam, 24. quest. 3. in cap. auctoritate, de privilegiis in 6. Hinc monasterium exemptum dicitur allodium seu patrimonium francum & liberum S. Petri, & abbas Vindocinensis, qui est exemptus, dicitur allodiarus beati Petri; Goffrid. abbas Vindocinens. de se ipso lib. 2. epist. 7. ad Ivonem Episcopum Carnotensem: *Pro consecratione professionem, & pro professione ab allodiaro B. Petri, subjectionem vobis vindicatis*. Qua significatione & allodiarum ecclesiæ dicuntur, qui tenent certa prædia in allodium ab ecclesia; Innocent. III. lib. 2. epist. . . *Cum terris & nemore allodiariorum reg. eccl.* Hinc & ecclesia exempta est de diocesi, non in diocesi; Geminian. in cap. cum Episcopus, de offic. ordinari. in 6. Frideric. Senens. consil. 16. quia quoad jurisdictionem ordinarii perinde habetur, ac si esset extra diocesim. Secundus est, quod exemptus non potest compromittere vel transigere de privilegiis ecclesiæ suæ, nec renunciare exemptioni, nec beneficio, sine licentia summi Pontificis; cap. cum tempore, de arbit. cap. pen. de religios. domib. cap. cum venerabilis, de consuetud. cap. dilecti, de renunciat. & abbas exemptus electus in Episcopum non potest consentire electioni de se factæ, sine licentia summi Pontificis, vel legati a latere; cap. si abbatem, de elect. in 6. Tertius est, quod abbates exempti, non debent professionem subjectionis Episcopo; cap. ne Dei ecclesiam, de simon. cap. sane, de excess. prælat. cap. cum olim de privileg. Inde cum Ivo Carnotensis Episcopus a Goffrido abbate Vindocinensi exempto, cui benedictionis munus impertiit, professionem obedientiæ extorsisset, Urbanus II. professionem irritam dixit, quasi subreptam in fraudem sedis apostolicæ, & exemptionis; de quo ipse Goffrid. lib. 2. epist. 2. & 7. Quartus est, quod exempti habent suos iudices, a sede apostolica delegatos; cap. cum & plantare in fin. cap. cum capella, de privileg. gloss. in cap. tuarum, eodem tit. quos recentiores conservatores vocant; cap. 1. & ult. de offic. delegat. in 6. Ac ne exempti jura peregre perant, his iudices dari solent in partibus. Abbati S. Carileti exempto, si delinqueret, sex Gallie Episcopos ex regia providentia cogendos, & inter eos Cenomanensem Episcopum, tanquam sedis apostolicæ delegatos iudices dedit Nicolaus I. dist. epist. 62. *Decernimus, ut abbas ordinatus deponi non possit, nisi criminalis eum causa monstraverit reum & quod si fuerit infamia calumniis denotatus, ex regali providentia Episcoporum habeatur non minus, quam sex conventus, quorum de numero Cenomannicus constituatur Episcopus, & eorum in iudicio secundum canones illius causa discussa, non aliter deponi possit, nisi reus manifestis certisque patuerit indicibus*. Ut hoc

enim breviter observem, mandata apostolica in Gallia non ad alios quam regni Episcopos exequenda dirigi antiquissimi moris est. Pileum purpureum Ægidio Rigaldo de Rociaco ex abbate S. Dionysii Cardinali designato per Laudunensem & Parisiensem Episcopos ex mandato apostolico coram Joanne Rege traditum fuisse narrat Joan. Frossardus vol. 1. cap. 153. *Le jour de Pasques Fleuries, qui furent le dixiesme jour d'Avril 1351. fut presenté à Gilles Rigaud de Roussi, qui avoit esté abbé de saint Denys, & de nouvel avoit esté Cardinal, le chapel rouge au palais à Paris en la presence du Roy Jean par les Evesques de Laon & de Paris, & par mandement du Pape fait à eux par bulte, qui n'avoit point accoustumé estre autrefois fait, mais ce fut en la presence du Roy Jean.* Jam olim in Gallia Episcopi varias exemptiones proprio nutu concessere monasteriis. Monasterium S. Dionysii a sua jurisdictione exemit Landericus Episcopus Parisiensis, poscente Clodoveo II. Aymoin. lib. 4. cap. 41. Monasterium S. Basilii Nivardus Archiepiscopus Ahemensis, postulante Childeberto; Flodoard. 2. Rhem. hist. cap. 7. Sed postea hujusmodi exemptiones auctoritate pontificia egere palam omnibus fuit. Non nego Episcopum posse remittere quædam jura episcopalia, sed non potest ecclesiam eximere in totum, sine auctoritate summi Pontificis; cap. constitutus, de religiof. domib. cap. cum venerabilis, de censib. quia Episcopus non potest abdicare a se propriam jurisdictionem, & abdicando eam non amittit, exemplo præsidis vel cujuslibet magistratus; L. legatus de offic. præsid. L. ult. C. de defensor. civitat.

CAPUT X.

Canonizatio sanctorum, olim communis Episcopis, facta est propria S. Pontificis, decreto Alexandri III.

TEMPORE persecutionis canonizatio martyrum, vix enim aliam per id temporis novit ecclesia, singulis Episcopis permessa fuit suas intra dioceses, nec aliis solemnibus fieri consuevit, quam hisce: nimirum martyre in carcere, vel agone demortuo, dies martyrii cujusque adnotabatur, & ejus nomen in diptycha ecclesiæ referebatur, ejusque memoriæ celebrandæ causa dies solemnis quoque anno per Episcopum adscribebatur; Cyprian. epist. 37. *Denique & dies eorum quibus excedunt annotate, ut commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possimus.* Et idem prius epist. 34. *Sacrificia pro eis semper, ut meministis, offerimus, quoties martyrum passiones, & dies anniversaria commemoratione celebramus.* Aliquando Episcopus condito martyre vel confessore, in canonizationis argumentum, ejus tumulo altare vel sacram ædem imponebat. Vix e vivis sublatus Nilammon electus Episcopus Corensis, quod est oppidum Ægypti juxta Pelusium, Theophilus Alexandrinus Episcopus accessit ad ejus funeris officium, & ejus tumulo altare superposuit, pro ritu vetere ecclesiæ, confessores vel martyres in sanctorum numerum recensendi; de quo Sozomen. lib. 8. cap. 19. Niceph. Callist. lib. 13. cap. 17. Non dispari ratione Cyrillus etiam Episcopus Alexandrinus, Ammonii, ascetæ Nitriensis, sanctæ sanctitatis & miraculis clarissimi, corpus in ecclesia condidit, mutato ei nomine Thaumasi pro Ammonio, eundemque martyris honore dignatus est; idem Callist. lib. 14. cap. 15. Canonizatio martyrum fiebat per Episcopos prævio diligenti examine de fide & gestis martyrii, quo dicebantur martyres vindicari. Inde a Cæciliano tum archidiacono, postea Episcopo Carthaginensi, correpta fertur Lucilla potentior & factiosa femina, quod ante sacre communionis perceptionem osculo libaret lipsana cujusdam martyris, sed nondum vindicati seu approbati, de qua Optatus lib.

I. Cum

1. Cum correptionem archidiaconi Cæsiliiani ferre non posset, quæ ante spiritalem cibum & potum, os nescio cujus martyris, si tamen martyris, libare dicebatur, etsi martyris, sed nondum vindicati, correpta cum confusione irata discessit. Tandem vero, propter varios abusus & casus inde emergentes, Alexander III. canonizationem sanctorum, velut unam e majoribus causis, ad sedem apostolicam revocavit; cap. 1. de reliq. & vener. sanctor. cujus speciem illustravit Baron. tom. 12. annal. ad ann. 1181. Ab eo tempore canonizatio sanctorum est reservata summo Pontifici, eaque fit solemniter, causa cognita, examinatis testibus de vita & miraculis ejus de quo agitur, per judices a sede apostolica datos; cap. venerabili, de testib. & attestat. De forma & ritu canonizationis sanctorum plenius Joan. Andreas in d. cap. 1. de reliq. & alii.

CAPUT XI.

Inter majores causas est approbatio ordinum religionum.

PRIMUS in Oriente Basilius Episcopus Cæsariensis monachos ex eremo accivit, & eos varia per cœnobita collegit intra diocesim suam, & his regulam dedit; testis de se ipso Basil. epist. 63. ad Neocæsarienses, & Gregor. Nazianz. orat. 20. quam habuit in ejus laudem, & Socrat. lib. 4. cap. 21. quæ regula non alia est, quam ea quæ continetur asceticis seu regulis fusioribus, & brevioribus, quæ leguntur inter opera Basilii, quæ a nonnullis tribuuntur Eulthatio Sebastienfi Episcopo ex Nicephor. Callist. lib. 13. cap. 29. Ut ut sit, Basilius vel alius quisquis auctor est Episcopus, propria auctoritate hanc regulam dedit monachis propriæ diocesis, nec legitur uspiam hac de re aditum fuisse summum Pontificem, quasi impari potestate Episcoporum. Primus in Occidente Eusebius Vercellensis Episcopus, Basilii exemplo, monachos in ecclesia sua collocavit, pulcherrimo fœdere monachis in clerum allectis; Ambros. epist. 82. *Quod si in aliis ecclesiis tanta suppetet ordinandi sacerdotis consideratio, quanta cura expeditur in Vercellensi ecclesia, ubi duo pariter exigi videntur ab Episcopo, monasterii continentia, & disciplina ecclesiæ?* Hæc enim prima in occidentis partibus diversa inter se Eusebius sanctæ memoriæ conjunxit, ut & in civitate positus instituta monachorum teneret & ecclesiam regeret jesuini sobrietate. Augustinus clericos regulares in commune viventes sub propria regula instituit in Africa; Possid. in ejus vit. cap. 5. *Factus ergo presbyter secundum regulam & apostolicam traditionem, monasterium intra ecclesiam mox instituit & cum Dei servis vivere cepit, secundum regulam sub sanctis Apostolis constitutam, & maxime, ut nemo quidquam proprium in illa societate haberet; quod jam ipse prior fecerat cum de transmarinis ad sua remeasset.* Et hæc omnia facta sunt sine invidia Rom. Pontificis. Post hæc B. Benedictus ordinem monachorum instituit, & propriam regulam eis dedit, quæ est prima, quam cum laude approbavit Gregorius I. dialogor. lib. 2. cap. 36. *Vir Dei inter tot miracula, quibus in mundo claruit, doctrina quoque verbo non mediocriter fudit; nam scripsit monachorum regulam discretionem præcipuam, sermone luculentam, cujus si quis velit subtilius mores vitamque cognoscere, potest in eadem institutione regula omnes magisterii illius actus invenire specialius.* Idem Pontifex ordinem & regulam Benedicti confirmavit in synodo Romana; testis ipse in tabulis privilegii concessi Sublacensi monasterio, quæ fuit prima sedis Benedicti, e qua migravit Cassinum; apud Baron. tom. 8. annal. ad ann. 595. *Ego Gregorius S. R. E. præsul scripsi vitam beati Benedicti, & legi regulam, quam ipse sanctus manu propria scripsit, laudavi eam & confirmavi in sancta synodo, & per diversas partes Italie, & ubicumque Latina litteræ legerentur, præcepi ut diligentissime observarent qui-*

cumque ad conversionis gratiam accessuri essent, usque ad finem mandī. Idem auctor chronic. Autissiodorens. ad ann. 538. Hujus (loquitur de Benedicto) vitam sanctus Papa Gregorius scripsit, virtutibus plenam, & miraculis coruscantem, quam ab iis didicit, & audivit, qui faciem illius viderunt, & ei in presenti peregrinatione comites fuerunt; quam etiam vitam & regulam idem dominus Apostolicus auctoritate roboravit, & stylo: unde & ab illo tempore mos inolevit, ut pene omnes, qui monachico habitu induuntur, secundum hujus sancti patris regulam se vivere profiteantur. Ordinem & regulam Benedicti facto comprobavit idem Pontifex, cum Augustinum, Benedictini ordinis alumnum, tanquam virum apostolicum misit in Angliam, ad restituendam fidem in hac gente fere extinctam; ex quo factum est, ut omnes ecclesie cathedrales Angliæ institutæ sint in ordine monachorum; cap. 1. ne sede vacante. cap. 1. de nov. oper. nunciat. & Angli monachos summopere coluere, etiam ultra clericos, memores beneficii a monachis accepti, idest conversionis ad fidem; Ordericus Vital. lib. 11. Angli monachos, quia per eos ad Deum conversi sunt, indefinenter diligentes honoraverunt, ipsique clerici reverenter & benigne sibi monachos præferri gavisi sunt. Post Gregorium, ordinem & regulam Benedicti comprobavit pari calculo laudis Bonifacius IV. in can. sunt nonnulli, 16. qu. 1. Neque enim beatus Benedictus monachorum præceptor almificus hujus rei aliquo modo fuit interdictor; sed eos sacularium negotiorum edixit expertes fore tantummodo. Inde Zacharias Pontifex Benedictum patrem monachorum agnovit, & ejus regulam comprobavit. Eandem regulam probavit synodus habita apud Altheum seu Altheim in Rhetia, Imperatore Conrado I. præside Petro Episcopo Ostiensi, & legato Joannis Papæ, in can. statutum 18. qu. 1. Statutum est & rationabiliter secundum sanctos patres a synodo confirmatum, ut monachus, quem canonica electio a jugo regulæ monasticæ professionis absolvit, & sacra ordinatio de monacho Episcopum fecit, velut legitimus hæres paternam sibi hereditatem vindicandi potestatem habeat; sed quidquid acquisierat, vel habere visus fuerat, monasterio relinquat, & abbatis sui, qui fuerat secundum regulam sancti Benedicti, arbitrio. Tandem has omnes regulas Basilii, Augustini, & Benedicti una sententia collaudavit Innoc. II. in synodo Romana; can. perniciosam, 18. qu. 2. Perniciosam & detestabilem consuetudinem quarundam mulierum, quæ licet neque secundum regulam beati Benedicti, neque Basilii aut Augustini vivant, sanctimoniales tamen vulgo censei desiderant, aboleri decernimus. Sub annum Dom. 1170. exortæ sunt in Italia duæ sectæ humiliatorum & pauperum de Lugduno, qui a sede apostolica confirmationem petiere; sed a Lucio III. repulsi ob varios errores, & superstitionem, quod omne iurjurandum nefas ducerent; cap. ult. de hæretic. in 1. collect. de quo abbas Urspergens. ad ann. 1212. Olim duæ sectæ in Italia exortæ adhuc perdurant, quorum alii humiliatos, alii pauperes de Lugduno se nominabant; quos Lucius Papa quondam inter hæreticos scribebat, eo quod superstitiosa dogmata & observationes in eis reperirentur, &c. Et paulo post: Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum, qui dicebantur pauperes de Lugduno, apud sedem apostolicam, cum magistro suo quodam, ut puto Bernhardo, & hi petebant sectam suam a sede apostolica confirmari, & privilegiari. Et mox: Ast dominus Papa quædam superstitiosa in conversatione ipsorum eis objecit, &c. Haud diu post propter varietatem religionum jam exurgentium, ne novæ religiones ambitione hominum, vel ignavia potius, quam studio religionis sine defectu inducerentur, neve turba monachorum laboraret ecclesia, & varietas religionum confusionem ecclesie pareret, Innocent. III. in concilio generali Lateranensi vetuit, ne novæ religiones deinceps instituerentur, absque approbatione sedis apostolicæ; cap. ult. de religiof. domib. quod a Gregorio X. instauratum in concilio Lugdunensi; cap. unic. eod. tit. in 6. Juxta hæc decreta humiliatos, cum errores emendassent, restituit Innocent. III. & post eum Clemens IV. ut patet ex cap. olim causam, & ibi gloss. de restitut. spoliat.

liat. Eodem jure ordines prædicatorum, & fratrum minorum, quorum prior B. Dominicum, alter B. Franciscum divinos Principes nati sunt, confirmati sunt a sede apostolica. Abbas Urspergensis loco modo laudato: *Eo tempore mundo jam senescente exorta sunt dua religiones in ecclesia, cujus ut Aquila renovatur juvenus, quæ etiam a sede apostolica sunt confirmata, &c.* Nec non tertium ordinem fratrum & sororum B. Francisci confirmavit Nicolaus V. gloss. in clem. cum ex eo, verb. de ordine tertio, de sentent. excommunicat. & gloss. in clement. I. verb. obedientiam, de religiof. domib.

Ex his juris elementis indubitatum est solum Pontificem posse approbare novos ordines religionum, & hæc est receptissima sententia doctorum; Panormit. in cap. nullus, de foro compet. & idem consil. 55. Sylvester in summa, verb. religio, 1. qu. 1. Navarr. comment. 1. de regular. num. 18. & 23. Suarez, de religione, tom. 3. lib. 2. cap. 16. Barbosa, de jure ecclesiast. lib. 1. cap. 2. num. 168. Belarmin. de monachis, lib. 1. cap. 4.

CAPUT XII.

E majoribus causis est concessio indulgentiarum, quas plenarias vocant.

SOLUS summus Pontifex potest concedere majores remissiones, quas vocant indulgentias plenarias; Episcopi vero temporales, non ultra quadraginta dies, idque certis in casibus, ut in dedicatione ecclesiæ, anniversario dedicationis, & aliis; cap. cum ex eo, de prænitent. & remiss. Anno Christi 1115. in dedicatione ecclesiæ S. Albani ab Episcopis Angliæ concessa est sollemnis indulgentia, pro cunctis solemnibus die dedicationis eo confluentibus religionis gratia; Matth. Paris. in hist. abbatiz S. Albani, in Richardo abbat. *Quibus & cunctis in posterum adventantibus ea die ad tantam sollemnitatem, concessa est indulgentia multorum dierum.* In dedicatione capellæ S. Cuthberti, & aliarum ecclesiarum indulgentiam solennem pariter concessit Joannes Episcopus Archfortensis; idem in eadem hist. in Guillelmo abbate: *Concessit quoque idem Episcopus Joannes, ut quicumque in anniversario dedicationis illius capellæ, vel in singulis festis sanctorum prædicatorum, penitentes & devoti advenerant, viginti dies relaxationis consequantur.* Sciendumque est, quod ubicumque in nostra diœcesi memoratus Episcopus Joannes suum exercuit officium, præcipue in dedicationibus; fidelibus Christi concessit relaxationem, secundum quod ipsi competebat officio; & sollemnitati. Inter alia quoque pietatis opera, ecclesiam beati Amphibali Martyris, sociorumque ejus sollemniter ab Episcopo Joanne, sicut & alias plures Ecclesiæ vel capellas in nostra diœcesi fecit, ipso præsentente abbate Pontificalibus redimito, relaxatione quadraginta dierum concessa, dedicari. Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus indulgentiam quadraginta dierum testamento concessit adjutoribus executoriis testamenti sui, ex tabulis ipsius testamenti, quæ extant apud Joan. Sarisber. epist. 57. *Omniibus autem dispositionis nostræ adjutoribus benedictionem Domini & nostram damus; ipsos beneficiorum Cantuariensis ecclesiæ participes constituimus, eisque de injuncta sibi penitentia quadraginta dierum indulgentiam facimus.*

Episcopus electus & confirmatus, nondum consecratus, potest concedere indulgentias; gloss. in cap. transmissam de elect. quia concessio indulgentiarum est jurisdictionis, non ordinis; cap. quod autem, de poenit. & remiss. Inferior Episcopo, veluti abbas, non potest concedere indulgentias, nisi speciali ex privilegio sedis apostolicæ; cap. accedentibus, de excess. Prælat. de quibus multa Albericus in dictionar. juris, Sylvester in summa, uterque in verb. indulgentia, Marcus tom. 1. quæst. 1394. Barbof. de potest. Episcopi, part. 3. allegat. 87. num.

17. & seq. Et idem juris ecclesiastic. lib. 1. cap. 2. num. 162. Indulgentias in dedicatione quarundam ecclesiarum Germaniæ concessit Leo III. Marcellin. in vit. S. Swithberti apud Surium, mart. 1. Idem sanctus Leo Papa, anno Domini. c. Incarnationis octingentesimo tertio, cum magna solemnitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, & Prælatorum, ac Primatum, ad Imperatorem Carolum in Germaniam veniens, & ab eodem Imperatore imperialiter cum suis susceptus, inter multa pietatis sue opera, instantia ejusdem serenissimi Imperatoris & Regis, Aquisgrani in palatio dedicavit ecclesiam perpetuæ virginis Mariæ, donans eandem ecclesiam multis indulgentiis. Deinde humili petitione & instantia venerabilis patris Gerbaldi Episcopi Leodiensis, consecravit ecclesias gloriosæ Virginis Mariæ, tam in Tungris, quam in Viseto, & Colonia Agripinæ, tam ad sanctum Martinum, quam in capitolio altaria consecravit, & multa alia monasteria & altaria, ac capellas per Alemaniam & Galliam consecravit, ubique multas indulgentias conferendo. Anno Dom. 1116. Paschalis II. in synodo Lateranensi indulgentias concessit singulis, concilii vel religionis causa, Apostolorum limina visitantibus; abbas Urspergensis: His autem, qui propter concilium, & animarum suarum remedium apostolorum limina visitaverant, qui de capitalibus poenitentiam agerent, quadraginta dierum poenitentiam indulsit, &c.

Præter indulgentias, quæ concedi solebant in canonica poenitentia remissione, ab Urbano II. in concilio Claromontensi habito anno Domini 1095. concessæ indulgentiæ cruce signatis in expeditionem Hierosolymitanam; Ordericus Vitalis, lib. 9. Provisus vero Papa omnes, qui congrue arma ferre poterant, ad bellum contra inimicos Dei exivit, & poenitentes cunctos ex illa hora, qua crucem Domini sumerent, ex auctoritate Dei ab omnibus peccatis suis absolvit, & ab omni gravedine, quæ fit in jejuniis, aliisque macerationibus carnis pie relaxavit. Consideravit enim perspicaciter vir prudens & benignus Archiepiscopus, quod si qui peregre proficiscerentur, in via multis diutinisque discriminiibus vexarentur, & multimodis casibus latis seu tristibus quotidie angerentur, pro quibus benevoli vernula Christi, cunctis culparum sordibus expiarentur. A Callixto II. in concilio Lateranensi habito anno 1122. can. 11. repetitæ eadem indulgentiæ eandem ob causam: Eis, qui Hierosolymam proficiscuntur, & ad christianam gentem defendendam, & tyrannidem infidelium repellendam efficaciter auxilium præbuerint, suorum peccatorum remissionem concedimus, & domos & familias atque omnia bona eorum in beati Petri & Romanæ ecclesiæ protectione, sicut a Domino nostro Papa Urbano statutum fuit, suscipimus. Eadem indulgentias sacræ militiæ causa concessit Eugenius III. epistola, quam intexuit Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 1. cap. 35. Nos autem vestrorum quieti, & ejusdem ecclesiæ destitutioni paterna sollicitudine providentes, illis, qui tam sanctum, tamque pernecessarium opus, & laborem, devotionis intuitu suscipere & perficere decreverint, illam peccatorum remissionem, quam præfatus noster Papa Urbanus instituit, auctoritate nobis a Deo concessa concedimus & confirmamus, atque uxores & filios eorum, bona quoque & possessiones sub sanctæ ecclesiæ, nostra etiam & Archiepiscoporum, Episcoporum & aliorum Prælatorum ecclesiæ Dei protectione manere decernimus, &c. Eadem gratia usus est Innocent. III. propter expeditionem Hierosolymitanam, & Hispanicam in Sarracenos; testis ipse in epistola 360. 396. 403. lib. 1. & apud Abbatem Urspergens. ad ann. 1212. Nos enim de Dei omnipotentis misericordia, & auctoritate Beatorum Apostolorum Petri & Pauli confisi, ex illa, quam nobis Deus, licet indignis, ligandi, atque solvendi potestatem tradidit, omnibus, qui laborem istum in propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccatorum, si cordis & oris egerint poenitentiam, veniam indulgemus. Eis autem, qui non in propriis personis illuc accesserint, sed in suis tantum expensis, juxta facultatem & qualitatem suam, viros idoneos destinarint; illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis assumptæ peregrin-

peregrinationis laborem impenderint, plenam concedimus suorum veniam peccatorum &c.

Antiqui moris etiam fuit, Pontifices in die inaugurationis in honorem cathedrae concedere indulgentias: huiusmodi indulgentias concessit Urbanus VI. sub initia pontificatus; Jo. Frossard. vol. 2. cap. 35. *Celluy receut la Papalite, & fut numme Urbain VI. & ouvrit graces, ainsi comme l'usage est.* Pontificiae indulgentiae quam antiqui instituti sunt, locuples testis Terrull. de pudicit. *Audis etiam edictum esse propositum, & quidem peremptorium; Pontifex scilicet Maximus Episcopus Episcoporum dicit: Ego & meretricia & fornicationis delicta poenitentia sanctis dimitto: o edictum, cui adscribi non poterit, bonum factum.*

Solus etiam Romanus Pontifex potest demandare potestatem praedicandi sacri delectus, & remittendi votum expeditionis. Ad eundem etiam pertinet redemptio & commutatio ejusdem voti; cap. ex multa, & ibi gloss. de voto & vot. redempt. Innocent. III. lib. 1. epist. 436. ad Hierosolymitanos: *Quia igitur votum, cum requirit necessitas, potest & debet in pietatis opus aliud commutari, universitati vestrae, auctoritate praesentium, duximus indulgendum, ut si qui vestrum voverint sanctorum limina visitare, de auctoritate sedis apostolica a voti executione taliter se noverint absolutos, ut expensas, quas facturi erant in via, de religiosorum virorum consilio pro readificatione murorum, & stipendiis militum, sine diminutione qualibet largiantur, & pro labore itineris dignum aliquod Domino recompensent.* Et idem epist. 504. ejusd. lib. ad Episc. Syracusanum: *Eos autem, qui se visitaturos limina beati Jacobi devote voverunt, si, salva oblatione altaris, reliquas expensas in signatorum voluerint subsidium erogare, dummodo laborem etiam redimant, quem sustinerent in via, auctoritate nostra suffulti, ab eo quod voverant absolvatis.*

C A P U T XIII.

Solus summus Pontifex potest invitos clericos vel Episcopos ordinare; clericos cujuscumque diocesis promovere. Varii casus, quibus solus summus Pontifex potest dispensare.

SOLI summo Pontifici juris est clericos vel Episcopos etiam invitos ordinare, & clericos cujuscumque diocesis ad se evocare, pro necessitatibus ecclesiae; can. nunc vero, can. per principalem, 9. qu. 3. can. per principalem, 1. qu. 1. Wlgrinum cancellarium Carnotensis ecclesiae electum in Dolensem Episcopum, qui nolebat assentiri electioni de se factae, non ab alio, quam a summo Pontifice, compelli posse ad suscipiendum Episcopatum ait Ivo Carnotens. epist. 178. ad clerum Dolensem: *Si ergo studia vestra mutare non vultis, si in aliam personam deliberatione vestra declinare non vultis, non a nobis, sed a summo Pontifice est querendus, cui concessum est invitos ad haec officia cogere, & de volentibus & de nolentibus ecclesiae Dei Pontifices ordinare.* Quantum ergo dominus Papa super hoc me coegerit, tantum ego praedictum fratrem cogam. Nec injuria summus Pontifex suum esse ducit invitos ordinare; quia fideles sunt quasi servi ecclesiae Romanae, cui fidem acceptam debent. Et hoc sensu mancipia ecclesiae vocitantur parochiani propter baptismum in ea sibi ministratum; conc. Tolet. 16. can. 4. *Ut ecclesia, quae usque ad decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem;* can. unio, 10. qu. 3. alias inviti non ordinantur ab Episcopo; conc. Aurelianens. 3. can. 7. *Episcopus, qui invitum aut reclamantem praesumpserit ordinare, annuali poenitentia subditus missas facere non praesumat;* can. Episcopus 74. dist. Idem vetuit Simplicius Joanni Ravennati Episcopo, ne presbyter-

Tom. I.

O O

* lege, Constantius

rum aut diaconum invitum ordinaret; can. denunciatus 25. qu. 2. Aliquando tamen invitos ordinatos legimus studiis & votis cleri & plebis, ut Augustinum, Paulinum, Pinianum, Germanum praefectum Autissiodorensem; de quo Possid. in vit. Augustin. cap. 4. Augustin. ipse epist. 225. Paulin. epist. ad Augustin.* Constantinus presbyter lib. 1. vit. S. Germani apud Surium. Aliquando etiam ob penuriam clericorum presbyteros invitos ordinatos ab Episcopis refert Augustin. ipse de adulter. conjug. lib. 2. cap. 20. *Solemus eis praeponere etiam continentiam clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem domino adjuvante perducunt.* Jure veteri pontificio, Pontifici maximo quoque licebat flaminem dialem etiam invitum inaugurare; Livius lib. 27. *Flaminem dialem invitum augurari coegit P. Licinius Pontifex maximus.*

Solus etiam summus Pontifex potest concedere facultatem de promovendo a quocumque Episcopo: hujusmodi tamen facultas concessa a sede apostolica vires non habet, nisi expressa in litteris legitima causa, ob quam, qui eas impetravit, a suo Episcopo ordinari non potest, nec is potest ordinari ab alieno Episcopo, nisi sua in dioecesi residente, ac praevio diligentiori examine; concil. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 11. Nemini etiam, praeterquam summo Pontifici, licet quemquam promovere ad sacros ordines extra tempora; cap. 1. & 3. de temporib. ordinat. Solus quoque summus Pontifex potest dispensare, ut extra tempora quis possit a suo Episcopo ordinari; Rebuff. in prax. part. 2. tit. de cleric. ad sacros ord. male promot. Barbos. jur. ecclesiastic. lib. 1. cap. 2. num. 163. Solus etiam summus Pontifex potest dispensare cum illegitimis, ut promoveantur ad sacros ordines, & beneficia ecclesiastica; can. apostolica; can. Coenomanensem, can. ult. 56. dist. cap. pen. & ult. de fil. presbyter. cap. 1. eod. tit. in 6. cap. per venerabilem, qui fil. sint legitimi. Cum illegitimis quidem dispensatur ab Episcopo quoad minores ordines, vel beneficia curae animarum expertia; in aliis pontificia dispensatio requiritur; d. cap. 1. de fil. presbyter. in 6. Quod genus dispensationis stylo perstringit Matth. Paris. ad ann. 1235. *His quoque temporibus Gregorius Papa IX. videns decretalium radiosam prolixitatem, sub quodam compendio eas eleganter abbreviavit & collectas, solemniter & authentice per totius mundi latitudinem legi praecepit, & divulgari: illas autem ab auctore ipsarum Gregorianas appellamus, sic incipientes: Rex Pacificus; & mox: In quibus quadam innovavit, ne se illegitimi in prelatias, vel ecclesiastica beneficia, nisi adepti a sede Romana legitimisationis dispensatione, obrepant, sciens inde curiae Romanae, pro impetratione tali, multa emolumenta provenire, sicut ex statuto Innocentii pro dispensatione plurium beneficiorum obtinendorum.* Item solus summus Pontifex valet dispensare, ut filius immediate occupet ecclesiam, cui parens praefuit; cap. ex tua, cap. dilectus, de fil. presbyter. Item solius summi Pontificis est dispensare in defectu aetatis, quoad ordines & beneficia; cap. cum dilectus, de elect. gloss. in cap. dilectus 1. de praebend. & in cap. proposuit, de concess. praebend. & in clem. generalem, de aetat. & qualitat. praefic. Ivo Carnot. epist. 43. ad Urban. II. de Wilhelmo electo Parisiensi: *Addimus quoque consilio ejus, quia aliquantulum infra annos legitimos nobis esse videbatur, ut promotiones ad gradus ecclesiasticos per congrua intervalla differret, & interim aut per se, aut per nuncios ecclesiae, pro his, quae ad integritatem ordinationis minus sunt, a paternitate vestra indulgentiam postularet.* Ratio est, quia solus summus Pontifex potest dispensare contra concilia; gloss. in cap. significasti, de elect. Solus quoque Princeps potest veniam aetatis concedere ad magistratus gerendos; L. quidam, in fin. ff. de re judic. L. 2. & dd. seq. C. de his qui ven. aetat. impetr. Hinc Scipio Africanus cum aedilitatem peteret, intercedentibus tribunis, quod aetate minor esset: *Si me, inquit, omnes Quirites aedilem facere volunt, satis annorum habeo;* Livius lib. 25. Item solus summus Pontifex potest dispen-

dispensare cum paroco, ne promoveatur intra annum; concil. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 12. nec servatur cap. cum eo, de elect. in 6. quo huiusmodi dispensatio erat in potestate Episcopi. Item solus Pontifex potest dispensare cum bigamis, ut promoveantur ad ordines; cap. 2. & ibi gloss.* de bigam. ordinandis. Necnon solus Pontifex potest dispensare cum promoti per saltum; cap. unic. de cleric. per saltum promot. Unicus casus est, quo Episcopus potest dispensare cum promoti per saltum; nimirum si in suscepto ordine non ministraverit; concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 14.

* lege, de bigam. non ordinandis

C A P U T XIV.

Alii casus quibus solus Papa dispensat.

MULTI sunt alii casus, in quibus solus Papa dispensat, quos per censere opere pretium est. Nimirum solus Pontifex dispensat cum apostata a religione, qui in apostasia ordinatus est, ut in susceptis ordinibus valeat ministrare; cap. ult. de apostat. Solus Pontifex dispensat cum ordinatis a schismatico; cap. quia diligentia, de elect. cap. fraternitati, de schismatic. nec non cum ordinatis ab hæreticis; can. convenientibus, 1. qu. 7. & cum resipiente ab hæresi; can. saluberrimum, in fin. 1. qu. 7. Cum eo etiam, qui furtive ordinem susceperit, solus Papa dispensat, ut in suscepto ordine maneat, vel ad maiores promoveatur; cap. 1. de eo qui furtive ordines suscepit. Cum ordinato excommunicato, etiam ignorante, solus Papa dispensat; cap. cum illorum, de sentent. excommunicat. Solus Pontifex potest dispensare cum promoti ad ordines vel ad beneficium per simoniam; can. presentium, 1. qu. 5. can. penul. de simon. Solus Pontifex dispensat super simonia & confidentia, quæ committitur in beneficialibus; Decius consil. 141. Flamin. Paris. de confident. qu. 3. num. 26. Verum jure, quo utimur, absolutio pontificia, etiam cum facultate de retinendo, non prodest in foro exteriori: simonia semel contracta, non purgatur, nisi amissione beneficii, licet quis a Pontifice absolutus fuerit; pœnitentia enim non relevat in delictis in foro exteriori; L. qui ea mente, ff. de furtis, L. penul. ff. vi bonor. rapr. Hostiens. in cap. quia propter, de elect. Item solus Papa potest dispensare circa irregularitatem, quam quis contraxit, excommunicatus, suspensus, vel interdictus celebrans; cap. apostolicæ, de cleric. excommunicat. ministr. cap. 1. de re judicat. in 6. Item solus Pontifex potest dispensare in irregularitate contracta ex homicidio etiam casuali; cap. continebatur, & seq. de homicid. concil. Trident. sess. 14. de reform. cap. 7. alias Episcopus potest dispensare in irregularitate commissa ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & aliis deductis in iudicium; conc. Trid. sess. 24. de reformat. cap. 6. Item solus Pontifex dispensat cum irregulari ob vitium corporis, puta defectum membri, vel deformitatem notabilem; cap. 1. & passim, de corpor. vitiat. cap. accedens, de purgat. canonic. Item solus Pontifex potest dispensare in pluralitate dignitatum, aut beneficiorum curam animarum habentium; can. fraternitatem 71. dist. can. relatio, & seq. 21. qu. 1. cap. dudum 2. de elect. cap. de multa, in fin. de præbend. extravag. execrabilis, eod. tit. cap. 1. de consuetud. in 6. cap. ordinarii, de offic. ordinar. eod. Quod genus dispensationis notat & Matth. Paris. loco modo laudato. Et Gregorius IX. ipse, cum ab eo quæreretur, an posset super pluralitate beneficiorum dispensare: *Non possum*, inquit, *nisi tantum super vexatione detinentium dispensare*, ut refert Thomas Cantipratensis. ex fide Bernardi Pontificis pœnitentarii, lib. 1. apud, cap. 19.

Solus Pontifex potest imponere pensionem beneficiis ecclesiasticis; cap. nisi

O o ij

essent, de præbend. eod. inde solus Pontifex potest admittere resignationem beneficii, retenta pensione. Solus etiam Pontifex potest admittere resignationem beneficii in favorem; cap. deliberatione, §. prohibemus, de offic. legat. in 6. Solus Rom. Pontifex potest conferre beneficia vacatura; cap. dilectus, de præbend. cap. 2. eod. tit. in 6. cap. proposuit, de concess. præbend. per mandata sc. de providendo, quæ gratias expectativas vocant, quæ explosæ sunt per pragmaticam & concordata, tit. de collat. & maxime in concordatis tit. de mandatis apostolicis. Solus etiam Pontifex confert beneficia vacantia in curia; d. cap. 2. de præbend. in 6. extravag. ad regimen, de præbend. Regularis non potest obtinere duo vel plura beneficia regularia sine dispensatione sedis apostolicæ; cap. cum singula, de præbend. in 6. Regularia beneficia non possunt conferri aliis, quam expresse professis, nisi ex dispensatione sedis apostolicæ; clem. ne in agro, §. cæterum, §. sane, de stat. monachor. Oldrad. conf. 222. Rebuff. in prax. part. 2. de dispensat. cum regularib. num. 24. Beneficia unius monasterii vel ordinis non possunt conferri monachis alterius monasterii vel ordinis absque dispensatione sedis apostolicæ; d. cap. cum singula, §. prohibemus. Solus summus Pontifex ex dispensatione potest conferre beneficia regularia religionis alterius ordinis, vel sæcularibus; ita ut habitum suscipere, & professionem intra annum emittere teneantur; concil. Trident. sess. 14. de reform. cap. 10. Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 4. qu. 5. num. 3. Gonzal. in reg. 8. cancellar. gloss. 8. num. 7. & seqq. Solus summus Pontifex potest commendare beneficium in perpetuum; cap. nemo, de elect. in 6. idem juris est de procuracione seu administratione perpetua ecclesiæ vacantis; cap. is cui, eod. tit. in 6. cap. ult. de suppl. neglig. prælat. eod. Sane ad tempus, puta sex mensium commendare beneficium etiam Episcopus potest; d. cap. nemo, can. qui plures 21. qu. 1. cap. dudum 2. de elect. Rebuff. in prax. part. 1. de commend. num. 54. Interim vero commenda cuiuscumque temporis non mutat statum regularem, sicut commutatio temporaria ius provinciarum non innovat; L. nemo, de R. J. Et divisio provinciarum non mutat statum ecclesiarum, ex constit. Innocentii I. ad Alexandrum; can. lege, 10. dist. ex conc. Chalced. can. 12. can. pervenit, 101. dist. Solus summus Pontifex potest dispensare de non residendo in perpetuum in curatis beneficiis ex iuxta causa; cap. licet canon, de elect. in 6. Quamvis enim videatur non licere Pontifici dispensare de residentia, quæ sit juris divini, cum dispensare non possit in his, quæ sunt juris divini; can. sunt quidam, & seq. 25. qu. 1. tamen hæc ratiocinatio non est indistincte vera, quia Pontifex, dispensando ex iuxta causa cum parochis de non residendo, non solvit vinculum quo is obstrictus est ad residentiam, sed quodammodo relaxat ex iuxta & legitima causa; Rebuff. in prax. part. 1. tit. de dispensat. de non residend. num. 19. & 76. De iure summus Pontifex potest derogare juri patronatus, sive laici, sive ecclesiastici, non legatus sedis apostolicæ; cap. cum dilectus, de jur. patronat. cap. dilectus, de offic. legat. Sed in Gallia & Hispania non admittitur huiusmodi derogatio juri patronatus laici, & si qua obrepat, ab exoracione ipsius licet provocare tanquam ab abusu; Rebuff. in prax. de forma signaturæ in 3. part. verb. nec non juris patronatus, num. 12. 36. Molin. in regul. de infirm. num. 32. 33. & seqq. Ferrer. in Guid. Pap. qu. 324.

CAPUT XV.

Alii & casus in quibus solus Papa dispensat.

SOLUS summus Pontifex potest dispensare super matrimonio contracto in gradu cognationis vetito; can. quædam lex, 34. qu. 2. ita ut nec legato a latere, nec Episcopo id juris sit; cap. ex parte, de transact. gloss. in cap. quia circa, de consanguinit. & affinit. Sanchez de matrimon. lib. 8. disputat. 6. num. 13. Summus Pontifex vero non potest dispensare circa matrimonium in gradu consanguinitatis lege divina prohibito, ut inter patrem & filiam, inter fratrem & sororem, inter patruum vel avunculum & neptem; can. pitacium, 30. qu. 3. cap. litteras, de restitut. spoliat. Summus Pontifex non potest dispensare, in solemnibus votis castitatis & religionis ex constitutione Sixti IV. extravag. etsi dominici gregis, 2. de poenitent. & remis. Ex qua in generali indulgentia, vel plenaria remissione peccatorum semper excipiuntur vota castitatis & religionis, & alii casus ibi expressi, reservati sedi apostolicæ. Nec obstat quod summus Pontifex non potest dispensare contra essentialia vota religionis; cap. cum ad monasterium, de stat. monach. hoc enim verum est Pontificem non posse dispensare cum monacho, constanter professione, ut proprium habeat, vel castitatem non servet; sed non negatur quin de monacho possit facere non monachum, idest absolvere eum a vinculo religionis, & statui sæculari reddere, ex justa & publica causa, ut docet gloss. hic, quam sequuntur Innocent. Hostiensis, Joann. Andreas, Panormitan. & alii interpretes. Et sic Ranimirus, Petro & Adelphonso fratribus sine liberis defunctis, ex presbytero & monacho S. Pontii de Tomeriis in provincia Narbonensi, in Regem Aragonum proventus, dispensante Pontifice, uxorem duxit, e qua suscepta filia nomine Petrona, eaque nuptiis collocata, felici postliminio rediit ad monasterium; Roderic. Tolet. lib. 6. cap. 2. Turit. in indicib. rer. Arag. ad ann. 1134. Hier. Blanca in commentar. rer. Arag. sic Cazimirum, monachum professum Cluniaci & diaconum, Poloni sibi in Regem petierunt ab abbate, a quo rejecti ad Pontificem, ab eo non modo voti solutionem, sed etiam ducendæ uxoris licentiam impetrarunt, certis conditionibus depactis; Martin. Cromer. lib. 4. de rebus Polonorum. & Constantia filia Rogeri IV. Regis Siciliæ virgo professæ & abbatissæ cœnobii S. Mariæ apud Panormum, votis soluta ut nuberet Henrico VI. Imperatori, ex quo suscepit Fridericum II. Pandulf. Colenut. hist. Neapolit. lib. 3.

Non ad alium, quam ad summum Pontificem, spectat etiam absolutio, vel redemptio & commutatio voti transmarinæ expeditionis; cap. ex multa, de voto & vot. redempt. & huiusmodi dispensatio, quod modico sumptu nimium facile obtineretur, multis fidelium stuporis & admirationis causam fuisse scribit Thomas Cantipratensis apud lib. 2. cap. 3. *Sed de his multi fidelium non sufficiunt admirari, qui crucem pecunia redimunt, & hanc in tam modica pecuniæ quantitate, ut vix decimam, vix vicesimam, vel vix certe bonorum suorum saltem modicum, salvis hereditatibus integris, centesimam partem dare velint. Cum enim laboris iter displicuerit, vel certe lucrorum suorum viderint tempora deperire, querunt dispensationes, legatos Roma multiplicat, qui eos mediante pecunia sanctificent, liberosque a peccatis per litteras recommendent.* Dispensandi potestatem in votis religionis & sacræ militiæ sibi reservarunt Pontifices, quia votum habet vim jurisjurandi, cujus remissio propria est Principis, propter religionem jurisjurandi; L. ult. ff. ad municipal. vel summi Pontificis; can. auctoritatem & seqq. 15. qu. 6. cap. constitutus, de rescript.

† sic in sup-
practitatis e-
ditionibus;
corrigere Zu-
rit.

CAPUT XVI.

Alii casus in quibus solus Papa dispensat. Dispensationum modus.

DE plenitudine potestatis summus Pontifex potest contra jus dispensare; cap. proposuit, de concess. præbend. ut rigor canonum, circa interstitia ordinum, relaxatus a Gelasio I. propter penuriam clericorum, ortam ex variis eladibus belli & famis; Gelas. ipse epist. 9. ad Episcopos Lucaniæ: *Necessaria rerum dispensatione constringimur, & apostolica sedis moderamine convenimur, sic canonum paternorum decreta librare, & retro Prasulum decessorumque nostrorum præcepta metiri, ut quæ præsentium necessitas temporum restaurandis ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quantum potest fieri temperemus; quo nec in totum formam veterum videamur excedere regularum, & reparandis militiæ clericalis officiis quæ per diversas Italie partes, ita belli famisque consumpsit incursio, ut in multis ecclesiis usquequaque deficiente servitio ministrorum, nisi remittendo paulisper ecclesiasticis promotionibus, antiquitus intervalla præfixa remaneant, sine quibus administrari nequeant, sacris ordinibus ecclesia funditus destituta, atque in plurimis locis per inopiam competentis auxilii salutare subsidium redimendarum desit animarum, &c.* Sic ex dispensatione monachos nigros, idest Benedictinos, & albos, idest Cistercienses, Templarios & Hospitalarios, ab onere præstandi decimas de laboribus suis, idest de propriis prædiis, quæ propria manu, vel sumptu excolerent, exemere Pontifices; cap. ex parte & seq. de decim. cap. cum ordinem, de rescript. Ac monachi primum hujusmodi exemptionis auctorem habuere Gregorium VII. ut refertur ab Alexandro III. in concil. Lateranensi. part. 13. cap. 9. inde Paschalem II. can. decimas, 16. qu. 1. Summus Pontifex non potest dispensare contra jus divinum; can. sunt quidam, & seq. 25. qu. 1. gloss. in d. cap. proposuit.

Dispensationes autem faciendæ sunt ex necessitate, ut tempestate navi periclitante, ejus levandæ gratia, merces jactantur in mare, quo navis salva fiat; sic in dispensationibus ecclesiasticis juris rigor remittitur, ne ecclesia majus dispendium patiatur, ex Cyrillo Alexandrino ad Gennadium, in can. dispensationes, 1. qu. 7. Dispensationes, inquam, faciendæ sunt pro necessitate temporum, ut consularum defectui seu malignitati temporum, quæ vix ferunt disciplinam; can. fraternitatis 34. dist. Joannes VIII. epist. 34. *Moderatio quippe sedis apostolicæ, & universalis ecclesiæ dispositio, in hoc periculoso tempore pene cuncta dispensatorie moderanda compellit.* Scissuræ & schismatis inter regnum & sacerdotium vitandi causa dispensationem veluti malagma circa investituras laicas adhibendam censuit Ivo Carnotensi. epist. 214. *Videmus enim scissum regnum & sacerdotium, quibus tanquam principalibus & fortioribus paxillis tabernaculi Dei status firmiter figebatur, ne ullo impetu procellarum & turbinum everteretur. Ad hanc unitatem resarciendam laborare debent membra Christi, quæ medicinaliter ferro putredines istas rescarent, aut competenti dispensationis malagmate tantam scissuram procurarent solidare; non enim in tanto salutis periculo, solus medicinæ rigor servandus est, sed & dispensationis modus, qui nulli sapienti displicuit, ad sedandas tantas perturbationes in aliquibus admittendus est.*

Quibus de causis dispensationes faciendæ sint recte docuit & Goffrid. Vin-
docinensi. opusc. 5. ad Callixtum II. *Dispensationes aliquando in ecclesia faciendæ sunt, non quidem amore pecuniæ, vel quolibet humano favore, sed pia & misericordis intentione: tunc enim a pastore ecclesiæ dispensatio pie & misericorditer fieri creditur, cum aliquid minus perfecte ad tempus fit ab illo, vel fieri per-*
mitti-

mittitur, non voluntate sua, sed aliorum necessitate, ne in ipsis videlicet fides Christiana periclitetur: Et paulo post: Possunt etiam & debent fieri dispensationes, quibus ecclesiarum & monasteriorum consuetudines immutentur; sed ubi postponitur minus bonum, ut quod est melius instituat. Dispensatio non debet fieri, nisi ex causa necessitatis, vel utilitatis ecclesie; alias non est dispensatio, sed dissipatio; Bernard. de considerat. ad Eugen. lib. 3. Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est; utilitas dico communis, non propria: nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio. Quæ est etiam sententia Hostiensis in cap. nisi cum pridem, de renunciat. Necnon dispensationes, quæ a jure exorbitant, veluti odiosæ sunt restringendæ, nec producendæ ad alios casus; can. Cœnomanensem, 56. dist. cap. 1. de fil. presbyter. in 6. Inde quod in synodo Ephesina Eustathius restitutus est ordini Episcopali, non cathedræ, Balsamo in epist. d. synodi id actum ait ex dispensatione, κατ' οἰκονομίαν; & quod ex dispensatione actum esset, non esse trahendum eis ὑπόθεσιν. Unde & in dispensationibus & privilegiis ecclesiasticis non valet argumentum a majori ad minus, vel a simili; cap. sane, de privilegiis. Hostiens. in cap. postulasti, de rescriptis. Dispensationum pontificiarum modum coercendum esse unus e prioribus scripsit Tertullian. de pudicit. ubi ad Rom. Pontificem verba convertit: Quod si disciplina solius officia sortitus es, nec imperio presidere, sed ministerio, quis aut quantus es indulgere?

CAPUT XVII.

Appellationes ad sedem apostolicam. Solus Pontifex potest retractare sententiam suam. Absolutio excommunicationis contractæ ex can. si quis suadente, reservata summo Pontifici.

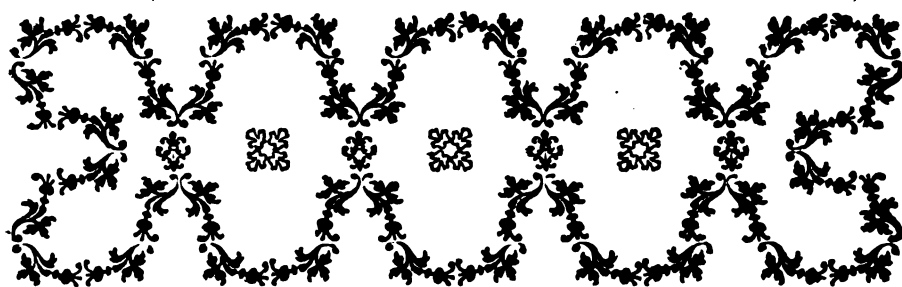
DE jure ab omnibus omisso medio ad sedem apostolicam appellatur, veluti ad caput omnium ecclesiarum; can. ad Romanam, can. qui se scit. 2. qu. 6. can. Metropolitanum, 2. qu. 7. can. ipsi sunt canones, can. cuncta per mundum, 9. qu. 3. Inde suborta est nimia & insana licentia appellandi ad sedem apostolicam, magis suffugii, quam remedii causa; Ivo Carnot. epist. 219. ad Paschalem II. Flexis genibus cordis paternæ pietati supplicamus, ut de cætero senectutem meam, propter superfluam & impunitam appellatorum licentiam, vexari non permittas; dum enim premit nos a prælata potestate illata adversitas, regendi in nobis debilitatur auctoritas, cum ecclesiasticam in eos non audemus exercere disciplinam, qui eam adversus nos appellant, non confidentia justitiæ, sed pro dilatione sententiæ. Et idem epist. 274. ad eundem: Quarum litterarum veritatem cum monachi (hi sunt majoris monasterii Turonensis) nullo judicario ordine infirmare valuissent, nondum aliquo judicio prægravati, vel aliqua in eos data sententia, non confidentia justitiæ, sed causa afferendæ moræ, absentem & agrotantem me ad sedem apostolicam invitarunt. Eadem est querela Bernard. de consider. ad Eugen. lib. 3. Appellatur de toto mundo ad te, id quidem in testimonium singularis primatus tui; at tu, si sapias, non primatu gaudebis, sed fructu. . . Denique appellantur Episcopi, ne illicita audeant matrimonia solvere, vel prohibere; appellantur ne rapinas, ne furta, ne sacrilegia, & quæ ejusmodi sunt, punire ullatenus, vel cohibere præsumant; appellantur ne indignas & infames personas a sacris officiis beneficiisve repellere seu amovere queant. Quod tu invenis remedium morbo huic, ne quod repertum ad remedium fuit, repariatur ad mortem. Et infra: Bene facis tu, quod appellationum negato suffragio, immo suffugio, multa remittis negotia ad cognoscentes, vel qui noscere citius possunt. Ubi enim certior ac facilius notio, ibi decisio tutior expeditiorque esse

potest, &c. Sed hoc appellationum vitium sublatum est per pragmaticam, tit. de causis, §. statuit, & §. nec ad quemcumque, & per concordata, tit. de frivol. appell. Quibus concordati lege vetitum, ne appelletur ad Pontificem omisso medio, idest ut gradatim appellatio promoveatur ad proximum superiorem.

Sola etiam sedes apostolica potest cognoscere de virtutibus sententiæ suæ; sola potest retractare suam sententiam, quia a nemine potest judicari; can. patet, can. nemo, can. ipsi sunt canones, can. cuncta per mundum, 9. qu. 3. can. nemini, 17. qu. 4. can. sententiam, 35. quæst. 9. cap. tum ex litteris, de in integr. restitut. Ivo Carnotens. epist. 8. ad Richerium Archiepisc. Senonensem: *Cum ad Romanam ecclesiam principaliter & generalissime pertineat, tam Metropolitanorum, quam cæterorum Episcoporum consecrationem confirmare vel infirmare, constitutiones vestras & judicia retractare, suas vero inconcussas retinere, & nullius inferioris judicio retractandas vel corrigendas concedere.* Et idem epist. 95. ad Paschalem II. *Et cum iudicium apostolicum a nemine sit foris retractandum, vos ipsi perpendite, vos ipsi iudicate, utrum synodalis sententia, apostolicis decretis & canonicis sanctionibus munita, dissolvi debuerint sine utriusque partis audientia; nec enim indecens est, sicut apostolicis docemur exemplis & scriptis, si aliquando sententiam mutet ipse Apostolicus in melius, cum aliquid subreptum, vel falsis precibus a sede apostolica fuerit impetratum.* Et idem rursus epist. 159. ad eundem: *Quoniam iudicia Romana ecclesiæ a nemine foris retractari posse, eadem Romana ecclesia docente didicimus, si qui aliquando se prægravatos ipsius ecclesiæ auctoritate conqueruntur, hoc eis consilium damus, ut non descendant in Ægyptum propter auxilium, sed ab ipsa ad ipsam confugiant, & inde expetant levamen, unde se conqueruntur accepisse gravamen.*

Sunt etiam quidam casus, quibus excommunicationis solutio reservata est sedi apostolicæ, ut qui incidit in canonem latæ sententiæ ob violentam manuum injectionem in clericum, ab alio absolvi non potest, quam a Romano Pontifice, vel ejus delegato; can. si quis suadente, 17. qu. 4. cap. non dubium, cap. quamvis, de sentent. excommunicat. & solus Romanus Pontifex absolvit excommunicatum a se, vel a delegato; cap. pastoralis, §. præterea, de offic. ordinari. Appellationem a Patriarcha C. P. ad sedem apostolicam admiscere etiam Græci. Michael Paleologus ab Arsenio Patriarcha excommunicatus ob execrationem Lascaris, cui se socium Imperii obtruserat, sæpius petita ab eo absolutione excommunicationis repulsus, dixit se appellaturum ad Papam. Pachymer. lib. 3. cap. 19. *ὡς ἐπὶ καὶ κανόνων ὑπερφόρῳν ὁρίζονταν μετάνοιαν, προσπίπτει τῷ ᾧ Πάπῃ καὶ καίρῳ, καὶ ὑντιβολεῖν σώζειν.* Quoniam Patriarcha spernit canones imponentes penitentiam, tempus est recurrendi ad Papam Romanum, & ab eo petendi salutis auxilium.

* lege, ἀντιβολεῖν

ECCLESIASTICÆ JURISDICTIONIS
VINDICIÆ
ADVERSUS
CAROLI FEURETI
ET ALIORUM TRACTATUS
DE ABUSU.
LIBER UNDECIMUS.

CAPUT PRIMUM.

*Distinctio ordinum ecclesiasticorum constituit hierarchiam jurisdictionis ecclesiasticæ.
Interstitia ordinum. Eorum numerus. Laici an inter ordines ecclesiæ.
Plebs fidem suetur. Minores seu juniores ecclesiæ.*

MENSIS variis jurisdictionis ecclesiasticæ partibus, non alienum erit a proposito percensere numerum personarum, in quibus jurisdictio episcopalis versatur, puta presbyterorum, diaconorum, & inferiorum clericorum, præmissis nonnullis de distinctione ordinum ecclesiasticorum ejusque causis, ex qua inprimis elucebit hierarchicus ordo jurisdictionis ecclesiasticæ. Faceffet invidia clericorum, dum minores intelligunt, se eadem fere potestate uti in subditos, qua Episcopus in ipsos, subordinatis inter singulos ordines sacre jurisdictionis apicibus.

Obstruetur maledicum os sæcularium, dum scient eam per singulos ordines ita divisam, ut ejus vinculo constet pulcherrimus ordo ecclesiæ.

In hierarchia ecclesiastica varii constituti sunt ordines, ad exemplum variorum ordinum Angelorum, qui a Deo in cælesti hierarchia rite constituti sunt. Nimirum hierarchia ecclesiastica nihil aliud est, quam exemplum & simulachrum cælestis hierarchiæ; Clemens Alexandrin. stromat. lib. 6. Ἐπεὶ καὶ αἱ ἐν αὐτῇ, κατὰ τὴν ἐκκλησίαν προκοπᾷ, Ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, μιμήματα

Tom. I.

P p

• lege, ἀγ-
γαλῆς δόξης,
κἀκείνης δ' οί-
κονομίας τυγ-
χάνουσιν

οἶμαι ἀγαλῆς δόξης, κἀκείνης δ' οἰκονομίας τυτχάνουσιν, ὡς ἀναμύνειν παρὶν, καὶ γραφαὶ τὰς κατ' ἴχθος τῶν Ἀποστόλων ἐν ταλαισίῃ δικαιοσύνῃ κατὰ τὸ διαγγέλλον βασιλεύουσας. Nam hic quoque in ecclesia progressionem Episcoporum, presbyterorum, diaconorum sunt, ut arbitror, imitationes gloriae angelicae & illius oeconomiae, ac dispensationis, quam dicunt scriptura illos expectare, qui, insistentes vestigiis Apostolorum, vixerunt in perfectione iustitiae convenienter evangelio. Hinc propter futuram varietatem, & distinctionem sacrorum ordinum, ecclesiam amictam varietate, id est varia veste, praevidebat David, psalm. 44. *Astitit Regina a dextris tuis in vestitu denurato, circumdata varietate*. Nec hierarchia ecclesiastica constare potuit absque illa distinctione ordinum, quia illa nititur duobus axibus, quibus concordia fovetur, nimirum subiectione & imperio, recto obsequio minorum, & iusto imperio majorum; Gregor. I. lib. 4. epist. 52. *Ad hoc dispensationis divina provisio gradus diversos, & ordines constituit esse distinctos, ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, & ex diversitate contextio, & recte officiorum gereretur administratio singulorum*; can. ad hoc, 89. dist. In eandem sententiam, idem sanctissimus Pontifex, lib. 7. epist. 8. ind. 1. *Ad hoc locorum gradus rationis ordo distinxit, & iudicia esse constituit, ut nec praepositis in opprimendos se frustra valeant occupare subiectos, nec subiectis iterum contra suos praepositos effrenata sit residendi licentia*; can. ad hoc 16. quest. 1.

Hierarchia ecclesiastica constat subiectione & imperio. Minores enim ordine debent obsequium, & obedientiam majoribus in his quae spectant ad λειτουργίαν, seu ministerium ordinis; Sylvester in synodo Romana, can. 1. Porro Pontifici presbyter, presbytero diaconus, diacono subdiaconus, subdiacono acoluthus, acolutho exorcista, exorcista lector, lectori ostiarius, ostiario abbas, abbati monachus in omni loco representent obsequium, sive in publico, sive in gremio ecclesiae; can. a subdiacono 93. dist.

Alia etiam ratione varii ordines instituti sunt in ecclesia, ut ordinandi per varios gradus diutius probati digniores pervenirent ad presbyteratum, & inde ad culmen sacerdotii, quod est Episcopatus. Ideo repentinæ, & desultoriæ ordinationes vetitæ, neve quis ex laico eligeretur in Episcopum, nisi prius singulos ordines iusto spatio temporis perfunctus esset; concil. Sardien. can. 13. ex sententia Osi Cordubensis Episcopi: *Si forte aut dives laicus, aut scolasticus de foro, aut de administratione Episcopus fuerit postulatus, ut non prius ordinetur, nisi ante & lectoris munere & officio diaconi aut presbyteri fuerit perfunctus, & ita per singulos gradus, si dignus fuerit, ascendat ad culmen Episcopatus*; can. Osius, 61. dist. Ideo & clerici in singulis ordinibus diutius commorabantur, nec dabatur progressus ad altiorem ordinem, nisi longis interstitiis; Zoizmus, epist. 1. ad Hefychium, cap. 3. *In singulis gradibus haec tempora sunt observanda: si ab infantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, ut inter lectores & exorcistas quinquennio teneatur; exinde acoluthus, vel subdiaconus quatuordecim annis fiat, & sic ad benedictionem diaconatus, si meretur, accedat; in quo ordine quinque annis, si inculpate se gesserit, herere debet; exinde suffraganeis stipendiis, per tot gradus datis propria fidei documentis, presbyterii sacerdotium poterit promereri; de quo loco, si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit, summum Pontificatum sperare debet*; can. in singulis 77. dist. & Syricus epist. 2. ad Hynerium, cap. 9. *Quicumque itaque se ecclesiae voverit obsequiis, a sua infantia ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiae usque ad vigesimum aetatis annum, si probabiliter vixerit, una tantum & ea, qua virginem communi per sacerdotem benedictione percepit uxore contentus, acoluthus & subdiaconus esse debet; posteaquo ad diaconi gradum, si se ipsum primitus continentia praeviente dignum probaverit, accedat; ubi si ultra quinque annos laudabiliter ministraverit, congrue presbyterium consequatur. Exinde* post

post decennium episcopalem cathedram poterit adipisci; can. quicumque, ead. dist. & idem ejusd. epist. cap. 13. Monachos quoque, quos tamen morum gravitas & vita ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officiis aggregari, & optamus, & volumus, ita ut qui intra tricesimum aetatis annum sint digni, in minoribus, per gradus singulos crescente tempore, promoveantur ordinibus, & sic ad diaconatus vel presbyterii insignia, matura aetatis consecratione perveniant, nec statim saltu ad Episcopatus culmen ascendant; can. monachos, 16. qu. 1. Inde Cato presbyter his rudimentis, per singulos gradus provectus, Arvernum episcopatum sibi despondebat, apud Gregor. Turon. lib. 4. cap. 6. Nam & ipsos clericatus gradus, inquit, canonica sum semper institutione sortitus; lector decem annis fui, subdiaconatus officium quinque annis, diaconatus vero quindecim annis mansi; presbyterii autem jam honore vixiginti annis potior; quid enim mihi nunc restat, nisi ut Episcopatum, quem fidelis servitus promeretur, accipiam? A primoribus sacculis varii & distincti fuere ecclesiae ordines; sed plerisque locis minorum non fit specialis mentio; sed majorum tantum, ut Episcoporum, presbyterorum, diaconorum: ceteri ministrorum appellatione vel alio verbo generali continentur; Optat. Milevit. lib. 1. Quid commemorem laicos, quid tunc in ecclesia nulla fuerunt dignitate suffulti? quid ministros plurimos, quid diaconos in tertio, quid presbyter in secundo sacerdotio constitutos? ipsi apices & principes omnium Episcopi. Hieronym. ad Luciferianos: Similiter & ecclesia multis gradibus consistens, ad extremum diaconis, presbyteris, Episcopisque finitur. Alibi inter ordines ecclesiae Episcopi, presbyteri, diaconi, & e minoribus, ceteris ommissis, lectores tantum memorantur; ut in d. can. Osius, cum vetatur, ne Episcopus ordinetur, nisi ante & lectoris munere & officio diaconi aut presbyteri fuerit perfunctus; Hieronym. in Ezechiel. lib. 8. cap. 27. Quidam ridicule gubernatores Episcopos haereticorum, consiliatores presbyteros, proceres archidiaconos, remiges atque nautas diaconos interpretantur: lectores vero ad cunctum populum referunt. Quod magis mireris, quinque ecclesiae ordines, & post Episcopos, presbyteros & diaconos, in quarto gradu fideles, in quinto catechumenos locat Hieronym. in Esaie cap. 19. Porro qui in adventu Christi, & Romano Imperio prophetiam disserunt, quinque civitates vel legem domini, quae in Alexandria primum interpretata est, vel quinque ecclesiae ordines, Episcopos, presbyteros, diaconos, fideles, catechumenos sentiunt.

Sed ne amabo Hieronymus sibi contrarius videatur, quod vix cadit in talem virum; non enim laicos & catechumenos hic recensere credendus est, tanquam sacri ordinis participes, cum laici omnino distinguantur a clericis; ut in concilio Chalced. can. 2. can. si quis Episcopus, 1. quaest. 1. Sed fideles numerat hic post presbyteros, & diaconos tanquam membra ecclesiae, quae constat ex clericis & laicis; ita Optatus, lib. 2. Certa membra sua habet ecclesia, Episcopos, presbyteros, diaconos, ministros & turbam fidelium. Imo & fideles non omnino sunt extra clerum, cum obsignati sint baptismo, qui baptizatis quendam sacerdotii characterem imprimit; Hieronym. ad Luciferianos: Deponant sacerdotium laici, idest baptisma. Et hoc sensu Tertullian. de monogam. Certe sacerdotes fumus a Christo vocati. Et infr. Sed quum extollimur & inflamur adversus clerum, tunc unum omnes sumus, tunc omnes sacerdotes, quia sacerdotes nos Deo & patri fecit. Et idem in exhortat. ad castitatem cap. 1. Nonne & laici sacerdotes sumus? Fideles laici gaudent quodam sacerdotii signo, propter merita fidei, quae omnium communis, quae non solum ad clericos, verum etiam ad laicos pertinet; ex Nicolai I. epist. 8. can. ubinam, 96. dist. Sidon. lih. 4. epist. 15. Fidei totos causa sollicitat. Vel propter tenacitatem fidei de qua plebs maxime commendatur; Luc. 6. Zelus apprehendit populum ineruditum; Ambros. in psalm. 118. serm. 17. Plerumque clerus erravit, sacerdotes mutaverunt sententiam, divites cum saeculi istius terreno Rege senserunt, populus fidem propriam reservavit.

In vetustiore ecclesia minus certus & constans videtur ordinum ecclesiasticorum numerus, propter varios census, qui de his habentur, forte pro varia consuetudine ecclesiarum. Ex consuetudine ecclesie Romanæ septem ab Episcopo ordines ecclesiastici constituendi sunt; presbyteri, diaconi, subdiaconi, acolythi, exorcistæ, lectores, ostiarii; qui numerus & ordo traditus est a Caio & Sylvestro Pontificibus Romanis; can. illud, 77. dist. can. a subdiacono, 93. dist. Anastas. in Caio. *Hic constituit, ut ordinationes omnes in ecclesia sic ascenderent, si quis Episcopus esse mereretur, ut esset ostiarius, lector, exorcista, sequens subdiaconus, diaconus, presbyter, & exinde Episcopus ordinaretur.* Hunc censum secuti Impp. in L. presbyteros C. de Episc. & cleric. presbyteris, diaconis, subdiaconis, exorcistis, lectoribus, ostiariis, & acolythis, remittere onus personalium munerum. Isidorus his addit psalmistam; can. cleros, 21. dist. can. perfectis, 25. dist. ut & synodus Carthag. 4. can. 10. can. psalmista, 23. dist. Fossarios adjungit auctor libri de septem ordinib. ecclesie, quos locat in primo gradu. Caio & Sylvestro hoc dissimilis Leo IX. in can. seriatim, 32. dist. quod ante ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos, ponit clericos, his verbis: *Clericos tantum, ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos.* Et hi forte sunt, qui dicuntur minores vel juniores ecclesie; conc. Parisiens. can. 10. cap. 2. de foro competent. Matisconens. I. can. 8. Gregor. Tur. lib. 3. cap. 12. *Erat autem ibi tunc temporis quidam Litigius ex minoribus, qui magnas sancto Quintiano parabat insidias.* Idem lib. 5. cap. 26. *Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus ecclesie vel basilice bannos jussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent; & idem ejusd. lib. cap. 49. Majores clericos muneribus datat, largitur vineas, prata distribuit; minores vero sustibus, plagisque multis etiam manu propria adfecit;* Grecis minores clerici, λιτοὶ Παπᾶι dicuntur, ut in novell. Alexii Comneni, λιτὸν παπᾶν, ἡτοι ἀναγνώστην, apud Leunclaviū, & Balsam. in Photii nomocan. tit. 1. cap. 34.

CAPUT II.

Ostiariorum gradus & officium. Copiatæ laborantes, seu fessores, horum officium.

OSTIARIUM, ut ab infimo gradu provehamur ad superiores, constituunt primum gradum ecclesie, iidemque sunt, qui aditui, quos post exorcistas & lectores in imo gradu locat Hieronym. in epist. ad Titum cap. 2. *& inferioris gradus exorcista, lectores, aditui;* Paulin. epist. 6. ad Severum: *Nam testor ipsum, quia & ab aditui nomine, & officio optavi sacram incipere servitutem.* Cyprianum Antiochemum ex Mago & scelestissimo homine, Justine virginis, quam insane deperibat, suasionem Christianum effectum, primum νεώκορον, idest ædituum ordinatum, inde pastorem; refert Gregor. Nazianz. orat. 18. Πρόβατον ἑρὸν & ἱερὰς γίνεται ποιμῆνις, ὡς δὲ ἐγὼ πρὸς ἑκαστὴν νεώκορον, ἔπα πομῆν, καὶ ποιμῆνιν ὁ κρᾶτος τε καὶ δοκιμάσιος. *Ac sacri gregis ovis sacra efficitur, atque etiam quemadmodum a quodam accepi ædituus; pastor deinde creatur, ac pastorem optimus, & probatissimus.* Νεώκορος Græcis est ædituus; Suidas, νεώκορος δὲ τὸν ναὶν κοσµῶν, καὶ ἀτρικίζων, ἅλ' ἐν ὁ σαρωῶν: *Qui templum ornât & parat, non autem qui templum verrit.* Julius Firmicus mathes. lib. 3. cap. 10. *Erunt etiam ipsi Propheta, neocori aut præpositi templis, ac regionibus.* Ostiarii officium fores ecclesie observare, fideles admittere, infideles & excommunicatos repellere, res ecclesie tueri & custodire; can. cleros, in fin. 21. dist. can. perfectis, 25. dist. Unde & cum ordinatur, claves ecclesie ei traduntur ab Episcopo,

po, his solemnibus verbis; *Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur*; can. ostiarius, 23. dist. Similiter apud Gentiles fuere æditui, & ἱεροφύλακες, qui præfuere custodiæ templorum; L. cum pater, §. donationis, ff. de legat. 2. L. annua, de annuis legat. L. 3. §. 1. de tabul. exhibend. Jul. Firmic. math. lib. 8. cap. 21. *Ædituos faciet, templorumque custodes, hierodulos, & qui sacris officiis deputentur*. Ostiariorum officium initiavit Christus, flagello ementes & vendentes e templo ejiciens, & mentas nummulariorum evertens, ut scribit Ivo Carnotens. serm. habito in synodo, de sacris ordinibus.

Ostiarios inter ordines ecclesiasticos post copiatas seu laborantes, quorum cura erat fideles mortuos efferre, numerat Epiphani. in expositione fidei catholica, quæ est in calce Panarii. *Λογὸν δὲ τῆς κοπιᾶται, οἱ περὶ σώματα περιελάοντες τῶν κοιμωμένων, καὶ θυρῶν, καὶ ἡ πᾶσα ὑπαρχία*. Sequuntur laborantes, qui mortuorum corpora sepeliunt, tum ostiarii, ac reliqui disciplina causa ordines instituti. Ostiarios in secundo gradu post fossarios, qui iidem sunt cum copiatas, ponit auctor libri de septem ordinib. ecclesiasticis, qui editus est inter opera Hieronymi. Fossiores inter ministeria ecclesiastica ponere videtur & Augustin. epist. 21. in appendic. *Hinc etiam factum est, ut & fossori diceretur, jam Thimotheum cum infis fratribus fuisse profectum*. Et idem lib. 3. contra Crescon. cap. 29. *Januario, Marculio, Fructuoso, Miggene, Saturnio, Victore, Lansurico, & ceteris fossoribus*. Eisdem inter clericos censuit & ipse Hieronym. ad Innocent. Clerici, quibus id officii erat, cruentum linteo cadaver obvolvunt, & fossam humum lapidibus construentes, ex more tumulum parant. Sed uti valde dubium & inconstans est thema minorum ordinum in veteri ecclesia, ostiarios post lectores & psaltas, ante copiatas & exorcistas ponit Ignat. epist. ad Antiochenos: *δοταζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλῶντας, τὰς κοπιῶντας, ἐξορκιστάς, ὁμολογητάς*. Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas, confessores. In liturgiis Basilii & Chrysostomi, ostiarii a reliquis distinguuntur, & ante cantores nominantur. Ostiariorum officium etiam presbyteros obiiisse, & mansionarios seu custodes ecclesiæ dictos insinuat Gregor. I. lib. 1. dialog. cap. 5. lib. 3. cap. 24. 25. & lib. 3. epist. 30.

CAPUT III.

Lectorum gradus & officium; canonici psalta.

IN secundo gradu sunt lectores, qui Græcis ἀναγνώσται dicuntur, can. illud, 77. dist. Multis tamen locis invenies lectoratum primum gradum implere, & ab eo ad diaconatum nullo medio ascensum dari; conc. Sardic. can. 13. *Si forte dives laicus aut scholasticus de foro, aut de administratione Episcopus fuerit postulatus, non prius ordinetur, nisi ante & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit perfectus*; Zozim. ad Hefychium epist. 1. cap. 3. *In singulis gradibus hæc tempora sunt observanda, si ab infantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, ut inter lectores, & exorcistas quinquennio teneatur*. Et Syricius ad Hymerium epist. 1. cap. 9. *Quicumque itaque se ecclesiæ voverit obsequiis, a sua infantia ante pubertatis annos baptizari & lectorum debet ministerio sociari*. Et Gelas. ad Episcopos Lucanæ epist. 1. cap. 3. *Monachus vero novitius, si morum honestate fulcitur, continuo lector, vel notarius, aut certe defensor effectus, post tres menses existat acolythus*. Quæ omnia referuntur in can. in singulis, can. quicumque, can. monachus, 77. dist. His moribus Felix Nolanus Episcopus primum lector, inde exorcista ordinatus; de quo Paulin. natal. 4. ipsius.

- - - primis lector servivit in annis,
Inde gradum cepit, cui minus voce fideli
Adjuvare malos & sacris pollere verbis.

Pariter Joan. Chrysostomus primum lector ordinatus a Renone Episcopo, & paulo post diaconus a Meletio; de quo Pallad. in ejus vit. Socrat. lib. 6. cap. 3. Quid? Joannes ex Cabillonensi Bituricensis Episcopus, primum lector, tum diaconus creatus; Sidon. lib. 4. epist. 25. Lector hic primum, sic minister altaris, idque ab infantia, post laborum temporumque processu, archidiaconus. Inde, ut supra diximus, Cato presbyter Arvernus de episcopatus spe sibi blandiens, apud Greg. Tur. lib. 4. cap. 6. Nam & ipsos, inquit, clericatus gradus canonica sum semper institutione sortitus; lector decem annis fui, subdiaconatus officium quinque annis, diaconatus vero quindecim annis mancipatus fui, presbyterii autem jam honore viginti annis potior. Gallum & Julianum lectores fuisse in Nicomediensi ecclesia testatur Gregor. Nazianz. orat. 3. Socrat. lib. 3. cap. 1. de Juliano: καὶ δὲ αὖτε ἐν Νικομηδείᾳ ἐκκλησίας ἀναγνώστης καθίσταται: Quam etiam in ecclesia Nicomediensi lector est constitutus; Idem Theodoret. lib. 5. cap. 2. Ex quo factus colligitur ab eo gradu ad altiores initia & cunabula coepisse. Idem insinuat can. Apostolor. 69. cum, ordines ecclesiasticos percensens, solius lectoratus e minoribus ordinibus meminit. In ecclesia Alexandrina, lectoris officium minime fuisse inter ordines ecclesiasticos, argumento est, quod in illa ecclesia lectores assumebantur ex fidelibus vel catechumenis, qui nondum erant baptizati; Socrat. lib. 5. cap. 21. ἐν τῇ αὐτῇ Ἀλεξανδρίᾳ ἀναγνώστης, καὶ ὑποβολεὶς ἀδιάφορον εἶναι κατηχούμενοις εἰσὶν, εἴτε πιστοὶ, τῶν πανταχῇ ἐκκλησιῶν πιστοὶ εἰς τὸ τάγμα τῶν προβαλλομένων. Itemque Alexandria lectores & interpretes, sive catechumeni sunt, sive fideles, nullo discrimine sunt, cum alia omnes ubique ecclesia fideles solum ad hoc munus admittant; idem Niceph. lib. 12. cap. 34.

Lectorum officium est sacras scripturas legere ex suggestu; can. clerics, 21. dist. can. perfectis, 25. dist. ita ut eis non liceat sacras scripturas legere, ἐπ' ἀμβωνος, priusquam tonsuram clericalem, ἱερατικὴν κυρὰν, acceperint ab Episcopo; synod. 6. in Trullo, can. 33. synod. 7. can. 14. can. quoniam, ὅτι dist. Lectoris officium signat Theodoretus loco modo laudato, ubi de Juliano: Καὶ αὖτε πᾶν ἀναγνώστης ἀξιώδην χάριν, καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία ἐν αἰσὶ ἐκκλησιαστικαῖς συνάλοις ὑπανεγίνωσκε τῷ λαῷ. In lectorum numerum ascriptus est, & sacros codices in ecclesiasticis conventibus perlegit. Et Balsamo in canone quarto d. synod. Trullenf. τὸ τάγμα δὲ πᾶν ἀναγνώστης ἢ διὰ τὸ ἰδεῖν αὐτοὺς ἐν τῷ ὄρει, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγνώσκειν ἐπ' ἀμβωνος τὰς δεξιὰς γραφαὶς μετὰ τῶν ἀπόλυσιν αὐτοῦ ὅρδου. Lectorum autem ordo, non ut ipsi cantarent constitutus est, sed ut in ambone divinas scripturas legerent post finitum matutinum. Lectores legebant in ambone, quod inde dicitur tribunal lectorum; Sozomen. lib. 9. cap. 2. περὶ τὸν ἀμβωνα, βῆμα δὲ αὐτῶν ἀναγνώστης. Circa ambonem, quod est tribunal lectorum. Lectoris munus, est officium totius ecclesiae. Ideo unus legit, silente universa plebe; Jo: Chrysost. in 1. ad Corinth. homil. 36. καὶ γὰρ μίαν ἐν ἐκκλησίᾳ δεῖ φωνὴν εἶναι αἰεὶ, καθάπερ ἑνὸς ὄντος σώματος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀναγνώστης, * μόνον φέγγεται· καὶ αὐτὸς ὁ τὴν Ἐπισκοπὴν ἔχων, ἀνίσταται σιγῇ καθήμενος. Etenim in ecclesia una oportet semper esse vocem, tanquam unum sit corpus: propterea & qui legit solus loquitur, & is qui habet episcopatum sustinet silentio sedens. Lectore legente divinas scripturas, quod plebs minus attenta esset, dolet idem in acta Apostolor. Homil. 19., idest postquam diaconus alta voce clamavit, sursum corda: μετ' ἐκείνων ἀρχισαὶ ὁ ἀναγνώστης αἰσὶ προφητείας Ησαΐα, καὶ οὐδὲ οὕτω προσέχει αὐς. Post illum incipit lector prophetiam Isaia, & neque sic attendit quis. Ob id lector cum ordinatur accipit ab Episcopo codicem divinarum scripturarum, quem lectorus est, his verbis eum affante Episcopo: Ἀκρί-

* lege, μόνος
φέγγεται

pe,

pe, & esto, zelator verbi Dei, habiturus, si fideliter & ariliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministraverint; concil. Carthag. 4. can. 8. can. lector, 23. dist. lectores erant sub cura & potestate primicerii; d. can. perlectis; vel archidiaconi, ut in ecclesia Carthaginensi; Optat. lib. 1. Et Majorinus, qui lector in diaconio Cæsiliiani fuerat.

Lectoribus adiunguntur psalter; can. Apostolor. 69. synod. . . in Trull. can. 33. d. can. perlectis, & can. clericos, 21. dist. Hoc commune fuit inter eos, quod psalter ex ambone canebant; syn. Laod. can. 15. quod vetitum est ne quis alius canat in ecclesia, præter canonicos psaltas, qui pro suggestu legunt ex membranis, ἀπὸ διακρίτας. Psalterium proprium & specialem ordinem fuisse ex eo colligitur, quod eadem synodus eos vocat, κανονικὸν ψάλτας, quasi canonici seu la-terculo ecclesie adscriptos: Et psalterium ordinatio pertinet ad Episcopum ex conc. Carth. 3. can. clericum, 72. dist. ubi denegata Episcopo ordinatione alieni clerici: clericorum autem, inquit, nomen etiam lectores & psalmistæ & ostiarii retinent. Et quod concil. Carth. 4. can. 10. in can. psalmista, 23. dist. ait, psaltas absque licentia Episcopi sola iussione presbyteri officium canendi posse suscipere, non tollit Episcopo ordinationem psalterium, sed potius tribuit etiam presbyteris ius ordinandi cantores, ut in can. 24. synod. 7. Abbati, præter Episcopum, tribuitur ius ordinandi lectorem in proprio monasterio; d. can. quoniam. Psaltas etiam inter ecclesiasticos ordines recensendos, quod angelicos choros representent, insinuat Cyrill. Hierosolymit. cateches. 13. οἱ δὲ διδάσκον οἱ σπουδαῖοι τῆς ἐκκλησίας ψαλμῶδοι, οἱ αἰσ* ἀγγελικὰς μιμούμενοι φωνάς, καὶ πάντως τὸν Θεὸν ἀνυμνῶντες, οἱ καπεξιόμενοι ψάλλον ἐν τῷ Γολγοθᾷ. Sciunt hic studiosi ecclesie psalmista, qui angelicos imitantes exercitus, semper Deum laudibus celebrant, qui divini habitus sunt psallere in hoc sancto Golgotha. Non semper tamen psalter fuere in ordine clericorum, quia crebrius assumebantur ex eunuchis, qui erant impotes ordinis ecclesiastici; Balsamo in can. 4. synod. 6. in Trullo: ὅτι τὸ πάλαιον ἢ ἀπ' εὐνύχων μόνον τὸ πᾶν ψαλμῶν τάγμα συνέτασσον καὶ οὕτως γίνεσθαι σήμερον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μὴ τοιούτων. Quod olim cantorum ordo non ex eunuchis solum, ut hodie fit, constituebatur, sed & ex iis qui non erant ejusmodi. Et quod spectat consuetudinem ecclesie Romanæ, cantores non numerantur inter ordines ecclesiasticos in can. illud, 77. dist. can. a subdiacono 93. dist. & psalterium munus, non est proprius & specialis ordo, sed potius officium, quod est commune clericorum, maxime inferiorum; can. in sancta, 92. dist. Gregor. Tur. lib. 1. cap. 29. Clerici ordinati ritum psallendi suscipiunt.

* lege, ἀγγελικὰς

C A P U T IV.

Exorcistarum gradus & officium. Exorcistæ notii etiam pagani.

TERTIUS inter ordines ecclesiasticos gradus est exorcistarum, quorum officium est cathecumenis & energumenis, qui a demone vexantur, manum imponere, & exorcismis, idest solemnibus adjurationibus demones fugare; can. clericos, 21. dist. can. perlectis, 25. dist. Hieronym. in Matth. cap. 12. in illud Christi: Si ego in Beelzebub ejicio demones. Exorcistas qui ad invocationem Dei ejiciebant demones coarctat, interrogatione prudenti, ut confiteantur Spiritus sancti esse opus; Augustin. lib. contra Donatistas post collationem cap. 25. Quando enim demon sic exorcistam timeret, quomodo timerunt ne illa legerentur. Et idem de civit. Dei lib. 10. cap. 22. Vera pietate homines Dei æream potestatem inimicam, contrariamque pietati exorcizando ejiciunt.

Prioribus ecclesie temporibus exercizandi officium non fuit ordo ecclesiasti-

cus, sed donum fugandi dæmones, fuit gratia gratis data, quam Christus imperavit fidelibus; auctor constit. apostolicarum lib. 8. cap. 26. *Ἐξορκιστὴς ἡ καιροποιία, εὐνοίας γὰρ ἐκείνῃ τὸ ἱπτάδην, καὶ κἀπειτα Θεὸς διὰ Χριστοῦ ἐπιφανήσκει τὰ ἁγία πνεύματος*: Exorcista non ordinatur; hoc enim munus certamen est liberæ voluntatis & gratiæ Dei, per Christum & adventum Spiritus sancti. Exorcizandi officium fidelibus commune fuisse signat Tertullian. de coron. milit. Et excubabit pro templis, quibus renunciavit, & cenabit illic, ubi Apostolo non placeat, & quos interdum exorcismis fugavit, noctibus defensabit. Etiam gentiles habuere exorcistas dæmonum; Jul. Firmic. mathes. lib. 3. cap. 5. Erunt autem omnes dæmonibus terribiles, quorum adventum prævi dæmonum spiritus fugiant, & qui sic laborantes homines non vi verborum, sed sola sui ostensione liberent. Et idem cap. 9. ejusd. lib. Faciet exorcistas, & qui laborantes dæmonum incurusione homines aptis remediis liberent; unde ex his artibus maxima illis substantia conferatur.

Rebus ecclesiæ melius constitutis, estorcistarum munus inter ordines ecclesiasticos ascitum est; can. illud, 77. dist. can. a subdiacono, 93. dist. Exorcistas inter ordines ecclesiasticos connumeravit Ignat. epist. ad Antiochen. & exorcizandi officio interdictum his, qui ab Episcopo ordinati non essent; conc. Laodic. can. 26. can. non oportet, 69. dist. inde exorcista ordinationem accipit ab Episcopo, per manuum impositionem, & cum ordinatur de manu Episcopi, traditur ei libellus, quo continentur, exorcismi dicente Episcopo: *Accipe & commenda memoria, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum sive baptizatum, sive catechumenum*; concil. Carth. 4. can. 7. can. exorcista, 23. dist. conc. Aquisgran. 1. can. 4. Exorcizandi dæmones vim & potestatem propriam Christianorum esse intellexit Ulpianus Christiani nominis hostis acerrimus, cum in L. 1. ff. de extraord. cogn. tradidit exorcizandi verbum esse impostorum. Exorcistas inter ecclesiasticos ordines refert Gratian. in L. 121. C. Th. de decur. ex qua presbyteri diaconi & exorcistæ assumpti ex curialibus, liberantur curiæ nexibus: & Valentinian. in L. presbyteros, C. de Episc. & cleric. ex qua presbyteri diaconi exorcistæ & alii minores clerici solvuntur muneribus personalibus.

CAPUT V.

Acolythorum gradus & officium.

QUARTUS gradus est eorum qui a Græcis ἀκολουθοὶ dicuntur, idest comites, seu asseclæ, quorum officium fuit comitari Episcopum, vel presbyterum; can. clericos, 21. dist. can. perlectis 25. dist. Ut Episcopi enim clericos vel monachos electos in obsequio sui ministerii habeant, qui sint testes conversationis, variis constitutionibus pontificiis sancitum; can. cum pastoris, can. Episcopi, 2. quæst. 7. can. jubemus, de consecr. dist. 1. In synodo Romæ habita in causa Symmachi Papæ, Episcopi & presbyteri iussi clericos contubernales habere, quos concellaneos vocant, perpetuos testes vitæ, ad amovendas maledicorum calumnias, quibus gravius vexatus fuerat Symmachus; Ennodius diaconus in libello apologetico, quem scripsit pro Symmacho: *Nullum ergo sacerdotum antiquis & modernis legibus obsequentem, nullumque levitarum, sine bene probata, volumus in quocumque loci manere persona, vel quem substantia exilitas non permiserit habere consortem, ipse concellaneus fiat alterius*. Clericos vigiliæ & quietis testes habuit Etherius Lexoviensis Episcopus, dispositis circa lectum suum multis lectulis clericorum; Gregor. Turon. lib. 6. cap. 36. *In stratum suum quievit, habens circa lectum suum multos lectulos clericorum*. Etiam archipresbyteros, ne in vico vel rure

rure sint sine lectore, vel alio clerico, vetuit synod. Tur. 2. can. 20. *Quotiescumque archipresbyter, seu in vico manserit, seu ad villam suam ambulaverit, unus lector canonicorum suorum, aut certus aliquis de numero clericorum cum illo ambulet.* Etiam diaconi habuere acolythos in obsequio & comitatu; Gregor. I. lib. 7. epist. 7. ind. 1. *Comperimus autem, quod Petrus acolythus, quem dilectissimo filio nostro Sabiniano diacono responsa ecclesiastica facienti observare, in urbe regia feceramus, fugiens ad vestram ecclesiam venerit.* Verum remittente disciplina, Episcopis & presbyteris non ferentibus contubernium & testimonium clericorum, ne acolythi otiosi & inutiles essent, eorum opera translata est ad curam luminarium: unde passim ceroferarii dicti, ex Isidoro d. can. clerici, & conc. Aquisgranens. 1. can. 5. unde acolythus, cum ordinatur ab Episcopo, accipit ceroferarium cum cereo, & urceolum vacuum, quod præcipue sint ejus partes gestare luminaria, & ministrare vinum in eucharistiam sacri sanguinis Christi; can. acolythus 23. dist.

CAPUT VI.

Subdiaconorum gradus, & officium.

QUINTUS gradus est subdiaconorum, qui Græcis ὑποδιάκονοι; hi sunt adjuvæ diaconorum; eorum antiquissimum est institutum ac pene coævum origini diaconorum. Hypodiaconorum meminit can. Apostolor. 43. ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης: Hypodiaconus, vel lector, vel cantor. Et Ignat. epist. ad Antiochen. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, &c. *Saluto subdiaconos, lectores, cantores &c.* Multis sæculis subdiaconatus non fuit sacros inter ordines; presbyteratum & diaconatum solos sacros ordines ecclesia primitiva agnovit, & subdiaconatus primum inter sacros ordines ascitus constitutione Gregorii I. vel Urbani I. can. nullum, 28. dist. can. ante triennium, 31. dist. can. quia juxta, 5. qu. 6. cap. a multis, de ætat. & qualitat. præfic. cap. miramur, de servis non ordinand. Subdiaconatum primitus non fuisse sacrum ordinem, variis argumentis probatur. Primum est, quod cum subdiaconus ordinatur, manuum impositionem non accipit, sed patenam & calicem inanes de manu Episcopi; urceolum vero cum aquamanili & manutergio de manu archidiaconi; concil. Carth. 4. can. 5. can. subdiaconus, 23. dist. conc. Aquisgran. 1. can. 6. quæ sunt propria instrumenta ministerii subdiaconi; & subdiaconus depositus, ubi restituitur, de manu Episcopi recipit patenam & calicem; can. Episcopus, 11. qu. 3. Secundum est, quod chorepiscopis licebat ordinare subdiaconos lectores & exorcistas, non presbyteros & diaconos; concil. Antioch. can. 10. Leo epist. 86. can. quamvis, 68. dist. Tertium additur, quod subdiaconis non licet sacrarium sive secretarium, quod Græci διακόνιον, ingredi, vel uti orario, quod est proprium presbyterorum & diaconorum; conc. Laodicen. can. 21. & 22. conc. Agath. can. 66. can. ministrum, can. non oportet, 23. dist.

Subdiaconi officium est, ministrare diaconis, eorum præceptis parere, oblationes a fidelibus suscipere, & diaconis altari imponendas deferre; can. clerici 21. dist. Ejusdem est calicem & patenam inanes ad altare deferre, & diacono tradere, eique ministrare; urceolum quoque & manutergium tenere; Episcopo, presbyteris, & diaconis, pro lavandis ante altare manibus, aquam præbere; can. perlectis, 25. dist. Ivo Carnet. in serm. habito in synod. de sacris ordinib. alias subdiaconis non licet attingere vasa dominica; d. can. non oportet. Hypodiaconorum etiam est tempore sacrorum fores ecclesiæ observare; d. can. ministrum. Cathecumenos & poenitentes introducere, & educere, uti docet Balsamo in d.

Tom. I.

Q 9

_____

Diaconorum gradus, & varia munia.

* lege, νόμος &
πλάσις ἐστίν

Digitized by Google

conum Antiochenum : μηδὲν ἄλλ' τῶν Ἐπισκόπων πράττειν, ἱερῆς γὰρ ἑστὶ σὺ δὲ διάκονος τῶν ἱερῶν ; ἱκανοὶ βαπτίζουσιν, ἱερῶσι, χηρωπύσοι χαροδατύσοι, σὺ δὲ πύσοις διακονῆς . *Nihil sine Episcopis operare, sacerdotes enim sunt, tu autem diaconus sacerdotum : illi baptizant, sacrificant, manus imponunt ; tu autem ipsis ministras .* Diaconorum officium est assistere, ac ministrare sacerdoti sacrificanti, can. perlectis 25. dist. Dionys. de hierarch. ecclesiastic. cap. 3. οἱ δὲ τῆς λειτουργικῆς διακομῆσεως ἱκρίτοι σὺν τοῖς ἱερέσιν, ἐπὶ τῷ δεῖν θυσιασθεῖν προπύλαιον τὸν ἱερὸν ἄρτον, καὶ τὸ τῆς εὐλογίας ποτήριον . *Electi porro ex ordine eo qui ministrat, cum sacerdotibus in divino altari proponunt factum panem, & benedictionis calicem ;* auctor constitut. apostolicar. lib. 2. cap. 57. οἱ δὲ διάκονοι μετὰ τὴν προσευχὴν οἱ μὲν τῇ προσφορᾷ τῆς εὐχαριστίας σχολάζειν σὺν ὑπερευμένον ὡς τὸ κορεῖν σῶματι μετὰ φόβου, &c. Propterea Laurentius diaconus Sixtum proferantem ad martyrium sic affatus apud Ambros. de offic. lib. 1. cap. 41. *Quo sacerdos sancte sine diacono properas ? nunquam sacrificium sine ministro offerre consueveras . . . Cui commisisti Domini sanguinis dispensationem, cui consummandorum consortium sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas .* In ipso sacrificio diaconus Episcopo & presbyteris aquam porrigit lavandis manibus ; Cyrill. Hierosolymit. Cateches. 5. ἱερὰ καὶ σὺν τῶν διακόνων τὸν νεφέδα διδόντα τῷ ἱερῇ, καὶ τὸς ποτίζοντα τῷ θείῳ πρεσβυτέρῳ . *Vidistis igitur diaconum aquam lavandis manibus porrigentem sacerdoti, & illis qui circum altare Dei stant presbyteris .* Diaconi circumstant Episcopum sacrificantem, tenentes flabella ad arcendas mûscas, & ventulum faciendum Pontifici ; auctor constitut. apostolic. lib. 8. cap. 13. Δύο δὲ διάκονοι ἐξ ἑκατέρων τῶν μέρων τῷ θυσιασθεῖν κατεχέουσιν ἐξ ὑμῶν λεπτῶν βιττίδιον, ἢ πετρῶν σῶνος ἢ ὀδόντος, καὶ ἡρεμα ἀποτοξάνουσιν τὰ μικρὰ τῶν ὑπαμένων ζώων, ὅπως ἂν μὴ ἐγχοίπτονται, εἰς αὐτὸ κῦμα . Duo vero diaconi ex utraque parte altaris teneant flabella ex tenuibus membris, aut ex pennis pavonis, aut ex linco, ut parva animalia volitantia attingant, ne in calicem incidant ; Jo: Moschus in limonar. cap. 151. Καὶ τῶν διακόνων κυχλισάντων τὸ θυσιασθεῖον ἤρξατο, ὁ Ἐπίσκοπος τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς . Et paulo post : πλὴν τὸν διάκονον τὸν κατεχόμενον τὸ βιττίδιον ἀπόσπασον ἐκ τῷ ἁγίῳ θυσιασθεῖν . *Diaconis altare circumdantibus, capit Episcopus sanctam missam . Diaconum illum prope me assistentem, qui flabellum tenet, ab altari remove .* Et idem, cap. 196. de pueris Apamienfibus, qui per ludum sacrum faciebant, e quibus duo velut diaconi presbytero assistebant, καὶ παριστάνει ὁ μὲν ὡς πρεσβύτερος, οἱ δὲ ὡς διάκονοι ἰσθύνειν, καὶ ἰσθύνειν, καὶ ὁ μὲν τὴν προκομιδὴν ἐλαγχεῖν, οἱ δὲ τοῖς φακιολοῖς ἐβρίτιζον . *Assistuntque unus quidem, ut presbyter, duo vero alii hinc & inde, ut diaconi ; & ille quidem sancta oblationis verba dicebat : illi vero fasciis pro flabellis auram faciebant .* Diaconi, dum sacra peraguntur, alii observant fores sanctuarii ; Ignat. epist. ad Antiochenos : ἀσπάζομαι πάντας φρεσὶς τῶν ἁγίων πολιτῶν, πάντας ἐν Χριστῷ διακόνους . *Saluto custodes sanctarum portarum, existentes in Christo diaconos .* Alii fores ecclesiae, nimirum eas, quibus viri egrediuntur ; hypodiaconi enim adstant ad fores, quibus mulieres egrediuntur ; auctor constitut. apostolicar. lib. 8. cap. 11. οἱ δὲ διάκονοι ἰσθύνουσιν εἰς πάντας τῶν ἀνδρῶν θύρας, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι εἰς πάντας τῶν γυναικῶν . *Diaconi autem stent ad januas, quibus viri ingrediuntur, & hypodiaconi ad januas, quibus mulieres .* Diaconi etiam munus est evangelium legere ; can. perlectis, 25. dist. can. in sancta, 92. dist. auctor, constit. apostolic. lib. 2. cap. 57. καὶ μετὰ πάντα διάκονος, ἢ πρεσβύτερος ἀναγινώσκει τὰ εὐαγγέλια . Postea diaconus aut presbyter evangelia legat ; Hieronym. in Sabinianum diaconum : *Exanguis, marcidus, palidus, ut suspitione omni careres, evangelium Christi quasi diaconus lectitabas ;* Joan. Chrysof. de divers. utriusque testam. loc. serm. de circo. τῷ διακόνῳ ἀνοίγειν μέλλοντα τὸ πᾶν ἀγγέλιον πετράδιον, πάντας αὐτῷ ἀπερὶζομεν ὑσυχίαν παρέχοντα . *Diacono jam quatuor evangelii fores aperturo omnes in ipsum intuemur, silentium*

præbentes; Greg. Turon. lib. 8. cap. 4. *Procedente diacono cum sancto evangelio- rum libro, nuncius Regi advenit, unaque vox fuit pronunciantis lectionem evangelicam, ac nuncii dicentis, Filius natus est tibi, &c.* Diaconi habitu Sigismundum Imper. Romæ in basilica sancti Petri, Pontifice missam celebrante, evangelium legisse refert Alanus Quadrigarius scriptor vernaculus, in vita Caroli VII. ad ann. 1437. *Le lendemain vint l'Empereur à la messe à saint Pierre de Rome, & le Pape chantait la messe, & l'Empereur dit l'evangile en habit de diacre.* Qua religione legeretur evangelium, si scire amas, non prius diaconus legebat evangelium, quam lotis manibus; Joan. Chrysost. homil. 7. ad populum Antioch. καὶ μὴν εὐαγγέλιον καποσχὼν δέξ, τὰς χεῖρας ἀποσιλάμενος, μετὰ πολλῆς τῆς αἰδοῦς, καὶ τῆς ὑλαθείας φεῖττον, καὶ διδοικὼς κατέχευε. *Et si evangelium quidem capere oporteat, manibus lotis & cum multa reverentia, & cum religione tremens & timens sumis.* Pari religione usi juraturi super sacrosanctis evangelii; Ambros. in psalm. 61. *Juravit ne pejeraret, lavit manus cum evangelium tangeret, ne quid deesset exemplo.* Diaconi etiam est populo indicare preces, jubente Episcopo; Socrat. lib. 8. cap. 2. Καὶ προσέειπε διακόνω κηρύττειν δι' αὐτοῦ, ἀδελφοὶ λαλῶν λέγειν παρακαλῶν. *Dat mandatum diacono, ut preces populo predicaret, psalmum recitare jubet;* Augustin. epist. 119. *Quando autem non est tempus cum in ecclesia fratres congregantur sancta cantandi, nisi cum legitur, aut disputatur, aut antistites clara voce deprecantur, aut communis oratio voce diaconi indicitur.* Diaconus indicit preces pro defunctis; Joan. Chrysostom. in acta apostolor. homil. 21. Οὐχ ἁπλῶς ὁ διάκονος βοᾷ, ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμωμένων, καὶ τῶν τὰς μνίας ὑπὲρ αὐτῶν ἐπισπευμένων, ἀλλ' ὁ διάκονος ἐστὶν ὁ παύτην ἀφίει τὴν φωνήν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, ὃ τὸ ἅγιον, τὸ δὲ χάρισμα λέγει. *Non simpliciter diaconus clamat pro his qui defuncti sunt in Christo, & pro his, qui illorum memoriam faciunt; non diaconus est, qui talem illam vocem emittit; sed Spiritus; non sanctus, inquam, sed donum.*

Præter lectionem evangelii, diaconus ad missam psalmum decantat: Athanas. apolog. 1. de fuga: καθεδρὶς ἐπὶ τῷ θρόνῳ πρέσβυτον ἔμεν διάκονον ἀναγινώσκον λαλῶν. *Sedens in cathedra, jussi diaconum psalmum recitare;* Gregor. Tur. lib. 8. cap. 13. *Interea post medium prandii peractum jubet Rex, ut diaconum nostrum, qui ante diem ad missas psalmum responsorium dixerat, canere jubere.* In ipso sacrificio missæ, diaconus preces Deo offert pro plebe; Joan. Chrysostom. homil. 14. in epist. ad Roman. ἡ καὶ νῦν σύμβολόν ἐστιν ὁ διάκονος τὰς ὑπὲρ τῶ θῆμα ἀναστρέφον εὐχάς. *Cujus & nunc signum diaconus est, pro populo preces Deo offerens.* Et hoc est quod dicitur in d. can. perlectis ad diaconum pertinere officium precum. Ad diaconum quoque pertinet recitatio nominum; d. can. perlectis, idest diaconus in missæ solemnī recitat nomina offerentium dona; Hieronym. in Ezechiel. lib. 6. cap. 18. *Publiceque diaconus in ecclesiis recitet offerentium nomina, tantum offert ille, tantum ille pollicitus est.* Orationis causa, ne turbe- tur sacrificium, diaconi silentium indicunt; auctor constit. apostolicar. lib. 8. cap. 11. Καὶ ἄλλοι διάκονοι περιπατεῖτωσαν, καὶ σκοπεῖτωσαν τοὺς ἀνδρας, καὶ αἱ γυναῖκες, ὅπως μὴ δοροβός τις γίνῃται, καὶ μὴ τις νεύσῃ, ἢ ἰστύευσῃ ἢ ῥυτίξῃ. *Alii item diaconi deambulent, & contemplent viros & mulieres, ne quis fiat strepitus, ne quis nutus faciat, aut mussitet, aut dormitet;* Synes. epist. 67. κα- σσιγάζοντων δὲ τῶν ἱεροκλήρων, εἰς δρόνον αὐτοῖς ἀπεσελεύσῃ ἡ βῆθ. *Cum autem sacri præcones audientiam facerent, desit in stium clamor;* Gregor. Turonens. lib. 7. cap. 8. *Unde factum est, ut quadam die Dominica, postquam diaconus silentium populis, ut missæ auscultarentur, indicit. Sub oblationem eucharistiæ diaconus alta voce clamat, sursum corda haberi ad Deum;* d. can. perlectis, Joan. Chrysostom. Homil. 29. ad Antiochenos. καὶ γὰρ αὐτὸ πᾶσι παρακαλεῖσθαι ὁ διάκονος, ἅπασιν καὶ λίγειν ὁρδοὶ εἰμὴν καλῶς, ἐκ ἁπλῶς, ἐδὲ εἰκὼ νενομοθέτησα. *Haud enim illa diaconi exhortatio, sic omnes allocuentis, erecti stemus honeste, frustra insti- tutum;*

tuta est. Et idem in acta apostolor. homil. 19. κοινός διάκονος, ἵσκειν ὁ διάκονος μέγα βοῶν, καὶ λέγων, πρόσχουμεν· καὶ τῷ πολλῷ. *Communis diaconus fiat, diaconus alta voce clamans & dicens, attendamus; & sapius illam vocem clamans.* Idem diaconus in sacra synaxi subinde clamat, alii alios noscite; Joann. Chrysost. homil. 34. ad Antiochenos. Οὐκ ὁρᾷτε ἐπὶ τῶν μυσερίων αἱ βοᾶ συνεχῶς ὁ διάκονος, ἐπιγινώσκουτε ἀλλήλους, πῶς ὑμῖν ἐγγυεῖται τὴν ἀκριβεῖ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ἔξωσιν. *Non attenditis quid in sacra synaxi diaconus subinde clamet, alii alios noscite, quomodo in fratres studiose inquirendi munus vobis porrigat.* Idem ante oblationem eucharistiæ arcet catechumenos, & poenitentes, clamans, ne quis e catechumenis, vel poenitentibus; Joann. Chrysostom. de divers. utriusq. testam. loc. ferm. in parabolam de filio prodigo, de diaconis: καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περιτρεχόντων καὶ βεῶντων, μὴ τις τῶν κατηχουμένων, μὴ τις τῶν μὴ ἰδόντων, μὴ τις τῶν κατασπόντων, &c. *Et qui in ecclesia discurrunt clamantque, ne quis ex catechumenis, ne quis eorum qui non edunt, ne quis ex explorantibus.* Idem auctor constit. apostolicar. lib. 8. cap. 12. Εὐθύς ὁ διάκονος λέγει μὴ τις τῶν κατηχουμένων, μὴ τις ἀκροαμένων, μὴ τις τῶν ἀπίστων, μὴ τις τῶν ἱεροδόξων, οἱ τὴν προτὴν εὐχὴν εὐχόμενοι προέλθουτε. *Statim edicat diaconus: Ne quis ex catechumenis, ne quis ex audientibus id est poenitentibus, ne quis ex infidelibus, ne quis ex hereticis, qui primam precatationem fecistis exite.* Diaconus etiam excommunicatos ejicit limine ecclesiæ, tum pro eisdem orat; Idem lib. 2. cap. 16. Ἰδὼν δὲ τὸν ἡμαρτηκότα πικρανδεὶς κίλευσον αὐτὸν ἔξω βληθῆναι, καὶ ἐκλιδόντα αὐτὸν πικραίνεδωσαν ὁ διάκονος, καὶ ἐπιζητῶντες κατασχίστωσαν αὐτὸν ἔξω τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐισελόντες ὑπὲρ αὐτοῦ σὺ ἱρωπάτωσαν. *Cum vero deliquisse videris, jube ejici foras acerbè ferens, de quo ejecto doleant, item diaconi qui eum observent & extra ecclesiam contineant, iidemque in ecclesiam postea ingressi pro eo rogent.*

Diaconorum munus est in solemnibus festis arcam Domini, & reliquias sanctorum ante Episcopum gestare, explosa prava consuetudine, quæ subrepsit, ut Episcopi in festis martyrum solemnibus pompa reliquiis collo appensis per diaconos in sella deportarentur; synod. Brachar. III. can. 3. *Agnovimus quosdam de Episcopis, quod in solemnitatibus martyrum ad ecclesiam progressuri, reliquias collo suo imponant, ut majoris fastus apud homines gloria intumescant, quasi ipsi sint reliquiarum arca; levita albis induti in sellulis eos deportent; quæ detestanda præsumptio abrogari per omnia debet, ne sub sanctitatis specie simulata, vanitas sola prævaleat, si modum suum uniuscujusque ordinis reverentia non agnoscat: Et ideo antiqua in hac parte & sollemnis consuetudo servabitur, ut in festis quibusque diebus arcam Domini, cum reliquiis, non Episcopi, sed levita in humeris gestent, quibus & in veteri lege onus idem impositum novimus esse præceptum.* Hinc diaconi non ordinabantur sine titulo, idest cum ordinabantur, instituebantur in certa ecclesia, ut presbytero adessent; Gregor. Nazian. epist. 205. ὡτὼς ἐν ὁ βανός καὶ σεμνός, ὑμῖν Γλυκερίῳ ἐχυροπονήθη μὴν παρ' ἡμῶν τὴν καθ' οὐνάδα ἐκκλησίαν διάκονον, ὡς καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ διακονῆσαν, καὶ τῷ ἱερῷ ἐκκλησίαν ἐπιμελησομένον. *Hic igitur gravis, ac venerandus noster Glycerius Cyrenensis quidem ecclesiæ diaconus, & nobis creatus est, ut & presbytero ministraret, & opus ecclesiæ curaret.*

In vetustiore ecclesia minus certus & constans videtur ordinum ecclesiasticorum numerus, propter varios census, qui de his habentur, forte pro varia consuetudine ecclesiarum. Ex consuetudine ecclesie Romanæ septem ab Episcopo ordines ecclesiastici constituendi sunt; presbyteri, diaconi, subdiaconi, acolythi, exorcistæ, lectores, ostiarii; qui numerus & ordo traditus est a Caio & Sylvestro Pontificibus Romanis; can. illud, 77. dist. can. a subdiacono, 93. dist. Amataf. in Caio. *Hic constituit, ut ordinationes omnes in ecclesia sic ascenderent, si quis Episcopus esse mereretur, ut esset ostiarius, lector, exorcista, sequens subdiaconus, diaconus, presbyter, & exinde Episcopus ordinaretur.* Hunc censum secuti Imp. in L. presbyteros C. de Episc. & cleric. presbyteris, diaconis, subdiaconis, exorcistis, lectoribus, ostiariis, & acolythis, remittere onus personalium munerum. Isidorus his addit psalmistam; can. cleros, 21. dist. can. perfectis, 25. dist. ut & synodus Carthag. 4. can. 10. can. psalmista, 23. dist. Fossarios adjungit auctor libri de septem ordinib. ecclesie, quos locat in primo gradu. Caio & Sylvestro hoc dissimilis Leo IX. in can. seriatim, 32. dist. quod ante ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos, ponit clericos, his verbis: *Clericos tantum, ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos.* Et hi forte sunt, qui dicuntur minores vel juniores ecclesie; conc. Parisiens. can. 10. cap. 2. de foro competent. Matisconens. I. can. 8. Gregor. Tur. lib. 3. cap. 12. *Erat autem ibi tunc temporis quidam Liti- gius ex minoribus, qui magnas sancto Quintiano parabat insidias.* Idem lib. 5. cap. 26. *Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus ecclesie vel basilicæ barnos jussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent; & idem ejusd. lib. cap. 49. Majores clericos muneribus ditat, largitur vineas, prata distribuit; minores vero fustibus, plagisque multis etiam manu propria adfecit;* Græcis minores clerici, λιτοὶ Παππαι dicuntur, ut in novell. Alexii Comneni, λιτὸν παπᾶν, ἡτοι ἀναγνώστην, apud Leunclavium, & Balsam. in Photii nomocan. tit. 1. cap. 34.

CAPUT II.

Ostiariorum gradus & officium. Copiatæ laborantes, seu fessores, horum officium.

OSTIARIUM, ut ab infimo gradu provehamur ad superiores, constituunt primum gradum ecclesie, iidemque sunt, qui æditui, quos post exorcistas & lectores in imo gradu locat Hieronym. in epist. ad Titum cap. 2. & inferioris gradus exorcista, lectores, æditui; Paulin. epist. 6. ad Severum: *Nam testor ipsum, quia & ab æditui nomine, & officio optavi sacram incipere servitutem.* Cyprianum Antiochenum ex Mago & scelestissimo homine, Justine virginis, quam insane deperibat, suasionem Christianum effectum, primum νεώκορον, idest ædituum ordinatum, inde pastorem; refert Gregor. Nazianz. orat. 18. Πρόβατον ἕρπον δ' ἱεράς γίνεται ποιμνὸς, ὡς δὲ ἰγὴ πανὸς ἐκυσσά τῃ νεώκορος, ἔτα ποιμνὸν, τῇ ποιμνῶν ὁ κρείστος τε τῇ δοκιμώτατος. *Ac sacri gregis ovis sacra efficitur, atque etiam quemadmodum a quodam accepi ædituus; pastor deinde creatur, ac pastorem optimus, & probatissimus.* Νεώκορος Græcis est ædituus; Suidas, νεώκορος δ' τὸν νεὴν κοσμῶν, καὶ ἀντρεπίζων, ἀλλ' ἐκ ὁ σαρωῖν: *Qui templum ornat & parat, non autem qui templum verrit.* Julius Firmicus mathes. lib. 3. cap. 10. *Erunt etiam ipsi Prophetæ, neocori aut præpositi templis, ac regionibus.* Ostiarii officium fores ecclesie observare, fideles admittere, infideles & excommunicatos repellere, res ecclesie tueri & custodire; can. cleros, in fin. 21. dist. can. perfectis, 25. dist. Unde & cum ordinatur, claves ecclesie ei traduntur ab Episcopo,

po, his solemnibus verbis; *Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur*; can. ostiarius, 23. dist. Similiter apud Gentiles fuere æditui, & ἱεροφύλακες, qui præfuere custodiæ templorum; L. cum pater, §. donationis, ff. de legat. 2. L. annua, de annuis legat. L. 3. §. 1. de tabul. exhibend. Jul. Firmic. math. lib. 8. cap. 21. *Ædituos faciet, templorumque custodes, hierodulos, & qui sacris officiis deputentur*. Ostiariorum officium instituit Christus, flagello ementes & vendentes e templo ejiciens, & mentas nummulariorum evertens, ut scribit Ivo Carnotens. serm. habito in synodo, de sacris ordinibus.

Ostiarios inter ordines ecclesiasticos post copiatas seu laborantes, quorum cura erat fideles mortuos efferre, numerat Epiphanius in expositione fidei catholica, quæ est in calce Panarii. *Λογὸν δὲ καὶ κοπιᾶται, οἱ περὶ σώματα περιελάοντες τῶν κοιμωμένων, καὶ θυρῶν, καὶ ἡ πᾶσα ἐκκλησία. Sequuntur laborantes, qui mortuorum corpora sepeliunt, tum ostiarii, ac reliqui disciplina causa ordines instituti*. Ostiarios in secundo gradu post fossarios, qui iidem sunt cum copiatas, ponit auctor libri de septem ordinib. ecclesiasticis, qui editus est inter opera Hieronymi. Fossiores inter ministeria ecclesiastica ponere videtur & Augustinus. epist. 21. in appendic. *Hinc etiam factum est, ut & fossori diceretur, jam Thimothæum cum infirmis fratribus fuisse profectum*. Et idem lib. 3. contra Crescon. cap. 29. *Januario, Marculio, Fructuoso, Miggene, Saturnio, Victore, Lansurico, & ceteris fossoribus*. Eisdem inter clericos censuit & ipse Hieronymus. ad Innocent. *Clerici, quibus id officii erat, cruentum linteo cadaver obvolvunt, & fossam humum lapidibus construunt, ex more tumulum parant*. Sed uti valde dubium & inconstans est thema minorum ordinum in veteri ecclesia, ostiarios post lectores & psaltas, ante copiatas & exorcistas ponit Ignatius. epist. ad Antiochenos: *ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλῶνας, τοὺς κοπιῶντας, ἐξορκιστάς, ὁμολογητάς*. Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas, confessores. In liturgiis Basilii & Chrysostomi, ostiarii a reliquis distinguuntur, & ante cantores nominantur. Ostiariorum officium etiam presbyteros obivisse, & mansionarios seu custodes ecclesiæ dictos insinuat Gregorius I. lib. 1. dialog. cap. 5. lib. 3. cap. 24. 25. & lib. 3. epist. 30.

C A P U T III.

Lectorum gradus & officium; canonici psalta.

IN secundo gradu sunt lectores, qui Græcis ἀναγνώσται dicuntur, can. illud, 77. dist. Multis tamen locis invenies lectoratum primum gradum implere, & ab eo ad diaconatum nullo medio ascensum dari; conc. Sardic. can. 13. *Si forte dives laicus aut scholasticus de foro, aut de administratione Episcopus fuerit postulatus, non prius ordinetur, nisi ante & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit persanctus*; Zozimus. ad Hefychium epist. 1. cap. 3. *In singulis gradibus hæc tempora sunt observanda, si ab infantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, ut inter lectores, & exorcistas quinquennio teneatur*. Et Syricius ad Himerium epist. 1. cap. 9. *Quicumque itaque se ecclesiæ voverit obsequiis, a sua infantia ante pubertatis annos baptizari & lectorum debet ministerio sociari*. Et Gelasius ad Episcopos Lucanæ epist. 1. cap. 3. *Monachus vero novitius, si morum honestate fulcitur, continuo lector, vel notarius, aut certe defensor effectus, post tres menses existat acolythus*. Quæ omnia referuntur in can. in singulis, can. quicumque, can. monachus, 77. dist. His moribus Felix Nolanus Episcopus primum lector, inde exorcista ordinatus; de quo Paulinus. natal. 4. ipsius.

- - - primis lector servivit in annis,
Inde gradum cepit, cui minus voce fidei
Adjuvare malos & sacris pollere verbis.

Pariter Joan. Chrysostomus primum lector ordinatus a Renone Episcopo, & paulo post diaconus a Meletio; de quo Pallad. in ejus vit. Socrat. lib. 6. cap. 3. Quid? Joannes ex Cabillonensi Bituricensis Episcopus, primum lector, tum diaconus creatus; Sidon. lib. 4. epist. 25. *Lector hic primum, sic minister altaris, idque ab infantia, post laborum temporumque processu, archidiaconus.* Inde, ut supra diximus, Cato presbyter Arvernus de episcopatus spe sibi blandiens, apud Greg. Tur. lib. 4. cap. 6. *Nam & ipsos, inquit, clericatus gradus canonica sum semper institutione sortitus; lector decem annis fui, subdiaconatus officium quinque annis, diaconatus vero quindecim annis mancipatus fui, presbyterii autem jam honore viginti annis potior.* Gallum & Julianum lectores fuisse in Nicomediensi ecclesia testatur Gregor. Nazianz. orat. 3. Socrat. lib. 3. cap. 1. de Juliano: *καὶ δὴ πῶς ἐν Νικομηδείᾳ ἐκκλησίας ἀναγνώστης καθίσταται*: *Quin etiam in ecclesia Nicomediensi lector est constitutus;* Idem Theodoret. lib. 5. cap. 2. Ex quo satis colligitur ab eo gradu ad altiores initia & cunabula coepisse. Idem insinuat can. Apostolor. 69. cum, ordines ecclesiasticos percensens, solius lectoratus & minoribus ordinibus meminit. In ecclesia Alexandrina, lectoris officium minime fuisse inter ordines ecclesiasticos, argumento est, quod in illa ecclesia lectores assumebantur ex fidelibus vel catechumenis, qui nondum erant baptizati; Socrat. lib. 5. cap. 21. *ἐν τῇ αὐτῇ Ἀλεξανδρίᾳ ἀναγνώστης, καὶ ὑποβολαῖς ἀδιάφορον εἶναι κατευχόμενοι εἰσὶν, εἴτε πιστοὶ, τῶν πανταχῶς ἐκκλησιῶν πιστοὶ εἴτε τὸ τάγμα τῶν προβαλλομένων.* Itemque Alexandria lectores & interpretes, sive catechumeni sunt, sive fideles, nullo discrimine fiunt, cum alia omnes ubique ecclesia fideles solum ad hoc munus admittant; idem Niceph. lib. 12. cap. 34.

Lectorum officium est sacras scripturas legere ex suggestu; can. cler. 21. dist. can. perlectis, 25. dist. ita ut eis non liceat sacras scripturas legere, *ἐν ἁμβωνῇ*, priusquam tonsuram clericalem, *ἱερατικὴν κυρὰν*, acceperint ab Episcopo; synod. 6. in Trullo, can. 33. synod. 7. can. 14. can. quoniam, 69. dist. Lectoris officium signat Theodoretus loco modo laudato, ubi de Juliano: *Καὶ πῶς πᾶν ἀναγνώστης ἀξιώσει χάρι, καὶ ταὶ ἱερὰς βίβλους ἐν πᾶσι ἐκκλησιαστικοῖς συλλόγοις ὑπαναγίνωσκει πᾶς λαός.* In lectorum numerum ascriptus est, & sacros codices in ecclesiasticis conventibus perlegit. Et Balsamo in canone quarto d. synod. Trullens. *τὸ τάγμα δὲ πᾶν ἀναγνώστης ἢ διὰ τὸ ἴδιον αὐτὸς ἐτυπώθη, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγινώσκειν ἐν ἁμβωνῇ τὰς θείας γραφάς μετὰ τῶν ἀπόλυτον πᾶς ὄρθρου.* Lectorum autem ordo, non ut ipsi cantarent constitutus est, sed ut in ambone divinas scripturas legerent post finitum matutinum. Lectores legebant in ambone, quod inde dicitur tribunal lectorum; Sozomen. lib. 9. cap. 2. *πρὸς τὸν ἁμβωνα, βῆμα δὲ πᾶν ἀναγνώστης.* Circa ambonem, quod est tribunal lectorum. Lectoris munus, est officium totius ecclesiae. Ideo unus legit, silente universa plebe; Jo: Chrysost. in 1. ad Corinth. homil. 36. *καὶ γὰρ μίαν ἐν ἐκκλησίᾳ δεῖ φωνὴν εἶναι αἰεὶ, καὶ ὡς ἑνὸς ὄντος σώματος· διὰ τὸ τοῦτο καὶ ὁ ἀναγινώσκων, μόνον φέρεται· καὶ αὐτὸς ὁ τὴν Ἐπισκοπὴν ἔχων, ἀνέχεται σιγῇ καθέμενος.* Etenim in ecclesia una oportet semper esse vocem, tanquam unum sit corpus: propterea & qui legit solus loquitur, & is qui habet episcopatum sustinet silentio sedens. Lector legente divinas scripturas, quod plebs minus attenta esset, dolet idem in acta Apostolor. Homil. 19., idest postquam diaconus alta voce clamavit, sursum corda: *μετ' ἐκείνου ἀρχεται ὁ ἀναγνώστης πᾶς προφητείας Ἠσαίου, καὶ οὐδὲ οὕτω προσέχει τις.* Post illum incipit lector prophetiam Isaiae, & neque sic attendit quis. Ob id lector cum ordinatur accipit ab Episcopo codicem divinarum scripturarum, quem lectorus est, his verbis eum affante Episcopo: *Acci-*

* lege, μόνος
φέρεται

pe,

pe, & esto, zelator verbi Dei, habiturus, si fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministraverint; concil. Carthag. 4. can. 8. can. lector, 23. dist. lectores erant sub cura & potestate primicerii; d. can. perlectis; vel archidiaconi, ut in ecclesia Carthaginensi; Optat. lib. 1. Et Majorinus, qui lector in diacono Cæsiliiani fuerat.

Lectoribus adjunguntur psaltæ; can. Apostolor. 69. synod. . . in Trull. can. 33. d. can. perlectis, & can. cleros, 21. dist. Hoc commune fuit inter eos, quod psaltæ ex ambone canebant; syn. Laod. can. 15. quod vetitum est ne quis alius canat in ecclesia, præter canonicos psaltas, qui pro suggestu legunt ex membranis, ἀπὸ διαγράμματος. Psaltarum proprium & specialem ordinem fuisse ex eo colligitur, quod eadem synodus eos vocat, κανονικὸς ψάλτας, quasi canonici seu laterculo ecclesiæ adscriptos: Et psaltarum ordinatio perimet ad Episcopum ex conc. Carth. 3. can. 21. can. clericum, 72. dist. ubi denegata Episcopo ordinatione alieni clerici: clericorum autem, inquit, nomen etiam lectores & psalmistæ & ostiarii retinent. Et quod concil. Carth. 4. can. 10. in can. psalmista, 23. dist. ait, psaltas absque licentia Episcopi sola iussione presbyteri officium canendi posse suscipere, non tollit Episcopo ordinationem psaltarum, sed potius tribuit etiam presbyteris jus ordinandi cantores, ut in can. 24. synod. 7. Abbati, præter Episcopum, tribuitur jus ordinandi lectorem in proprio monasterio; d. can. quoniam. Psaltas etiam inter ecclesiasticos ordines recensendos, quod angelicos choros representent, insinuat Cyrill. Hierosolymit. cateches. 13. οἰδαὶν οἱ σπουδαῖοι τῆς ἐκκλησίας ψαλμοδοτοῖ, οἱ αἱ ἀγγελικὰς μιμούμενοι στρατίας, καὶ πάντοτε τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦσι, οἱ κασιγιμένοι ψάλλον ἐν τῷ Γολγοθᾷ. Sciunt hic studiosi ecclesiæ psalmista, qui angelicos imitantes exercitus, semper Deum laudibus celebrant, qui divini habitus sunt psallere in hoc sancto Golgotha. Non semper tamen psaltæ fuere in ordine clericorum, quia crebrius assumebantur ex eunuchis, qui erant impotes ordinis ecclesiastici; Balsamo in can. 4. synod. 6. in Trullo: οὐδὲ πάλαι οὐκ ἂν εὐνύχων μόνον τὸ πᾶν ψαλμῶν τᾶγμα συνέτασσε καὶ οὕτως γίνεσθαι σήμερον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μὴ ποιούτων. Quod olim cantorum ordo non ex eunuchis solum, ut hodie fit, constituatur, sed & ex iis qui non erant ejusmodi. Et quod spectat consuetudinem ecclesiæ Romanæ, cantores non numerantur inter ordines ecclesiasticos in can. illud, 77. dist. can. a subdiacono 93. dist. & psaltarum munus, non est proprius & specialis ordo, sed potius officium, quod est commune clericorum, maxime inferiorum; can. in sancta, 92. dist. Gregor. Tur. lib. 1. cap. 29. Clerici ordinati ritum psallendi suscipiunt.

* lege, ἀγγελικὰς

CAPUT IV.

Exorcistarum gradus & officium. Exorcistæ noti etiam pagani.

TERTIUS inter ordines ecclesiasticos gradus est exorcistarum, quorum officium est catechumenis & energumenis, qui a dæmone vexantur, manum imponere, & exorcismis, idest solemnibus adjurationibus dæmones fugare; can. cleros, 21. dist. can. perlectis, 25. dist. Hieronym. in Matth. cap. 12. in illud Christi: Si ego in Beelzebub ejicio dæmones. Exorcistas qui aut invocationem Dei ejiciebant dæmones coarctat, interrogatione prudenti, ut confiteantur Spiritus sancti esse opus; Augustin. lib. contra Donatistas post collationem cap. 25. Quando enim dæmon sic exorcistam timeret, quomodo timerunt ne illa legerentur. Et idem de civit. Dei lib. 10. cap. 22. Vera pietate homines Dei æream potestatem inimicam, contrariamque pietati exorcizando ejiciunt.

Prioribus ecclesiæ temporibus exercizandi officium non fuit ordo ecclesiasti-

cus, sed donum fugandi dæmones, fuit gratia gratis data, quam Christus impertivit fidelibus; auctor constit. apostolicarum lib. 8. cap. 26. Εξορκιστὴς ἡ κειροτομία, εὐνοίας γὰρ ἰκοῦν τὸ ἱπάδλῃ, καὶ κρείττος Θεὸς διὰ Χριστοῦ ἱπικρατῆσαι τὰ ἀγία πνεύματος: Exorcista non ordinatur; hoc enim munus certamen est libertæ voluntatis & gratia Dei, per Christum & adventum Spiritus sancti. Exorcizandi officium fidelibus commune fuisse signat Tertullian. de coron. milit. Et excubabit pro templis, quibus renunciavit, & cenabit illic, ubi Apostolo non placet, & quos interdū exorcismis fugavit, noctibus defensabit. Etiam gentiles habuere exorcistas dæmonum; Jul. Firmic. mathes. lib. 3. cap. 5. Erunt autem omnes dæmonibus terribiles, quorum adventum prævi dæmonum spiritus fugiant, & qui sic laborantes homines non vi verborum, sed sola sui ostensione liberent. Et idem cap. 9. ejusd. lib. Faciet exorcistas, & qui laborantes dæmonum incurusione homines aptis remediis liberent; unde ex his artibus maxima illis substantia conferatur.

Rebus ecclesiæ melius constitutis, estorcistarum munus inter ordines ecclesiasticos ascriptum est; can. illud, 77. dist. can. a subdiacono, 93. dist. Exorcistas inter ordines ecclesiasticos connumeravit Ignat. epist. ad Antiochen. & exorcizandi officio interdictum his, qui ab Episcopo ordinati non essent; conc. Laodic. can. 26. can. non oportet, 69. dist. inde exorcista ordinationem accipit ab Episcopo, per manuum impositionem, & cum ordinatur de manu Episcopi, traditur ei libellus, quo continentur, exorcismi dicente Episcopo: Accipe & commenda memoria, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum sive baptizatum, sive catechumenum; concil. Carth. 4. can. 7. can. exorcista, 23. dist. conc. Aquisgran. 1. can. 4. Exorcizandi dæmones vim & potestatem propriam Christianorum esse intellexit Ulpianus Christiani nominis hostis acerrimus, cum in L. 1. ff. de extraord. cogn. tradidit exorcizandi verbum esse impostorum. Exorcistas inter ecclesiasticos ordines refert Gratian. in L. 121. C. Th. de decur. ex qua presbyteri diaconi & exorcistæ assumpti ex curialibus, liberantur curiæ nexibus: & Valentinian. in L. presbyteros, C. de Episc. & cleric. ex qua presbyteri diaconi exorcistæ & alii minores clerici solvuntur muneribus personalibus.

CAPUT V.

Acolythorum gradus & officium.

QUARTUS gradus est eorum qui a Græcis ἀκολουθοὶ dicuntur, idest comites, seu asseclæ, quorum officium fuit comitari Episcopum, vel presbyterum; can. cleros, 21. dist. can. perlectis 25. dist. Ut Episcopi enim clericos vel monachos electos in obsequio sui ministerii habeant, qui sint testes conversationis, variis constitutionibus pontificiis sancitum; can. cum pastoris, can. Episcopi, 2. quæst. 7. can. jubemus, de consecr. dist. 1. In synodo Romæ habita in causa Symmachi Papæ, Episcopi & presbyteri jussi clericos contubernales habere, quos concellaneos vocant, perpetuos testes vitæ, ad amovendas maledicorum calumnias, quibus gravius vexatus fuerat Symmachus; Ennodius diaconus in libello apologetico, quem scripsit pro Symmacho: Nullum ergo sacerdotum antiquis & modernis legibus obsequentem, nullumque levitarum, sine bene probata, volumus in quocumque loci manere persona, vel quem substantia exilitas non permiserit habere consortem, in se concellaneus fiat alterius. Clericos vigiliæ & quietis testes habuit Etherius Lexoviensis Episcopus, dispositis circa lectum suum multis lectulis clericorum; Gregor. Turon. lib. 6. cap. 36. In stratum suum quievit, habens circa lectum suum multos lectulos clericorum. Etiam archipresbyteros, ne in vico vel rure

rure sint sine lectore, vel alio clerico, vetuit synod. Tur. 2. can. 20. *Quotiescumque archipresbyter, seu in vico manserit, seu ad villam suam ambulaverit, unus lector canonicorum suorum, aut certus aliquis de numero clericorum cum illo ambulet.* Etiam diaconi habuere acolythos in obsequio & comitatu; Gregor. I. lib. 7. epist. 7. ind. 1. *Comperimus autem, quod Petrus acolythus, quem dilectissimo filio nostro Sabiniano diacono responsa ecclesiastica facienti observare, in urbe regia feceramus, fugiens ad vestram ecclesiam venerit.* Verum remittente disciplina, Episcopis & presbyteris non ferentibus contubernium & testimonium clericorum, ne acolythi otiosi & inutiles essent, eorum opera translata est ad curam luminarium: unde passim ceroferarii dicti, ex Isidoro d. can. clericos, & conc. Aquisgranens. 1. can. 5. unde acolythus, cum ordinatur ab Episcopo, accipit ceroferarium cum cereo, & urceolum vacuum, quod præcipuè sint ejus partes gestare luminaria, & ministrare vinum in eucharistiam sacri sanguinis Christi; can. acolythus 23. dist.

CAPUT VL

Subdiaconorum gradus, & officium.

QUINTUS gradus est subdiaconorum, qui Græcis ὑποδιάκονοι; hi sunt adjuvæ diaconorum; eorum antiquissimum est institutum ac pene cœvum origini diaconorum. Hypodiaconorum meminit can. Apostolor. 43. ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης: *Hypodiaconus, vel lector, vel cantor.* Et Ignat. epist. ad Antiochen. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, &c. *Saluto subdiaconos, lectores, cantores &c.* Multis sæculis subdiaconatus non fuit sacros inter ordines; presbyteratum & diaconatum solos sacros ordines ecclesia primitiva agnovit, & subdiaconatus primum inter sacros ordines ascitus constitutione Gregorii I. vel Urbani I. can. nullum, 28. dist. can. ante triennium, 31. dist. can. quia juxta, 5. qu. 6. cap. a multis, de ætat. & qualitat. præfic. cap. miramur, de servis non ordinand. Subdiaconatus primitus non fuisse sacrum ordinem, variis argumentis probatur. Primum est, quod cum subdiaconus ordinatur, manuum impositionem non accipit, sed patenam & calicem inanes de manu Episcopi; urceolum vero cum aquamanili & manutergio de manu archidiaconi; concil. Carth. 4. can. 5. can. subdiaconus, 23. dist. conc. Aquisgran. I. can. 6. quæ sunt propria instrumenta ministerii subdiaconi; & subdiaconus depositus, ubi restituitur, de manu Episcopi recipit patenam & calicem; can. Episcopus, 11. qu. 3. Secundum est, quod chorepiscopis licebat ordinare subdiaconos lectores & exorcistas, non presbyteros & diaconos; concil. Antioch. can. 10. Leo epist. 86. can. quamvis, 68. dist. Tertium additur, quod subdiaconis non licet sacrarium sive secretarium, quod Græci διακόριον, ingredi, vel uti orario, quod est proprium presbyterorum & diaconorum; conc. Laodicen. can. 21. & 22. conc. Agath. can. 66. can. ministrum, can. non oportet, 23. dist.

Subdiaconi officium est, ministrare diaconis, eorum præceptis parere, oblationes a fidejibus suscipere, & diaconis altari imponendas deferre; can. clericos 21. dist. Ejusdem est calicem & patenam inanes ad altare deferre, & diacono tradere, eique ministrare; urceolum quoque & manutergium tenere; Episcopo, presbyteris, & diaconis, pro lavandis ante altare manibus, aquam præbere; can. perfectis, 25. dist. Ivo Carnet. in serm. habito in synod. de sacris ordinib. alias subdiaconis non licet attingere vasa dominica; d. can. non oportet. Hypodiaconorum etiam est tempore sacrorum fores ecclesiæ observare; d. can. ministrum. Cathecumenos & poenitentes introducere, & educere, uti docet Balsamo in d.

Tom. I.

Q 9

can. 21. conc. Laodicen. Subdiaconorum munus est ministrare diaconis; unde dicuntur, *ὑπέρταται*, ministri, ut distinguatur a diaconis; d. can. ministrum. Et ministerii causa licuit subdiaconis sanctuarium ingredi; Cedren. in Romano Lacapeno: Θεοφιλάκτον ὁ Πατριάρχης ἀπέκρινε κληρικὸν χειροτονήσας αὐτὸν ὑποδιάκονον προκρίσειάμενος, καὶ Σύγκλητον πρότερον διαβύσσει, εἰς τὰ ἅγια μετὰ τῷ τάγματι τῶν ὑποδιακόνων. Theophylactum Patriarcha radit, ac clericum facit, Ὁ subdiaconum, ac syncellum designat, cum prius in sanctuarium intrasset cum ordine subdiaconorum.

CAPUT VII.

Diaconorum gradus, & varia munia.

Sextus gradus est diaconorum ascendendo ab inferioribus ordinibus, qui descendendo ab Episcopis & presbyteris sunt in tertio gradu; Optat. Milevit. lib. 1. *Quid commemorem laicos, qui tunc in ecclesia nulla fuerunt dignitate suffulti? quid ministros plurimos, quid diaconos in tertio, quid presbyteros in secundo sacerdotio constitutos?* Hoc censu diaconi semper post Episcopos & presbyteros enumerantur; can. Apostolor. 68. 69. 70. εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ τὸν πρεσβύτερον, καὶ τὸν διάκονον. Idem Optatus lib. 2. *Certa membra sua habet ecclesia, Episcopus, presbyteros, diaconos, ministros, & turbam fidelium:* & idem eodem lib. *Invenistis diaconos presbyteros Episcopos, seristis laicos.* Diaconi ab Apostolis instituti, ut Christianis, in commune vescentibus, mensis ministrarent, quo ipsi hoc onere soluti, verbi Dei predicationi expeditius se darent; act. apostolor. 6. Unde ab Hebraeis diaconi nuncupati Azanites, idest adjuutores; Epiphani. haeres. 30. art. 11. καὶ ἱερέων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ Ἀζανιτῶν τῶν παρ' αὐτοῖς διακόνων ὁμνηνομένων ἢ ὑπερέτων: Et sacerdotes, ac presbyteros & azanitas: quo nomine diaconos, aut ministros appellant.

Scopum institutionis diaconorum explanat Cyprian. ad Rogatian. epist. 69. *Memnisse autem diaconi debent, quoniam Apostolos, id est Episcopos, & praepositos dominus elegit; diaconos autem post ascensum Domini in calos apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui & ecclesiae ministros;* can. Dominus, 93. dist. & Ambros. in Lucam, lib. 7. cap. 9. *Nam & apostoli, ne occuparentur studio dispensandi, ministros pauperibus ordinarunt, & ipsis cum a Domino mitterentur, neminem in via salutare praescriptum est, non quo benevolentia displiceret officium, sed quo persequenda devotionis intentio plus placeret.*

Diaconi ab apostolis septem ordinati. Hic numerus diu permansit in ecclesia Romana; in aliis varius fuit pro voluntate Episcopi; Sozomen. lib. 7. cap. 19. *Διάκονοι δὲ παρὰ Ῥωμαίους εἰς ἑπτὰ τῶν ἡ πλείους εἰδὲν ἔπαυ. καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων χειροτονηθέντων ..... παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις ἀδιάφορος ὁ τῶν αἰδμῶν.* Diaconi apud Romanos haecenus non plures sunt, quam septem, ad similitudinem eorum, qui ab apostolis ordinati fuerant ..... apud alios vero numerus horum varius est. Licet septenarius numerus diaconorum etiam in magnis civitatibus, κατὰ τὸν κανόνα, idest juxta institutum apostolicum repositus sit; conc. Neocesar. can. 15. can. diaconi septem, 93. dist. synod. 6. in Trull. can. 16. Aquiligran. can. 7.

Diaconi ab apostolis instituti, ut mensis ministrarent; verum excrecente multitudine fidelium, sublata mensarum communione, non desit diaconorum officium, sed ad alia ecclesiastica officia conversum. Diaconorum officium maxime versatur in ministerio factorum. Diaconi ministri Episcoporum, & presbyterorum; conc. Nic. can. 18. can. pervenit 93. dist. Ignat. epist. ad Heronem diaconum

* lege, καὶ πλείους εἰσιν

conum Antiochenum : μηδὲν ἀλλὰ τῶν Ἐπισκόπων πράττειν, ἱερεὺς γὰρ οὐκ ἐστὶν ὁ διάκονος τῶν ἱερῶν ; ἀλλ' οἱ βαπτίζουσιν, ἱερουργοῦσι, χειροτονοῦσι χαροδατοῦσι, οὐ δὲ κύριαι διακοναί. *Nihil sine Episcopis operatur, sacerdotes enim sunt, tu autem diaconus sacerdotum : illi baptizant, sacrificant, manus imponunt ; tu autem ipsis ministras.* Diaconorum officium est assistere, ac ministrare sacerdoti sacrificanti, can. perfectis 25. dist. Dionys. de hierarch. ecclesiastic. cap. 3. οἱ δὲ τῆς λειτουργικῆς διακονήσεως ἑκκριτοὶ σὺν τοῖς ἱερέσιν, ἐπὶ τῷ θεῷ θυσιασθῆναι προπαιδεύονται τὸν ἱερὸν ἔργον, καὶ πρὸ τῆς εὐλογίας ποσῆσαν. Electi porro ex ordine eo qui ministrat, cum sacerdotibus in divinis altari proponunt sacrificium panem, & benedictionis calicem ; auctor constituit apostolicar. lib. 2. cap. 57. οἱ δὲ διάκονοι μετὰ τὴν προαισχὴν οἱ μὲν τῇ προσφορᾷ τῆς εὐχαριστίας σχολαζέτωσαν ὑπερημεύοντες πρὸ τοῦ κοίτης σώματι μετὰ φόβου, &c. Propterea Laurentius diaconus Sixtum propterantem ad martyrium sic affatus apud Ambros. de offic. lib. 1. cap. 41. *Quo sacerdos sancte sine diacono properas ? nunquam sacrificium sine ministro offerre consueveras...* Cui commisisti Domini sanguinis dispensationem, cui consummandorum consortium sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas. In ipso sacrificio diaconus Episcopo & presbyteris aquam porrigit lavandis manibus ; Cyrill. Hierosolymit. Cateches. 5. ἰσχυράσθαι πάλιν τὸν διάκονον τὸν εὐχάριστα διδόντα τῷ ἱερεῖ, καὶ τὰς κοιλίας πρὸ θυσιασθῆναι τῷ Θεῷ προσβύστερος. *Vidistis igitur diaconum aquam lavandis manibus porrigentem sacerdoti, & illis qui circum altare Dei stant presbyteris.* Diaconi circumstant Episcopum sacrificantem, tenentes flabella ad arcendas mûscas, & ventulum faciendum Pontifici ; auctor constituit apostolic. lib. 8. cap. 13. Δύο δὲ διάκονοι ἐξ ἑκατέρων τῶν μέρων τοῦ θυσιασθῆναι κατεχέτωσαν ἐξ ὑμῶν λεπτῶν ῥιπίδιον, ἢ πετρῶν σάβανος ἢ ὀδόντες, καὶ ἕρμα ἀποτοξάνουσιν τὰ μικρὰ τῶν ὑπακείμενων ζώων, ὥστε ἂν μὴ ἐγχόινπτωνται, εἰς τὰ κύπελλα. Duo vero diaconi ex utraque parte altaris teneant flabella ex tenuibus membranis, aut ex pennis pavonis, aut ex linteo, ut parva animalia volitantia abigant, ne in calicem incidant ; Jo: Moschus in limonar. cap. 151. Καὶ τῶν διακόνων κιχλίσαντων πρὸ θυσιασθῆναι ἤρξατο, ὁ Ἐπίσκοπος τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς. Et paulo post : πάλιν τὸν διάκονον τὸν κατεχόμενον τὸ ῥιπίδιον ἀπόσπασον ἐκ τοῦ ἀγίου θυσιασθῆναι. *Diaconis altare circumdantibus, capit Episcopus sanctam missam.* Diaconum illum prope me assistentem, qui flabellum tenet, ab altari remote. Et idem, cap. 196. de pueris Apamiensibus, qui per ludum sacrum faciebant, e quibus duo velut diaconi presbytero assistebant, καὶ παρίσανται ὁ μὲν ὡς προσβύστερος, οἱ δὲ ὡς διάκονοι ἕνθεν, καὶ ἕνθεν, καὶ ὁ μὲν τῇ προσκομιδῇ ἱεργαί, οἱ δὲ τοῖς φακιολοῖς ἐφρίπιζον. *Assistuntque unus quidem, ut presbyter, duo vero alii hinc & inde, ut diaconi ; & ille quidem sanctæ oblationis verba dicebat : illi vero fasciis pro flabellis auram faciebant.* Diaconi, dum sacra peraguntur, alii observant fores sanctuarii ; Ignat. epist. ad Antiochenos : ἀσπάζομαι πάντας ὁρμῆς τῶν ἀγίων πολέων, πάντες ἐν Χριστῷ διάκονοι. *Saluto custodes sanctarum portarum, existentes in Christo diaconos.* Alii fores ecclesiæ, nimirum eas, quibus viri egrediuntur ; hypodiaconi enim adstant ad fores, quibus mulieres egrediuntur ; auctor constituit apostolicar. lib. 8. cap. 11. οἱ δὲ διάκονοι ἰσχυρῶσαν εἰς πάντας τῶν ἀνδρῶν θύρας, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι εἰς πάντας τῶν γυναικῶν. *Diaconi autem stent ad januas, quibus viri ingreduntur, & hypodiaconi ad januas, quibus mulieres.* Diaconi etiam munus est evangelium legere ; can. perfectis, 25. dist. can. in sancta, 92. dist. auctor, constit. apostolic. lib. 2. cap. 57. καὶ μετὰ πάντων διακόνων, ἢ προσβύστερον ἀναγνώσκοντα τὸ εὐαγγέλιον. Postea diaconus aut presbyter evangelia legat ; Hieronym. in Sabinianum diaconum : *Exanguis, marcidus, pallidus, ut suspitione omni careres, evangelium Christi quasi diaconus lectitabas ;* Joan. Chrysof. de divers. utriusque testam. loc. serm. de circo. πρὸ διακόνου ἀνοίγειν μέλλοντος πρὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τετραθύρον, πάντες αὐτὸ ἀπετίζομεν ὑσυχίαν παρέχοντας. *Diacono jam quatuor evangelii fores aperturo omnes in ipsum intuemur, silentium*

præbentes; Greg. Turon. lib. 8. cap. 4. *Procedente diacono cum sancto evangelio- rum libro, nuncius Regi advenit, unaque vox fuit pronunciantis lectionem evangelicam, ac nuncii dicentis, Filius natus est tibi, &c.* Diaconi habitu Sigismundum Imper. Romæ in basilica sancti Petri, Pontifice missam celebrante, evangelium legisse refert Alanus Quadrigarius scriptor vernaculus, in vita Caroli VII. ad ann. 1437. *Le lendemain vint l'Empereur à la messe à saint Pierre de Rome, & le Pape chantait la messe, & l'Empereur dit l'évangile en habit de diacre.* Qua religione legeretur evangelium, si scire amas, non prius diaconus legebat evangelium, quam lotis manibus; Joan. Chrysost. homil. 7. ad populum Antioch. καὶ μὴν εὐαγγέλιον καὶ ποσὶν δὲ, τὰς χεῖρας ἀποπλύνων, μετὰ πολλῆς τῆς αἰδοῦς, καὶ τῆς ὑλαθείας φοβήτων, καὶ δεδοικώς κατέχας. *Et si evangelium quidem capere oporteat, manibus lotis & cum multa reverentia, & cum religione tremens & timens sumis.* Pari religione usi juraturi super sacrosanctis evangelii; Ambros. in psalm. 61. *Juravit ne pejeraret, lavit manus cum evangelium tangeret, ne quid deesset exemplo.* Diaconi etiam est populo indicare preces, jubente Episcopo; Socrat. lib. 8. cap. 2. Καὶ προσάρας διακόνω κηρύξαι δι' αὐτοῦ, αὐτοῖς ψαλμὸν λέγειν παρακινῶν. *Dat mandatum diacono, ut preces populo predicaret, psalmum recitare jubet;* Augustin. epist. 119. *Quando autem non est tempus cum in ecclesia fratres congregantur sancta cantandi, nisi cum legitur, aut disputatur, aut antistites clara voce deprecantur, aut communis oratio voce diaconi indicitur.* Diaconus indicit preces pro defunctis; Joan. Chrysostom. in acta apostolor. homil. 21. Οὐχ ἀπλῶς ὁ διάκονος βοᾷ, ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμωμένων, καὶ τῶν τὰς μνῆας ὑπὲρ αὐτῶν ἐπισκευμένων, ἀλλ' ὁ διάκονος ἐστὶν ὁ παύτην ἀρτίως τὴν φωνὴν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, ἢ τὸ ἅγιον, τὸ δὲ χάρισμα λέγει. *Non simpliciter diaconus clamat pro his qui defuncti sunt in Christo, & pro his, qui illorum memoriam faciunt; non diaconus est, qui talem illam vocem emittit; sed Spiritus; non sanctus, inquam, sed donum.*

Præter lectionem evangelii, diaconus ad missam psalmum decantat: Athanas. apolog. 1. de fuga: καθεδρὶς ἐπὶ τῷ θρόνῳ πρέσβευον ὃ μὲν διάκονον ἀναγινώσκων ψαλμὸν. *Sedens in cathedra, jussi diaconum psalmum recitare;* Gregor. Tur. lib. 8. cap. 13. *Interea post medium prandii peractum jubet Rex, ut diaconum vocatum, qui ante diem ad missas psalmum responsorium dixerat, canere jubere.* In ipso sacrificio missæ, diaconus preces Deo offert pro plebe; Joan. Chrysostom. homil. 14. in epist. ad Roman. ἡ καὶ νῦν σύμβολόν ἐστιν ὁ διάκονος τὰς ὑπὲρ τοῦ θῆματος ἀναφέρων εὐχάς. *Cujus & nunc signum diaconus est, pro populo preces Deo offerens.* Et hoc est quod dicitur in d. can. perlectis ad diaconum pertinere officium precum. Ad diaconum quoque pertinet recitatio nominum; d. can. perlectis, idest diaconus in missæ solemnī recitat nomina offerentium dona; Hieronym. in Ezechiel. lib. 6. cap. 18. *Publiceque diaconus in ecclesiis recitet offerentium nomina, tantum offert ille, tantum ille pollicitus est.* Orationis causa, ne turbeatur sacrificium, diaconi silentium indicunt; auctor constit. apostolicar. lib. 8. cap. 11. Καὶ ἄλλοι διάκονοι περιπατεῖτωσαν, καὶ σκοπεῖτωσαν τὰς ἀνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, ὅπως μὴ βορρῆός τις γίνῃται, καὶ μὴ τις νεύσῃ, ἢ τιτυεῖται ἢ ὑπνάῃ. *Alii item diaconi deambulent, & contemplantur viros & mulieres, ne quis fiat strepitus, ne quis nutus faciat, aut mussitet, aut dormitet;* Synes. epist. 57. κατασιγαζόντων δὲ τῶν προκηρύκων, εἰς δρόνον αὐτοῖς ἀπεσπείλονται ἡ βοή. *Cum autem sacri præcones audientiam facerent, desit in fletum clamor;* Gregor. Turonens. lib. 7. cap. 8. *Unde factum est, ut quadam die Dominica, postquam diaconus silentium populis, ut missæ auscultarentur, indicit. Sub oblationem eucharistiæ diaconus alta voce clamat, sursum corda haberi ad Deum;* d. can. perlectis, Joan. Chrysostom. Homil. 29. ad Antiochenos. καὶ γὰρ αὐτὸ πάσῃ παρακλήσασθαι ὁ διάκονος, ἅπασιν καὶ λίγειν ὁρδοὶ εἰμὲν καλῶς, καὶ ἀπλῶς, ὑδὲ εἰκὴν νομοθετεῖται. *Fland enim illa diaconi exhortatio, sic omnes allocuentis, erecti stentus honeste, frustra insti-*

tuta

tuta est. Et idem in acta apostolor. homil. 19. κοινὸς διάκονος, ἔπαινε ὁ διάκονος μέγα βοᾶν, καὶ λέγων, πρόσχουμεν· καὶ τῷ πολλῷ. *Communis diaconus fiat, diaconus alta voce clamans & dicens, attendamus; & saepius illam vocem clamans.* Idem diaconus in sacra synaxi subinde clamat, alii alios noscite; Joann. Chrysost. homil. 34. ad Antiochenos. Οὐκ ὁρᾶτε ἐπὶ τῶν μυσηρίων αὐτοῦ βοᾶ συνεχῶς ὁ διάκονος, ἐπιγινώσκουσιν ἀλλήλους, πῶς ὑμῖν ἐγγυεῖται τὴν ἀκριβεῖ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ἔξωσιν. *Non attenditis quid in sacra synaxi diaconus subinde clamet, alii alios noscite, quomodo in fratres studiose inquirendi munus vobis porrigat.* Idem ante oblationem eucharistiae arcet catechumenos, & poenitentes, clamans, ne quis e catechumenis, vel poenitentibus; Joann. Chrysostom. de divers. utriusq. testam. loc. serm. in parabolam de filio prodigo, de diaconis: καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περιτρέχόντων καὶ βρωῶτων, μὴ τις τῶν κατηχουμένων, μὴ τις τῶν μὴ ἰδόντων, μὴ τις τῶν κατὰ πόσιν, &c. *Et qui in ecclesia discurrunt clamantque, ne quis ex catechumenis, ne quis eorum qui non edunt, ne quis ex explorantibus.* Idem auctor constit. apostolicar. lib. 8. cap. 12. Εὐθὺς ὁ διάκονος λέγει μὴ τις τῶν κατηχουμένων, μὴ τις ἀκουμένων, μὴ τις τῶν ἀπίστων, μὴ τις τῶν ἐπεροδῶν, οἱ τὴν προτὴν εὐχὴν εὐχόμενοι προέλθουσιν. *Statim edicat diaconus: Ne quis ex catechumenis, ne quis ex audientibus id est poenitentibus, ne quis ex infidelibus, ne quis ex haeticis, qui primam precatationem fecistis exite.* Diaconus etiam excommunicatos ejicit limine ecclesiae, tum pro eisdem orat; Idem lib. 2. cap. 16. Ἰδὼν δὲ τὸν ἡμαρτηκότα πικρανδεῖς κέλευσον αὐτὸν ἔξω βληθῆναι, καὶ ἐκλιδόντα αὐτὸν πικραίνεωσαν ὁ διάκονος, καὶ ἐπιζητῶντες κατεσχίστωσαν αὐτὸν ἔξω τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰσελόντες ὑπὲρ αὐτοῦ σε ἐρωπάτωσαν. *Cum vero deliquisse videris, jube ejici foras acerbè ferens, de quo ejecto doleant, item diaconi qui eum observent & extra ecclesiam contineant, iidemque in ecclesiam postea ingressi pro eo rogent.*

Diaconorum munus est in solemnibus festis arcam Domini, & reliquias sanctorum ante Episcopum gestare, explosa prava consuetudine, quae subrepsit, ut Episcopi in festis martyrum solemnī pompa reliquiis collo appensis per diaconos in sella deportarentur; synod. Brachar. III. can. 3. *Agnovimus quosdam de Episcopis, quod in solemnitatibus martyrum ad ecclesiam progressuri, reliquias collo suo imponant, ut majoris fastus apud homines gloria intumescant, quasi ipsi sint reliquiarum arca; levita albis induti in sellulis eos deportent; quae detestanda praesumptio abrogari per omnia debet, ne sub sanctitatis specie simulata, vanitas sola praevaleat, si modum suum uniuscujusque ordinis reverentia non agnoscat: Et ideo antiqua in hac parte & solemnī consuetudo servabitur, ut in festis quibusque diebus arcam Domini, cum reliquiis, non Episcopi, sed levita in humeris gestent, quibus & in veteri lege onus idem impositum novimus esse praecipuum.* Hinc diaconi non ordinabantur sine titulo, id est cum ordinabantur, instituebantur in certa ecclesia, ut presbytero adessent; Gregor. Nazian. epist. 205. ὡτὼς ἐν ὁ βανὸς καὶ σμυρὸς, ὑμῖν Γλυκερίῳ ἐχυροπονήθη μὴν παρ' ἡμῶν τὴν κατ' οὐνάδα ἐκκλησίαν διάκονον, ὡς καὶ αὐτὸν πρεσβυτέρῳ διακονῆσαν, καὶ τὴν ἐργὴν ἐκκλησίας ἐπιμελήσομεν. *Hic igitur gravis, ac venerandus noster Glycerius Cyrenensis quidem ecclesiae diaconus, & nobis creatus est, ut & presbytero ministraret, & opus ecclesiae curaret.*

CAPUT VIII

Varia munia diaconorum.

DIACONORUM officium est, non modo evangelium legere, sed & prædicare; conc. Ancyran. can. 2. can. perlectis, 25. dist. Ignat. epist. ad Philadelph. *πρεὶ δὲ φίλων τῷ διακόνῳ, ὅς καὶ νῦν ἐν λόγῳ Θεοῦ ὀνηρεῖται.* De Philone autem diacono, qui & nunc in verbo Dei ministrat. Samaritanas ad fidem perduxit Philippus unus e septem diaconis; act. apost. 6. Augustin. in Joann. cap. 6. Ibi legimus multos credidisse in Samaria per prædicationem Philippi; intelligitur autem sive unus ex apostolis, sive ex diaconis, quia septem ibi diaconos legimus ordinatos, inter quos est etiam nomen Philippi. Et Stephanus apud Judæos verbum Dei prædicans, primus martyrii palmam adeptus est; act. 5. Et Origenes adhuc diaconus sacras litteras in ecclesia docere cœpit annuentibus Episcopis; Euseb. lib. 6. cap. 13. Prædicationis vero partes ita divisæ fuere inter Episcopos, presbyteros & diaconos, ut ad Episcopos pertineret doctrina fidei, ad presbyteros morum, ad diaconos disciplina; ex epist. Clem. III. can. audire, 25. dist. & diaconus orarium gestat in sinistro humero, propterea quod orat, idest prædicat; conc. Tolet. 4. can. 39. can. unum, 25. dist. Præsente Meletio Episcopo Antiochiæ, in diaconatu elegantissimas conciones habuit Joann. Chrysostomus. Ipsum etiam Gregorium I. adhuc diaconum prædicasse testatur Joannes Diaconus ejus vit. lib. 1. cap. 41. & diaconos a prædicatione ad cantandi officium transferri vetuit ipse Gregor. lib. 4. epist. 88. *In sancta Romana ecclesia dudum consuetudo est valde reprehensibilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti modulationi vocis inserviant, quos ad prædicationis officium, & elemosynarum studium vacare congruebat;* can. in sancta 92. dist. In Gallia solis presbyteris jus fuit prædicandi; & diaconis, absente presbytero, homilias patrum recitandi; concil. Vasio-nense, 2. can. 2. *Hoc etiam pro adificatione omnium ecclesiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parochiis, verbum faciendi daremus presbyteris potestatem, ita ut si presbyter, aliqua infirmitate prohibente, per se ipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum homilia a diaconibus recitentur, &c.*

Diaconis quoque permissum est baptizare, non sine Episcopi, vel presbyteri auctoritate, nisi absente Episcopo, vel presbytero; can. diaconos, 93. dist. can. constat, de consecrat. dist. 4. concil. Aquisgran. can. 7. Tertull. de baptisim. cap. 17. *Dandi quidem habet jus summus sacerdos, qui est Episcopus, dehinc presbyteri & diaconi; non tamen sine Episcopi auctoritate, propter ecclesie honorem, quo salvo, salva pax est; alioquin etiam laicis jus est.* Et ita intelligendus Hieronym. ad Luciferian. *Non quidem abnuo hanc esse ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem sancti spiritus manum impositurus excurrat.* Et Cyrill. Hierosolymit. cateches. 17. *κατὰ γὰρ τὸν κατὸν αὐτῷ βαπτισμῶν, ὅταν προσέλθῃς, ἐπὶ τῶν Ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων.* Tempore enim baptismatis, cum ad Episcopum accedis, aut presbyterum, aut diaconum. Episcopi aut presbyteri est baptizare, diaconi vero masculos e sacro fonte suscipere, diaconæ feminas, ut consulatur pudori sexus; auctor constit. apostolic. lib. 3. cap. 16. *Καὶ τὸν μὲν ἄνδρα ὑποδεχόμεν ὁ διάκονος, τὴν δὲ γυναῖκα ἡ διάκονος, ὅπως σεμνοπρεπῶς ἢ μετὰ δόξης αὐτῆς ἀδραῦνται σφραγίδος γίνονται.* Ac virum quidem suscipiat diaconus, mulierem vero diaconissa, ut honeste & a quibus decet fiat signum in fructum.

Dia-

Diaconorum muneris fuit etiam eucharistiam ministrare, & præbere laicis absente presbytero; concil. Nican. can. 18. conc. Carth. 4. can. 38. can. pervenit, can. præsentate, 93. dist. Justin. mart. apolog. 2. Εὐχαριστήσαντες δὲ αὐτὸν προσέειπεν ὁ ἐπισκοπὸς πάντας αὐτοὺς λαὸν, οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῶν διάκονοι διδόντες ἑκάστῳ αὐτῶν παρόντων μεταλαβεῖν, ἀπὸ αὐτοῦ διχαρισθέντες ἀρτὸν, καὶ οἶνον, καὶ ἄδακτον, καὶ πῶς ἐκ παλαιῶν ἀποφύρασι. Præsidentis vero, postquam gratiarum actionem perfecit, & populus universus appretiatione lata eam comprobavit, diaconi distribuunt unicuique presentium, ut participet eum, in quo gratia acta sunt, panem, vinum & aquam, & absentibus præferunt; Cyprian. de lapsis: Ubi vero solemnibus adimpletis, calicem diaconus offerre presentibus coepit, & accipientibus ceteris locus ejus advenit. Et mox: Persistit tamen diaconus, & reluctanti licet, de sacramento calicis insudit; Augustin. de divers. serm. 43. Quam gloriosa enim, & quam virtutum, quasi florum varietate distincta, Laurentii sit corona, testis est Roma, ubi diaconi gerebat officium, ubi sacrum Christi sanguinem ministravit, ibi pro Christi nomine suam sanguinem fudit. Et hocce officio functi sunt diaconi in Gallia; Gregor. Turonens. de miracul. lib. 1. cap. 86. Lecta igitur passione cum reliquis lectionibus, quas canon sacerdotalis invenit, tempus ad sacrificium offerendum advenit, acceptaque turre diaconus, in qua ministerium Dominici corporis habebatur, ferre coepit ad osium, &c. Dixi absente presbytero, id enim non licuit diaconis præsentate presbytero; concil. Arelat. 2. can. 15. In secretario diacono inter presbyteros sedere non liceat, vel corpus Christi præsentate presbytero iradere non presumat, &c. Diaconus non habet ea, quæ ad sacerdotium pertinent, sed quæ ad ministerium tantum; diaconis fas non est ministrare, idest corpus Christi conficere; concil. Agathens. can. 44. can. ministrare, & ibi gloss. 26. qu. 6. auctor constit. apostolic. lib. 8. cap. ult. ὅτι γὰρ διάκονος προσφέρει δυσίαν διμῶν, ἢ βαπτίζει ἢ ἀλογίαν μικρὰν, ἢ μεγάλῃ ποιῆσαι. Neque enim fas est diacono sacrificium offerre, aut baptizare, aut benedictionem sive parvam, sive magnam facere. Diaconi vetantur hic baptizare; sed hoc intelligendum, sine Episcopi vel presbyteri auctoritate, ut supra dictum. Iisdem vetitum majorem vel minorem benedictionem fundere super plebem, quia jus benedictionis proprium est Episcopi vel presbyteri.

CAPUT IX.

Varia munia diaconorum. Vestes eorum, Dalmatica, Orarium, Alba, Campagi, Calcei, Mappula.

PRÆTER ministerium sacrorum, ad diaconos pertinet cura viduarum, orphanorum & pauperum; act. apostol. 6. viduæ, sc. quæ erant in matricula ecclesiæ, parebant non modo Episcopis & presbyteris, verum etiam diaconis; auctor constitut. apostolic. lib. 3. cap. 7. Συμεὼς ὁ δὲ εἶναι πᾶς χήρας, παρομένης τοῖς Ἐπισκόποις, καὶ πᾶσι πρεσβυτέροις, καὶ πᾶσι διακόνοις. Viduas igitur oportet esse honestas, obediens Episcopis, presbyteris, diaconis. Ad eosdem spectat cura peregrinorum; can. diaconi 93. dist. Diaconorum ita propria fuit cura pauperum, ut varix constitutæ sint diaconie in urbe, & aliis locis, ubi ecclesia Romana patrimonia possidebat, quæ præpositum habebant subdiaconum, qui pascebat pauperes; Gregor. lib. 8. epist. 20. Fertur itaque, quod amonas, atque consuetudines diaconie, quæ Neapoli exhibentur, eminentia vestra subtraxerit; Anast. in Stephano III. Nam & foris muros hujus civitatis Romanæ, secus basilicam beati Petri Apostoli, duo fecit xenodochia, quæ & sociavit venerabilibus diaconiis illic foris

ris existentibus perenniter permanere, idest diaconia sancta Dei Genitricis, & beati Sylvestri.

Diaconorum electio fuit penes Pontificem, tantaque fuit eorumdem fides, ut omnino immunes essent a reddendis rationibus; Gregor. lib. 9. epist. 24. *Quia igitur te Joannem mensis pauperum & exhibenda diaconia eligimus preponendum, ne qua tibi ex hac administratione nascatur dubietas, hac te munitione prospeximus sulciendum, constituentes, ut de hoc, quod ad mensas pauperum vel diaconia exhibitione percepisti, siue subinde perceperis erogandum, nulli unquam hominum quolibet modo seu ingenio cogaris ponere rationem, vel aliquam debeat molestiam suffinere.*

Diaconi etiam curabant martyres, pro fide in custodia detentos; Cyprianus epist. 11. *Sicut in prateritum semper sub antecessoribus nostris factum est, ut diaconi ad carcerem commeantes, martyrum desideria, consiliis suis & scripturarum praeceptis, gubernarent. Idem alimenta diurna ipsis subministrabant; acta Perpetuae, & Felicitatis martyrum, quae nuper dono accepi a R. P. Petro Possino, presbytero societatis Jesu, viro eruditissimo & amicissimo: Ibi tunc Tertius & Pomponius benedicti diaconi, qui nobis ministrabant; synod. Carthag. 4. can. 43. De Christiano catholico, qui pro catholica fide tribulationem patitur, etiam & per diaconum ei victus administratur. Eo nomine absens damnatus Cæcilianus in pseudo-concilio Donatistarum, quod adhuc diaconus martyribus in custodia positis alimoniam ministrari vetuisse diceretur; August. in breviculo collat. Et recitatum est a Donatistis concilium ferme septuaginta Episcoporum, contra Cæcilianum apud Carthaginem factum, ubi eum absentem damnaverant: quia cum esset diaconus victum afferri martyribus in custodia constitutis prohibuisse dicebatur.*

Diaconi semper sunt in obsequio Episcopi. Olim diaconi solebant praere Episcopum cum procederet in publicum; Pallad. in vita Chrysostom. cap. 2. Porro ista, imperante piissimo Imperatore, noctis initio Episcoporum factione gerebantur, qui exercitus duces diaconum vice secum habere praevios non erubescant: propterea sine diacono Episcopum esse non posse ait Epiphan. haeref. 77. *ἀντὶ τοῦ διακόνου Ἐπίσκοπος ἀδυνατεῖ ἰσχυρῶς.* Olimque septem diaconi solebant custodire Episcopum praedicantem; can. diaconi 93. dist. Diaconi sunt oculi Episcopi oberrantes & circumlustrantes omnes actus ecclesiae, & perscrutantes proximos praecipio, idest peccato, ut referant haec ad Episcopum; can. diaconi, ead. dist. Diaconi sunt nuntii & pracones Episcopi; Hieronym. in cap. 13. Esaiæ, in prologo: *Hoc autem anno misisti filium nostrum Heraclium diaconum, qui me manu conferta in jus vocaret, & promissum per momenta exigeret; Augustin. lib. contr. Donatist. post collat. cap. 1. Primianus hoc scriptum magistratui Carthaginis dedit, & a diacono dicendum apud acta mandavit. Et idem eodem lib. cap. 12. Et recitaverunt etiam alia gesta, ubi Melchiadem legebatur misisse diaconos, cum litteris Maxentii Imperatoris, & praefecti pratorii, ad praefectum urbis, ut reciperent loca, quae fuerant a Christianis tempore persecutionis ablata. Alexandria commota quaestione inter martyres, an lapsi tempore persecutionis ad poenitentiam recipiendi essent, divisis sententiis Meletio & suis repugnantibus, contra Petro Archiepiscopo inclinante in mitiorem sententiam, Petrus Archiepiscopus in medio carcere, lodice, quod ex pallii genus, expanso, per diaconum proclamari iussit, ut secum sentientes ad se venirent, qui vero cum Meletio ad Meletium; Epiphan. haeref. 68. In conciliis diaconi adstiterunt Episcopis. In concilio Nicæno, Alexandro Episcopo adfuit Athanasius diaconus ecclesiae Alexandrinae, & singulari eum laude certavit cum Arianis; Socrat. lib. 2. cap. 5. Sozomen. lib. 2. cap. 16. & in conciliis quandoque Episcopi subscribere per diaconum, vel lectorem, ut in concilio Seleuciensi; Socrat. lib. 2. cap. 39. *ὑπὲρ πάντων ἀναγνώσαι, καὶ διάκονοι.* Subscripserunt autem pro his qui desiderantur, eorum lectores & diaconi, ibi tum praesentes.*

Dia-

Diaconi, ut omnes eorum partes persequamur, inferiores presbyteris sunt in tertio gradu; obsequium & reverentiam debent presbyteris; can. a subdiacono, 93. dist. Ne diaconi confedant in medio presbyterorum vetuit conc. Nicæn. can. 18. can. pervenit, ead. dist. conc. Arelatens. 2. can. 15. *In secretario diacono inter presbyteros sedere non liceat.* Non oportet diaconos præsente presbytero sedere in iussu presbyteri; concil. Laodicæn. can. 20. synod. 6. in Trull. can. 7. can. non oportet, can. præcipimus, 93. dist. Presbyter sedet, stat diaconus; Joan. Chrysostom. in Math. homil. 29. διὰ σὲ κάθηται ὁ πρεσβύτερος, διὰ σὲ ἵσηται ὁ διάκονος, τῶν καὶ πελαγοῦμένων. *Causa tui presbyter sedet, causa tui rectus stas diaconus laboribus & afflictione affectus; auctor quæst. utriusq. testament. Quamquam Romanæ ecclesiæ diaconi modico invetercundiores videantur, sedendi tamen dignitatem in ecclesia non præsumunt.*

Diaconorum vestis dalmatica; can. communis, 23. dist. can. de jejunio, 76. dist. Dalmaticam diaconorum tunicam sine manicis agnoscit Ammian. lib. 14. *Pectoralem tunicam sine manicis textam, Maras quidam nomine indutus est, ut appellant Christiani diaconus.* Paschasii diaconi dalmaticam ejus feretro impositam, insigni miraculo, nimirum curatione energumeni, claram commemorat Gregor. I. dialog. lib. 3. cap. 40. *Hic itaque cum temporibus Symmachi apostolicæ sedis Præsulis esset defunctus, ejus dalmaticam feretro superpositam, demoniacus tetigit, statimque sanatus est.* Dalmatica fuit propria vestis diaconorum ecclesiæ Romanæ, ex privilegio Symmachi, in gratiam Cæsarii Arelatensis Episcopi concessio. Ea usi sunt diaconi Arelatens. Cyprian. in vita Cæsarii apud Surium August. 27. *Atque ipse etiam Pontifex Symmachus præclara ejus meritorum dignatione permotus, non solum cum verissime Metropolitanæ honore præditum voluit, sed etiam speciali quodam privilegio, pallii usum ei permisit, & diaconos ejus pervinde, ut Romana ecclesiæ diaconos, dalmaticis uti voluit.*

Præter dalmaticam, diaconorum ornamenta orarium, idest stola, quæ sinistro humero gestatur, & alba, idest linea talaris; can. unum orarium, 25. dist. can. diaconus, 93. dist. Orarium est linea stola, signaculum humilitatis Christi, qui discipulorum pedes lavit & tersit; Isidor. Pelusiot. lib. 4. epist. 136. Ἡ ὁδὸν μὲθ' ἧς λατρεύουσιν, ἐν τοῖς ἁγίοις οἱ διάκονοι, τὸν αὐτοῦ κυρίου ἀναμνηστικὴν πατήρων ἐκείνων τὸς πόδας αὐτῶν μαδάπτων, καὶ ἐκμαζάντων. *Linteum illud, cum quo diaconi in sanctis mysteriis munus suum obeunt, nobis in memoriam redigit humilitatem Domini, qui discipulorum pedes lavit & tersit.* Angelorum alis idem assimilatur Jo: Chrysost. de divers. utriusque testam. loc. ferm. in parabol. de filio prodigo. Καὶ μιμηταὶ αὐτῶν οὐρανῶν μυκηλαῖν, τῶν λατρευτῶν αὐτοῦ θείας ἱερουργίας αὐτῶν μιμηταὶ αὐτοῦ αἱ ἀγγέλων πτερυγὰς, αἱς λατρεῖς ὁδοῦς, αἱς ἐπὶ αὐτῶν δεξιῶν ἡμῶν κυμίναι. *Et recordamini tremendorum mysteriorum, ac ministrorum sacri officii, imitantium Angelorum alas, tenuibus suis lineis velis, quæ sinistris humeris insident.* Diaconus alba utitur tempore oblationis, & lectionis evangelii; can. diaconus, 93. dist. Diaconus, ubi depositus restituitur, recipit orarium & albam; can. Episcopus aut presbyter, 11. qu. 3. Diaconorum calcei compagi; can. pervenit, 93. dist. Cujac. 21. obl. 28. Mappulis etiam utuntur diaconi ecclesiæ Romanæ, quarum usum clericis Ravennatibus prohibitus est a Gregorio I. can. illud, 93. dist. Si quid sint mappulæ, linteola linea, ut indicat idem Gregor. dialogor. lib. 2. cap. 19. *Sed is, qui missus fuerat monachus, post admonitionem factam a sanctimonialibus sæminis rogatus mappulas accepit, sibi que eas abscondit in sinu.* Et paulo post: Numquid ego illic præsens non eram, quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibi que eas in sinu misisti?

CAPUT X.

Archidiaconi dignitas, & munus.

DIACONI suum habuere præsidem ejusdem ordinis, qui dictus est archidiaconus; quod nomen primitus memoria celebratum in concil. Nicæno Arabic. can. 57. Idem prior diaconorum dictus est; cap. 1. de scrutin. in ord. faciend. Diaconus Cardinalis in ecclesia Romana; can. 2. subdiacono, 93. dist. Archidiaconus præfuit diaconis, subdiaconis & aliis inferioribus clericis; can. perfectis, 25. dist. cap. ad hæc, de offic. archid. Propterea ad archidiaconum spectabat clericorum ordinandorum institutio, examinatio & præsentatio; conc. Nicæ. Arabic. can. 60. conc. Carth. 4. can. 9. can. ostiarius, 23. dist. Hoc jure in synodo Sueffionensi judicatum ordinationem Harduini presbyteri, factam per Lupum Catalaunensem Episcopum, ratam esse, quod facta esset vacante Rhemensis ecclesia, ad præsentationem archidiaconi Rhemensis; Flodoard. lib. 3. Rhemens. hist. cap. 11. Nec fiebat ordinatio diaconi & presbyteri sine testimonio archidiaconi, quod vocant scrutinium; cap. 1. de scrutin. in ord. faciend. Hieronym. ad Evagr. can. legimus, 93. dist. *Sed dicis quomodo Roma ad testimonium diaconi presbyter ordinatur.* Ob id si quis invitus ab Episcopo ordinaretur, archidiaconus tanquam reus conficius, decem libras auri pœnæ nomine jubetur inferre ordinato, ex nov. major, de episcopali judic. Hinc & Lucium archidiaconum, quod ordinationes in quæstu duceret, avaritiæ & sordium perstringit Isidorus Pelusiota, lib. 1. epist. 29. Immo archidiaconus est quasi administer ordinationis subdiaconorum, & inferiorum clericorum; inde subdiaconus & alii minores, cum ordinantur ab Episcopo, insignia & ornamenta sui ordinis accipiunt ab archidiacono; can. subdiaconus, can. acolythus, can. ostiarius, 23. dist. & apud Amalarium lib. 1. cap. 7. & 11. Et diaconum non ordinari ab Episcopo nisi præsentante archidiacono, veluti confratres: *Τὸ ἀρχιδιάκονον οἷς συναδελφεῖ μόνον παραστέλλοντες*, ait Balsamon 1. responsor. interrogat. 40. Nec modo ad archidiaconum pertinet clericorum examinatio & præsentatio in ordinatione; verum etiam in collatione beneficiorum; d. cap. ad hæc, cap. ut nostrum de offic. archid. Ad eundem spectat investitura ecclesiarum; cap. in tantum, de simon. & institutio parochorum; cap. super eo, de offic. delegat. cap. cum venissent, de institut. idest institutio civilis, quam traditio possessionis realis: plus est enim possessionem dare, quam investituram concedere; can. visis 16. qu. 2. Ad archidiaconum quoque pertinet sollemnis installatio abbatum & abbatissarum; d. cap. ut nostrum; & missio in possessionem minorum beneficiariorum, quo jure Humfredus, presbyter Henhamiensis apud Joan. Sarisber. epist. 1. ad tuendam suam ecclesiam liberam ab omni onere & censu, affirmabat se per archidiaconum, ut mos, in possessionem liberam canonicè introductum. Ad archidiaconum etiam spectavit cura sacri ararii: propterea de fide & cura in tuendis & dispensandis sacris opibus, commendatur Laurentius Sixti Pontificis archidiaconus; de quo Prudentius, hymno 11. peristophan.

*Celestis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus
Verasque dispensans opes.*

Eadem de causa in archidiacono industria electa est; Hieronym. ad Evagrium: *Diaconi eligant de se quem industrium noverint, & archidiaconum vocent.* Et Sidon. lib. 4. epist. 25. *Archidiaconus in quo seu gradu, seu ministerio multum*
eten-

retentus propter industriam. Archidiaconi munus non fuit perpetuum, ne rei pecuniariae procuratione inquinaretur; verum promotione ad presbyteratum solvebatur. Hoc pacto Cornelium Pontificem, cum videret Novatum archidiaconum novis rebus studentem, ut ei viam ad pontificatum præcinderet, eum in presbyterum ordinasse scribit Eulogius Alexandrinus apud Photium in biblioth. Hinc & querebatur Honoratus archidiaconus Salonitanæ ecclesiæ, se invitum ab Episcopo in presbyterum ordinatum, & specie promotionis ad fortiores ordinem, callida arte degradatum; can. gesta, can. Honoratus, 74. dist. Penes archidiaconum erat dispensatio gazæ ecclesiasticæ, & cura pauperum: ob id Laurentius Sixti archidiaconus cum sensisset Imperatorem opibus ecclesiasticis inhiare, protinus omnem pecuniam sparsit in pauperes, ut ei prædā præriperet; de quo præter Prudentium; Arnob. in psalm. 111. Sic dicam in beato Laurentio, hæc omnia & prophetata & facta; dispersit enim omnia, & dedit pauperibus; non reposuit, non occultavit. Inde memoratur Martyrius diaconus, qui præerat rerum ecclesiasticarum administrationi; de quo Cyrillus Alexandrin. epist. 8. ad clerum Constantinopolitanum in causa Nestorii: Ἀπελάσαντες γὰρ τῷ βυφῇ Μαρτυρίῳ τῷ διακόνῳ οὗ προνοήσαντι τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων δύο χαρτίαι: Miserunt ad Bupham Martyrium diaconum, qui ecclesiasticorum negotiorum administrationi præfectus est, duas chartulas.

CAPUT XI.

Presbyterorum gradus, & dignitas; eorundem varia munia.

IN septimo gradu sunt presbyteri, ad quem non pervenitur, nisi per singulos gradus; can. illud, can. in singulis, & seqq. 77. dist. can. monachos, 16. qu. 1. Hieronym. ad Heliodor. de morte Nepotiani: *Quid multa? fit clericus & per solitos gradus presbyter ordinatur.* Idem ad Luciferianos: *Similiter & ecclesia multis gradibus consistens, ad extremum diaconis, presbyteris, Episcopisque finitur.* Hinc Cato presbyter de episcopatu sibi blandiens, apud Gregor. Tur. lib. 4. cap. 6. *Nam & ipsos, inquit, clericatus gradus canonica sum semper institutione fortitus. Lector decem annis fui, subdiaconatus officium quinque annis, diaconatus vero quindecim annis mansipatus fui; presbyterii autem jam honore viginti annis potior.* Propterea ob moram longiorem, quæ fiebat in singulis gradibus, in presbyteris desiderabatur ætas triginta annorum; can. 1. & seqq. 78. dist. Hieronym. ad Theophilum Episcopum Alexandrinum, de Pauliniano fratre suo presbytero ordinato ab Epiphanio Cypri Episcopo, in monasterio Palæstinæ in finibus sito: *Porro ætas ejus & beatitudini tuæ nota est, & cum ad triginta annorum spatia jam pervenerit, puto eam in hoc non esse reprehendendam, quæ juxta mysterium assumpti hominis in Christo perfecta est.*

Presbyteratus quæ sit dignitas, vel hoc solo argumento intelliges, quod proximus sit gradus ad episcopatum, idest ad culmen sacerdotii. Alexandria a Marco usque ad Heraclam & Dionysium, e presbyteris electum Episcopum, observat Hieronym. ad Evagr. *Nam & Alexandria a Marco evangelista usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collatum Episcopum nominabant;* can. legimus, 93. dist. Hoc titulo Cato, quem modo laudavi, jam olim presbyter episcopatum sibi tanquam proximum gradum deberi credebatur, apud Gregor. Turon. ubi se jam a viginti annis presbyteratu potiri jactitat: *Quid enim, inquit, mihi nunc restat, nisi ut Episcopatum, quem fidelis servitus promeretur, accipiam?* Episcopus potest eligi ex diacono: sed non ordinatur prius, quam sit presbyter, qui est proximus gra-

R r ij

duſ; Hieronym. ad Evagr. *In Epifcopo & presbyter continetur; qui provehitur de minori, ad majus provehitur.* Et Hilarius diaconus, quem falſo Ambroſium eſſe creditum eſt, in 1. ad Timoth. cap. 3. *Epifcopi & presbyteri una ordinatio eſt.*

Presbyteri cæteris ordinibus majores, ſolis Epifcopis minores ſunt; & ideo dicuntur presbyteri antiftites ſecundi ordinis; Sidon. lib. 4. epift. 11. de Mamercio Claudiano fratre Mamerci Epifcopi Viemnenſis.

*Antiftes fuit ordine in ſecundo
Fratrem ſæſce levans epifcopali.*

Et idem epift. 25. ejusd. lib. Joannem presbyterum, qui poſtea electus fuit Epifcopus Cabillonienſis, vocat ſecundi ordinis ſacerdotem; & Vigilius epift. 6. ad Auxanium, qui e presbytero factus erat Arelatenſis Epifcopus, ſcribit eum ex ſequenti ordine ſacerdotii ad pontificalis provectum apicem dignitatis. Et ante presbyteros in ſecundo ſacerdotio poſuit Optat. lib. 1. *Quid diaconos in tertio, quid presbyteros in ſecundo ſacerdotio conſtitutos?* Non nego presbyteros multa habere communia cum Epifcopis. Commune presbyterorum & Epifcoporum officium eſt Chriſti corpus conficere; Hieronym. ad Heliod. de laude vitæ ſolitariae: *Abſte, ut de his quicquam ſiniſtrum loquar, qui apoſtolico gradu ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.* Idem presbyterorum ac Epifcoporum munus eſt Chriſti gregem paſcere; Hieronym. lib. 2. in Hierem. cap. 6. *Sive qui paſcitis greges Epifcopi & presbyteri, & omnis ordo eccleſiaſticus.* Et idem ad Heliodor. *Clerici paſcunt oves, ego paſcor.* Præſidere dicuntur presbyteri pariter ac Epifcopi; Tertull. apologetic. cap. 39. *Præſident probati quique ſeniores.* Et præſidentium appellatione promiſcue continentur presbyteri & Epifcopi; Idem de coron. milit. cap. 3. *Nec de aliorum manu quam præſidentium ſumimus oblationes.* Eadem ſignificatione, *προεſβύτες* dicuntur, tam presbyteri quam Epifcopi; Juſtin. Martyr apolog. 2. *εὐχαριſτίζοντες δὲ αὐτῷ προεſβύτῳ.* Præſidens vero poſtquam gratiarum actionem perfecit. Hinc propter communitatem ſacri miniſterii, & quaſi vinculum commilitii, Epifcopi & presbyteri dicuntur ſocii; Hieronym. 4. in Hierem. cap. 22. *Quidquid regis domui dictum eſt, intelligant Epifcopi & ſocique eorum presbyteri, atque diaconi, & omnis ordo eccleſiaſticus.* In ſynodo Antiochena, collecta adverſus Paulum Samolaſenum, Epifcopi, presbyteri, & diaconi vocantur *συνεπύργοι*, collegæ, comminiſtri, apud Euſeb. lib. 7. cap. 24. ex epiftola patrum ſynodi ad Dionyſium Epifcopum Romanum, & cæteros Epifcopos eccleſiæ. *Πάντες συνεπύργοις ἡμῶν Ἐπιſκόποις, καὶ προεſβύτοις, καὶ διακόνοις.* Idem dicuntur *συμποιμῆνες*, compaſtores; Joann. Chryſoſtom. de diverſ. utriuſque teſtam. loc. ſerm. de pſeudoprophetiis: *ὡς ἀντιλογιζόμεθα τῷ ἀρχιποιμῆνι, οἱ ποιμῆνες, καὶ συμποιμῆνες.* Quid ſummo illi paſtori respondebimus, o paſtores & compaſtores? Plerumque presbyteri Epifcopis adjunguntur; Optat. lib. 2. *Certa membra ſua habet eccleſia Epifcopos, presbyteros, diaconos.* Et idem eod. lib. *Inveniſtis diaconos presbyteros Epifcopos, feciſtis laicos;* Hieronym. in cap. 5. Iſaiæ: *Inter ſenes autem & principes hoc fuiſſe reor in veteri populo, quod nunc eſt inter presbyteros & Epifcopos.* Eodem reſpectu presbyteri etiam vocitantur fratres Epifcoporum.

Presbyterorum cum Epifcopis una etiam eſt opera in prædicatione verbi Dei; Euſeb. lib. 7. cap. 19. *Συνκαλῖσας τοὺς προεſβύτες, καὶ δὲ δασκάλους τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἀδελφῶν.* Convocaſi presbyteros, qui ſtratibus prædicabant verbum Dei in ſingulis pagis; Conc. Vaſenſ. 2. can. 2. *Hoc etiam pro ædificatione omnium eccleſiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non ſolum in civitatibus, ſed etiam in omnibus parochiis, verbum faciendi daremus presbyteris poteſtatem; ita ut ſi presbyter aliqua infirmitate prohibente per ſe ipſum non*

potuerit predicare, sanctorum patrum homilia a diaconibus recitentur. Presbyteros in confectione corporis & sanguinis Christi, & in prædicatione verbi Dei eodem jure uti cum Episcopis, agnoscit conc. Aquilg. 2. cap. 8. de presbyteris: *His enim sicut Episcopis dispensatio mysteriorum Dei commissa est; præsumt enim ecclesia Christi, & in confectione divini corporis & sanguinis consortes cum Episcopis sunt; similiter & in doctrina populorum & in officio prædicandi.* Propterea cum presbyter ordinatur, ejus capiti imponitur evangelium, quod est summum prædicationis argumentum; Joan. Chrysostom. de divers. utriusq. testam. loc. fermion. de uno legislatore: *διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἱερέων τὸ εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ ἐπὶ κεφαλῆς αὐθιγται, ἵνα μάθῃ ὁ χειροτονούμενος, ὅτι τὴν ἀκροῖον τὸ εὐαγγέλιον παρέχει λαμβάνει.* Ideirco etiam in Ecclesia cum ordinantur sacerdotes, evangelium Christi capiti imponitur, ut discat is, qui ordinatur, veram se recipere evangelii viam.

Presbyteri etiam habent communem cum Episcopis ligandi & solvendi potestatem; Hieronym. 1. ad Heliodorum: *Mihi ante presbyterum sedere non licet; illi, si peccavero, licet tradere me satana in interitum carnis, at spiritus salvus sit.* Et idem in Matth. cap. 16. in illa verba: *Et dabo tibi claves regni caelorum. Istum locum Episcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de phariseorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita queratur.* Et paulo post: *Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum, vel immundum facit, sic & hic alligat, vel solvit Episcopus & presbyter, non eos, qui insones sunt, vel noxii; sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit quæ ligandus sit, quæ solvendus.* Denique idem est officium Episcopi & presbyteri, exceptis his, quæ pertinent ad ordinationem; Hieronym. ad Evagr. *Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat?* Idem conc. Aquilgranen. d. cap. 8. ubi præmissa sunt, quæ sunt communia inter Episcopos & presbyteros, hæc clausula additur: *Sed solam propter auctoritatem summi sacerdotii, clericorum ordinatio & consecratio reservata est.* Etiam conciliis ecclesiasticis, una cum Episcopis interfuere presbyteri; Cyprian. epist. 31. *Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeret ecclesie pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum, cum Episcopis, presbyteris, diaconis, confessoribus, laicis facta, lapsorum tractare rationem.* Hoc discrimine, quod presbyteri in concilio confedere a tergo Episcoporum, stantibus diaconis; conc. Eliberit. in præfat. post censum Episcoporum, qui adfuere concilio: *Residentibus etiam viginti & sex presbyteris, adstantibus diaconibus & omni plebe, Episcopi dixerunt.* Sicut Episcopi, & presbyteri non offerunt, idest solemne oblationis mysterium celebrant, sine diacono; Cyprian. epist. 5. *Ita ut presbyteri quoque, qui illic apud confessores offerunt, singuli cum singulis diaconis per vices alternent.* Presbyteri etiam sedent coram Episcopo; synod. Carth. 4. can. 34. *Episcopus in quolibet loco sedens stare presbyterum non patitur;* can. Episcopus, 95. dist. Episcoporum factum, qui fratres, idest presbyteros, apud se federe non patiebantur, valde iniquo animo sese ferre testatur Augustin. de catechizand. rudib. cap. 13. *Quis enim ferat arrogantiam nostram, cum viros fratres nostros, vel etiam quod majore sollicitudine curandum est, ut sint fratres nostri, coram nobis sedere non facimus, &c.*

CAPUT XII.

Ordo presbyterorum senatus ecclesie. Presbyteri debent obedientiam & reverentiam Episcopo. Ordinationes non fiebant absque titulo, Tituli ecclesiarum.

PRESBYTERI laborum & consiliorum Episcopi socii & participes; ut in ordinationibus, quæ sunt reservatæ Episcopo, Episcopus non ordinat clericos sine consilio clericorum, idest presbyterorum; can. Episcopus, 24. dist. can. reliqui, 67. dist. can. quicumque 77. dist. Cyprian. epist. 33. ad presbyteros & diaconos: *In ordinationibus clericorum, fratres carissimi, solentis vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare.* Et in judiciis ecclesiasticis, Episcopus cujusquam causam non audit sine præsentia clericorum; alioquin nulla & irrita est sententia; concil. Carth. 4. can. 23. can. Episcopus, 15. qu. 7. Andronicum Berenicensem, ob affixa sua edicta valvis ecclesie, non sine cœtus presbyterorum consilio, se diris excommunicationis proscriptis, testis est de se ipso Synesius Episcopus Ptolemaidis epist. 38. & hoc, quia cœtus presbyterorum est senatus ecclesie; Hieronym. ad Rusticum: *Ecclesia habet senatum cœtum presbyterorum*; can. ecclesia 16. qu. 1. Et tutius est iudicium, quod plurimum sententiis nititur; can. extra, 64. dist. cap. prudentiam, de offic. & pot. jud. deleg. Cyprian. ep. 32. *Quoniam nec firmum decretum potest esse, quod nec plurimum videbitur habuisse consensum.* Ne solus judicaret sine consilio cleri, hanc sibi legem ab initiis dixit Cyprianus; testis ipse de se, ep. 6. ad presbyteros & diaconos; *Ad id vero quod scripserunt mihi compresbyteri nostri, Donatus & Fortunatus, Novatus & Gordius, solus rescribere nihil potui, quando a primordio Episcopatus mei statuerim nihil, sine consilio vestro, & sine consensu plebis mee, privata sententia gerere.* Et idem epist. 28. *Desiderastis quoque, ut de Philomeno, & Fortunato hypodiaconis, & Favorino acolytho, qui medio tempore recesserunt, & nunc venerunt, quid mihi videatur rescribam, cui rei non potui me solum iudicem dare, cum multi adhuc de clero absentes sint, nec locum suum vel fero repellendum putaverunt.* Idcirco inter iudices domus Israel, idest ecclesie, Episcopos, presbyteros, & diaconos numerat Hieronym. in Michæam, cap. 3. *Judices domus Israel non sint alii, nisi Episcopi, presbyteri, & diaconi*, &c. Nihil gravius sine presbyterio egere ipsi summi Pontifices; Cornelius ad Cyprian. epist. 46. *Omni igitur æstu ad me perlato, placuit contrahi presbyterium.* In synodo Romana ab Episcopis, presbyteris, & diaconis damnatus Novatus; Euseb. lib. 6. cap. 35.

Haud tamen hujusmodi communitas & consortium sacerdotii, quod est inter Episcopos, & presbyteros, solvit majoritatem, & obedientiam, quæ est inter eos. Esi presbyteri vocitentur socii & comministri Episcoporum, debent obedientiam & subjectionem Episcopo, propter gratiam ordinationis, quam ab eo accepere; can. a subdiacono, 93. dist. Presbyteri, inquam, debent parere Episcopo, non ut vernæ & servuli Domino, sed ut liberi parenti; Hieronym. ad Nepotianum: *Sta subjectus Pontifici tuo, & quasi anima parentem suscipe*; can. esto subjectus, 95. dist. Nec presbyteri debent episcopalia sibi vindicare in contumeliam & contemptum Episcopi; Cyprian. epist. 10. *Quod enim non periculum metuere debemus de offensa Domini, quando aliqui de presbyteris nec evangelii, nec loci sui memores, sed neque futurum Domini iudicium, neque nunc sibi præpositum Episcopum cogitantes, quod nunquam omnino sub antecessoribus factum est, cum contumelia, & contemptu præpositi, totum sibi vindicant.* Tot argumentis merito damnatus error Aerii volentis presbyteros per omnia æquales esse Episcopis; quem eo insanie adductum scimus animi dolore, & impatientia repul-

se ab Episcopatu, de quo Epiphani. hæres. 75. & Augustin. de hæres. ad quod vult Deum: *Aeriani ab Aërio quodam sunt nominati, qui cum esset presbyter doluisse fertur, quod Episcopus non potuit ordinari.*

A primordiis ecclesiæ presbyteri non ordinabantur sine titulo, idest collatione certæ ecclesiæ. Tituli dicebantur ecclesiæ, quod ordinati de his titularentur, idest presbyteri illius loci dicerentur. Et hoc optima ratione institutum est, ne vagi & otiosi essent presbyteri sine cura & actu: ob id ne clerici ordinarentur ἀπολυμένως, vel ἀπολύτως, idest absolute, sine titulo vetuit synod. Chalcedonens. can. 6. & synodus Placentina habita sub Urbano II. can. neminem, can. sanctorum, 70. dist. Valde singulare narratur de Paulino, quod ordinatus fuit sine titulo; testis de se ipso Paulin. epist. 6. ad Severum: *Nam ea conditione in Barcinonensi ecclesia consecrari adlocutus sum, ut ipsi ecclesiæ non alligarer in sacerdotium tantum Domini, non etiam in locum ecclesiæ dedicatus.* Vetita fuit ordinatio clericorum sine certo titulo, quia clerici ordinandi sunt propter obsequium ecclesiæ, & ordinatis nefas est detrectare curam animarum; Augustin. de fide & oper. cap. 17. *Propter illos enim hæc similitudo proposita est, qui nolunt suscipere in ecclesia dispensatoris officium, desideriosam prætendentes excusationem nolle se rationem reddere de peccatis alienis.* Et dignitas sacerdotii consistit maxime in cura animarum; Joann. Chrysostom. in Joann. homil. 85. Idcirco maxime colendos presbyteros docet, quod sustineant curam & periculum animarum, *ὅτι ὁ πᾶσι δὲ διακρίνας αὐτοὺς ἀπολάττει.*

C A P U T XIII.

Jura & munia archipresbyteri.

SICUT diaconi habent suum ducem, & præpositum, nimirum archidiaconum, etiam presbyteris suis est præfectus, qui archipresbyter dicitur. Hic licet archidiacono sit major ordine, & in his quæ sunt ordinis prior nominetur; can. salvator, 1. qu. 3. tamen minor est dignitate & officio, & subest jurisdictioni archidiaconi; can. perfectis, 25. dist. cap. 1. cap. ad hæc, de offic. archidiacon. Adeoque archipresbyteri electio pertinet ad archidiaconum, una cum clero & plebe; can. si in plebibus, 63. dist. salva confirmatione Episcopo; Arnulfus Lexoviensis. epist. 27. ad Alexandrum III. pro P. Piæfaviensi archidiacono: *Idcirco si causa ipsius qualitas inquiratur, id juris se in quodam archipresbyteratu suo contendit habere, quod tam ipsi, quam omnibus aliis archidiaconis, in omnibus archipresbyteratibus suis vetus ecclesiæ illius consuetudo confirmat.* Porro supervacua videtur questione vexari, cum sola sit de sola archipresbyteri electione contentio, cum ab archidiacono facta, ad episcopale de consuetudine referatur arbitrium, eamque potest auctoritate sua, nisi fuerit idonea reprobare. Caterum, si eo invito in archidiaconatu ejus archipresbyter fuerit institutus, plurimum utilitatibus ejus, & honori constabit esse subtractum, cum ei in archidiaconatu suo alius quodammodo archidiaconus agnoscatur. Vel saltem, quod communius est, archipresbyter non potest institui, vel destitui, sine mandato Episcopi & archidiaconi, cum commune utriusque officium exercent; d. cap. ad hæc. Archipresbyter gerit vices Episcopi, eo absente, in his quæ pertinent ad sacerdotale officium, exceptis prohibitis, idest his quæ sunt episcopalis ordinis; d. can. perfectis, & cap. ministerium, de offic. archipresbyt. Archipresbyter præest presbyteris; unde *πρωτοπρεσβύτερος* dicitur; Socrat. lib. 4. cap. 9. & synod. 7. act. 4. & 7. Recentioribus Græcis, *Πρωτοπατῆρ*, ut Codino. Archipresbyter, inquam, est primarius & rector presbyterorum; unde jam olim dictus est decanus, quod nomen a militia manavit; can. in capite, 50.

△

dist. can. nullus Episcopus, & seq. 60. dist. can. nullus omnino, 16. quæst. 7. cap. cum Apostolus, de censib. cap. 2. ne prælat. vices suas.

Archipresbyteri alii sunt urbici seu civitatenſes; alii rustici & forenſes, quos rurales decanos vocant. Archipresbyter; seu decanus urbicus est, qui in urbe positus est; is est caput capitali; cap. cum inter univerſas, de elect. & habet primariam vocem in capitulo; cap. auditis, de elect. Ejus officium est curam agere super omnes presbyteros, in ordine seu canone positos, & assidue stare in ecclesia; d. can. perlectis, & cap. 1. de offic. archipresbyteri: ait assidue, idest singulis horis canonicis, horis competentibus; cap. 2. eod. tit. Archipresbyteri, inquam, est agere curam presbyterorum, maxime canonicorum; Walafrid. Strabo de rebus ecclesiasticis. cap. ult. *Sunt etiam archipresbyteri in episcopis canonicorum curam gerentes.* Unde decanus habet curam animarum, & ad hoc in eo requiritur ætas 25. annorum, & ut intra annum presbyter ordinetur; can. 1. & seq. 60. dist. cap. cum in cunctis, de elect. cap. 1. de ætat. & ordin. præfic. Absente Episcopo archipresbyter vice ejus missarum solemnia celebrat, & collectam dicit, vel alius ejus jussu; d. can. perlectis, cap. 1. de offic. archipresbyt. Ejusdem archipresbyteri officium est observare vitam & ministerium sacerdotum cardinalium; cap. 1. de offic. archipresbyt. idest parochorum civitatis, qui presbyteri cardinales dicuntur, ad differentiam presbyterorum pagensium & vicariorum.

Archipresbyteri quoque est fontes benedicere, idest fontis baptismalis, infirmos oleo linire, poenitentes infirmos reconciliare consulto Episcopo; cap. 2. de offic. archipresb. De occultis potest reconciliare poenitentes jussione Episcopi; can. presbyteri, 26. qu. 6. Publicos enim poenitentes reconciliare solius est Episcopi; concil. Carthag. 2. can. 3. Carthag. 3. can. 23. Agath. can. 44. can. 1. can. ministrare, can. presbyter, 26. qu. 6. De Petro protopresbytero ecclesiæ Alexandrinæ memoratur, quod pulsus sit a Theophilo Patriarcha, quod mulierem Manichæam, errore nondum solutam, ad sacra admisisset inscio Episcopo; Socrat. lib. 6. cap. 9. Nicephor. Callist. lib. 13. cap. 11. In publica tamen poenitentia non cessabant omnino partes archipresbyteri; ad eum enim pertinebat publicos poenitentes præsentare Episcopo, pro foribus ecclesiæ; conc. Agath. can. 97. can. in capite, 50. dist. Archipresbyteri & officium est, absente Episcopo, ejus vice sacrum officium inchoare, benedictiones presbyterales, idest minores, super plebem in ecclesia fundere; cap. 7. de offic. archipresbyt. Archipresbyteri etiam est synodum condicere, seu denunciare; vit. D. Bernard. lib. 2. cap. 6. *Archipresbyter quoque, qui Petri invasoris Pictavensis ecclesiæ synodum denunciabat, coram ipsis, quos ad conventum perfidia invitabat, a diabolo correptus est.*

Archipresbyteri habent propriam diocesim, quæ dicitur decania; capitulare 5. Caroli Calvi, tit. 3. ex concilio Tolosano: *Statuant Episcopi loca convenientia per decanias, sicut constituti sunt archipresbyteri.* Et idem intra fines decaniæ habet jus visitandi ecclesias tractus sui, & procuracionem exigendi; cap. cum Apostolus, de censib. Archipresbyter habet proprium clerum & suas plebes: & ubi rus proficiscitur, non procedit sine aliquo e suis clericis, ne desit ei testis conversationis; concil. Turonens. 3. can. 20. *Quotiescumque archipresbyter seu in vico manserit, seu ad villam suam ambulaverit, unus lector canonicorum suorum, aut certus aliquis de numero clericorum cum illo ambulet.*

CAPUT

C A P U T XIV.

De privilegiis clericorum. Clerici habent privilegium fori, & peculium quasi castrense, de quo testari & disponere possunt. Militia clericalis.

POSTQUAM de meritis sacrę plebis, idest presbyterii & inferiorum ordinum satis accurate & diligenter edisseruimus, superest, quasi continens, tractatus de clericorum privilegiis, quę sunt præmia eximii laboris, & donativa sacrę militiæ. Privilegium clericorum omnium maximum, & quod merito tuetur ecclesię, est privilegium fori, quod habent clerici, ne convenientur apud alium judicem, quam proprium Episcopum; L. cum clericis, L. omnes qui, C. de Episc. & cleric. nov. 83. & 123. auct. clericus, auct. statuimus; C. eodem, can. si quis, 11. qu. 1. cap. si diligenti, cap. significasti, de foro competent. Privilegium fori clericis datum est in honorem ecclesię, ne clerici, sacris addicti, per fora sæcularia vagentur in contumeliam sacri ordinis; can. placuit, 11. qu. 1. d. cap. si diligenti. Nec invidiosum, clericos habere suum judicem; etiam milites & negotiatores habent suum judicem, favore militiæ & commercii; L. unic. C. de jurisdictione. L. unic. C. in quib. caus. milit. In omnibus fere clerici gaudent privilegio militum; habent peculium quasi castrense, de quo, licet in parentum potestate fiat, testari, vel aliter disponere possunt; L. sacrosanctę, auct. presbyteros, C. de Episcop. & cleric. & in hujusmodi testamentis non habet locum querela inofficios. L. cum lege, C. eod. quod sublatum est novell. 123. cap. 19. d. auct. Presbyteros, quia clericis de peculio quasi castrensi testari licet, salva parentibus legitima; de quo Panormit. in cap. quia nos, de testam. Benedict. in cap. Raynut. in verbo matrem insuper Claram, num. 17. 18. & seqq.

Institutum ordinis clericalis est militia spiritualis, quia sacris initiati Deo militant; can. si officia, 59. dist. can. reprehensibile, 23. qu. 8. clem. 1. de celebrat. missar. Augustin. epist. 89. *Habet ecclesia quodammodo suos milites, & quodammodo provinciales; unde dicit Apostolus: Quis militat suis stipendiis?* Et idem epist. 36. *Ne vacuum fraternę humanitatis officium videretur, de buccellato Christianę expeditionis, in cujus procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi pariter & filio nostro Licentio misimus.* Et rursus idem de verb. Domin. sermon. 19. *Hęc autem divina sententia, quę ad milites loquitur, potest etiam ad clericos retorqueri: quia etiam si non militare videamur saculo, tamen Deo & Domino militamus.... videmur, inquam, non militare, remissis ac fluentibus tunicis, sed habemus militię cingulum, quo castimonie interiora constringimus.* Et paulo post; *Milites igitur Christi sumus, & stipendium ab ipso donativumque percipimus.* Jure pontificio clerici, etiam in minoribus ordinibus positi, utantur privilegio fori, dummodo tonsuram & vestem clericalem deferant; cap. unic. de cleric. conjugat. in 6. Hodie clerici carent privilegio, priusquam sacris ordinibus sint initiati, vel beneficiati, vel actu ministrantes in quapiam ecclesię; concil. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 6. quod transfusum est in constitut. Blesens. art. 57. Molinens. art. 48. Clerici ne quidem volentes possunt renunciare privilegio fori; d. cap. si diligenti, d. cap. significasti, quod probat Balsamo, in can. 9. synod. Chalced. Ratio non una est. Prima, quia privilegium hujusmodi est juris publici, cui consensu privatorum derogari non potest; L. nemo de legat. 1. Altera est, quia privilegium nequaquam introductum est in gratiam personarum, sed ordinis; can. inolita, can. placuit, 11. qu. 1. d. cap. si diligenti, d. cap. significasti, cap. gravem, de excess. Prælat. Et ordinis vinculo ita coheret privilegium personę, ut ab eo prorsus avelli non possit. Propterea

Tom. I.

S s

notantur foeneratores Anglici, quos Caorfinos vocitabant, quod debitores sibi obligarent, etiam clericos ipsos, exacta renunciatione privilegii ordinis & fori; de quo Matth. Paris. ad annum 1235. ubi refert formulam stipulationis: *Volumus super omnibus ante dictis ubique & in omni foro conveniri, renunciando pro omnibus ante dictis, pro nobis & successoribus nostris, omni juris auxilio canonici & civilis, privilegio clericatus & fori & epistola D. Adriani, idest beneficio divisionis, omni consuetudine & statuto, &c.* Clerici scilicet & enormibus sese immiscuentes, arma portantes, contempto habitu clericali, amittunt privilegium fori; cap. 1. de apostat. cap. cum non ab homine, cap. perpendimus, de sentent. excommunicat. Idem de negotiantibus; clem. dicecesanis, de vit. & honest. cleric. DD. in L. unic. C. in quibus causis milit. for. præscript. uti non poss.

G A P U T XV.

De ceteris privilegiis clericorum. Privilegium can. si quis suadente, privileg. cap. Odoardus. Clericis remittitur juramentum calumnia. Clerici sunt immunes a jure pignorationis.

INSIGNE privilegium clericorum est etiam privilegium canonis si quis suadente, 17. qu. 4. ex quo violentas manus injicientes in clericos vel monachos, incurrunt excommunicationem canonis, quæ habet vim lætæ sententiæ; cap. cum illorum, de sentent. excommunication. a qua absolvi non possunt ab alio, quam a summo Pontifice, nisi imminente mortis periculo. Hunc canonem edidit Innocent. II. in synodo Lateranensi habita anno 1139. ut consuleretur securitati clericorum, qui passim a laicis impune cædebantur, vel necabantur, contemptu sacri ordinis. Hujus canonis sanctionem paulo post instauravit synodus Londinensis, celebrata anno 1142. ex Matthæo Paris. in Stephano, in synodo Londinensi: *Sancitum est ibi & generaliter constitutum, ne aliquis, quæ ecclesiam, vel cimiterium violaverit, vel in clericos, aut viros religiosos manus injecerit violentas, ab alio, quam ab ipso Papa possit absolvi.* Illorum absolutio, qui ob violentam manuum injectionem in clericos labem excommunicationis contrahunt, reservata est sedi apostolicæ, exceptis certis casibus; cap. non dubium, cap. cum illorum, de sentent. excommunicat. ut si monachi utriusque sexus se in claustris percusserint, absolvi possint a suo abbate; d. cap. cum illorum, cap. monachi, eodem tit. cap. quoniam, de vit. & honest. cleric. Mulieres & aliæ personæ, quæ sui juris non sunt, vel debiles, & infirmi, ab Episcopo Dicecesano absolvi possunt; cap. mulieres, eodem tit. Item, qui levem injuriam clericis intulere; cap. pervenit, eod. tit. Item impuberes, vel qui per ludum clericum percussere; cap. 1. eod. tit. Nequaquam vero in excommunicationem canonis incidit mulier, quæ pudicitie tuendæ causa clericum sese tentantem, vel pudori vim facientem percussit, quia in eo casu non videtur esse violenta manuum injectio, quia magis repellendæ, quam faciendæ injuriæ causa infertur. Hanc ob causam puellam Bruxellensem, quæ ejulans venit ad Cantipratense monasterium, cum ei a quibusdam clericis suavisset se Romam pergere omnino oportere absolutionis petendæ gratia, quod clericum, ejus pudicitiam per vim tentantem, percussisset, ex quo sanguis e naribus fluxisset, ridet Thomas Cantipraten. lib. 2. apert. cap. 30.

Est & aliud singulare privilegium clericorum, quod clerici ob æs alienum, si forte solvendo non sint, non possunt excommunicari; sed satis est eos cavere, datis fidejussoribus de solvendo, si quando ad pinguorem fortunam pervenerint; cap. Odoard. de solut. Clerici fere semper comparantur militibus, qui & æris alieni causa non tenentur, nisi in quantum facere possunt, detracto ne egeant; L. mili-

milites, ff. de re judicat. Quod si clerici, qui debitores existunt, sint solvendo, ad solvendum compelli suspensione a sacris nihil vetat. Abbatem S. Ebrulfi, ut æs alienum, a decessore suo in rem ecclesiæ contractum, lueret, suspendit a divinis Arnulf. Lexov. Episcopus, epistol. 12. ad eundem: *Studii itaque vestri sit infra proximum pentecosten facere sicut in nostra fuit presentia constitutum; alioquin ex ea die fraternitatem vestram ab officio altaris moveritis, ea qua præminemus auctoritate, suspensionem: fratrum vero vestrorum conscientia relinquo, quomodo munus offerant ad altare, si non fuerit creditoribus satisfactum, quibus ipsi se, etsi non propriis, vicariis tamen manibus, astrinxerunt.*

Speciale quoque privilegium clericorum est, quod clericis remittitur iurandum de calumnia, quod initio litis præstari moris fuit; quia clerici jurare prohibentur; L. cum clericis, §. 1. cod. de Episc. & cleric. cap. 1. de jurament. calumn. de quo Molin. in præf. in edictum regium contra parvas datas, num. 26. Verum hodie ad juris factum est commune omnibus, ex quo hujusmodi sacramenti præstatio in desuetudinem abiit; Bulgar. in L. rem non novam, cod. de judic. Hostiens. in cap. cum dilectus, de consuetudine. Non impari prærogativa clerici jurant propositis non tactis sacrosanctis evangeliiis; cap. ult. de juramento calumn. concil. Tribur. can. 21. can. si quis peresbyter, 2. quæst. 5. nov. Just. 123. cap. 7. auth. sed iudex, cod. de Episcopis & clericis, Rebuff. in constitutiones regias, de inquisit. art. 12. gloss. 1. Hoc ritu solemniter, Henricum III. Regem Anglorum in expeditionem transmarinam juramento sese obstrinxisse manu ad petus posita, quasi sacerdotem, refert Marth. Paris. ad annum 1251. "*Et jurans hoc apposuit manum suam dexteram ad pectus suum more sacerdotis, & postea supra evangelia apposuit, & osculatus est ea more laici*," Laici nimirum jurant tactis sacrosanctis evangeliiis, & hoc est quod corporale juramentum dicitur; L. 1. cod. si adversi. vendit. L. 3. cod. si minor se majorem dix. cap. cum in ecclesiis, de major. & obed. Græci *συναγωγὸν ὄρον*, Balsam. in nomocan. Phot. cap. 27. Clericorum etiam præcipuum privilegium, quod liberi sunt & immunes a jure pignorationis, quod repræsalias vocant; cap. unic. de injur. in 6. Marcus, part. 2. quæst. 359.

CAPUT XVI.

Clerici excusantur ab extraordinariis & sordidis muneribus; iidem excusantur a tutelis & a militia; nec possunt torqueri.

CLERICI etiam immunes sunt a sordidis & extraordinariis muneribus; L. 1. & 2. cod. de Episc. & cleric. L. placet, cod. de sacrosanctis eccles. nov. Justin. 131. cap. 5. Sordida munera quæ sint, docet L. maximarum, cod. de excusat. muner. lib. 10. L. 15. & 18. cod. Th. de extraordin. mun. Iidem immunes sunt a susceptione hospitum, idest a metatis; L. 1. cod. de Episcopis & clericis; a collatione auri lustralis; L. 2. cod. de Episc. & cleric. L. 1. 1. 16. cod. Th. de lustral. collat. Clerici vero non relevantur a vectigalibus & tributis, quæ prædiis imponuntur; L. 3. cod. de Episc. & cler. L. sacrosancta, cod. de sacros. eccles. quia sunt onera prædiorum, non personarum. Iidem tenentur ad instructionem viarum & pontium, quia hujusmodi onus non censetur inter sordida munera; L. ad instructionem, cod. de sacrosanctis eccles. Ingulph. in chron. Chroyland. ex diplomate Ethebaldi Regis Merciorum: *Hujus rei gratia hanc donationem meam me vivente concedo, ut omnia monasteria & ecclesie regni mei a publicis vectigalibus, operibus & oneribus absolvantur, nisi in instructionibus arcium vel pontium, a quo nunquam ulli possunt laxari.* Necnon clerici tenentur ad constructionem &

S s ij

refectionem murorum civitatis: nemo enim excusatur ab hoc onere; L. ult. cod. de quibus muneribus nemini liceat se excusare, propter communem utilitatem. Eadem ratione clerici non excusantur ab excubiis pro custodia civitatis, vel castrorum, tempore belli; cap. 2. de immunitatibus ecclesiarum. Nostri *Wachtas* vocant *Guet* & *garde*; Ludovic. in præcepto quod fecit Hispanis, qui ad se confugerant: „Et in marchia nostra, juxta rationabilem ejusdem Comitis ordinationem atque admonitionem, explorationes & excubias, quod usitato vocabulo *Wachtas* dicunt, facere non negligant. Clerici etiam teneantur ad collectas & indictiones, quæ imponuntur propter famem & pestem; Barbof. jur. ecclesiastic. lib. 1. cap. 39. §. num. 45.

Clerici quoque, licet volentes tutelam suscipere possint, inviti tutores dari non possunt; L. generaliter, & auth. presbyteros, cod. de Episc. & cleric. can. pervenit, 86. dist. Imo ex concilio Africano, clerici ne quidem volentes tutores dari possunt; Cyprian. epist. 66. *Jam pridem in concilio Episcoporum est statutum, ne quis de clericis & Dei ministris, tutorem vel curatorem testamento suo constituat, quando singuli divino sacerdotio honorati, & in clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire, & precibus atque orationibus vacare debeant*; can. Cyprianus, 21. qu. 3. Presbyteri etiam non possunt torqueri testimonii dicendi causa, & hoc est quod dicitur in L. presbyteri, cod. de Episc. & cleric. *Presbyteri citra injuriam questionis testimonium dicant*; idest ita ut veritas ab eis non queratur per tormenta, sicut solet a servis, sed religione jurisjurandi. Denique clerici excusantur a militia, quia clericorum officium est Deo militare, idest sacris dare operam, non sævis se immiscere; can. clerici, can. reprehensibile, 23. q. 8. A clericis, quod ad delectum non respondissent, bannum, idest poenam detrectatæ militiæ exactitavit Chilpericus; Gregor. Turon. lib. 5. cap. 26. *Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus ecclesiæ vel basilicæ bannos jussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent*. Et hæc vice corollarii erunt sacræ jurisdictionis defensionem, quatenus varii ipsius gradus ex his intelliguntur, & sacræ militiæ acies in ejus obsequium & tutelam disponuntur. Unum in calce hujusce operis testor, me sincere & ex animi sententia hæc scripsisse absque livore & adulatione; non vernulæ, sed docentis ingenio; non fraudis, sed veritatis studio. Verum ne mihi credam, quæ religione hæc scripsi, eadem hæc judicio sanctis apostolicæ, & ecclesiæ universæ submitto.

F I N I S.

INDEX

I N D E X

R E R U M P R Æ C I P U A R U M, quæ in hoc Volumine continentur.

A

- A**BBATUM benedictio, cuius ordinis sit, pag. 39. Quid si Episcopus ea de re tertio requisitus *abbatem* benedicere recuset, 32. 40. Benedictionis *abbatum* solemnitas, 41. Utrum *abbates* ad synodum cogendi sint, 67.
- Abusus.** Variæ huius vocis notiones, 206. Appellationum ab *abusu* ætas, & origo, *ibid.* Quibusnam in casibus locus sit appellationi tanquam ab *abusu*, 207. Casus proprii appellationis tanquam ab *abusu* expenduntur, 208. Appellationibus tanquam ab *abusu* modus imponendus, 210. Appellationum tanquam ab *abusu* nimis frequens usus, 211. Appellationes tanquam ab *abusu*, lethale virus ecclesiasticæ disciplinæ, *ibid.*
- Acolythorum** gradus, & officium, 304. Quare ceroferarii dicti, 305. Ordinationis eorum solemnitas, *ibid.*
- Adulterium** utrum sit crimen ecclesiasticum, 116. Variæ *adulterii* poenæ, 117. Mactari *adulteros* quid sit, *ibid.* Utrum *adulterium* crimen sit capitale, 118.
- Ægidius** Rhemensis Episcopus conspiracyonis coitæ reus, in Metensi concilio depositus, 232. 273.
- Ætatis** defectus quoad ordines, & beneficia a quo suppleri potest, 75. 290.
- Ætatis** venia ad magistratus gerendos, a quo conceditur, 290.
- Alienatio** rerum ecclesiæ utrum fieri possit absque consensu Episcopi, 76. vel capituli, *ibid.* An in ea desideretur consensus Principis, *ibid.* Alienationis causæ legitimæ, *ibid.*
- Angli.** Jurisdictionis ecclesiasticæ status sub *Anglorum* Regibus, 25. & seqq. *Anglorum* privilegia, 198.
- Apostata** a religione, qui in *apostasiam* ordinatus est, a quo dispensatur ut in susceptis ordinibus valeat ministrare, 75.
- Appellationum** ab abusu ordo, 195. Ab Episcopo vel officiali ad quem *appellandum* sit, *ibid.* An *appellatio* recipi possit, omisso medio, 196. Modus *appellandi* in iudiciis ecclesiasticis, *ibid.* Ratio *appellationis* in iudiciis ecclesiasticis a civilibus plane diversa, *ibid.* An liceat *appellare* ad summum Pontificem omisso medio, 198. 295. De *appellationibus* transmarinis, 198. *Anglorum* privilegium in *appellationibus*, *ibid.* An ab eadem sententia tertio *appellare* liceat, 199. De iure a iudice ecclesiastico non *appellatur* ad iudicem sæcularem, 203. An huiusmodi *appellatio* ex capitulis Clarendonensibus comprobari possit, *ibid.* An ex canone *filiis* concilii Tolet. IX. 204. *Appellationes* ab Episcopis ad iudicem sæcularem damnatæ, 199. Utrum in exemplum trahendum est quod Paulus *appellaverit* ad Cæsarem, 202. *Appellationis* Pauli ad Cæsarem ratio redditur, *ibid.* *Appellationes* a iudice ecclesiastico ad sæcularem serius auditæ in Gallia, 204. An protestatio Procerum Gallie vim habeat *appellationis* tanquam ab abusu, 205. *Appellationes* tanquam ab abusu. Vide **Abusus. Appellationes**

a Metropolitano, a Primate. Vid. *Metropolitans, Primas*.
Archidiaconi nomen, dignitas & officium, 229. & 314. *Archidiaconus* vicarius Episcopi, 226. Utrum jurisdictionem habeat in laicos sicut & in clericos, *ibid.* & *seqq.* Utrum *archidiaconus* jurisdictionem habeat propriam, & ordinariam, 227. Jurisdictionis *archidiaconi* vices, 226. & *seqq.* An *archidiaconus* sit antistes secundi ordinis, 228.
Archipresbyter quis sit, & quare sic dictus, 229. & 319. Utrum sit ordine, dignitate & officio minor vel major archidiacono, 229. Quotuplex *archipresbyter*, 229. & 320. *Archipresbyteri* jura, vices, & officium, 229. 230. & 319. 320.
Armorum portus quibus interdicatur, 130. Portus *armorum* cognitio ad quem pertineat, 129. 130. Varia publicam pacem *armis* perturbantium *pœna*, 130. 131.

B

BANNUS episcopalis quid sit, 150. 238. A quibus & quare exigendus, 238.
S. Benedicti ordo monachorum ab ipso institutus, 285. *S. Benedicti* regula a Gregorio I. approbata, *ibid.* Eadem regula in synodo Romana confirmata, *ibid.* Et a Bonifacio comprobata, 286.
Benedictionis sollemnis jus fundendi super plebem utrum sit ordinis episcopalis, 42. *Benedictio* major & minor, *ibid.* *Benedictionis* vis & gratia, 42. 43. *Benedictio* abbatum vid. *Abbat*. Campanarum *benedictio* vide *Campana*.
Beneficii nomen unde ortum, 56. *Beneficiorum* collatio ad quem de jure pertineat, *ibid.* De collatione facta ab Episcopo post jus devolutum ad superiorem, 57. Si *beneficium* sit juris patroni, ad quem spectet ejusdem institutio, & quomodo 56. Collatio *beneficiorum*, an a vicario Episcopi ad Episcopum devolvatur, 57. 58. Concursum summi Pontificis in

collatione *beneficiorum*, 58. Cujus sit jurisdictionis *beneficiorum* unio, 61. Unionis solemnitas, 62. Utrum in unione *beneficiorum* requiratur consensus plebis, *ibid.* An causa possessorii *beneficiorum* de jure spectet ad judicem ecclesiasticum, 90. & *seq.* An eadem in Gallia ex lege regni, vel consuetudine, vel privilegio apostolico spectet ad judicem laicum, 91. & *seq.* Unde & a quibus judices seculares jus habuere cognoscendi de possessorio *beneficiorum*, *ibid.* Rescriptum Martini V. Pontificis super cognitione possessorii in *beneficiis* ecclesiasticis, 92. An judex ecclesiasticus in petitorio *beneficii* possit ferre contrariam sententiam ei, quæ lata est a judice laico in possessorio, 92. 93. An judex secularis de adipiscenda possessione in *beneficiis* ecclesiasticis cognoscat, 94. Si Episcopus renuat conferre *beneficia* ad suam collationem spectantia, vel interponere litteras quas vocant, *visa*, super provisionibus pontificiis, judex seculari potestne cognoscere de causis repulsæ, vel refusus, 94. 95. De solutione pensionis *beneficiorum* quis debeat cognoscere, 97. An episcopis olim licitum fuerit imponere pensiones *beneficiorum*, *ibid.* In pluralitate dignitatum vel *beneficiorum* curam animarum habentium, an & quis dispensare possit, 291. Pensionem *beneficii* ecclesiasticis quis imponere valeat, *ibid.* *Beneficia* commendata, 292. *Beneficia* unius monasterii, vel ordinis an ex dispensatione summi Pontificis conferri possint monachis alterius ordinis, vel etiam secularibus, *ibid.*
Bigami ut promoveantur ad ordines, quis dispensare potest, 291.
Blasphemia in Deum, Deiparam, & sanctos, utrum sit ecclesiastici fori, an mixti, 123.
Breviarii Romani usus & recitatio utrum admitti possit absque consensu Metropolitani, 73.
Bugeres qui sint, 108. *Bugeres* quare hæretici dicti, *ibid.*

CA-

C

CALENDIO Antiochenus Episcopus a Zenone ob perduellionis crimen exilio damnatus, 128.

Campanarum benedictio, 39.

Cancelli. Laici ne stent inter *cancellos*, 145. Soli Imperatori licebat ex consuetudine Græcorum intra *cancellos* manere, *ibid.* Ambrosius Theodosium Imperator. intra *cancellos* stantem, exire jubet, *ibid.*

Canis poena, quæ sit, quibusve imponenda, 130.

Canonica poenæ. Vide *Pœnæ*.

Canonicatum creatio, qua auctoritate fiat, & quomodo, 281. *Canonis* correctio. Vid. *Capitulum*.

Canonizatio sanctorum, initia ejus, 284.

Canonizatio sanctorum olim communis Episcopis, 48. 284. Facta propria summo Pontifici, 71. 285. Forma, & ritus *canonizationis* sanctorum, 285.

Capituli jurisdictio, 222. Utrum *capitulum* habeat jurisditionem correctivam in canonicos, & alios clericos, *ibid.* Quo in loco jurisdictio correctiva *capituli* exerceatur, *ibid.* Utrum *capitulum* correctionis causa possit multare canonicos, vel alios clericos privatione vocis in *capitulo*, vel distributionum quotidianarum ad tempus, 223. *Capitulum* senatus ecclesiæ, *ibid.* *Capitulum* unum facit corpus cum Episcopo, *ibid.* Quenam fieri nequeunt ab Episcopo sine consensu *capituli*, 223. 224. Vacante sede episcopali, *capituli* functiones, 224. Vicarius a *capitulo* creandus, *ibid.* Utrum monasteria monialium *capitulum* visitare possit, 225. An sede vacante succedat *capitulum* in collatione beneficiorum, *ibid.* Utrum liceat *capitulo* intra annum a die vacationis ordinare aut litteras dimissorias ad ordines concedere, *ibid.* An possit officialem destituere, *ibid.* Visitare & synodum celebrare, *ibid.* *Capituli* consensus in alienatione rerum ecclesiasticarum utrum desideretur, 76.

Cathedraticum quid sit, & quomodo exigendum, 69. 70.

Causæ majores quæ sint, 264. *Majores causæ* sedi apostolicæ reservatæ, *ibid.*

Quare, 265. Inter *majores causas* recensentur, congregatio conciliorum generalium, *ibid.* Definitio questionum fidei, & damnatio hæresum, 266. In dubiis fidei relatio ad summum Pontificem, *ibid.* & *seqq.* Depositio Episcoporum, 269. & *seqq.* Depositio, & restitutio Episcoporum, 272. & *seqq.* Postulatio Prælatorum, 274. 275. Translatio Episcoporum, 276. & *seqq.* Erectio, unio, divisio, translatio, & suppressio sedium episcopaliū, 278. & *seqq.* Datio coadjutorum, 281. 282. Exemptio monasteriorum, 282. & *seqq.* Canonizatio sanctorum, 284. Approbatio ordinum religiosorum, 285. & *seqq.* Concessio indulgentiarum, quas plenarias vocant, 287. & *seqq.* Clericorum, vel episcoporum etiam invitatorum ordinatio, 289. & *seqq.* Clericorum cujuscunque diocesis promotio, *ibid.*

Chirographus. An actiones chirographariæ sint personales, 99. Utrum judex ecclesiasticus cognoscat de agnitione chirographi, *ibid.*

Chrismatis consecratio, 39.

Cinctus judex quis sit, & cur sic dictus, 181.

Clericorum obedientia, & reverentia erga Episcopum, 50. Ad quem pertineat institutio, & destitutio clericorum, 55. & *seqq.* Jus corrigendi, & reformandi clericos cui competat, 77. 78. Clerici habent privilegium fori, 83. Privilegium illud in quo consistat, *ibid.* Utrum huic renuntiare liceat, 83. 84. Clericorum privilegia contra Feudetium adstruuntur, 84. 85. Quibusnam in casibus clericis amittunt privilegium fori, 85. 86. Clerici sunt fori episcopalis in actionibus personalibus, civilibus, vel criminalibus, 87. vid. *inferius*. Clerici publicis rationibus obnoxii a sacris ordinibus arcentur, 87. 88. Quare, *ibid.* An clericis negotiare liceat victus causa, salvo privilegio fori, 88. 89. Quæstio feudi laici inter clericos ad quem pertineat, 89. 90. Ju-

- dex ecclesiasticus cognoscit de rebus
 personalibus in clericos, 95. non de
 realibus, *ibid.* An pro reliquis cen-
 sus, pensionis, vel redditus pecunia
 constituti, clericus personali actione
 conveniendus sit apud judicem eccle-
 siasticum, an apud secularem, 95. 96.
 Jurisdictio episcopalis in clericos de cri-
 minalibus, 103. Utrum in criminalibus
 sicut & in civilibus clerici conveniendi
 sint apud judicem ecclesiasticum, 103.
 104. Jurisdictioni ecclesiasticæ in crimi-
 nalibus quis modus a Justiniano impo-
 situs, 104. De concubinato clericorum,
 119. An homicidii cognitio quoad cle-
 ricos ad ecclesiasticum judicem perti-
 neat, 120. 121. An etiam veneficium,
 121. Causa injuriarum in clericos u-
 trum sit fori ecclesiastici, 124. Quid
 si clericus libellum famosum sparserit,
ibid. Portus armatum in clericis
 cognitio utrum ad judicem regium
 spectet, 129. 130. Latrocinii & in-
 cendii quæstio in clericis a quo ha-
 benda, 131. Incestus simplex & so-
 domia utrum sint fori ecclesiastici in
 clericis, 134. 135. An raptus quoad
 clericos sit crimen civile, 135. 136.
 Crimen falsæ monetæ & crimen fal-
 si, cujus sint fori in clericis, 136. 137.
 Magistratum officio fungentium offen-
 sa quæ per clericos infertur casus est
 privilegiarius, 139. 140. Idem de infra-
 ctione regiarum constitutionum dicen-
 dum 140. Clerici nequidem volentes
 a judice seculari audiendi, 181. Pœ-
 næ canonice in clericos, 231. & seq.
 Cur mitiores, 232. Reorum neci cle-
 rici ne adsint, 238. Custodia perpetua,
 vel ad tempus pœna canonica
 clericorum, 259. An judex ecclesia-
 sticus possit exilio damnare clericos,
 vel ad triremes, 260. An & a quo
 clerici etiam inviti ordinari queunt,
 289. Clericorum privilegia, 321. Qui
 injiciunt manus violentas in clericos
 incurrunt excommunicationem, 322.
 Utrum clerici propter res alienum ex-
 communicari queant, *ibid.* Clericis
 remittitur juramentum de calumnia,
 quod initio litis præstandum erat,
 323. Clerici immunes a jure pigno-
 rationis, *ibid.* Clerici excusantur a
 sordidis, & extraordinariis muneribus,
ibid. Idem excusantur a tutelis &
 militia, 324. Clerici torqueri non pos-
 sunt testimonii dicendi causa, *ibid.*
 Coadjuutores quare, & quando dati, 281.
 A quibus primum creati, *ibid.* An
 coadjutorum datio velut una ex ma-
 joribus causis a summo Pontifice pen-
 deat, 281. 282. Quando coadjutorum
 datio specialiter erepta Metropolita-
 nis, 282.
 Collatio beneficiorum. Vid. Beneficia.
 Collegiarum ecclesiarum fundatio, 280.
 Commende beneficiorum, 292.
 Commendarum origo, 63. Cujus juris
 sit commendatio ecclesiarum, *ibid.* &
 seq. Damnatur commendarum usus,
 64.
 Concubinitus in clericis utrum sit fori
 ecclesiastici, 119. An etiam concubi-
 na clericorum ad ecclesiasticum tri-
 bunal trahi possint, 120.
 Confirmatio baptizatorum utrum sit or-
 dinis episcopalis, 34. 35.
 Conciliorum generalium congregatio ad
 quem pertineat, 265. Romani Pon-
 tificis potestas in celebrandis conciliis
 agnita a patribus Nicænis, Antioche-
 nis, Ariminensibus &c. 265. 266. Te-
 stimonio ipsorum Imperatorum, 266.
 Conservatores apostolici, qui sint, &
 quare instituti, 189.
 Conspiratio clericorum in Episcopos cu-
 jusnam sit fori, 141. Hujus criminis
 pœna, *ibid.* Conspirationis hujusmo-
 di crimen olim frequens in Gallia,
ibid.
 Constantinus. Status jurisdictionis eccle-
 siasticæ sub Constantino, 12. Eccle-
 siastica jurisdictio Constantini benefi-
 cio aucta & propagata, 13. Constani-
 tini constitutio a falsi suspitione ad-
 versus Loysium, & Feuretum vin-
 dicata, 13. 14. Varius ecclesiasticæ
 jurisdictionis status sub Constantino,
 15.
 Constitutionum regiarum infractio in cle-
 ricis utrum sit casus privilegiarius,
 vel regius, 140.
 Consuetudinis auctoritas, 96. Consuetu-
 do prava utrum vim legis habeat,
ibid. An judices seculares tuti sint
 consuetudine de occupatione jurisdic-
 ctionis

tionis ecclesiasticae, *ibid.*
Copiate qui sint, & eorum officium, 301.
Correctionis jus multiplex, 77. An Episcopo competat in clericos, 78. An etiam in laicos, 79.
Criminales causae clericorum apud quos agendae, 103. 104. Vide *clerici*. Ecclesiasticorum, & civilium criminum distinctio, 105. Varia criminalium causarum in clericos jurisprudentia, 105. 106. Unde, & quando coepta ratio, & distinctio criminis privilegiati, & criminis communis, 106. *Crimen* mixtum quid sit, 112. Utrum sit admittendum, *ibid.*
De cruce signatorum bonis an cognoscat iudex ecclesiasticus, 151.
Custodia perpetua vel ad tempus, poena canonica clericorum, 259. Hujus poenae causa, *ibid.* Haereticorum etiam poena canonica fuit perpetua. *custodia*, *ibid.*

D

DECIMAE. Utrum jus *decimarum* sit spirituale, 149. Quis legitimus *decimarum* iudex, *ibid.* Utrum laici per censuras ecclesiasticas compelli possunt ad solutionem *decimarum*, 150.
Depositio quid sit, & quare sic dicta, 242. *Depositio* primis ecclesiae saeculis perpetua, & sine spe restitutionis, *ibid.* *Depositio* ad tempus, *ibid.* *Depositorum* habitus, ac poena, 242. 243. *Depositi* tradii saeculari iudici puniendi, 244. *Depositis* multiplex, 245. Quid *depositio* nuda, quid *depositio* sollemnis, *ibid.* *Depositionis* sollemnia, *ibid.* & *seqq.* *Depositioni* modus adhibitus, 246. Ad quem spectat *depositio*, 247. 269: *Deposito* a destitutione in quibus differat, 247.
Devolutio an admittatur in his, quae sunt ordinis, 32. Beneficiorum *devolutio*, 57.
Diaconi a quibus instituti, 306. *Diaconorum* institutionis scopus, *ibid.* *Diaconorum* gradus, & officium, *ibid.* & *seqq.* *Diaconorum* ordinationes cum titulo, 309. *Diaconorum* varia munia, 310. 311. *Diaconorum* vestes, 313.
Diaecesis a quo, quomodo, & quando
Tom. I.

illustranda, 65. Utrum Episcopo visitanti debeat procuratio, seu corporis resectio, 67. Tota *diacesis* est parocchia Episcopi, 80.
Dimissoriae litterae quando, quare, & a quo concedendae, 31. & *seqq.*
Dispensationes quando, & quibus de causis faciendae, 194. 195. Casus, in quibus Papa *dispensare* potest, 189. & *seqq.*
Divortium utrum fieri possit sine consensu ecclesiae, 147. Ad quem spectat causa *divortii*, *ibid.*
Dos & *dotalitium*. Moribus francorum *dos* dicta ad fores ecclesiae, 149. Quis cognoscat de dote, iudex ecclesiasticus, an saecularis, 148. 149.
Duellum, seu monomachia, 128. Vid. *Perduellio*.

E

ECCLESIAM, tueri debent Principes, 7. Ratione dignitatis, & officii, 8. Exemplo majorum Principum, *ibid.* Regum exemplo magistratus saeculares colere debent ecclesiam, 9. 10. Quibus armis ecclesia jurisdictionem suam tueatur, 10. Ab apostolicis temporibus ecclesia suos habuit iudices, 11. Cujus juris sit ecclesiastica jurisdictione, juris divini, an humani. Vid. ecclesiastica jurisdictione. Ecclesia nescit iudicium sanguinis, 234. Modicam tamen habet coercionem, 236. Ecclesiarum pollutarum reconciliatio ad quem pertineat, 47. Reconciliationis ritus, 48. Ecclesiae parochiales. (Vide *Parochia*). Ecclesiarum bona, a quibus, quomodo, & qua de causa alienari possint, 76. An cognitio de instauratione, & refectione ecclesiarum pertineat ad Episcopum, 99. 100. Ecclesiarum consecratio, ad quem spectet, 36. Consecrationis ecclesiarum sollemnia, *ibid.* & *seqq.*
Ecclesiastica jurisdictione a quo repetenda, 2. Variis temporibus aucta, vel imminuta, *ibid.* An sit juris divini, 4. Unde trahat originem, *ibid.* Satisfit objectionibus, 5. Ecclesiastica jurisdictione convenientiae rationibus asserita, *ibid.* Utrum ecclesiastica jurisdictione distincta sit a civili, 6. Una

alteri non officit, *ibid.* Una alteram tueri debet, 6-7. Una est jurisdictio *ecclesiastica* & civilis, quoad Principem, 9. Eam Princeps tueri debet ut propriam, 9. 187. Quare, 9. *Ecclesiastica* jurisdictio principibus minime suspecta est, 10. Status jurisditionis *ecclesiastica* ab Apostolis usque ad Constantinum, 11. & *seq.* Sub Constantino, 12. & *seq.* Varius jurisditionis *ecclesiastica* status sub Constantio, 15. Sub Valente, & Gratiano, 15-16. Theodosio seniore, 18. Sub Valentiniano, *ibid.* Sub Arcadio, & Honorio, 17. Sub Marciano, *ibid.* Jurisdictio *ecclesiastica* restituta a Justiniano, 18. Eadem sub Regibus Gothorum incoluntis, 19. Status jurisditionis *ecclesiastica* inconculsus sub Regibus Francorum primæ stirpis, *ibid.* Status jurisditionis *ecclesiastica* sub Carolo Magno, & aliis Regibus secundæ stirpis, 21. Reges in propriis causis adversus perduelles jurisditionis *ecclesiastica* opem implorent, *ibid.* Status jurisditionis *ecclesiastica* sub Ludovico Crasso, Ludovico juniore, Philippo Augusto, & D. Ludovico, 22-23. Sub Carolo VI. Philippo Valesio, & Carolo VIII. 24. Varius status jurisditionis *ecclesiastica* sub Regibus Anglorum, 25. Creatio dignitatum *ecclesiasticarum* de novo, ad quem pertineat, 39. An iudices sæculares consuetudine sulti occupare possint jurisditionem *ecclesiasticam*, 96. Iudicis *ecclesiastici* cognitio est etiam in laicos, 144-145. Varia sub diversis Imperatoribus jurisditionis *ecclesiastica* facies, *ibid.* Quibus casibus de jure cognoscat iudex *ecclesiasticus* in laicos, 154-155. Iudiciorum *ecclesiasticorum* ordo, & processus, 166. 167. Iudicii *ecclesiastici* ratio in quibus discrepet a forensi, *ibid.* In causis *ecclesiasticis* omnia juris solemnia remittuntur, 167. 168. Causæ *ecclesiastica* iudicande secundum canones, non secundum leges, vel consuetudines locorum, 168. Monomachia in causis *ecclesiasticis* utrum sit admittenda, 170. Causæ *ecclesiastica*, quæ jure ordinario ter-

minari non poterant, sorte diremptæ, 171. An laici possint esse iudices *ecclesiastici*, 178. An iisdem liceat adsidere iudicibus *ecclesiasticis*, 178. 179. Iudex *ecclesiasticus* non exequitur sententiam per se, 179. Quare, *ibid.* Cur implorat officium iudicis sæcularis, 179-180. An iudex sæcularis hac de re requisitus teneatur auxilium præstare iudici *ecclesiastico*, 180. Iudex sæcularis potestne injungere iudici *ecclesiastico*, ut excommunicatum absolvat ad cautelam, 183. 186. Pœnæ statutz in perfringentes jurisditionem *ecclesiasticam*, 186. 187. Officium Christiani Principis est, tueri jurisditionem *ecclesiasticam*, 187. Respondetur querelis sæcularium de usurpationibus iudicum *ecclesiasticorum*, 191. Iudices *ecclesiastici* vetantur sportulas accipere, & quare, 193. 194. Iidem suadentur lites componere, 194. Iudiciorum *ecclesiasticorum* cunctatio, & morositas excusatur, 212. Pœnæ a iudice *ecclesiastico* decretz, 236. 237. An iudex *ecclesiasticus* possit reos subijcere quæstioni, 237. *Ecclesiastica* jurisditioni in criminalibus, modus impositus a Justiniano, 104.

Eleemosyna. Hujus vocis vis, & significatio, 161. Ad quem pertineat cognitio de feudo *eleemosyna*, *ibid.*

Episcopi utrum habeant jurisditionem, 1. Cujus fori sint *Episcopi*, 2. *Episcoporum* jurisdictio adversus Cujacium vindicata, 1. 2. A Constantino agnita, 2. *Episcoporum* jurisdictio variis temporibus Imperatorum & Principum constitutionibus autorata, vel angustata, 5. Utrum *Episcopus* jurisditionem habere possit sine territorio, & cur, 3. Quare rerum iudicatarum executio ab *Episcopis* rejicitur, & sæcularibus iudicibus demandatur, 2. *Episcopalis* jurisditionis est collatio ordinum, 29. 30. Si *Episcopus* remuat conferre ordines, vel lites dimissorias dare ad ordines assumendos, utrum liceat adire quemcumque *Episcopum* etiam peregrinum, 33. Ordinis *episcopalis* est confirmatio baptizatorum, 34. 35. An consecratio ecclesiarum, & altarium ad *Episcopum*

pum spectet, 36. Utrum inter *episcopalia* munia consecratio chrismatis, & benedictio campanarum, factorumque valorum numerentur, 38. 39. Utrum *episcopalis* ordinis sit velatio virginum, 41. Hodie presbyteris licet recipere professionem monialium, sed non sine auctoritate *Episcopi*, 42. An ordinis *episcopalis* sit sollemnis super plebem benedictio, *ibid.* *Episcopi* est poenitentiae publicae impositio, 43. Ecclesiae pollutae reconciliatio, 47. *Episcopalis* ordinis fuit canonizatio sanctorum, 48. 49. Quo tempore, & quare sedi apostolicae reservata, 49. Penes *Episcopum* adhuc est translatio reliquiarum, 49. 50. Jurisdictionis est *episcopalis* obedientia, subjectio, & reverentia clericorum, 50. *¶* *seqq.* Mos occurrendi *Episcopis* cum thure, & facibus, 51. 52. Relatio nominis *Episcoporum* in diptychis ecclesiarum, 52. Celebratio anniversarii ordinationis *Episcoporum*, *ibid.* *Episcopus* solus in ecclesia jus habet throni, 53. Thronus symbolum est *episcopalis* jurisdictionis, & potestatis, & quare, *ibid.* An liceat *Episcopo* per se mutare sedem in ecclesia, 54. Ad *Episcopum* pertinet institutio, & destitutio clericorum, 53. Utrum de jure collatio beneficiorum sit *episcopalis* jurisdictionis, 56. Lustratio diocesis praeipuum officium *Episcopi*, 65. 66. Utrum visitanti *Episcopo* debeat procuratio, 66. 67. *Episcopus* jus habet convocandi synodum, 67. An synodaticum *Episcopo* competat, 69. 70. *Episcopi* proprium munus est docere, 70. Electio praedicatorum an ad *Episcopum* pertineat, 70. 71. Ad jurisdictionem *Episcopi* spectat institutio, & emendatio sacrorum rituum, 71. 72. An *Episcopo* liceat brevium Romanorum admittere non expectato consensu Metropolitanorum, & Principis, 73. Utrum res ecclesiae possint alienari sine consensu & auctoritate *Episcopi*, 76. De *Episcoporum* jurisdictione correctiva, 77. In quibus versetur, 78. 79. Correctionis modus, *ibid.* *Episcoporum* jurisdictio ordinaria quid sit, 79. In quo sita sit, *ibid.*

Utrum *Episcopus* ordinariam jurisdictionem habeat in sua diocesi, 79. 80. *Episcopi* jurisdictio alia civilis est, alia criminalis, 81. *Episcopis* olim licuit imponere pensiones beneficiarias, & quare, 97. An ad *Episcopum* spectet cognitio de factis tectis ecclesiarum, 99. 100. *Episcopi* est lites & controversias dirimere, quae in processibus suboriuntur clericos inter, & regulares, 101. Eiusdem est locum & ordinem ponere laicis etiam Dominis loci in ecclesiis, *ibid.* *Episcopi* partes sunt gradum, & ordines cuique clerico, diacono, presbytero &c. constituere in ecclesia, 102. Jurisdictio *episcopalis* in clericos in criminalibus, 103. Ab ipsis Arianis defensa, 104. Huic modus impositus a Justiniano, *ibid.* De causis fidei, & de haereticis *Episcoporum* est cognoscere, 107. quare, *ibid.* Idem argumentum multiplici auctoritate firmatum, 107. *¶* *seqq.* Ad *Episcopum* pertinet censura, & approbatio librorum de fide, & religione, 109. Juris *episcopalis* est cognitio de magis, & sortilegis, 110. *¶* *seqq.* Apud *Episcopum* iudicandum crimen de simonia, 112. Conspirationis crimen in *Episcopos* cuiusnam sit fori, 141. Quam frequens crimen illud in Gallia olim fuerit, *ibid.* An *Episcopus* compelli possit postulantiibus monitoria concedere, 157. An *Episcopo* liceat mutare modum sacri servitii debiti ex pacto, vel contractu inter plebanum, & parochianos, 158. Utrum *Episcopus* cognoscat de iurejurando, & perjurio, 159. An *Episcopus* cognoscat de jure patronatus inter laicos, 160. Quo sensu, & quare *Episcopus* est executor testamentorum, & legatorum piorum, *ibid.* An cognitio de pseudo elemosynae pertineat ad *Episcopum*, 161. An cognoscat *Episcopus* de re funeraria, 161. 162. *Episcopis* fuit pene censoria jurisdictio in magistratus, 163. *Episcopi* derelicto iudice civili passim electi arbitri litium inter laicos, 164. Quando *Episcopi* per se jus dixerint, 171. 172. Utrum *Episcopus* teneatur creare vicarium in spiritualibus, &

temporalibus, 172. An præter vicarium instituere debeat officialem, 176. *Episcopus* causas ad forum ecclesiasticum spectantes audire potest in omni diocesi, 177. An *Episcopus* judicare possit in quacumque parte diocesis, *ibid.* Ratio dubitandi, *ibid.* An possit jus dicere in ecclesia, *ibid.* An fenatus sit competens iudex in criminalibus causis *Episcoporum*, 182. Rationes *episcopalem* jurisdictionem impugnantes afferuntur, & refelluntur, *ibid.* & *seqq.* *Episcoporum* jurisdictione delegata ex canone, vel ex mandato summi Pontificis, 188. Quid sit, & in quo consistat, 188. 189. Jurisdictione temporalis *Episcoporum*, 189. *Episcoporum* Vicedominus, 190. Invidiosa potestas *Episcoporum*, 191. Metropolitanus iudex ordinarius *Episcoporum* suffraganeorum, 213. An idem jus habeat in subditos eorum, *ibid.* Ad quem pertinet confirmatio, & consecratio electorum *Episcoporum*, 218. Ordinationis, & consecrationis *Episcoporum* solemnitas, *ibid.* Sententia in *Episcopos* quomodo lata, 234. In quibus differant *Episcopi*, a magistratibus ratione judiciorum, *ibid.* Utrum *Episcopi* habeant multæ ditionem, 238. *Episcoporum* depositio, 269. Restitutio, 272. *Episcoporum* postulatio, 274. *Episcoporum* translatio, 276. Erectio, unio, divisio, translatio, & suppressio sedium *episcopali*um, 278. *Excommunicatio* quid sit, 249. *Excommunicatio* maxima poena inter canonicas, *ibid.* Hujus poenæ usus antiquissimus, & saluberrimus, *ibid.* initia, *ibid.* *Excommunicandi* jus ad quem pertinet, 250. Quibus de causis infligatur *excommunicatio*, *ibid.* *Excommunicatio* quoduplex, 251. *Excommunicatorum* poenæ, *ibid.* *Excommunicatus* a proprio Episcopo non est restituendus ab alieno, 252. Varia *excommunicationum* genera, 252. & *seqq.* An iudice seculari sic jubente *excommunicatus* a iudice ecclesiastico absolvatur ad cautelam, 185. 186. Utrum officiales regii *excommunicari* possint pro exercitio jurisdictionis tem-

poralis, 186. 187. *Excommunicati* ignorantes qui ad ordines sacros promoti sunt, 291.

Exempti, quare sic dicti, 189. *Exemptorum* ordinarius iudex, *ibid.* *Exemptio* monasteriorum quid sit, 283. Cujus sit ecclesias *eximere*, 282. Variarum *exemptionum* exempla, *ibid.* & *seqq.* *Exemptionis* effectus, 283. *Exemptorum* iudices, *ibid.* Utrum *Episcopus* ecclesiam in sua diocesi *eximere* possit, 284.

Exorcista an inter ecclesiasticos ordines recensendi, 303. *Exorcistarum* gradus, & officium, *ibid.* *Exorcista* noti etiam paganis, 304.

F

FALSI crimen in litteris apostolicis cujus sit fori, ecclesiastici, an secularis, 126. *Falsi* crimen in contractu regio signo munito apud quem judicandum, 136. 137.

Feurentius. Jurisdictione ecclesiastica adversus *Feurentium* vindicatur, 1. Constitutio Constantini contra eundem, ut genuinus ipsius foetus adstruitur, 13. 14. Notatur *Feurentius* 53. 69. 70. 71. 83. 90. 99. 105. 110. 113. 114. 115. 118. 119. 120. 121. 125. 152. 156. 158. & *alibi* passim.

Fides. De causis *fidei* cognitio ad quos pertineat, 107. Cujus est causas *fidei* definire, 266. In dubiis *fidei* ad quem confugiendum, 268.

Foresta jus an regium, 142. Utram cuilibet licitum fuerit *forestam* instituere sine consensu Regis, *ibid.*

Fori privilegium quid sit, 83. Utrum huic renunciare liceat, 84. Quibusnam in casibus amitti possit, 85. & *seqq.*

Fossiles an sint inter ecclesiasticos ordines collocandi, 301. Eorum officium, *ibid.*

Francorum Reges jurisdictionis ecclesiasticæ vindices, 19. 20. 21. 22.

Funeraria res. Vid. *Sepultura*.

G

GALLIA. Crimen perduellionis in Episcopis, & clericis utrum in Gallia fuerit ecclesiastici fori, 128. Gallicana ecclesiae commendatio, 165. Consensus exterorum Principum in iudicium ecclesiae Gallicanae, *ibid.*

H

HÆRETICI. Cognitio de hereticis quos spectet, 107. & *seqq.* Utrum crimen *hæreseos* mere sit ecclesiasticum, *ibid.* Judices regii in concursu cum Episcopis, an & quomodo cognoscant de crimine *hæreseos*, 110. *Hereticorum* poena canonica fuit perpetua custodia, 259. quare, *ibid.* *Hereticorum* poena etiam fuit reclusio intra muros, *ibid.* Cujus est *hereticos* damnare, 267. *Homicidii* cognitio quoad clericos ad quem pertineat, 120. *Homicidium* qualificatum quid sit, 126. Utrum *homicidium* qualificatum sit privilegium, *ibid.* De *homicidio* per monomachiam quid sentiendum, 127.

I

ILLEGITIMI, quomodo, & a quo ad ordines possint promoveri, 290. *Impuberes*, utrum matrimonium possint contrahere, 148. Quis cognoscat de nuptiis inter *impuberes*, *ibid.* Utrum nuptiae inter *impuberes*, quae ab initio non valent, ex post-facto convalescant, superveniente consensu post pubertatem, *ibid.* *Incastellatio* ecclesiarum vetita, 146. *Incendium* utrum censeatur inter casus privilegiarios, 131. *Incendium* in clericis a quo plectendum, 132. *Incestus* spiritualis quid sit, 132. Cur dicatur *incestus*, *ibid.* An sit delictum commune an privilegium, *ibid.* *Incestus* simplex in quo differat ab *incestu* spiritali, 134. *Incestus* simplex jure gentium prohibitus, 131. Utrum *incestus* simplex sit fori ecclesiastici in clericis, 131. 132.

Indulgentia plenariae, & non plenariae, 287. *Indulgentias* plenarias quis potest concedere, *ibid.* quis non plenarias, *ibid.* Varii casus, propter quos *indulgentiae* concedi solent, *ibid.* & *seqq.*

Injuriarum causa in clericos utrum sit fori ecclesiastici, 124. Si clerico irrogata sit *injuria* a laico, an de re cognitio erit iudicis ecclesiastici in laicos, *ibid.*

Insinuatio sententiarum ecclesiasticarum apud acta provincialia, 197.

Intercessionem ecclesiae pro reis ne in eos saeviretur ad necem, 135. 136.

Interdictum quid sit, 254. Forma, & causae interdicti, *ibid.* In generali *interdicto* observanda, 257. 258. *Interdicto* modus impositus, 258.

Interstitia ordinum, 298.

Irregularitas. Cum *irregulari* ob vitium corporis quis dispensare potest, 291.

Judex ecclesiasticus. Vid. *Ecclesiasticus*.

Judicia ecclesiastica. Vid. *Ecclesiastica*.

Jurisdictio ecclesiastica. Vid. *Ecclesiastica*. Quotuplex *jurisdictio*, 28. *Jurisdictio* correctiva Episcoporum, 77. & *seqq.* Episcoporum *jurisdictio* ordinaria, in quo versatur, & praecipua ipsius argumenta, 79. & *seqq.* Vid. *Episcopus*.

Jusjurandi religio, 159. *Jusjurandum* omnibus contractibus olim apponebatur, *ibid.* An Episcopus cognoscat de *juramento*, ut declaret si licitum sit, & obligatorium, *ibid.*

Justitiae ecclesiarum quid sint, & ad quem spectent, 59.

L

LAICI feudi quaestio inter clericos ad quem pertineat, 90. Quibus casibus de jure cognoscat iudex ecclesiasticus in *laicos*, 154. An summus Pontifex derogare possit juri patronatus seu *laici*, 292. *Laici* an inter ordines ecclesiae, 299.

Latrocinium utrum crimen sit privilegium, 131. *Latrocinii* quaestio etiam in clericis an sit iudicis regii, *ibid.*

Lectorum gradus, 301. Munus, & officium, 302. Ordinationis ejus sole-

omnia, 302. 303. *Minister*, 303.
Legales homines quanam dicantur, 161.
Legatorum piorum quis executor, 160.
Lex & consuetudo in quo differant, 96.
Libellus famosus. Si clericus *libellum*
 famosum sparserit, quomodo, & a
 quo puniendus, 124.
Libri. Examen, & censura *librorum*
 ad quos spectet, 109.

M

MAGIA. Cognitio de *magis* ad
 quem pertineat, 110. Utrum
magia crimen sit ecclesiasticum, *ibid.*
Magistratum officio fungentium offen-
 sa, quæ per clericos infertur, utrum
 sit casus regius, an privilegiarius,
 139. *¶ seq.* Episcopis fuit pene cen-
 soria jurisdictio in *magistratus*, 163.
 Cur *magistratibus* denegaretur com-
 munitio ecclesiastica priusquam litteras
 communicatorias ab Episcopo acce-
 pissent, 164. *Magistratus* excommu-
 nicari non possunt pro actu exercitii
 jurisditionis temporalis, 187.
Majestatis crimen, Vid. *Perduellio*.
Martini V. Pontificis rescriptum super
 cognitione possessorii in beneficiis ec-
 clesiasticis, 91. 92.
Martyrum iudicium, ejusque auctori-
 tas, 83.
Matricularii qui sunt, & eorum offi-
 cium, 152. Quare sic dicti, *ibid.* An
 iudex ecclesiasticus cognoscat de ra-
 tionibus *matriculariorum*, *ibid.* *Ma-
 tricularii* unde assumti, *ibid.* *Matri-
 culariorum* rationes licet Episcopo dice-
 cesim lustrando inspicere, non expun-
 gere, & exigere, 153.
Matrimoniales causæ. Utrum abbates,
 decani, archidiaconi possint cognosce-
 re de causis *matrimonialibus*, 147.
 Ad quem pertineant causæ *matrimo-
 niales*, *ibid.* *¶ seq.* De *matrimonio*
 impuberum, 148. Utrum nuptiæ in-
 ter impuberes nullæ sint, *ibid.* An
 iudex ecclesiasticus cognoscat de *ma-
 trimonio* impuberum, *ibid.*
Matrimonium. Gradus, in quibus circa
matrimonium summus Pontifex dispen-
 sare potest, 203.
Metropolitanus quare sic dictus, 213.

Metropolitanus iudex in causis civili-
 bus, & criminalibus suffraganeorum
 Episcoporum, *ibid.* Utrum *Metropo-
 litanus* sit iudex ordinarius subdito-
 rum suffraganeorum, *ibid.* Quibus in
 casibus *Metropolitanus* jurisdictionem
 habeat in subditos suffraganeorum,
 214. Jura, & munia *Metropolitano-
 rum* 215. Utrum ad *Metropolitanum*
 pertineat confirmatio electorum Epif-
 coporum, 218. An ad eundem spe-
 ctet eorundem consecratio, *ibid.* *Me-
 tropolitanus* jus habet præferendæ cru-
 cis per universam provinciam, 219.
 Idem habet jus pallii, *ibid.* A *Me-
 tropolitano* ad quem provocatur, an ad
 Primate, vel sedem apostolicam,
 221.
Militia sacræ votum a quo solvendum
 est, 293.
Milleotius de causis criminalibus cleri-
 corum, 106. Magna ejus, de ratio-
 ne delicti communis, & privilegiati
 distinctione interpretatio, rejicitur,
ibid.
Miserabiles personæ quæ dicendæ sint,
 151. Quo sensu *miserabilium* perso-
 narum causæ pertineant ad ecclesiam,
 150. 151.
Missi Domnici qui sint, & quare in-
 stituti, 190.
Mixtum crimen quid sit, 112. 125.
 Quare sic dictum, 125.
Monachorum initia, patres, fundatores
 &c. 285. *¶ seq.* *Monachorum* regu-
 la prima a sede apostolica approbata,
ibid. *Monachis* non licet prædicare in
 ecclesiis parochialibus sine licentia E-
 piscopi, 80. An præpositus regularis
 correctionis causa possit *monachum*
 mittere Romam ad Generalem ordi-
 nis, 260. Utrum *monachus* solvi pos-
 sit a vinculo religionis, & voto ca-
 stitatis, 293.
Monasterium. An detrusio in *monaste-
 rium* poenitentiae causa, sit poena ca-
 nonica, 257. *Monasteriorum* fundatio
 cujus juris sit, 270. *Monasteriorum*
 exemptio, 282. Vid. *Exemptio*.
Moneta cudendæ jus an sit de regali-
 bus, 136. Crimen falsæ monete in
 clericis cujus sit fori, *ibid.* Criminis
 adulterinæ monete poena, *ibid.*

Mo-

Monitoria quis potest concedere, 156. Quas ob causas, *ibid.* An omnes & singuli novatores, excommunicati &c. possint *monitoria* impetrare, *ibid.* Utrum Episcopus, vel ejus officialis compelli possit postulamentis *monitoria* concedere, 157. An a concessione *monitorii* appellari possit tanquam ab abusu, *ibid.*
Monomachia inter personas privatas, 127. vid. *Perduellio*. *Monomachia* in causis ecclesiasticis, 180.
Mortuaria. Ad quos pertinet de *mortuariis*, re funeraria, & sepulturis cognitio, 161. & *seqq.* Vid. *Sepultura*.

N

NUPTIÆ. Presbyteri *nuptias* vetitas filiorum familias sine consensu parentum celebrantes, an apud judicem regium conveniendi sint, 140.

O

OFFICIALIS potestas, & munia, 176. Utrum prater vicarium generalem Episcopus teneatur instituere *officiale*, *ibid.* Vicarii, & *officialis* functiones in quibus differant, aut conveniant, *ibid.* Commendatur *officiale* scientia, 192.
Officium sacrum. An Episcopo liceat immutare modum sacri *officii* quo ex contractu tenebatur erga parochianos, 158.
Ordines. Collatio *ordinum* ad quem pertineat, 29. An de meritis *ordinationis*, & de sacramento *ordinis* possint laici judices cognoscere per appellationem tanquam ab abusu, 30. 31. Si Episcopus quem ex subditis *tenet* *ordinare*, ad quem devolvitur *ordinatio*, 33. Utrum invitus quis *ordinari* possit, 289. a quo, *ibid.* Ad *ordines* sacros promovere extra tempora quis possit, 290. Illegitimorum *ordinatio*, *ibid.* Cuius sit ætatis defectum supplere quoad *ordines*, *ibid.* Quis cum bigamis dispense, ut promoveantur ad *ordines*, 291. Dispensatio cum apostata, qui in apostasia *ordinatus* est, ut in susceptis *ordini-*

bus valeat ministrare, *ibid.* Cum *ordinatis* a schismatico, *ibid.* Qui *furtive ordinem* suscepit, a quo debeat dispensari, *ibid.* Cum *ordinato* excommunicato etiam ignorante solus Papa dispensat, *ibid.* De promotio ad *ordines*, vel ad beneficium per simoniam, *ibid.* *Ordinum* ecclesiasticorum distinctionis ratio, 297. 298. Interstitia *ordinum*, 298. Eorum numerus, 299. 300. An laici inter *ordines* ecclesiarum, 299.
Officiarium gradus, 300. Officium 300. *Ordinationis* ejus solemnia, *ibid.* & *seqq.*

P

DE PAROCHIALIBUS ecclesiis, & iustitiis earundem, 59. 60. *Parochiarum* erectio ad quem pertineat, 59. Monachis non licet prædicare in ecclesiis *parochialibus* sine licentia Episcopi, 80.
Patronatus jus utrum sit temporale, vel spirituale, 160. Quis de jure *patronatus* cognoscat, *ibid.*
Pecuniaria causæ quæ sint, & quare sic dictæ, 82. An iudex ecclesiasticus possit jure vel consuetudine multam *pecuniarum* indicare, 238. Utrum multa cedat fisco, *ibid.* Utrum Episcopus, vel iudex possit eam convertere in usus suos, vel ecclesie sue, *ibid.* *Pecuniaria* multæ indictio veterum Pontificum exemplo confirmata, 239.
Pensiones super beneficia ecclesiastica, 291. 292. An pro reliquis census, vel *pensionis* clericus conveniendus sit apud judicem ecclesiasticum, an apud secularem, 95. 96. Utrum iudex ecclesiasticus possit cognoscere de solutione *pensionis* beneficiaræ, 97. Episcopis olim licitum fuit imponere *pensiones* beneficiarias, *ibid.*
Perduellionis seu Majestatis crimen cuius sit tribunalis, an civilis, vel ecclesiastici, 128. Ratio dubitandi, *ibid.* In Hispania Gothorum Reges iudicio de Episcopis, & clericis abstinere etiam in crimine *perduellionis*, 129. *Perduellionis* crimen in Episcopis a

quibus hodie iudicetur, *ibid.*
Perjurium quid sit, 123. Cujus sit fori, ecclesiastici, an secularis, 122. An Episcopus cognoscat de *perjurio*, 158.
Philippus Valesius jurisdictionis ecclesiasticæ vindex, 192. 193.
Pœna canonicæ in clericos mitiores, 231. Cur 233. *Pœnarum* canonicarum modus, 232. 233. Majores *pœna* canonicæ quæ sint, 239.
Pœnitentia. Ad quem pertineat *pœnitentia* publicæ impositio, 43. *Pœnitentia* publicæ modus, *ibid.* & *seqq.* *Pœnitentia* publica non iterabatur, & quare, 44. Usus *pœnitentia* publicæ in orientali, & occidentali ecclesia, *ibid.* In ecclesia Romana tenacius retentus, 45. 46. Obsoletus tandem, *ibid.* Usus *pœnitentia* publicæ a Tridentinis patribus approbatus, *ibid.* Suadetur institutio *pœnitentia* publicæ, 46. *Pœnitentia* injectio genus *pœna* canonicæ, 261. *Pœnitentia* quatuorplex, *ibid.* *Pœnitentia* gradus, *ibid.* & *seqq.* *Pœnitentium* reconciliatio, 263. *Pœnitentibus* communio data, *ibid.* *Pœnitentium* causæ ab ecclesia susceptæ, 151.
Portio congrua quid sit, 98. An *portio* congruæ cognitio spectet ad Episcopum, *ibid.*
Possessoria. An iudex ecclesiasticus cognoscat de actionibus in rem, & *possessorii*, 89. Iudex secularis non potest jure communi cognoscere de *possessorio* beneficii ecclesiastici, 90. Quare, 91. In Gallia tamen ex usu forensi cognoscit de *possessorio* beneficii, *ibid.* An iudex ecclesiasticus in petitorio possit ferre contrariam sententiam ei, quæ lata est a iudice laico in *possessorio*, 92. 93. Iudex secularis cognoscit de *possessione* retinenda, vel recuperanda, 94. De interdicto adipiscendæ *possessio* iudex non solet cognoscere, *ibid.* Quare, *ibid.*
Postulatio Prælatorum quid sit, 274. An sit de gratia vel de jure, *ibid.* *Postulatio* in quo distet a petitione, *ibid.* Notatio hujus vocis *postulatio*, *ibid.* In quibus differat *postulatio* ab electione, 275. An confirmatio *postulaticus* ita pendeat a summo Ponti-

fice, ut etiam Episcopus invitatus possit *postulari* ab illo, *ibid.*
Prædicatorum electio ad quos pertineat, 70. 80.
Præpositi capitulorum, 230. *Præpositi* jurisdictio, *ibid.*
Presbyterorum gradus, ætas, & dignitas, 315. *Presbyterorum* varia munia, 316. & *seqq.* Ordo *presbyterorum* senatus ecclesiæ, 318. *Presbyteri* reverentiam, & obedientiam debent Episcopo, *ibid.* *Presbyterorum* tituli, 319.
Præmaturum jura, & vices præcipuæ, 219. 220. A Metropolitano appellatur ad *Præmaturum*, 221. An omisso *Præmaturum*, a Metropolitano appellari possit ad summum Pontificem, *ibid.* *Præmaturus* non continet necessarium gradum jurisdictionis, sed voluntarium, *ibid.*
Præmaturus munus est tueri ecclesiam, 7. 9. & *seqq.* Quare, *ibid.* Ut jurisdictionis ecclesiasticæ minime suspecta *Præmaturus*, *ibid.* *Præmaturus* in propriis causis jurisdictionis ecclesiasticæ opem implorant, 21.
Præmaturus clericorum, 83. & *seqq.* Vid. Clerici.
Præmaturus, an inter ecclesiasticos ordines sint recensendi, 303. *Præmaturus* officium, *ibid.*
Pupilli. Utrum iudex ecclesiasticus, & qua de causa cognoscat de causis *pupillorum*, 150.

Q

QÆSTIO. An iudex ecclesiasticus graviorum flagitiorum reos possit *quæstioni* subdere, 137.

R

RAPTUS quoad clericos an sit crimen civile, 135.
Regradatio quid sit, 247. A quo cœpit exordium, 248. Quatuorplex *regradatio* generis, *ibid.* *Regradatio* pœna qui plectendi, 247. 248. Adversus quos *regradatio* pœna decernenda; *ibid.*
Religionis votum. Utrum ab eo quis absolvi possit, & ad sæculum redire, 293.

Reli-

Religiosi ordines a quibus olim approbati, 285. A quo nunc approbandi, 286. 287. Novorum ordinum institutio absque approbatione sedis apostolicæ vetita, 286.
Reliquiarum translatio a quo, & quomodo faciendâ, 49.
Reorum neci clerici ne intersint, 138.
Residentia. Quis de non *residendo* in perpetuum in curatis beneficiis dispensat, 292.
Rituum sacrorum institutio, & emendatio ad quem pertineat, 71. & *seqq.*
Romanus Pontifex. Causæ reservatæ *Romano* Pontifici, 264. & *seqq.* Vid. *Causa* majores. Sedis *Romanæ* auctoritas, 264. & *seqq.* Casus varii, in quibus *Romanus* Pontifex solus dispensat, 289. usq. ad 295. Pontifex *Romanus* solus potest sententiam suam revocare, 296. Quare, *ibid.*
Rota pœna quæ sit, & quibus imponenda, 129. & *seqq.*

S

SACRILEGIUM. Utrum sit crimen mere ecclesiasticum, 113. an mixti fori, *ibid.* Ad quem spectat cognitio sacrilegii, *ibid.*
Sacrorum interurbatio cujus fori sit, ecclesiastici, an secularis, 114.
Salvagardia. Cujus est *salvas-guardias* apponere, 138. Infractio *salva-guardia* regis an ad judicem regium pertineat, *ibid.*
Sanctorum canonizatio, initia ejus, solemnities, & minister, 284. *Sanctorum* canonizatio ad quem pertineat, 48. & *seqq.* De translatione reliquiarum *sanctorum*, 49.
Sauciolium atrium quid sit, 138.
Schismatici qui ad ordines promoti sunt, 291.
Secretum seu *secretarium*, quid sit, 197.
Sella pœna quæ sit, 130. Quibus id pœnæ genus irrogatum, *ibid.*
Sententiarum ecclesiasticarum insinuatio apud acta provincialia, 197.
Sepultura. *Sepulcra* sunt loca religiosa, & quare, 161. *Sepulcrorum* reſciendorum cura ad quem spectat, 162. *Sepultum* cadaver erui, & transferri non potest sine decreto pontifici.
 Tom. I.

cum, seu jussu Principis, *ibid.* *Sepultura* quid spirituale, *ibid.* Quis de re *sepulcrali* cognoscat, *ibid.*
Simonia, quid sit, origo ejus, a quo primum damnata, 112. Utrum cognitio de *simonia* sit judicis ecclesiastici, *ibid.* Quis dispensat super *simonia* & confidentia, quæ committitur in beneficialibus, 291. Utrum absolutio pontificia de crimine *simoniæ* proſit in foro exteriori, *ibid.* An *simonia* semel contracta purgari possit absque amissione beneficii, *ibid.*
Sodomia in clericis utrum sit ecclesiastici fori, 135. Spenser ob *sodomiæ* capite damnatus, *ibid.*
Sors, utrum quandoque in causis ecclesiasticis dirimendis admittenda sit, 171.
Sortilegus. Ad quem spectat cognitio de *sortilegiis*, 110. An *sortilegium*, ubi maleficium accedit, sit casus regius, 112.
Stuprum virginis consecratæ, an sit adulterio gravius, 133. Hujus pœna, *ibid.*
Subdiaconorum institutum, 305. Gradus, & officium, *ibid.*
Suspenſio, quid sit, 239. Hujus censuræ usus, *ibid.* *Suspensionis* usus salutaris, 240. *Suspensionis* effectus, *ibid.* *Suspensus* non potest eligere, neque eligi in beneficiis electivis, *ibid.* Idem non potest conferre beneficia, *ibid.* Aliæ *suspensorum* pœnæ, 240. 241. *Suspendendi* modus, 240. Utrum *suspenſio* per appellationem suspendatur, 241. An *suspenſio* lata ad tempus solvatur absque ulla absolutione, elapso tempore, *ibid.* Ad quod spectet *suspenſio*, *ibid.*
Synodi convocatio, utrum sit episcopalis jurisdictionis, 67. An abbates cogendi sint venire ad *synodum*, *ibid.* *Synodaticum* quid sit, 69. Modus *synodatici*, 69. 70.

T

TESTAMENTORUM & legatorum priorum quis executor, 160.
Tori separatio, quas ob causas fieri possit, 148. Quis cognoscat de separatione *tori*, *ibid.*
Translatio Episcoporum ab una sede ad alteram utrum fieri possit absque au-

Autoritate sedis apostolicæ, 276. Apud orientales varia translationum exempla sola auctoritate Metropolitanæ, vel Primatis, *ibid.*

V

VASORUM sacrorum benedictio, 39.

Venatio jure naturali singulis permessa, 142. Strictè olim & sub gravibus poenis omnibus prohibita in toto regno Angliæ, *ibid.* Utrum jus *venandi*, jus sit regium, 143.

Veneficium in clericis utrum sit fori ecclesiastici, 121.

Vestaliū stuprum, & ipsius gravitas, 133. Hujus criminis poena, *ibid.* De stupro *vestalium* penes quos judicium fuit, *ibid.*

Vicarius generalis Episcopi. Utrum Episcopus teneatur creare *vicarium* generalem in spiritualibus, & temporalibus, 172. Si Episcopus moram faciat in eligendo *vicario* ad quem optio *vicarii* devolvatur, *ibid.* Potestas, & munia *vicarii* generalis, 173. Utrum *vicarius* Episcopi nuda voluntate, & nutu revocari possit, 174. Qualis debeat esse *vicarius* generalis, clericus, an laicus, 175. An Episcopus esse possit *vicarius* alterius Episcopi, *ibid.* *Vicarii* Episcopi officium an cesset præsentè Episcopo, *ibid.* An expiret morte Episcopi, *ibid.* *Vicarii* generalis, & officialis munia in quibus dif-

ferant, 176.

Vicedominus Episcoporum, quare sic dictus, 190. *Vicedomini* officium, *ibid.*

Viduorum causæ apud quem agendæ, 150. *U seqq.* Quo casu Judex ecclesiasticus cognoscit de causis *viduarum*, *ibid.*

Virginum velatio utrum sic episcopalis ordinis, 41. Pro consecratione *virginum* certi dies solemnes erant constituti, *ibid.* Abbatissis *virgines* consecrare non licet, 42. Hodie presbyteris licet recipere professionem monialium, seu *virginum*, sed non sine auctoritate Episcopi, *ibid.* *Virginis* stuprum. Vide *Stuprum*.

Vis publicæ cognitio, an sit judicis regii, 129.

Visa. An judex secularis cognoscat de causis repulsæ, seu refutus litterarum quas vocant *visa*, super provisionibus pontificiis, 94. Si Episcopus renuat conferre beneficia, in tali casu quid agendum, *ibid.* Usus antiquus, *ibid.* Hodierna praxis, *ibid.*

Visitatio diocesis episcopalis est jurisdictionis, 65. *Visitatio* præcipuum munus Episcopi, 66. *Visitanti* Episcopo quid debetur, 67. Utrum a *visitatione* Episcopi liceat appellare, *ibid.*

Ursicinus Cadurcensis Episcopus, ob crimen perduellionis damnatus, 128.

Usurarum crimen est ecclesiasticum, & fori ecclesiastici, 115. Quare, *ibid.* An *usurarum* crimen possit dici mixtum ecclesiasticum, & sæculare, 116.

